Thomas Bernhard

Yok Etme

Bir Parçalanma

ROMAN

Çeviren: Sezer Duru

YOK ETME

Thomas Bernhard 9 Şubat 1931'de Hollanda'nın Heerlen kentinde Avusturyalı bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Annesi yazar Johannes Freumbichler'in kızıdır. Bernhard, Viyana ve Seekirchen'de annesinin ailesinin yanında büyüdü. 1943 sonbaharından 1944 sonbaharına dek Salzburg'da yatılı bir okulda okudu. 1945 yazında Salzburg'daki Johanneum'a başladı. 1946 sonunda bütün aile Salzburg'a taşındı. 1947'de lise öğrenimine ara vererek bir bakkalın yanında çıraklık yaptı. 1948'de zatülcenp, 1949 ilkbaharında ağır bir ciğer rahatsızlığı geçirdi. 1949 Şubatı'nda büyükbabasını, 1950'de annesini yitirdi. 1951 yılına kadar Grafenhof'taki sanatoryumda kaldı, orada ilk yazarlık denemelerini gerçekleştirdi. 1952-1957 yılları arasında Salzburg Mozarteum Akademisi'nde müzik ve oyunculuk öğrenimi gördü; Artaud ve Brecht üzerine hazırladığı benzersiz bitirme çalışması büyük bir yankı uyandırdı. 1957'den başlayarak serbest yazarlık yaptı, uzun süreli olarak yurtdışında kaldı. 1965'te Ohlsdorf'ta (Yukarı Avusturya'da) bir çiftlikte yaşamaya başladı. Seksenli yıllarda Viyana'da da yaşadı. 12 Şubat 1989'da Gmunden'de (Yukarı Avusturya'da) öldü.
Kitap-lık dergisinin Mayıs-Haziran 2001 tarihli 47. sayısındaki "vesikalık konuğu" olan Thomas Bernhard ile Kurt Hofmann'ın yaptığı bir dizi söyleşiden oluşan *Thomas Bernhard İle Konuşmalar* adlı kitap YKY tarafından 2000 yılında yayımlandı.
Türkiye'de Yayımlanmış Yapıtları: *Wittgenstein'ın Yeğeni*, Metis Yay. 1989; *Kahramanlar Alanı*, Can Yay. 1992; *Neden. Bir Değini*, Mitos Yay. 1993; *Malızen. Bir Vazgeçiş*, Mitos Yay. 1994; *Soluk. Bir Karar*, Mitos Yay. 1997; *Soğukluk. Bir Dışlanma*, Mitos Yay. 1997; *Bir Çocuk*, Mitos Yay. 1997; *Tiyatrocu*, Mitos Yay. 1999; *Odun Kesmek*, YKY 1999; *Bitik Adam*, YKY 2000; *Eski Ustalar*, YKY 2002; *Ses Taklitçisi*, YKY 2003.

Sezer Duru 1942 yılında doğdu. Tezer Özlü ve Demir Özlü'nün kardeşidir. 1962 yılında Avusturya Lisesi'nden mezun oldu. İstanbul Üniversitesi'nde sosyoloji okudu. Orhan Duru ile evlendi. Ankara'da Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Latince ile Yunan ve Roma Edebiyatı okudu. İstanbul'da bir süre Goethe Enstitüsü'nde görev yaptı. *Akzente* ve *Orte* gibi Alman dergilerine Türk yazar ve ozanlarından çeviriler yaptı. 25 yıl kadar, ZDF ve ARD gibi Alman TV kanallarında muhabir olarak çalıştı.
Sezer Duru, Max Frisch, Heinrich Böll, Siegfried Lenz, Jerzy Stefan Stawinkley, Hans Magnus Enzensberger, Bertolt Brecht, Thomas Bernhard, Gustav Meyrink gibi yazarlardan Türkçeye; Ferit Edgü, Demir Özlü ve Başar Sabuncu'dan da Almancaya roman ve oyunlar çevirdi. Orhan Duru ile birlikte, "hayalet yazar" Oğuz Halûk Alplaçin'in yaşamını konu alan *O Pera'daki Hayalet*'i hazırladı.

Thomas Bernhard'ın
YKY'deki öteki kitapları:

Odun Kesmek *(1999)*
Bitik Adam *(2000)*
Eski Ustalar *(2002)*
Ses Taklitçisi *(2003)*

THOMAS BERNHARD

Yok Etme

Bir Parçalanma

ALMANCADAN ÇEVİREN:
SEZER DURU

ROMAN

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2257
Edebiyat - 685

Yok Etme - Bir Parçalanma / Thomas Bernhard
Özgün adı: Auslöschung - Ein Zerfall
Almancadan Çeviren: Sezer Duru

Kitap Editörü: Yeşim Tükel Kılıç
Düzelti: Fahri Güllüoğlu - Nahide Bilgili

Kapak Tasarımı: Nahide Dikel

Baskı: Şefik Matbaası
Marmara Sanayi Sitesi M Blok No: 291 İkitelli/İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskı: Auslöschung - Ein Zerfall, Suhrkamp Taschenbuch, 1996
1. Baskı: İstanbul, Kasım 2005
ISBN 975-08-1012-0

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş. 2003
© Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main 1988
Tüm yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www.teleweb.com.tr

Ölümün beni hep
pençesinde tuttuğunu
duyumsuyorum.
Nasıl davranırsam
davranayım, o her yerde.

Montaigne

Telgraf

Mayıs ayı derslerini kararlaştırmak üzere, ayın yirmi dokuzunda Pincio'da, öğrencim Gambetti ile buluştuktan sonra, diye yazıyor Murau, Franz Josef, özellikle Wolfsegg'den döndüğüm bu dönemde, onun üstün zekâsı daha da şaşırttı beni, hatta içimi öyle ferahlatan bir hayranlık duydum ki ona, her zaman yaptığımın aksine, hemen Via Condotti üzerinden Piazza Minerva'ya gittim, artık Avusturya'da değil de bu kadar uzun zamandır Roma'da yaşadığımı düşünerek keyifli bir havaya girmiş, Flaminia ve Piazza del Popolo üzerinden tüm Corso'yu geçip evime gelmiştim ki, öğlen saat ikiye doğru, annemin, babamın ve ağabeyim Johannes'in öldüklerini bildiren bir telgraf aldım. *Anne, baba ve Johannes kaza sonucu öldüler. Caecilia, Amalia.* Telgraf elimde, soğukkanlı bir biçimde çalışma odamın penceresine gittim ve aşağıya, bomboş olan Piazza Minerva'ya baktım. Gambetti'ye beş kitap vermiştim, bunların önümüzdeki haftalarda onun için yararlı ve gerekli olacağına inanıyordum ve ondan bu beş kitabı büyük bir dikkatle ve durumunun gerektirdiği biçimde yavaş yavaş incelemesini istemiştim: Jean-Paul'un *Siebenkäs*'i, Franz Kafka'nın *Dava*'sı, Thomas Bernhard'ın *Amras*'ı, Musil'in *Portekizli Kadın*'ı, Broch'un *Esch ya da Anarşi*'si ve daha iyi nefes alabilmek için pencereyi açtıktan sonra, Gambetti'ye başkalarını değil de özellikle bu beş kitabı verme kararımın doğru olduğunu düşündüm çünkü derslerimiz süresince bunlar onun için gittikçe daha önemli olacaklardı, gelecek sefer onunla *İstem ve Tasarım Olarak Dünya*'yı değil

de *Gönül Yakınlıkları*'nı tartışacağımı belli belirsiz bir biçimde ima etmiştim. Wolfsegg'de aile ile yapılan yorucu, ağır ve yalnızca özel ve ilkel gereksinimlerle sınırlı konuşmalardan sonra Gambetti ile konuşmak benim için büyük bir zevk olmuştu. Almanca sözcükler kurşun ağırlıklar gibi asılır Alman diline, demiştim Gambetti'ye ve her zaman düşünceye zarar verecek biçimde ona baskı yaparlar. Alman düşüncesi, tıpkı Almanca konuşma gibi, dilin insan onuruna yakışmayan ağırlığı altında sekteye uğrar ve bu dil, düşünülen her şeyi henüz dile getirilmeden ezer; Almanların yüzyıllardır süregelen çabalarının ortaya koyduğu gibi, Latin düşüncesi ve Latin dillerinin tersine, Alman düşüncesi Almanca yüzünden son derece güç bir gelişme göstermiş ve asla bir bütünlüğe kavuşamamıştır. İspanyolcayı, herhalde bu dille kendimi daha iyi ifade edebildiğim için daha çok beğenmeme rağmen, Gambetti o öğleden önce Almanca ile İtalyancanın ilişkisini, zengin ve mutlu bir aileden gelen tamamen özgür yetişmiş bir çocukla, yoksul hem de çok yoksul bir aileden gelen, baskı altında kalmış, dövülmüş ve bu yüzden tutuklaşmış bir çocuğun ilişkisine benzeterek, bana İtalyancanın rahatlığı, kolaylığı ve *sonsuzluğu* üzerine değerli bir ders verdi. Demek ki *bizim* felsefeci ve yazarların çabaları çok daha fazla övülmeli, dedim Gambetti'ye. Her sözcük, dedim, onların düşüncelerini kaçınılmaz biçimde aşağıya doğru çekiyor, ne düşünmeye kalkarlarsa kalksınlar, her cümle yere doğru itiyor ve böylece her zaman *her şey* yere itiliyor. Bu yüzden felsefeleri de yazdıkları her şey de kurşun gibi ağır. Birden Gambetti'ye Schopenhauer'in *İstem ve Tasarım Olarak Dünya*'sından bir cümleyi önce Almanca, sonra İtalyanca olarak söyledim ve ellerini bir terazi gibi tutup, terazinin sol taraftaki Almanca küfesinin aşağıya doğru indiğini, aynı anda sağ taraftaki İtalyanca küfesinin ise hızla yukarıya doğru çıktığını ona, Gambetti'ye göstermek istedim. Bir sürü Schopenhauer cümlesini önce Almanca, sonra da kendi çevirimle İtalyanca olarak söylemek beni de Gambetti'yi de çok eğlendirdi ve cümle âleme, özellikle de Gambetti'ye anlaşılır kılmak için elimle yaptığım teraziye koydum bunları ve bir süre sonra abartının doruğuna çıkarttığım bu oyun, Hegel cümleleri ve bir Kant aforiz-

masıyla son buldu. Ne yazık ki, dedim Gambetti'ye, ağır sözcükler her zaman en önemli olanlar olmuyor, tıpkı ağır cümlelerin en önemli cümleler olmaması gibi. Oyunum kısa süre sonra beni yormuştu. Hassler Oteli'nin önünde durup Gambetti'ye Wolfsegg yolculuğum hakkında kısa bir rapor vermiştim ki, sonunda bana bile çok ayrıntılı, hatta gerçekten de aşırı gevezelik gibi gelmişti anlattıklarım. İkimizin ailesi arasında bir karşılaştırma yapmak istemiş, ailemdeki Alman unsuru ile onun ailesindeki İtalyan unsurunu karşılaştırmayı denemiştim ama sonuçta benim ailemi onunkinin karşısına koymuş, anlatacaklarımı mahvetmiş, Gambetti'ye aydınlatıcı bir şeyler öğreteceğim yerde, sanırım onu hiç de hoş olmayan bir biçimde rahatsız etmiştim. Gambetti iyi bir dinleyici, konuşmaların doğruluğunu ve tutarlılığını çok iyi kavrayan benim terbiye ettiğim hassas bir kulağa sahip. Gambetti benim öğrencim olduğu gibi ben de onun öğrencisiyim. Gambetti benden ne kadar öğreniyorsa, ben de ondan en az o kadar öğreniyorum. İlişkimiz ideal, çünkü, bir ben Gambetti'nin öğretmeni, o benim öğrencim oluyor, bir Gambetti benim öğretmenim ve ben onun öğrencisi oluyorum, çoğu kez de, şimdi Gambetti öğrenci, ben öğretmen miyim, yoksa tersi mi, ikimiz de bilemiyoruz. İşte o zaman *ideal durumumuz* başlamış oluyor. Resmi olarak ben Gambetti'nin öğretmeniyim, daha açık söylemek gerekirse, öğretmenlik görevim için Gambetti'nin zengin babası tarafından bana ödeme yapılıyor. Kız kardeşim Caecilia'nın Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörü kocası, şimdi eniştem olan kişiyle düğününden döneli iki gün olduğu halde, bir gün önce açtığım ve henüz ortadan kaldırmayıp yazı masamın yanındaki koltuğun üzerine bıraktığım bavulumu yeniden hazırlamam ve son yıllarda benim için her şeyiyle gerçekten iğrenç olan Wolfsegg'e geri dönmem gerekecek, diye düşündüm hâlâ açık olan pencereden aşağıya, bomboş Piazza Minerva'ya bakarken, üstelik bu seferki gidiş nedeni gülünç ve saçma değil, tam tersine korkunç. Gambetti ile *Siebenkäs* ve *Portekizli Kadın* üzerine sohbet etmek yerine, kendimi Wolfsegg'de beni bekleyen kız kardeşlerime teslim etmek zorunda kalacağım, dedim kendi kendime, Gambetti ile *Gönül Yakınlıkları* üzerine konuşacağıma kız kardeşle-

rimle anne babamın ve ağabeyimin cenazesi ve bıraktıkları miras hakkında konuşmak zorunda kalacağım. Gambetti ile Pincio'da bir aşağı bir yukarı gezinmek yerine, belediyeye ve mezarlığa ve kiliseye gitmek zorunda kalacak ve cenaze işlemleri yüzünden kız kardeşlerimle kavga edeceğim. Bir akşam önce çıkarttığım çamaşırları yeniden yerleştirirken, anne babanın ve ağabeyin ölümlerinin doğuracağı sonuçları tahmin etmeyi denedim, bir çözüme ulaşamadım. Ama doğal olarak, hiç değilse kâğıt üzerinde bana en yakın olan bu üç insanın ölümlerinin benden neleri alıp götüreceğinin bilincindeydim: tüm gücümü, tüm irademi alıp götürecekti. Yolculuk için gerekli eşyamla yavaş yavaş doldurduğum çantayı hazırlarken ve aynı zamanda bu kuşkusuz korkunç olan kaza dolayısıyla doğrudan sarsılacak olan geleceğimi hesaplarkenki rahatlığım, çantayı kapadıktan epeyce sonra bana ürkütücü geldi. İlk anda *elbette* sözcüğüyle savuşturduğum, anne babamı ve ağabeyimi seviyor muyum sorusu, yalnızca temelinde değil, gerçekten de cevapsız kalmıştı. Uzun zamandan bu yana ne anne babamla ne de ağabeyimle iyi denilebilecek bir ilişkim vardı, artık yalnızca gergin, son yıllarda ise yalnızca umursamazlığa dönüşmüş bir ilişkiydi bu. Ne Wolfsegg ne de onlar hakkında bir şey duymak istiyordum, onlar da benim hakkımda bir şey duymak istemiyorlardı, gerçek bu. Bu bilinçle karşılıklı ilişkimiz öyle ya da böyle yalnızca minimum düzeye çekilmişti. Anne baban yirmi yıl önce seni, ömür boyu bağlamak istedikleri Wolfsegg'den değil yalnızca, duygularından da çıkarıp atmışlardı, diye düşündüm. Ağabeyim bu yirmi yıl süresince benim oradan ayrılışımı, *kendini beğenmiş bir bağımsız oluşumu* ve bir kezinde bana söylediği gibi *sorumsuzca özgür* davranmamı kıskanıyor ve benden nefret ediyordu. Kız kardeşlerin bana duydukları kuşku, kardeşler arasındaki olağan kuşkunun sınırlarını çoktan aşmıştı; Wolfsegg'e ve dolayısıyla da onlara sırtımı döndüğüm andan sonra nefretle beni izlemeye başlamışlardı. Gerçek bu. Çantayı kaldırdım, her zamanki gibi fazla ağırdı, aslında çantaya hiç gerek yok, diye düşündüm çünkü Wolfsegg'de her şeyim vardı. Ne diye çanta taşıyorum sanki? Wolfsegg'e çantasız gitmeye karar verdim ve koyduklarımı tekrar çıkararak onları sırayla dolaba

yerleştirdim. Doğal olarak anne babamızı ve yine doğal olarak kardeşlerimizi severiz, diye düşündüm yeniden pencerede durup aşağıya Piazza Minerva'ya bakarken, hâlâ kimseler yoktu orada ve belirli bir andan sonra onlardan isteğimiz dışında, tıpkı daha önce onları sevdiğimiz doğallıkla ve yine aynı nedenlerle nefret ettiğimizin farkına bile varmayız, ancak yıllar sonra, çoğunlukla onlarca yıl sonra kavrarız bunu. Anne baba ve kardeşleri ne zaman sevmemeye, onlardan ne zaman nefret etmeye başladığımızı tam olarak belirleyemeyiz ve bu kesin anı bulmak için çaba da harcamayız çünkü temelinde bundan ürkeriz. Ailesini onların isteği dışında, hele benim yaptığım gibi en acı biçimde terk eden biri, onların nefret duyabileceğini hesaba katmak zorundadır, önceleri onların bize duydukları sevgi ne kadar büyükse, yapmaya ant içtiğimiz şeyi gerçekleştirdiğimizde, bize karşı nefretleri de o derece büyük olur. Onlarca yıl onların nefretlerinden acı çektim, dedim şimdi kendime, ama artık yıllardan beri çekmiyorum bu acıyı, nefretlerine alıştım, artık beni yaralamıyor. Ve ister istemez, onların bana karşı duydukları nefret, benim onlara karşı duyduğum nefreti yarattı. Artık son yıllarda onlar da benim nefretim yüzünden acı çekmiyorlardı. *Romalı*larını küçük görüyorlardı, tıpkı benim onları *Wolfsegglı*ler diye küçük gördüğüm gibi ve aslında artık beni düşünmüyorlardı bile, tıpkı benim de artık çoğunlukla onları düşünmediğim gibi. Beni her zaman *şarlatan* ve *geveze* diye tanımladılar, onları ve tüm dünyayı sömüren bir parazit olarak. Benimse onları nitelediğim bir tek *aptallar* sözcüğü vardı elimde. Ölümleri, ki bu ancak bir araba kazası yüzünden olabilirdi, dedim kendi kendime, bu gerçeği değiştirmez. Duygusallaşmaktan hiç korkum yoktu. Telgrafı okurken elim bile titremedi ve gövdem bir an bile sarsılmadı. Gambetti'yi anne babamın ve ağabeyimin ölümlerinden haberdar edeceğim, diye düşündüm, derslere birkaç gün ara vermem gerektiği için, yalnızca birkaç gün, çünkü Wolfsegg'de birkaç günden daha uzun kalmaya dayanamam; önceden düşünülmemiş karmaşık formalitelerle uğraşmak gerekse de, bir hafta yeterli olacak. Bir an Gambetti'yi de götürmeyi düşündüm çünkü Wolfsegglilerin bana baskın çıkmalarından korkuyordum, yanımda, Wolfsegglilerin hücu-

muna karşı koyabileceğim, çaresiz ve belki de çıkışı olmayan durumlarda *bana uygun bir insan* eşlik etsin, benim yanımda olsun istedim ama bu düşünceden hemen vazgeçtim çünkü Gambetti'nin Wolfsegg'le yüzleşmesini gereksiz buldum. Ona Wolfsegg hakkında son yıllarda anlattığım her şeyin, orada göreceği gerçekler karşısında masum kaldığını görürdü, diye düşündüm. Bir Gambetti'yi götüreyim, bir götürmeyeyim, diye düşündüm. Sonunda onu götürmemeye karar verdim. Gambetti ile gidersem, Wolfsegg'de benim için her açıdan iğrenç olacak çok büyük bir sansasyon yaratırım, diye düşündüm. Gambetti gibi bir insanı Wolfsegg'de zaten anlamazlar. Tamamen masum yabancıları bile Wolfsegg'de her zaman tiksinti ve nefretle karşıladılar, yabancı olan her şeyi reddettiler, yabancı olan bir şeye ya da bir kimseye, benim yapmayı huy edindiğimin aksine, asla bir anda *bırakmadılar* kendilerini. Gambetti'yi Wolfsegg'e götürmek demek, Gambetti'ye bilinçli olarak ihanet etmek ve sonuçta onu derinden yaralamak demekti. Ben bile Wolfsegg'le başa çıkmakta zorlanırken, Gambetti karakterinde bir insan nasıl başa çıksın! Gambetti'nin Wolfsegg'le yüzleşmesi gerçekten de bir felakete yol açabilir ve bu felaketin kurbanı da Gambetti'den başkası olmazdı, diye düşündüm. Ayrıca Gambetti'yi daha önceden de Wolfsegg'e götürebilirdim, diye düşündüm, ama iyi ki bundan hep vazgeçmiştim, oysa kendi kendime sık sık, Gambetti'yle Wolfsegg'e gitmek yalnız benim için faydalı olmakla kalmaz, Gambetti için de faydalı olur, diyordum. Gambetti'ye Wolfsegg hakkında anlattıklarım, o kendi gözleriyle gördükten sonra, başka hiçbir yolla sağlanamayacak bir gerçeklik kazanırdı. Gambetti'yi artık on beş yıldır tanıyorum ve onu bir kez bile Wolfsegg'e götürmedim, diye düşündüm. On beş yıldır kendisiyle öyle ya da böyle güvenilir bir ilişki sürdürdüğüm bir insanı, kökenim olan bu yere on beş yıl içinde doğal olarak davet etmem ve götürmem gerekirdi, bunu yapmamam tuhaf olduğu için Gambetti'nin bu konuda benden farklı düşünmesi olasıdır, dedim şimdi kendi kendime. Bu uzun on beş yıl boyunca, gerçekten de neden acaba Gambetti'nin *ülkemin coğrafyasına* bakmasına izin vermemiştim? diye düşündüm. Bundan hep ürktüğüm, hâlâ da ürküyor olduğum

için. Bir yandan Wolfsegg'i, dolayısıyla da benim geçmişimi bilmesinden kendimi korumak, öte yandan da *onu*, onda büyük bir olasılıkla yalnızca yıkıcı bir etkisi olacak bu bilgiden korumak istediğim için. Gambetti'yi bu on beş yılda asla Wolfsegg'in etkilerine maruz bırakmak istemedim. Benim için en rahatı Wolfsegg'e yalnız değil de, Gambetti'yle gitmek ve Wolfsegg günlerimi Gambetti'yle geçirmek olacağı halde, Gambetti'yi yanımda götürmekten hep vazgeçtim. Tabii Gambetti'ye kalsa her zaman Wolfsegg'e gelirdi. Zaten o hep benden bir davet bekledi. Ama onu davet etmedim. Cenaze töreni yalnız üzücü değil, aynı zamanda da çok iğrenç bir neden olur, dedim şimdi kendime, tam da bu nedenle Gambetti'den benimle Wolfsegg'e gelmesini istemeyeceğim. Onu, anne babamın ölümünden haberdar edeceğim, henüz kesinleşmiş olmamasına rağmen, ağabeyimle birlikte bir araba kazasında öldüklerini söyleyeceğim ama onun da gelmesi için tek söz etmeyeceğim. Daha iki hafta önce, Wolfsegg'e kız kardeşimin düğününe gitmeden evvel Gambetti'ye anne babam hakkında çok kaba konuşmuş, ağabeyimi de kötü bir karakter ve asla iflah olmaz bir aptal olarak tanımlamıştım. Wolfsegg'i de ahmaklık sığınağı olarak nitelemiştim. Wolfsegg bölgesinde her zaman hüküm süren ve her zaman her şeye hükmeden korkunç iklimin, Wolfsegg'de yaşayan ya da daha doğrusu varlıklarını sürdürmeye zorunlu olan insanlardaki etkisinden, bu iklimin adeta insanı yok eden bir acımasızlığı olduğundan söz etmiştim. Ama bu arada Wolfsegg'in tartışmasız üstünlüklerinden de söz etmiştim, güzel sonbahar günlerinden, çevredeki orman ve vadilerde hüküm süren her şeyden çok sevdiğim kış soğuğu ve kış sessizliğinden, orada acımasız ama pırıl pırıl muhteşem bir doğa olduğundan. Ama bu pırıl pırıl muhteşem doğanın orada oturan insanlar tarafından artık hiç algılanmadığından ve ahmaklıklarının buna izin vermediğinden de. Benimkiler olmayıp da yalnızca içinde yaşadıkları o duvarlar olsaydı, demiştim o zaman Gambetti'ye, Wolfsegg'i kendim için bir şans olarak algılardım çünkü orası ruhuma en uygun olan yer. *Ama istiyorum diye yok edemem ki benimkileri,* demiştim. Kendimi bu cümleyi söylerken aynen duyuyorum ve şimdi anne babam ve ağabeyimin ger-

çekten ölmelerinin cümleye kattığı korkunçluk, hâlâ pencerenin yanında durup aşağıya Piazza Minerva'ya bakarken bana cümleyi bir kez daha yüksek sesle tekrarlatıyor. Kazazedeler hakkında Gambetti'ye büyük bir tiksintiyle söylemiş olduğum *ama istiyorum diye yok edemem ki benimkileri* cümlesini şimdi oldukça yüksek sesle ve neredeyse teatral bir etki yaratacak biçimde sanki oyuncuymuşum ve bunu daha büyük bir sahnede sunacağım için prova yapmam gerekiyormuş gibi tekrarladığımda cümle birden hafifledi. Yok edici etkisi bir anda kayboldu. Bu *ama istiyorum diye yok edemem ki benimkileri* cümlesi gene de biraz sonra yine öne çıktı ve beni ele geçirdi. Onu susturmak için çaba harcadım ama kendini boğdurmadı. Onu yalnızca söylemekle kalmayıp gülünç duruma sokmak için birkaç kez de kendi kendime mırıldandım ama onu boğma ve gülünç kılma çabalarımdan sonra daha da tehlikeli bir hal aldı. Birden şimdiye kadar hiçbir cümlemin sahip olmadığı bir ağırlığa ulaştı. Bu cümleye karşı çıkamazsın, dedim kendi kendime, bu cümle ile yaşamak zorundasın. Bu saptama birdenbire durumun sakinleşmesini sağladı. Bu *ama istiyorum diye yok edemem ki benimkileri* cümlesini bir kez daha tıpkı Gambetti'ye söylediğim biçimde söyledim. O zaman aynen Gambetti'ye söylendiği andaki anlamı kazandı. Piazza Minerva'da güvercinler dışında tek bir hayat belirtisi yoktu. Birden üşüdüm ve pencereyi kapattım. Yazı masasına oturdum. Postam hâlâ yazı masasının üzerinde duruyordu, bunların içinde Eisenberg'in bir mektubu, başpiskopos ve annemin *sevgilisi* Spadolini'nin bir mektubu ve Maria'nın bir notu vardı. Roma'nın çeşitli kültür kurumlarından gelen davetiyeleri ve diğer tüm özel davetiyeleri hemen çöp sepetine attım, şöyle bir göz attıktan sonra tehdit ya da dilenme mektupları olduğunu hemen anladığım birkaç mektubu da öyle; benden ya para talep eden ya da son zamanlarda yayımladığım birkaç gazete yazısından hareketle benden düşünme ve yaşam tarzımla neyi amaçladığıma dair bir açıklama bekleyen mektuplardı bunlar, ki söz konusu yazılar bu insanların aleyhinde düşünülmüş ve yazılmış olduğu için doğal olarak yazılanlardan hoşlanmamışlardı, mektuplar Avusturya'dan geliyordu elbette ve nefretleriyle beni Roma'da bile izleyen insan-

lar tarafından yazılmıştı. Yıllardır alırım bu mektupları, önceleri sandığım gibi hiç de deliler tarafından değil, gerçekten aklı başında ve sabıkasız kişiler tarafından yazılıyorlardı, yalnız Frankfurt ve Hamburg'da değil, Milano ve Roma'da da çeşitli gazete ve dergilerde yayımladıklarım yüzünden beni hakkımda kovuşturma açmak ve öldürmekle tehdit ediyorlardı. Avusturya'yı lekelediğimi söylüyordu bu insanlar, ülkeyi utanmazca aşağılıyormuşum, her fırsatta Avusturyalıları hain ve alçak bir Katolik nasyonal sosyalist düşünceye sahip olmakla suçluyormuşum, oysa gerçekte bu hain ve alçak Katolik nasyonal sosyalist düşünce Avusturya'da yokmuş bu insanların yazdığına göre. Avusturya hain ve alçak değilmiş, *her zaman yalnızca güzel* olmuş, diye yazıyor bu insanlar ve Avusturya halkı şerefli bir halkmış. Bu mektupları her zaman hemen çöpe atarım, bu sabah da attım. Bir tek öğrencilik yıllarından arkadaşım olan Hahambaşı Eisenberg'in mektubunu tuttum, Venedik'te işi olduğunu, mayıs ayı sonunda orada buluşmamızı ve birlikte *Teatro Fenice*'ye gitmek istediğini yazıyordu ama bu kez geçen yıl gittiğimiz gibi *Stravinski'nin Askerin Öyküsü gibi bir şeye* değil Monteverdi'nin *Tancredo*'suna. Eisenberg'in davetini tabii ki kabul ederim, ona hemen cevap yazacağım, diye düşündüm ama *hemen* demek *Wolfsegg'den dönüşümden sonra* demek. Eisenberg'le Venedik'te dolaşmak benim için her zaman zevkli olmuştur, diye düşündüm, salt Eisenberg'le birlikte olmak zevkli zaten. Ne zaman İtalya'ya gelse, diyelim ki yalnızca birkaç günlüğüne Venedik'e gelmiş bile olsa, hep önceden haber verir, diye düşündüm, beni onun deyişiyle *yüksek sanatsal bir eğlenceye* davet eder hep, Fenice'deki *Tancredo* da mutlaka böyledir, diye düşündüm. Leoš Janáček hakkında yazdığım kısa yazının yayımlandığı *Corriere della Sera*'nın bir sayısını da yollamışlardı bana. Büyük bir umutla gazeteyi açtım ama birincisi, yazım hiç de göze çarpan bir yere konmamıştı, ki bu yüzden havam hemen değişti, ikincisi de, henüz kısaca göz atmıştım ki bağışlanamaz bir dizi baskı hatası buldum, yani başıma gelebilecek en korkunç şey. *Corriere*'yi fırlatıp attım ve Maria'nın posta kutuma bıraktığı notta bana ne yazdığını okudum. Benim büyük kadın şairim cumartesi gecesi benimle yemeğe çıkmak istiyor,

seninle yalnız, ayrıca yeni şiirler yazdım *senin için*, diyor. Büyük kadın şairim son zamanlarda gerçekten çok üretken, diye düşündüm, aileme ait birkaç fotoğrafı sakladığım çekmeceyi açtım. Anne babamın Londra, Victoria İstasyonu'nda Dover'e giden trene tam binerken çekilen fotoğrafına iyice baktım. Fotoğrafı ben çekmiştim onlar fark etmeden. Bindokuzyüzaltmışta Londra'da öğrenim görmekte olan beni ziyaret etmişler ve Glasgow ve Bristol'e de uzanan on dört günlük İngiltere gezisinden sonra Cannes'da Georg Amca'yı ziyaret edip, anne babamla buluşmaya gelen kız kardeşlerimin onları beklediği Paris'e geçmişlerdi. Bindokuzyüzaltmışta anne babamla hiç değilse dayanılabilir bir ilişkim vardı henüz, diye düşündüm. Ben İngiltere'de okumak istemiştim, onlar da buna hiç karşı gelmemişlerdi, çünkü İngiltere'de öğrenimimi bitirdikten sonra Viyana'ya döneceğimi ve sonunda ağabeyimle birlikte Wolfsegg'i yönlendirmem ve işletmem konusundaki isteklerini yerine getireceğimi sanıyorlardı. Ama benim o zamanlar bile Wolfsegg'e dönmek gibi bir niyetim yoktu, ben gerçekten de bir tek düşünceyle Wolfsegg'den Londra'ya gelmiştim, o da, bir daha asla Wolfsegg'e dönmemekti. Babamın ve ağabeyimin tutkusu olan tarımdan nefret ediyordum. Wolfsegg'le ilgili her şeyden nefret ediyordum çünkü orada sadece ailenin ekonomik çıkarı söz konusuydu, başkaca bir şey değil. Varoluşundan ve ailemin sahip oluşundan bu yana Wolfsegg'de ekonomiklik ve üretim birimlerinden zamanla nasıl daha fazla gelir elde edileceği dışında bir şey düşünülmedi, yani on iki bin hektar araziyi kapsayan tarım faaliyetinin ve maden ocaklarından çıkarılacakların sağladığı gelirden başka hiçbir şey. Mülklerini sonuna kadar sömürmekten başka bir şey yoktu kafalarında. Ticari kazanç hırslarının dışında da bir şeyler yapıyormuş gibi gösteriyorlardı kendilerini hep, kültür, evet, hatta sanatla da ilgilendiklerini söylüyorlardı, oysa gerçek her zaman sinir bozucu ve utanç verici olmuştu. Her ne kadar Wolfsegg'in beş kütüphanesinde binlerce kitap varsa ve saçma bir biçimde düzenli olarak yılda üç ya da dört kez tozları alınıyorsa da, kütüphanelerdeki bu kitapları asla okumamışlardı. Kütüphaneleri, ziyaretçilere utanmadan gösterebilmek, bu ziyaretçiler karşısında böbürlenebil-

mek ve bu değerli yapıtları sergileyebilmek için hep pırıl pırıl tutuyorlardı, ama bu binlerce, onbinlerce değerli kitaptan bir tanesini bile bir kez olsun bizzat kullanmamışlardı, ki kullanmaları gayet doğal olurdu. Wolfsegg'deki beş kütüphane, ki dördü ana binada, biri ek binalardaydı, daha büyük büyük büyükdedelerim zamanında kurulmuştu, annemle babam bunlara tek bir cilt bile eklememişti. Kütüphanelerimizin dünyaca ünlü Lambach Vakıf Kütüphanesi kadar değerli olduğu söyleniyor. Babam kitap okumazdı, annemse yalnızca ara sıra eski doğa bilimleri kitaplarını karıştırırdı, o da sırf, bu kitapları süsleyen olağanüstü renkli gravürlere bakıp oyalanmak için. Kız kardeşlerim kütüphanelerimizi görme isteklerini dile getirmiş ziyaretçileri gezdirmek dışında kütüphanelere asla girmezlerdi. Annemle babamın Victoria İstasyonu'ndaki fotoğrafı, onları hâlâ yolculuklara çıktıkları ve hiçbir hastalıktan yakınmadıkları yaşta gösteriyor. Sırtlarında Burberry'den henüz alınmış yağmurluklar var ve ellerinde de gene Burberry'den alınmış yeni şemsiyeler. Kıta Avrupası'nda yaşayanların bir özelliği olarak onlar da kendilerini İngiliz'den çok İngiliz gibi gösteriyor ve böylece ince ve kibar bir etki yaratmak yerine komik oluyorlardı ve ben bu fotoğrafa ne zaman baksam kendini tutamayıp gülmek zorunda kaldım ama şimdi gülme isteğim kalmadı. Annemin güzel bulunamayacak kadar uzun boynu vardı ve tam ben bu fotoğrafı çekerken trene biniyor olması yüzünden boynunu birkaç santim daha uzatmıştı, böylece fotoğrafın gülünçlüğü ikiye katlanmıştı. Babamın gövdesinin duruşu, dünyanın karşısında vicdan rahatsızlığını hiçbir zaman gizleyemeyen ve bu yüzden mutsuz olan bir insan duruşuydu. Fotoğrafı çektiğim sırada şapkasını alnında her zaman olduğundan daha aşağıya indirmişti ki bu da onun benim fotoğrafımda, aslında olduğundan daha da çaresiz görünmesine neden olmuştu. Anne babamın neden özellikle bu fotoğrafını sakladığımı bilmiyorum. Bir gün nedenini bulurum, diye düşündüm. Fotoğrafı yazı masasının üzerine koydum ve iki yıl önce Wolfgang Gölü kıyısında çekilmiş ve ağabeyimi, tüm yıl boyunca Sankt Wolfgang'da Fürstenberglerden kiralanmış bir kulübede duran yelkenlisinin üzerinde gösteren fotoğrafı aradım. Fotoğraftaki

adam anne babasıyla yalnızlığından mahvolmuş bir zavallıyı gösteriyor. Üzerine giydiği spor giysi, onu pençesine almış hastalıkları zorla örtüyor. Gülümsemesi, deyiş yerindeyse, acı ve bu fotoğraf yalnızca onun erkek kardeşi tarafından çekilmiş olabilir, yani benim tarafımdan. Ona fotoğrafın bir kopyasını verdiğimde hiç yorumda bulunmadan yırttı. Ağabeyimi gösteren fotoğrafı, annemle babamı Londra'da Dover'e giden trene binerken gösteren fotoğrafın yanına koyup her ikisine de uzun uzun baktım. Sen bu insanları onlar seni sevdiği sürece sevdin, onlar senden nefret ettiği andan itibaren sen de onlardan nefret ettin. Onlardan daha uzun yaşayacağımı doğal olarak asla düşünmedim, tam tersine günün birinde önce ölecek olanın *ben* olacağımı düşündüm. Şimdi ortaya çıkan durum *asla* aklıma gelmemişti, diğer tüm olası durumları hep düşündüm ama bunu asla. Çok sık düşündüm ölümü ve çok sık da ölmeyi, onları geride bırakmayı, bensiz, yalnız bırakmayı, ölümümle birlikte onları benden kurtarmayı düşledim, ama asla onlar tarafından geride bırakılmayı düşünmedim. Şimdi *benim* değil de *onların* ölmüş olması gerçeği şu anda benim için asla beklenmedik bir durum olmakla kalmıyor, *sansasyonel* de oluyordu. Bu sansasyonel unsur, bu sansasyonel özdü beni şok eden, şimdi ölmüş olmaları ve bunun asla geri dönüşü olmaması gerçeği değildi aslında. Aslında her zaman her konuda çaresiz olmalarına rağmen benim için ömür boyu şeytani bir çift olan annemle babam birdenbire, bir gecede, yazı masamın üzerinde duran bu garip ve gülünç fotoğrafın içinde sıkışıp kalmıştı ve ben büyük bir ısrar ve utanmazlıkla ona bakıyordum. Aynı biçimde ağabeyimin fotoğrafına da. Bu insanlardan ömrün boyunca hiçbir şeyden ürkmediğin gibi ürktün, diye düşündüm ve bu ürküntüyü yaşamındaki en büyük akıl almazlığa dönüştürdün, dedim kendi kendime. Durmadan denediğin halde bu insanlardan ömür boyu kurtulamadın, yaptığın her deneme sonunda başarısız oldu, onlardan kurtulmak için Viyana'ya gittin, Paris'e, Ankara'ya, İstanbul'a, sonunda da Roma'ya ama boşuna. Bundan sonra sana zarar vermemek için ölümcül bir kaza geçirmek ve fotoğraf denilen bu gülünç kâğıt parçasına sıkışmak zorunda kaldılar. Takip edilme hezeyanı son buldu, diye düşündüm. Öldüler.

Özgürsün. Ağabeyimi Sankt Wolfgang'da yelkenlisinin üzerinde gösteren fotoğrafa baktığımda ona ilk kez acıdım. Şimdi fotoğrafta, daha önce baktığımdakinden çok daha gülünç gözüküyordu. Şimdiki bakışımdaki kararlılık beni ürküttü. Annem ve babam da Victoria İstasyonu'ndaki fotoğrafta gülünç görünüyorlardı. Şimdi üçü de önümde yazı masasının üzerinde duruyordu, on santimden daha da küçüktüler ve modaya uygun giysiler içinde ve garip zihniyetlerini gösteren garip duruşlarıyla daha önce baktığım zamankinden daha da gülünçtüler. Fotoğraf yalnızca garip ve gülünç bir anı gösteriyor, diye düşündüm, insanı kendi yaşamında nasılsa öyle göstermiyor, fotoğraf sinsi ve sapıkça bir yapaylık, kimin tarafından çekilmiş olursa olsun, kimi gösterirse göstersin, her fotoğraf insan onurunun temelden yaralanması, doğallığın akıl almaz bir biçimde sahteleşmesi, hainçe bir insanlıkdışılık. Öte yandan her iki fotoğrafı da, üzerindeki kişiler açısından son derece karakteristik buldum, hem annem ve babam için hem de ağabeyim için. İşte bu onlar, dedim kendi kendime, gerçekteki gibiler, buydular, gerçekte oldukları gibiydiler. Wolfsegg'den annemle babamın ve ağabeyimin başka fotoğraflarını da alıp saklayabilirdim ama bunları almış ve saklamıştım çünkü bunlar annemle babamı ve ağabeyimi, fotoğrafın benim tarafımdan çekildiği anda oldukları gibi gösteriyor, annemle babam gerçekte nasıllarsa, ağabeyim gerçekte nasılsa öyle. Bu saptamayı yaparken en ufak bir utanç duymadım. Özellikle bu fotoğrafları yok etmeyip onları Roma'ya getirerek yazı masamda saklamış olmam rastlantı olamazdı. Burada idealize edilmiş annem ve babam yok, dedim kendi kendime, annemle babam burada oldukları gibi, oldukları gibiydi, diye düzelttim hemen. Ağabeyim işte burada, aynen olduğu gibiydi. Üçü de öyle korkak, öyle hain, öyle gülünçtü ki. Hem ben annemle babamın ve ağabeyimin sahtelerine dayanamazdım yazı masamda, diye düşündüm. Yalnızca gerçek ve doğru olan fotoğraflarına dayanabilirdim. Yalnızca tamamen özgün olanlarına, her ne kadar gülünç, belki de iğrenç olsalar bile. Ve işte annemle babamın ve ağabeyimin olduğu bu fotoğrafları gösterdim bir kezinde Gambetti'ye, bir yıl önceydi, nerede gösterdiğimi de anımsıyorum hâlâ, Piazza del Popolo'da bir

kafedeydi. Fotoğraflara bakmış ve bir yorumda bulunmamıştı. Fotoğraflara baktıktan sonra yalnızca: *Annen baban çok mu zengin,* diye sormuştu. Ben de cevap olarak: *Evet*, demiştim. Daha sonra ona fotoğrafları göstermiş olmaktan utandığımı da anımsıyorum. Özellikle de *bu* fotoğrafları ona asla göstermemeliydim, demiştim kendi kendime o zamanlar. Aptallık etmiştim. Annemle babamı gerçekten de *ciddi* denilen biçimde gösteren bir yığın fotoğraf vardı ama bunlar anne ve babamın bir ömür boyu bende oluşan imgesine uymuyordu. Ağabeyimin de böylesi ciddi fotoğrafları vardı ama hepsi sahteydi. Bu sahte fotoğrafların hiçbirini Gambetti'ye gösteremezdim. Ayrıca dünyada fotoğraf göstermek kadar nefret ettiğim bir şey yoktur. Ben göstermem, bana gösterilmesini de istemem. Annemle babamı Victoria İstasyonu'nda gösteren fotoğrafı Gambetti'ye göstermiş olmam bir istisna. Neyi amaçlamıştım bununla? Gambetti'yse bana hiçbir zaman fotoğraf göstermemişti. Doğal olarak anne ve babasını ve kardeşlerini tanıyorum, onların fotoğraflarını bana göstermesi saçma olurdu, asla onun aklına böyle bir şey gelmezdi. Temelinde fotoğraftan nefret ederim ve asla fotoğraf çekmek gibi bir fikir gelmedi aklıma, bu Londra, Sankt Wolfgang, Cannes fotoğrafları istisnaydı, ömrüm boyunca fotoğraf makinem de olmadı. Durmadan fotoğraf çekmekle uğraşan ve boyunlarında asılı fotoğraf makinesiyle oradan oraya koşan insanları küçümserim. Fotoğraf çekmek için durmadan bir bahane arayıp durur ve her şeyin ve herkesin fotoğrafını çekerler, en saçma şeylerin bile. Durmadan kendilerini ortaya koymaktan başka bir şey yoktur kafalarında ve bunu da en itici biçimde yaptıklarının farkında bile değillerdir. Fotoğraflarında sapıkça çarpıtılmış bir dünyanın resmini çekerler ama bu resimlerin aslında gerçek dünyayla, dünyanın da onlar yüzünden sapıkça çarpıtılmış oluşu dışında bir benzerliği yoktur. Fotoğraf çekmek hain bir ihtiras, giderek tüm insanlık kaptırıyor buna kendini, çünkü çarpıklık ve sapıklığı sevmekle kalmıyor ona tapıyorlar da ve gerçekten de zaman içinde yığınla fotoğraf çekerek bu çarpık ve sapıkça dünyayı tek doğru dünya olarak algılıyorlar. Fotoğraflarında doğayı sapıkça bir gülünçlüğe dönüştürerek işlenebilecek en haince suçu işliyorlar. Fotoğraflarındaki in-

sanlar gülünç, tanınmaz hale gelinceye kadar çarpıtılmış, hatta sakat bırakılmış kuklalar, onların objektiflerine dehşet içinde bakıyorlar, ahmak ve iğrençler. Fotoğraf çekmek alçakça bir tutku, dünyanın her yerinde toplumların her kesiminden insanlar kendini kaptırmış buna, tüm insanlığın yakalandığı ve asla bir daha iyileştirilemeyecek bir hastalık. Fotoğraf sanatını bulan kişi, tüm sanatlar içinde en çok insan düşmanı olanını bulan kişi aynı zamanda. Ona borçluyuz doğanın ve onda varlığını sürdüren insanın sonsuza dek çarpıtılışının sapıkça yüzünü. Şimdiye kadar hiçbir fotoğrafta doğal, yani gerçek ve hakiki bir insan görmedim, tıpkı şimdiye kadar hiçbir fotoğrafta gerçek ve hakiki bir doğa görmediğim gibi. Fotoğraf yirminci yüzyılın en büyük felaketi. Ne zaman bir fotoğrafa baksam, hiç olmadığı kadar büyük bir tiksinti duymuşumdur. Ama ağabeyime ait fotoğraf makinesiyle çektiğim bu birkaç fotoğrafta, dedim şimdi kendime, annem, babam ve ağabeyim ne kadar çarpıtılmış olurlarsa olsunlar, fotoğraflara baktıkça onların fotoğraftakilerin çarpıklık ve sapıklıklarının ardındaki doğru ve gerçek yanını gösterdiklerini anlıyorum, çünkü ben fotoğrafı çekilenleri haince çarpıklık ve sapıklık içinde gösteren fotoğraflarla değil, *benim* onları nasıl gördüğümle ilgileniyorum. *Annemle babam Londra Victoria İstasyonu'nda* diye yazmışım fotoğrafın arkasına. Ağabeyimi Sankt Wolfgang'da gösterene de *Sankt Wolfgang'da yelkenli kullanan ağabeyim* diye. Çekmeceye el attım ve kız kardeşlerim Amalia ve Caecilia'yı, amcam Georg'un Cannes'daki villasının önünde gösteren fotoğrafı çıkardım. Büyükannem ve büyükbabamın ölümlerinin ardından babam ağabeyi Georg Amcama kalan paranın hepsini ödeyip ona yol vermiş, Georg Amcam da bu paralarla Fransa'nın çeşitli yerlerinde birçok hisse senedi alarak çok iyi yatırımlar yapmış ve bunlardan sağladığı gelirle iyiden öte, kendine göre lüks bir yaşam sürmeye başlamıştı ve fotoğraftaki villayı da işte bu parayla almıştı. Kız kardeşlerimin öyle ya da böyle alaycı olan suratlarını gösteren fotoğrafa bakarken, o, diye düşündüm, erkek kardeşine, yani babama göre daha şanslıydı. Georg Amca da dört yıl önce, şimdi babamın öldüğü gibi birdenbire öldü ama o, villasının bahçesinde ansızın geçirdiği kalp krizi sonucu ve tam da yaşamı-

nın son döneminde tek tutkusu haline gelen gülleriyle ilgilenmek üzereyken. Kendini Wolfsegg'den otuz beş yaşındayken koparmış ve yığınla para, sürüyle kitapla Riviera'ya yerleşebilmişti. Fransız yazınını ve denizi seviyordu ve kendisini bu iki düşkünlüğüne adamıştı. Çoğu kez Georg Amcama daha çok çektiğimi düşünüyorum, hiç değilse babamdan çok ona. Ben de ömür boyu yazını, kitap ve denizi sevdim. Ben de Wolfsegg'den ayrıldım, hatta ondan daha genç yaşlarda. Fotoğrafa, *kız kardeşlerim Amalia ve Caecilia Georg Amca'nın villasının önünde*, diye yazmışım. Son olarak bindokuzyüzyetmişsekizde Cannes'a gittim. Georg Amca'yı yılda en az bir kez ziyaret ederdim. Villasında onunla birlikte geçirdiğim birkaç gün bana hep iyi gelirdi. Ona her zaman sadakatle hizmet etmiş olan ve her zaman sevgiyle *iyi Jean'ın benim* diye adlandırdığı evindeki bakıcısını tek mirasçısı olarak seçmiş, bizim aileyi dehşet içinde bırakmıştı. Georg Amcam birçok kez Roma'da bulunmuştu, tıpkı benim gibi dünyada tüm kentlerden daha çok sevdiği ve daha çok değer verdiği bu kentte. Gambetti ve Georg Amcam birbirleriyle iyi anlaştılar, birçok akşam Piazza del Popolo'da dışarıda ya da yağmur yağdığında Café Greco'da *akla ne gelirse* onun üzerine sohbete koyuldular, daha çok da sanat ve resim üzerine. Georg Amcam tutkulu bir sanat koleksiyoncusuydu ve aldığı faizleri bildiğim kadarıyla çoğunlukla çağdaş ressam ve yontucuların yapıtlarına yatırıyordu. İyi bir zevki ve beğendiği sanat yapıtlarının değerini tahmin etmek konusunda çok güçlü bir sezgisi olduğundan, koleksiyon tutkusu onun kendi serveti yanında, ikinci bir önemli servet daha edinmesini sağlamıştı ki bunun da değeri hiç azımsanacak gibi değildi. Onun desteklediği tanınmamış sanatçılar, amcam onları keşfedip yapıtlarını satın aldıktan ve aynı zamanda onların tanınmasına önayak olduktan sonra kısa sürede ünlü olurlardı. Georg Amcam ailemin *ilkel* tüccar ruhundan hiç hoşlanmazdı, kırsalda her yıl doğanın sömürülmesinden nefret ediyordu ve yüzyıllardır süregelen Wolfsegg geleneklerinin hepsini küçük görüyordu, ister et ve yağ üretimi olsun, ister deri ve odun kömür ya da av söz konusu olsun, ki en çok nefret ettiği buydu, oysa erkek kardeşi, yani babam ve yeğeni, yani ağabeyim için tüm tutkuların başında

geliyordu avlanmak. Georg Amcam bütün nefret edilesi tutkular arasında *en çok* avlanmaktan nefret ediyordu. Annesi ve babası, yani benim büyükbabam ve büyükannem tıpkı babam ve ağabeyim gibi ava düşkündüler, oysa Georg Amcam ava gitmeye hep karşı çıkmıştı. O da tıpkı benim gibi av eti yemez ve tüm aile avdayken kendini kütüphanelerden birine kapatır ve dikkatini ailenin çığrından çıkmış av merakından başka bir yöne çekmek için yoğun okumalara dalardı, *Onlar geyikleri vururken ben tüfek seslerini duymamak için kütüphanede, sıkıca kapatılmış kepenklerin ardında oturur ve Dostoyevski okurdum*, derdi. Benim gibi Georg Amcam da Rus yazınını seviyordu, en çok da Dostoyevski ile Lermontov'u, ve çoğu zaman bu Rus yazarlar hakkında çok akıllıca sözler ederdi, anı yazını söz konusu olduğunda her zaman en çok değer verdiği iki devrimciyi, Kropotkin ve Bakunin'i tartışırdı ve beni Rus yazınıyla tanıştıran, gerçekten de Rus yazını uzmanı olan amcamdı, Rusça'yı tıpkı Fransızca kadar iyi biliyordu, ben de Rus, daha sonra da Fransız yazınına duyduğum sevgiyi ona borçluyum. Tıpkı düşünce zenginliğimin büyük bölümünü Georg Amcama borçlu olduğum gibi. Dünyanın geri kalanına deyiş yerindeyse erkenden gözlerimi açan kişi amcam Georg'du, Wolfsegg ve Avusturya dışında başka yerler de olduğuna, çok daha muhteşem, çok daha akıl almaz şeyler olduğuna ve çoğunlukla varsayıldığı gibi dünyanın tek bir aileden değil, milyonlarca aileden, tek bir yerden değil, milyonlarca böyle yerden ve tek bir halktan değil, yüzlerce ve binlerce halktan ve tek bir ülkeden değil, yüzlerce ve binlerce, hepsi de çok güzel ve çok önemli olan ülkeden oluştuğuna gözlerimi açan oydu. Bütün insanlık tüm güzellikler ve olanaklarla dolu sonsuzluktur, derdi Georg Amcam. Yalnız ahmaklar kendinin sona erdiği yerde dünyanın sona erdiğini düşünür. Georg Amcam beni yalnız yazınla tanıştırıp *sonsuz bir cennet* olarak onun kapılarını bana açmakla kalmadı, beni müzik dünyasıyla da tanıştırdı ve tüm sanatlar için gözlerimi açtı. Ancak düzgün bir sanat kavramına sahipsek, düzgün bir doğa kavramına sahip oluruz, derdi. Önce sanat kavramını *doğru kullanır, yani tadını çıkarırsak*, doğayı da doğru kullanır ve tadını çıkarırız. İnsanların büyük çoğunluğu hiçbir zaman bir sa-

nat kavramına varamıyor, en basitine bile ve bu yüzden de doğayı asla kavrayamıyorlar. Doğaya ideal bakış önce ideal bir sanat kavramını gerektirir, derdi. Doğayı gördüklerini ileri sürenler, sanat kavramına sahip değillerse, doğayı yalnızca yüzeysel olarak görürler, asla ideal olanı, yani onu tüm olağanüstülüğü ile göremezler. Düşünce insanının önce doğa üzerinden ideal bir sanat kavramına ulaşma şansı vardır, ideal bir sanat kavramına ulaşmak için de ideal bir doğa anlayışına. Georg Amcam İtalya yolculuklarımızda babamın yaptığı gibi benimle bir sütundan ötekine, bir kiliseden diğerine, bir Michelangelo'dan ötekine koşmadı, beni asla bir sanat yapıtına götürmedi. İşte bu yüzden sanat anlayışımı Georg Amcama borçluyum çünkü o beni ünlü bir sanat yapıtından diğerine sürüklemedi annemle babamın yaptığı gibi, tam tersine tüm bu sanat eserleriyle beni rahat bıraktı, sadece dikkatimi bunların var olduklarına ve nerede bulunduklarına çekti ama annemle babamın yaptığı gibi kafasını bir sütuna ya da bir Roma ya da Yunan duvarına çarpmadı. Georg Amcam değil ama benimkilerin başımı, ben henüz küçük bir çocukken dünyanın ünlü eski eserlerine, onlara has kaba bir sorumsuzlukla vurmaları yüzünden, kafam tüm sanat türlerine karşı duyarsız hale geldi, böyle yaparak beni sanata yaklaştırmayıp ondan tiksinmeme yol açtılar. Onların bu yüzlerce ve binlerce sanat yapıtına ahmakça vurdukları kafamı yeniden düzene sokmam için yıllar harcamak zorunda kaldım. Annemle babam ben henüz çocukken kafamı en gereksiz fazlalıklarla doldurmamış olsalardı ve ben amcamın etkisi altında kalsaydım, diye düşündüm, benim için çok daha avantajlı olurdu her şey. Lafın kısası, önce annem ve babam tarafından neredeyse bütünüyle mahvedilmem gerekiyormuş, sonradan, yirmi yaşımı geçtikten ve kurtarılmam imkânsız hale geldikten sonra Georg Amcam tarafından iyileştirilmem için. Dikkatli ve ihtiyatlı bir yaklaşımla. Georg Amcamın ilerlemem ve tüm gelişmem için ne anlam taşıdığını kavradığımda tedavim için neredeyse çok geç kalınmıştı. Wolfsegg felaketinden, ayrıca anne ve babamın ruhumda yarattığı felaketten kurtulmamı irade gücüme ve sonuç olarak da Georg Amcamın öngörü sahibi olmasına borçluyum. Büyüyünce, tıpkı Georg Amcam gibi, bizimkilerin

sürdürdüğü gibi bir yaşam sürdürmek zorunda kalmamamı, tıpkı Georg Amcam gibi onlarınkinin tam tersi bir yaşam sürdürmemi de. Georg Amcamdan ömür boyu nefret ettiler, onlarca yıldır saklamıyorlar da bunu, ona zamanla tıpkı bana davrandıkları gibi davrandılar, aynen benim hakkımda düşündüklerini düşündüler, tıpkı bana ihanet ettikleri gibi ona da ihanet ettiler. Ama onun, onlar tarafından kabullenilmeye gereksinimi yoktu. Günün birinde parasal durumunu düzenledikten sonra trene binip Nice'e gitti. Önce orada birkaç hafta uykusunu aldı, her zaman anlattığı gibi, tüm zindeliğiyle kendine uygun bir yer aramaya koyulmak üzere. Bu yer deniz kıyısında, büyük bir bahçe içinde, çok temiz bir havaya sahip, öte yandan da ulaşım kolaylığı olan bir yer olmalıydı. Gönderdiği ilk kartpostallar Wolfsegg'de öfkeyle karşılandı. Georg Amca'yı güneş altında öylece uzanmış keyif yaparken, tabii Paris'te terzilere diktirilmiş keten takımlar içinde dolaşırken gördüler ve de doğal olarak birer kâbus olan düşlerinde, ömür boyu *işe yaramaz herif* diye tanımladıkları bu kişi Riviera'nın asil semtlerinde, gün geçtikçe kendiliğinden büyük bir servete dönüşen faizlerini almak üzere durmadan banka kapılarından içeriye giriyordu. Düşünceyle var olunabileceğine inanmayacak kadar aptaldılar. Georg Amcam, baştan sona dolu birkaç yüz not defterinin ortaya koyduğu gibi, düşünce varoluşu sürüyordu. Orta Avrupalıların yaşamak için çalışılır yerine, çalışmak için yaşanır, üstelik bu çalışmadan neyin anlaşıldığının hiç önemi yoktur düşüncesini benimseyen dar görüşlü kafaları Georg Amcamın çok önceleri sinirine dokunmuş ve o, bu konudaki düşüncelerini belli sonuçlara bağlamıştı. Yerinde saymak değildi niyeti. İnsan kafasında hep yeni havalar estirmeli, derdi, yani insan durmadan, hem de her gün dünyayı kafasına sokmalı. Wolfsegg'de kafalarında yeni havalar estirmedikleri gibi dünyayı da kafalarına sokmadılar. Hep kendilerini hazırladıkları biçimde kıpırdamadan ve dimdik oturuyorlardı miraslarının üzerinde, bu mirası gittikçe çoğaltarak devasa bir mülk yığını haline getirmekten ve bunu sağlamlaştırmaktan başka bir amaç gütmüyorlardı. Zamanla kendileri bile farkında olmadan bu mülk yığınının donukluğunu, sağlamlığını ve kesin katılığını huy edinmişler-

di. Bu mülk yığını ile onlar her zaman ürkütücü ve tiksinti verici bir bütünlük içinde kaynaşmış durumdaydılar ama bunun farkına bile varmamışlardı. Ama Georg Amcam farkına varmıştı. O bu mülk yığını ile bir ilişkisi olsun istemedi. Bu Wolfsegg mülk yığınından kurtulmak için en uygun anı bekledi yalnızca. Bildiğim kadarıyla ona Wolfsegg'deki mirastan payını çekmemesini, bunun yerine oldukça güvenilir bir maaşla yetinmesini teklif etmişlerdi. Amcamın öngörü sahibi bir insan olması onun böyle bir aptallık yapmasını önledi. Benimkiler gibiler, gerektiğinde özellikle de kendi aile fertlerine karşı en vicdansızca davranan kişilerdir. Sonuçta hiçbir alçaklıktan çekinmezler. Hıristiyanlık, büyüklük, topluma uygunluk kisvesi altında harislikten başka bir dertleri yoktur ve deyiş yerindeyse ölüleri bile çiğneyip geçerler. Georg Amcam daha başından onların planlarına uymadı. Onların niyetlerini çok önceden anladığı için ondan gerçekten ürküyorlardı. Onların iğrençliklerini henüz küçük bir çocukken yakalamış ve onların dikkatini her zaman bu iğrençliklere çekmekten hiç korkmamış, bu iğrençlikleri cesurca yüzlerine vurmuştu, onun Wolfsegg'in *en iirkiilen çocuğu* olduğu söylenirdi. Başından beri öngörü sahibi biri olduğundan, ailesindekilerin zayıf taraflarını ortaya çıkarmak onun için küçük yaşta tutkuya dönüşmüş olmalıydı. Henüz küçük bir çocukken pusuya yatıp onları izliyor ve onları iğrençlikleriyle yüzleştiriyordu. Wolfsegg'de hiçbir çocuk bu kadar çok soru sorup bu kadar çok cevap beklememiştir. Benimkiler bana hep, böyle giderse Georg Amcan gibi olacaksın, diyerek sitem ettiler. Sanki tüm insanların en ürkütücüsü söz konusuymuş gibi her an bana, *böyle giderse Georg Amcan gibi olacaksın*, dediler. Georg Amcam konusunda beni uyarmaları işe yaramadı çünkü ben başından beri Wolfsegg'de hiç kimseyi Georg Amcamı sevdiğim gibi sevmemiştim. Georg Amcan insan değil! dediler sık sık. Georg Amcan parazit! Georg Amcan bizim için utanç kaynağı! Georg Amcan cani! Bu ürkütücü sıfatlandırmalar listesi her zaman hazırlarındaydı Georg Amcam için ama benim üzerimde asla onların istediği türden bir etki bırakmadı. Georg Amcam birkaç yılda bir, o da birkaç günlüğüne Cannes'dan gelerek bizi ziyaret ederdi, ender olarak birkaç hafta kalırdı, ben o zaman en

mutlu kişi olurdum. Georg Amcamın Wolfsegg'de kaldığı zamanlar benim için en güzel zamanlardı. Wolfsegg birdenbire olağanlığının dışına çıkardı. Wolfsegg o zaman büyük kent havasına bürünürdü. Kütüphaneler hemen havalandırılır, kitaplar oradan oraya gider, aslında soğuk, karanlık, tamamen sessiz mağaralara benzeyen mekânlar müzikle dolardı. Genel olarak itici bir havası olan odalar birden rahat, daha sıcak olurdu. Wolfsegg'de her zaman sert olan, sert ya da bastırılmış bir tona sahip olan sesler birden tamamen doğal gelirdi kulağa. Artık gülünebilirdi, personele emir verilmesi gereken durumlar hariç sohbetlerde de normal bir ses tonuyla konuşulurdu. Siz neden personelin yanında hep Fransızca konuşuyorsunuz? diye çıkışırdı Georg Amcam annemle babama, gülünç bu, derdi. Onun yaptığı bu dokundurmalar sırasında ben en mutlu kişi olurdum. Bu nefis havada neden pencereleri açmıyorsunuz? derdi. Her zaman ve özellikle daha da bunaltıcı bir hal alan son yıllarda sofrada sadece domuzlar, danalar, odun arabaları ve elverişli ya da elverişsiz depo fiyatları hakkında konuşulurken, birden Tolstoy ya da Paris ya da New York ya da Napoléon ya da Onüçüncü Alfons ya da Meneghini, Callas, Voltaire, Rousseau, Pascal, Diderot gibi sözcükler geçmeye başlardı. Yediğim yemeği bile göremiyorum ki, derdi, Georg Amcam hiç çekinmeden, annem de bunun üzerine masadan fırlar ve kepenkleri açardı. Georg Amcam ona, kepenkleri daha çok açmalısın, derdi, ki çorbamı görebileyim. Sürekli bu loş ışıkta nasıl durabiliyorsunuz? diye sorardı. Müzede yaşıyor gibisiniz, derdi. Her şey sanki yıllardır kullanılmamış gibi. Yemek bunlarla yenmeyecekse çekmecelerinizdeki bu muhteşem tabak çanak ne işe yarıyor? Değerli gümüşleriniz? Ben Georg Amca'ya hayrandım. Onun yanındayken her zaman yaşanan türden bir can sıkıntısı asla söz konusu olmazdı. Diğerleri gibi kaskatı ve dimdik oturmazdı sofrada, her an içimizden birine döner ya bir şey sorar ya bir doğruyu dile getirir ya da bir kompliman yapardı. Anneme, daha çok mavi giymelisin, gri sana yakışmıyor, demişti bir keresinde. Sanki yas tutuyormuşsun gibi görünüyor. Oysa babamız öleli on beş yılı geçti bile. Sen, demişti babama, sanki kendin tarafından *işe alınmış* gibisin. Bunun üzerine kendimi

tutamayıp yüksek sesle gülmüştüm. Bizde neredeyse tamamen sessizlik içinde yapılması âdetten olan yemek servisi sırasında, servis yapan kızlarla şakalaşırdı ki annem buna zor dayanırdı. Yemek servisini yapan kızların orada olmalarına aldırmadan, yakında size hizmet edecek kimse kalmayacak, demişti. O zaman birden canlanacaksınız. Havada devrim rüzgârları esiyor, demişti. Her şeyi biraz olsun tekrar canlandıracak bir şeyin geleceğini hissediyorum. Bu gibi konuşmalar üzerine babam başını sallayarak karşılık verir, annem ise sanki amcama duyduğu sevgisizliği göstermekten asla kaçınmıyormuşçasına gözlerini dikip ona bakardı. Akdeniz ülkelerinde, demişti Georg Amcam, her şey bambaşka. Daha fazla açıklamada bulunmamıştı. O zamanlar, belki on yedi ya da on sekiz yaşımdaydım, Akdeniz ülkeleri denilen ülkelerde neyin bizim Orta Avrupa'dakinden farklı olduğunu öğrenmek istediğimde bir gün bana, bunu kendim Akdeniz ülkelerini gezmeye gittiğimde açıklayacağını söyledi. Akdeniz ülkelerinde yaşam buradan yüz kat daha değerli, dedi. Neden böyle olduğunu doğal olarak merak ediyordum. Orta Avrupalılar insan gibi değil kuklalar gibi çıkıyorlar ortaya, her şey tutuk, dedi Georg Amcam. Asla doğal davranmıyorlar, her şeyleri donuk ve o yüzden de gülünç. Ve çekilmez. Tıpkı dilleri gibi, ki bu en çekilmezi. Almanca en çekilmezi, dedi. Onun *Akdeniz ülkeleri* deyişine hayrandım. Buraya dönmek bir şok, dedi. Yaptığı saptamalarla kendisini dinleyenlerin iştahını kaçırmış olması onu hiç de tedirgin etmiyordu. Ve ne iğrenç bir mutfak! diye bağırdı. Almanya ve Avusturya'da ve de o Alman İsviçresi denen yerde yemek yemek yok, tıkınma var! Göklere çıkartılan Avusturya mutfağı böbürlenmeden başka bir şey değil. Midenin ve tüm gövdenin ırzına geçiş. Cannes'da Avusturya mutfağı hastalığından kurtulup iyileşmem için haftalar geçmesi gerekiyor. Denizi olmayan bir ülke nedir ki! diye bağırdı, bu düşünceyi daha fazla açmadan. Bir yudum şarap içtiğinde hemen suratını buruşturuyordu. Genellikle çok iyi diye bilinen Avusturya madensularını da pek sevmediğini açıkça görebiliyordum ama bu konuda bir yorumda bulunmamıştı. Daha o zamanlar bile amcamın Wolfsegg'de tarifsiz bir biçimde sıkıldığını düşünüyordum çünkü en sevdiği şey olan heyecan verici

bir sohbet yapma olanağını Wolfsegg'de asla bulamıyordu. Ara sıra, hiç değilse ziyaretinin ilk günlerinde bir deneme yapar ve örneğin Goethe sözcüğünü ansızın ortaya atıverirdi ama onlar bu sözcükle ne yapacaklarını bilemezlerdi. Kaldı ki Voltaire, Pascal, Sartre sözcükleriyle bilsinler. Her zaman olduğu gibi onunla başa çıkamayacaklarını hissettikleri için ona duydukları sevgisizlikle yetinirler, bunun dozunu her gün biraz daha artırırlardı ve nihayet ziyaretinin son günlerinde bu sevgisizlik hep açıkça belli olan bir nefrete dönüşürdü. Durmadan çok ağır çalıştıklarını belirtir, onunsa kesinlikle hiçbir şey yapmadığını günlük yaşamın bu hiçbir şey yapmama hayalinden ibaret hale geldiğini ve görünüşe bakılırsa hiçbir şey yapmamayı yaşam amacına dönüştürdüğünü ima ederlerdi. Biliyor musun, dedi amcam bir kezinde bana, aslında aile için gelmiyorum Wolfsegg'e, salt duvarlar ve doğa için geliyorum çünkü bunlar çocukluğumu canlandırıyor. Ve bir ara verdikten sonra, bir de senin için, dedi. Vasiyetinde onunkiler ve benimkilerin sandığı gibi Wolfsegg'e değil, Cannes'a gömülmeyi istemişti. Deniz kıyısına gömülmek istemişti. Oldukça gösterişli ve dolayısıyla da iyice taşralı tarzında giyinip kuşanarak Cannes'a koşturdular büyük bir servete konma beklentisiyle ve daha önce değindiğim, annemin durmadan yinelediği gibi *yaşamlarının en büyük hayal kırıklığıyla* karşılaşıp eve bununla dönmek zorunda kaldılar. Marsilyalı yoksul bir balıkçı karı kocanın oğlu olan iyi Jean bu miras sayesinde, en az yirmi dört milyon şilin ve en az bunun iki misli değerinde mal varlığı elde etmişti. Georg Amcam sanat koleksiyonunu da Cannes ve Nice'teki müzelere bağışlamıştı. İyi Jean'm yaptırmasını istediği mezar taşında yalnızca adının ve şu sözlerin olmasını istemişti: *Doğru anda barbarları geride bırakan kişi.* Jean, Georg Amcamın isteğini aynen yerine getirdi. Annemle babam bir yıl önce İspanya'ya giderken mezarı ziyaret ettiklerinde öylesine kızmışlardı ki, annem bundan böyle Georg Amcamın mezarını bir daha asla ziyaret etmemeye yemin etmiş ve mezar taşındaki yazıyı öyle büyük bir rezalet olarak algılamıştı ki Wolfsegg'e döndükten sonra kayınbiraderinin, yani Georg Amcamın büyük bir suç işlediğinden söz eder olmuştu hep. Georg Amca ile ben Wolfsegg çevresinde en uzun

ve en ilginç gezintileri yaptık, onunla yaya olarak Ried im Innkreis'a kadar gittikten sonra ters yönde Gmunden'e kadar da gittim. Bana hep zaman ayırdı. Dünyada inekler, hizmetkârlar ve kesinlikle kutlanması gereken bayram günleri dışında da bir şeyler olduğu bilgisini ona borçluyum. Yalnızca okumayı ve yazmayı değil, düşünmeyi ve düş kurmayı da öğrenmiş olmamı yine ona borçluyum. Paraya önem verişim ama onu her şeyin üzerinde görmeyişim, onun kazandırdığı bir şey, bizimkilerin ömür boyu yaptığı gibi Wolfsegg dışındaki insanlığı sadece gerekli bir baş belası olarak değil ömür boyu süren bir itici güç olarak görmemi, onunla hesaplaşmanın en büyük ve en heyecan verici şey olmasını da ona borçluyum. Georg Amcam müzik ve yazının kapısını açtı bana ve bestecileri ve yazarları yaşayan insanlar olarak yakınlaştırdı, her yıl üç ya da dört kez tozu alınan alçı figürler olarak değil. Bizim kütüphanelerde anlaşılan sonsuza dek hapsedilmiş kitapları açmamı ve onları okumaya başlamamı ve bu okuma eylemine bugüne kadar ara vermeyişimi, sonunda felsefe yapmayı öğrenişimi ona borçluyum. Georg Amcama borçluyum sonunda Wolfsegg para ve ticaret değirmenine elinde olmaksızın boyun eğen değil, tamamen özgür denebilecek bir insan oluşumu. Annemle babamın her zaman yaptığı ve benim de ilk yıllarda katıldığım, örneğin İtalya ve Almanya'ya, Hollanda ve İspanya'ya yapılan budala kültür yolculuklarını sürdürmeyip, yolculuk biliminin, dünyanın sunduğu en büyük zevklerden biri olduğunu öğrenmemi ve bugüne kadar da bunun tadını çıkarmamı ona borçluyum. Georg Amcam aracılığıyla ölü kentleri değil çok canlı olanları tanıdım, ölü halkları ziyaret etmeyip canlıları ziyaret ettim, ölü yazar ve ozanları okumayıp yaşayanları okudum, ölü müzik dinlemeyip canlısını dinledim, ölü resimler görmeyip canlılarını gördüm. Bir başkası değil oydu beynimin iç duvarlarına tarihin büyük isimlerini can sıkıcı fotokopiler olarak değil de her zaman canlı bir sahnedeki canlı insanlar olarak yerleştiren. Annemle babam her gün bana dünyayı tamamen can sıkıcı, kafamı gittikçe felce uğratan, üzerinde var olmaya değmeyen bir yer olarak gösterirken, Georg Amcam tam tersine aynı dünyanın her zaman çok ilginç bir yer olduğunu gösterdi. Böylece

ben henüz küçük bir çocukken bile hep iki dünya arasında seçim yapmak zorunda kaldım, hiçbir zaman ilginç bulmadığım, sadece sıkıcı olduklarını hissettiğim annemle babamın dünyası ve tamamen olağanüstü maceralardan oluşmuşa benzeyen, içinde asla can sıkıcı bir şeyin olmadığı ve insanın onda gerçekten sonsuza kadar yaşama isteği duyacağı ve elbette asla son bulmasını istemeyeceği, bunun sonucu olarak benim de onda sonsuza kadar yaşamak istediğim Georg Amcamın dünyası arasında. Basite indirirsek, annemle babam her şeyi kabulleniyordu, Georg Amcam hiçbir zaman hiçbir şeyi kabullenmiyordu. Annemle babam doğdukları andan itibaren atalarının koyduğu kurallara göre yaşadılar ve hiçbir zaman kendilerine özgü yeni kurallar koyup kendi koydukları bu kurallara göre yaşamak gelmedi akıllarına, Georg Amcamsa her zaman kendi koyduğu kurallara göre yaşadı. Ve kendi koyduğu bu kuralları da her an bir tarafa itti. Annemle babam her zaman kendilerine gösterilen yolu izledi yalnızca ve hiçbir zaman, bir an için bile olsa bu yoldan ayrılmadılar, Georg Amcam yalnızca kendi yoluna gitti. Georg Amcamla olan zıtlıklarına bir örnek daha verecek olursak, annemle babam şu hiçbir şey yapmamadan nefret ettiler, bir düşünce insanının hiçbir şey yapmama diye bir şeyi aslında hiç bilmediğini kavrayamadılar, bir düşünce insanının tam da o hiçbir şey yapmama görüntüsünün altında en yoğun ilgi ve en büyük çabayla varlığını sürdürdüğünü bilemediler çünkü kendi gerçek hiçbir şey yapmamaları onlara hiçbir şey sağlamazdı, çünkü kendi gerçek hiçbir şey yapmamalarında gerçekten hiçbir şey olmazdı, çünkü onlar gerçekten hiçbir şey düşünemezlerdi, kaldı ki bir düşünme süreci içinde olmayı becerebilsinler. Düşünce insanının bir şey yapmaması olanaksızdır. Onların bir şey yapmamaları ise gerçek bir hiçbir şey yapmamaydı çünkü bir şey yapmadıklarında içlerinde hiçbir şey olmuyordu. Düşünce insanıysa bir şey yapmadığında en çok şey yapandı. Ama gerçekten hiçbir şey yapmayanları, anne babamı ve genel olarak benim aileme benzeyenleri buna inandırmak olanaksızdı. Öte yandan Georg Amcamın hiçbir şey yapmaması konusunda bir şeyler hissediyorlardı, işte bunu hissettiklerinden ötürü ondan nefret ediyorlardı, çünkü onlar için

onun hiçbir şey yapmaması, kendi hiçbir şey yapmamalarının tam tersi bir başka hiçbir şey yapmamaydı, bu onlar için sadece tehlikeli olma olasılığı taşımakla kalmıyordu, zaten her zaman tehlikeliydi. Düşünce insanı olarak hiçbir şey yapmayan biri, hiçbir şey yapmamaktan, gerçekten hiçbir şey yapmamayı anlayan ve hiçbir şey yapmayan kişi olarak gerçekten de hiçbir şey yapmayan, hiçbir şey yapmazken içlerinde hiçbir şeyin kıpırdamadığı insanların gözünde büyük tehlike oluşturur, yani en tehlikeli kişidir. Tabii onu küçük göremedikleri için ondan nefret ederler. Georg Amcam henüz dört yaşındayken dokuz kilometre ötedeki Haag Köyü'ne tek başına yürüyerek gitmiş ve orada hiç tanımadığı insanlara Wolfsegg'den olduğunu, ama oraya geri dönme niyeti olmadığını anlatmış. Anlaşılacağı gibi bu garip çocuğun hayrete düşürdüğü Haaglılar onun akla gelebilecek en haşarı çocuk olduğunu düşünmüşler ve küçük Georg'u anne babasının yanına Wolfsegg'e getirmişler. Anne babası ve Georg'a gözkulak olmakla görevli olan diğer kişiler, kaçıp kaybolmasını engellemek için onu adeta bir köpeği bağlar gibi Wolfsegg'e bağlamak zorunda kalmışlar. Georg Amcam henüz küçük bir çocukken Wolfsegg'de yalnızca gerektiği kadar kalmaya karar vermiş. Bir seferinde Cannes'da bana, gerçekten hiç zorlanmadan, yani sınırsız özgürlük için gereken tüm olanakları sağlamış olarak Wolfsegg'den kurtulacağım anı bekledim tabii, demişti. Wolfsegg'in kendisi müthiş hoş bir yer, ama bizimkiler beni ondan iğrendirdiler. Kardeşim, senin baban, dedi bir kezinde, zayıf bir karakter zaten. Aslında iyi bir insan ama dayanılmaz biri. Annen ise, yani yengem, hırslı bir insan, babanla sırf çıkarı yüzünden evlenmiş. Gerçekten de hiçbir şeyi yoktu. Bir zamanlar güzel olduğu söylense de, bugün hiç de güzel görünmüyor. Aslında babanın para hırsı yoktur. Annendir onda o ilkel para hırsını uyandıran. Ama ben, baban annenle tanışmazdan önce de babanla anlaşamazdım, her şeyimiz zıttı. İyi niyetlidir tabii ki, bugün de öyledir, ama bana kızma, aptal biridir. Annen onu tamamen avcunun içine aldı. Oysa öğrenciyken benden daha iyiydi. Yaptığı her iş olağanüstüydü. En iyi ödevleri o yapardı. Sevilen oydu, ben değildim. Her zaman daha iyi notlar alırdı. Ama ikimiz hep aynı giysileri giydi-

ğimiz halde ben daha şık görünürdüm. Neden bilmiyorum. Yine de bütün bunları, babanı, erkek kardeşimi aslında her zaman sevdiğim için söylüyorum, demişti Georg Amca. Gerçekten de son kez Roma'dayken hep erkek kardeşini, bu dünyada başka hiç kimseyi sevmediği gibi sevdiğini ve hâlâ sevmekte olduğunu anlattı, şu kadın, annen, dedi, keşke ortaya çıkmasaydı. Bir kadın ortaya çıkar ve istemediği halde kendisiyle evlenen erkeği tüm iyi huylarından uzaklaştırır ve onu mahveder ya da hiç değilse onu kendi kılıbık erkeğine çevirir. Annen babanı kendi kılıbık erkeği haline getirdi. Aman Tanrım, diye bağırmıştı Georg Amca, bir başka kadına rastlasaydı nasıl da gelişirdi baban! Annen kadar müzikten anlamayan bir insan daha tanımıyorum, demişti. Operaya gider ama müzikten bir şey anlamaz. Resimlere bakar, ama resim sanatından bir şey anlamaz. Yalan söylüyor ve kitap okuyormuş gibi davranıyor ama hiçbirini okumaz. Buna rağmen sofrada durmadan gevezelik eder, çevresindeki her şey hakkında abuk subuk konuşur. Oysa paranın kendiliğinden nasıl çoğalacağını bilmesi gerekirdi, onun uyguladığı, babanın da kabullendiği aptalca hastalıklı biçimde değil. Georg Amca bunu söylerken para kazanmak ve bu parayı sürekli artırmak konusunda kendine has bir beceriye sahip olduğunu kastediyordu. İkimizin de, babanın ve benim, aynı çöplükten çıkmış olmamız inanılır gibi değil, derdi sık sık. Benim hep birçok düşüncem olurdu, babanın ise hiçbir zaman bir düşüncesi olmazdı. Sevdiğim ve benim için tutkuya dönüştüğü için yolculuklar yaptım, babansa yolculuk yapmak için en ufak bir gereksinim duymadı, o hep yapılması doğru olur diye yolculuklar yaptı, başkalarının onun için hazırladığı ahmakça planlara uydu, bunların hepsi de kendilerini sanattan anlar sanan bir yığın iğrenç kişilerdi. Roma'ya gidip Sikstin Şapeli'ni görmelisin dediler, o da trene atlayıp Roma'ya gitti ve Sikstin Şapeli'ne girdi. Akademi Müzesi'nde asılı duran, *La Tempesta* adlı Giorgione'yi görmelisin dediler ve o da trene binip Venedik'e gitti, Giorgione'nin *La Tempesta* adlı resmine baktı. Verona'ya gidip Romeo ve Juliet'in mezarını görmelisin dediler ona, o da gidip baktı. Akropolis'i mutlaka görmelisin dediler, o da Atina'ya gitti ve Akropolis'e baktı. Rembrandt'ı görmelisin de-

diler ona, Vermeer'i görmelisin, Strasbourg Katedrali'ni görmelisin ve de Metz Katedrali'ni. Her yere gitti ve sanattan anlar sandığı kişilerin önerdiklerine baktı. Ona önerilerde bulunan bu insanlar ne kadar da korkunç insanlardı, dedi Georg Amca, profesör unvanlı bu küçük burjuva kafalılar sırf bizim güzel Wolfsegg'imizde bedava birkaç gün geçirebilmek için ona yanaştılar. Davet ettiği kişiler hep Viyana'dan gelen o iğrenç yaratıklar üniversite profesörleri, sanat tarihçileri vs.'ydi, çünkü bunların kültür adamları olduklarını sanıyordu. Salzburg ve Linz'den gelerek, hafta sonlarında Wolfsegg'i iğrenç kokularıyla mahveden felsefeci, bilim adamı, avukat denilen ve onu yalnızca sömüren pisliklerdi. Bizim tepeye çoluk çocuk geldiler ve hafta sonu boyunca tıkanıncaya kadar yediler ve sözümona bilimsel olan saçmalıklar zırvaladılar. Ya o Vöcklabruck'tan ya da Wels'ten getirdiği mide bulandırıcı doktorlar. Onu düşünsel olarak mahvetmeden başka bir işe yaramadılar. Baban hep, saygı duyulası bir düşünsel zenginlik için yüksek akademik unvanların gerekli olduğu gibi hatalı bir düşünceye sahipti. Bunda her zaman yanıldı. Ben ömrüm boyunca bu unvanların tümünden ve onları taşıyanlardan nefret ettim. Bana göre her şeyden daha iğrençler. Üniversite profesörü! sözünü duyduğum anda midem bulanır. Böylesi bir unvanın çoğunlukla çok olağanüstü bir budalalığın kanıtı olduğu söylenebilir. Böyle bir unvan kulağa ne kadar korkunç geliyorsa, bu onu taşıyanın ne kadar büyük bir budala olduğunu gösterir. Üstüne üstlük bir de karısı, annen! Düşüncenin ayaklar altına alındığı bir yerden geliyor üstelik. Babanla evli olduğu onyıllar boyunca bu yeteneğini gittikçe mükemmelleştirdi. Ama baban asla özgür düşünen bir insan olmadı, böyle bir olanağı bile yoktu. Düşündüğünü sandığı başkalarına hayranlık duydu hep ve bu başkalarının kendisi için düşünmesine izin verdi. Doğal olarak böylelikle kendini rahata teslim etmiş oldu iyice. Ama bu rahatlık iz bırakmadan geçmedi ondan. Baban kendini geliştirmedi. Üzgünüm ama, dedi Georg Amcam, o oldukça aptal bir insan. Ve işte böylesine aptal bir insana ihtiyacı vardı her zaman kurnaz olan annenin. Bu açıdan bakıldığında senin annenle baban her zaman ideal bir çift oldular, dedi. Hâlâ dünmüş gibi duyuyorum,

Piazza del Popolo'da açık havada oturuyorduk, öğleden sonraydı, Georg Amca'nın hiç olmadığı kadar konuşkanlığı tutmuştu çünkü hiç yapmadığı halde o gün henüz öğleden sonra olmasına rağmen bardak bardak beyaz şarap içmişti. Babanı, erkek kardeşimi her zaman sevdiğim ve hâlâ sevmekte olduğum için onun hakkında böyle konuşma iznini veriyorum kendime, dedi Georg Amca, sen biliyorsun böyle olduğunu. Ben hep baban için annenden başka bir kadın diledim, ama sonuçta, dedi birden ve bana şaşkınlıkla baktı, o senin annen. Belki de bana rastlaman bir hataydı. Belki de sen bensiz daha mutlu olurdun, kimbilir. Bunun üzerine ben *hayır* dedim. En sevdiği otel olan, İspanyol Merdivenleri yanındaki Hotel de la Ville'de kalıyordu, oradan Café Greco'ya birkaç adımda ulaşıyordu. Yılda en az bir kez Roma'ya gelirdi, Cannes sinirime dokunduğunda, derdi hep. Cannes yılda bir kez sinirine dokunurdu. Paris'i sevmem, derdi sık sık, Roma'yı hep severim. Hem senin de Roma'da olduğunu bildiğimden. İnsanın sevdiği bir kentte her zaman sevdiği bir insan olur, dedi. Roma'nın bu kadar gürültülü olması ne yazık. Ama bütün kentler böyle gürültülü oldu. Kız kardeşlerim Amalia ve Caecilia'yı onun villasının önünde gösteren fotoğrafta Georg Amca görünmediği halde ben fotoğrafa bakarken hemen hemen hep onu düşündüm. Zihnim onunla meşguldü. Wolfsegg'den gelen ve sanırım korkunçluğunu henüz tartamadığım telgraftan onun aracılığıyla kendimi başka düşüncelere çekmeyi denedim. Annem ve babam ölü, nihai olarak ölü, ağabeyim Johannes ölü. Bu gerçekle ve neden olacağı sonuçlarla hesaplaşmaya henüz hazır değildim. Erteledim. Bu gibi anlarda benim için en iyi destek Georg Amcam olurdu. Desteğim yoktu. Başıma neler gelecek düşüncesini şimdi düşünmemeliydim. Sonra yazı masamda bu üç fotoğrafı öyle bir biçimde üst üste koydum ki, Georg Amcam fotoğrafta olmadığı, fotoğraf Cannes'da kız kardeşlerimi gösterdiği halde o en üste, yani annemle babamın üzerine ilk sıraya yerleşti, ağabeyim Johannes de annemle babamın altına. Şimdi bir anda hepsi birden ölmüştü. Neydi, diye sordum kendi kendime, onları birbirine ve bana bağlayan şey? Hotel de la Ville'de tabii ki odaların en iyisi ve en güzelinde kalan amcam bana bir kezin-

de, onlardan nefret etmek zorunda olmasına karşın ailesini sevmekle yükümlü olduğunu söylemişti. Onunkiler ve benimkilerle ilişkisini kelimesi kelimesine bu sözcüklerle tanımlamıştı. Kardeşini, babamı seviyordu ama aynı zamanda küçük görüyordu. Yengesinden, annemden, yengesi olarak nefret ediyor, ama benim ve erkek kardeşim Johannes'in annesi olarak saygı duyuyordu. Çok yaşlanacaklar, demişti bir kere, bu insanlar çok yaşlanacak, yıllar geçtikçe budalalıkları koruyucu bir zırh gibi kaplıyor onların çevresini, bizim gibiler gibi birdenbire düşüp kalmaz onlar. Yanıldı. Ömür boyu süren, yaşamlarını kısaltacağına daha da uzatan hastalıkları vardı, tedirgin edici olsalar da ortaya çıkıp insanı yıkan ölümcül hastalıklar değildi bunlar. İlgi alanları onları heyecanlandırmaz, tutkuları onları delirtmezdi çünkü bunların hiçbirine sahip değillerdi. Soğukkanlılıkları ve sonuçta da kayıtsızlıkları onların sindirim sistemlerini düzenler her gün, bu yüzden de moruklayıncaya kadar yaşayacaklarını düşünerek hareket ederler. Temelinde dünyadaki hiçbir şey ilgilerini çekmez ve hiçbir şey onları itmez. Onları en ufak biçimde zayıf düşürecek hiçbir şeyin üzerine eğilmezler. Benim aralarında rahatsız edici bir unsur olduğumu fark ettikleri anda, demişti Georg Amcam, beni kendi topluluklarından hemen dışarıya ittiler, önce örtük olarak, sonradan açıkça. Aslında benden kurtulmak için en yüksek bedeli bile ödemeye hazırlardı. Wolfsegg'de ben kendiliğinden, onların kabul edemeyeceği bir rol üstlenmiştim, onların dikkatini durmadan hatalarına çeken kişiydim, karakter zayıflıklarının hiçbiri gözümden kaçmıyordu, bu zayıflıkları her fırsatta yakalıyordum. Günün birinde kütüphanelerimizin altı aydır açılmadığına dikkat çekip kütüphanelere girmek istediğimi söylediğimde nasıl da şaşırmışlardı, demişti Georg Amcam. *Kütüphanelerimiz* dediğimde insanlar hep şaşırıyordu çünkü başkalarının yalnızca bir tane kütüphanesi olduğundan olsa olsa *kütüphanemiz* diyebilirlerdi, bizdeyse beş tane vardı, ama biz bu beş kütüphaneyle bir tek kütüphanesi olanlara kıyasla, düşünsel yolda utanç verici biçimde geride kalmıştık, demişti Georg Amcam. Büyük büyükdedelerimizden biri kurmuştu bu beş kütüphaneyi, ömrüm boyunca bunlarla gurur duydum, Wolfsegg'de her zaman anıldı-

günün aksine delinin biri değildi o, *düşünce delisi* olsa gerek, binalarımızda yalnızca can sıkıntısının ve budalalığın yayılmasına hizmet eden salonlar yerine kütüphaneler kurmayı başarmış, daha da önemlisi bunu isteyebilmişti, hem de en yüksek yazın duyarlılığıyla kurmuştu bunları. Günün birinde, demişti Georg Amcam, ben bu uykuya yatmış kütüphanelere hırsız gibi girdim, ömür boyu bağışlamadılar bunu. Ama Wolfsegg'i terk etmenin ardından kütüphaneleri gene kilitlediler ve kendileri de yıllarca oraya girmediler, ta ki bunların var oldukları duyuluncaya kadar çünkü o zaman meraklılara rezil olmamak için kütüphaneleri gezdirmek zorunda kaldılar. Günün birinde *ben* Wolfsegg'de her şeyi kullanmaya başlayıncaya kadar orada hiçbir şey kullanılmadı, derdi Georg Amcam. Onlarca yıl kimsenin oturmadığı koltuklara oturdum, onlarca yıl kimsenin açmadığı dolapların kapaklarını açtım, onlarca yıl kimsenin bir şey içmediği bardaklardan içtim. Evet, onlarca yıl kimsenin geçmediği koridorlardan da geçtim. Başından beri ben meraklı olandım, korkmaları gereken kişiydim, demişti Georg Amca. Ve ben yüzlerce yıllık eski defterleri karıştırmaya başladım, bunlar tavanarasındaki büyük sandıklar içinde depolanmış duruyorlardı, defterlerin varlığından hep haberdardılar ama onlara asla bakmamışlardı. Tatsız şeylerle karşılaşmaktan ürküyorlardı. Beni, demişti Georg Amca, her zaman her şey ilgilendirdi ve doğal olarak da en çok kökenimiz ilgilendiriyordu. Tarih beni ilgilendiriyordu ama *onların* tarihimizle ilgilendikleri biçimde değil, onlar üst üste yığılmış yüzlerce binlerce şanlı olayla ilgiliydiler, bense tarihimizin tümüyle. Onların asla cesaret edemedikleri tarihin ürkütücü derinliklerine inip oraya bakmaya ben cesaret etmiştim. Bu bana öfkelenmelerine neden oldu. Sonunda *bu Georg* Wolfsegg'de yaşayan herkes için ürkütücü bir sözcüğe dönüştü, demişti Georg Amcam. Onların bana değil de, henüz çocuk olan benim onlara hükmedeceğimden korktular. Annemle babam, senin büyükannenle deden beni Wolfsegg'e bağlayıp ağzımı tıkadılar. İşte bunu asla yapmamaları gerekirdi. Ve senin annenle baban benim annemle babamdan, yani senin büyükannen ve büyükbabandan hiç ders almadı, tam tersine, çok daha umutsuz yöntemlerle seni eğitmeye kal-

kıştılar. Öte yandan, demişti, sana kendilerine davrandıkları biçimde davranmamış olsalardı sen ne olurdun acaba? Bu soruya yanıt gerekmiyor, yanıt zaten ortada. Ne zaman sana baksam aslında kendimi görüyorum, derdi Georg Amcam. Sen de aynı gelişmeyi gösterdin. Onlardan ayırdın kendini, onların yolundan çekildin, sırtını döndün onlara, doğru bir anda onlardan koptun. Beni affetmedikleri gibi seni de affetmiyorlar. Tanrım, dedi, Cannes benim için neyse Roma da senin için o. Biz Wolfsegg'le böyle başa çıkabiliriz, uzaktan. Benimkilerle geçen o felç edici akşamlarda söylenen muhteşem sözlerin daha söylendikleri anda etkisini kaybedişlerini düşünüyorum da. Ne söylenirse söylensin anlaşılmaz. Hangi heves söz konusu olursa olsun asla dikkate alınmaz. Baban bir gazete okuyorsa bu *Yukarı Avusturya Tarım Gazetesi*'dir, bir kitap okuyorsa bu *Bilanço Defteri*'dir. Aboneliklerinden faydalanmaları gerektiği için Linz'e tiyatroya, iğrenç bir komediye giderler ve hiç utanmazlar, Bruckner Konser Salonu denilen yere, yanlış seslerin alabildiğince yüksek tonlarda yankılandığı o gülünç konserlere giderler. Bu insanların, annenle babanı kastediyorum, demişti, abonelikleri yalnız tiyatro ve konser için değildir, yaşamlarına da abonedir onlar, tıpkı tiyatroya ya da iğrenç bir komediye gider gibi giriyorlar her gün yaşamlarına ve yaşamlarına gitmeye utanmıyorlar, tıpkı itici ve sadece yanlış seslerin hâkim olduğu bir konsere gitmeye utanmadıkları gibi ve yaşamlarını yaşamaları gerektiği için yaşıyorlar, bu yaşama sahip olmak istedikleri, yaşamak onların tutkusu olduğu için değil, hayır, anne babalarından dolayı abone oldukları için yaşıyorlar. Tıpkı tiyatrodaki gibi kendi yaşamlarında da yanlış yerde alkışlıyor, tıpkı konserdeki gibi kendi yaşamlarında da hiç sevinç çığlıkları atılmayacak yerde sevinç çığlıkları atıyor ve içtenlikle gülmeleri gereken yerde küstah suratlarını itici bir biçimde buruşturuyorlar. Tıpkı abone oldukları için gittikleri oyunların birer felaket ve en düşük düzeyde oluşu gibi yaşamları da felaket ve en düşük düzeyde. Öte yandan, dedi, artık onların yaptıkları, varoluşlarını nasıl biçimlendirdikleri bizi ilgilendirmemeli. Hem bizim doğru yolu seçtiğimizi kim söylüyor? Biz de en mutlu kişiler değiliz. Her zaman ideal olanı arayıp durduk onu bulamadan.

Hepimizin birbirimize yaklaşmak için bir yol aradığı gerçek, bu arada birbirimizden daha da uzaklaştığımız da öyle, birbirimize daha çok yaklaşmak için yaptığımız denemeler büyüdükçe, birbirimizden daha fazla uzaklaştık. Bu yönde yaptığımız denemeler, dedi, hep acıyla son buldu. Denemelerimizden vazgeçtik çünkü bunu yapmasaydık kendi sitemlerimiz altında ezilecektik. Bizim hatamız Wolfsegg'in artık bizi ilgilendirmediğini kabul etmeyişimizde, *onların* Wolfsegg'i orası, dedi, *bizim Wolfsegg'imiz değil.* Onlara hep kendi Wolfsegg'imizi diretmek ve kabul ettirmek istedik, onlarınkini değil, oysa onları rahat bırakmalıydık. Onların Wolfsegg'ine hep burnumuzu soktuk, oysa onları bıraksak daha iyi ederdik. Bize paramızı ödediler, memnun olup susup oturmalıydık. Artık Wolfsegg üzerinde bir hakkımız yok, dedi. Kız kardeşlerimin yirmi iki yirmi üç yaşındayken çekilen fotoğrafını dikkatle inceledim. Alaycı suratları onlardan intikam aldı, diye düşündüm. Yalnız kaldılar, Wolfsegg'den çıkıp gitmeye güçleri yetmedi. Bu alaycı yüzleri onların tek silahıydı, çevrelerine, kopamadıkları anne babalarına karşı, ama istedikleri erkekler de bu yüzden ürküp kaçtı onlardan. Kız kardeşlerim güzel değildi, asla, hiçbir zaman öyle olmadılar, diye düşündüm. İlginç de değillerdi. Kendilerini geliştirmediler, eskiden oldukları gibi aptal taşralı kızlar olarak kaldılar. Tek fark yirmi yıl daha yaşlanmış olmaları, bu alaycı yüzler artık genç değil, tam tersine hayata küskünlüğün yarattığı bir yığın kırışıklıkla dolu. Öyle ya da böyle çirkinler. Belki Caecilia Amalia'dan daha iyi niyetlidir. Annelerinden aldıkları hırsa, sonradan hayata küskünlük de eklendi. Önceleri ikisi de müziğe yetenekliydi ve Georg Amcam onları müzisyen yapmayı denedi, acıklı bir durumdu, boşa çıkacağı belliydi. Sabırları yoktu, ayrıca müziğe hiç önem vermiyorlardı, bu yüzden de müzikaliteleri kayboldu, bir tek, kilise korosunda ikinci yedekliğe kadar çıkabildiler. Henüz dört beş yaşlarındayken anneleri tarafından, aynı biçimde dikilmiş, aynı desenli yerel kıyafetlerle giydirildiler, bu kıyafetlerin içinde zamanla solup gittiler. İkisi de hastalıklıdır ama annelerinden aldıkları ve uzun yaşayacaklarını işaret eden hastalıklar bunlar. Hep öksürürler, başka türlü görmedim onları, Wolfsegg'de en üst kattan en alt kata

kadar öksürürler, sonra gene aşağıdan yukarıya kadar ama bu öksürük ciddiye alınacak öldürücü bir öksürük değil, bu öksürük sanki onların tek tutkusu, en rahat yaşama biçimleri. Sanki bu öksürme içinde tıkanıp kaldı müzik yetenekleri. Topluluk içinde de durmadan öksürürler. Söyleyecek hiçbir şeyleri yoktur ama durmadan öksürürler. Her ikisinin de boyunlarında büyükannemizden miras kalan birer gümüş kolye takılı ve kendilerine ne oldukları sorulduğunda ilk söyledikleri şey *Katoliğiz* olur. Her ikisi de Bad Ischl'e yemek pişirme kursuna gönderildi, orada kraliyet mutfağını öğrenecekleri sanıldı ama Bad Ischl'de ikisi de yemek pişirmeyi öğrenemedi, annemizden daha da kötü yemek pişiriyorlar, aşçı kadın Tuna kıyısındaki Aschau'ya tatile gittiğinde bu gerçek ortaya çıkar hep. Annemizin iyi pişirdiği tek şey patates çorbası. Ama hiçbirimiz patates çorbasını sevmiyoruz. Bir tek babam severek içiyor, hiç değilse öyle içtiğini söylüyor. Kız kardeşlerim, iyi eğitimli, terbiyeli denen türden kızlar ama bu onların akla gelebilecek en hilekâr kişiler olduğu gerçeğini değiştirmez. Biri kırk yılda bir eline bir kitap alsa, öteki onun eline vurarak kitabı hemen atardı. Asla yalnız görülmezlerdi, ikisi hep birlikteydi. Aralarında bir yaş fark vardı ama ikiz gibi görünürlerdi. Onları her zaman sevdiğimi söylesem de bu onlardan aynı biçimde her zaman nefret etmediğim anlamına gelmez. Büyüdüğümüz zaman, doğal olarak onları sevmekten çok, onlardan nefret ettim, şimdi düşünüyorum ki, sanırım artık yalnız nefret kaldı geriye. Onları her zaman hayal kırıklığına uğrattım. Bildiğim kadarıyla, erkek kardeşleri hakkında hep kötü şeyler söylediler, özellikle de toplum içinde, bende yıpratıcı bir etki yapacağını düşündükleri yerde. Beni küçük düşürmek için hakkımda neler neler uydurdular! Aptalların her zaman çok daha yıpratıcı bir etkisi vardır diğerlerine göre, diye düşünüyorum. Onları her zaman sevdim demek, onlara hiçbir zaman lanet okumadım anlamına gelmiyor. Anneleri onları başından beri kendine bağladı ve bir daha da bırakmadı. Yolculuk yapamazlardı, bir baloya gidemezlerdi, yirmi yaşına yaklaştıklarında bile Lambach'a *Perşembe Pazarı* denen yere gitmek istediklerinde izin almak zorundaydılar. Harcamalarına ancak yetecek kadar harçlık alırlardı her zaman,

çoğunlukla bu, bir tek içecek, yanında da bir dilim ekmeğe yetecek kadar olurdu. Ayakkabıları her zaman, büyükannem ve büyükbabamın ayakkabılarını da yapan Schwanenstadt kunduracısı tarafından dikilip yapılmış olurdu, bu yüzden de hep eski modaydılar ve zamanla kız kardeşlerimin oldukça hantal bir yürüyüşe sahip olmalarına yol açtılar, daha sonraları Viyana'dan ayakkabı satın alma olanağını bulduklarında da bu yürüyüş biçiminden kurtulamadılar. İkisinden hangisinin daha akıllı olduğunu söyleyemem. Caecilia'nın Amalia'dan daha iyi bir zevke sahip olduğunu söyleyemem. Amalia Caecilia'dan daha çok şey biliyor diyemem. Sesleri birbirine öylesine benziyor ki, ikisinden biri seslendiğinde hangisinin seslendiğini ayırt etmek güç. Zaten hep birlikte görüldüklerinden ve ikisinden biri, görünüşe bakılırsa hiçbir zaman diğerinden kopma gereksinimi duymadığından bu kadar uzun süre *uygun* bir koca bulamadılar. Ve sanırım evlenmeyi de hiç düşünmediler, ta ki Caecilia geçen yıl Karaorman gezisini yapıncaya dek. Titi Gölü'ne, yaşlı halamızın yaşadığı yere gitti. Orada şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle tanıştı. Caecilia evlendi ve bu yüzden de kız kardeşi Amalia'nın nefretini üzerine çekti. Amalia ana binadan ayrılıp bahçıvan evine taşındı. Kilisedeki düğün töreninin ardından yapılan şu şölende yalnızca kısa bir süre göründü, sonra tekrar kayboldu ve bir daha gözükmedi. Onu tanıdığım kadarıyla bahçıvan evinden bir daha çıkmamıştır, diye düşünüyorum. Ölüm haberi gelinceye kadar. Ondaki oyunculuk kız kardeşininkinden daha güçlü olduğundan, mutlaka çığlık atarak bahçıvan evinden dışarıya fırlamış ve karşıdaki ana binaya koşmuştur, diye düşünüyorum. Ama doğal olarak gerçekte nasıl olduğunu bilemem. Kazanın olduğu sırada Caecilia'nın kocası herhalde daha Wolfsegg'deydi çünkü Karaorman'a ve Freiburg'a on dört gün sonra dönme niyetindeydi, diye düşündüm. Söylendiğine göre Caecilia'nın evliliği için *çöpçatanlık* yapan Titi Gölü'ndeki halamızmış. Caecilia'nın evlendikten sonra da Wolfsegg'de kalacağını düşünmesi onun için tipik bir durum. Caecilia'yı kocasıyla birlikte Freiburg'a gitmeye ikna etmek için annem kendini kimbilir ne kadar zorlamak zorunda kalmıştır, çünkü annemiz ömür boyu hep yalnız kalmaktan

korktuğu için iki kız kardeşi de hiçbir zaman Wolfsegg'den çıkartmamaya gizliden gizliye yemin etmişti. Her iki kızı da onun yanında Wolfsegg'de kalmalıydı, birinden birini kaybedebilirim, diye düşünüyor olmalıydı, o zaman hiç değilse öteki kalırdı yanında. Annemiz her zaman çok ilerileri düşünürdü, her şeyden çok da kendi geleceği ile ilgili her şeyi hesaplardı. Kocasını, babamı kaybedebileceğini zaten hep hesaplamıştı, *iki oğlum günün birinde Wolfsegg'den gidecek olursa, o zaman gene de iki kızımla kalırım.* Böyle düşünürdü, hatta daha da ileri giderdi: *Kızımın biri giderse, hiç değilse öteki kalır yanımda.* Caecilia'ya kızmıştı ve düğün kutlamaları boyunca bunu ona her gün belli de etti ama çok kurnaz olduğu için, düzeltmeliyim, kurnazdı, bu sadakatsizliğe duyduğu kızgınlığı ve birden ortaya çıkan nefretini açıkça göstermekten kaçındı, tam tersine ona her fırsatta övgüler yağdırdı, bu *mutlu birleşmeye* ne kadar sevindiğini her an dile getirdi. Bir anne olarak her zaman arzuladığı mutluluğa ancak şimdi kavuştuğunu söyledi, bu durum işin aslını bilen biri için gerçekten çok iticiydi. Wolfsegg'in her bir köşesinde damadına fotoğrafını çektirdi, oysa asla bir yabancıya fotoğrafını çektirmezdi, akla gelebilecek en gülünç, hatta utanmazca pozları verdi bana göre, hep damadı kucakladı ve çevresindekilerin birinden ya da ötekinden bu kucaklaşmanın fotoğrafını çekmesini istedi. Onun oyunculuk sanatı bu düğünde kuşkusuz doruk noktasına ulaştı. Üstelik Karaorman'dan! diye çığlık atıyordu. Freiburg'u her zaman sevdim! Ve de Titi Gölü'nü! Zevksizliği sınır tanımıyordu. İçten içe Caecilia'nın oldukça kaba saba olan kocasıyla yaptığı evliliğin bir an önce sona ermesini diliyordu, adamsa bütün bunların nasıl olup da ve hangi yolla başına geldiğinin herhalde farkında değildi. Annem aklından geçenler açısından çekincesiz biri olmuştu her zaman. Titi Gölü'ndeki halamın, yeğeni Caecilia'yı şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle evlendirerek annemden intikam aldığı fikri doğru olabilir çünkü bu gülünç evliliğin halamız tarafından kotarıldığı kesin. O annemi hiçbir zaman sevmedi ve şimdi zafer kazanmıştı. Bu düğünde annem, durmadan en iğrenç biçimde poz verirken, istemediği bu evliliği en kısa yoldan nasıl yıkacağını gözetti kuşkusuz, diye düşünüyorum. Düğünde bulunan

davetli topluluğuna bu evliliğin onu en mutlu anne yaptığı görüntüsünü verirken, bu yıkma mekanizması kafasında şimdiden çalışmaya başlamıştı. Keşke Georg Amcan da bu günleri görebilseydi, diye yakarıyordu. Babam tüm bu günler süresince oldukça umursamaz davrandı, işleriyle uğraştı, çoğu zaman çiftlikte ya da ormandaydı, bu gibi şölenler her zaman midesini bulandırırdı, bunlara sırf karısının hatırı ve karısı onu bunları yapmaya her zaman zorladığı için dayanırdı. O tüm bu günler boyunca, deyiş yerindeyse sükûnet abidesiydi. Onun birdenbire yaşlanacağını düşünürdüm durmaksızın, güçsüz, tamamen kayıtsız kalacağını. Ama ona acıdığımı söyleyemem. Kız kardeşlerle, diye düşünüyorum, normal ama çok da iyi olmayan bir ilişkim oldu çocuklukta, büyüdüğümüzde ise her zaman kötüydü bu ilişki ve ben şimdi annemle babamın ve Johannes'in ölümlerinden sonra onlarla karşılaşmaya ürküyordum. Bana büyük zorluklar çıkaracaklar, diye düşünüyordum. Onların fotoğraftaki alaycı, sonradan da hayata küskün ifadeli suratlarına dayanamayacağım, konuşma tarzlarına, yürüyüş tarzlarına, giyinişlerine ve her olmadık yerde ve her fırsatta beni suçlamalarına. Wolfsegg'i boşvermekle, anne babama ihanet etmekle, onlarda ölümcül yaralar açmakla suçladılar beni hep, şimdi annemle babamın ölümünden sonra mutlaka daha da büyük bir utanmazlıkla yapacaklardı bunu. En saçma, en hain suçlamalarda bulunmaktan bile çekinmeyecekler, diye düşündüm. Bunlardan kaçınmaya çalışmak hiç işe yaramayacak, hep orada olacaklar ve bu felaketin tüm suçunu bana yükleyecekler. Bana hatta bir de ölümünden bu kadar zaman sonra Georg Amca'ya. Her fırsatta anne babamı delirttiğimi, çıldırttığımı, onlarda ölümcül yaralar açtığımı söyleyecekler. Bunların benimle hiç ilişkisi olmamasına rağmen. Daha onlar hayattayken de mutsuzluklarının suçu hep bana atılırdı, yalnızca anne babamın mutsuzluğunun suçu değil, kız kardeşleriminkinin de. Onların iddiasına göre, her şeyin dışında Wolfsegg'e bağlanıp kalmalarının, Wolfsegg'de körelmelerinin, kendilerini asla geliştirememelerinin, evlenemeyişlerinin nedeni de yine benim Wolfsegg'den çıkıp gitmiş, Wolfsegg'e sırt çevirmiş olmamdı. Son yirmi yıl boyunca yani tam olarak Wolfsegg'den ayrılıp nihayet

Roma'ya gittiğim günden beri tüm Wolfsegg havasını korkunç bir biçimde karartan bendim. Babamın ve Johannes'in hastalanmaları, annemin ömür boyu süren migrenine bir de mide ve böbrek hastalıklarının eklenmesi benim yüzümdendi. Hepsinin sağlığının kötüye gitmiş olması. Wolfsegg'de hiçbir şeyin yenilenmemesi. Bu yirmi yıl içinde hiç çatı tamiri yapılmamış olması benim suçumdu, yağmur yağıp da çatı aktığında hep beni suçladılar, suları silmek için bezler ve kovalarla tavanarasına koşmak zorunda kalmalarının da. Eskiden ben Wolfsegg'deyken hep neşe varmış, benim Roma'ya kaçışımdan sonra hiç olmamış. Örneğin Wolfsegg'de birdenbire müzik dinlemez olmuşlar. Wolfsegg sus pus oldu, dedi Amalia bir kezinde bana, senin yüzünden, seni Roma'ya sürükleyen inadın yüzünden, benim sorumluluk duygum eksikmiş, anne baba sevgim eksikmiş, anne babamdan hep nefret etmişim, anne babamdan *hep nefret etmişim*, oysa o onları *hep sevmiş*, deme cesaretini gösterdi. Anne babamız onların hakkı olan tüm parayı da deyiş yerindeyse bana yatırmış ve onlardan esirgemiş. Ben pahalı yaşam tarzımla onların geçim kaynaklarını azaltmışım, Caecilia'ya göre öyleymiş, sonuç olarak onların payına düşecek olan mirasın giderek daha da can sıkıcı bir biçimde değersizleşmesi benim suçummuş, vesaire. Benim, başka hiçbir nedenle olmayıp, sırf bu nedenle Avrupa'nın en pahalı eğitim kurumlarını seçmiş olmam onlara mümkün olduğunca az para kalması içinmiş, demeye kadar vardılar. Neden Londra'ymış, neden Oxford, diye sorup durdular hep, oysa Innsbruck neye yetmezmiş. Anımsayabildiğim tüm zamanlarda bana onların parasını çarçur eden, kendini beğenmiş erkek kardeş dediler, oysa söz konusu olan benim paramdı, dense dense anne babamın parası denebilirdi. Ben hep pahalı giysilerle etrafta dolaşırken, onlar benim büyüklük kompleksim yüzünden en sade olanları giymek zorunda kalmışlar. Bizim paçavralar giymemizin suçlusu *sensin*, dedi bir kezinde kız kardeşim Amalia bana. Önceleri tüm suçu Georg Amcama yüklüyorlardı, sonradan da bana yüklediler. Ağabeyim bile benim yaşam tarzımı eleştirmekten kendini alamadı, Wolfsegg seni finanse etmek için bu kadar parayı çarçur edebilecek durumda değil, oldu sözleri. Kulaklarıma inanamamıştım

ama tamamen doğru duymuştum. Kardeşlerim çoğunlukla annemle babamın sözlerini yinelerdi, tüm yıl boyunca dinlerlerdi bunları, ben Wolfsegg'deyken de o kötülük yüklü gevezeliklerini bana doğru püskürtmekten kendilerini alamazlardı. Kardeşlerim her an yaşamımı işe yaramaz ve varoluşumu açıkça gereksiz olarak niteliyor ve anne babamın bana her ay yolladıkları parayı kesmelerini, hiç değilse iyice azaltmalarını istiyorlardı. Kız kardeşim Caecilia, annemle kameriye denilen yerde akşamüstü çayını içerken, ona benimle ilgili konuyu *kestirip atmasını*, onları parmağımda oynatmama son vermesini salık veriyordu, şans eseri oraya beklenenden daha erken vardığım için kendi kulaklarımla duymuştum bunu. Ben hep bana karşı utanmazlıkların tanığı olmak zorunda kalıyordum, ister gizlice olsun ister olmasın, hatırladığım kadarıyla, benim onlardan ve hakkım olandan daha çok para aldığım düşüncesi onlara hep acı vermişti, bir de benim onlara göre daha iyi ve daha keyifli bir yaşam sürüyor olmam, onlara göre bunları asla hak etmiyordum. *Ne ki o?* diye soruyorlardı her an, *kendini ne sanıyor,* Sofrada susuyor olmamdan hoşnut olmuyorlardı, konuşursam bundan da hoşnut olmuyorlardı. Hep *susuyorsun,* diye sitem ediyorlardı bana ya da hep *konuşuyorsun* diye. Evde kalacak olsam hep neden çıkmıyorsun? diyorlardı, çıksam, durmadan neden evde kalmıyorsun? diyorlardı. Açık renk bir giysi giysem koyu renk giymemi istiyorlardı, koyu renk giysem, açık renk giymemi. Köydeki doktorla sohbet etsem, durmadan doktorla sohbet ediyor, diye sitemde bulunuyor ve doktorla aleyhimize konuşuyor, diyorlardı. Doktorla konuşmasam, doktorla bile konuşmuyor, diyorlardı. Roma'yı Paris'ten daha çok seviyorum, desem onlar hemen, onlar nefret ettiği için Roma'yı övdüğümü söylüyorlardı. Unlu yemekler istemiyorum desem, unlu yemekler üzerine yaptığım açıklamayı hemen kendi üstlerine alınıyorlardı, oysa ben unlu yemekler hakkındaki açıklamam sırasında asla onları düşünmemiş oluyordum, ne söylersem söyleyeyim, söylediklerim onların kulaklarına onlara karşı şeylermiş gibi ulaşıyordu. Zamanla sırf bu nedenle bile Wolfsegg'e dayanamaz olmuştum. Göl kıyısına gitmek istesem beni hep göl kıyısına gitmekle suçluyorlardı, oysa saçmaydı bu, yılda en fazla

bir kez göl kıyısına gitmek istiyordum ağabeyimin tersine, o gerçekten de her zaman göl kıyısına gidiyordu, yani iki üç günde bir, yazları daha da sık ama ağabeyimi suçlamak asla akıllarına gelmiyordu. Ormana gidecek olsam onların gözünde deli oluyordum, ağabeyim ormana gidecek olsa bunu son derece normal buluyorlardı. *Bir kez* lokantada kendime martini ısmarlayacak oldum, kendine *hep pahalı martini* ısmarlar oldu bunun adı. Onlara herhangi bir yerden bir kartpostal gönderecek olsam, sırf bizi üzmek için kartpostal gönderiyor dendi. O Cannes'a, Lizbon'a, Madrid'e, Dubrovnik'e gidebiliyor, biz gidemiyoruz. Bu yüzden onlara kartpostal göndermekten oldukça erken vazgeçtim. Artık benden kartpostal almamaya başladıklarında ise, bize kartpostal yollamıyor çünkü yollayamayacak kadar hasis, diyorlardı. Haftanın beş altı günü bana kızgın olurlardı, havasız kalıp boğulmayayım, içeriye temiz hava girsin diye karakışta pencerelerimi açıp odamı havalandırdığım için, paranın bu kadar az, odunun bu kadar pahalı olduğu bir zamanda paralarını çarçur ettiğimi söyleyerek beni azarlarlardı. Odamı kışın havalandırmamı asla affetmediler, oysa ben havalandırılmamış odalarda duramam, kaldı ki düşünsel uğraşımı sürdürebileyim. Kendileri, ben Wolfsegg'deyken odalarını havalandırmak yerine boğulmayı yeğlerler, oysa orada bin yıl ısınmalarına yetecek kadar odun var. Dört gözle beklendiğim inancıyla Roma'dan ilk kez Wolfsegg'e gelişimde, daha ilk anlarda, Roma'nın şubat ayında ne kadar olağanüstü olduğundan ve hafif giysilerle açık hava kahvelerinde oturulup kahve içildiğinden söz etmiştim. Şubatta benim açık havada kahve içmeme hemen kızdılar ve beni durmadan *hep* açık havada oturup kahve içmekle suçladılar, oysa onlar yalnız şubat ayında değil tüm yıl boyunca *ağır işler* yapmak zorundalarmış. Wolfsegg'deki işlerimizin ne olduğunu sanıyorsun! diyorlardı her an. Biz bu işler dışında hiçbir şey, ama hiçbir şey yapamayız. Biz burada Wolfsegg'i ayakta tutmak için ağır işler yaparken, sen lüks içinde yaşıyorsun! Kız kardeşlerim benim Wolfsegg'den uzak olduğum yirmi yıl içinde bana karşı hükmedici, iğrenç bir ses tonuyla konuşmağa alıştılar ki bunu sineye çekmem olanaksız. Trenyolu üçte bir fiyata olduğu halde uçmak zorunda mısın ki,

diye aydınlatıcı bir konuşma yaptı annem bana son ziyaretimde ve kız kardeşlerim bu gülünç siteme hemen tüm hainlikleriyle katıldılar. Henüz ufak çocuklarken anneleriyle birlikte o cılız, kulak tırmalayıcı sesleriyle hep benimle uğraştıkları gibi, şimdi de ne zaman onları dinlemek zorunda kalsam, her seferinde kafamı törpüleyen o iğrenç ihtiyarlamış sesleriyle uğraşıyorlar benimle. Annem hainçe bir söz söylüyor, kız kardeşlerim de hiç düşünmeden bu hainliğe katılıyor ve onu üç katına çıkartıyorlardı. Gambetti'ye bu korkunç Wolfsegg'i göstermeye asla cesaret edemezdim, diye düşünüyorum, daha önceki yıllarda onu Wolfsegg'e davet etmekten hep sakındım kendimi. Bugüne kadar ona Wolfsegg hakkında anlattıklarım, orada hüküm süren hakiki koşullar yanında sapıkça bir iyi niyetlilik olarak kalır, diye düşünüyorum. Gambetti'nin bu çılgın cehenneme bakmasına asla izin veremezdim. Kız kardeşlerim köyde de sevilmiyordu, ne zaman konuşmalara kulak kabartsam onlar hakkında en iğrenç şeyleri duyuyordum. Annem de köyde pek hoş karşılanmıyordu. Babamı ise sayıyor ama bu kadın ve bu iki kızla yaşamak zorunda olduğu için içten içe ona acıyorlardı. Ağabeyim Johannes'le tarım ve orman arazimizde ve kömür madeni ocaklarında birlikte çalışmak zorundaydılar, severek mi, bilmiyorum. Ama o tamamen dikbaşlı biri sayılmazdı. Çoğunlukla arkasından söylendiği gibi kibirli de değildi. Gene de hoş bir tarzı yoktu. Kibirlilikten çok çekingenliği yüzünden küstah görünüyordu, aslında öyle değildi. Annem ve kız kardeşlerimin tersine, onun da babam ve benim gibi halkla her zaman ilişkisi iyi oldu ve özellikle de halkı kendi tarafına çekmeyi biliyordu. Kız kardeşlerimse, rahatlıkla söyleyebilirim ki, kimse tarafından sevilmiyorlardı. Sevilebilmek için hiçbir zaman çaba da göstermemişlerdi. Bu geçkin yaşlarında hâlâ hep birlikte gözükmeleri yalnız gülünç değil iticiydi de, yalnız grotesk değil, gerçekten de iğrençti. Hele bu geçkin yaşlarında aynı giysileri giymeleri! Onlar bugün de annelerinin kulak tırmalayıcı bir sesle donatılmış kuklaları tamamen. Kırk yılın başında çoraplarımın deliklerini örmeye kalkışacak olsalar ilmikleri öyle büyük atıyorlardı ki çoraplar giyilemez oluyordu, ayrıca çorabın rengine hiç uymayan bir renk seçiyorlardı, örneğin ye-

şil çoraplarımı hiç çekinmeden kırmızı yünle örüyorlar ve ben onlara teşekkür etmek yerine, çıkardıkları bu iğrenç işleri iğrenerek suratlarına fırlattığımda iyice kırılıyorlardı. Ayrıca ben kız kardeşlerimi sürekli giydikleri o şaşılacak derecede zevksiz olan Yukarı Avusturya milli giysileri içinde her zaman çok aptalca buluyordum, Dirndl denilen ve her yıl iki kez annemin terzisine diktirilen bu folklorik giysiler hiç hoşuma gitmiyordu. Roma'dan Wolfsegg'e geldiğimde bu giysiler içinde bana doğru koşuyorlar ve daha ilk saniyede kırıcı olmamak için kendimi her zaman tutmak zorunda kalıyordum. Küçük kızken örgüleri vardı, daha sonra saçlarını enselerinde topuz yapmaya başladılar. Sarışın olan topuzları bu arada grileşti. Daha küçük birer kızken, benim elimde kitapla bahçede oturmama dayanamadıklarını anımsıyorum. Bana asla rahat vermezlerdi, beni hep, annemin söz dağarcığından edindikleri *başarısız dâhi* diye adlandırıyorlardı, ki bunu son derece iğrenç buluyordum ve bu utanmaz tanımlamayı ben fırlayıp odama kapanıncaya kadar kulaklarıma bağırıyorlardı. Kız kardeşlerimle ilgili olarak hoş bir şeyler arıyorum ama bir şey bulamıyorum. Zamanla onlar hakkında daha olumlu bir şeyler bulabilirdim ama bu beni onlara bağlayan korkunçluk karşısında o kadar az kalır ki değinmeye bile değmez. Bana ömür boyu çektiren, nefes alışımı bile kıskanan bu kızlar hakkında saptadığım gerçekler beni bir kez olsun ürkütmedi, bunu söylemek zorundayım. Bana yaptıkları tüm bu hainlikleri ve işkenceleri şimdi saklayacak olsam adice bir sahtekârlık yapmış olurdum. Saklamamı hak etmiyorlar, ben de sahtekârlığı hak etmiyorum. Kendimi canlı tutmak ve neşelenmek için her yıl birkaç kez üç kuruşa satılan Roma hasır şapkalarından alırdım, bunlar hem ötekilerden daha hafiftir ve bazı günler dayanılmaz olan Roma sıcağına karşı çok iyi korurlar. Bir kezinde böyle bir hasır şapka ile Wolfsegg'e, yani o zamanlar hâlâ inandığım üzere *eve* geldiğimde, annem beni sırf kafamdaki bu hasır şapka yüzünden sorguya çekti. Kendime böylesi pahalı bir hasır şapka almak zorunda mıymışım bu kadar korkunç bir ekonomik kriz varken ve Wolfsegg güçlükle ayakta tutuluyorken. Bu örneği benimkilerin korkunçluğunu göstermek için veriyorum, düşünüyorum da onlar, utanma, du-

yarlılık, saygı gibi sözcükleri asla tanımadılar. Ve onlar hiçbir zaman kendilerini düzeltmek için en küçük bir gereksinim bile duymadılar, tümü de onlarca yıl öncesinde kaldı ve bununla yetindiler. Ben kendimi düzeltmek için her şeyi yaparken, alınacak ve özümsenecek her şeyi alıp özümserken, onlar bu yönde en ufak bir çaba göstermediler. Akademisyenlerin çoğunun akademik eğitimlerini bitirdiklerinde varoluşları için yeterli şeyi yaptıklarına inanmaları, bilgi ve deneyimlerini, karakterlerini geliştirmek için bir şey yapma zorunluğunu duymamaları gibi, çünkü varoluşlarının doruk noktasına ulaştıklarına inanırlar, tıpkı tanıdığım doktorların büyük çoğunluğu gibi, benimkiler de hümanist denilen klasik liseyi bitirdikten sonra gerçekten yetersiz olan bu yerde kalıp varoluşları için hiçbir çaba göstermediler. Ama bu düşünüş tarzı, zihinsel zenginleşmenin artık gerekli olmadığı, ne türden olursa olsun bilgileri artırmanın gereksiz olduğu ve insanın kendi karakterini eğitmesinin zaman kaybı olduğu inancı iğrenç. Onlar bilgilerini artırmaktan ve karakterlerini eğitmekten çok erken vazgeçtiler, liseyi bitirdikleri zaman, yani henüz yirmi yaşında bir gençken kendileriyle uğraşmaktan vazgeçtiler ve kasa saba bir kibirle o zamana kadar edindikleriyle yetindiler. Örneğin Georg Amcam bilgisini artırmak, karakterini güçlendirmek, olanaklarını sonuna kadar kullanmak için ömür boyu çaba harcarken, onlar gelişimlerinin kabul edilebilir en alt seviyesine bile henüz ulaşmamışken bu konuda en ufak bir kaygı duymadılar. Daha yirmi yaşındayken içlerine bir şeylerin girmesine izin vermemeye başladılar demek zorundayım, kendilerini hiçbir zahmete sokmadılar, kendini düzeltme çabasının her türlüsünden ürktüler. Oysa insanın var olduğu sürece bilgisini artırması ve karakterini oluşturup onu güçlendirmesi kendiliğinden olması gereken bir şeydir. Çünkü bilgisini artırmayan, karakterini güçlendirmekten, yani kendini işlemekten, kendini olabildiğince ilerletmekten vazgeçen kişi yaşamıyor demektir ve şunu söylemek zorundayım ki, onlar da daha yirmilerindeyken yaşamaktan vazgeçtiler, o andan sonra kendilerini dosdoğru bıkkınlığa sürüklediler. Her yüz yılda bir, diye düşünüyorum, amcam gibi bir insan çıktı içlerinden, böyle olağandışı bir karakter ve işte bu olağandışı in-

sanı ve karakteri antipati ve nefretle izlediler o yaşadığı sürece. Onların fotoğrafına bakarken, kendilerini geliştirebilirlerdi ve belki de kendilerini en yüksek noktaya çekebilirlerdi ama sırf rahatlıktan hiçbir şey yapmadılar, diye düşünüyorum. Gündelik sıradan işlerle yetindiler, bu da doğuştan edindikleri geleneksel ahmaklık dışında bir şey gerektirmiyordu. Hiçbir şeyi göze almadılar, hiçbir şeyi riske atmadılar, deyiş yerindeyse henüz genç yaştayken kendilerini bırakıverdiler. Her insan gibi kendilerinin de sahip olduğu olanaklardan hiçbir zaman yararlanamadılar. İçlerinden biri bir gün kendisinin ve onların olanaklarından yararlanmaya kalktığında ise, tıpkı Georg Amcam gibi, şimdi gene kendimden söz etmemek için anıyorum adını, onu kendi kıskançlıkları ve anlayışsızlıklarıyla üzdüler. Kız kardeşlerim liseyi bitirdiklerinde bulundukları noktada takılıp kaldılar. Sıradışı bir durum için ömür boyu geçerli bir garanti belgesiymiş gibi ellerinde tuttukları lise diplomalarıyla başları dik olarak liseden çıktılar, bu olsa olsa olağandışı bir kısırlığın belgesiydi ve tam orada takılıp kaldılar. Bugün neredeyse kırk yaşlarındalar ama on dokuz yaşlarındaki basamakta takılıp kalmış durumdalar ve her şeyleri gülünç, üstelik onların yaşında bu üzücü değil tatsız bir durum doğal olarak. Babamız da çok erken bir yaşta takılıp kaldı, Viyana'daki Neustadt'ta gittiği Ormancılık Meslek Okulu denen okulu bitirdikten sonra varoluşunun doruk noktasına ulaştığını sandı ve o zamandan sonra yalnızca inişe geçti. Yirmi iki yaşındayken takılıp kalmıştı ve bundan böyle uyuşacak ve körelecekti. Ağabeyim Johannes de Gmunden'dendeki Ormancılık Okulu'nu bitirdiği gün takılıp kalmıştı ve bundan sonra da kendini geliştiremedi. İnsanların yüzde doksanı gibi o da, son okuduğu okulun diplomasını yaşamının doruk noktası sandı. İnsanların çoğu böyle sanıyor, delirmek işten değil. Okulu bitiriyorlar ve takılıp kalıyorlar ve sonra hiçbir çaba göstermiyorlar. Kendi içlerinde çöküp kalıyorlar. Çaba göstermeyen insan kuşkusuz en iğrenç olanı, en büyük tiksinmeyle bakarsınız ona. Bizi bunalıma sokar, zamanla bizi mutsuz kılmakla kalmaz, öfkelendirir de. Onunla uğraşmaya kalkışırız, hiç fayda etmez. İnsanlık, öyle görünüyor ki, aptalca diplomaları beklediği sürece çaba gösteriyor sadece,

sonra da toplum içinde bunlarla övünüyor, elinde bu budala diplomalardan yeterince varsa kendini salıveriyor. Çoğunlukla bu diplomaları ve unvanları elde etmek için yaşıyor, başka nedenle değil, bu diploma ve unvanlardan yeterli sayıda elde ettiğine ikna olduktan sonra bu diploma ve unvanların oluşturduğu yumuşak yatağına giriyor. Öyle görünüyor ki başkaca bir yaşam amacı yok. Öyle görünüyor ki kendine özgü, bağımsız bir yaşama ilgi duymuyor, kendine özgü, bağımsız bir varoluşu, ilgisi yalnızca diplomalara ve unvanlara, insanlık yüzyıllardan bu yana bunların içinde boğulma tehlikesiyle karşı karşıya. Bağımsız olmak ve kendi başına ayakta kalmak için zorlamıyor asla, kendi doğal gelişimini sağlamak için zorlamıyor, yalnızca diplomalara ve unvanlara koşuyor ve bu diploma ve unvanlar ellerine koşulsuz olarak verilecek olsa ölümü bile göze alırlar, işte çıplak ve bunaltıcı gerçek bu. Yaşamın kendisini böylesine küçük gördükleri için yalnızca diplomalar ve unvanlar var kafalarında, başkaca bir şey yok. Diplomaları ve unvanları evlerinin duvarlarına asıyorlar, usta kasapların ve felsefecilerin, aşçı yamaklarının ve avukatların ve hâkimlerin evlerinde diplomalar ve unvanlar asılı ve bu diploma ve unvanlarına doyumsuz gözlerini dikip yaşamları boyunca bakıyorlar, yaşamları boyunca bu diploma ve unvanlara doyumsuzca bakmakla edindikleri doyumsuz gözlerini. Kendileri için, ben temelinde şu ya da bu insanım demiyorlar, ben şu ya da bu unvanım, şu ya da bu diplomayım diyorlar. Ve onlar şu ya da bu insanla görüşmüyor, şu ya da bu diplomayla ve şu ya da bu unvanla görüşüyorlar. Ve biz de hiç çekinmeden, insanlık içinde insanların birbirleriyle ilişkide olmayıp, diploma ve unvanların birbirleriyle ilişkide olduğunu söyleyebiliriz, insanlık içinde insanlar, kabaca söylersek önemsizler, önemli olan yalnızca diplomaları ve unvanları. Yüzyıllardan beri insanlar gözükmüyor, yalnızca unvanları ve diplomaları gözüküyor. Bay Huber'le buluşmuyorlar kafede, doktora unvanlı Huber'le buluşuyorlar, yemeğe Bay Maier'le gitmiyorlar, aynı adlı diplomalı mühendisle gidiyorlar. Görünüşe göre insan değil de diplomalı mühendis olduklarında amaçlarına ulaşıyorlar, artık *yalnızca* Bayan Müller değil, bayan yargıç olduklarında insan olduklarını sanıyorlar.

Işyerlerinde de genç bir bayan değil karşıladıkları, mükemmel bir diploma. Bu diploma ve unvan hırsı her ne kadar tüm Avrupa'da yaygınsa da, kuşkusuz Almanya ve özellikle de Avusturya'da öylesine bir akıl almazlığa ve gülünçlüğe ulaşmıştır ki, yıkıcı bir hal almıştır. Daha kısa bir süre önce Gambetti'ye, Avusturyalılar ve Almanlar insana değil unvan ve diplomalara değer verir, dedim, hatta o kadar ileriye giderler ki, insanın ancak bir diploma ve bir unvan sahibi olduğunda oluştuğuna inanırlar, o kişi daha önce asla insan değildir. Bu saptamamı Gambetti çok sert buldu, abartılı dedi, ama derslerimiz boyunca ben ona asla abartmadığımı ve bunun yalnız Avusturya'da değil, şu anda düşündüğüm üzere, tüm Avrupa'da ve giderek ürkütücü hale gelen bir hızla tüm dünyada böyle olduğunu ispatlayacağım. Ama bu diploma ve unvan tutkusu doğal olarak bu yüzyılın icadı değil, insanlar hep bunların peşindeydi. Kendilerini çok kısır gördükleri için yüzyıllar önce bir gün kendilerini diploma ve unvanlara teslim ettiler, kendi kendileri karşısında varlıklarını sürdürebilmek için. Georg Amcam sık sık, ne zaman Avusturya'ya gitsem trende otururken yalnızca profesörler ve doktora unvanlılar oturuyor vagonda sanırım, insanlar değil, caddelerde diploma sürüleri yürüyor sanki, genç insanlar değil, yaşlılar değil, yalnızca müsteşarlar, derdi. Babamın Ormancılık Meslek Okulu diplomasını astığı gibi, ağabeyim, onun oğlu Johannes de Gmunden Ormancılık Okulu diplomasını kalın bir çerçeve içinde yazı masasının arkasındaki duvara asmıştı, sanki söz konusu olan kilise resimleriydi. Kuşkusuz onlar için gerekli ama aslında tamamen gülünç olan bu okulları bitirmiş olmalarını yaşamlarının doruk noktası olarak görüyorlardı. Kız kardeşler de hiç de sorulmadığı halde her an *lise* sözcüğünü yumurtlayıp dururlardı. Tüm dünya, doğal bir yaşamın olanaksız olduğu diploma ve unvan hastalığından mustarip. Ama Latin ülkelerine, kesinlikle bunaltıcı olan bu Avusturyalılık ve Almanlık huyu henüz ulaşmadı, derdi Georg Amcam. Ve öyle sanıyorum ki Alman-Avusturyalılık huyu oralarda etkili olamayacak. Bu halklar ne eskiden böylesine kısıtlıydı ne de şimdi öyleler. Bu halklarda doğal yaşam çok daha yaygın, oysa bizde neredeyse tamamen ölmüş durumda. Almanya ve Avustur-

ya'da yüzyıllardır doğal bir yaşam artık olanaksız çünkü diploma ve unvan hırsıyla süpürülüp yok edilmiş. Çocukluk döneminin başlarında ağabeyim Johannes'le iyi bir ilişkim oldu, benden yalnızca bir yıl büyük, hayır büyüktü demeliyim, okula başlayıncaya ve kız kardeşlerimiz doğuncaya kadar iyi arkadaştık. Ama daha okulda yollarımız ayrıldı. Sanırım henüz altı yaşındayken her birimiz, sonradan yaşamlarımızı belirleyecek biçimde gerçekten de birbirimizin tam tersi bir yöne gitti. Johannes tarla ve orman ve korunun derinliklerine gittikçe daha çok girerken ben, aynı kararlılıkla bu tarla, orman ve korudan kendimi uzaklaştırdım, böylece o Wolfsegg'in gittikçe daha derinlerine nüfuz etti, bense Wolfsegg'den gittikçe uzaklaştım, sonunda Wolfsegg ona nüfuz etmekle kalmadı, aynı zamanda ona hükmetti, diye düşünüyorum, onu yalayıp yuttu, bense sonunda Wolfsegg dışındaki dünyada kaldım. Ağabeyimin en sevdiği sözcükler giderek *buğday, domuzlar, kızılçam, karaçam* vesaireden ibaret olmaya başlarken, benimkiler *Paris, Londra, Kafkasya, Tolstoy, Ibsen* vesaire oldu, onun beni en sevdiği sözlere hayran bırakma denemeleri de kısa bir süre sonra işe yaramaz hale geldi, tıpkı benimkilere onun ilgisini çekmeye çalışmamın bir işe yaramadığı gibi. Ben Georg Amcamızı örnek alarak zamanımın çoğunu kütüphanelerimizde geçirirken, ona en çok ahırlarda rastlanırdı, ahırda bir ineğin buzağı doğurmasını beklerdi, o sırada ben kütüphanede Novalis'in bir cümlesini çözmekle uğraşırdım, tıpkı onun ahırda buzağının doğmasını beklediği gibi ben de aynı sabırsızlıkla Novalis düşüncesinin katlamda doğmasını beklerdim. Liseyi bitirdiğinde bir yelkenli aldı kendisine, bense okulu başarıyla bitirdiğim için bana verilen parayı, amcam Georg'la Anadolu yolculuğu yapmak için harcadım. Georg Amcam Wolfsegg'deyken her boş dakikamı onunla geçirmeye ayırırken, ağabeyim amcama hemen hemen hiç ilgi duymazdı, o hep babamla birlikte olurdu, babama tarlaya, ormanlara, maden ocaklarına, çevre kasabalardaki resmi dairelere giderken eşlik ederdi. Ben en başından beri Georg Amcamı öğretmenim olarak görmüştüm, o ise, Johannes, kendi öğretmeni olarak babamı seçmişti. Ben ağabeyim gibi durmadan annemin yanında da değildim, henüz küçük bir çocukken onun sürekli

annemin eteğine asılmasından nefret ederdim. Annemin eteğine hiçbir zaman asılmazdım ve beni öpmeye kalkıştığında başımı hep geriye çekerdim. Ağabeyim ise hep annem tarafından öpülmek isterdi. Ağabeyimle birlikte kaldığımız odadan geceleri o uyurken hep çıkardım, kendime bir masal anlattırmak için Georg Amcamın yanına giderdim, o da beni sevindirmek için yüzlercesini uydurur ve anlatırdı. Ağabeyim Wolfsegg kurallarını çiğnemeye korkardı, bense onları durmadan çiğnerdim. Evden istediğim zaman çıkardım, o çıkmazdı, istediğim zaman koşup aşağıdaki köye giderdim oradaki insanları gözlemlemek için, onların arasında olabilmek için, o böyle şeyler yapmazdı. İstediğim zaman köylülerle konuşurdum, o kendisine izin verilmemişse onlarla konuşmazdı. Sonunda ben oldukça erken bir dönemde kendime, zevkime uygun bir oda düzenledim, onunsa böyle bir şey yapmak aklına asla gelmedi. Onun okul kitapları her zaman temizdi, okul defterlerindeki yazısı inci gibiydi, benim okul kitaplarım ise kirliydi, yazım berbattı, neredeyse hiç okunmuyordu. Ağabeyim yemeklere hep zamanında gelirdi, bense dakiklik konusunda hep sorun yaşardım. Onu maceralara ben kışkırtırdım, tersi hiç olmazdı. Onu kışkırttığım maceralar çoğunlukla bir yaralanma ve onun attığı bir çığlıkla son bulurdu, çünkü o hep beceriksizdi, çoğunlukla bir dereye ya da bir göle düşer, köklere takılır, çalılıklarda ya yüzü ya bacakları çizilirdi, benimse asla. İlerideki şu ya da bu şeyi görüyor musun, diyecek olsam görmezdi çünkü miyoptu benim tersime, ben hep çok iyi görürdüm. Ben, deyiş yerindeyse, oyun oynar gibi kolayca öğrendim bisiklete binmeyi, ona bisikletin üzerinde durmayı öğretmek için bile uzun süre gerekti. Koşuda bana yetişemezdi. Yüzerek bir ırmağı geçmemiz gerekse, o çoğu kez başarısız olur ve vazgeçerdi. Böylece ben ona çok önceleri, bana kıyasla yoğun bir geri kalmışlık duygusu aşılamış oldum, belki nefret değildi bu başlangıçta, ama daha sonra zaman zaman açıkça görülebilen, oldukça *sakınmasız bir nefrete* dönüştü. Örneğin ben aşağıdaki köye üç dakikada koşardım, o beş dakikada. Okuldaki en dikkatli öğrenci oydu ve öğretmen çağırdığında hemen fırlardı yerinden, bense deyiş yerindeyse, her zaman dalgındım, öğretmen beni çağırdığında çoğunlukla

duymazdım, bunun sonucunda da ceza yerdim doğal olarak. Okulun ilk yıllarında ikimizin de arkadaşları olmadı çünkü okul arkadaşlarımızı Wolfsegg'e getirme iznimiz yoktu. Okul biter bitmez biz hemen köyden yukarıya, Wolfsegg'e çıkmak zorundaydık. Sonraki yıllarda eve arkadaş getirmemize izin verildiğinde ise, ikimiz de aynen kendi karakterlerimize uygun, bizim gibi birbirine zıt olan arkadaşlar getirdik. Ağabeyim her zaman derin uyur ve sabahları uykusunu almış olurdu, ben çocukken bile uykusuzluk çekerdim. En vahşi, en heyecan verici düşleri görürdüm, o görmezdi. Haritada belirli bir yeri bulmak için o uzun süre aramak zorunda kalırdı, ben kalmazdım. Ben haritaları her şeyden çok severdim. Onları önüme serer, büyük yolculuklar yapardım, en ünlü kentleri gezer, düşlerimdeki gemilerle denizlere açılırdım. Ağabeyimin ilgisini ise bambaşka bir şey çekerdi: at ahırında bir köşeye siner ve hayvanları gözlemlerdi. Medrano Sirki aşağıdaki köyde çadır kurduğunda beş ya da altı yaşındaydık, köye inmek ve sirk çalışanlarını gözlemlemek için hiçbir fırsatı kaçırmadım, en çok trapezciler ilgimi çekiyordu. Göze çarpmayan bir köşede saatlerce oturuyor ve onların heyecan verici bu sanatlarının provalarını hayranlıkla izliyordum. Ağabeyim sirkle hiç ilgilenmedi. Kışları neredeyse donana kadar köydeki körling müsabakalarını izlerdim ve bana bir körling fırçası alınmasını istedim çünkü müsabakalara ben de katılmak istiyordum, önce kesinlikle reddedildi bu isteğim ama kısa süre sonra yasağı deldim ve deyiş yerindeyse kendi bilek gücümle aşağıdaki köye indim. Köyü ziyaret etmek için her fırsatı değerlendiriyordum, oraya gidebilmişsem köy hemen büyülüyordu beni, benim için yeni olan başka insanlar da. Ağabeyimin böyle bir merakı yoktu, o benim köy ziyaretlerime katılmaya asla yanaşmıyordu. Ona suç işleyecekmiş gibi geliyordu, cesaret edemiyordu, zaten bunu yapmayı çok önce prensip olarak reddetmişti. Ben hiç çekinmeden köydeki her eve giriyor, kendimi tanıtıyor ve insanlarla konuşuyordum. Onlarla arkadaş oluyor, günlerini nasıl geçirdiklerini izliyordum, eğlencelerine de katılıyordum, yaptıkları işlere de ve dört kilometreden daha büyük olan köy boyunca yaptığım keşif gezilerinde ne kadar çok insan tanırsam onlara katılmam o kadar

kolay oluyordu. Özellikle de sıradan insanları tanıyor, nasıl yaşadıklarını ve çalıştıklarını, bayramlarını nasıl kutladıklarını öğreniyordum. Dört ya da beş yaşıma kadar Wolfsegg'de yaşayanların dışında başkalarının da olduğunu bilmiyordum, giderek dışardakilerin daha kalabalık, yüzlerce, binlerce, yüz binlerce, milyonlarca olduğunu öğrendim. Zanaatkârları ziyaret ediyordum, onları çalışırlarken gözlemliyordum, marangozu, kunduracıyı, kasabı, terziyi. Yoksul insanların yanına gidiyordum, bana karşı ne kadar içten davrandıklarına şaşırıyordum çünkü benimkilerin bana anlattıklarına göre sabırsız, darkafalı, yanına yaklaşılmaz, katı, hilekâr, sahtekâr olduklarını sanıyordum. Onların yukardaki Wolfsegg'deki bizlerden daha içten olduklarını, asıl *onların* içten ve canayakın olduğunu, bizim değil *onların* neşeli olduğunu keşfettim, köylülerle karşılaştırıldığında bizimkilerdi uyumsuz, katı, hilekâr ve sahtekâr olanlar. Benimkiler köyün benim için tehlikeli olduğunu söylemişlerdi, oysa ben köyde benim için en ufak bir tehlike bile olmadığını keşfetmiştim. Hiç çekinmeden her kapıdan içeriye giriyor, her pencereden içeriye bakıyordum ve merakım sınır tanımıyordu. Ağabeyim benim keşif gezilerime hiç katılmıyordu, tam tersine beni anne babama ispiyonluyordu, *gene aşağıya köye gitti*, diyordu, işlediğim bu suç yüzünden cezalandırıldığımda sakin bakışlarla beni seyretmeye utanmıyordu, annem beni her zaman hazırda olan çavunla döverdi, babamsa tokat atardı. Ben sık sık çavunla dövülürken ağabeyimin bir kez bile olsun dövüldüğünü anımsamıyorum, babamdan bir kez bile tokat yediğini de. Öteki beni her zaman ilgilendirmişti, ağabeyimi ilgilendirmedi, diye düşündüm, onu Wolfgang Gölü'nde yelkenlisinin üzerinde gösteren fotoğrafa bakarken. Bir kezinde Gambetti'ye ağabeyimin uysal, benimse hiç uysal olmadığımı söylemiştim. Gambetti'ye bu durumda *uysallıktan* ne anladığımı açıklamıştım. Ağabeyim sofrada hep uysal davranırdı, hiç soru sormaya kalkmazdı, bense her an sofrada, anne babamın beni suçladıkları *en olmayacak soruları* yöneltirdim. *Her şeyi* bilmek istiyordum, hiçbir şey cevapsız kalmamalıydı. Ağabeyim çok sakin yemek yerdi, ben hep hızlı yedim, bugün bile öyle. Yürüyüşüm hızlıydı, bir an önce amaca ulaşmalıydım, ağabeyiminki yavaştı diye-

yim *dikkatliydi* dememek için. Ben yazarken de hep hızlı yazardım ve bu yüzden de belirttiğim gibi yazım berbattı, neredeyse hiç okunmuyordu, o hep yavaş, sakin yazardı. Günah çıkartmaya gittiğimizde o günah çıkartma koltuğunda hep uzun otururdu, benimse içeri girmemle çıkmam bir olurdu. Sahip olduğuma inanmak zorunda kaldığım yığınla günahımı bir çırpıda sayardım, o az sayıdaki günahını iki misli uzunlukta anlatırdı. Ben sabahları da çok çabuk giyinirdim, anımsıyorum, henüz ikimiz aynı odada kalırken, aşağı yukarı yedi yaşımıza kadar böyleydi, ben kalkar kalkmaz hemen yıkanır ve giyinirdim, onunsa her zaman en az bunun üç misli zamana gereksinimi olurdu. O gerçekten de her şeyiyle annemizden çok babamıza benziyordu, bense başından beri anneye daha çok benziyordum, hiç değilse çabukluk, huzursuzluk, merak ve kavrama yeteneği söz konusu olduğunda. Daha ilkokuldayken bile benim yazdığım kompozisyonlar onunkilerden daha iyiydi ama bu benim daha iyi not aldığım anlamına gelmiyor, tam tersine, kesinlikle daha iyi olan kompozisyonlarım için her zaman daha kötü notlar aldım, öğretmenlerimiz içerikten çok biçime önem verirlerdi kompozisyonlar söz konusu olduğunda, dolayısıyla şaşılacak bir durum yoktu bunda. Ben her zaman ilginç, kendi deyişimle egzotik konular seçerdim konu serbest bırakıldığında, ağabeyim ise en basit konuları seçer, bu konuları en basit biçimde işlemekle kalmaz, aynı zamanda da can sıkıcı ve anlamsız yazardı, oysa benimkiler gerçekten de her zaman karmaşık *ve* ilginç yazılardı, bunu Wolfsegg'deki tavanarasında, sandıklar ve karton kutular içinde dağınık biçimde duran okul defterleri her an ispatlayabilir. Ağabeyim kafasına gittikçe daha çok bilgi doldurmak ve böylece gittikçe daha akıllı olmakla ilgilenmezdi, o sırada öğretmenimiz olan kişiye kibarca yaranmaya çabalardı, benim hiçbir zaman böyle bir niyetim olmadı, tam tersine, ben, dendiği üzere öğretmenlerimin gözüne asla girmedim. Öğretmenler de beni sevmiyorlardı çünkü benimle uğraşmak çok zor geliyordu onlara, oysa ağabeyimi hep sevdiler, onun karmaşık olmayışını sevdiler. Bunun bir başka nedeni de onun her duruma hemen boyun eğmesi. Ben çoğunlukla saldırgan ve isyankârdım öğretmenlere karşı, ağızlarının içine düş-

mezdim, o ise tüm buyruklara uyar, asla karşı gelmezdi, oysa ben hemen her gün karşı çıkar ve bu yüzden de öğretmenlerin düşmanlığını çekerdim üzerime. Evde benimkilere sorduğum gibi öğretmenlere de her türlü şeyi sorar, bu yüzden de onları çıldırtırdım, bugün anlıyorum bunu, ama onları neredeyse her zaman fazla zorladım. Onların karşısına çıkarken taşıdığım kuşkuyu, doğal olarak onlar da bana yönelttiler. Onların otoritesine her zaman inanan ağabeyimin tersine ben, hiçbir zaman onların otoritesine inanmadım, Georg Amcam çok önceden bana öğretmenlerin gerçekte, evlerinde karılarına karşı açığa vuramadıkları sapıkça heveslerini öğrencilerine karşı açığa vuran kompleksli riyakârlar olduklarını söylemişti. Öğretmenler, aydın denilenler arasında en tehlikeli ve en alçak olanlardır, bunu çok önceden Georg Amcam bana aşılamıştı, hainlik söz konusu olduğunda onlar hâkimlerden asla aşağı kalmazlar, ki hâkimlerin hepsi de toplumun en alt düzeylerindendir. Öğretmenler ve hâkimler devletin en hain hizmetkârlarıdır, derdi Georg Amcam, bunu aklından çıkarma. Haklıydı, kendim de bu deneyden sıkça, yüz değil, bin kez geçmiştim. Hiçbir öğretmene ve hâkime güvenilmez, onlar talihsiz bir biçimde darmadağın olmuş yaşamlarına duydukları intikam arzusu ve iğrenç bir şımarıklıkla, her gün ellerine düşen insanların çoğunu mahvederler hiç gözlerini kırpmadan ve insafsızca, üstelik de bunu yaptıkları için maaş alırlar. Öğretmenlerin tarafsızlığı, hâkimlerinki gibi adi, ikiyüzlü bir yalandır, derdi Georg Amcam, haklıydı. Bir öğretmenle sohbet ettiğimizde, kısa süre sonra onun, kendisiyle barışık olmaması yüzünden, insanı mahvedici, evet sonuç olarak da dünyayı mahvedici bir kişilik olduğunu anlarız, tıpkı bir yargıçla sohbet ettiğimizde olduğu gibi. Ağabeyim tüm insanlara hemen güvenirdi, sonra da, onun güvenini hemen her durumda sarstıkları için düş kırıklığına uğrardı, bense tam tersine önce kimseye güvenmez, böylece güven konusunda çok ender olarak düş kırıklığına uğrardım. Güven duymak konusunda bu kadar düş kırıklığına uğradığı için çok önceden küskünleşti ve kısa süre sonra da hayata küskün ve her şeyde yaşam tarafından düş kırıklığına uğratılan babamın yüz hatlarını edindi, *üzerine geçirdi* demeliyim, tıpkı bir insanın bir malı

kendi üzerine geçirmesi gibi. Genel olarak da kısa sürede her şeyiyle babasına benzedi. Baban gibi yürüyor, baban gibi oturuyor, uzun, anlamsız cümlelerinde sözcükleri baban gibi kullanıyor ağabeyin, diye ne çok düşünmüşümdür. Otuz yıl içinde baban gibi *oldu* o, diye düşündüm. Babasının, dolayısıyla da benim babamın genel olarak tüm alışkanlıklarını edindi. Onun ve benim babamız gibi kısa sürede *rahatına düşkün bir insan* oldu, gerçekte bir tembellik abidesi olduğu halde hep çalışıyormuş gibi yaptı, hiç durmadan çalışan bir insanmış gibi sergiliyordu kendini, yorulmadan didinip duran, bir an bile dinlenmeyi kendine çok gören bir insan ve bu işleri de doğal olarak sırf, onu kendini nasıl sunuyorsa zaten öyle görmek isteyen ailesi için yapıyormuş gibi gösteriyordu ama ailedekiler de onun kendini böyle gösterişini ciddiye alıyor ve yalnızca bir oyuncuyu seyrettiklerini, bir an bile bu oyuncunun ardında doğuştan rahatına düşkün birinin saklı olduğunu görmek istemiyorlardı; gerçekte ağabeyim de aynı babam gibi az çalışıyordu, oysa herkesin hayranlıkla karşıladığı üzere, sürekli çalışıyormuş, dinmek bilmez bir çalışma şevkine sahipmiş gösterisi yapıyordu, onlar da bundan memnun oluyorlardı, sonunda kendisi de bundan memnun oluyordu çünkü kendisi de ailesine karşı sergilediği bu çalışma şevkine aslında sahip olmadığını, bunu yalnızca oynadığını anlayamayacak duruma gelmişti birdenbire. Babam yaşamı boyunca, çalışma delisi değilse de akıl almaz derecede çalışkan, bir an bile dinlenemeyen ve o malum *aileye bağlılık fikri* yüzünden böylesi bir dinlenmeyi kendisine haram sayan bir çiftçiyi oynadı, tıpkı bu oyunculuğu doğasına uygun biçimde babamdan tıpatıp almış ağabeyim gibi, her ikisi de kısa sürede gerçekte iş yapmaksızın çalışmayı oynamanın yeterli olduğunu kavramışlardı. Temelinde çalışma diye öne sürdükleri tiyatroyu mümkün olduğunca mükemmelleştirmekten başka bir şey yapmadılar yaşamları boyunca ve sanat demeyelim de buna, bu alanda diyelim büyük bir beceri kazandılar. İnsanlığın büyük çoğunluğu, özellikle Orta Avrupa'da çalışmada sahtekârlık yapıyor, hiç durmadan çalışmayı oynuyor ve bu oynanan çalışmayı ileri yaşlara kadar mükemmelleştiriyor, tıpkı gerçek ve doğru oyunculuğun gerçek ve doğru yaşamla bir ilişki-

sinin olmadığı gibi, bunun da gerçek çalışmayla hiçbir bağlantısı yok. İnsanlar yaşamı, sonuçta onlara oldukça yorucu ve kuru geldiği, küstahça bir aşağılama gibi gördükleri ve bu nedenle yaşamı yaşamın kendisinden çok bir oyun olarak görmeyi yeğledikleri için, yaşamaktansa oyunculuk yapmaya kayıyorlar, çalışmaktansa oyunculuk yapıyorlar. Herkesin her zaman övgüyle karşıladığı babamın işini ben hiçbir zaman övgüyle karşılamadım çünkü oyunculuktan başka bir şey değildi, ağabeyiminki de öyle, o da büyük bir incelikle babasının oyunculuğunu kapmış, kendisini hayranlıkla seyreden çevresine bu oyunculuğu daha da mükemmel bir biçimde sergiliyordu. Ama bugün artık çalışma, yalnız toplumun yüksek sınıflarında gerçekten yapılmaktan çok oynanmakla kalmıyor, sıradan halk denilen kesimde de iyice yaygın, insanlar her yerde çalışma oyunu oynuyorlar, iş oynuyorlar, gerçekte tembellikten başka bir şey yapmıyor ve çoğu kez de kendilerini faydalı kılacakları yerde büyük zararlara yol açıyorlar. İşçilerin ve zanaatkârların çoğu bugün, hiçbir şey yapmadan mavi iş kıyafetini giymenin yeterli olduğunu sanıyor, faydalı bir iş üretmeyi bir tarafa bırakın, çalışmayı oynuyorlar ve kostümleri, tüm gün inatla taşıdıkları mavi iş kıyafeti, onu giyip hiç durmadan oradan oraya koşuşturuyorlar ve çoğu kez de gerçekten ter içinde kalıyorlar ama bu ter sahte bir ter ve bu yüzden de sapıkça ve yalnızca oynanmış bir çalışmadan kaynaklanıyor, gerçek işten değil. Halk da oynanan çalışmanın, gerçek çalışmadan daha sağlıklı olmasa da, daha kârlı olduğunu çoktan anlamış durumda ve gerçekten çalışmak yerine çalışmayı oynuyor, bu yüzden devletler birden, gördüğümüz üzere, yıkılmayla karşı karşıya kaldı. Doğrusu ve gerçeği şu ki artık dünyada yalnızca oyuncular var, çalışma oyunu oynayan oyuncular, çalışanlar değil. Her şey oynanıyor, hiçbir şey gerçekten yapılmıyor. Babamı çalışırken gözlemlediğimde çoğu kez, oyunculuk yapıyor, hiç çalışmıyor, diye düşündüm, aynı şey ağabeyim için de söz konusu. Aslında çalışmayıp yalnızca çalışıyormuş gibi görünmelerine ve böyle yaparak bütün insanlık gibi onların da çevrelerindekileri kandırmalarına değildi sitemim ama dedim kendi kendime, her fırsatta *ölesiye* çalıştıklarını öne sürmemeliler. Üstelik de *aileleri* için,

özel durumlarda *vatanları* için çalıştıklarını öne sürmemeliler. Rahatlıkla şunu söyleyebilirim ki, babamız Wolfsegg'deki işleri hep kolayca yaptı, ağabeyim de öyle. Kendilerini hiç yormadılar. Gerçekte Wolfsegg onların elinde her açıdan bozulmuş bir Wolfsegg'e dönüştü. Georg Amcam bana bir kezinde şunları söylediğinde haklıydı: Babanla ağabeyin tam pişkin, herkes üzerinde aile için robot gibi çalışıyoruz izlenimi uyandırıyorlar, oysa Wolfsegg'de kendilerine oldukça rahat kırsal bir sahne açmışlar, bizi de bu sahnede aptal yerine koyuyorlar. Biz değiliz onları kullanan, onlar bizi kullanıyor. Biz onların sahtekârlık tuzağına düşüyoruz. Bir çiftçiye, çiftlik kapısını açması ve sanki radyoyu açıp dinletiyormuş gibi bir miktar domuz homurtusunu dinletmesi ve bunları bu açık kapıdan geçirerek vicdan azabı dünyasından dışarıya bırakması yeterlidir çoğunlukla, böylece dürüst ve çalışkan bir çiftçi olarak bilinir. İnsanlık da bu yöntemlere kanacak kadar budaladır. Sabahları milyonlarca insan iş elbisesini giyer, bunlar ciddiye alınır, yani çalışan insanlar sanılır, oysa kurnazlardan oluşan aylaklar ordusundan başka bir şey değildirler, yalnızca zarar verirler ve dünyayı batırırlar, midelerinden başka düşündükleri bir şey yoktur. Ama entelektüeller bunu göremeyecek kadar aptaldır, derdi Georg Amcam. Onlar için tembel bir işçi ya da zanaatkârın, sırf, mavi kostümünü giyip o sahte çalışma sahnesine çıkması bile onların vicdan rahatsızlığı duyması için yeterli bir nedendir. Yarım yüzyıldan daha uzun bir süredir en kurnaz biçimde sürekli olarak bağıra çağıra iş ve çalışmanın oynandığı, *öyle ki* insanın tüylerini diken diken eden bu insafsız, her şeyi hasta eden sahnede entelektüeller en önemsiz ve tamamen etkisiz oyunculardır. Bence insanların çalışmak istememesinin zararı yok, derdi Georg Amcam, insanlığın artık çalışmak istememesinin zararı yok, ama tembelliklerini açıkça ortaya koysunlar ve her gün oynadıkları iğrenç çalışma oyunlarından vazgeçsinler. Baban ve ağabeyin bu çalışma sahnesinin gerçekten de en müthiş başoyuncuları. Annen de Wolfsegg sahnesindeki her şeyin yönetmeni. Kız kardeşlerim, diye düşünüyorum, henüz küçük birer çocukken o isterik zıplamayı huy edindiler, sonunda yaşlanınca en göze çarpan özelliklerine dönüştürdüler bunu, tüm gün zıplar

onlar, yürümezler, mutfaktan zıplayarak çıkarlar ve koridorda oradan oraya zıplarlar, salon denilen yerin içine ve tekrar dışına zıplarlar, gerçekten yürümezler, zıplarlar, zıpladıklarını ve tıpkı otuz yıl öncesindeki gibi çocuk kaldıklarını görüyorum, gerçekte yürüyorlar tabii, ama ben onları, yürüseler de hep zıplarken görüyorum, henüz küçük birer çocukken isterik biçimde zıplamaları haricinde onları yürürken göremiyorum, Wolfsegg'de uzun örgülü saçlarıyla bütün gün oradan oraya zıplayan küçük birer kız oldukları zamanki gibi. Kırk yaşındalar ve saçları aklandı ve ben onları hâlâ zıplarken görüyorum. Onlardan sonunda koptuğumda birden zıplayarak beni şaşırttılar ve bana rahat vermediler, içimde kıkırdadılar ve kıkırdamalarıyla beni neredeyse delirttiler. Bütün gün boyunca yalnızca nefret ettiğim şarkıları söylemekle kalmadılar, her zaman, ne olduğu önemli değil, her şeyi bana karşı yaptılar. Sanki anne babam tarafından *son derece bilinçli olarak bana karşı* dünyaya getirilmişler gibi, hep benim çevremde dans edip durdular, beni çembere aldılar, düşlerimde bile üzerime çullandılar. Beni öldürmek istedikleri düşlerden uyandığım çok oldu. Ağabeyimi rahat bıraktılar, ona işkence etmek hoşlarına gitmiyordu, oysa beni dehşete düşürmekten daha büyük zevk tanımıyorlardı. Bana karşı olan tavırları hep hainceydi ve bana karşı bu haince tavrı yönteme dönüştürdüler. Uzun süre onların ellerine düşmüş ve çaresiz bir halde kalmıştım. Sürekli beni gözetlediler ve onların gammazlaması yüzünden anne babamdan yediğim cezalardan zevk aldılar, annem çavunu kafama indirirken, babam bana tokat atarken keyifle seyrettiler, ben bu cezaları yerken hain kıkırdamalarını gizleyemediler. Kız kardeşlerimden hangisinin daha şeytansı olduğunu söyleyemem çünkü bir Caecilia Amalia tarafından, bir Amalia Caecilia tarafından bana karşı kışkırtılıyordu. O daha zayıf olduğu söylenen cinsiyetin gerçekte çok daha güçlü ve acımasız olduğunun bilincine daha o zamandan varmıştım çünkü bana işkence etmeye hiç çekinmiyor, bundan büyük zevk alıyor onlar. Kız kardeşlerimin bana işkence etme yetenekleri durmak bilmiyordu, her gün yeni işkence olanakları üretmeyi başarıyorlardı, üstelik giderek artan bir şeytanlık, giderek artan bir alçaklıkla yapıyorlardı bunu. Daha çok önce-

den kız kardeşlerim bana karşı birlik olmuştu. Onlara inanılıyor, bana inanılmıyordu, onların sözü geçiyor, benimki geçmiyordu. Ben de böylece intikam almaya karar verdim. Onları karanlık, havasız kilere kapattım, göle ittim, onlara öyle bir tekme attım ki pazarları giydikleri beyaz giysileriyle boylu boyunca yere düşüp baştan aşağıya çamura ve kana bulandılar. Korkunç bir ceza alma ihtimali beni, onların hainliklerinden şu veya bu korkunç biçimde öç almaktan alıkoymuyordu. Onları ormana götürüp kaçıyordum, ölüm korkusuyla onları baş başa bırakıyor, attıkları çığlıklara aldırmıyordum. Ama onların bana yaptığı hainlikler benimkilerden daha önceydi ve başından beri çok daha korkunçtu bunlar benimkilerle karşılaştırıldığında. Fotoğraflar bu hainliklerin hepsini çok net görüyordum, yüzlerinde tarihleri yazılı, ne olduklarının hepsi yazılı. Bu hain çocuklar büyüyerek hain yetişkinlere dönüştü. Çocuklar zaten güzel değildi, büyüyünce daha da çirkinleştiler. İkisinden hangisinin daha çok babaya, hangisinin daha çok anneye benzediğini saptamak zor, ikisi de doğal olarak *her şeyi* anne babadan almış ama daha kaba olarak. Sofrada oyuncak bebekler gibi oturur yıllardır sürdürdükleri çenebazlıkları yine onlara eşlik ederdi. Aynı anda otururlar ve aynı anda zıplayarak kalkarlar, biri tuvalete giderse öteki de koşardı. Tuvalette bile yalnız kalamazdı bu kadınlar. Kışın çoğu zaman odalarında divanın üzerinde oturur ve bize yelek örerlerdi, kimsenin üzerine uymayan, hep yanlış örülmüş olan bu yelekler hayatımda gördüğüm en çirkin yeleklerdi. Örgü için seçtikleri yünün rengi her zaman çok zevksizdi. Ağabeyimi ve beni bu yarısı bitmiş kazakları prova etmeye zorlarlar ve her yöne çekiştirirler, örgülerinin *başarılı* olduğunu savunurlardı, oysa başından beri tarifi imkânsız bir beceriksizlik örneği oldukları tamamen ortadaydı. Noel'de çam ağacının altında iğrenç örgüleri dururdu, bunların akıl almaz eğilip bükülmelerle isyan eden gövdelerimize giyilmesi, üstelik de bunlara hayran kalınması zorunluluğu vardı. Noel süresince Wolfsegg'de herkes kız kardeşlerimizin ördüğü bu başarısız kazaklarla otururken yaralı gibi görünürdü. Ya kolları aynı uzunlukta olmaz ya sırtı çok geniş, beli ve yakası çok dar ve tamamı iri ilmekle ve özensizce örülmüş olurdu, bunun da nedeni kendilerini hiçbir

zaman bu işe vermemeleriydi. Ördükleri şeyler için deli divane olan kardeşlerimiz, bu zevksiz örgülerle sanki bizi gülünç duruma düşürmek istiyorlardı. Sanki yünle haftalarca ve aylarca iffetsiz işler çevirmiş gibiydiler. Kışın Wolfsegg'de Noel'e kadar aylarca yünden başka bir şey egemen olmazdı. Noel akşamında bizler kız kardeşler tarafından o iğrenç örgülerinin içine tıkıştırılır ve bunlar için bir de onlara çok teşekkür etmek zorunda kalırdık. Ben el örgülerinden her zaman nefret ettim, tıpkı ev yapımı yiyeceklerden, evde hazırlanan her şeyden nefret ettiğim gibi. Benim için kavanozlar da birer kâbustu ve Wolfsegg'de yalnız kilerler değil odalar da yüzlerce kavanozla dolu olurdu. Bu kavanozlarda saklanan ve annem ve kız kardeşlerim tarafından üzerleri yazılan marmelatların önümüzdeki onlarca yıl yeneceğini düşüncesi, evde hazırlanan tüm yiyeceklere, özellikle de marmelatlara karşı sürekli bir nefretin çok erken bir tarihte içime yerleşmesine neden olmuştu. Bu kilerlerde yüzlerce kavanoz içinde tavuk, keklik ve güvercin butlarımız olurdu, onları her gördüğümde o kirli sarı renkleri beni iğrendirirdi. Gittikçe daha az marmelat yendiği, ev yapımı yiyecekler gittikçe daha az tüketildiği halde, Wolfsegg'de annem ve kız kardeşlerim gittikçe daha çok marmelat yapıyorlardı, gerçekten de bu konserve ve marmelat yapma işine bayılıyorlardı, anımsadığım tüm zamanlarda bu konserve ve marmelat yapma hastalığından bir türlü kurtulamadılar. Bayatlamış ekmekten her hafta galeta unu yaparlardı ve bir yığın rafı galata unu dolu kavanozla doldururlardı, bunlar hiçbir zaman kullanılmazdı çünkü Wolfsegg'de hiçbir zaman pane yapılmazdı, çünkü artık şnitzel yemiyorduk, Viyana tarzı artık istenmiyor ve yenmiyordu. Bunun yerine çoğunlukla Paris tarzı yeniyordu annemizin zevkine uyularak, o Wolfsegg'de her şeyi zorla kendi zevkine uyduruyordu. Wolfsegg incelenirse annemin zevkinin baskın olduğu görülürdü, böylece *baba evimin* kısa sürede *ana evine* dönüştüğünü söylemek zorundayım, hem de evin yararına olarak değil, Wolfsegg mekânlarındaki sayısız yanlışlık da kanıtlıyor bunu, yalnız mekânlar da değil, Wolfsegg'deki her şey, bahçeler bile annemin etkisi altına girmiş ve çoktan annemin zevki yüzünden mahvolmuştu. Wolfsegg'deki bahçeler yüzyıllar bo-

yınca hiç değişmeyen planlara göre düzenlenen yerlerdi, annem onları tümden değiştirinceye kadar, eski gravürlerin ortaya koyduğu üzere Wolfsegg çevresindeki geniş ve cömert doğa, küçük burjuva demeyelim hadi, oldukça geleneksel, budalaca ve can sıkıcı bir düzenleme haline getirilmişti. Deyiş yerindeyse, her şeyin altında onun imzası vardı sanki. Ondaki büyüklük hastalığı yavaş yavaş her şeyi küçültmüştü. Aşağıdan yükselen bir kadın olarak tanımlanabilecek her kadının Wolfsegg gibi bir mülk için felaket olması gerekmez her zaman ama annem öyle olmuştu. Zayıf biri olan babam, karısının büyüklük hastalığını ve saçmalığını durduracak ne güce ne de karaktere sahipti. Tam tersine bu kadının, annemizin istediği her şeyi kabullendi ve bu isteklerin birer zekâ ürünü olduğunu sandı, onun tüm zevksizliklerini olağanüstü değilse de iyi ve güzide şeyler olarak gördü ve alkışladı, böylece onu *Wolfsegg'in kurtarıcısı* olduğu düşüncesine inandırdı, o da sonradan hep kurtarıcıymış gibi davrandı. Oysa Wolfsegg'e en büyük zararları veren hep annem olmuştu. Ve annem kız kardeşlerimi çok önceden koşulsuzca kendisine itaat eden yardımcıları haline getirmişti, kız kardeşlerim annelerinin zevksizliklerini her fırsatta yayıp kabul ettirdiler. Kız kardeşlerim zamanla annemizin en tehlikeli iki papağanı oldu. Bu iki papağan hep pusuya yatar, pusuda durur, pusuda otururdu. Böylesi kız kardeşler aslında mutlu olan bir sahneyi tamamen karartabilecek yeteneğe sahiptir, dedim bir kezinde Gambetti'ye. Böylesi bir anne ve böylesi karaktersiz kız kardeşler Wolfsegg gibi bir mülkün istedikleri her gününü geceye çevirebilirler. Ve birlikte nice günleri, hatta yılları kararttılar Wolfsegg'de. Sırf öyle istedikleri için hepimizin ışığını söndürdüler. Babam gibi bir adam, demiştim Gambetti'ye, bir kadınla evleniyor ve böylece kendi ışığını söndürüyor. Artık eskisi gibi yaşamıyor, tam tersine artık sendeleyerek karanlıkta dolanıyor, bu karanlığı yaratanlar da buna seviniyor. Babam gibi erkekler önce bir ilişkiye girmeyi, hele evlenmeyi geciktirir, sonra birden kaybedeceklerini ve alay konusu olacaklarını düşünmeye başlar ve hırslı bir kadının hemen kapanarak öldürücü bir hale gelen kapanına düşerler, demiştim Gambetti'ye. Babam, Georg Amcamın tersine doğası gereği evlilik için yaratıl-

mıştı, demiştim, ama asla annem gibi bir kadınla değil. Kendi mahvedicisi ve hainiyle evlendi o. Doğal olarak annemizi seviyoruz, demiştim Gambetti'ye, ama onun hainliğini ve mahvetme isteğini de görüyoruz. Alçaklık harekete geçiyor, demiştim Gambetti'ye ve ahlaksal olan gülünçleşiyor. Tabii bunun tam tersi örnekler de var: bir kadın ortaya çıkıyor ve *her şeyi* kurtarıyor. Ama *bu kadın, annemiz,* mahvediciden başka bir şey değildi. Öte yandan, dedim Gambetti'ye, belki de ben böyle düşünüyorumdur, belki de bunun tamamen tersi doğrudur, yani bu kadın, annem olmasaydı Wolfsegg üzerine çöken felaket *daha da büyük olurdu.* Georg Amcam annem dolayısıyla Wolfsegg'in başına gelenlerin orası için *çok büyük bir şans olduğunu* söylerdi sık sık. *Hesaplarım doğru çıktı,* derdi hep. Ben de kendime benim hesaplarımın da aynı biçimde doğru çıktığını söylemek durumundayım. Wolfsegg başka türlü bir gelişme gösterseydi, herhalde ben de tamamen başka bir gelişme gösterirdim, yani annem olmadan, babamın başkaca bir karısıyla demek istiyorum, Wolfsegg başka türlü olsaydı ben de şimdiki ben olmazdım. Ben kendimi özellikle de Roma'da yaşama olanağı bulabildiğimden tamamen mutlu bir kişi olarak tanımlayabileceğim için, demiştim Gambetti'ye, durmadan Wolfsegg hakkında bir felaketten söz eder gibi söz etmemin bir nedeni yok. Herhalde, demiştim o zamanlar Gambetti'ye, bir suçluluk duygusuyla, Wolfsegg'den bağımsız olmak gibi basit bir nedenle ya da itiraf etmek zorundayım ki, oldukça belirgin bir sorumsuzluktan ötürü böyle konuşuyorum. Bilindiği üzere bizi besleyenlerden nefret ederiz, ben de az çok bu nedenle Wolfsegg'den nefret ediyorum, demiştim Gambetti'ye, çünkü Wolfsegg beni besliyor, buna hakkımın olup olmaması fark etmiyor. Biz haksız olduğumuzda ve haksız olduğumuz için nefret ederiz. Annemin iğrenç olduğunu durmadan düşünmek (ve bunu söylemek!) benim için alışkanlık haline geldi, kız kardeşlerim de bir o kadar iğrenç ve budala, baba zayıf, ağabey zavallı bir deli, hepsi budalalar. Bu alışkanlık, herhalde bir vicdan rahatsızlığını gidermesi gereken ve aslında alçakça olan bir silah. Onlar da, demiştim Gambetti'ye, üzerime çullanabilir, beni durmadan teşhir direğine bağlayabilir, beni en kötü kişi olarak görebilirler,

tıpkı benim onları zamanla görmeye başladığım gibi. Bizler nefret etmeye, bela okumaya çok kolay ve çok çabuk alışıyoruz, nefretimizin ve okuduğumuz belaların en ufak bir haklılığı olup olmadığını zamanla sorgulamaz oluyoruz. Sonuçta *zavallı insanlardır* hepsi, biz kendimizi tanıdığımız için onlara acımamız gerekir çünkü onlar da tıpkı bizler gibi acınacak varlıklarını sürdürmek için acınacak biçimde hayatta kalmak zorundadırlar, isteseler de istemeseler de. Bununla başa çıkmak zorundadırlar, demiştim Gambetti'ye. Başkaları söz konusu olduğunda neden iyi yanlarından çok, kötü ve eksik yanlarıyla uğraşıp duruyoruz ki, demiştim Gambetti'ye. Fotoğraflara bakmam beni gene eskiye döndürdü, kız kardeşlerim bana hemen gülünç göründüler, gerçekte oldukları gibi yani. Onların gülünçlüklerinden kuşkum yok. Ama onlara *iğrenç* dememi hak ediyorlar mı? dedim kendi kendime. Şu anda? Utandım, ama hemen ardından kafamızın içindekilerden kurtulamayacağımızı söylemek zorunda kaldım kendime ve kız kardeşlerimin *gülünç ve iğrenç* oldukları düşüncesinde ısrar ettim. Bir aile dramının yaşanmış olması, dedim kendi kendime, ailenin imgesini baştan aşağıya sahte bir biçime sokmayı gerektirmez. Birden ortaya çıkan duygusal bir duruma kendimizi kaptırıp yine sırf benmerkezcilik yüzünden bu duygusallık içinde boşvermemiz beklenemez. En korkuncu olsa da bir kaza, kafamızı sahteleştirmek, dünyayı sahteleştirmek, her şeyi sahteleştirmek hakkını bize vermez, kısacası bize ikiyüzlülüğe tenezzül etme hakkını vermez. Ömür boyu iğrenç ve itici bulunan kişiler için öldüklerinde birdenbire sanki yaşamları boyunca hiç iğrenç ve itici olmamışlar gibi konuşulduğunu sık sık gördüm. Bu türden zevksizlikleri her zaman utanç verici buldum. Bir insanın ölümü, ondan bir başkasını yaratmaz, onu daha iyi bir karakter kılmaz, eskiden bir budalaysa onu deha yapmaz, onu kutsal kılmaz tüm yaşamı boyunca kötü biri idiyse. Böylesi bir felakete *doğal olarak* dayanmak zorundayız, tüm korkunçluğuyla onu taşımalıyız, bunun ölümcül bir kazaya uğrayan insanların gerçek hayattaki imgelerini değiştirmeyeceğinden de hep emin olmalıyız. Bir ölü hakkında kötü konuşulmamalı diyor insanlar, sahtekârlık ve yalancılık bu. Ömrü boyunca iğrenç olmuş, tama-

men kötücül bir karaktere sahip bir insan hakkında onun ölümünden sonra iğrenç biri olmadığını, kötücül bir karaktere sahip olmadığını, iyi bir insan olduğunu birdenbire nasıl iddia edebilirim. Ne zaman biri ölse bu zevksizliğe tanık oluruz. Öldüğünde o iyi insan öldü demekten nasıl çekinmiyorsak, o hain, alçak insan öldü demekten de çekinmemeliyiz. Tüm kusurlarıyla öldü demeliyiz *ve* tüm neşesiyle, hiç değilse tüm şaşırtıcılığıyla diyebilmeliyiz. Ölümü o kişinin bizdeki imgesini asla değiştirmemeli. O içimizde olduğu gibi duruyor deyip onu rahat bırakmalıyız. Gambetti'ye uzun süre Wolfsegg'e gitmeyeceğimi söylemiştim, oysa *şimdi oraya hemen geri dönmem gerekiyor.* Wolfsegg'i artık görmeye dayanasım yok demiştim, duvarlara dayanamıyorum, insanlara da tıpkı duvarlara olduğu gibi dayanamıyorum, havası da benim için dayanılmaz oldu. Benim için bu kadar kısa sürede dayanılmaz hale gelebileceğini düşünmemiştim, demiştim ona. Anne babama artık dayanamıyorum ama kardeşlerime de, en çok da, demiştim, kız kardeşlerim sinirime dokunuyor. Ben artık çoktan beri Roma'dayım, tamamen yabancı bir ülkedeydim, ben de yabancı oldum, bir saat bile isteksizlik duymadan Wolfsegg'de kalmak dayanılmaz oldu benim için. Bir kez daha uzun süre Wolfsegg'de kalmayı düşünemiyorum bile. Artık Wolfsegg'le bir hiçbir bağlantım yok. Wolfsegg'le ilgili her şeyden iğreniyorum. Wolfsegg tarihi bana *mahvedici etkisi olacak bir biçimde* baskı yapıyor, kendimi artık buna maruz bırakmayacağım. Ve şimdi hemen Wolfsegg'e geri dönmem gerekiyor. Hem de hangi koşullarda! Hangi korkunç koşullarda! dedim kendi kendime. Gambetti'ye mümkünse bir daha asla Wolfsegg'e gitmek istemem dememin üzerinden henüz dört saat bile geçmedi. Dönmemek benim için olanaksızlaştı. Orada her şey yalan Gambetti, dedim, orada dayanılmaz bir yapaylık egemen, siz bunu düşünemezsiniz bile Gambetti. Bu insanlar benim için anlamı olan hiçbir şeyi umursamazlar, doğayı, sanatı, önemli olan hiçbir şeyi. Kitap okumazlar, müzik dinlemezler, bütün gün en gereksiz, en bayağı şeyler üzerine konuşurlar. Onlarla yararlı olabilecek en ufak bir sohbet bile mümkün değildir, hep iç karartıcı şeyler konuşulur. Bir şey mi söylüyorum, anlamazlar söylediğimi. Onlara bir şey açıklarım,

bana bön bön bakarlar. En ufak bir zevkleri yoktur. Dünyanın merkezilerinden biri olan Roma'dan söz ettiğimde, dedim Gambetti'ye, canları sıkılır. Paris'ten söz etsem, yazın üzerine, resim üzerine konuşsam da öyle. Benim için önemli olan herhangi bir ismi, onların hiç duymamış olmalarından korkmadan anmam olanaksız. Oradaki her şey felç edici ve yazları bile sopuk, hep üşürüm. Bu insanların kafalarında en ilkel şeyler dışında bir şey olmadığını siz bilmezsiniz. Para, av, Gambetti, mobilya, tahıl, patates, odun, kömür, başkaca da bir şey değil. Annem durmadan hisse senetlerinden söz eder, sürekli söylediği şey bunların *talihsiz yatırımlar* olduğudur, babam hiç durmadan *depo* sözcüğünü geveler ağzında, ağabeyim dünyanın merkezinin kendi yelkenlisi ve *Jaguar*'ı olduğunu zanneder. Oraya en iğrenç insanların girip çıktığını gözünüzün önüne getirin, o iğrenç kasabalardan gelen budala, gülünç, ilginç olmayan insanların; onlarla kısa bir sohbet bile edilemez, ilgilenilen hiçbir konu yoktur ki daha başından boşa çıkmasın. *Mümkün olursa bir yıldan önce Wolfsegg'e gitmeyeceğim,* dedim Gambetti'ye, *Noel'de de gitmeyeceğim, bu alışkanlıktan da tiksiniyorum artık çünkü Noel anamı Wolfsegg'deki sahtekârlık doruk noktada. En azından bir yıl boyunca Wolfsegg'e gitmeyeceğim, gitsem gitsem babanın doğum gününe giderim!* demiştim Hassler Oteli'nin önünde durduğumuz sırada. *Bu sefer de Wolfsegg'i kaçarcasına terk ettim ve bizimkileri kızdırdım, oysa bizimkileri kızdırmak olanaksızdır, çünkü orada var olan duyarsızlığın bile farkına varmazlar, anlatılır gibi değildir bu Gambetti. Bu arada benim için Avusturya ile ilgili her şey tıpkı Almanya ile ilgili her şey gibi dayanılmaz oldu. Roma'da, Wolfsegg ile ilgili düşünceleri kafamda iyice çürüttüm,* demiştim Gambetti'ye. Roma benim için Wolfsegg'i olanaksızlaştırdı. Zaten Londra da Wolfsegg'i olanaksızlaştırmıştı, sonra Oxford, sonra Paris, en sonunda da Roma. Wolfsegg'e gitmemek konusunda, sırf onlar öyle istediği için vicdan azabı duymamı anlamıyorum çünkü bir daha Wolfsegg'e gitmemi hak etmiyorlar. Uçtum, dedim, uçtum onlar tarafından alay konusu olmak için. Benim Wolfsegg'de görünmem bile beni her zaman alay konusu yaptı. Oraya varıyordum ve benimle alay ediyorlardı. Wolfsegg'e adımımı atıyordum ve alay konusu oluyordum. Orada her şey kö-

tücül, dedim ve haince, dayanılır diye anabileceğim az sayıdaki anı saymazsam. Gambetti'nin karşısında Wolfsegg konusunda öyle büyük bir taşkınlığa kaptırmıştım ki kendimi, bu taşkınlık içinde Wolfsegg'e hakaretlerimi birdenbire, dayanılmazdan çok sapıkça bulmuştum ama kendimi bu taşkınlıktan kurtaramadım ve onu kendi akışına bıraktım, Roma'ya dönmüş olduğum için öyle mutluydum ki, şimdiye kadar hiç bu kadar heyecan verici biçimde mutlu olmamıştım, kendime hâkim olamadım ve Gambetti'yi Wolfsegg'e yağdırdığım hareketlerin kurbanı yaptım, gerçekten de bu hakaretler tüm Avusturya ile ilgili her şeyi ve sonunda bir de Almanlıkla ilgili her şeyi ve giderek tüm Orta Avrupalılıkla ilgili her şeyi kapsadı. Kuzey benim için tamamen dayanılmaz oldu Gambetti, dedim, ne kadar kuzeye gidersem o kadar dayanılmaz oluyor benim için ve Wolfsegg de benim için yeterince kuzeyde ve son derece dayanılmaz. Bu sonu gelmeyen, sıkıcı akşamlar, dedim, o tatsız tuzsuz yemekler, o içilmez şaraplar ve o yorucu konuşmalar, öyle ki böylesi bir işkenceyi size anlatmam olanaksız sevgili Gambetti. Yeniden Roma'da olmanın benim için ne anlama geldiğini bilemezsiniz, yeniden Pincio'da olmanın, Borghese-bahçelerinde, buradan aşağıya sevgili Roma'ma bakmanın. Değerli Roma'ma. Olağanüstü Roma'ma! Benim gibi Roma'da bu kadar uzun süre kalmış biri Wolfsegg gibi bir yere açılan kapıları duvarla örer, artık geri dönemez, bu onun için olanaksızdır. Kendimi sakinleştirmek için günlerce binaların içinde oradan oraya koşuşturuyorum, ama boşuna, günlerce odalarımda bir aşağıya bir yukarıya gidip duruyorum dayanabilmek için, ama doğal olarak gittikçe daha az dayanabiliyorum, günlerce Wolfsegg'e dayanabilmek, her an delirebilirim duygusundan kurtulabilmek için bir yol arıyorum ama bulamıyorum. Beş kütüphane, dedim Gambetti'ye ve böylesi bir düşünce düşmanlığı. Latin ülkelerinde en basit insanların bile bir zevki, kültürü var, dedim, Wolfsegg'de hiç kimsenin en ufak zevki bile yok. Avusturyalıların en ufak bir zevki bile yok, hiç değilse uzun zamandır böyle, hangi yöne bakarsanız bakın en büyük zevksizlik hâkim. Ve de genel bir ilgisizlik. Sanki merkez yalnızca mideymiş gibi, dedim, kafa tamamen devredışı bırakılmış. Ne kadar aptal bir halk, dedim,

oysa ne kadar nefis bir ülke, böylesi bir güzellik başka yerde yok. Bir benzeri daha olmayan bir doğa ve bu doğayla ilgilenmeyen insanlar. Böylesine yüksek bir eski kültür dedim ve bugün böylesine barbarca bir kültürsüzlük, yıkıcı bir yok-kültür. İç karartıcı siyasal koşullardan hiç söz etmeyelim. Avusturya'da bugün ne kadar iğrenç yaratıklar iktidar sahibi! En alçaklar en tepede oturuyor. En iğrençler ve en hainler her şeyi ele geçirmiş, anlamı olan her şeyi yıkmakla meşgul. Haris yıkıcılar işbaşında, sorumsuz sömürücüler, üstlerine sosyalizm kılıfını geçirmişler. Hükümet korkunç bir yıkım makinesini işletiyor, bu makinede benim sevdiğim her şey her gün yok ediliyor. Kentlerimiz tanınmayacak halde, dedim, doğamız artık seyredilemeyecek durumda. En güzel şeyler yeni barbarların para ve iktidar hırsının kurbanı oldu, bir yerde büyük ve güzel bir ağaç varsa hemen kesiliyor, nefis bir bina varsa hemen yıkılıyor, vadiden akan güzel bir ırmak varsa ırmak hemen yok ediliyor. Genel olarak tüm güzelliklere tekme atılıyor. Ve bunların hepsi akla gelebilecek en iğrenç sahtekârlıkla sosyalizm adına yapılıyor. Kültürle en ufak bir ilişkisi olan şey kuşkuyla karşılanıyor ve yok oluncaya kadar sorgulanıyor. Yok ediciler işbaşında, katiller. Karşımızda yok ediciler ve katiller var, her köşe bucakta öldürücü çalışmalarını sürdürüyorlar. Yok ediciler ve katiller kentleri öldürüyor ve onları yok ediyorlar ve ülke toprağını katlediyor, yok ediyorlar. Kocaman kıçlarıyla devletin her bir köşesinde binlerce ve yüz binlerce makamda oturuyor ve kafalarında yok etme ve katletmekten başka bir düşünce taşımıyorlar, Neusiedler Gölü ile Konstanz Gölü arasında kalan her şeyi kökünden nasıl yok edeceklerini ve katledeceklerini düşünüyorlar. Viyana neredeyse katledildi. Salzburg da, sizin tanımadığınız ama gerçekten de dünyanın en güzelleri arasında sayılan tüm bu olağanüstü kentler, dedim Gambetti'ye. Bugün Viyana'dan başlayarak tüm Avusturya'yı geçerken gördüğümüz manzara, dedim, artık neredeyse tamamen katledildi ve yok edildi, bir iğrençlik diğerini izliyor, bir çirkinlik diğerini izleyerek yolculuk boyunca gözlerimize batıyor ve bugün artık Avusturya'nın güzel bir ülke olduğunu söylemek sapıkça bir yalan, gerçekte çoktan yıkılmış, bile bile mahvedilmiş ve deforme

edilmiş, alçakça oyunlara kurban verilmiş bir ülke, artık orada gerçekten bozulmamış bir köşe bulmak en zor şey. Bu ülkenin güzel bir ülke olduğunu söylemek yalan, çünkü doğrusu onun katledilmiş bir ülke olduğudur. İnsanlığın, dünyanın bu en güzel köşesine, onu katletmek ve yok etmek için bu yüzyılda saldırmasının gereği var mıydı? diye sordum Gambetti'ye. Köyler Gambetti, dedim, yıllar sonra onları ziyaret ettiğimizde artık tanınmayacak halde olacak, tıpkı o köylerde oturan insanlar gibi. Daha birkaç yıl öncesinde nasıl insanlardı bunlar ve bugün nasıl insanlar! Her birinin içinde karaktersizlik ölümcül bir hastalık gibi yerleşmiş, hırs, sorumsuzluk, alçaklık, yalan, sahtekârlık, kötülük. Bugün bu insanlar en büyük sorumsuzlukla kötülüklerini hayata geçirebilmek için her şeyi yapıyorlar. Yeniden buluşmanın en büyük sevinciyle bu köylere gidiyor ve kısa süre sonra yığınla hainlik tarafından itildikleri için onlara sırtlarını dönüyorlar. Eskiden güzel olan bu kentleri ziyaret ediyor ve tüm bu kentlerin kaybedildiği inancı içinde başlarını önlerine eğip oraları terk ediyorlar. Bugünün düşünsel ve kültürel ilgisizliği onları mahvetmiş, yıkmış, onları eski kitaplarda, eski gravürlerde aramak zorundalar bulmak için, gerçek onları çoktan yok etmiş. Örneğin Yukarı Avusturya'daki o canım evler, Salzburg'daki ve Aşağı Avusturya'daki evler çehresini kaybetmişler, kör bir moda çılgınlığı içinde bu yüzlerce yıllık olağanüstü çehreler mahvedilmiş, onları güzel yapan her şey yerinden sökülmüş, onların asıl çehrelerini hâlâ anımsadıkları için dehşet duyanlara tamamen sakatlanmış olarak gösteriyorlar kendilerini alay ederek. Bir yığın mahvedilmiş bina cephesi, dedim Gambetti'ye, sanki tüm bu kentler korkunç bir salgınla karşı karşıya kalmış gibiler, şimdiye kadar adı duyulmamış ölümcül bir salgınla. Öte yandan, dedim Gambetti'ye bütün mahallelerin iç organları sökülüp atılmış ve onlar bu yolla ilelebet sakat bırakılmış, mahvedilmişler. Mimarlar dünyamızın yüzeyini mahvettiler dedim, sorumsuz politikacılar tarafından bu mahvedişe kışkırtılan ve itelenen mimarlar. Önceleri sanki savaşlar kentlerimizi ve doğamızı mahvetmiş gibi görünüyordu ama onlarca yıldır bu sapıkça barış içinde daha da büyük bir vicdansızlıkla mahvedildi onlar, kendi küçük katil çocukları

olan mimarlara olanak sağlayan iktidar sahiplerinin insafsız ticari amaçları yüzünden. Bu son onlarca yılda mimarlar nasıl da ortalığı birbirine kattı! Bunun yanında savaşın yıkımı masum kalır, dedim Gambetti'ye. Ve hiçbir ülkede yıkım Avusturya'daki kadar korkunç bir biçimde ortaya çıkmadı. Avrupa'nın hiçbir ülkesinde bu derece büyük alçaklıkla çıkmadı. Halkı budala yerine koyup ülkesini ve kentlerini mahvettiler, neredeyse yok ettiler, dedim Gambetti'ye. Onyıllarca en büyük zevksizlik aşılandı ve uygulandı. Son onlarca yılda doğamızın ve kentlerimizin yıkılmasını ve mahvedilmesini hayata geçirip bunu gerçekleştirebilinceye kadar bakanlık koltuklarında oturan o kadar çok düşüncesizce ticaret yapan hain bakanımız oldu ki, devletimizin yok edicileri ve dolayısıyla da ülkemizin yok edicileri bunlar, dedim Gambetti'ye, düşünmesek daha iyi. Ama onlarca yıldan bu yana hainliğin ve zevksizliğin her yere sızdığı bir ülkede bugün her alanda böylesine yıkıcı sonuçlar elde etmemiz şaşılacak bir şey değil. Bu insanlar, iktidar sahipleri olarak, doğayı ve kentleri yıkıp mahvedip neredeyse yok ederken aynı zamanda bu halkın ruhunu da öldürdüler, karakterini de, dedim Gambetti'ye. Halkımın ruhu mahvedildi, dedim, karakteri aşağılık ve hain oldu, artık her yerde yalnızca kötü bir hava egemen, nereye giderseniz gidin bu kötü ve hain karakterle karşılaşacaksınız. Eskiden olduğu gibi iyi bir insanla konuştuğunuzu sanıyorsunuz ama onun en hain insan olduğunu saptıyorsunuz, en aşağılık olan, çünkü eskiden iyi olan biri, genel karakter değişimine uygun olarak zaman içinde hain ve alçak olmuş, her şeyde ve her yerde hainliğini ve alçaklığını ortaya döküyor, bu hainlik ve alçaklığı saklamıyor bile, açıkça gösteriyor. Anılarınızda sevimli ve bilinçli bir yer olarak yaşayan bir köye gidiyorsunuz, ama bir süre sonra artık yalnızca hain bir küstahlığın egemen olduğu bilinçsiz bir yer olduğunu görüyorsunuz. Tüm Avusturya artık her şeyin sahteleştiği ve herkesin her konuda aldatıldığı insafsız bir ticarete dönüştü. Güzel bir ülkeye gittiğinizi sanıyorsunuz ama aslında sapıkça yönetilen bir mağazaya gidiyorsunuz. Bir kültür ülkesine gittiğinizi sanıyorsunuz ama her yerde karşınıza çıkan ilkellik karşısında tepetaklak oluyorsunuz. Ahmakça bir atmosfer ta başından nefes

almanızı güçleştiriyor, dedim Gambetti'ye. Sanki, dedim Gambetti'ye, geçen yüzyılda her yere dikilmiş anıtlar tepetaklak olmuş halde bugünkü iktidar sahiplerinin yarattığı, aşağıdaki akıl almaz kaosa bakıyorlar. Her şey ne kadar da iğrenç oldu Gambetti, dedim, ve de zevksiz, hayal bile edemezsiniz bunu. Bu derece bir iğrençlik ve bu derece bir zevksizlik İtalya'da mümkün olamazdı, İspanya'da da. İlerlemenin ahmakça sloganları hiçbir ülkede Avusturya'daki kadar ciddiye alınmamıştır, dedim Gambetti'ye, bu yüzden de her şey mahvedildi. Tıpkı Avusturya'da her türlü ahmaklığın ciddiye alınması, ölesiye ciddiye alınması gibi, dedim Gambetti'ye, siz bunun ne anlama geldiğini anlarsınız. Şimdiye kadar ben bu sosyalizm denen şeyin zararsız, geçici bir siyasal sinir hastalığı olduğunu sanmıştım, dedim Gambetti'ye, ama aslında öldürücüymüş gerçekten. *Bugün egemen olan sosyalizmi* kastediyorum, ki tamamen sahtekârlıktır Gambetti, yalancı, utanmazca aldatıcı olandan söz ediyorum. Bugün dünyanın hiçbir yerinde gerçek sosyalizm yok, yalnızca yalancı, sahte, aldatmaca olanı var, bunu bilmelisiniz. Tıpkı bugünkü sosyalistlerin gerçek olmadıkları ama sahte, yalancı aldatıcı olduklarını bilmeniz gerektiği gibi. Bu yüzyıl sosyalizm yeminini bir biçimde pisliğe bulamayı becerdi, neredeyse kusacağım, dedim Gambetti'ye. Gerçek sosyalizm hakkında düşünen ve ona inananlar, kurdukları sosyalizmin sonsuza dek süreceğine inanmış olanlar, iğrenç ardıllarının onu ne hale soktuğunu görebilselerdi mezarlarında rahat yatamazlardı. Gözlerini bir kez daha açabilselerdi, onların ettikleri sosyalizm yemini adına neler kotarıldığını ve halklara neler verildiğini görselerdi mezarlarında huzurları kaçardı. Mezarlarında huzurları kaçardı yeminleriyle Avrupa'da ve tüm dünyada ne sahtekârlıklar yapıldığını görebilselerdi. Mezarlarında huzurları kaçardı tüm politik kepazeliklerin bu en büyüğü karşısında. Mezarlarında huzurları kaçardı, demiştim birkaç kez Gambetti'ye. Bu ülkeye uzun süre, en azından bir yıl dönmeyeceğim, demiştim Gambetti'ye ama şimdi hemen dönmem gerekiyor. Ağabeyimin fotoğrafta bastırılmış bir duruşu var, sindirilmiş, dedim kendi kendime, son derece şık görünmesine rağmen taşralı, bense kentliyim, her zaman da büyük kent insanı oldum, onun ise

kentli giysileri içinde olsa da her zaman taşralı olduğu hemen ayırt edilirdi. Tıpkı babası gibi, o da çoğu zaman, kentliler gibi giyinir ama gene de taşralı olduğu hemen anlaşılırdı. Annemiz öyle istediği için Viyana'ya operaya giderler, yani giderlerdi, Paskalya'da *Parsifal*'a ve Sacher'de supe yaparlardı, Viyana'da yemek yemezlerdi, *supe yaparlardı*, akşam supe yapar, öğlen *yemek alırlardı*, kahvaltılarını alırlar ve üçü bir arada ve eğer cömert günlerine denk geldiyse Viyana'daki teyzem Elisabeth ile birlikte dördü Graben ve Kärntner Caddesi boyunca Ring'de gezintiye çıkarlardı. Büyük kente uygun giysiler içinde bile taşralı oldukları hemen dikkat çekerdi. En ünlü mağazalara girerler, annem oralardan en iyi ama aynı zamanda en zevksiz giysileri seçerdi, Milano ve Paris modelleri olurdu bunlar, sonra bunları giyip Linz'e tiyatroya ya da Salzburg'a yıllardan beri abone olduğu konserlere giderdi. Ağabeyim fotoğrafta aslında olduğundan daha sağlıklı görünüyor, oysa babamın hastalıklarının hepsi onda da vardı, ama henüz babamızdaki kadar belirginleşmemişti bunlar, henüz pusuya yatmış bekliyorlardı, henüz ortaya çıkmamışlardı, ama ben onları ağabeyimin fotoğraftaki yüzünde görmekteydim ve de o bütünüyle acınası duruş biçiminde. Bir keresinde Gambetti'ye dedim ki, hepsinin acınası bir duruşu var, o acınası bir zihinsel duruşu ve acınası bir bedensel duruşu. Üzerlerindeki ve içlerindeki her şey acınasıdır ve ben Gambetti'ye İtalya'da bilinmeyen acınası sözcüğünü açıkladım, İtalyanca'da yok bu sözcük, çevrilmesi olanaksız. Operaya ya da bir oyuna giderler ve gösterinin sonunda her zaman büyük bir beğeniyle alkışlamalarına rağmen aslında korkunç biçimde sıkılmış olurlardı, kibarlık göstereyim diye alkışlamazlardı, gösteri için fazla para ödedikleri için yaparlardı bunu, yani indirim uygulanmamış normal fiyatları, oysa hiçbir Viyanalının aklına gelmeyen bir şeydi bu. Viyanalılar normal indirimsiz fiyatları ödemezler, olsa olsa yarısını öderler, indirimsiz fiyatların ödenmesini yabancılara ve taşralılara bırakırlar ve onlar da yüksek olan indirimsiz fiyatları ödedikleri için her zaman en çok alkışlayanlar olur. Ünlü ama her zaman en iyisi olmayan mağazaların vitrinleri önünde annemizle dikilmek zorunda kalırdık. Bu mağazalara kafasını dimdik tutarak

girerdi ve ben onun böylesi ünlü bir mağazadan bir şey almadan çıktığını hiç görmedim, daha bir iki mağaza sonra benimkilerle birlikte koca koca paketleri güçlükle taşımaya çalışır hale gelirdik onun yanında mecburen ve annem ancak paketler bizim için gerçekten ağır gelmeye başladığında durur, çoğu kez kaldığımız Sacher ya da Bristol'de yorgun düşmüş bir halde otururdu. Aslında mümkün olsa, ne varsa alıp Wolfsegg'e getirirdi. Ne yapıyorsun bütün bu şeylerle? derdi babam hep, onları giymiyorsun ki, Wolfsegg'de giyemezsin bunları çünkü gülünç kaçar, Salzburg'da giydiklerinin bu kadar değerli şeyler olduğunu kimse anlamaz, Linz'te de, hele Wels'te kimse, her şey dolaplarda asılı duruyor ve modası geçtiğinde de atıyorsun onları ya da hediye ediyorsun. Ama annem söz dinlemezdi. Viyana'dan en az bir düzine paketle gelirdi ve en az yarım düzinesini de mağazalar arkamızdan gönderirdi, yani Viyana'da gizlice aldığı giysileri, benimkiler görmeden aldıklarını. Annemiz giysilere her zaman bir servet ödedi ama hiçbirini giymedi, giydiyse bile ancak iki üç kez giydi, sonra da onları ya attı ya da hediye etti. Ama kız kardeşlerim bu moda giysilere heveslenmeye kalksınlar bakalım, olur mu hiç, onlar Viyana'da kendilerine tek bir giysi bile alamazlardı, kırk yaşlarına geldiklerinde bile böyleydi, kırk yaşlarına gelmiş olmalarına rağmen ancak Wels'te ucuzluktan bir ya da iki giysi alabiliyorlardı, çünkü eskiden olduğu gibi şimdi de onları giydiren asıl kişi, yine bizim Lambachlı terziydi, ki bu giysiler daha önce de söylediğim gibi iğrenç folklorik giysilerden oluşurdu, anneleri yılda iki kez onlara bu giysilerden diktirirdi ve bunların kumaşlarını bile kendilerinin seçmesine izin vermezdi çünkü anneleri onların bu iş için gereken zevke sahip olmadıklarına inanırdı, oysa annemiz de hiçbir zaman biraz olsun zevk sahibi olmamıştı. Bu folklorik giysilerin motifleri ya çok büyük ya da çok küçük olurdu ya da renkleri uyumsuzdu, yakaları ya çok geniş ya da çok dar, kolları ya çok uzun ya çok kısa, etekleri her durumda mutlaka en az yirmi santim uzun olur ve önlükleri asla giysilerle uyumlu olmazdı. Annem kızlarını her zaman oyuncak bebekler gibi giydirirdi çünkü onlara gerçekten de oyuncak bebek muamelesi yapıyordu, kızlarını hiçbir zaman oyuncak bebek

dışında bir şey olarak görmedi. Birçok anne gibi o da kızlarını başından beri oyuncak bebek olarak gördü ve belki de, onları oyuncak bebek olarak dünyaya getirmiş olmayı isterdi demek abartılı olmaz, insanlar olarak değil yani, yetişkin biri olarak da bir iki oyuncak bebeği olsun istedi. Kızları da onun oyun oynama çılgınlığı için oyuncak bebekten başka bir şey olamadılar asla, bu yüzden de onları avcunun içinden dışarıya hiç bırakmadı ve onlar da hep oyuncak bebek gibi davranmak ve oyuncak bebek gibi itaat etmek zorunda kaldılar ve onları her gün oyuncak bebekler gibi giydirdi ve besledi ve gezdirdi ve akşamları yatağa yatırdı. Kırk yaşlarında bile bu oyuncak bebekler, kız kardeşlerim, annelerinin bu oyun çılgınlığına bağımlılar, diye düşünüyorum. Ama ağabeyim de ömrü boyu yalnızca bir oyuncak bebek varoluşu gösterdi, annemin kuklası gibi bir şeydi diyebiliriz, annem başından beri onu, birinci kuklası olan kocasının artık var olmayacağı zamanlar için yedek kukla olarak yetiştirdi. Oyuncak bebek meraklısı annem için kız kardeşlerim gerçekten konuşan oyuncak bebeklerdi, onları istediği zaman güldürür ya da ağlatabilirdi, istediği zaman kovabilir, istediği zaman emredip yanına çağırırdı, istediği zaman giydirir ya da çıkartırdı giysilerini ve kocası, babam ve ağabeyim onun istediği zaman ve keyfine göre kullandığı kuklalarıydı. Annem tamamen sapıkça bir oyun çılgınlığına tutulmuştu. Wolfsegg'i olağanüstü biçimde işleyen bir oyuncak bebek dünyasına çevirmişti, orada her şey kesin bir biçimde onun emirlerine uyardı. Wolfsegg onun oyuncak bebek eviydi, çevresi de oyuncak bebek dünyası. Ben bu oyuncak bebek evinde ve bu oyuncak bebek dünyasında oyuncak bebek olmak istemediğimden, çok önceden kendimi bu oyuncak bebek evi ve bu oyuncak bebek dünyasından uzaklaştırmıştım. Ve dışardan ve çok uzaktan bakıldığında, bu oyuncak bebek evi ve dünyası çok daha baskıcı, çok daha korkunç görünüyor. Wolfsegg annem tarafından saygısızca, insanlıkdışı, hatta ürkütücü biçimde yönetilen bir oyuncak bebek evi, demiştim Gambetti'ye, çevresi de oyuncak bebek dünyasından başka bir şey değil. Gambetti yüksek sesle gülmüştü ve abartmalarımın sınır tanımadığını söylemiş, beni tipik bir karamsar Avusturyalı ve grotesk bir negativist olarak ta-

nımlamıştı. Bunun üzerine ben *abartmalarının* aksine sınır tanımaz *abartmamalar* olduğunu, ona anlattığım Wolfsegg'in, gerçekte nasıl olduğu düşünülürse, cennet sayılabileceğini söylemiştim. Gambetti, demiştim, Wolfsegg'i hayal bile edemezsiniz, sizin böylesi ürkütücü bir oyuncak bebek evine adım atma olanağınız olmadı, böylesi ürkütücü bir oyuncak bebek dünyasının bir ikincisi yoktur. Babam, demiştim, yetmişini çoktan geçmiş bir oyuncak bebek, vücudunun uzuvları ölümcül hasta ve kafası ömür boyu itilip kakılmaktan bozulmuş ve sertleşmiş. Ağabeyim, demiştim Gambetti'ye, kırk yaşında bir oyuncak bebek, itilip kakılmaya karşı koyamayan, kendini bu ahlaksız oyuncak bebek annesine karşı korumaktan vazgeçmiş biri. Almanların tıpkı Avusturyalılar gibi anne kompleksi vardır, anneler kurcalanmaz, demiştim Gambetti'ye, anneler bu ülkelerde kutsaldır ama gerçekte bunların büyük çoğunluğu sapık oyuncak bebek anneleri, çocuklarını ve ailelerini oyuncak bebekler gibi sürüklerler, çocuklarını öldürene kadar sürüklerler, tıpkı kocalarını da ölesiye sürükledikleri gibi. Almanya ve Avusturya'da, Latin ülkelerindeki gibi doğal ve oyuncak bebek anneleri olmayan anneler yoktur, demiştim, orada Almanya'da da Avusturya'da da yalnızca oyuncak bebek anneleri vardır ve bu oyuncak anneleri yaşadıkları sürece oyuncak kocaları ve oyuncak çocuklarıyla en büyük saygısızlıkla oynamaktan başka bir şey yapmazlar, bu oyuncak kocaları ve oyuncak çocukları ölüme sürükleyinceye kadar. Orta Avrupa'da doğal bir anne artık yok, yalnızca yapay anneler var, yani yapma anneler dedim, oyuncak anneler, daha başından oyuncak çocuklar, yani beş aşağı beş yukarı yapma çocuklar, yapay çocuklar dünyaya getiriyorlar. Dağların arasındaki en ücra vadilerde bile artık doğal anne bulamazsınız, yalnızca yapay anne bulursunuz. Ve yapay anne doğal olarak her zaman yalnızca bir yapay çocuk getiriyor dünyaya ve bu yapay çocuk da sonunda bir yapay çocuk yapıyor, bu şekilde işte bugün artık yalnızca yapay insanlar var, yapma insanlar, doğal olmayanlar, insanı doğal biri olarak tanımlamamız bir yanılgı, artık yok öyleleri, yapma, yapay insan bugün karşılaştıklarımız ve ilişkide olduklarımız, zaten o yüzden değil mi doğal bir insanla karşılaştığımızda şaşırmamız,

çünkü beklemiyoruz böyle bir şeyi, çünkü çok uzun zamandan beri yalnızca yapay insanla, yapma insanla karşı karşıyayız, oldur uzun zamandan bu yana dünyaya egemen olan, ki o dünya da çoktandır doğal değildir, aksine gittikçe yapaylaşmıştır Gambetti, yapay bir dünyadır söz konusu olan. Yapay dünya yapay insanı yarattı, öte yandan yapay insan da yapay dünyayı, yapma insan yapma dünyayı ve tersi. Artık hiçbir şey doğal değil, demiştim Gambetti'ye, hiçbir şey, gerçekten de hiçbir şey. Ama hâlâ, sanki her şey doğalmış gibi davranıyoruz, demiştim Gambetti'ye, yanılgı bu. Her şey yapma, her şey yapay. Artık doğa yok. Hâlâ doğal düşünceden yola çıkıyoruz, oysa çoktandır yapaylık düşüncesinden yola çıkıyor olmamız gerekirdi. Bu yüzden, demiştim Gambetti'ye, her şey birbirine karışmış durumda. Bu derece yanlış. Bu derece talihsiz. Bu derece ölümcül biçimde dağınık. Doğanın olmadığı yerde artık doğal düşünce de olamaz Gambetti, doğrusu bu, demiştim Gambetti'ye. Ağabeyimi Wolfgang Gölü'nde yelkenlisine bindiği anda gösteren fotoğraf onu mutlu bir insan pozunda göstermekte, oysa o bu fotoğrafta akla gelebilecek en mutsuz insan. Kız kardeşlerim Cannes'da Georg Amcamın villası önündeki fotoğrafta yüzlerindeki mutluluk görüntüsüyle donup kalmışlar ve bu yüzden de gerçekte olduklarından daha da mutsuz görünüyorlar. Babam ve annem Londra'da Victoria İstasyonu'ndaki fotoğrafta, mutlu gözükmek için çaba harcadıkları halde gerçekte oldukları gibi, yani öylesine mutsuz görünüyorlar ki. Fotoğraf çektiren insanları çektirdikleri fotoğraflarda mutlu görünme isteğine ne oluyor sürekli olarak, hiç değilse aslında oldukları kadar mutsuz görünmeme isteğine? diye düşünüyorum. Herkes mutlu bir insan gibi görünmek istiyor, asla mutsuz olarak değil, her zaman tamamen sahteleştirilmiş olarak, hiçbir zaman gerçekte olduğu gibi, yani herkesten daha mutsuz olarak değil. Hepsi de her zaman güzel ve mutlu görünmek istiyor fotoğraflarda, hepsi de çirkin ve mutsuz oldukları halde. Fotoğrafa sığınıyorlar, kasten, onları tümüyle sahtelik içinde mutlu ve güzel ya da hiç değilse gerçekte olduklarından daha az çirkin ve daha az mutsuz gösteren fotoğrafta büzülüp kalıyorlar. Fotoğraftan, arzuladıkları ideal görüntüye ulaşmayı umuyorlar, fotoğrafta arzulanan ve

ideal olan bu görüntüyü yaratmak için, en korkunç çarpıtma bile olabilir bu, her türlü aracı kullanıyorlar. Bu arada kendilerini ne kadar korkunç ve ürkütücü biçimde rezil ettiklerinin farkına bile varmıyorlar. Fotoğraftaki güzel bir insan her durumda en çirkin olan, mutlu gözüken de kesinlikle en mutsuzu. Kendi çektirdikleri fotoğrafları evlerine asıyorlar güzel ve mutlu bir dünya olarak, oysa gerçekte bu dünya en çirkin ve en mutsuz ve en yalan olan. Gözlerini duvarlardaki güzel ve mutlu resimlerine dikip ömür boyu onları seyrediyor ve tatmin duygusu hissediyorlar, oysa onlara bakarken iğrenmeleri gerekirdi. Ama düşünmüyorlar, bu da onları çirkin, mutsuz ve yalan olduklarını anlamaktan koruyor. O kadar ileriye gidiyorlar ki, onları çirkin ve mutsuz ve kalın kafalı ve hain kişiler olarak bilen konuklarına, davet sahibi olarak, mutlu ve güzel insanlar gibi göründüklerine inandıkları bu fotoğrafları gösteriyorlar, onları gerçekten tanıyan, dolayısıyla bu fotoğraflardakilerin yalancı, bütünüyle sahtekâr ve yitik olduğunu bilen insanlara bile bu fotoğrafları göstermeye utanmıyorlar. Biz iki dünyada yaşıyoruz, dedim Gambetti'ye, acıklı ve hain ve sonuçta öldürücü olan gerçek dünya ile fotoğrafı çekilen, tümden yalan ama insanlığın büyük çoğunluğu için arzu edilen ve ideal olan dünyada. Bugün insanın elinden fotoğraf alınsa, duvarlardan aşağıya indirilse, demiştim Gambetti'ye ve imha edilse, sonsuza dek imha edilse, elinden beş aşağı beş yukarı her şeyi alınmış olur. Bunun sonucu olarak diyebiliriz ki, insanlık fotoğraf dışındaki hiçbir şeye bu derece bağlı, hiçbir şeye sırtı bu derecede dayalı ve sonuçta hiçbir şeye bu derece bağımlı değildir. Fotoğraf onların kurtuluşudur Gambetti, demiştim, bunun üzerine Gambetti gülmüştü ve beni bir *öğlen öncesi hayalcisi* diye tanımlamıştı, yani benim daha önce hiç duymadığım bir betimleme yapmıştı ki bunun üzerine ben de kahkaha atmıştım, buna Gambetti de doğal olarak katılmak zorunda kalmış ve ikimiz birden bir süre büyük bir zevkle gülmüştük. Abartma yeteneğimiz olmasaydı, demiştim Gambetti'ye, korkunç can sıkıcı bir yaşama mahkûm olurduk, artık var olmaya değmeyen bir varoluşa. Ve ben abartma yeteneğimi akıl almaz bir düzeye çıkardım, demiştim Gambetti'ye. Bir şeyi anlaşılır kılmak için abartmak zo-

rundayız, demiştim ona, şeyleri yalnızca abartma somutlaştırır, kaçık yerine konma tehlikesi de ileri yaşlarda bizi tedirgin etmez. Yaşlılık döneminde kaçık yerine konmaktan daha iyi bir şey yoktur. En büyük mutluluk, demiştim Gambetti'ye, yaşlı kaçığınkidir, o her şeyden bağımsız olarak bırakabilir kendini kaçıklığa. Olanağımız varsa eğer kırk yaşımızdayken kendi adımızı yaşlı kaçığa çıkarmalıyız ve bu kaçıklığı en uç noktaya kadar götürmeliyiz. Kaçıklıktır bizi mutlu kılan, demiştim Gambetti'ye. Ağabeyim Johannes'i gösteren fotoğrafı ilk sıraya koydum, anne babamı Victoria İstasyonu'nda göstereni en alta, o anda şaşırtıcı bir etki yarattı bu: üstteki ağabey ile alttaki anne baba şu anda bana göre, ortadaki kız kardeşlerle tamamen farklı ilişki içindeler. Onların ağabeyime karşı her zaman uzak bir ilişkileri vardı, bana karşı olduğu gibi açık değildi bu, ağabeyime karşı üzeri örtülüydü bu uzaklığın. Ağabeyime gereksinmeleri vardı, bana yoktu. Ağabeyimi her zaman gelecekte doğrudan hamileri olacak kişi olarak görmüşlerdi, bu yüzden de ona karşı her zaman, bana olduğundan tamamen farklı davranmaları gerekti, oysa benden ürkecek hiçbir şeyleri yoktu. Anne babaya gerçek hamileri ve ekmeklerini veren insanlar olarak sürekli dikkat ve saygı göstermek, onları dikkate almak ve bu yüzden de onlara hizmet etmek zorundaydılar, ağabeyi de gelecekteki doğrudan hamileri ve ekmeklerini verecek kişi olarak gördükleri için sürekli olmasa da, gerektiğinde dikkate almak ve ona saygı ve dikkat göstermek zorundaydılar, bana ise asla saygı ve dikkat göstermek ya da beni dikkate almak zorunda değillerdi, çünkü hiçbir zaman onların hamisi ve ekmeklerini verecek kişi olarak söz konusu olmamıştım. İşleri en kolay benimleydi, çünkü anne babamın gözünde de ben her zaman dikkate *değer* olmasa da dikkat *edilmesi* gerekendim ama bambaşka bir nedenden ötürü, kendilerini bana karşı korumak zorunda oldukları için, çünkü ben onlara her zaman anlaşılmaz ve ne yapacağı belli olmayan biri olarak göründüm, ben hiçbir zaman onların bağımlı olduğu ya da bir gün bağımlı olacağı önemli kişi olmadım. Ağabeyime bir gün bağımlı olacaklardı, bana ise olmayacaklardı, anne babaya bağımlıydılar, onlara dikkat ve saygı gösterme, onları dikkate alma ve onlara hizmet

etme gerekliliği kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Beni dikkate değer bulmuyor, beni dikkate almıyorlardı ama benim karşımda hep *dikkatliydiler* yalnızca. Şimdi en üstte duran ağabeyimin fotoğrafı, onun aile içinde en önemli kişi olduğu anlamını taşıyor, alttaki ise anne babanın artık daha az önemli oldukları anlamını. Ve kız kardeşlerin işi anne babayla da ağabeyimle de zordu, yani şimdiki hamileriyle, bir süre sonra yok olacaklarla, gelecektekiyle, yakında onların hamisi ve ekmeklerini veren kişi olarak ortaya çıkacak olan erkek kardeşle vesaire. Beni ne dikkate alıyor ne de dikkate değer buluyorlardı, benden her zaman ürkmüşlerdi ama yalnızca Wolfsegg'den temelli ayrılışıma kadar. Onları Roma'dan korkutmuyordum, elbette korkutmuyordum, hele Londra'dan hiç, Viyana'dan da öyle. Yani ben çoktan beri onlar için söz konusu değildim. Ve şimdi, diye düşündüm, alaycı bir ifade takınmış suratlarına bakarken, başlarına büyük bir felaket geldi, çünkü şimdi *bendim* bağımlı oldukları, kuşkusuz. Anne babanın ve erkek kardeşin ölümüyle Wolfsegg bana kalmıştı. Bildiğim kadarıyla, hukuken böyle. Gambetti'ye üç hafta önce kız kardeşim Caecilia'nın düğününden döndükten sonra, uzun süre Wolfsegg'e gitmeyeceğimi söylemiştim. Wolfsegg benim için kapandı. Wolfsegg'e gitmek için hiçbir nedenim yok, Wolfsegg'e gereksinimim yok artık, Wolfsegglilerin de artık bana gereksinimleri yok. Gambetti bana bir *şarap şişesi mantarı fabrikatörünün* ne olduğunu sormuştu, ona anlatmaya çalışmıştım, demiştim ki Freiburg korkunç bir kenttir, küçük burjuva, Katolik, dayanılmaz. Kız kardeşim Caecilia'nın şarap şisesi mantarı fabrikatörü de aynen öyle küçük bir burjuva, Katolik, dayanılmaz. Ama herhalde, demiştim Gambetti'ye, kız kardeşim Caecilia'ya uygun biri. Hatta bu adam onun kurtuluşudur belki de. Ben kız kardeşlerimden birinin bir gün gelip de evleneceğini hiç düşünmemiştim, hiçbir zaman böyle bir gerçeğe hazır olmadılar, anne babaları, en çok da anneleri kızlarının evlenmelerini engellemek için her şeyi yapmıştı. Titi Gölü'ndeki halamdı, demiştim Gambetti'ye, bu evlilik işini çıkaran, *bu bütünüyle gülünç olan birleşmeyi.* Düşünün bir kere, birdenbire Wolfsegg'de bir şarap şişesi mantarı fabrikatörü ortaya çıkıyor! Katolik bir küçük burjuva, annemin,

sofrada pantolon askıları takılı olarak oturulmayacağını bile söylemesi gereken biri. En Alman olan yerden gelen bir Alman, demiştim Gambetti'ye. Karaorman'dan, tilkilerin iyi geceler dilediği ve Alman budalalığının zaferler kutladığı yerden. Şarap şişesi mantarı fabrikatöründen şu anda bir korkum yoktu, aslında kız kardeşlerimden de ürkmüyordum ama bu korkunç durum içinde benim için bıkkınlık verecek denli çekilmez olacaklarından ve beni umutsuzluğa sürükleyeceklerinden emindim. Amalia belki günün birinde evlenir, diye düşünürdüm zaman zaman ama Caecilia'nın evleneceği hiç aklıma gelmezdi, diye anlatmıştım Gambetti'ye bir kezinde. İşte şimdi öylece kaldılar ve bana tamamen bağlılar. Beklentileri, aynı zamanda da küstahlıkları şimdi en yüksek noktaya kadar çıkacak. Belki mezar şimdiden açılmıştır, dedim kendi kendime. Wolfsegg pencerelerinde siyah bayraklar asılıdır. Son olarak Georg Amca'nın ölümünde asmışlardı bunları. Ve onun ölüm haberini duyduktan hemen yarım saat sonra siyahlara bürünmüşlerdi. Georg Amca'yı şu anda çok özlüyorum. O benim için her şeyi kolaylaştırırdı. Kız kardeşlerimin fotoğrafta donup kalmış alaycı yüz ifadelerinin komikliği, diye düşündüm, çift yönlü. Onların yüzlerindeki bu alay annelerinin yıllarca süren egemenliğinin sonucu, dedim kendi kendime. Tek silahları bu alaycı yüzleri. Amalia bahçıvan evine çekildi ve belki de ona her zaman erkeklere yaklaşmayı bile yasak eden annesinin inadına şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle evlenen Caecilia'dan nefret ediyor şimdi, yani kaçıp kurtulan Caecilia'dan. Amalia hemen anneyle birlik oldu, onunla beraber olay yaratabilmek için, en çok da Caecilia'nin evliliğini bozmak için. Onu tanıdığım kadarıyla, bahçıvan evinde bir koltuğa oturmuş, kız kardeşinin bu beklenmedik ve kesinlikle istenmeyen evliliğini nasıl bozarım diye kafa yoruyordur, tüm araçları kullanarak. Ana-kız Caecilia'nın şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle evliliğine karşı komplo hazırlamışlardı. Wolfsegg'den döndükten sonra Gambetti'ye, yürümez bu iş, demiştim, kız kardeşim Caecilia ve Karaorman'dan bir şarap şişesi mantarı fabrikatörü, bu er geç son bulur çünkü herkes buna karşı ve Caecilia şarap şişesi mantarı fabrikatörüne uygun değil, üstelik fabrikatör bir budala. Kız

kardeşimin zaferi, manevrası, demiştim Gambetti'ye, bir gün felaketle sona erecek. Karaorman'a dayanamayacak, bunu şimdiden seziyor, bu yüzden de düğünden sonra kocasıyla birlikte hemen Freiburg'a gitmek istemedi, onsuz da Wolfsegg'de kalabileceğini sandı ama saçma bu, onunla gitmek zorunda kalacak, istese de istemese de, kocası onu zorlayacak buna, insan sırf görünüşte ve annesini *yenmek* için bir evlilik yapıp sonra evliliğinin gereklerini yerine getirmemezlik edemez. Bu adam, demiştim Gambetti'ye, Wolfsegg'de kendini tamamen yerinden sökülmüş hissetmiştir, tamamen mutsuz olmuştur ve eğer para ve servete konacağını umduysa, benim görüşüme göre yanlış umutlara kapılmış. Hiçbir beklentisi olamaz, asla, annem zaten bu işin çaresine bakar. Onun hukuki konulara kafasının iyi çalıştığını herkes bilir ve bundan herkes ürker. Fabrikatör hayalperest biri değilse eğer, ne onu itti Caecilia ile evlenmeye diye soruyorum kendi kendime, demiştim Gambetti'ye. Kız kardeşim Caecilia her şey olabilir ama bir tek çekici değil, evlenmeye değer biri değil. Amalia da öyle. Ama zaten bu soruyu kendimize hep sorarız, evlenen iki insanı evliliğe iten nedir diye, bu soruyla epeyce kafa patlatırız, nasıl oldu da özellikle *bu* iki insan diye? Ve bir sonuca varamayız. Biz bir insanı şöyle biri diye tanırız ve onun yine tanıdığımız şu ya da bu insanla hiçbir koşulda evlenmeyeceğine inanırız, bu bize olanaksız gelir ve işte tam da bu insanla evlenir o ve bu evliliğin mutsuz bir evlilik olduğu söylenmez, tam tersine ama bizim daha önceden sezinlediğimiz gibi çoğu kez mutsuz bir evliliktir, biz uyarmışızdır ama sözümüz dinlenmemiştir. Belki de şarap şişesi mantarı fabrikatörü, kendisinin de düşündüğü üzere, doğru bir anda atılım yapmıştır, demiştim Gambetti'ye, oysa bence en büyük hatayı işledi. Kız kardeşim Caecilia da kurnazdır, demiştim Gambetti'ye. Her konuda kurnazdır, ayrıca Amalia da öyledir. Aptallıkları kurnazlıklarına engel değildir. Bilindiği üzere aptallar en tehlikeli olanlardır, demiştim Gambetti'ye hiç utanç duymadan, çünkü aptallık hainlikle evlidir. Benimkiler hakkında, diye düşündüm şimdi, Gambetti'ye hep olumsuz şeyler söyledim, en iğrenç, en itici şeyleri anlattım çünkü ben hissettiklerimi ona açıkça söylemeyi her zaman doğal karşıladım ve

benimkilere karşı hissettiklerim son yıllarda hep olumsuz şeyler oldu, en itici, en iğrenç şeylerdi. Ona bu olumsuz duygulardan başka bir şey söyleme olanağım olmadı benim. En itici. En iğrenç. En saçma diyelim hadi. Bunu yaparken de hiçbir zaman utanmadım. Gambetti'nin senin bir sahtekâr olduğunu düşünmesine asla izin vermemelisin, diye düşünmüştüm, asla bir yalanınla yakalanmamalısın, doğru olmayan hiçbir şeyle çünkü onun öğretmenisin ve bir öğretmenden doğruluk ve dürüstlük beklenir doğal olarak. Sen Gambetti'yle tümüyle bir güven ilişkisi içindesin. Gambetti'nin karşısında asla doğru olmayan ya da yalan olan bir şeyin ardına sığınamazsın, hem de onun tarafından sorumsuz, hatta bazı durumlarda bayağı sınıfına sokulma tehlikesiyle karşı karşıya kalsan bile. Benim çoğu kez sorumsuz ve bayağı davrandığıma kuşku yok aslında, düşünen insan bu tehlikeden ve bu beladan asla kurtulamaz, düşünen insan bunu hesaba katmak ve kabullenmek zorunda, bununla yaşamak zorunda. Bunu yüzüne vurmalarına izin vermek zorunda, karşı çıkmaya hakkı yok. Wolfsegg benim için tümden olanaksızlaştı, demiştim Gambetti'ye. Boğucu bir havası var. Öldürücü! diye bağırmıştım yüzüne karşı. Öte yandan, Gambetti, demiştim ona, o muhteşem mekânları bir görseniz, o tavanları, o koridorları, o eşsiz *sütunlu avlu denen* yeri, orada ben henüz çocukken kışın karacaları tutardım, ağabeyim Johannes ve benim her kış *sütunlu avluda* iki karacamız olurdu, her birimizin bir tane. Onlara yem verir, onlarla konuşur, onları biberonla beslerdik! Bu *biberonla besleme* sözcüğünü doğal olarak anlamadı ve ben ona bunu açıklamaya çalıştım, oldukça da zorlandım. İlkbaharda karacaları gene salardık. Hafif yaralı karacalardı bunlar, demiştim Gambetti'ye, onları yanımıza *sütunlu avluya* alırdık. Onlar kışı bizim *sütunlu avlumuzda* geçirir ve hayatta kalmayı başarırlardı. Ağabeyim ve ben onlara hayali adlar takardık, örneğin *Sarabande* ya da *Locarnell* gibi. İlkbaharda onları özgür bıraktığımızda doğal olarak kışın bize alıştıkları için *sütunlu avludan* zorla çıkarlardı, ağabeyim Johannes ve ben ormanları dolaşır, kışı atlatamayıp ölen karacaları toplar ve gömerdik. Orman işçileri bize yardım ederdi. Orman işçileriyle ben her zaman iyi anlaşmışımdır, onlar en iyi dostlarımdı, onla-

rı hiçbir insanı sevmediğim gibi severdim, hepsinin adını bilirdim, benimle şakalaşırlardı ama bana kendilerinden söz etmeye de hazırdılar, ki bunu çoğu kez onlardan rica ederdim. Her zaman yalın insanlara doğru çekti bir şey beni, demiştim Gambetti'ye. Onların yanında, evet yalnız onların yanında kendimi iyi hissediyordum. Onlara büyük bir sempati duyuyordum. Konuşurken sakindiler, asla geveze değillerdi. Yalın, yapmacıksız bir dil kullanırlardı. Ötekilerin sürekli yaptığının aksine onlar hiçbir zaman yapmacık davranmazlardı. Kuşkusuz ki, demiştim birçok kez Gambetti'ye, Wolfsegg bir zamanlar benim için cennetti, çocukken, bir süre için okul çağımda da. Ama ne yazık ki bu cennet kısa süre sonra karardı, yavaş yavaş bir cehennem öncesine, sonunda da cehenneme dönüştü. Bu cehennemden çıkmak istedim, bu cehennemi bir an önce terk etmek istedim. Yatılı okula, sonunda da Viyana'ya gitmeyi dört gözle bekledim, demiştim Gambetti'ye. Aslında ne olacağımı bilmeden, benden ne çıkacağını kestiremeden, bana uygun bir biçimde ilerlemek için nereden başlamam gerektiğini bilemeden. Hiçbir fikrim yoktu. O zamana kadar okuduğum ve ilerde okuyacağım kitapları seviyordum, içlerinde her şeyin yazılmış olduğunu düşündüğüm o sayısız kitabı, rahatlıkla diyebilirim ki çocukken bile düşünce yaşamını daha çok seviyordum, ama bu çok sevdiğim düşünce yaşamına katılmak ve onun bir parçası olmak ve düşünce yaşamı sürmeyi olanaklı kılmak için ne yapmam gerektiği hakkında hiçbir fikrim yoktu. Bana bu konuda yol gösterecek hiç kimsem yoktu, notlarım Georg Amcamın dikkatini çekinceye ve bana ilk uyarılarını yapıncaya kadar. İlk olarak seninkilerden tamamen kopman gerekir, demişti Georg Amcam bana, kendini tamamen özgürleştirmelisin, önce ruhen, sonra fiziksel olarak. Ve ben onun önerilerinin peşinden gittim, önce ruhen sonra da fiziksel olarak kendimi özgürleştirdim. Ve doğal olarak Wolfsegg'den uzaklaşmalısın, demişti. Senin Wolfsegg'dekilerin görüşlerinden ve düşüncelerinden uzaklaşmalı ve onların karşı çıkmalarına aldırmadan Wolfsegg'den ayrılmalısın, seni ömür boyu Wolfsegg'e bağlamaktan başka bir amaç taşımayan önerilerini, kendini Wolfsegg'e adama önerilerini dinlememelisin, sana önerdiklerinin tam tersini yapmalısın,

kısmen bile olsa asla onların görüşlerini paylaşmamalısın çünkü onların görüşleri seninkilerin tam aksi ve dolayısıyla gelişmene engel. Onların önerilerinin değeri yok, görüşleri tamamen değersiz, demişti Georg Amcam bana. Senin de bildiğin gibi her zaman senin için en iyi olanı istediklerini söylerler ama söyledikleri sana karşıdır, seni kendilerine zincirlemek, sen onlara zincirlenmediğinde de seni yok etmek için her şeyi yaparlar. Yalnızca en zor çabayı değil, en büyük çabayı gerektirir onlardan kurtulmak, onların acımasızlığının karşısına kendi acımasızlığını koymak. Sen kendini özgürleştirebilme, bağımsız kılma gücüne sahipsin, demişti Georg Amcam, ama şuna dikkatini çekmek isterim ki bunun bedeli çok yüksektir. Bu bedeli ödemek zorundasın. Gerçekten de ben Wolfsegg'den bağımsızlaşabilmek için en yüksek bedeli ödedim, diyorum kendi kendime. Georg Amcam haklıydı. Ben kendi acımasızlığımı onlarınkinin karşısına koymuştum ve benimki daha güçlüydü çünkü ödün vermezdi. Onların deyişiyle *işe yaramaz o kente*, Viyana'ya kaçmak bana nelere mal olmuştu. İngiltere'ye, sonunda da Paris'e gitmek nelere mal olmuştu bana. Fiziksel özgürlüğe kavuşabilmek için ruhsal özgürlük elde etmek bana nelere mal olmuştu. Bağımsızlığımı Georg Amcama borçluyum, demiştim Pincio'da Gambetti'ye, Kafka'nın *Dava*'sını, ikinci kez okuduğumda, ilk okuyuşumdan daha da çok hayranlık duyduğum bu kitabı onun eline sıkıştırdığım sırada. Gambetti'ye, öyle yazarlar vardır ki, okuyucu onları ikinci kez okuduğunda, ilk okuyuşundan daha büyük bir hayranlık duyar, benim için Kafka her zaman böyle olmuştur, dedim. Benim belleğimde Kafka büyük bir yazar olarak zaten vardı, demiştim Gambetti'ye, ama ikinci okuyuşumda daha da büyük bir yazarı okuduğum izlenimini edindim. Çok sayıda yazar ikinci okunuşta daha önemli, daha olağanüstü gözükmez, birçoğunu ikinci kez okuruz ve onları bir kez bile okumuş olduğumuz için utanırız, yüzlerce yazarla durum böyledir, Kafka ve büyük Rus yazarları Dostoyevski, Tolstoy, Turgenyev, Lermontov ile böyle değil durum, Proust, Flaubert, Sartre ile de değil, ki ben bunları en büyüklerden sayıyorum. Bu yönteme en kötüsüdür gözüyle bakmıyorum, bir kez okuduğumuz ve bizi etkilemiş olan yazarları bir

kere daha okumaya, çünkü o zaman bizim için ya daha büyük, daha önemli olurlar ya da artık konuşmaya bile değmez hale gelirler. Böylece ömür boyu akıl almaz büyüklükte bir yazın yükünü de taşımamış oluruz kafamızda çünkü böylesi bir yük sonuçta kafamızı hasta eder, ölümcül derecede hasta hem de, demiştim Gambetti'ye Pincio'da. Georg Amcam bana ilerdeki yaşamımda önemli olacak hemen hemen her şeyi öğretti. Oydu öğretmenim, başka hiç kimse değil. Oydu eğitimcim, bir başkası değil. Anne babam o darkafalılıklarıyla beni dokuz on yaşıma kadar tamamen *ters* yönde eğitmişlerdi, *doğru* yönde eğitecekleri yerde ve amcam Georg araya girmek zorunda kalmıştı anne babamın bende yarattığı bu neredeyse tümden mahvoluştan yavaş yavaş çıkarmak için, o en büyük çabayı gösterdi, demiştim Gambetti'ye, tamamen karışmış olan kafamı yeniden makul ve kavrama yeteneğine sahip bir hale getirebilmek için. Anne babam beni eğittiklerini düşünürken aslında mahvetmişlerdi, tıpkı ağabeyim Johannes'i mahvettikleri gibi ve de kız kardeşlerimi. Buna eğitim demek yerine mahvetme deseler daha doğru olurdu, eğitimleriyle, ki mahvetmekten başka bir şey değildi, kafamdaki her şeyi, tanınmayacak hale getirmişlerdi. Bana karşı en büyük sorumsuzlukla genç kafamın içini yıllarca o Katolik ve nasyonal sosyalist tarzlarıyla şöyle bir çalkalamış ve her şeyi altüst etmişlerdi, öyle ki amcam Georg aynı biçimde yıllarca uğraştı kafamı yeniden düzene sokabilmek için. Anne babam beni ve kardeşlerimi sonuçta eğitmek yerine neredeyse bozdular, bizim kafalarımızı lanetlediler. Anne baba, özellikle de Katolik olduklarından, demiştim Gambetti'ye, Katolikliğin o uğursuz araçlarıyla bizim kafalarımızı mahvettiler. Katolik Kilisesi genç dimağlar için öylesine uğursuzdur ki tahmin bile edemezsiniz, anne baba Katolikse, onlar da beş aşağı beş yukarı istemdışı olarak Katolik inanca göre davranırlar. Biz Katolik olarak yetiştirildik demek, temelden mahvedildik demek Gambetti. Katoliklik, çocuk ruhunun en büyük yıkıcısıdır, büyük korku salıcısı, çocuğun kişiliğinin en büyük mahvedicisidir. Doğrusu bu. Milyonlar ve sonuç olarak milyarlar temelden mahvedilip yıkılmalarını Katolik Kilisesi'ne borçludurlar, doğallıklarının doğal olmamaya dönüşmesini de öyle. Katolik Kilisesi'nin vic-

alanında yıkılmış, darmadağınık edilmiş, giderek tamamen mutsuz olmuş insanlar yatar, doğrusu budur, bunun tersi değil. Çünkü Katolik Kilisesi yalnızca Katolik insana dayanabilir, başkasına değil, niyeti ve süregelen amacı budur. Katolik Kilisesi insanı Katolik yapar, darkafalı yaratıklar yaratır, bunlar özgür düşünmeyi unutur ve bunu Katolik inanca feda ederler. Doğrusu bu, demiştim Pincio'da Gambetti'ye. Katolik örflerin, bizler çocukken, bizi her zaman büyülediğini göz önünde tutsak da, bunlar başlangıçta bizim için kırsal yörede masallardan başka bir şey değildi Gambetti, kuşkusuz en güzel masallardı, yetişkinler içinse sahneledikleri en büyük, tek ve ömür boyu süren oyunlarıydı ama bu masallar ve bu oyun insanın içindeki tüm doğallığı mahvetti, zamanla onu yok olmaya sürükledi. Katolik Kilisesi, çocuklar için bu masallar ve yetişkinler için bu oyunlar yoluyla avcunun içine düşenleri tamamen baştan çıkarmaktan, onları bu masallar ve oyunlar sayesinde itaatkâr kılmaktan, onları sırf kendisi için insanlıklarını yok etmekten, onlardan isteksiz ve düşüncesiz Katolikler yaratmaktan, tıpkı kendisinin alçakça dile getirdiği gibi *inançlılar* yapmaktan başka bir şeyi amaçlamadı, demiştim Gambetti'ye. Her türlü inanç gibi Katolik inanç da doğanın sahteleştirilmesidir, bilinçli olarak milyonlarca insanın kendini kaptırdığı bir hastalıktır çünkü zayıf, kendi kafası olmayan, kendi kafasından başka ve deyiş yerindeyse daha yukarıdaki bir kafanın kendisi için düşünmesine izin veren bir insan için tek kurtuluş yoludur; Katolikler, Katolik Kilisesi'nin kendi adlarına düşünmesine izin verirler ve böylece onlar adına hareket etmesine de çünkü bu onların rahatına gelir, başka dürtüsünün olanaksız olduğunu sanırlar. Ve Katolik Kilisesi'nin Katolik kafası korkunç düşünür, demiştim Gambetti'ye. O yalnız kendisi için ve insan doğasına karşı düşünür, o yalnız kendi amaçları için düşünür, bir başkası için değil, o kendi şanı için düşünür Gambetti, bir başkasınınki için değil. Avrupa'da başka hiçbir ülke kendisini Katolik ülke olarak tanımlamaz, demiştim Gambetti'ye ve de Katolik kafanın kendisi adına düşünmesine izin vermez, görüyoruz bunun nereye vardığını. Avusturya'da bizim yalnızca Katoliklerimiz var, özgür kafalı, bağımsız düşünceli insanımız yok, özgür düşünceliler

gerektiği yerde Katolikler var. Avusturya'da Katolik kafa düşünür, bir başkası değil. Onlarca yıldır çeşitli siyasal çalkantılar da değiştirmedi bunu, sosyalistler bile Avusturya'da Katolik kafanın düşünmesine izin veriyorlar çünkü temelinde sosyalist bir kafaları bile yok. Avusturya'nın her yanında Katolik düşünceyle karşılaşırız, aslında bize yüzlerce ve binlerce Katolik sanat yapıtı sunmuştur, ama asıl düşünceyi, ki bu bağımsız, özgür ve tek doğal düşüncedir, yok etmiştir. Katolik kiliseler ve saraylardan oluşan bu sanat yapıtlarının bize ne faydası var yüzlerce yıldır kendi kafamıza sahip değilsek? demiştim Gambetti'ye. Ama bizim halkımız her zaman mutlak bir düşünce zayıflığından mustaripti, demiştim Gambetti'ye ve bu da Katolik Kilisesi tarafından Avrupa'nın başka hiçbir ülkesinde olmadığı gibi sömürüldü, Almanya'da bile böyle olmadı, orada belli bir özgür düşünce, Almanya'nın kendi düşüncesi bugüne kadar süregeldi, burada ise Katolik Kilisesi'nin ve Katolikliğin işi başlangıçtan beri kolaydı, Avusturya insanı üzerine baskı yapması ve sonunda halkı ve devleti tamamen kendi hizmetine alması, bütünüyle kendine bağlaması kolay oldu. Ancak son yıllarda Katolik hegemonyadan kurtulmanın işaretlerini sezinlemekteyiz, ahlaksız Katolik baskıdan, yüzyıllardır süren Katolikliğin bizi aldırışsızca kapana kıstırmasından kurtulmanın izlerini ve ancak son yıllarda şurada burada, zayıf da olsa Katoliklikten kendini kurtarıp gelişmeye çalışan düşünceyle, felsefeyle karşılaşıyoruz, demiştim Gambetti'ye, Avusturyalı kafalarımızdan birkaçı gene de bağımsız ve kendi Avusturyalı kafasıyla düşünme cesaretini gösteriyor, yalnızca Katolik kafayla değil. Bu kadar yüzyıl boyunca Avusturya'da felsefecilerin yetişmemiş oluşu ve dolayısıyla hiçbir felsefi düşünce ve bu yüzden de felsefe olmayışının sorumlusu Katolikliktir. Bu bin yılda Katolik Kilisesi'nin düşünceyi şiddetle ve tamamen baskı altına aldığı rahatlıkla söylenebilir. Ve bizim halk da işin rahatına kaçtı Katolik kafa sayesinde, halk adına her zaman her şeyi o *düşündü kendince*, demiştim Gambetti'ye. Katoliklik ve Habsburglar bu bin yılda halkımızın kafası üzerinde yok edici bir etki yaptı, öldürücü bir etki, bildiğimiz ve Avusturya'da incelediğimiz her şeyin bize kanıtladığı gibi. Bu bin yılda bunlar halkımı-

zin düşünce yaşamını devredışı bıraktı diyebiliriz ve sanatların en zararsızı olan müziğin gelişmesini sağladı. Biz müzik ülkesiyiz ya yalnızca, çünkü bizde düşünce her zaman tamamen bastırıldı yüzyıllar boyunca, demiştim Gambetti'ye. Biz tümüyle müzikle ilgilenen bir halk olduk çünkü tümüyle düşüncesiz olmuştuk Katolik yüzyıllar boyunca, demiştim Gambetti'ye, düşünce bizden Katoliklik kanalıyla koparıldığı ölçüde biz müziğe sarıldık, bu durumu hep Mozart, Haydn, Schubert'e borçluyuz. Ama bizim Mozart'ımızın oluşu, buna karşın kendimize ait kafamız olmayışı bana uygun değil, Haydn'ımızın oluşu, ama düşünmeyi unutmuş oluşumuz ve neredeyse ondan tamamen vazgeçişimiz, Schubert'imizin oluşu, ama her şeyin darkafalı bir hal almış oluşu. Böyle bir durum başka hiçbir ülkede olmadı, demiştim Gambetti'ye, düşüncenin Katolik Kilisesi tarafından insafsızca alınmasına, yani Katolik Kilisesi'nin kafa koparmasına izin verildiği hiç görülmedi. Bizim Montaigne'imiz, Descartes'ımız, Voltaire'imiz yok, demiştim Gambetti'ye, yalnızca şu yazar papazlarımız ve yazar aristokratlarımız var o Katolik budalalıklarıyla. Son zamanlarda bir değişim gerçekleşti, dedim, ama Katolikliğin düşüncemize yaptığı zararı ve yıkımı düzeltmek için yalnızca onyıllar değil yüzyıllar geçmesi gerekecek. Düzeltilebilirse, demiştim Gambetti'ye. Hiçbir halk Katolik Kilisesi'ne kendini bizim halkımız kadar sömürtmedi. Neredeyse bin yıl! Kendini Katolik kapandan, onun tırnaklarından kurtarması oldukça güç olacak. Öteki Avrupa ülkelerinde tanık olduğumuz az çok acemi, yüzeysel devrimler bir işe yaramaz burada, demiştim Gambetti'ye, yalnızca gerçekten köklü, yani önce her şeyi, ama *gerçekten de her şeyi* kökünden koparan ve bozan esaslı bir devrim kurtuluş olabilir, demiştim Gambetti'ye. Ama böylesi köklü ve esaslı bir devrim için biz bugün henüz zayıfız, bunun için yeterince olgun değiliz, biz böylesi köklü ve esaslı bir devrimi düşünecek cesarete bile sahip değiliz. Biz şimdi zayıf düşmüş, gerçekten düşüncesiz kalmış bir Avusturya insanlığıyız, demiştim Gambetti'ye, bizim için köklü ve esaslı olan hiçbir şey olanaklı değil. Yüzyıldan fazla bir süredir tamamen güçsüz bırakılmış bir Avusturya insanlığı, demiştim Gambetti'ye. Anne babam beni yetiştirmek için tabii ki yalnızca

Katolik bir eğitimi öngördü, bir başkasını düşünemezlerdi bile, demiştim Gambetti'ye. Bilinen tüm eski zamanlarda Wolfsegg'de herkes Katolik inanca göre eğitildi. Georg Amcam çıkıp özellikle Katolikliğe karşı gelinceye kadar, bu da *her şeye karşı gelmek* demekti zaten. Georg Amcam yolumu açtı, benim için bu yolu olası kıldı. Bana önce düşünceyi aşıladı, sonra da beni asıl yola soktu, *ters yola,* demiştim Gambetti'ye. Düşünün ki bizim kütüphanelerimizde, demiştim Gambetti'ye, Katoliklerden ayrı olarak dünyevi diye adlandırılan kitaplar kilitlenmişti, dünyevi kitapların bulunduğu dolaplar yüzlerce yıl değilse de onlarca yıl kilitli kaldı, demiştim Gambetti'ye, yalnızca Katoliklik kitaplarına özgürce ulaşılabiliyordu, dünyeviler kilitliydi, onlara ulaşılamıyordu, onlar okunmamalıydı, kilitli kalmalıydılar, sanki özgür düşünceyi dolaplara kilitler gibi Gambetti, Katolikliğe ait olmayan kitapları bu dolaplara kilitlemişlerdi. Voltaire'i, Montaigne'i, demiştim Gambetti'ye, kilitlemişlerdi, papazların ve kontların yüzlerce ve binlerce ciltte toplanmış budalalıklarını kilitlememişlerdi. Voltaire ve Montaigne ve Descartes'ın kitapları sonsuza dek kilitli kalmalıydı bu dolaplarda, düşünsenize demiştim Gambetti'ye. Bu dolaplar hiçbir zaman açılmadı günün birinde Georg Amcam ısrar ettiği için açılıncaya kadar, o anda amcam sanki yüzyıllardır kilitli duran bir mahfazayı açmış ve açılan aralıktan korkunç bir zehir saçılmış gibi geldi benimkilere, hemen o saniyede bundan korkarak kaçıştılar çünkü gerçekten öldürücü sandılar bunu. Benimkiler Georg Amcamın bu dolabı açmasını, onun, düşünce zehirini birden dışarıya salmasını asla affetmediler, demiştim Gambetti'ye. Gerçekten de amcamız Georg'un Wolfsegg'i zehirlediği kanısını taşıyorlardı, yüzyıllardır sıkıca kilitlenmiş olarak duran kitap dolaplarını açtığı, yüzyıllardır düşüncenin kapalı tutulduğu mahfazayı açtığı için. Wolfsegg'de birdenbire yalnız Katolik darkafalılığın değil de özgür düşüncenin de kokusunun yayılması, Wolfsegg'de yalnızca Katoliklik ve nasyonal sosyalizm havası değil de Descartes ve Voltaire havasının da esmesi yüzünden Georg Amcamı hiç affetmediler. Onlar kötü ruhu kilitlediklerini sanıyorlardı bu kilitli kitap dolaplarında ve işte şimdi Georg Amcam onu salıvermişti. Ama bu çok uzun

anmedi ve onlar kötü ruhu gene kitap dolaplarına kilitlediler, yani Georg Amcam Wolfsegg'i terk ettiği ve onlara sırtına döndüğü ve Cannes'a yerleştiği zaman, düşünün ki Riviera'ya, o şeytan sahiline yerleşmişti, benimkiler orayı cehennemle bir tutuyordu. Amcam Georg iki bavulla Wolfsegg'den ayrıldığında, birkaç yıl boyunca Wolfsegg'i engel tanımaksızın ve berbat biçimde zehirlemiş olan kötü ruhu yeniden kitap dolaplarına kilitlemekten başka bir şey yoktu akıllarında ve anahtarı bir kez değil, hemen iki üç kez çevirdiler. Benim kitap dolaplarını açmama izin vermediler, bunu benden ısrarla esirgediler, ama bugün biliyorum ki, ölesiye korktukları içindi bu. Ben yirmi yaşımı çoktan geçtiğimde de kitap dolaplarını açmama izin vermediler ve ben de açılsın diye çabalamaktan zamanla vazgeçtim çünkü her gün çıkan kavgalardan nefret ediyor ve korkuyordum. Viyana'da, demiştim Gambetti'ye, ilk olarak kendime bir kütüphane kurdum, amcam Georg'un bir düşünce insanına özellikle gerekli olduğu için dikkatimi çektiği kitaplarla doldurdum onu; kısa sürede, geçinmem için bana verilen paranın hemen hepsini harcayarak en önemli kitapları toplamıştım, yani kendim için *kötü ruhun kütüphanesini* kurmuştum ve Montaigne ve Descartes, Voltaire ve Kant'la başlamış olmam doğaldı. Georg Amcamın her zaman söylediği gibi sonunda *kafa için en önemli olana* sahiptim, demiştim Gambetti'ye, merkez de doğal olarak Schopenhauer'den başkası değildi. Kendim için kolay taşınabilir bir kütüphane kurmuştum *kötü ruhun en önemli yapıtlarıyla*, bunları hiç zorlanmadan her yere götürebilirdim, yani asla bu kitaplarsız kalmayacaktım. Önce Wolfsegg'de bana yasaklanan felsefecileri satın aldım, ölümcül zehri yani, sonra yavaş yavaş en önemli yazarlarımızın kitaplarını. Bunları Georg Amcamın bana çizdiği plana uygun olarak satın aldım, demiştim Gambetti'ye. İlk aldığım kitap Novalis'in *Heinrich von Ofterdingen*'i oldu, demiştim Gambetti'ye, ikincisi, çok iyi anımsıyorum Johann Peter Hebel'in *Takvim Öyküleri*'ydi. Buradan Kropotkin ve Bakunin'e giden yol oldukça uzundu, demiştim Gambetti'ye, hepsinden çok sevdiğim Dostoyevski'ye, Tolstoy'a, Lermontov'a da öyle. Şimdi ilk işim, dedim kendi kendime, Wolfsegg'de kilitli duran kötü ruhu salıvermek olacak, yani benim-

kilerin ömür boyu hapse mahkûm ettikleri kötü ruhu ve sonra dolap kapaklarının kilidini kaldırmakla kalmayacak, onları ilelebet açık tutacağım. Bu kitap dolaplarının anahtarlarını kuyuya atacağım ki bir daha asla kilitlenemesinler, kimse tarafından. Sırf bu nedenden ötürü özellikle gideceğim Wolfsegg'e ve yavaş yavaş bütün pencereleri açacağım ve içeriye temiz hava girmesini sağlayacağım, düşünün, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, Wolfsegg'deki pek çok pencere onlarca yıldır açılmadı, korkunç bir durum. Sonra Roma'ya döneceğim ve Gambetti'ye, Gambetti, Wolfsegg'deki tüm pencereleri açtım ve içeriye temiz hava girmesini sağladım, diyeceğim. Tüm pencere ve kapıları açacağım, dedim kendi kendime. Anne babamı Londra'daki Victoria İstasyonu'nda gösteren fotoğrafa bakarken, tüm yaşamım boyunca o Katolik tarzlarıyla tıkamaya kalktılar ağzımı, o yalnızca darkafalılık diye adlandırabileceğim tarzlarıyla, dedim kendi kendime. Tıpkı kötü ruhu kitap dolaplarına tıktıkları gibi, onların gözünde aynı biçimde kötü ruh olan beni de Wolfsegg'e hapsetmeye kalktılar. Karşı çıkan, itiraz eden beni. Uyumsuzu. Anne babamın bir an bile olsun beni sevgiyle yalnız ve rahat bıraktıklarını anımsamıyorum, bir kez olsun böyle bir sevgiyle beni övdüklerini. Onların beni övdüğünü duymamış olamam, hayır beni hiç övmediler. Daha küçük bir çocukken bana en büyük güvensizlikle baktılar, hatta bir iki yaşlarındayken bile, neredeyse yere kadar eğilerek bakmak zorunda oldukları, beşiğe, yürütece baktıkları dönemde bile, diye düşünüyorum, daha o zamandan bendeki her şey onlar için kuşku uyandırıcıydı ve kelimenin tam anlamıyla endişe vericiydi, beni dünyaya getirmekle, bir gün onların tepesine binecek, onları suçlayacak, hatta yıkıp yok edecek bir insan dünyaya getirdiklerine inanıyorlardı. Daha ilk yaşlarımda bana, sonradan ömür boyu beni izledikleri bir kuşkuyla yaklaştılar, hatta başlangıçta üstü örtülü olmasına rağmen, sonradan açıkça yüzüme vurdukları bir nefretle yaklaştılar, böyle bir nefretle neden *benim* karşılaştığımı önceleri anlayamadım, hangi sebeple, hangi amaca yönelik olarak, içimdeki hangi alçaklık ve kötülük sayesinde. Ağabeyim Johannes'e karşı başından beri iyi duygular taşıyorlardı, bana karşı asla iyi olmadılar, hep kötüydüler, bu ger-

çek sonunda yüksek sesle söylenmeli, dedim kendi kendime fotoğrafa bakarken. Babam beni yaptı, annem beni dünyaya getirdi ama daha başından istemiyordu beni, daha doğumumda beni yeniden karnının içine sokmayı yeğlerdi, bunun için her yolu denerdi eğer mümkün olsaydı, dedim kendime. Önceleri anne babamız tarafından doğal olarak sevileceğimizi sanırız ama sonra birdenbire yine aynı şekilde doğal olarak bizden nefret edildiğini anlarız, hangi nedenle olursa olsun, onlara benim anne babama gözüktüğüm gibi gözükmüşsek, onların beklediklerine uygun olmayan bir çocuk olarak, *ters gittiyse* işler, dendiği üzere. Daha ilk açtığımda gözlerimi, bu gözlerin onların hiçbir zaman görmesini istemedikleri şeyleri göreceğini hesaba katmamışlardı herhalde. Önce deyiş yerindeyse, *inançsızca* bakmış ama sonra gözlerimi dikmiş, sonunda da *onların içini okumuştum*, bu yüzden affetmediler beni, affedemezlerdi. Onların içini okumuştum, dendiği üzere ve geri döndürülemez bir hükme varmıştım, hoşlarına gidemezdi bu. Tüm kesinlik ve açıklığıyla söylersem, beni doğurarak kendi bozguncularını ve dağıtıcılarını doğurmuşlardı. Belirtmek zorundayım ki, daha ilk andan itibaren tüm kararlılığımla onlara karşıydım. Bir kez de güzel bir sonbahar gününde Gambetti'ye Wolfsegg'in betimlemesini yapmaya çalışmıştım, Rocca di Papa'dan Piazza del Popolo'ya dönmüş ve bir teras kafesinde yerimizi almıştık, saat akşam dokuzu çoktan geçmişti, güneş hâlâ meydanı hoş biçimde ısıtacak kadar güçlüydü, size Wolfsegg'in titiz bir betimlemesini yapmaya çalışacağım, demiştim Gambetti'ye, Rocca di Papa'da Nietzsche'nin *Zerdüşt*'ü üzerine tümden başarısız şeyler söyledikten sonra, Nietzsche benim için her zaman güçlük yaratmıştı, o gün de Nietzsche üzerine isabetli şeyler söylemeyi başaramamıştım, görüyor musunuz Gambetti, demiştim, Nietzsche ile onlarca yıl uğraştım, ama ilerleyemedim, Nietzsche bende her zaman hayranlık uyandırdı ama aynı zamanda onu neredeyse hiç anlamadım. Dürüst davranacak olursam diğer tüm felsefecilerle durumum aynı, demiştim Gambetti'ye, Schopenhauer'le, Pascal'la da, Nietzsche dışında bu ikisini de sayacak olursam, bunlar benim için ömür boyu güç oldular, onları biraz olsun açabilmeyi bile başaramadım, benim için hep

İspanyolca kaldılar, oysa beni her zaman cezbetmiş ve bende hayranlık uyandırmışlardır. Bu kişilerin yazdıklarıyla ne kadar çok uğraşırsam, demiştim Gambetti'ye, o kadar çok çaresiz oluyorum *ben*, onları anladığımı ancak büyüklük taslayarak söyleyebilirim, tıpkı kendimi anladığımı ancak büyüklük taslayarak söyleyebileceğim gibi, oysa kendimi gerçekten de hiç anlamış değilim bugüne kadar, kendimle uğraştıkça *kendi gerçekliğimden* o derece uzaklaşıyorum, benimle ilgili her şey daha çok karanlıklaşıyor, tıpkı felsefeciler konusunda olduğu gibi, demiştim Gambetti'ye, onları anladığımı sanıyorum, demiştim Gambetti'ye, oysa hiçbir şey anlamamış oluyorum, belki de şimdiye kadar uğraştığım her şeyle böyle oldu. Ama arada bir, demiştim Gambetti'ye, kendime bu felsefecilerden ve onların ürettiklerinden bir şeyler anladığımı iddia etme özgürlüğünü tanıyorum büyüklük taslayarak Tüm bu isimler ve yapıtları asla anlaşılmak için değil, demiştim Gambetti'ye, Pascal da, Descartes da, Kant da, Schopenhauer de, Schleiermacher de, şu anda aklımı meşgul eden birkaç isim sayacak olursam. Şu anda ilgilendiğim birkaç isim. Kendime olduğu gibi onlara da en büyük acımasızlıkla yaklaşıyorum, demiştim Gambetti'ye. En büyük cesaretle ve aynı zamanda utanmazlıkla. Çünkü bu felsefecilerden biriyle uğraştığımızda Gambetti, demiştim ona, biz utanmaz oluruz, hele onları kavramaya ve felsefi iç organları dediğimiz organlarını canlı gövdelerinden ayırmaya çalıştığımızda. Bir felsefi yapıta yaklaştığımız her an utanmaz oluruz ama bu utanmazlık olmadan ilerleyemeyiz, felsefi olarak ilerleyemeyiz. Gerçekten de en büyük kabalık ve hoyratlıkla bu felsefi yazılara ve onları ortaya koyanlara yaklaşmak zorundayız, onları her zaman düşmanlarımız olarak düşünmeliyiz, kavramak istiyorsak en korkunç düşmanlarımız olarak görmeliyiz Gambetti. Ben Schopenhauer'e karşı gelmeliyim kavramak istiyorsam, Kant'a, Montaigne'e, Descartes'a, Schleiermacher'e, anlıyor musunuz. Voltaire'e karşı olmalıyım, onunla, başarılı olmayı umarak dürüstçe tartışmalıyım. Ama felsefecilerle ve yapıtlarıyla sürdürdüğüm tartışmalar bugüne kadar oldukça başarısız oldu. Yakında yaşam bitecek, benim varlığım sona erecek, demiştim Gambetti'ye ve ben hiçbir şey elde edemedim, her şey

benim için sıkıca kapalı kapılar ardında kaldı. Tıpkı kendimle sürdürdüğüm tartışmanın bugüne kadar oldukça başarısız kalışı gibi. Ben kendi kendimin düşmanıyım ve kendime karşı felsefi yaklaşıyorum, demiştim Gambetti'ye, kendime mümkün olan her türlü kuşkuyla yaklaşıyorum ve başarısız oluyorum. En ufak bir başarıya bile ulaşamıyorum. Düşünceyi düşman olarak görmeli ve ona felsefi olarak karşı gelmeliyim, demiştim Gambetti'ye, onun tadını gerçekten çıkartabilmek için. Ama herhalde bunu yapmak için zamanım az, tıpkı herkesin zamanının çok az olduğu gibi, insanın en büyük şanssızlığı her zaman ve her koşulda zamanının az oluşudur, bu da bilmeyi her zaman olanaksız kıldı. Bu yüzden hep yalnızca biraz olsun yaklaşabilmeler olabildi, bir neredeyselik oldu, gerisi saçmalık. Biz düşünüyorsak ve düşünmeye son vermiyorsak, ki buna felsefe yapmak diyoruz, sonunda yanlış düşündüğümüzü anlarız. Şimdiye kadar hepsi yanlış düşündü, hangi adı taşıyor olurlarsa olsunlar, hangi yazıları yazmış olurlarsa olsunlar, ama kendiliklerinden vazgeçmediler, demiştim Gambetti'ye, kendi istekleriyle değil, yalnızca doğanın isteğiyle, hastalıkla, delirmeyle, sonunda da ölümle. Vazgeçmek istememişlerdi, onlar için tüm kurallara ve tüm uyarılara karşın bu kadar yoksunluk dolu, korkunç ve bu kadar ürkütücü olsa da. Ama hepsi de hep yanlış sonuçları savundular, demiştim Gambetti'ye ve sonunda gerçekten bir hiç olan şeyi savundular, bu hiç ne olursa olsun, demiştim Gambetti'ye, aslında hiç olduğunu ama aynı zamanda var olamayacağını da bildiğimiz, onda her şeyin yenilgiye uğradığı, her şeyin onda son bulduğu, sonunda son bulduğu şeyi. O akşam da Gambetti'ye Flaminia'dan Piazza del Popolo'ya giderken söz verdiğim üzere Wolfsegg'i betimleyeceğim yerde, benim her zaman en çok korktuğum ve felsefe yapma yönüm diye adlandırdığım yola sapmıştım ki bunlar son yıllarda sıklaşmıştı, tıpkı felsefenin kendisi ve felsefeyle ilgili her şey gibi akıcı olduklarındandı bu ama gerçekte felsefeyle itici güçleri dışında bir benzerlikleri yoktu. Yapacağımı söylediğim Wolfsegg betimlemesine hemen geçmek yerine, Gambetti'ye Nietzsche üzerine söylemesem daha iyi olacak bir şey söylemiştim ve Kant üzerine, hem de tamamen saçma bir şey, Scho-

penhauer üzerine, ki bunu önce son derece nitelikli bulmuş ama hemen birkaç dakika sonra gene de delice bir şey olduğunu görmüştüm, Montaigne üzerine bir şey, ki Gambetti'ye söylediğim anda ben de anlamamıştım ne dediğimi; çünkü tam ben Gambetti'ye Montaigne'le ilgili bu sözü söylediğim anda o benden, o sırada söylediğim sözü açıklamamı rica etmişti ama ben bunu başaramadım çünkü aynı anda ben de Montaigne hakkında ne dediğimi artık bilmiyordum. Bir şey söyleriz ve hemen ardından ne söylemiş olduğumuzu bilmeyiz, demiştim Gambetti'ye, ben biraz önce Montaigne üzerine bir şey söyledim ama şimdi, iki üç saniye sonra az önce Montaigne hakkında ne söylediğimi gerçekten bilmiyorum. Bir şey söyleme, bunu dile getirme ve o anda dile getirdiğimiz bu şeyi aynı anda kafamızda düzenleme yeteneğimiz olmalı ama bu olanaksız, demiştim Gambetti'ye. Ben şimdi neden Montaigne hakkında bir şey söylediğimi bile bilmiyorum, demiştim Gambetti'ye, doğal olarak hakkında ne söylediğimi de. Bir düşünce makinesi olduğumuza inanıyoruz, işi o kadar ileriye götürdük ama bu kendi düşünce makinemizin düşünmesine güvenemiyoruz. Aslında durmadan kafamıza karşıt düzlemde çalışıyor bu makine, demiştim Gambetti'ye, durmadan nereden geldiğini ve neden düşünüldüğünü bilmediğimiz ve hangi ilişki içinde olduklarını anlamadığımız düşünceler üretiyor, demiştim Gambetti'ye. Biz bu durmadan çalışan düşünce makinesi tarafından gerçekten de fazla zorlanıyoruz, kafamız bundan dolayı fazla zorlanıyor ama kurtulamıyor, kafamız kaçınılmaz olarak ömür boyu bu düşünce makinemize zincirlenmiş. Biz ölünceye kadar. Montaigne diyorsunuz Gambetti, ben şu anda bunun ne olduğunu bilmiyorum, demiştim Gambetti'ye. Descartes? Bilmiyorum. Schopenhauer? Bilmiyorum. Aynı biçimde *düğün çiçeği* de diyebilirdiniz ve ben ne olduğunu bilemezdim, demiştim Gambetti'ye. Ben Sils Maria'ya gidersem Nietzsche'yi daha iyi anlayacağımı sanmıştım, Maloja Geçidi civarında kalırsam, Sondrio'dan yani aşağıdan yukarıya çıkarsam Nietzsche'yi daha iyi ya da gerçekten anlayacağımı sanmıştım. Ama yanıldım, Sondrio'dan yukarı çıkarak Sils Maria'ya, yani aşağıdan yukarıya gittikten sonra, Nietzsche'yi eskiden olduğundan daha az anlar

hale geldim, artık onu hiç anlamadığımı iddia ediyorum, Nietzsche'den hiçbir şey anlamadığımı. Sils Maria'ya giderek Nietzsche'yi kendim için bütünüyle mahvettim. Aynı biçimde Goethe'yi de mahvetmiştim bir kezinde, demiştim Gambetti'ye, yalnızca Weimar'ı ziyaret etmek gibi sonu hiç de iyi olmayan bir budalalık yaparak, Kant'ı da Königsberg'e giderek. Hangisi olursa olsun tüm bu felsefecilerin, yazar ve şairlerin yaşadıkları yerleri ziyaret etmek için bir zamanlar Avrupa'da oradan oraya savrulmuştum ve o zamandan beri onları eskiden olduğundan çok daha az anlıyorum. Kendinizi yazar, şair ve felsefecilerin yaşadığı yerleri ziyaret etmekten sakınınız Gambetti, sonradan onları hiç mi hiç anlayamazsınız, onların yörelerini ziyaret ederek kafanızda onları olanaksız kılmışsınızdır, doğdukları yerleri, yaşadıkları yerleri, öldükleri yerleri. Büyük düşünürlerimizin doğdukları ve yaşadıkları ve öldükleri yerlerden kaçınınız, demiştim Gambetti'ye, kendinize Dante'nin, Vergilius'in ve Petrarca'nın yaşadığı yerleri yasak edin, kafanızda bu düşünce büyüklerinden ne varsa mahvolacaktır. Nietzsche, demiştim Gambetti'ye, kafamı yokluyorum, kafam boş, tamamen boş. Schopenhauer diyorum kendime ve kafamı yokluyorum, kafam boş. Kafamı yokluyorum ve Kant diyorum ve tamamen boş bir kafayla karşılaşıyorum. Bu korkunç bir bunalım yaratıyor, demiştim Gambetti'ye. Son derece sıradan bir kavramı düşünüyorsunuz ve kafanız boş. Hiçbir şey yok. Kafanızda hiçbir şey yok son derece sıradan bir kavramı anlamaya kalktığınızda. Günlerce böylesi boş bir kafayla dolanıp duruyor ve kafanızı yokluyorsunuz ama onun tamamen boş olduğunu saptıyorsunuz sürekli olarak. Bu delirtiyor, çıldırtıyor, mutsuzlaştırıyor, en talihsiz biçimde delirtiyor ve korkunç bir biçimde yaşamımızdan bezdiriyor sevgili Gambetti. Ben sizin öğretmeninizim ama çoğu zaman kafam tamamen boş, içinde gerçekten de bir şey yok. Belki de kafamı çok yorduğum içindir, demiştim Gambetti'ye. Zaman içinde ona fazlasıyla yüklendiğim için. Onu olduğundan daha değerli bulduğumdan belki de basitçe. Biz kafamızı olduğundan daha değerli buluruz ve ona çok güveniriz ve onu yokladığımızda birdenbire boşalmış oluşuna şaşırırız, demiştim Gambetti'ye. O zaman en gerekli olan bile kalmamış-

tır kafamızda, demiştim Gambetti'ye. Belki de bize bir şey ifade eden ve birçok durumda bizim için çok ya da her şey anlamına gelen felsefecileri tüketmiş olduğumuz içindir, demiştim Gambetti'ye, bu yüzden zaman zaman onları oldukları gibi kafanızdan çıkarın ve onu yalnız bırakın. Hemen kaçın ve onu bomboş olarak geride bırakın, artık kafamızda düşünceler olmasın ve bu düşüncelerle akıllıca ya da akılsız, felsefi ya da değil, bir şeylere başlamak yerine dayanılmaz bir acı duyalım, öylesine korkunç bir acı ki sürekli haykırmak zorunda kalalım, demiştim Gambetti'ye. Ama doğal olarak böylesi korkunç bir haykırmadan, tamamen boş bir kafamız olduğunu ele vereceğimiz için sakınırız çünkü yalnızca haykırmamızı ve tamamen boş bir kafaya sahip olduğumuzu ele vermemizi bekleyen böylesi bir dünyada kaçınılmaz olarak bizim için bir son anlamına gelirdi bu. Zamanla içimizdeki her şeyi saklamaya alıştık, hiç değilse düşündüğümüzü, düşünmeye cesaret ettiğimizi saklamaya, öldürülmemek için, çünkü bildiğimiz üzere düşüncesini saklayamayan öldürülecektir, kendisi dışında kimsenin haberi olamayacak gerçek düşüncesini saklayamayan, demiştim Gambetti'ye. Saklı tutulan düşüncedir asıl belirleyici olan, demiştim Gambetti'ye, dile getirilen değil, yayımlanan değil, ki bunların saklı tutulanla çok az ilişkisi vardır, genellikle de hiç ilişkisi yoktur ve bunlar saklı tutulandan her zaman daha aşağı kalır, saklı tutulandır her şey, oysa yayımlanan bildiğimiz üzere yalnızca en gerekli olandır. Ama saklı tutulan düşünceyi yayımlama olanağımız olsaydı, bir an için bile onu dile getirebilseydik, demiştim Gambetti'ye, sonumuz gelirdi. O zaman her şey dururdu. Çok büyük, çok çok büyük bir patlamayla her şey dağılırdı. Biz felsefi olana dikkatle yaklaşırız, demiştim Gambetti'ye, en büyük özenle ve başarısız oluruz. Sonra da kararlılıkla, demiştim Gambetti'ye, ve başarısız oluruz. Ona tamamen korkusuzca ve kendimizi kökten yakınlaştırarak yaklaşsak bile, başarısız oluruz. Sanki felsefi olan bir şeye hiç hakkımız yokmuş gibi, demiştim Gambetti'ye. Felsefi olan, her zaman nefes aldığımız hava gibidir, onu uzun süre tutamadan gene dışarıya vermemiz gerekir. Biz onu sürekli olarak ve ömür boyu nefes gibi alır ve veririz, belli bir andan, her şeyi belirleyen o andan

daha uzun süre değil. Ah Gambetti, demiştim ona, her şeye saldırmak ve kavramak istiyoruz ve de her şeyi kendimize çekmek ama bu hiçbir biçimde olanaklı değil bizim için. Biz bir ömür tüketiyoruz kendimizi kavrayabilmek için ve başaramıyoruz, *biz* bile olmayan bir şeyi kavrayabileceğimizi nasıl sanabiliriz. Gambetti'ye daha önce söylediğim üzere Wolfsegg'i betimleyeceğim yerde, Flaminia üzerinden geçip ve gene Flaminia'ya biraz geri dönerek ve sonra ters yöne ve gene bu yöne gidip gelerek Piazza del Popolo'ya kadar durmadan, onun kaldırabileceğinden çok daha yüksek bir tonda söylediğim bu cümlelerle onu sıkmış, bir tek söz söylemesine izin vermemiştim, oysa o sırada iyice farkındaydım ki, benim için karakteristik olan felsefe yapma konuşmaları olarak tanımladığı bu boşalmalarımın şurasında ya da burasında bir şey söylemesine, konuşmamı ara sıra onun kesmesine ve bir yorum getirmesine izin verseydim daha iyi olurdu durmadan kendi konuşmamı dinleyeceğim ve hiç değilse konuşurken heyecanlanacağım yerde, oysa bu boşalmalarımın birkaç dakika sonra korkunç biçimde sinirime dokunacağının ve başımı ağrıtacağının bilincindeydim, buna rağmen, hiç çekinmeden bu boşalmaların akıp gitmesine izin vermiştim, hem de Gambetti'nin yanında, ki onun, o anda benim için olanaklı olandan daha fazla disiplin beklemeye hakkı vardı öğretmeninden. Zaten genel olarak Gambetti'nin yanında kendimi salıvermemeye dikkat etmeliydim, en çok da felsefi gaflar yaparken, diye düşünmüştüm, ikimiz, saat akşam dokuz olmasına rağmen, başka büyük kentlerde ancak saat öğlen on ikiden ikiye doğru görülebilecek kadar trafiğin olduğu Piazza del Popolo'ya girdiğimiz sırada. Ama kafamız, onu düşünmeye kışkırttığımızda gerçekten hep heyecanlanan kafamız öyle istediği için az ya da çok raydan çıkıyorsak, bundan utanmamalıyız. Gambetti kuşkusuz gerekli olan özür üzerine kendini tutamayıp güldü. Bizim için, her zaman olduğu gibi çok becerikli, çok şık bir tavırla yalnızca *yarım* şişe beyaz şarap ısmarladı ve ben Wolfsegg betimlememe başlayabilirdim. Benim gözlemim, her zaman olduğu gibi aşağıdan başlamıştı, köyden. Yukarıya doğru bakıyordum. Yukarıda, demiştim Gambetti'ye, Wolfsegg vardı, sekiz yüz metreden daha

yüksek bir yerde, yüzyıllarca ele geçirilememiş, ana bina diye anılan bir binadan ve birçok yan binadan oluşan bir kaleydi, bahçıvan evinden, avcı evinden, çiftlikten, limonluk denilen yerden, muhteşem bir villa olan çocuk villasından yani, ki bu villa herhalde üç yüz yıl önce Wolfsegg'deki çocuklar için yapılmıştı, biraz yan taraftaydı, doğu cephesinde, oradan Alp manzarası en geniş açıdan görülürdü. Genel olarak Wolfsegg'den Alpler en geniş açıdan görülür, bir bakışta Tirol ile Aşağı Avusturya'nın doğusundaki dağların arasında kalan tüm bölgeyi görmek mümkündür. Avusturya'da böylesi bir manzaranın bir eşi daha yoktur, demiştim Gambetti'ye. Gambetti'de ben her zaman dikkatli bir dinleyici bulmuştum, anlatmaya çalıştıklarımı sabırla geliştirmemi sağlar, asla tedirgin etmezdi, oysa biz çoğu zaman anlattıklarımızın ve açıklamalarımızın daha başında tedirgin edilir, durdurulur, hiç değilse engelleniriz, Gambetti'yle böyle olmaz, her konuda ve her şeyde dikkatli olan ailesi ve anne babası tarafından dinlemeye eğitilmiştir o. Wolfsegg köyden aşağı yukarı yüz metre yukardadır ve köyden yukarıya giden tek bir cadde vardır, ki bu da iner kalkar bir köprüyle istendiği an kapatılabilir, ve bir kayalık köyle Wolfsegg'i birbirinden ayırmış olur. Wolfsegg'in kendisi köyden görülemez, sık ve çok yüksek ağaçlı bir orman onu, görmemeleri gerekenlerin bakışlarından korur. Cadde mıcırlı bir yoldur, demiştim Gambetti'ye, yukarıya doğru dimdik bir yokuş çıkar üç metre yüksekliğinde bir duvara varıncaya kadar, onun ardında ana bina ve yan binalar hâlâ saklı durur. Ziyaretçi açık kapıdan girecek olursa önce sol taraftaki yüksek camlı pencereleri olan limonluğu görür, bu limonlukta bugün bile portakal ağaçları vardır, demiştim Gambetti'ye, limonluğun yeri uygun olduğu ve tüm gün güneş aldığı için bunlar burada mükemmel bir biçimde gelişebilirler, limon ağaçları da tıpkı Viyana'daki ünlü Kraliyet Palmiye Bahçesi'nde olduğu gibi, burada da her türlü tropikal ve subtropikal bitkiler yetişir, henüz çocukken her şeyden çok kamelyaları severdim, demiştim Gambetti'ye, babaannemin en sevdiği çiçekti. Limonluk biz çocukların zaman geçirmeyi en çok sevdiği yerdi, özellikle de Georg Amcamla ben, o bana bitkilerin kökenini anlatsın diye günün yarısını orada ge-

limonluk, olağanüstü bir zevkti bu, limonlukta ilk Latince sözcükleri duydum, demiştim Gambetti'ye, küçük büyük türlü türlü bir sürü saksıda üretilen ve yetiştirilen çiçeklerin Latince adlarını, Wolfsegg'de her zaman bulunan üç bahçıvan bakardı bunlara. Bugün de onlar orada, ki sizin de tahmin edebileceğiniz gibi, Gambetti, bugün bu Orta Avrupa'da artık büyük bir lüks. Benim *başka insanlar* denilen insanlarla ilk ilişkim bahçıvanlarla oldu, onları gözlemledim, ne zaman, ne kadar fırsat bulduysa ve ne kadar zamanım olduysa. Ama daha başlangıçta bile yalnızca bu bitkilerin renk cümbüşüyle yetinmedim, demiştim Gambetti'ye, bu renk cümbüşünün nereden geldiğini, nasıl ortaya çıktığını ve titizlikle nasıl adlandırıldığını da hemen öğrenmek istiyordum. Wolfsegg'deki bahçıvanlar her zaman en sabırlı kişilerdi, müthiş bir sakinlik yayılırdı onlardan ve düzenli ve basit bir yaşam sürerlerdi, buna hiçbir şeye duymadığım gibi hayranlık duyardım. Beni en çok cezbeden kişiler bahçıvanlar oldu, mutlaka en gerekli olan hareketleri yaparlardı, her zaman sakinleştirici, her zaman işe yarar hareketleri, kullandıkları dil en basit, en anlaşılır olandı. Kendi kendime yürüyebilecek duruma geldiğim anda zaman geçirmeyi en çok sevdiğim yer limonluk olmuştu, oysa ağabeyim Johannes en çok çiftliğin ahırlarında zaman geçirirdi, atların, ineklerin, domuzların ve tavukların yanında, ben her zaman bir bitki insanı olmuştum yani, ağabeyim Johannes ise hayvan insanı, benim tüm zevkim limonluktaki bitkilerdi, onunki ise çiftlikteki hayvanlar. Özellikle de kışın, dışardaki doğa karla kaplandığında ve hava soğuk ve sertken, demiştim Gambetti'ye, limonluğun asıl güzel zamanları başlardı. Ben daha başından beri bahçıvanlarla olabilir ve onları seyredebilirdim, sonunda onlarla çalışmama da izin çıktı. Benim için büyük bir mutluluktu, demiştim Gambetti'ye, limonlukta bir banka oturabilmem, en sevdiğim çiçekler olan açalyaların yanında ve bahçıvanları seyredebilmem. *Limonluk* sözcüğü bile beni her zaman büyüledi, demiştim Gambetti'ye, en sevdiğim sözcükler arasında en sevdiğim sözcüktü. Köye dik inen kayanın üzerine limonluk öyle inşa edilmişti ki, buraya vuran yumuşak güneş ışığı, tüm bitkiler için en elverişli olanıydı, eski ustalar, demiştim Gambetti'ye,

akıllıydılar, bugünkülerden daha akıllı. En şaşırtıcı olan da bugünkü gibi bu kadar uzun süre, hatta yıllarca *tek bir binanın yapımıyla* uğraşmamaları, kısa sürede yüzyıllarca ayakta kalacak bir şato yapabilmeleriydi, demiştim Gambetti'ye, üstelik tüm avantajlı özelliklere ve tüm donanıma sahip olarak birkaç ayda baştan sona bitirirlerdi. Bugün berbat ve sapıkça, kullanılabilir olmayan çirkin bir binanın yapımına yıllar harcanıyor ve insan kendi kendine ne diye, diye soruyor, demiştim Gambetti'ye. O zamanlar her bir kişinin zevki vardı ve her bir kişi neşeyle çalışırdı. Hatasızca başarılmış olan eski yapılarda da görüyoruz bunu, bugünkülerin hiçbirinde göremediğimiz halde. Eski yapılardaki her ayrıntı sevgiyle şekillendirilmiş, demiştim Gambetti'ye, en büyük özenle ve, bir sanat anlayışıyla ve en büyük zevkle hem de önemsiz denilen şeylerde bile. Limonluk ideal yere inşa edilmekle kalmamış, aynı zamanda en büyük zevkle yapılmış, demiştim Gambetti'ye, bir sanat yapıtı, Kuzey İtalya ve Toscana'daki bu çeşit olağanüstü yapılarla hiç çekinmeden boy ölçüşebilir. Her bir yapı ustası küçük bir Palladio'ydu demiştim Gambetti'ye. Bizim bugünkü yapı sanatımız bozulmuş, yalnız zevksiz değil, aynı zamanda da büyük ölçüde kullanışsız, çok büyük, çok çok büyük bir oranda insan düşmanı, oysa eskisi sanatsal *ve* insana saygılıydı. Limonluğun solunda çakıl taşından yapılma büyük bir ark var, altından her türlü aracın geçebileceği kadar yüksek, onun ardında çiftliğin geniş avlusu, temelinde burada ineklerin bulunduğu üç ahır ve bir de atların bulunduğu geniş bir ahır daha var. Bunların üzerinde çiftçilerin evleri, her zaman iyi para kazandı onlar; çiftlik nal biçiminde yapılmış. Ahırların üzerinde bulunan evlerde yüze yakın insan rahatça kalabilir, demiştim Gambetti'ye, hepsinin de büyük odaları var, bunlar ana binadaki odalardan daha küçük değil, ana bina çiftliğin tam karşısına, büyük bir sanatsallıkla çiftlikten hemen hemen iki yüz metre uzaklıktaki bir yüksekliğe kurulmuş, çiftlikten orası daha önce belirttiğim arkı da içine alan çok güzel bir görünüme sahip. İki katı var ve tam olarak otuz dört metre yüksekliğinde, demiştim Gambetti'ye. Onun görüntüsünü severim. Ön cephe Avusturya'da başka hiçbir bina cephesinde görülemeyecek kadar keskin çizgili, hepsinden daha

kibar görünümlü. Ortada sekiz metre yüksekliğinde bir giriş kapısı var, o kadar koyu bir yeşile boyalı ki, her zaman siyahmış etkisi yapıyor, asla parlatılmayan vidalanmış pirinç kapı kolunu saymazsam hiçbir süsü yok, bir de onun yanındaki demir kapı zilini. Alt kattaki pencereler içerisini göstermeyecek yükseklikte. Benim için bu hole girmek, Roma'dan buraya geldiğim her sefer, demiştim Gambetti'ye, akıl almaz bir şey, mekanın soğukluk ve aynı zamanda büyüklüğü, yüksekliği ve derinliği hep nefesimi kesiyor. Hol avlu duvarına kadar aşağı yukarı otuz dört metre uzunlukta, gün ışığı yalnızca yukarıdan giriyor, yüz elli yıllık katran ağacı kalaslarından yapılmış yer döşemesine vuruyor, neredeyse yarım metre genişliğinde bu kalaslar, demiştim Gambetti'ye, bizden önceki kuşakların da üzerinde yürümesiyle artık tamamen gri bir renk almış. Daha güzel bir hol tanımıyorum, demiştim Gambetti'ye, büyüklüğü ve mutlak sadeliğiyle muhteşem, duvarlarda en ufak bir süs yok, ne resim ne de başka bir şey. Duvarlar beyaz kireçle boyalı ve bakan kişinin üzerinde sert bir etki yapıyor. Yüzyıllarca böyleydi. Son zamanlarda annem hole ara sıra birkaç çiçek sepeti koyacak oldu ama yakışmadı, gene de bunlar hole zarar veremedi, biraz rahatsızlık yarattı yalnızca, demiştim Gambetti'ye, ama zarar vermedi, orası zarar verilemeyecek kadar olağanüstü. Biri buraya girdiğinde, demiştim Gambetti'ye, benim her zaman büyük ve soğuk ve akıl almaz bulduğum bu holü ürkütücü bulabilir ve şimdiye kadar bazıları bu hole girdiklerinde buz keseceklerinden bile ürktüler, pek çoğu üzerinde de sarsıcı bir etkisi oluyor, demiştim Gambetti'ye, çünkü asla bu derece büyük ve olağanüstü ve bu derece muhteşem bir hole girmeye alışkın değiller, bildiğim diğer hollerin hiçbiri bu kadar büyük, bu kadar olağanüstü ve bu kadar muhteşem, doğal olarak da bizimkisi gibi itici değil, benim dışımda herkes üzerinde itici etki yapardı bu hol, bense işte bu olağanüstülüğü ve soğukluğu bugüne kadar hep çekici bulmuşumdur; holümüze girdiğinizde, demiştim Gambetti'ye, bir an burada yığılıp kalacağınızı sanırsınız ve bir dayanak ararsınız, gözleriniz de her zaman kamaşır dışarıdaki gün ışığından daha karanlık olan hole girdiğinizde. Bir an kendinizi tamamen dayanaksız hissedersiniz. İçe-

riye girer girmez solda hizmetkârların salonu vardır. Onun yanındaki kapı malzeme deposunun kapısıdır. Onun da yanında şapele giden kapı vardır. Şapel gerçekten de ortalama bir köy kilisesi büyüklüğünde, demiştim Gambetti'ye, üç sunağı var, ortadaki gotik, diğer ikisi yanlarda. Bugün bile her pazar sabah saat altıda ayin yapılır, bu amaçla papazın kendisi ya da papaz yardımcısı köyden yürüyerek yukarıya gelir ki, yaşlı papaz için oldukça yorucu bu. Kutsal emanetlerin bulunduğu odada, içi üç yüz yıllık papaz giysileriyle dolu büyük sandıklar bugün bile hâlâ duruyor, demiştim Gambetti'ye. Wolfsegg'de biz Avrupa'daki birçok savaştan kurtulduk ve geçen yüzyılda çıkan yangınlar hemen söndürüldü çünkü Avusturya'nın en ünlü ve en becerikli itfaiyelerinden biri bizim yörede, demiştim Gambetti'ye. Annemin şapelde saat yedi ile sekiz arasında diz çökmediği bir tek akşam bile geçmez. Biz başından beri her akşam şapeli ziyaret etmeye eğitildik. Vaftiz törenleri, kutsama ayinleri, nikâhlar vesaire gibi sıradışı olaylar yaşanırken Salzburg başpiskoposunu burada tören giysileri içinde ağırlamak olağanüstüydü tabii, demiştim Gambetti'ye. Kilise törenleri bir zamanlar benim için de en büyük ve tek gösteriydi, tıpkı benimkiler için olduğu gibi. Bu çok kısa sürede değişti. Ama anılarımda bu törenlerin akıl almazlığı yer etti Gambetti, akıl almaz renk cümbüşünün yaşandığı her tören sırasında yukarıda parlayan büyük kilise penceresi de. Şapelin karşısında mutfak var, bir binicilik alanı kadar büyük, bugün de olduğu gibi kışları hiç ısıtılmaz, büyük ve çoğunlukla artık kullanılmayan, olsa olsa üzerlerine bir şeylerin konulduğu ocaklar, duvarlarda ve dolaplarda yüzlerce, hatta rahatlıkla binlerce de diyebilirim tabak çanak ve fincan. Burada sekiz kadın ve kız çalışıyordu ben otuzuma girdiğimde, otuzuncu doğum günümü anımsıyorum, özellikle de mutfaktaki yoğun çalışmaları. Benim zevkime uygun olarak mutfak, limonluk kadar önemliydi, ben burada limonluktaki erkek öğeden farklı olarak kadın öğeyle haşır neşirdim, bu benim ilgimi hiç de daha az çekmiyordu. Limonlukta bitkilerin kokularını seviyorsam, burada, mutfakta da, her gün iştahımı kabartan en güzel unlu yiyeceklerin kokusunu seviyordum. Ve de aşçı kadınların neşesini, başından beri hissetti-

gim üzere hepsi de beni severdi ve beni mutlaka neşelendirirlerdi. Mutfakta mıyım, asla sıkılmazdım, hiçbir zaman, demiştim Gambetti'ye, çocukluğumun birinci yarısında mutfak ve limonluk beni en çok kendine çeken yerlerdi. Limonluktaki çiçekler bir yandan, mutfaktaki unlu yiyecekler öte yandan, diyebilirim ki mutlu bir çocukluk yaşadım. Mutfakta bana can sıkıcı sorular sorulmazdı, mutfakta ben kendimi hiç çekinmeden istediğim gibi ortaya koyabiliyordum, aynı biçimde limonlukta da, aslında annemle babamın *bulunmadığı* her yerde. Her an aşağıya mutfağa ya da karşıya limonluğa gitmeye bakardım, bugün bile sık sık düşlerimde aşağıya mutfağa ya da karşıya limonluğa koşarken görüyorum kendimi, demiştim Gambetti'ye, hangi mevsim olursa olsun çocuk mutfağa, kendi kanısına göre ona iyi davranan mutlu insanların yanına ve limonluğa, gene onun kanısına göre mutluların yanına koşuyor. Katı, kendi kanısına göre hain, ondan yapabileceğinin gittikçe daha fazlasını sabırsızlıkla bekleyenlerden mümkün olan her an kaçıyor. Düşlerimde anne babanın sabırsızlığından ve katı tutumundan kaçıp holden dışarıya çıkıyor, limonluktan geçiyor, çiftlikten geçiyor, çevredeki ormanlardan geçiyorum, demiştim Gambetti'ye. Saatlerce bir dere kenarında yatıyor ve sudaki balıkları, sarmaşıkların üzerlerindeki böcekleri gözlemliyorum. Günler uzun, akşamlar çok kısa. Hole girer girmez, demiştim Gambetti'ye, aşağı yukarı yirmi adım sonra sağdan birinci kata geniş tahta bir merdiven çıkar. Sağa dönerek üst hol denilen yere geliriz, onun doğu tarafının sonunda büyük yemek odası görünür, buranın kapısı her zaman açıktır. Yemek odası alttaki holün tam üstündedir ve büyük bir balkonu vardır. Biz çocukken, bazı törenler nedeniyle bize açıkça emredilmemişse, kesinlikle burada duramazdık. Tören zamanlarında dar rahatsız giysiler içinde masada oturup susmak zorundaydık. Buradaki dolaplar ve komodinler bugün bile en kıymetli tabak çanak ve çatal bıçakla dolu, buranın her köşesinde bizimkilerin yüzyıllar boyunca topladığı en kıymetli hazineler var. Duvarlarda Wolfsegg'i yaptıranların portreleri asılı, ona sahip olmuş ve onu yönetmiş olan ve çoktandır mezarlığımızda yatan kişilerin. Bu yemek salonu konuşabilseydi, demiştim Gambetti'ye, hiç çarpıtılmamış, gerçek ol-

duğu kadar fantastik, parıltılı olduğu kadar korkunç bir insanlık tarihine kavuşurduk. Bu yemek odası masasında kuşkusuz tarih yapıldı, demiştim Gambetti'ye, yalnızca yerel tarih değil. Ama yemek odası masaları konuşamazlar, bu da iyi çünkü konuşacak olsalar, masaya oturmak zorunda kalanlar onu kısa süre sonra parçalarlardı. Ben bu yemek masasında toplam sekiz farklı başpiskopos ve kardinalle ve en az bir düzine arşidükle yemek yediğimi anımsıyorum, demiştim Gambetti'ye, çocuk üzerinde doğal olarak büyük bir etki yaptı bu. Ve bizi ziyaret etmek için Viyana'dan ve Londra'dan gelen, bugün adlarını unuttuğum bir yığın sosyetik hanımla. Hepsi de burada Wolfsegg'de kalıyordu, o her zaman sıkıca kapalı duran odalar açılırdı onlar için, duvarlarında donuk renkli duvar kâğıtlarının olduğu ve zayıf bir insanın hareket ettiremeyeceği, akşamları kapatamayacağı, sabahları açamayacağı kadar ağır perdeli, küf kokulu odalar açılırdı. Hepsi de kuzey cephesine bakan, konuk odaları diye anılan bu odalardan her zaman ürktüm, demiştim Gambetti'ye. Onlarda kısacık bir süre bile kalanların hepsi ister istemez hastalanırdı. Wolfsegg'de bu odaları tamamen bilinçli olarak bu kadar sevimsizce döşemişler ve onları bilerek kuzey yönüne yerleştirmişlerdi ve her zaman da hastalanmaya müsait belirli bir ısıda tutarlardı, bu odaların özelliğiydi bunlar çünkü bir konuğun gerektiğinden daha fazla kalmasını istemezlerdi, çünkü insanları ancak belli bir nedenleri olduğunda çağırırlardı, yani onlardan bir şey isteyecekleri zamanlarda, başka biçimde sağlanması mümkün olmayan herhangi bir çıkarları söz konusu olduğunda. Bu odalarda yatan konuklarda, üşütmenin ilk belirtileri kahvaltı sırasında kendini belli ederdi, çoğunlukla boyunlarına atkı bağlamış olurlardı, en çok dikkat çeken şey de öksürmeleriydi, demiştim Gambetti'ye. Ama tüm bunlara rağmen bu insanlar gene gelirlerdi, demiştim Gambetti'ye, çünkü Wolfsegg her zaman onlarda hayranlık yaratıyordu. Sürekli resmi bir davet beklerlerdi. Büyükbabam ve büyükannem birçok konuk davet etmişti zamanında, annemle babamsa çok daha az, sosyal yaşama o kadar meraklı değillerdi, hele babam hiç değildi, annem de başlangıçta bu insanlara karşı fazlasıyla çekingen, dolayısıyla da kompleksli davrandı, onun toplum için-

de yaptığı hataları gözlemlemek ve bunları, ona zarar verebilecek her yerde kullanmak için Wolfsegg'e geldiklerine inanıyordu onların. Zaten o ilk zamanlarda, hatta on yıl boyunca, babamın çevresini değil, yalnızca kendi çevresini davet etmişti, onlardan çok daha az ürkmekteydi ve bunun sonucunda da, anlattığım gibi o korkunç insanlar geldiler, insanı her zaman iğrendiren, mürekkep yalamış orta sınıf, özellikle de Wels ve Vöcklabruck'tan, Linz ve Salzburg'dan geliyorlar ve kendilerini dünyanın geri kalanından tamamen üstün görüyorlarsa, demiştim Gambetti'ye. Ben bu davetleri her zaman itici buldum. Öte yandan bu davetler olmasaydı, annem, kendisi için tamamen yeni ve yabancı olan ve gerçekte de kendisine hiç uymayan Wolfsegg'de, hiç de heyecan verici olmayan babamın yanında, kısa sürede tamamen yalnızlaşırdı, demiştim Gambetti'ye, canı ölesiye sıkılırdı. Wolfsegg onu ister istemez kısa sürede boğardı, evliliklerinin ilk yıllarında babamın anneme şaka olsun diye söylediği gibi, bu *alt tabaka kadını* Wolfsegg'de, hani denir ya, yok olur giderdi. Böylece, belirli bir andan itibaren, kendine benzeyenleri yukarıya Wolfsegg'e çekti, ki bu kendi geleceği içinde belirleyiciydi ve babamın deyişiyle orayı *proleterleştirdi*, demiştim Gambetti'ye. Onun kendisini kurtarmaya hakkı vardı, demiştim Gambetti'ye, hangi araçlarla bunu yaptığını görmek bizim için dayanılmaz olsa da. Ana binada bile kırktan fazla oda var, hiç saymadım. Biz çocuklar kendimize ait odalara ancak on iki yaşımıza geldiğimizde sahip olduk, ilginç olan, benim ve ağabeyimin odalarının güney yönüne, kız kardeşlerin odalarının ise kuzey yönüne bakmasıydı. Zaten onlar da hep üşütürlerdi ve soğuk algınlıklarına yatkın olmalarının nedeni belki de kuzey yönüne sürgün edilmiş olmalarıydı. Kızlar hep kuzey yönünde sürgündü, sanki kız oldukları için ceza olarak. Ama bu yalnızca bana ait bir tahmin, demiştim Gambetti'ye. Kuzey yönünde büyüyen insanlar daha sonraki yaşamlarında da yetersiz olanlardır, demiştim Gambetti'ye, onlar ömürleri boyunca böyle yetersiz kalırlar. Kuzey yönü yazın da rahat değildi çünkü ısınmazdı, Wolfsegg'deki duvarlar ister kuzeyde ister güneyde olsun asla ısınmazlar, her zaman soğukturlar, onlara fazla yaklaşmak tehlikelidir. Wolfsegg'deki pencere-

ler ikinci katta da iki metreden daha yüksektir ve biz çocukların onları açmaları her zaman zor olmuştur, içeriyi havalandırmak için her seferinde yardım istemek zorunda kalırdık; anne babamızın yataklarının yanında bir hizmetkâr çağırma çıngırağı vardı, biz doğal olarak böyle bir çıngırağa sahip değildik. Çocukluğumuzda uyuduğumuz ve gün boyunca en çok zaman geçirdiğimiz ikinci katta henüz tuvalet yoktu, odalarımız hem çalışma hem de yatak odasıydı ve biz geceleri ihtiyacımızı porselen oturaklara görürdük, tıpkı büyükanne ve büyükbabamızın doğal karşılayacağı gibi, sabahları oturakları, son derece büyük bir ustalıkla demek zorundayım, ikinci kat pencerelerinin birinden aşağıdaki uçuruma boşaltırdık. Akşamları, büyük toprak testilerdeki yıkanma suyunu ikinci kata, odalarımıza çıkarmak zorundaydık çünkü yukarda su yoktu. Kirli suyu da olduğu gibi ikinci kattan uçuruma boşaltırdık, oturaklarımızı ve yıkanma suyumuzu boşalttığımız, bizden elli ya da daha fazla metre aşağıdaki çukurda devasa sarmaşıklar yetişmişti, orada hiçbir yerde olmadığından daha iyi büyüyorlardı. Wolfsegg'deki çocuklar korkularını kısa sürede atlatır ve bu devasa soğuk binadaki itilmişlik duygusuna kısa sürede alışırlardı, yabancı çocuklar ise Wolfsegg'de çok korkarlardı, kısa bir süre de olsa yalnız kaldıklarında bağırırlardı; biz korkmazdık. Sanırım dört ya da beş yaşımızdayken, demiştim Gambetti'ye, annemiz bizi odasından dışarıya sürgün etmişti, önce doğal olarak ortak bir odaya, ama gene de sürmüştü, her gece biz yıkandıktan sonra iyi geceler öpücüğümüzü vermeye gelirdi. Johannes her zaman iyi geceler öpücüğünü isterdi, ben içimden iyi geceler öpücüğünü reddederdim, bundan nefret ediyor ama asla kurtulamıyordum. Bugün bile annem düşlerimde iyi geceler öpücüğüyle beni peşimden kovalıyor, demiştim Gambetti'ye, bana doğru eğiliyor ve ben bu iyi geceler öpücüğüne karşı koyamadan teslim oluyorum, dudaklarını yanağıma, sanki beni cezalandırmak istermiş gibi sıkıca bastırıyor. İkimize de iyi geceler öpücüğünü verdikten sonra tam odadan çıkarken ışığı kapatırdı, bir süre kapıda durur ve bizim yan dönüp uykuya dalmamızı beklerdi. Henüz küçük bir çocukken bile aşırı derecede hassas bir kulağa sahip olduğum için, babamla ikisinin kaldığı

odanın bulunduğu birinci kata inmeden önce kapalı kapının arkasında durup kulak kesildiğini bilirdim. Biz çocuklara da güveni yoktu, hangi nedenledir bilmiyorum, demiştim Gambetti'ye, annemdeki güvensizlik en yüksek noktadaydı, dindirilemez, iyileştirilemez, zoraki ve bugün tamamen sapıkça olduğunu söyleyebileceğim bir güvensizlik çekiyordu o. Wolfsegg'deki her mekân, dolayısıyla her oda beyaz badanalıydı. İkinci kat odalarında perdeler koyu yeşil, neredeyse siyaha yakındı, birinci kat odalarında koyu kırmızı, neredeyse siyaha yakındı. Bizim odalarımızın olduğu ikinci katta Mühlviertler keteni denen ağır keten kumaştandılar, birinci katta ağır kadife diye anılan kumaştan, ki babaannem onları yüzyılın başında İtalya'dan getirtmişti. Benim düşünebildiğim tüm zamanlarda bu perdeler asla yıkanmadı, yani pencerelerden aşağıya da indirilmediler. Ağabeyim Johannes ve ben, daha sonraki dönemlerde kız kardeşlerimiz de dahil olmak üzere, derslerimizi bitirinceye kadar odalarımıza hapsedilirdik ve yalnızca en gerekli durumlarda, tek başımıza kesinlikle yapamadığımızda yardım isteme hakkına sahiptik ama annemiz bize yardım etmezdi, o yalnızca, soruların ve bilmecelerin bizim tarafımızdan çözülmesi gerektiğini söylerdi. Onun bu uygulamasının eğitimle uzaktan yakından ilgisi yoktu, bu yalnızca onun rahatına düşkünlüğü ile ilgiliydi. Babamız derslerimizle asla ilgilenmedi. Eve kötü not getirdiğimizde öfkelenirdi yalnızca, bizim ona *layık* olmadığımızı söylerdi içimizden birinin biri ya da sıfırı olduğunda, bizim okul çağımızda böyle sıfırlar vardı. İki sıfır sınıfta kalmak demekti, ama bizim hiçbir zaman iki sıfırımız olmazdı, çoğunlukla bir sıfırımız olurdu. İkinci kattaki odalarımız en gereken hallerde, yalnızca eksi on derecede ısıtılırdı, oysa Wolfsegg'de her zaman fazlasıyla odunumuz olurdu ve biz ikinci katta, yukarıya bizim çıkartmak zorunda olduğumuz odunu yakardık çünkü hizmetkârların odunu ikinci kata çıkartmalarına izin verilmezdi. Bu emri onlara babam vermişti, bizi *dayanıklı* insanlar olarak eğitmek istiyordu. Gambetti *dayanıklı* sözcüğünü anlamamıştı ve bunu ona açıklamaya çalıştım. Gerçekten de biz babamızın *dayanıklılık eğitimi* diye adlandırdığı bu *dayanıklılık yöntemiyle* asla dayanıklı olmamış, tam tersine *tüm olası hastalıklara fazlasıyla*

yatkın olmuştuk ama gene de kuzeye bakan odalarda büyüyen kız kardeşlerimiz *kadar* değil. Biz babamızın eğitim yöntemleriyle, dayanıklılık yöntemleriyle dayanıklı değil, özellikle dayanıksız olmuştuk, demiştim Gambetti'ye. Babamız bu dayanıklılık yöntemiyle istediğinin tam tersini elde etmişti, biz dayanıklılık yöntemine sokulmayanlardan daha hastalıklıydık hep, aşağıdaki köy çocuklarından daha hastalıklıydık, onlar son derece yoksul olmalarına, bizimle karşılaştırıldıklarında hiçbir şeyleri olmamasına, bizimse rahatlıkla dile getireceğimiz üzere, zenginlik içinde yüzmemize karşın, onların odaları ısıtılırdı. Wolfsegg'de, demiştim Gambetti'ye, her zaman korkunç bir hasislik vardı. Annem en hasis olandı, herkesten daha hasis. Ben çoğu kez onun tek ve gerçek tutkusunun bu hasislik olduğunu düşünmüşümdür. Giysileri için harcadığı büyük paraları bir tarafa bırakacak olursak o, benim yaşamımda tanıdığım en hasis kişiydi, hem kendisine karşı da öyleydi. Kendinden her şeyi esirgerdi. Wolfsegg tencerelerinde yalnızca en gerekli olan yemeklerin pişirilmesine izin verilirdi, her şey olabildiğince kendi yetiştirdiklerimizden sağlanırdı, köyden bir şey alınmazdı. Bu yüzden de zaten biz Wolfsegg'de bu kadar çok domuz ve dana eti ve de her dakika kan sosisi yerdik ve un ve irmik ve pişmiş yulaf ezmesi. Tabii bir de durmadan yumurtalı yiyecekler. Yalnızca *önemli konuk* denilenlerden biri geldiğinde abartılırdı bu, o zaman Wolfsegg mutfağı benzersiz bir lezzetli yiyecek zenginliğiyle dolar taşar ve kendini bonkör gösterirdi. Annemiz her zaman dışarıyı önemseyen biri oldu, kendisi için dışarıda ne düşünüldüğü, dışardan nasıl değerlendirildiği önemli oldu, doğal olarak da kendisi hakkında her zaman iyi düşünülmesini ve dışarıdakiler tarafından olumlu değerlendirilmeyi istiyordu. Mutfakta nefis yemekler yapılabiliyordu! diye bağırdım Gambetti'ye doğru ama çoğunlukla en can sıkıcı yemekleri pişirirlerdi, bu yemekler üç günde bir yinelenirdi. Sık sık kendime sorardım, demiştim Gambetti'ye, doğru dürüst sebze yiyemeyeceksek, bahçeden hiçbir zaman doğru dürüst bir şey alamayacaksak, neden üç bahçıvanımız var, oysa doğru dürüst, lezzetli sebze yemeklerinin pişirilip sofraya getirilmesi bizim için çok kolaydı, bir de nefis salataların, hem de ben sebze ve salata ye-

meyi bu kadar çok seviyorken ama nerede, sebzelerin ve salatalık mahsullerin hepsi satılırdı, masamıza getirilmezdi bunlar, bakkal tarafından. Wels ya da Vöcklabruck pazarına götürülürdü, böylesi daha kârlıydı. Babamızın Wolfsegg'de mide hastası olmasının gereği yoktu, demiştim Gambetti'ye. Daha önce de söylediğim gibi aşçı kadınlar ve yardımcıları çoğu zaman sebzeleri ve sakatatları konserve etmekteydiler, hatta her an sosis yapmakla uğraşırlardı çünkü Wolfsegg'de hayvan da kesilirdi, yalnızca kendi kestikleri hayvanları yerlerdi. Ömrümde yediğim en iyi eti hazırlarlardı kuşkusuz. Aşağıdaki köyden yukarıya bir kasap gelir, inekleri, danaları keser, domuzları boğazlar ve onları Wolfsegg'e ait, çiftliğin yanındaki mezbahada hızlıkle parçalara ayırırdı. Kasabı seyretmek her zaman bir zevkti, biz henüz çocukken ürkütücü ve itici, üstelik de mide bulandırıcıydı ama daha sonraları kasabın işini en yüce sanatlardan biri olarak algıladım, cerrahların, doktorların işiyle aynı kefeye koydum, hatta onların işinden daha da çok hayranlık uyandırıcıydı. Biz henüz ufak birer çocukken Wolfsegg'de hayvanların kesilmesi ve *hazırlanması* bize normal gelirdi, başlangıçta itici bulduğumuz bu durum kısa bir süre sonra bizi ürkütmez oldu, sonradan bunun gerçekten gerekliliğini kavradık ve kasabın işinin olağanüstü zor ve son derece iyi yapıldığında hayranlık uyandırıcı olduğunun bilincine vardık. Taşra çocukları çok erkenden, yani o ilk şoktan sonra, yaşam ve ölümle baş başa çıkmaya alışırlar, çok kısa süre içinde onlar için bunun *ürkütücülüğü* kalmaz, çünkü olağandışı değil, kesinlikle doğal bir durumdur bu onlar için. Ayrıca çatı altında da büyük bir fümeliğimiz de var, demiştim Gambetti'ye, *fümelik* sözcüğü onu güldürmüştü ve ben bu sözcüğü birkaç kez yinelemek zorunda kaldım, daha çok duymak istedi onu, çiftlikteki birçok fümeleme bölümünde, demiştim ona, her zaman yüzlerce sosis, yüzlerce fümelenmiş et asılı dururdu. Ana binanın iç avlusu çevresinde, ki aile yaşamı *hemen hemen orada geçerdi*, demiştim Gambetti'ye, her üç katta da açık bir sütunlu koridor vardı ki ben ayakkabılarımı hep orada temizlerdim. Bu anlattıklarıma Gambetti gene gülmek zorunda kaldı, bardağıma şarap doldururken. Kışları yaralanan ya da zayıf düşen karacaları işte aşağıda-

ki bu avluda barındırırdık, demiştim ona, avcılar bizim için onları bulur ve Wolfsegg'e getirirlerdi. Avcı evi çocuk villası denilen yerin önündeydi ama bahçıvan evinin arkasındaydı, demiştim Gambetti'ye. Kuş bakışıyla Wolfsegg şöyle görünür: köyün üzerinde yükselen dimdik ana bina, oradan doğuya doğru hafif oval biçimde yüz elli ya da yüz yetmiş metre uzunluğundaki park denilen alan, parkın sonunda içinden iş araçlarının geçtiği yüksek bir kapıyla bölünen duvar ve bu duvara inşa edilmiş olan limonluk Gambetti, demiştim, karşısında sol kanatta çiftlik, ki atnalı biçiminde yapılmış, hepsi bir arada iki yüz metre uzunluğunda, arkasında tam doğu yönünde bahçıvan evi, onun arkasında avcı evi ve biraz ötede de o sevgili *çocuk villası* diye anılan bina. Bu çocuk villası denilen bina tam iki yüz yıl önce Floransa tarzı villalar gibi yapılmış, tıpkı bugün Fiesole yolu üzerinde gördüklerimiz gibi ama onlar kadar gösterişli değil doğal olarak, demiştim, Gambetti'ye, gene de Yukarı Avusturya yöresi için değişik. Ama oraya uygun olmadığı da söylenemez, tam tersine yöremizdeki tüm öteki binalara oranla çok daha çekici. Gerçekten garip geliyor ama çocuklar için yapılmış. İçinde bir kukla tiyatrosu var, orada çocukların düzenlediği tiyatro gösterileri olurdu. Çocukların kendilerinin yazdığı oyunlar, onların akıllarına kolayca gelen ufak güldürüler, neşeli veya sonu acıklı biten ama dikkatli bakıldığında hiç de acıklı olmayan oyunlar sahnelenirdi. Kafiyeli doğal olarak. Çocuk villasında yüzlerce çocuk tiyatrosu kostümü saklıdır. Çocuk villası bugün kilitli, sanırım yıllardan beri oraya adım atılmadı. Birçok penceresi kırılmış, herhalde köy çocukları tarafından, demiştim Gambetti'ye, ama çatı *henüz* akmıyor Gambetti. İşte ben tam da bu çocuk villasını her zaman düzenlemek istedim, demiştim Gambetti'ye, ama benimkiler buna izin vermediler, *böylesi bir saçmalık için* para harcanmaz, dediler. Kardeşlerim ve ben orada sık sık tiyatro oynadık, bize yasaklanıncaya kadar çünkü *daha çok ders çalışmalı, daha az tiyatro* oynamalıydık. Çocuk villasının ölü bir binaya dönüşmüş oluşu çok yazık, demiştim Gambetti'ye, özellikle çocuk villasının, ki tüm ülkenin en güzel yapısı, öyle çekici ki, bunu hayal bile edemezsiniz Gambetti, üstelik sevimli yapılar açısından zengin sayılmayan

bu yörede, hoş binaların olmadığı bir yerde, neşeli bir mimarinin olmadığı böylesi bir yerde. Belki bir gün benimkileri razı edip, demiştim Gambetti'ye, çocuk villasını yeniden açıp, düzenlemem ve açıp ve orada köy çocuklarının oynadığı bir güldürü sahneye koymam mümkün olur. Bu bana büyük keyif verirdi, demiştim Gambetti'ye, köy çocuklarının oynadığı, yüzlerce yıllık kostümleri giydikleri bir oyun, bu giysilerin o kadar olağanüstü renkleri var ki, hem de öyle fantastik ki bunlar Gambetti, öyle sanatsal, gerçekten de öyle şiirseller ki. Ama her zaman olduğu gibi *gerçekten şiirsel olan*, benzersiz biçimde savsaklanır. Sanki *gerçekten şiirsel olan* asla istenmemektedir. Kilitlenen ve yıkılmaya terk edilen çocuk villası Wolfsegg tarihimizin çok acıklı ama bir o kadar da ilginç bir sayfası, demiştim Gambetti'ye, belki de en acıklısı. Avcılar hiçbir zaman benim dostum olmadılar, demiştim Gambetti'ye, ben avcı evine hep isteksiz girerdim, oysa ağabeyimin en sevdiği durak orasıydı. Av, babamın olduğu gibi ağabeyimin de çok erken bir yaşta tek gerçek tutkusu olmuştu. O bugün de fırsatını bulur bulmaz hemen ava gider, demiştim Gambetti'ye, Wolfsegg'de her yıl birkaç kez büyük av partileri düzenlerler, son yıllarda ben bunlara hiç katılmadım, bütün Avrupa'dan akla gelebilen tüm iktidar sahibi beyefendiler Wolfsegg'e gelir, demiştim Gambetti'ye, o zaman Wolfsegg'de günlerce çeşitli diller konuşulur, daha çok da İspanyolca, İspanyol akrabalarımız geldiğinde, Bilbao'dan, Cadiz'den. Bu av partileri babamın inisiyatifindedir, babam annemin bunu elinden almasına izin vermemiştir, Wolfsegg'in çok eski bir geleneğidir bu. O zaman neredeyse tüm odalar dolar, demiştim Gambetti'ye, en sevimsiz ve en soğuk olanlar da. Böyle günlerde Wolfsegg'e bir yığın İtalyan da konuk olur, o zaman yiyecek depoları boşalır, demiştim Gambetti'ye, düzinelerce reçel kavanozu açılır, hatta çeşit çeşit salatalar ve kompostolar yapılır. Avcı evi ağabeyimin en sevdiği yerdir, Wolfsegg'in hesaplarını tutmak için oraya kapatır kendini, muhasebenin tümü avcı evinde yapılır. Ben hiçbir zaman av anılarına meraklı olmadım, demiştim Gambetti'ye, av anıları kültü beni her zaman itti, avın kendisinin mutlak gerekliliğine inandığım halde, içimden onu her zaman reddettim ve iğrendim. Ağabeyim her

fırsatta Polonya'ya gidip orada avlanır, Rusya'ya bile gider, bu tutkusu uğruna, orada hüküm süren komünist rejime bile aldırmaz. Avlanmak için çok para harcar. Bir yandan *yelkenli delisidir*, öte yandan *av delisi*. Onu avcı kılığı dışında görmek olanaksızdır, demiştim Gambetti'ye, bu kıyafet Avusturya'da milli giysiye dönüştü. Çok kullanışlı olduğu için, demiştim Gambetti'ye, herkes avcı kılığında dolaşıyor, hangi sınıftan gelirse gelsin, avla hiç ilgisi olmasa da, yeşil ve gri renk içinde dolaşıp duruyorlar ve bazen, sanki tüm Avusturya halkı yalnızca avcılardan oluşuyormuş gibi görünüyor, Viyana'da bile binlerce kişi avcı kılığında dolaşıyor caddelerde. Av tutkusu kentlilerin de başına vurmuşa benziyor, demiştim Gambetti'ye, yoksa her yanda insanları av giysileri içinde dolaşırken görmemizi nasıl açıklayabiliriz ki, hem de gülünç, en sapıkça grotesk olan yerlerde bile. Avcı evi geçen yüzyılın sonunda yanmış olan önceki avcı evinin yerine inşa edildi. Orada benim büyükbabalarımdan biri kendisine kütüphane kurmuştu, düşünün, demiştim Gambetti'ye, bu Wolfsegg'deki altıncı kütüphane olacaktı, önce yalnızca avcılık kütüphanesi olarak düşünülmüş ama sonradan genişletilerek genel bir kütüphane haline getirilmişti. Orada ben eskiden en akıl almaz hazineleri bulmuştum, demiştim Gambetti'ye, burası kendini hiç rahatsız edilmeden tamamen kitaplara adamak, kendini en ideal biçimde onlara vermek isteyen biri için çok uygun bir yerdi. Avcı evine kimse gelmez, oraya biri sızacak diye ürkülmez, havadardır, sıcaktır, duvarlarında özellikle on yedinci yüzyıllarda büyük bir sanat zevkiyle yapılmış cam boyama resimlerin en güzel örnekleri asılıdır ve büyük büyükbabaannelerimden biri tarafından boyanmış bir Schedel dünya tarihi, yirmi santim kalınlığında Carrara mermerinden tablası olan, Steyr'den gelme Josefin tarzı yazı masasının üzerinde durmaktadır, eşsiz, demiştim Gambetti'ye, gerçekten de Alpler'in kuzeyinde ender bulunan bir şey. Bu yazı masasında ve bu mermer tablanın üzerinde düşüncelerini en iyi biçimde kâğıda dökebildiğini söylerdi Georg Amcam her zaman ve kendi deyişiyle *antiotobiyografisini*, bu mermer tablanın üzerinde yazmaya başlamıştı, Cannes'da yirmi yıl daha yazmayı sürdürdüğü, yazmaya değer bulduğu her şeyi yazdı-

Bu birkaç yüz sayfayı kapsayan notlarını. Öldüğündeyse hiçbirimiz bu notları bulamadık ve ölümünden kısa bir süre önce bunları yaktığı söylentisi yayıldı çünkü çevresinden öğrendiğimize göre, ölümünden iki hafta önce bir şeyler yazmıştı, hem de Wolfsegg'le ilgili şeyler. *İyi Jean* Wolfsegg'le ilgili bu notları yormüştü ama içeriğini söylemedi, kısa ve kesinmiş bu not. Georg Amcamı tanıdığım kadarıyla, burada, bizimkileri ölesiye tiksütecek olan radikal bir cümle söz konusu olabilir. Notları iyi Jean'nın kendisinin yok etmiş olabileceği düşünülebilir ama annemin yok etmesi olasılığı da vardı çünkü o Georg Amca'nın çalışma odasına girebildi henüz her şey yerinden kıpırdatılmamışken, notlar da her zaman orada masanın çekmecesinde durmuştu, annem Georg Amca'nın odasına girdikten iki gün sonra notlar, Georg Amca'nın kuşkusuz ilginç olan bu antiotobiyografisi yok olmuştu, bir daha da bulunamadı. Bu antiotobiyografide annemden mutlaka en kötü biçimde söz ediliyordu ve o sözümona yas tutma bahanesiyle bir süre Georg Amca'nın çalışma odasına kendini kapatıp bu antiotobiyografiyi okuduğunda kan beynine çıkmış ve kendisi için gerçekten de zararlı olabilecek bu notları yok etmiş olmalıydı. Georg Amcam ömrü boyunca onu her şeyin sorumlusu olarak görmüştü zaten. Her an *annen Wolfsegg'in felaketi* deyip durmuştu. Bunu *antiotobiyografisinde* de yazmış olması mümkündür. Steyr kökenli, Josefin tarzı yazı masasının Carrara mermerinden olan tablası her zaman soğuk, buz gibi, demiştim Gambetti'ye, dışarıda hava ne kadar soğuk ne kadar sıcak olursa olsun hatta yaz ortasında her yer sıcaktan kavrulurken bile Carrara mermeri tablası buz gibi. Georg Amcam aklına gelenleri bu buz gibi tablanın üzerinde not ediyordu, bu soğuk mermerin üzerinde en iyi biçimde düşünüldüğünü söylüyordu durmadan. Ben henüz Wolfsegg'de yaşadığım ama kendimi bilinçli ya da bilinçsiz olarak Wolfsegg'den, hem de sonsuza dek uzaklaştırmış olduğum son yıllarda, demiştim Gambetti'ye, bu Carrara mermeri üzerinde, bana yazılmaya değer görünen birkaç şey yazmıştım, o zamanlar, demiştim Gambetti'ye, *felsefi düşüncelerdi* bunlar ama hiçbir yere götürmüyorlardı aslında ve onları yok ettim, bir yığın başka şeyi yok ettiğim gibi. Soğuk, buz gibi bir taş tablada en iyi

biçimde düşünürüz, demiştim Gambetti'ye, böylesi bir yerde en iyi biçimde yazarız. Benzersizdi, demiştim Gambetti'ye, gerçekten de tekti bu Carrara mermerinden tabla. Zaten oydu avcı evini benim için ara sıra çekici kılan, anlattığım gibi ben oraya hiç adım atmazdım, hele av zamanlarında asla. Avcılar ağabeyimin dostlarıydı, benim değil, zaten benim bahçıvanlarım vardı. Bahçıvan evine çok sık giderdim, neredeyse her gün. Bahçıvan evine gittiğimde halka giderdim, demiştim Gambetti'ye, halkı seviyordum ben. Onları özlüyor, kendimi başka her yerde olduğundan daha mutlu hissediyordum. Yalın insanları seviyordum, onların yalın davranışlarını. Tıpkı bitkilerine davrandıkları gibi davranıyorlardı bana yanlarına gittiğimde, *sevgiyle.* Sorunlarım ve gereksinmelerim konusunda anlayışlıydılar, avcılar ise bana karşı asla böyle bir anlayışa sahip olmadılar, avcıların benim için bir sürü palavrası bulunurdu hazırda yalnızca, henüz küçük bir çocuk olduğum için bana yalnızca üstü kapalı şakalar yapmak zorunda olduklarına, başlarının üzerinde salladıkları içki şişeleriyle beni neşelendirdiklerine inanırlardı, oysa onların bu gösterilerinin iticiliği beni olduğumdan daha da güvensiz ve hüzünlü kılardı, beni fazla söz söylemeden anlayan ve bana her durumda yardım eden bahçıvanların tersine. Avcılar daha uzaktan fark edilen o görmemiş, kendini beğenmiş tarzlarıyla gürültülü, içkili sesleriyle üzerime çullanırlardı, bahçıvanların ise beni rahatlatan bir duyarlıkları vardı. Dayanılmaz derecede mutsuz olduğum zamanlarda, çok zor bir duruma düştüğümde *bahçıvanlara* giderdim, demiştim Gambetti'ye, *avcılara değil.* Wolfsegg'de hep iki cephe karşı karşıyaydı, avcılar ve bahçıvanlar cephesi. Yan yana yaşamaya yüzyıllarca dayandılar, mutlaka zor olmuştur bu. İlginç değil mi, demiştim Gambetti'ye, avcıların sürekli kendilerini öldürmesi, vurarak doğal olarak, ama bahçıvanların bunu hiç yapmaması. Wolfsegg'de birçok avcı intihar etti ama bir tek bahçıvan etmedi. Birkaç yıl arayla bir avcı kendini vurur Wolfsegg'de ve yeni bir avcı aranması gerekir. Çok yaşlanmaz da avcılar, çabuk yıpranırlar, demiştim Gambetti'ye, içkiye düşerler. Wolfsegg'deki bahçıvanlar her zaman çok yaşlanır. Bir bahçıvanın doksan yaşına girmesi ender görülen bir durum değildir, avcılar ise ço-

çoğunlukla elli yaşlarındayken ayrılırlar çünkü artık görevlerini yerine getiremez olurlar. Nişan alırken elleri titrer ve kırk yaşında dengesizlik sorunları yaşamaya başlarlar. Onlara çoğunlukla köyde, emniyeti açık bir tüfekle bir lokantada otururken rastlanır, tıkınırlar orada, çoğu kez atışmalara yol açan siyasal yorumlarını yaparlar, taşrada bu atışmalar doğal olarak kavgayla ve sonunda yaralanmalarla, hatta ölümlerle son bulur. Avcılar her zaman arbede çıkaranlar ve kışkırtanlar olmuştur. Biri hoşlarına gitmedi mi, onu hemen oracıkta vururlar ve mahkemede onu yabancı bir hayvan sandıkları için vurduklarını savunurlar. Yukarı Avusturya mahkeme tarihi bu tip av kazalarıyla doludur, suçluya bir ihtar cezası verilir yalnızca, bunun gerekçesi de hep şu sloganla ifade edilir: Avcının vurduğu kişi kendi suçu yüzünden vurulmuştur. Avcılar her zaman fanatik kişilerdi, demiştim Gambetti'ye, gerçekten de dünyanın felaket oluşunun, büyük oranda avcıların suçu olduğu kanıtlanabilir, tüm diktatörler tutkulu avcılardı, av uğruna her şeyi feda edebilirler, av uğruna kendi halklarını bile öldürebilirlerdi daha önceleri tanık olduğumuz üzere. Avcılar faşistti, avcılar nasyonal sosyalistti, demiştim Gambetti'ye. Nazi egemenliği sırasında aşağıdaki köyde avcıların sözü geçiyordu ve babamı nasyonal sosyalistliğe, diyebiliriz ki baskı yaparak sokan da avcılardı. Nasyonal sosyalizm yükseldiğinde onlardı güçlü olanlar, babamsa onlara boyun eğmek durumunda kalan zayıf olandı. Böylece Wolfsegg dolambaçsız olarak, avcılar kanalıyla nasyonal sosyalist olmuştu. Babam baskı altında kalmış bir Nazi'ydi, bunu biliniz Gambetti, isterik bir nasyonal sosyalist olan annem tarafından kışkırtılmıştı doğal olarak, tüm Nazi egemenliği boyunca, bilmeniz gerekir ki, kendini hep adlandırdığı üzere bir *Alman kadını* olmuştu annem. Hitler'in doğum gününde Wolfsegg'de düzenli olarak Nazi bayrağı çekilirdi göndere, demiştim Gambetti'ye, iğrençti. Amcam Georg da zaten asıl bu yüzden Wolfsegg'den ayrıldı çünkü orada tüm şiddetiyle yayılan nasyonal sosyalizme dayanmak istemedi ve dayanamadı. Cannes'a gitti, daha sonra bir süreliğine Marsilya'ya, orada Almanlara karşı çalıştı. Benimkiler onu bu yüzden affetmediler. Sonunda babam yalnız baskı altında nasyonal sosyalist olmuş

biri olarak kalmayıp buna inanmış biri oldu, annemse fanatikleşti. Bu zamanlar Wolfsegg'in geçirdiği en iğrenç zamanlardır, demiştim Gambetti'ye, Wolfsegg'i küçük düşüren, Wolfsegg için ölümcül olan ve asla yadsınamaz ve üstü örtülemez zamanlardır çünkü bunlar gerçekti. Size babamın, sırf annem istedi diye ileri gelen Nazileri Wolfsegg'e davet ettiğini söylerken bugün bile tüylerim diken diken oluyor. Köyün SA'ları denilen kişilerin avluya girmeleri ve *Heil Hitler* diye bağırmaları! Kuşkusuz babam Nazilerden faydalandı. Ama Nazilerin sonu geldiğinde kimse onun kılına bile dokunmadı, hem de hiç. Savaş sonrası insanları için de kuşkusuz gene bir Bey'di o. Bildiğim kadarıyla çocuk villasını tamamen kendi isteği ile, toplantı yapmaları için Nazilere tahsis etmişti, bunu yapması için annemin onu ikna etmesi bile gerekmemişti. Hitler gençliği orada elişleri yapar, berbat Nazi marşları öğrenirdi. Yıllarca çocuk villasında gamalı haçlı bayrak sallandı durdu, Amerikalıların gelmesinden birkaç saat önce tamamen eskimiş ve solmuş olarak annem tarafından indirilinceye kadar. Bu gamalı haçların toplanması sırasında boynunu öyle bir burktu ki annem, demiştim Gambetti'ye, ondan sonra kronik boyun romatizmasına tutuldu. Ayrıca düzinelerle gamalı haçlı bayraktan Wolfsegg'deki bahçıvanlara, mutfak hizmetçisi kızlara iş önlükleri dikildi, bunlar bizzat annem tarafından koyu maviye boyandı. Babam, annemin talimatı üzerine, demiştim Gambetti'ye, partiye girdi ve hemen parti rozetini taktı, hiç utanmadan demek zorundayım, açıkça ve her yerde. Yıllarca taktığı parti rozeti yüzünden üzerinde delik açılmış ceketleri bugün bile duruyor. Georg Amcam son kez Wolfsegg'deyken, aşağı yukarı dünyadaki tüm sorunların konuşulduğu, ama en çok Ruslar ve Amerikalılar arasındaki *silahlanma dengesi*nin üzerinde durulduğu bir tartışmanın sonunda, babama, bir zamanlar parti yoldaşı olduğunu ve bunun hiç de kısa sürmediğini anımsattı. Bunun üzerine babam ayağa fırlamış, çorba kâsesini masaya vurarak parçalamış ve yemek odasından dışarıya çıkmıştı hızla. Annem amcama *hain herif* demiş ve kocasının peşinden gitmişti. Böylece Georg Amcamın Wolfsegg'deki son ziyaretinin sonu acıklı olmuştu. Ama neredeyse her zaman, demiştim Gambetti'ye, Georg Amcamın

Wolfsegg ziyaretlerinin sonunda onları birbirlerine düşüren nasyonal sosyalizm olmuştu, iğrenç bir biçimde. Naziler gider gitmez benimkiler kendilerini bu kez Amerikalıların kucağına atmış, bu iğrenç ilişkiden de çıkar sağlamışlardı. Benimkiler her zaman çıkarcıydı, karakterleri rahatlıkla aşağılık olarak tanımlanabilir. Geçerli siyasal durumlara her zaman uyum sağlarlardı ve hangi rejim olursa olsun, çıkar sağlamak için her türlü aracı kullanırlardı. Her zaman o sırada iktidar sahibi olandan yana taraf tutarlardı ve doğuştan Avusturyalılar olarak çıkarcılık sanatını başka kimsenin beceremediği kadar iyi becerirlerdi, siyasal olarak asla kapana kıstırılmazlardı. Wolfsegg, bugüne kadar zarar görmeden kalabilmesini, kabul etmek zorundayım ki, onların karaktersizliklerine borçludur, yani bu mülkten, binalardan ve ona ait olan araziden söz ediyorum, bunlar asla düşmanlar tarafından topa tutulmadı ve yakılmadı. İnanılmaz gerçek şu ki, Wolfsegg Nazi egemenliği sırasında nasyonal sosyalizmin en yüce kalesiydi, aynı zamanda da Katolikliğin. Hafta sonları başpiskoposlar ve Nazi valileri birbiri ardından geliyordu buraya, durmaksızın biri çıkıyor, öteki giriyordu içeriye. O zaman süresince yönetim annemin elindeydi, bir de avcıların, ki onlar bugün de Nazi'den başka bir şey değiller, tıpkı annemin Katoliklik sahtekârlığından hiç sıkılmadan bugüne kadar *yüreğinin derinliğinde* nasyonal sosyalistten başka bir şey olmayışı gibi. Nasyonal sosyalizm her zaman onun ideali olmuştu, tıpkı Avusturyalı kadınların yüzde doksanının ideali olduğu gibi, demiştim Gambetti'ye. Bu nedenle avcı evi her zaman annemden yanaydı, demiştim Gambetti'ye. Babamız ömür boyu onun yürütme organı olmuştu, nasyonal sosyalizmin diliyle konuşacak olursak Gambetti. Budala adam, annem böyle derdi babam için, hiçbir şeyden anlamayan ve onun sözünü dinlemek zorunda olan budala bir adam. Avcı evini düşünmek beni bu utanmazlığı dile getirmeye zorladı, demiştim Gambetti'ye. *Avcı evi* sözcüğüyle bile gözümün önünde nasyonal sosyalizm canlanıyor. Çocukluğumda bana ürkütücü gelen bu avcı evi hakkında bambaşka şeyler de anlatabilirdim, demiştim Gambetti'ye, örneğin size bu avcı evi ve nasyonal sosyalizmle ilişkisi olan cinayetlerden söz edebilirdim ama şimdi her şeyiyle

mutlu olan bu atmosfer içinde bunu anlatmaya niyetim yok. Ama günü geldiğinde gene de bu konuya değineceğim, Wolfsegg'le ilgili olarak peşimi bırakmayan her şeyi yazacağım, Wolfsegg hakkında her şeyi. Onlarca yıldır beni rahat bırakmıyor. Gerçekten de gece gündüz beni izliyor. Wolfsegg'i anlatmak için benimkilerin ne niyeti ne de yeteneği olduğuna göre, orası nasıl bir yer ve her zaman nasıl bir yer oldu, bunu anlatmak bana düşüyor. Hiç değilse deneyeceğim, demiştim Gambetti'ye, Wolfsegg'i anlatmayı, *benim* gördüğüm biçimiyle, çünkü herkes *kendi* gördüğünü anlatabilir, *kendisine* görüneni, başka türlüsünü değil. Ve kabul etmek zorundayım ki yalnızca korkunç insanlarla dolu korkunç bir Wolfsegg görüyorsam, bunu yazıya dökmekten kendimi alıkoymamalıyım. Hiç kuşkum yok ki amcam Georg antiotobiyografisinde benzer bir şey yapmak istiyordu. Amcamın bu antiotobiyografisi artık olmadığına göre, Wolfsegg'i acımasızca gözlemleyip, bu acımasız gözlemi anlatma sorumluluğunu ben taşıyorum. Şimdi yapmayıp da ne zaman yapacağım, hazır kafam yerindeyken, demiştim Gambetti'ye, buradan, Roma'dan baktığımla onunla aramda bu işi yapmak için her şeyden daha yararlı olabilecek bir uzaklığa sahipken, şimdi yapmayacağım da ne zaman yapacağım. Üstelik burada, Piazza Minerva'daki bu evde huzur içindeyken, özellikle de böylesi bir anlatı için bugünkü dünyamızın ideal merkezinin ortasında hiç tedirgin edilmiyorken. Yıllardır, Wolfsegg hakkındaki bu anlatıyı yazmalıyım, diye düşünüyorum, Wolfseggli insanları, Wolfsegg'deki ilişkileri, onların mutsuzluğunu ve hainliğini, onun düşmüşlüğünü ve kişiliksizliğini, karşımda oynadıkları ve gerçeği söylemem gerekirse, yaşamım boyunca hemen hemen tüm gecelerimi uykusuz geçirten ve mahveden her şeyi Gambetti. Benimkileri oldukları gibi göstermeye çalışacağım, onları *benim* görmüş olduğum, *benim* gördüğüm gibi anlatmış olsam da. Bugüne kadar Georg Amcamın yok edilen antiotobiyografisi dışında kimse onlar hakkında yazmadığına göre, bunu benim yapmam zorunlu Gambetti. Böyle bir anlatının güçlüğü, ona nasıl başlanılacağındadır, böyle bir anlatının gerçekten işe yarar bir ilk cümlesini bulmaktadır, en baştaki ilk cümleyi bulmakta. Gerçekten de Gambetti ben, böyle bir anlatı-

yı yazmaya birçok kez başladım ama şimdiye kadar daha ilk cümlede başarısız oldum. Sonra bunu hep erteledim ve herhalde ben bir deliyim diye düşüncelere daldım, Wolfsegg hakkında böylesi bir anlatı yazmayı istemek yalnızca bir delinin işi olabilirdi. Ve kime yarayacak? diyordum kendi kendime her seferinde ve hep kimseye yaramayacağı düşüncesine varıyordum. Ama her seferinde özellikle de, son zamanlarda daha da emin olduğum üzere, bu anlatının benim tarafımdan gerçekleştirilmesi gerekiyor, buna karşı olsam da Wolfsegg üzerine yazılacak böyle bir anlatıdan kaçamayacağım, günün birinde onu yazmak zorunda kalacağım. Kafam istiyor bunu benden. Ve benim kafam, her şeyden önce kendime karşı acımasız bir kafa oldu. En acımasızı, dedim Gambetti'ye. Ve biliyor musunuz, demiştim Gambetti'ye, bana kalan zaman da çok kısa, anlatıma bir an önce başlamazsam çok geç olacak. Bunu bilmiyorum ama hissediyorum, demiştim Gambetti'ye, benim çok zamanım kalmadı. Ve böylesi bir anlatı için onu yazanın, onunla yıllarca uğraşmış olanın bu koşullar altında birkaç yıl değil birçok yıla gereksinimi vardır, demiştim Gambetti'ye. Yalnızca bir taslak yapmak yetmez, demiştim Gambetti'ye. Şimdiye kadar kafamda kesinlik kazanmış tek şey, demiştim Gambetti'ye, başlığı olan *Yok Etme*, çünkü benim yazdıklarım yalnızca onda yazılanları yok etmek için var, Wolfsegg deyince aklıma gelen her şeyi yok etmek için, her şeyi Gambetti, beni anlıyor musunuz, gerçekten ve hakikaten her şeyi. Bu anlatıdan sonra Wolfsegg'i Wolfsegg yapan her şey yok olmalı. Benim anlatım yok etmekten başka bir şey değil, demiştim Gambetti'ye. Benim anlatım Wolfsegg'i olduğu gibi yok edecek. Saat on biri epeyce geçinceye kadar Gambetti ile Piazza del Popolo'da oturdum, dedim kendi kendime yazı masasının üzerindeki fotoğraflara bakarken. Hepimiz bir Wolfsegg taşırız kendimizle birlikte ve onu yok etmek isteriz, kendimizi kurtarmak için isteriz, onu yazmayı isteyerek onu yıkmak, yok etmek isteği. Ama çoğunlukla bu tür bir yok etmeye gücümüz yetmez. Belki de şimdi işte o zaman gelmiştir. Ben doğru yaştayım, demiştim Gambetti'ye, böyle bir niyet için ideal yaştayım. Piazza Minerva'daki evim, demiştim ona, yarı yarıya karanlıklaştı, yani perdeler neredey-

se tamamen kapalı, rahat etmek, Roma'nın ışığından korunmak ve işe koyulmak için. Buna hemen başlamaktan beni ne alıkoyabilir ki? demiştim Gambetti'ye. Hemen ardından da: Niyetimizi gerçekleştirmeye başlayabileceğimizi sanırız, gene de başlayacak durumda olmayız, her şey her zaman bize ve böyle bir niyete karşıdır, böylece onu hep erteleriz ve asla başlayamayız, böylece yazıya dökülmesi gereken birçok düşünsel uğraş yazılmaz bunca zaman, yıllarca, onlarca yıl kafamızda taşıdığımız notlar öyle kalır. Böyle bir çalışmaya başlamamak için her türlü nedeni, her türlü bahaneyi buluruz, her türlü düşünceye sarılırız, ki bunların hepsi şeytanca düşüncelerdir ve tüm bunları hep, başlamamız gereken yerde başlamak zorunda kalmamak için yaparız. Bir şey yazmak istediği halde durmadan yazmasının engellerini çağıran kişinin trajedisidir bu, demiştim Gambetti'ye, aynı zamanda hem olağanüstü ve hem de iki yüzlü bir komedi olan bir trajedidir bu. Wolfsegg hakkında kusursuz olmasa da, gene de geçerli olan bir yazı yazmak olanaklı olmalıydı, benim için bu kadar çok anlamı olan ve belki de benim için yaşamımdaki diğer her şeyden daha önemli olan, size hakkında bu kadar çok şey anlattığım Wolfsegg hakkında yazmak, Gambetti. Bizim için önemli olan, belki de en önemli olan şey, bütün kökenimiz hakkında notlar almamız yeterli değildir, demiştim Gambetti'ye, bu konu üzerine, ki yaşam boyu konumuz budur, yüzlerce ve binlerce not tutmuş olmamız yeterli değildir, kuşkusuz ve de gerçekten, büyük dememek için daha büyük diyeyim, bir anlatı hazırlamamız gerekir, ortaya çıktığımız, oluştuğumuz ve varlığımızı sürdürdüğümüz sürece *şekillendirildiğimiz* şey üzerine bir anlatı. Yıllarca bundan ürkebiliriz hiçbir şeyden ürkmediğimiz gibi, bu neredeyse insanüstü çabadan kaçabiliriz ama sonunda buna başlamak ve bunu yazmak zorundayız. Bu Roma atmosferine neden sahibim, Piazza Minerva'daki evime neden sahibim, eğer bu amaç için değilse, demiştim Gambetti'ye. Ama belki de gerektiğinden fazla düşündüm bunu, kuşkusuz böylesi bir niyeti zayıflatıyor bu, *Yok Etme* adını vereceğim bu anlatıya, demiştim Gambetti'ye, çünkü bu anlatıda gerçekten de her şeyi yok ediyorum, her şeyi, bu anlatıda yazdığım her şey yok edilecek, ailemin tümü onda yok edile-

ek, onların zamanı yok edilecek, benim anlatımda Wolfsegg yazımda benim tarzımla yok edilecek Gambetti. Bunu amcam Georg'a borçluyum, demiştim Gambetti'ye. Amcamın Cannes'da başardığını, demiştim Gambetti'ye, yani Wolfsegg'i yazmayı, Roma'da ben de başarabilmeliyim, hem de daha büyük bir bağımsızlık ve kararlılıkla. Kafamdaki yok etme için Roma, demiştim Gambetti'ye, ideal bir yer. Çünkü Roma sona ermiş dünya tarihinin eski, en eski merkezi değil, gördüğümüz ve eğer dikkatliysek, her gün ve her saat hissettiğimiz gibi, *dünyanın bugünkü merkezi*, demiştim Gambetti'ye, New York değil dünyanın bugünkü merkezi, Paris değil, Londra değil, Tokyo değil, Pekin değil ya da Moskova değil her yerde okuyup duyduğumuz gibi, hayır, Roma, bugün *gene* Roma, hiç değilse şu anda ve de kendi sözcüklerimle kanıtlayamam bunu, ama hissediyorum. İnanmayacaksınız ama, demiştim Gambetti'ye, ben Piazza Minerva'da yeni bir insan oldum. Ancak burada yeniden kendimi buldum, onca yıl her türlü yerde *kaybettikten* sonra, kendimi ve beni ben yapan her şeyi kaybettikten sonra tekrar buldum. Ve onca yıl bir kurtuluş olacağına inanmamıştım, yalnızca bir batış görüyordum, kendi sonumu, *nasıl eridiğimi*, Gambetti, yavaşça, tüm bu yıllar içinde her yerde nasıl kaybolduğumu ve eridiğimi ve sonumun durdurulamaz olduğunu ve içimdeki her şeyin gerçekten bütünüyle anlamsızlaştığını görüyordum. Paris'te, Lizbon'da yıllardır aradığımı bulamadım, yeni bir dayanak noktasını, yeni bir başlangıcı. Roma'da evet. Oysa Roma'dan bir şey beklememiştim, birkaç haftalık bir oyalanma için iyi olacak, diye düşünmüştüm hep, başka bir şey değil. En fazla birkaç ay sürecek bir oyalanma, başka bir şey değil. Ayrıca sevdiğim Lizbon'dan sonunda Roma'ya gelişim Georg Amcamın fikriydi, Lizbon ne kadar muhteşem olsa da demişti, Georg Amcam, gene de bir taşra kentidir, ama Roma bir dünya kentidir, düzelterek *dünya kenti denilendir* demişti ve ben de Roma'ya gelmiştim nefes aldırmadan ilerleyen, neredeyse hiçbir kurtuluş umudu bırakmayan çöküşümü biraz olsun ertelemek için. Ve sonra, Roma'ya gelme kararımın varoluşuma yenilenme, yani bir düşünce değişimi getirdiği anlaşıldı. Birden nefes aldım. Önce gürültülü, korkunç gürültülü, pis kokulu bir kent

diye düşünmüştüm ama sonra hemen benim için tek doğru, gerekli ve, kurtarıcı kent olduğunu gördüm. Roma'da, benim için yıllardır olanaksız olan bir şeye, not tutmaya yeniden başladım, kendi sonumla ilgili düşünceler dışında, her şey hakkında düşünmeye başladım. Her şey ve herkes hakkında Gambetti. Birden her şey ve herkese ilgi duymaya başladım, hatta beni yıllardır ilgilendirmemiş olan siyasal durumlara bile. Her bir *sanat yapıtı* denen şeye. İnsanlara da Gambetti, çünkü doğrusu yıllarca insanlarla bile ilgilenmemiştim, artık benim için yalnızca çekilmez olmuşlardı, uzun zamandır biraz olsun ilgimi çekmiyorlardı. Yıllar sonra Roma'da yeniden bir tiyatroya gittim. Yıllardır vebadan kaçar gibi kaçtığım operaya Gambetti. Ve yeniden okumaya başladım çünkü yıllardan beri gazete dışında bir şey okumuyordum, sırf her gün ölesiye sıkılmamak için o çekilmez pislikleriyle zihnimi doldurduğum günlük gazeteleri değil, kitap Gambetti, çünkü Gambetti, demiştim, ben yıllarca ölesiye sıkıldım. Her şey beni sıkmak *zorundaydı*, artık dikkatimi başka bir yöne çekecek hiçbir şey bulamıyordum, yoktu yani. Herkesten uzaklaşmıştım, insanlardan, nesnelerden, hatta temiz havadan bile, ki bu da bedenimin körelmesine yol açmıştı, gerçekten de hastalanmıştım ve nereye gidersem gideyim yalnızca doktorları görüyordum, başka insanları değil, görüştüklerim bir tek doktorlardı, onlarla yalnız hastalıklar hakkında konuşuyordum ve doğal olarak da ne olduğu saptanamayan kendi hastalıklarım hakkında, hepsinin dediği gibi kendi iyileşmez, kendi ölümcül hastalıklarım hakkında sohbet ediyordum ve aslında hiçbir şeyle ilgilenmedikleri için bu dünyadaki en ilgisiz insanlar olan doktorlarla konuşmaktan daha korkunç ne olabilir. Doktorlar sohbet etmek için en kötü seçimdir, hem de onlar en hain olanlardır çünkü insana durmadan çok az ömrünün kaldığını söylerler, bu ne kadar iğrenç ve acınacak, işe yaramaz ve sapıkça, insanın yalnız kendisiyle ve hastalıklarıyla uğraştığı ve uzatılmaya hiç de değmeyecek bir yaşamdır. Ben Paris'te ve Madrid'de ve Lizbon'daki evlerime çekildim, geçtiğim tek yol, Wolfsegg'den yollanan paramın gelip gelmediğine baktığım postanenin yoluydu. Sonunda Lizbon ve Madrid'de yalnızca topluma zarar veren paragöz doktorlar ile postane arasında gi-

dip geliyor olmam o kadar bunaltıcı bir hal aldı ki, bir ara da Napoli de öyleydi, demiştim Gambetti'ye, ama orası bana iyi gelmedi, dayanamadığım bir iklimi var, üstelik her şeyiyle tam bir taşra. Kusuruma bakmayın, demiştim Gambetti'ye, Napoli benim için her şeyiyle tam bir taşra dediğim için, başka türlü tanımlayamıyorum, Vezüv Dağı'nın görünümü benim için bir felaket çünkü şimdiye kadar milyonlar, belki de milyarlar baktı ona. Roma'dan önceki bu son yıllarda yalnız kendime yoğunlaşmıştım ve bu yüzden kendimi en kaba ve en affedilemez biçimde salıvermiştim. En çok zihinsel olarak ama yanı sıra fiziksel olarak da kendimi salıvermiştim. Artık kendini tamamen salıvermiş bir insandım. Tamamen hasta, sabırsız, başka kimsenin olamayacağı gibi çekilmez biçimde kuşkucu, durmadan kendimi izler ve gözlemlerken neredeyse boğulacaktım. Benim ürkütücü dünyam dışında, yalnızca ürkütücü olmakla kalmayan bir başka dünya daha olduğunu tamamen unutmuştum. Özellikle de bir düşünce yaşamı olduğunu unutmuştum. Felsefecilerimi unutmuştum, yazarlarımı, benim sanat yaratıcılarımın hepsini Gambetti. Her şeyden çok da kafamı unutmuştum, hastalanmış gövdeme takılıp kalmıştım ve hasta gövdeme bu kurtuluşu olmayan takılıp kalma durumu içinde kendimi neredeyse mahvetmiştim. Roma'ya gelinceye kadar. Dostum Zacchi, Piazza Minerva'daki evi buluncaya kadar, bildiğiniz gibi, ilk zamanlar Hassler'de kalmıştım, Georg Amcam gibi de la Ville'de değil, Hassler'de kalmak zorundaydım, büyüklük budalası olmuştum. Daha ilk anda Hassler'den, Spagna üzerinden Roma'ya bakmış, derin bir nefes almış ve kurtulduğum duygusunu hissetmiştim. O anda, artık buradan bir yere gitmem, diye düşünmüştüm. Açık pencerenin yanında durmuş ve buradayım, burada kalıyorum, buradan beni artık hiçbir şey kıpırdatamaz, demiştim kendi kendime. Ve hesapladığım gibi oldu da, Roma'da kaldım ve bir daha başka yere gitmedim. Tüm öteki kentleri de sevdim ama hiçbiri üzerimde bu çeşit köklü bir varoluşsal etki yapmadı. Tüm öteki kentlerde daha uzun ya da uzun süre oturdum ama hiçbirinde kendimi evimde hissetmedim. Tüm bu kentlerin, her zaman aptalca dile getirildiği gibi, yüreğimde bir yeri var ama bu yüzden hiçbiri benim kentim ol-

madı. Hepsini severim, özellikle de Lizbon'u, Varşova'yı, Krakow'u, Palma'yı, hatta Viyana'yı ve Paris'i, evet Londra'yı da ve Palermo'yu ama bugün bu kentlerin hiçbirine uzun süre dayanamam. Onları arkamda bıraktım, bana ait, kesinlikle bana ait olan bir şeyi kaybetme duygusunu taşımadan. Zaman zaman Lizbon'da da Roma'da olduğu gibi yıllar geçirebilirim düşüncesine kapılıyorum ama o zaman aklıma hemen, Georg Amcamın benim de inandığım o doğru sözü, tüm kentlerin en olağanüstü olanı burası deyişi geliyor. Lizbon gerçekten de Roma'dan daha güzel ama bir taşra kenti. Lizbon'da yaşamımın en güzel zamanlarını geçirdim ama Roma'daki gibi en iyisini değil. Lizbon'da dünyanın başka hiçbir kentinde olmayan, benim mimari doğa dediğim şey var. Lizbon'da bu kavram mükemmelliğe ulaşmış Gambetti, sizin Lizbon'a hiç gitme olanağı bulamamış olmanız ne yazık. En güzel yıllarımdı, belki de en mutlu olduklarım. Sonuçta benden her zaman en büyük ilgiyi bekleyen kafam için ideal olan gene de Lizbon değildi, oysa Roma her zaman ideal olandı. Roma kafa kentidir, antikçağ kafası için Roma ideal kent olmuştu, bugünün kafası için de gene ideal kent, bugün burada hüküm süren kaotik siyasal ortam içinde, özellikle bugünün kafası için. Öteki kentler değil, diye düşünüyorum çoğu zaman, kafa için ideal kenti düşündüğümde, New York bile değil, kesinlikle Roma, eminim, kesinlikle. Burası patlayıcı, bana uygun bu Gambetti. Patlayıcı Gambetti, seviyorum bunu. Bunun üzerine Gambetti'yi anne babasından oldukça uzaklaştırmış olduğumu düşündüm ve bu ilişkide onu anne babasının dünyasından, dolayısıyla da onların fikirlerinden uzaklaştırma çabasında nereye kadar gidebilirim, gitme iznim vardır, diye düşündüm, ama o anda bu düşünce bana saçma geldi, yani böyle bir düşünceye sahip olmam bile beni kızdırdı, çünkü benim Gambetti'yle ilişkim doğal olarak onu anne babasından ve onların fikirlerinden uzaklaştıran bir ilişki, ona Almanca dersi vererek, eline *Siebenkäs* ve *Dava*'yı tutuşturarak, görünüşte ona Alman yazınını öğretiyor ve, ona Alman yazınını tanıtıyormuş gibi yapıyor ama aslında onu anne babasından ve onların düşüncelerinden tamamen tutarlı biçimde uzaklaştırıyorum, diye düşündüm, sanki onu anne babasından ve onla-

nı düşüncelerinden uzaklaştırmaya hakkım varmış gibi davranıyor, onu sonuçta benim tam tersim olan bir dünyadan gittikçe daha çok uzaklaştırıyorum, yani şimdi Gambetti'ye kendimi Wolfsegg'den uzaklaştırarak kendime çoktan uyguladığım bir şeyi uyguluyorum, bana iyi gelmiş olan şeyin şimdi Gambetti'ye iyi geleceğini düşünüyorum, beni Wolfsegg hakkındaki düşünceleri ve açıklamalarıyla Wolfsegg'den uzaklaştıran Georg Amcamın oynadığı rolü oynuyorum, ki bu da, tıpkı Wolfsegg benim için imkânsız hale gelinceye kadar Georg Amcamın beni Wolfsegg'den uzaklaştırdığı gibi, benim de Gambetti'yi anne ve babasının dünyasından uzaklaştırdığım anlamına geliyor. Ama Gambetti'yi anne babasının dünyasından uzaklaştırmaya bilinçli olarak çabalamadım, diye düşündüm, Gambetti'ye yaptığım öğretmenlik denen işin yanında, başlangıçta ben hiç farkına bile varmadan, kendiliğinden oluştu bu. Gambetti'nin, ona benim anlayışıma göre dünyanın nasıl değiştirilebileceğini anlattığım sırada, yani onu önce bütünüyle ve radikal biçimde *yıkmak*, geride neredeyse hiçbir şey kalmayıncaya kadar onu *mahvetmek*, sonra da bana göre dayanılabilecek biçimde yeniden kurmak, kısacası bütünüyle yeni kılmak için söylediklerim karşısında gösterdiği dikkat ve duyduğu hayranlık, Gambetti'nin eline tutuşturduğum *Siebenkäs*'i okuduktan sonra, bana *Siebenkäs*'le ilgili sorular sormasını istediğim zamankinden daha büyüktü, tüm bu anlattıklarımın nasıl olacağını söyleyemesem de, yeniden kurulabilmesi için önce tamamen mahvedilmesi gerektiğini biliyorum çünkü bütünüyle mahvedilmeden yenilenemez. Gambetti'nin kafası benim kafamdan oldukça çok şey aldı, diye düşündüm, yakında Gambetti'nin kafasında kendisininkilerden çok benimkilerden olacak. Anne babası bu süreci endişeyle izliyor, diye düşündüm. Gambetti bana aksini söylese de, beni görmekten pek hoşlanmıyorlar, beni evlerine yemeğe çağırsalar da, temelinde şeytan görsün yüzünü diyorlar, çünkü beni, bu arada büyümüş, onların boylarını geçmiş olan tek çocuklarını yıllardır *bozan* biri olarak görüyorlar sonuç olarak, hiç de niyetleri olmadığı halde, yetişmekte olan bir felsefeci ve devrimci doğurmuş olmaları onları şaşkınlığa sürüklüyor, ömür boyu hiç düşünmeden onlara bağlanacağı

yerde, gözü onları mahvetmekten başka bir şey görmeyen birini doğurdukları için. Doğal olarak çok sevdikleri oğullarının yalnızca *baştan çıkarıcısı* olmayıp, aynı zamanda onu mahveden kişi, dolayısıyla onları da mahveden kişi olmakla suçluyorlar beni, beni evlerine soktular ve yüksek bir ücret ödüyorlar çünkü Gambetti'ye verdiğim dersler ucuz değil, bu gibi derslere verilen ücretin çok üzerinde ama Gambettiler zengin insanlar, diyorum kendi kendime, onlardan fazla para aldığım için vicdanım rahatsız değil, aslında bu paraya gereksinimim de yok çünkü bende fazlasıyla var. Ama Gambettiler bunu yalnızca biraz sezinliyorlar, bu konuda kesin bilgileri yok. Oysa Gambetti parasal durumumu biliyor, annemle babam ne kadar zengin olduğunuzu bilseydi, size hiçbir şey ödemezlerdi, sizden ders almama da böylece izin vermezlerdi, demişti bana. Şimdiki durumda ise, çoktandır onlara anlaşılmaz görünen dersler konusunda cömert bir tavrın ve hayırseverliğin rol oynadığına inanıyorlar ve sizden aldığım derslere para ödeyerek, belki de iyi olmayan, hatta iyi olmamakla kalmayıp mahvedici olan bir iş yaptıkları için bu hayırseverliğe sığınıyorlar. Gambetti ise, kendisine onlardan uzaklaştırmam için anne babasının bol keseden para saçmasını, ona bir gün anne babasına ve onlarla ilgili her şeye korkunç biçimde karşı duracak düşünceler aşılamamı doğru buluyor. Ama Avusturyalılıktan gelen zararsız bir Almanca öğretmeni olarak görmediler beni hiçbir zaman, diye düşündüm, kim olduğum ve ne yaptığım çok açıkça ortada zaten, diye düşündüm. İşimle ilgili, yani Gambetti'ye Alman yazınını öğrettiğim, bunun yanında da ona dünyanın değişimi ve yıkılmasıyla ilgili düşüncelerimi aşıladığım için kendime sitem etmiyorum. Ben *sokulmadım* ki, *zorlamadım* da, diye düşündüm, Gambetti, Zacchi'nin önerisiyle bana geldi, Gambetti'nin anne babası benden oğullarına ders vermemi açıkça *rica ettiler*, benim ideal öğretmen olduğumu söylediler. Ben de kendimi Gambetti'nin ideal öğretmeni olarak görüyorum. Gambetti de bu düşünceyi benimle paylaşıyor. Bu arada anne ve babasının bende anlaşılmaz gördükleri şeyin gerekli olduğunu düşünüyor ve de doğal olduğunu, Gambetti durmadan ona *gerektiği gibi* ders verdiğimi yineleyip duruyor, kendisinin de sonuçta *rast-*

lüksüsal olarak öğrenmeye karar verdiği Alman yazınını, ona öğrettiğim tüm diğer şeyler için bahane olarak gördüğünü söylüyor, bununla, bu arada kendi düşüncelerine de dönüştürdüğü benim düşüncelerimden başka bir şeyi kastetmiyor. Giderek her şeyi reddetmeliyiz, demiştim Gambetti'ye Pincio'da, giderek her şeye karşı olmalıyız, amacımız olan genel yıkımda payımız olması için, sonunda onu yeni bir şey uğruna tamamen yok edebilmek için eskiyi dağıtmalıyız. Eskiden vazgeçilmeli, eski yıkılmalı, yeniyi olası kılmak için, bu yeninin *ne* olduğunu bilemesek de, bu süreç ne kadar acı verse de bunun olması şart Gambetti, dedim ona, bundan geri dönüş yok. Böyle düşündüğümüz zaman eski olan her şey doğal olarak bize karşıdır, her şey bize karşıdır Gambetti, dedim ona. Eskinin yerine istek duyduğumuz yeniyi koyma düşüncemizde eskiyi ortadan kaldırırken bize hiçbir şey engel olmamalı. Her şeyden vazgeçmeliyiz, dedim Gambetti'ye, her şeyi itmeliyiz, sonunda her şeyi yok etmeliyiz Gambetti. Aşağıya Piazza Minerva'ya bakarken, kendimi Gambetti'ye, okul arkadaşım Eisenberg, Maria ve Zacchi ile Grödnertal'ın yanındaki bir düzlükte olduğumuzu gördüğüm bir düşü anlatırken gördüm. Bu düş en azından dört ya da beş yıl geride kaldı, dedim Gambetti'ye. Bu düşte ben henüz çok genç biriydim, dedim Gambetti'ye, belki yirmi yaşında, Eisenberg de benimle aynı yaşta, Maria ise daha yaşlı değil bizden. Küçük, eski bir otele yerleşmişiz, adı *Zur Klause*'ydi, otelin levhasını ilk seferki kadar net görüyorum, dedim Gambetti'ye. Bu düşü pek çok kez yeniden anımsadım ve her seferinde bu düşün içine iyice dalmayı denedim, bu kez öncekilerden daha da büyük bir istek duyuyordum çünkü elimde telgraf vardı ve ben ne olursa olsun bu telgraftan başka şeyler düşünmek istiyordum, kuşkusuz korkunç olan bu telgraftan başka şeyler düşünmek için bu düş bana en yararlı araç olarak görünmüştü, *neyin* beni bu düşe götürdüğünü söyleyemem, ama herhalde Gambetti'nin ben bu telgrafı almadan yalnızca iki ya da üç saat önce bana söylediği bir cümle yüzünden olmalı, aslında *önemsiz bir cümleydi* bu söylediği ama içinde *yayla* sözcüğü geçiyordu; Gambetti bana gelecek yaz anne babası ve benimle, altını çizerek söylediği gibi yaylaya gidecekti, orayı çok seviyordu,

orada çocukluğundan beri iyi bildiği dar bir düzlükte, ikimiz için de iyi sonuçlar verecek olan derslerimizi en hoş biçimde ve genellikle derslerimizde rahatsızlık yaratan tüm tedirgin edici unsurlardan kurtulmuş olarak ilerletebilecektik, Gambetti Kuzey İtalya yaylasına anne babasıyla gidiyor olsa da, aslında beni nimle gideceğini *sanki tamamen önemsiz bir şeymiş* gibi söyledi ve eğer itirazım olmazsa beni bu yaylada çalışma günlerine davet edeceğini belirtti, o sırada tam da Schopenhauer üzerine konuşuyorduk, felsefecinin köpeği hakkında, *İstek ve Tasarım Olarak Dünya*'yı sonuna kadar düşünmek ve sonuna kadar yazabilmek için köpeğini, evdeki bakıcı kadının üstüne koyduğundan, *köpek ve bakıcının Schopenhauer'in kalemini hareket ettirdiklerinden söz ediyorduk* Gambetti'nin dediği gibi, ki birden Gambetti, hiç değilse benim için tamamen sürpriz ve bağlantısız bir biçimde gelecek yılki yayla gezisinden, oraya *kareli bir not defteri* götüreceğinden söz açtı, bu kareli not defterinin ne anlama geldiğini bana söylemeden, ben de bu özellikle altı çizilen kareli not defterinin ne anlama geldiğini sormadım ama Gambetti'nin Pincio'da *annem ve babamla yaylaya*, dediğini belirgin bir biçimde duyuyorum, ama bu aslında *Sizinle* demektir, demişti ki şimdi aklıma bu düşü getiren şeyin de bu olduğunu düşünüyorum, ki bu düş yılda birkaç kez *geri dönüyor* bana, tüm garipliği ile demek zorundayım, bu düşü dört ya da beş yıl önce ilk kez gördüğüme eminim, Steiermark'taki Neumarkt'ta, eski bir aristokrat villasının kasvetli iki kişilik odasında, oraya akrabalarım tıkmışlardı beni, o zaman söyledikleri üzere iyileşmem için iki günlüğüne, ateşli bir hastalık geçiriyordum, kimse bunun gerçekte nasıl bir hastalık olduğunu bilmiyordu. Annemin Neumarkt'ta doğramacılık işi yapan akrabaları, dolayısıyla da benim akrabalarım olan insanların iki yataklı, perdeleri kapatılmış odalarında yatıyordum, niçin onları o zaman ziyaret ettiğimi hatırlamıyorum, herhalde Neumarkt'ta, tanıdığım bu en karanlık ve en rutubetli yerde kendimi üşütmek için, diye düşünüyorum bugün. Perdeleri kapatılmış bu odada iki gün ve iki gece ve anımsadığım kadarıyla hiç gıda almadan Neumarkt'taki gerçekten çirkin bir yer, hiçbir akraba yüzü de gelmiyor gözümün önüne artık, hayal meyal de olsa, orada bu dü-

gördüğümü hatırlıyorum yalnızca. Yağmurlu bir havada kuzey İtalya'daki düzlüğe gelmiştik Gambetti, dedim ona, aynı yaştaki Eisenberg, aynı yaştaki felsefeci Zacchi ve Maria, baş şairim Maria, dedim Gambetti'ye, o zaman da benim için en büyük şairdi o; Maria Paris'ten gelip bize katılmıştı, o zamanlarda oturduğu Roma'dan değil, bugün de oturduğu evdeydi yine, ama bu ev bugünkü gibi değildi, henüz binlerce kitap yoktu evinde, yalnızca yüzlercesi vardı. Henüz evinde halılar da yoktu Gambetti, dedim ona. Ama o zaman da Maria zamanının çoğunu yatağında uzanarak geçirir ve konuklarını yatağında buyur ederdi. Maria Paris'ten çılgın bir pantolon-ceket giymiş olarak gelip bize katıldı, dedim Gambetti'ye. Sanki büyük bir operaya gidecekmiş ya da büyük bir operadan geliyormuş gibiydi. Siyah kadife bir pantolon Gambetti, dizlerinin altında ipek fiyonklarla bağlanmış, üzerinde de yakası turkuaz renkli kardinal kırmızısı bir ceket. Maria'nın bu operavari giysi ile yayladaki düzlükte görülmesi doğal olarak büyük ilgi yarattı Eisenberg onu karşılamaya gitti, bense onun gelişini daha uzaktan gözlemliyordum, *Zur Klause* oteline doğru yürüyordu operavari hareketlerle Gambetti, dedim ona, kollarını, bacaklarını ve kafasını operavari hareketlerle hızlı hızlı sallıyor, sanki otele doğru dans ederek geliyordu Gambetti, dedim ona. Giysisi önce uzaktan bu kadar belirgin olarak görülmüyordu, ben gelenin Maria olacağını doğal olarak düşünmemiştim, Maria'nın gerçekten de buraya geleceğini hiç düşünmemiştim, evet, hele böylesi bir giysiyle, Roma'dan değil de Paris'ten geleceğini, hiç mi hiç düşünmemiştim Gambetti, dedim ona. Eisenberg onu karşılamaya gitti, ne Zacchi ne de ben gittik, sanki Eisenberg onun ne zaman geleceğini kesin olarak biliyordu, Zacchi ve ben belli ki bilmiyorduk, otelin penceresinde dururken Zacchi'nin odasında olduğunu ve henüz kalkmamış olsa da uyumuyor olacağını düşünüyordum, o benim ve Eisenberg'in tersine geç kalkan biri olarak tanınırdı, bizse erken kalkardık, Eisenberg her zaman benden daha da erken kalkardı, dedim Gambetti'ye, işte bu yüzden de, Zacchi ya da benim değil de Eisenberg'in Maria'yı karşılamaya gitmesi normaldi, Maria çok erken geldi yanımıza, dedim Gambetti'ye, sabah saat beşten

önce. Ne zaman yaylada olsam başıma geldiği üzere uykusuz bir gece geçirmiştim, neredeyse bütün gece pencerenin yanında durmuş ve dışarıya bakmıştım, saatlerce, uykusuzluktan devrilinceye kadar, demiştim Gambetti'ye, gerçekten ve hakikaten devrilmeden, o sırada Maria'nın, benim Zacchi ve Eisenberg'le birlikte, bir gece önce, Schopenhauer ve Maria'nın şiirlerini konuşma amacıyla yerleştiğimiz otele doğru geldiğini gördüm, bu düşte orada kalışımızın tek amacı buydu, dedim Gambetti'ye, bu amaç için bize ideal görünen iklimi seçmiştik, bu yüksek yayladaki düzlüğü, ki oraya yalnızca bir patikayla ulaşılıyordu, yol yoktu, yani yalnız yaya olarak gidilebiliyordu. Maria'nın bir akşam önce bizimle birlikte orada olması gerekiyordu ve ben kendimi durmadan otelciyi yatıştırırken, başroldeki arkadaşımız Maria'nın mutlaka geleceğine inandırmaya çalışırken ve buna yemin ederken görüyorum, sakin olun diyorum, *Zur Klause* otelinin sahibi yalnızca üçümüz, yani Eisenberg, Zacchi ve benim için *yiyip içme ücreti* denen parayı ödeyeceğimizi sanıyordu, çünkü biz yalnızca oda kiralamamış, *full pansiyon* almıştık, Schopenhauer'in *İstek ve Tasarım Olarak Dünya'sını Maria'nın şiirleriyle* karşılaştırmayı, hiç rahatsız edilmeden yapabilmek için, Roma'dan bu amaçla gelmiştik buraya, Eisenberg, Zacchi ve ben, bize son derece çekici bir çalışma olarak görünmüştü bu, fikir Eisenberg'indi ve Zacchi'yi heyecanlandırmıştı, ben de bunun üzerine *Zur Klause*'deki odaları ayırtmıştım, Maria bu planımızı kabul etmişti, *Heidegger değil, Schopenhauer mi*, diye sormuştu, bu çalışmamızın onu sevindirdiğini ama bir geceliğine Paris'e gitmek zorunda olduğunu söylemişti, Paris yolculuğunun amacını söylemek istemiyordu, bunu bana söylemesi için ona ne kadar ısrar ettiysem de, bir tek gece için Roma'dan Paris'e gitmenin alışılmış bir şey olmadığını, demek ki *varoluşsal bir neden* olduğunu bu düşte Maria'ya söyledimse de, o beni dinlememiş ve mantosunu giyip Roma'yı o anda terk etmişti. Dışarıya çıkarken, grubumuza zamanında katılacağını da söylemişti. Ve gerçekten de işte şimdi onun operavari giysisi içinde doğru anda, bizim tartışmamız için hazır olduğumuz otele doğru geldiğini görüyordum. Bir gece önce hemen hemen hep camın yanında durarak Schopenhauer ve

Maria'nın şiirleriyle uğraşmıştım, bu ikisini, yani Schopenhauer'in düşünceleriyle Maria'nınkileri birbirleriyle karşılaştırmış, her iki düşünme biçimi arasındaki gerçekten felsefi bir ilişki kurmaya çalışmış, Maria'nın şiirini, Schopenhauer'in felsefi yapılarıyla durmadan karşılaştırarak, karşı karşıya koyarak, Maria'nın şiirindeki felsefi yönü, Schopenhauer yapıtındaki yazınsalı, daha doğrusu şiirseli ortaya çıkarmayı denemiştim. Bunu yapmak için bana tamamen uykusuz bir gece gerekliydi, hatta böylesi idealdi, dedim Gambetti'ye, biz yaşamımızdaki her uykusuz gece için minnettar olmalıyız Gambetti, dedim ona, çünkü bizi mutlaka *felsefi açıdan ileriye* götürür. Gambetti beni dikkatle dinliyordu ben Pincio'daki gürültüye aldırmadan düşümü anlatmayı sürdürürken, hatta bana her zaman düşünce düşmanı olarak görünmüş olan kuş cıvıltıları bile düşümü anlatmamı engelleyemiyordu. Bütün gece *Zur Klause* otelindeki odamın penceresinin yanında durmuş ve Maria ve Schopenhauer'i düşünmüştüm Gambetti ve zaten akşam saatlerinde bu düşünceyi mümkün olduğunca uzatmaya karar vermiştim, herhalde sonradan uykusuz geçen gecemin nedeni de buydu. O gülünç görüntünün *Zur Klause* oteline doğru yaklaştığını gördüğümde Gambetti, ki önce koyu siyahtı ve Maria olduğu anlaşılmıyordu, ama elli ya da kırk metreden daha yakına geldiği anda, kar fırtınasının içinden kuklamsı hareketleriyle çıkıp gelen gülünç kişinin ancak Maria olabileceğini anladığımda, Maria'nın bir gecelik Paris gezisinin nedenini de hemen anladım, yalnızca bir opera gösterisi için Paris'e gitmişti Gambetti, dedim ona, doğal olarak da bu giysiyle, ki ben bu giysiyi Roma'dan tanıyordum, çünkü Maria bu pantolonu ve ceketi Roma'da benimle birlikte satın aldı, Maria'nın her zaman söylediği gibi umutsuzluk veren bir öğleden sonra ikimiz birlikte alışverişe gitmiş ve bu pantolon ve ceketi satın alarak umutsuz bir öğleden sonrayı mutlu bir öğleden sonraya dönüştürmüştük, alışveriş, dedim Gambetti'ye, ne olursa olsun, kendimizi kaptırdığımız ve en büyük lüksten bile kaçınmadığımız zaman bizi hiçbir şeyin kurtaramadığı gibi kurtaran bir olgudur, yani biz en hoş, aynı zamanda en pahalı, tıpkı bu kostüm kadar gülünç olsa da en pahalı olanı almaktan kaçınmazsak, dedim Gambet-

ti'ye, sokağa çıkıp lüks bir mağazaya giderek kendimizi en gülünç biçimde baştan aşağıya yeniden giydirip, kitsch bir *Don Giovanni* operası için bile olsa kendimizden lüks bir varlık yaratırsak, bu, ölesiye umutsuzluğa kapılmaktan, yatağımızda üç misli uyku ilacı alarak sığınak aramaktan, her zaman yeniden uyanmaya değdiği halde yeniden uyanıp uyanamayacağımızı bilmemekten daha iyidir, dedim Gambetti'ye; Maria o gülünç kostüm içinde *Zur Klause*'ye doğru gelirken, onun Paris'e en sevdiği opera olan Debussy/Maeterlinck'in *Pelleas ve Melisande*'sini görmeye gittiğini anlamıştım. Maria, Paris Operası'ndan çıkıp bize katılmak ve böylece sözünü yerine getirmek için dosdoğru yayladaki düzlüğe gelmeye çekinmez, diye düşündüm pencerenin yanında durmuş, Eisenberg karşılamak için ona doğru giderken, ben de Maria'nın *Zur Klause*'ye doğru gelişini gözlemlediğim sırada, dedim Gambetti'ye. Eisenberg'i gözlemlerken, benim gibi onun da uyumadığını ve doğal olarak Maria'yı ilk görenin o olduğunu, böylece onu karşılamaya koşan ilk kişi olduğunu düşündüm. Eisenberg için tipik bu, diye düşündüm pencerede dururken. Maria ve Eisenberg birbirleriyle her zaman iyi anlaşmakla kalmadılar, çok iyi anlaştılar ve *zihinsel olarak da aynı düşüncedeydiler.* Eisenberg de Maria'yla aynı felsefeyi sever, şiir konusunda aynı görüştedir. İkisinden de aynı derecede bilgi edindim, diye düşündüm. Maria'nın elinde hiçbir şey yoktu, dedim Gambetti'ye, yağan tipinin içinden önemli bir mutluluk durumundan çıkar gibi çıkarak *Zur Klause*'ye doğru geliyordu. Otelci nasıl sakinleşecek! dedim kendi kendime Maria'yı görür görmez. Zacchi, Maria'nın gelip gelmeyeceği konusunda kuşku duyan tek kişiydi. Akşam bizimle birlikte Kuzey İtalya'ya yayla düzlüğüne gelmek yerine Paris'e gidip, oradan da ertesi sabah, onun için de bir oda ayırttığımız *Zur Klause* otelinde bizimle nasıl olur, demişti Zacchi. Zacchi her zaman vesveseliydi, dedim Gambetti'ye. Zaten Zacchi her zaman bizim tarafımızdan *kuşkucu* diye adlandırılmıştır. Maria durmuştu ve Eisenberg de onun yanına gitmişti, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi çalışma odamın penceresinde durmuş, aşağıya Piazza Minerva'ya bakarken, tam o sırada, dedim Gambetti'ye, düşümü anlatırken, korkunç bir patlama

duydum, gök gürültüsü gibi, o anda tüm yeryüzü sallandı. Garip olan, daha sonra saptadığım üzere bu patlamayı benden başka kimsenin duymamış ve toprağın sarsıldığını kimsenin algılamamış olmasıydı. Maria ve Eisenberg bu gök gürültüsü patlamasını ve sarsıntıyı algılamamışlardı. Bana öyle gelmişti ki, Maria ve Eisenberg, onları penceremden dikkatle izleyen beni görmeden otele doğru ilerlerken, Maria sanki *Zur Klause*'ye yalınayak gidiyordu ve sonra da onun gerçekten yalınayak yürüdüğünü, ayakkabılarını Eisenberg'in elinde taşıdığını gördüm. Eisenberg her zaman nazikti, dedim Gambetti'ye, nezaketli, deyiş yerindeyse herkesten çok ikinci bir doğa olarak benimsemiş biriydi. Biraz daha pencerede durup aşağıya baktım ve Maria ile Eisenberg'in *Zur Klause*'ye gelen yolda bıraktıkları ayak izlerini mümkün olduğunca geriye doğru izlemeyi denedim. Yüz yirmiye yakın adım saydım, kesin olarak anımsıyorum Gambetti, dedim ona, sanki bu düşü dört ya da beş yıl önce değil de *şimdi* görür gibiyim. Görüntü kopuyor ve birden *Zur Klause*'nin girişinde Maria ile Eisenberg'i yan yana görüyorum, Eisenberg ayakkabılarını çıkarıyor, Maria kendi ayakkabılarını Eisenberg'e giydiriyor, Eisenberg de kendi ayakkabılarını Maria'ya giydiriyor. İkisi bunun üzerine kahkahalarla gülüyorlar ama ben içeriye girer girmez kahkahayı anında kesiyorlar. Kısa bir aradan sonra ikisi gene öyle bir gülüyorlar ki tüm *Zur Klause* sarsılıyor. Maria bacaklarını uzatıp Eisenberg'in ayakkabılarının olduğu ayaklarını havaya kaldırıyor, yani Eisenberg'in her zaman giydiği uzun siyah çizmelerini, o son derece yumuşak ama uzun çizmelerini Gambetti, diyorum. Eisenberg de Maria'nın ayakkabılarıyla, gümüş renkli parlak bale pabuçlarıyla *Zur Klause*'nin girişinde oradan oraya zıplıyor; bu arada her ikisi de, Ayakkabılarımızı değiş tokuş ettik, Ayakkabılarımızı değiş tokuş ettik! Ayakkabılarımızı değiş tokuş ettik! diye bağırıyorlar, ikisi de yorgun düşünceye kadar böyle devam ediyor, sonra Maria boynuma sarılıyor, beni binanın önündeki banka çekip öpüyor, o sırada Eisenberg sırtını girişteki duvara yaslamış, bizim binanın önündeki banka nasıl oturduğumuzu izliyor. Ben fırlayıp kalkıncaya kadar öpmeyi sürdürüyor beni Maria. O anda Eisenberg, Maria'dan tekrar ayakkabılarını çı-

karmasını istiyor. Maria Eisenberg'in ayakkabılarını çıkartıyor ve onun kafasına fırlatıyor, Eisenberg geri çekiliyor ve böylece Maria'nın fırlattığı ayakkabıların gerçekten kafasına isabet etmesini engelliyor. Eisenberg yerdeki ayakkabılarına doğru eğiliyor, Maria hâlâ Eisenberg'in ayağında olan bale ayakkabılarını gösteriyor Gambetti, dedim ona. Çok groteskti bu Gambetti, topuklarına kadar uzun siyah paltosu ve ayaklarında Maria'nın bale pabuçlarıyla Eisenberg. Eisenberg Maria'nın ayakkabılarını kendisinin çıkartmayacağını, Maria'nın bale ayakkabılarını *bizim* çıkarmamız gerektiğini söylüyor. Bunun üzerine Maria, Eisenberg'e *nanik yapıyor.* Ama sonra Eisenberg'in, Maria'nın bale pabuçlarını kendisi çıkaracağı için mutsuz olduğunu görünce, eğiliyor ve onun ayağından pabuçları çıkartıyor. Şimdi de Eisenberg orada, *Zur Klause*'nin girişinde yalınayak duruyor, dedim Gambetti'ye ve bana sarılmış olan Maria'ya doğru yürüyor. Eisenberg, Maria'nın önünde diz çöküyor ve ayakkabıları ona uzatıyor. Bunlar *senin* ayakkabıların, *senin* için çıkardım onları, diyor Eisenberg, ayakkabıları Maria'ya verip yeniden ayağa kalkıyor. Maria, Eisenberg'i öpüyor, dedim Gambetti'ye ve elinde tuttuğu bale ayakkabılarıyla dışarıya, açıklığa koşuyor. Eisenberg ve ben ardından bakıyoruz. Çocuğumuz inşallah ölmez diyor Eisenberg o anda, dedim Gambetti'ye. Kar yeniden yağmaya başlamış. Sonra kendimi Eisenberg ve Zacchi ile *Zur Klause*'de ufak bir köşe masasında otururken görüyorum, dedim Gambetti'ye. Önümüzde Maria'nın şiirleri ve Schopenhauer'in *İstek ve Tasarım Olarak Dünya*'sı duruyor. Hepsi önümüzde açılmış, dedim Gambetti'ye. *Zur Klause* otelinin sahibi içeriye giriyor, kahvaltı servisi yapmak istiyor bize, o masanın üzerinde ve masayı boşaltmamız gerektiğini söylüyor. Kaldırın bu şeyleri masadan, diyor otelci ve masayı kendisi boşaltmaya kalkışıyor. Otelci bizim iznimiz olmadan kendisi masayı boşaltmaya kalkıştığı anda Maria içeriye giriyor. Otelci önümüzden Schopenhauer'in *İstek ve Tasarım Olarak Dünya*'sını çekip almayı başaramıyor çünkü Eisenberg ona bağırıyor. *Defolun!* diye bağırıyor Eisenberg otelcinin yüzüne karşı, Maria da o sırada otelcinin arkasında duruyor. Maria o sırada orada neler olduğunu anlayamıyor, dedim Gambetti'ye. Eisenberg aya-

Ağlıyor ve otelcinin yüzüne karşı birkaç kez *Defolun!* diye haykırıyor. İşte bu, otelcinin bize iyice sinirlenmesine neden oluyor. Hızla, açık duran Schopenhauer kitabına uzanmayı, onu masadan çekip almayı deniyor ama Eisenberg daha hızlı davranıyor. Eisenberg Schopenhauer kitabını çekip alıyor ve onu sıkı sıkı göğsüne yapıştırıyor. Ben ise Maria'nın şiirlerini çekip alıyorum, Zacchi de masanın üzerinde duran not defterlerimizi. *Zur Klause*'nin sahibi kendini o kadar kaybediyor ki, bizi öldürmekle tehdit ediyor. Gerçekten de otelci güçlü kuvvetli bir adamdı ve hepimiz ondan korkmuştuk. Maria yanıma oturmuş ve bana sarılmıştı, dedim Gambetti'ye. Neler olduğunu anlamıyordu. Roma'da *Zur Klause*'yi ona amacımız için en ideal yer diye anlatmıştık, sevimli, son derece nazik bir otelcinin yeri diye, bunun amacımız için de en iyi koşul olduğu konuşulmuştu. Oysa şimdi sinirden köpüren, bizi öldürmekle tehdit eden bir adama tanık oluyordu ve hepimizin gördüğü gibi bu adam hiçbir şeyden çekinmiyordu. *Zur Klause*'yi seçmiştik, çünkü planımız için başka hiçbir yerin söz konusu olmayacağını düşünmüştük, yani Maria'nın şiirlerini Schopenhauer'in *İstek ve Tasarım Olarak Dünya*'sındaki düşüncelerle karşılaştırmak için. *Zur Klause*'nin sahibi bizi öldürmekle tehdit ederken aynı anda masayı kurmuştu, kahvaltı sofrasını kurmak hangi koşulda olursa olsun *onun alışkanlığıydı,* dedim Gambetti'ye, kurmak zorundaydı çünkü karısı ona bunu emretmişti, dedim Gambetti'ye, böylece bir yandan bizi gerçekten öldürmekle tehdit ederken öte yandan da sofrayı kurdu. *Üstelik ödeme de yapmadınız henüz,* diye bağırdı *Zur Klause*'nin sahibi, biz ise o sırada dehşet içinde kitaplarımızı ve kâğıtlarımızı göğsümüze bastırmış, tek kelime bile söyleyemiyorduk. Hemen ödemek zorundasınız! diye bağırdı birkaç kez otelci sofrayı kurunca kadar. Biz tek söz bile söyleyememiştik ama *Zur Klause*'nin mutfak kapısının ardında otelcinin karısının bizi dinlediğini biliyorduk. Hiç değilse ben biliyordum, mutfak kapısının ardında otelcinin karısının nefes alışını duyduğumu düşünüyordum. Otelci kitaplarımızı ve kâğıtlarımızı gördüğü için de sakinleşemedi ve masayı kurduktan sonra da tehditlerini sürdürdü. Bu gibi insanlar hapse tıkılmalı, diye bağırdı birden-

bire, bunlar kilit altına alınmalı ve parmaklıklar ardına konmalı, sizin gibiler dedi bize, nefes nefese kalmıştı, bu gibi kitapları yanlarında taşıyanlar ve bu gibi kâğıtları ve bu gibi giysileri olanlar ve Maria'nın giysisini gösterdi önce, sonra Eisenberg'in uzun siyah paltosunu ve Eisenberg'in sakalı yüzünden de sinirlenip, bu gibi sakalı olanların asılması gerektiğini söyledi. *Zur Klause*'nin sahibi otelcinin birçok kez, sizin gibi serserilerin (yani biz) *kökü kurutulmalı* diye bağırarak korkunç biçimde abarttı sahneyi. Yüzümüze karşı birçok kez *kökü kurutulmalı* diye bağırdı. Sonra sanki bir kriz geçiriyormuş gibi birden göğsünü tuttu ve gerçekten de masanın üzerine yığıldı. *Zur Klause*'nin sahibi otelcinin bu zayıflık anından faydalanarak hemen odayı terk ettik ve *Zur Klause* otelinden kaçtık. Düzlükten dışarıya doğru koştuk, dedim Gambetti'ye, Schopenhauer'imizi ve Maria'nın şiirlerini göğsümüze bastırarak, sanki hayatta kalabilmek için kaçıyor gibiydik. Maria'yı ortamıza almıştık. Düzlükte öyle bir tipi vardı ki hiçbir şey göremiyorduk ama burası geniş bir yer olmadığı için sonuna ulaştık. Gambetti her zamanki gibi dikkatle dinlemişti. Düşümle ilgili bir tek sorusu bile yoktu. Bu düşü doğal olarak Eisenberg, Zacchi ve Maria'ya da anlattım. Hepsi de susmuştu. Gambetti Maria'dan, içinde her zaman her şeyin hazırda olduğu ve *düşünme gücünün* hazırda olan bu her şeye hangi topluluk içinde olursa olsun dayanabildiği bir insan olarak söz eder. Bu yüzden de Maria bir söz bile etmek zorunda kalmadan bulunduğu yerde odak noktasını oluşturur. Spadolini de kendi tarzında böyledir, kimin yanında olursa olsun. Maria kaçınılmaz biçimde herkesin dikkatini ona yoğunlaştırmak *zorunda kaldığı* kişidir, kendisi de bunu bilir, tıpkı Spadolini'nin her toplulukta odak noktası olacağını hemen anlaması gibi. Maria ve Spadolini yan yana geldiklerinde, içinde bulundukları topluluğu muhakkak dağıtır, onu ayrıştırırlar. Çok sık tanık oldum buna, dedim Gambetti'ye, bir topluluk içinde ikisi yan yana geldiğinde, bu topluluk hemen kendi öğelerine ayrıldı, deyiş yerindeyse, çünkü her ikisi tarafından dağıtılmış oldu. Ya Maria odak noktasıdır ya da Spadolini, dedim Gambetti'ye, ama ikisi birden olamaz. Hiç değilse Spadolini Maria'dan nefret ettiğini gizliyor, oysa Maria Spadolini'yi sevmediğini hiçbir

zaman saklamıyor, tam tersine, eline geçen her fırsatta bunu dışa vuruyor, dedim Gambetti'ye. Spadolini sürekli Maria'nın şiirlerini çok beğendiğini söylüyor, bunu söyleyerek Maria'ya karşı duyduğu nefreti bir kenara itmeyi amaçlıyor, onun şiirlerini beğendiğine ve bunlara değer verdiğine dair açıklamalarını, Maria'ya karşı duyduğu nefreti bastıracağı bir araç gibi görüyor ama Gambetti doğal olarak bunu başaramıyor, dedim ona. Spadolini Maria'nın şiirlerini överken, ki bunları beğenmesi *olanaksız*, hep bir adım fazla ileriye gidiyor, dedim Gambetti'ye, çünkü bu şiirler nereden bakılırsa bakılsın Spadolini'ye karşı şiirler ve Spadolini üzerinde yıkıcı etkileri var, dedim Gambetti'ye. Spadolini herkesin önünde Maria'nın Ungaretti'den yaptığı şiir çevirilerini övüyor ve bunu öylesine abartıyor ki, duyduğu tüm nefret dile gelmiş oluyor, dedim Gambetti'ye, onu sevmediği ve Maria'nın söylediği her şeyden nefret ettiği halde Maria'ya kur yapıyor. Maria ise Spadolini'yi açıkça reddediyor ve benim onunla ilişkimi çoktan koparıp atmamış olmamı anlamıyor Gambetti. Spadolini'ye bağlılığımı ve ondan vazgeçmek *istemeyişimi* anlayamıyor. Spadolini'nin karakterini her zaman ahlaksız olarak nitelendiriyor, neden böyle olduğunu da bana açıklıyor Gambetti, *oldukça sık* Spadolini ile buluştuğum için bana sitem ediyor, *anneni durmadan baştan çıkaran o can sıkıcı adamla* diyor. Onun gözünde Spadolini tanıdığı en sahtekâr insan, Spadolini doğuştan şarlatan, doğuştan çıkarcı, sadece kilise ile ilgili de değil en alçakça kişisel amaçları söz konusu olduğunda da öyle, ben Spadolini ile ilişkimi sürdürmeye devam ettiğim için karaktersizmişim, böyle dedi gene Maria, daha dün akşam, dedim Gambetti'ye Pincio'da. Maria Avusturya Kültür Enstitüsü'nde şiirlerini okuyor ve Spadolini hayranlıkla alkışlıyor, çünkü bundan çıkar bekliyor, şiirler hoşuna gittiğinden değil, dedi Maria, dedim Gambetti'ye. Spadolini Peru büyükelçisine Maria'yı kelimesi kelimesine *yaşayan en büyük şair* olarak tanıştırıyor ve ondan hiç hoşlanmıyor, ondan nefret ediyor ve onu her ay en az bir kez kendisinin sevdiği ama Maria'nın nefret ettiği, iğrendiği Via Veneto'ya yemeğe davet ediyor, dedim Gambetti'ye, Maria bu davetlerin hepsini her zaman reddettiyse de Spadolini Maria'yı gene davet ediyor. Ba-

na, Maria'yı gene davet ettim, ama o reddetti, ben gene de onu hep davet edeceğim ve o gene reddedecek diyor, dedim Gambetti'ye. Spadolini kendi tarzında, deyiş yerindeyse, önemli bir şahsiyet, Maria tarafından reddedilmek zorunda, Maria yanında önemli şahsiyetler olmasına dayanamıyor, aslında Spadolini önemli bir şahsiyet değil ama Spadolini toplumsal yaşamda tam bir diplomat, tüm kurnazlıkları beceriyor, Maria'da yok bu beceri ve bunu açıkça ortaya koyuyor, çünkü başka türlü davranamaz. İkisi de, hem Spadolini hem de Maria odak noktası, *iki odak noktası yoktur,* Spadolini kurnazlıkla, Maria ise doğallıkla böyle, dedim Gambetti'ye. Maria'daki Avusturyalılık doğal olan, Spadolini'deki Vatikanlılık yapay olan, dedim Gambetti'ye. İkisi de aynı derecede önemliler ve aynı biçimde birbirlerinden nefret ediyorlar, dedim Gambetti'ye, önemlerinin ve nefretlerinin bilincindeler, ama Spadolini daha güçlü olan, bu yüzden de Maria gibi kendini hep geriye çekmek durumunda değil, nihayet Maria'nın tek silahı kendini her zaman geriye çekmesi oldu. Spadolini kendini asıl bir tehlike karşısında ortaya atıyor, dedim Gambetti'ye, Maria ise geri çekiliyor. İkisi de yalnız olağandışı giysilere eğilimli değil, genel olarak olağandışılığa eğilimli. Nihayet ikisi de taşradan gelme Gambetti, kendilerini yalnızca olağandışılıklarıyla kabul ettirebildiler, Spadolini'nin her şeyi öyle; olağandışı, Maria'nın da her şeyi; birinde en kurnaz biçimde, ötekinde en doğal biçimde Gambetti. Bir kezinde bana söylediğine göre, Maria bir kitap yazmaya kalkışsaydı ve konusu şarlatan olsaydı, dedim Gambetti'ye, kitabın başkahramanı olarak Spadolini'yi betimlemeye bir an bile tereddüt etmezmiş. Ayrıca düzyazı yazmayı hep istemiş, bu yöndeki denemeleri hep boşa çıkmış ve o da bundan hemen vazgeçmiş, vazgeçmediğinde de, bir sanat yapıtı ortaya koyamadığını, kendi deyişiyle yalnızca *şaşırtıcı bir iş* ortaya çıkardığını anlamış, böyle demişti bana, dedim Gambetti'ye. Spadolini en büyük gayretkeş, Maria en büyük sanatçı, dedim Gambetti'ye. Aslında ben, dedim ona, *böylesi iki insanın,* gerçekten de iki önemli şahsiyetin arkadaşlarım olmasından mutluyum, bu arkadaşlıklar dışardan nasıl görünürse görünsün, Spadolini ve Maria birbirlerine hangi gözle bakarsa baksın, ben bu dostluk-

bunu sürdüreceğim, kaybetmek istemiyorum, hiçbir zaman, dedim Gambetti'ye. Spadolini'nin bana Peru'yu anlatışıyla Maria'nın bana şiirlerini okuyuşu aynı, aynı değere sahip Gambetti. Yalnızca karakter sahibi insanlarla birlikte olursak kısa sürede kurur gideriz, dedim Gambetti'ye, tersine hep karaktersiz denilenlerle uğraşmalıyız ki, dayanabilelim, zihinsel olarak mahvolmayalım. İyi karakterli denilen insanlar zamanla bizi sıkar ve öldürür, özellikle de onlarla bir arada olmaktan korumalıyız kendimizi, dedim Gambetti'ye. Maria ve Spadolini her zaman benim için büyük öğretmenler oldu Gambetti. Bunu onlara hiç söylememiş olsam da. Maria'yı o arabulucu, felsefe yapan kalender, dünyayı gezmiş, dünya insanı Zacchi kanalıyla tanıdım, o Eisenberg'le daha önceden tanışıyordu, beni Zacchi'yle tanıştıran da Eisenberg'di. Eisenberg Viyana döneminden önceki üç yıl Roma'da yaşamıştı, anne babasının İsviçre'deki evinden Viyana'ya gelmek için ayrılmıştı, orada en yakın arkadaşım oldu. Georg Amcama borçlu olduğum Wolfsegg'den kaçışımdan sonra Eisenberg'le Viyana'da geçirdiğim dönem, diye düşündüm şimdi, sonraki zihinsel gelişimim için son derece önemli olmuştu, gelişimim tamamen Eisenberg'in gittiği yöne gitmişti, yani dünyayla uğraşmak ve onu bu uğraş içinde yavaş yavaş açmaya ve çözmeye çabalamak. Benimle aynı yaşta olan Eisenberg, amcamdan sonra benim için en önemli beyin olmuş ve düşüncelerime doğru yönü vermişti. Maria ile Viyana'dayken, diye düşündüm pencerenin yanında durup aşağıya, Piazza Minerva'daki yavaşça hareket eden, hiç acelesi olmayan birkaç insana bakarken, günlerimizi neredeyse hep Eisenberg'le geçirdik, onunla Kahlenberg'e, Koblenz'e, dışarıya Heiligenstadt'a gittik. Eisenberg ona Viyana'nın güzelliklerini gösterdi, Maria için de varoluşsal önemi olan bu kenti tanıttı. Eisenberg'le olunca hiç sıkılmadık ve her zaman mutlu olduk, dedim kendi kendime, başından beri Eisenberg'le Maria'nın birbirleriyle *felsefi bir ilişkileri* oldu, bunu en ufak bir duygusal tedirginlik duymadan sakince gözlemleyebilen benim için bu ilişki büyük bir hayranlık kaynağıydı, iki düşünce insanının ideal biçimde birbirlerini anlamalarını ilk kez bu ikisinde gözlemleme fırsatı buldum ve, böylesi bir ilişkinin başkalarında

ender olarak başarıldığını düşündüm. Güney Avusturya'daki küçük, gülünç bir taşra kentinden gelen Maria, ki Musil de orada doğmuştu, ama Musil'in bu durum dışında orayla ömür boyu hiç ilişkisi olmamıştı, Musil'in orada doğmuş oluşundan zevksizliğin en uç noktasına varıncaya kadar faydalanan bu kentten, milliyetçiliğin ve nasyonal sosyalizmin ve taşra ahmaklığının her zaman adi çiçekler açtığı bu uğursuz sınır kentinden, kokuşmuş küçük burjuvalığın egemen olduğunu deneyimlerimizden bildiğimiz o kasabadan, beceriksizce inşa edilmiş, iç karartıcı sokakların arasında hiç de ilginç olmayan tepelerin arasında ve canlandırıcı olmaktan çok pis bir iklimde yaşayan kendini ahmaklığa ve büyüklük hastalığına kaptırmış, dünyadan haberi olmayan, ama kendilerini dünyanın merkezi olarak gören, tüm gülünçlükleriyle yaklaşık elli bin kişinin olduğu kentten gelen Maria, beni sonunda Wolfsegg'den uzaklaştıran dürtümle karşılaştırılabilecek bir dürtüyle, bana olduğu gibi ona da zarar vermiş olan çocukluğunun kentinden uzaklaşarak Viyana'ya gelmiş ve deyiş yerindeyse orada tutunmak istemişti ki, bu gerçekleşmesi en zor olan şeydi, kafasında sonraları yazacağı şiirleri vardı, diye düşündüm şimdi, küçük bir el çantasıyla ve tıpkı benim gibi, karşı koyan/kaçan, bir çıkış yolunu yalnız aramakla kalmayıp onu hemen gerçekleştiren birinin tüm düşleriyle gelen kız. Taşradaki düşünen kafalara savaştan sonra çok şey vaat eden bir kent olan Viyana'ya gelmişti, ama Viyana bunu gerçekleştiremiyordu çünkü bu kent o zaman da kimse için hiçbir vaadi yerine getirmemişti, doğal olarak Maria için de böyle oldu, diğer herkes için de. Viyana her ne kadar önce kendini kurtarıcı gibi gösterdiyse de, o zaman da tıpkı şimdi olduğu gibi onda kurtuluş aramış olanları ve hâlâ arayanları kötürüm bıraktı ve bırakmaya devam ediyor. Viyana, felsefe yapan, kurcalayan, kendi kafalarını harekete geçirenler için, bildiğim üzere çok kısa bir süre için kurtarıcıdır, bu arada milyon kez savlanmıştır bu. Viyana'ya gitmek demek, çok kısa süre için kurtarılmak demektir, daha uzun bir süre için değil, bu da Viyana'ya sığınan birinin mümkün olan en kısa zamanda oradan gene çıkıp gitmesi gerektiği anlamını taşır çünkü mümkün olan en kısa sürede bu sorumsuz, tamamen bozul-

miş kente sırtını dönmezse mahvolacaktır, Maria bunu çok önce kavradı, ben de, içimizden bir tek Eisenberg Viyana'ya hâlâ dayanabiliyor ama Eisenberg, Maria ve benden çok daha bertaraf bir kafaya sahip daha sert bir insan, diye düşündüm pencerede dururken. Maria'nınki gibi bir ruh, Viyana'da kısa sürede ezilir, Eisenberg'in sözleri bunlar, diye düşündüm pencerede durup aşağıya Piazza Minerva'ya, sonra da Pantheon üzerinden Zacchi'nin evinin penceresine bakarken, evde yoktur, diye düşündüm. Maria önce Almanya'ya, sonra Paris'e, sonra da Roma'ya gitmeyi başardı, şiirlerine uygun olarak, diye düşündüm. Ama durmadan Viyana'ya yerleşme girişiminde bulundu, her türlü insanla ilişki kurup geri dönüşünü olanaklı kılacak şeyleri yapmaya teşvik etti onları, ama Viyana'ya dönme işi gerçekten olur gibiyken, *her şey parçalandı*, o zaman bu Viyana'ya dönme planlarının hepsi yok oldu, örneğin ona ev bulan insanları düş kırıklığına uğrattı, hep söylendiği gibi, bir ömür geçirebileceği birçok evden daha onlara taşınmadan vazgeçti. Özellikle kültür bakanlığından bir yığın iğrenç insanın onu Viyana'ya çekmesine izin verdi, pis bir zihniyet taşıdıklarını söylemek zorunda olduğum bu insanların kucağına düştü, ben ona, onu Viyana'ya çekmeye kalkan bu insanların kirli düşünceli kişiler olduklarını hep söylememe karşın buna inanmak istemedi, kendisine ilgi duymadıklarını, yalnızca hain ve alçak amaçları için ilgilendiklerini, bu insanların kendilerine fayda sağlamak için açıkça Maria'yı kullandıklarını, bu arada ünlenen Maria'nın adını kötüye kullanarak kendilerine çıkar sağlamak istediklerini söyledim; bu insanları çok iyi tanıyordum, diye düşündüm şimdi, tamamen soğuk ve gerçekten de toplumdaki kanının tersine kaba, duyarsız olan Viyana'ya ve bu insanlara yanlış bir duygusallıkla kandı, neyse ki onları reddettiği o karar anına kadar yalnızca, nihayet kendini kendi evinde en iyi hissettiği yer olan *Roma'da onları başından sepetledi* deyiş yerindeyse. Bir kezinde bana *aslında Viyana'ya dönmek istiyorum*, dedi, ama sonra birkaç dakika bile geçmeden tam tersini aynı kararlılıkla söyledi, *aslında Viyana'ya dönmek istemiyorum*, dedi bana, aslında Roma'da kalmak istiyorum ve hatta Roma'da ölmek istiyorum, dedi. Maria Roma'da ölmek istediğini pek çok kez

söylemiştir, diye düşündüm. Aklı onu Roma'da kalmaya zorla-mıştı, gerçekte Viyana'yı sevmeye ama Roma'da kalmaya, diye düşündüm. Birkaç hafta geçtikten ve Viyana'da kendisine ev-ler bulup, gerçekten de önemli denilen tüm Viyana kapılarını açan insanları, deyiş yerindeyse, tersledikten sonra, gene ve ke-sinlikle Viyana'ya geri dönmekten söz etmeye başlardı, *ülkesiy-miş* orası, ben bir kahkaha atarak karşılık verirdim buna, çünkü *ülke* sözcüğü, özellikle de onun ağzından çıktığında grotesk bir hal alırdı, tıpka benim ağzımdan çıktığında olduğu gibi, yalnız ben bu sözcüğü asla kullanmam, çünkü genel olarak kullanıl-ması bana iğrenç görünür, oysa Maria durmadan bu sözcükte sığınak arıyordu, her zaman *ülke* sözcüğünün *en baştan çıkarıcı* söz olduğunu söylerdi. Sonra gene çeşitli bakanlıklardaki o Vi-yanalılara yazar, Avusturya büyükelçiliğini ya da Bruno Buoz-zi'deki Avusturya Kültür Enstitüsü denen, Flaminia yakınların-daki o görmemişlik örneği sarayı ziyaret ederdi, bu binayla bir-likte Avusturya'ya özgü düşünsel ve kültürel seviyesizliğin o düşünmeme tarzının her açıdan kendini gösterdiği bir Roma şubesi de açılmıştı, Maria Bruno Buozzi'de sürekli olarak dü-zenlenen sözümona Avusturyalı yazarların ve her türlü sözü-mona Avusturyalı bilim insanının verdiği sözümona bilimsel konferanslara, hatta artık yıllardır sesleri kalmamış, yalnızca yaşlanmış boğuk sesler çıkaran ve İtalyan kulağında yalnızca korkunç, düzeltilmesi olanaksız bir etki yapan ünlü Avusturya-lı şarkıcılarla düzenlenen Lied akşamlarına bile giderdi. Romalı olmak, aynı zamanda Viyanalı olmak isteyen ve bu tehlikeli duygu ve düşünce durumundan büyük şiirler çıkarıp yazan Maria, diye düşündüm. *Zur Klause* düşü, ki o dönemde Maria üzerinde büyük bir etki bırakmıştı, beni Maria'ya götürdü ve onu düşünüyor oluşumun tadını çıkardım pencerede durup Pi-azza Minerva'ya bakarken. Onsuz Roma benim için nasıl olur-du, diye düşündüm. Onun yanında kendimi tazelemek için sa-dece birkaç adım atmamın yeterli oluşu ne mutluluk, onun olu-şu ne mutluluk. Onunla yapılan konuşmalar zaten her zaman en etkileyici olanlar, aynı zamanda da genel olarak en hoş olan-lar. Maria ile konuşmak her zaman teşvik edici, evet her zaman heyecan verici, neredeyse her zaman mutluluk verici, diye dü-

şündüm. Maria her zaman en iyi düşüncelere sahip ve gerçekten de o, Gambetti için de, onun söylediği gibi hep *bir olaydı*. Düşüncelerinde hiçbir şeyden çekinmez, diye düşündüm. Şiirlerinde yüzde yüz kendisi, diye düşündüm, oysa ona karşı olan, bildiğim üzere her an entrika çeviren şair rakibelerinin ürettiklerinde, ne kadar ünlü olurlarsa olsunlar, asla onların kendisi yok. Yazdığı her satırda o bir bütün, her şey onun içinden geliyor. Ben ancak Spadolini'den doğru *görmeyi* ve gözlemlemeyi öğrendim, dedim Gambetti'ye, Maria'dan da *dinlemeyi*. Her ikisi de beni, bugünkü ben olmaya eğitti. Sonra Gambetti ile Spadolini'nin annemden para almaya çekinmediğini konuştum, hem de kendi kişisel amaçları için, dedim Gambetti'ye, bu parayla kendini beğenmişliğini tatmin edebiliyordu, annem ona her yıl, kaynağı kuşkusuz Wolfsegg sermayesi olan yüklü miktarlarda para gönderiyordu. Olasıdır ki, dedim Gambetti'ye, babamın bilgisi dahilinde yapıyordu bunu çünkü o annemi avutmak için her şeyi yapardı, *üçlü* olarak, annem ve Spadolini ile, bu olağandışı ilişkinin baş tanığı olarak İtalya'ya gitmeye bile çekinmedi ve kolayca tahmin edileceği üzere Spadolini değil, babam seyirci rolündeydi. Ama babam da tıpkı benim gibi Spadolini'ye hayrandı her zaman ve ondan hangi koşulda olursa olsun vazgeçmek niyetinde değildi, dedim Gambetti'ye. Spadolini insanın vazgeçebileceği bir insan değildir, böyle bir insana ne gözle bakarsak bakalım, bu insan ne yaparsa yapsın ondan vazgeçmeyiz, dedim Gambetti'ye. Sonra aklıma birden Gambetti'ye özellikle Alman yazınını, yani Alman ve Avusturya ve İsviçre yazınını, herkesin ürpertici biçimde dile getirdiği üzere *Alman Dili* yazınını öğretmek zorunda oluşumun son derece garip olduğu geldi, aslında bu yazını sevmem *olanaksızdı*, onu her zaman Rus, Fransız, hatta İtalyan yazınından daha az beğenmişimdir, sırf onun üzerine ötekiler üzerine olduğundan daha iyi konuşabildiğime inanıyorum diye *tutup sevmediğim yazını öğretmenin* yanlış olup olmadığını düşündüm. Bu Alman yazını, dedim Gambetti'ye, en yüksek noktalarına eriştiğinde bile, benim sevdiğim Rus ya da Fransız ya da İspanyol yazınıyla bir tutulamaz, İtalyan yazınıyla da. Aslına bakacak olursak, Alman dili zaten çirkin bir dil, yani düşünülen her şeyi yere

doğru itmekle kalmıyor, hantallığı ile de her şeyi gerçekten h
ince sahteleştiriyor, bir gerçeklik içeriğini gerçekten, gerçekte
gerçeklik içeriği olarak verebilecek durumda değil, her şeyi t
melinden sahteleştiriyor, ham bir dil, en ufak bir müzikalite
yok, eğer anadilim olmasaydı, onu konuşmazdım, dedim Gam
betti'ye, Fransızca nasıl da her şeyi dosdoğru yakalıyor, Rusç
bile, hatta İngilizce bile, dedim, İtalyanca ve İspanyolcayı an
maya zaten hiç gerek yok, çünkü duymak çok hoşumuza gidi
yor bunları, oysa Almanca, anadilimiz olmasına rağmen kula
larımıza hep yabancı ve çok çirkin geliyor. Benim ve sizin gib
müzikten ve matematikten anlayan insanlar için, dedim Gam
betti'ye, Alman dili azap verici bir şey. Onu dinlediğimizde te
dirgin edici, asla güzel değil, çaresiz, onu içimize yüksek sanat
olarak aldığımızı sandığımızda bile kaba. Alman dili tamamen
müzikalitesiz, dedim Gambetti'ye, tamamen hain ve bayağı ve
bu yüzden yazınsal yapıtlarımızı da böyle algılıyoruz. Alman
yazarların elinde her zaman son derece ilkel bir araç vardı, de
dim Gambetti'ye, bu yüzden de işleri diğerlerine göre yüz kat
daha zor. Aile fotoğraflarına bakarken, dedim ki kendi kendi
me, bir hesap çıkarıyoruz ama hesap tutmuyor, bir kaza tüm
hesaplarımızı altüst ediyor. Kız kardeşlerimin onları Cannes'da
gösteren fotoğraftaki alaycı yüzleri, *onlar* kız kardeşlerim, onla
rı sahip oldukları bu alaycı yüzler olarak görüyorum hep, ne
zaman ve nerede ve hangi durumda olursa olsun hep yalnızca
o alaycı yüzlerini görüyorum, ne zaman kız kardeşlerimi düşü
necek olsam kafamda hep *bunlar*, Roma'daki yazı masamın çek
mecesinde kendim için *bu alaycı yüzleri* sakladım, diğerlerini
değil, oysa diğerleri *de* vardı, *hüzünlüleri, gururluları, kendini be
ğenmişleri, tamamen küstah olanları değil bu alaycı olanları* ve ben
kız kardeşlerimden söz ettiğimde *gerçekte* olan asıl kız kardeşle
rimden değil, kız kardeşlerimin alaycı yüzlerinden söz ediyo
rum, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, tıpkı bir rastlantı sonu
cu bu fotoğraflarda saptandığı biçimde. Onlar ölmüş olsalardı,
bende onlardan bu alaycı yüzleri dışında hiçbir iz kalmazdı,
dedim kendi kendime. Düşümde onların güldüğünü duyuyo
rum ama ara sıra Roma'da dolaşırken de uzun bir yaşam sür
meyi hesap eden o kendilerine özgü gülüşlerini duyuyorum ve

bir an için yalnızca alaycı yüzlerini görüyorum, başka bir şeyi değil. Bir şey söylüyorlar, söylediklerini düşünüyorum ama alaycı yüzlerini görüyorum ve kendi kendime bu alaycı yüzleri annemizden aldıklarını söylüyorum, onun da böyle alaycı bir yüzü var, ama kız kardeşlerde bu iki misline çıkmış, diyorum kendi kendime, ne kadar da grotesk, hatta dehşet verici. Sık sık kız kardeşlerimin bu alaycı yüzlerinden kendimi kurtarmayı denedim, onları dağıtıp eriterek sonradan, alaycı olmayan yüzlere dönüştürmeyi, ama asla başaramadım. Benim aslında kız kardeşlerim yok, dedim kendi kendime, yalnızca onların alaycı yüzlerine sahibim, ne Caecilia'm, ne de Amalia'm var, benim yalnızca iki alaycı yüzüm var bu fotoğrafta korkunç bir biçimde donup kalmış olan. Bu fotoğrafa bakarken, güzel olmak istediklerini, genç, mutlu izlenimi bırakmak istediklerini söyledim kendi kendime ama fotoğrafta yalnızca çirkinler ve gerçekten de çok genç olmalarına rağmen genç gözükmüyorlar, oldukça yaşlı gözüküyorlar ve bu fotoğrafta, gelecekte de *temelinde son derece mutsuz olacaklar.* Geriye yalnızca alaycı yüzlerinin ve gerçekten mutsuz oldukları izleniminin kalacağını bilselerdi, çünkü bu fotoğrafa bakan kuşkusuz bunu görüyor, fotoğraflarını çektirmezlerdi ama fotoğraf karesine girmek için itişip kakıştılar, dedim kendi kendime, çok iyi anımsıyorum, fotoğrafı istediler, poz verdiler yan yana sıkışmış bir halde, mutlu ve bir anda fotoğrafları çekilmiş numarası yaparak, doğalmış gibi davranarak, fotoğrafın çekildiği anda düşündükleri şey, bu doğallığa doğuştan sahipmiş gibi davranmaktı, oysa her türlü doğallıktan yoksun bir yapaylıktı yaptıkları ve onları böylesine korkunç biçimde çirkinleştiriyordu. Anımsadığım kadarıyla bu fotoğrafı isteksizce çekmiştim. Ama suç *bende* değil, bu acımasız fotoğrafın çekilmiş oluşunda, dedim kendi kendime, *onlar*, kız kardeşlerim suçlu çünkü bu fotoğrafı çekmem için onlar ısrar etti ve böylece ne onlar bilebilirdi ne de ben alaycı yüzlerinin ömür boyu başıma kalacağını, dedim. Onların alaycı yüzlerinden bir daha kurtulamadım, bu yönde yaptığım her türlü deneme başarısız oldu, bir an fotoğrafı yok etmeyi, yırtmayı, yakmayı düşündüm, ama gene de bunu *henüz yapmayayım* dedim, çünkü bu durumda kullanılacak yok etme araçları bana gülünç

geldi, tipik bir maskaralık örneği olurdu, dedim kendi kendime ve fotoğrafı gene çekmeceye, öteki fotoğrafların yanına koydum. Gece gündüz beni izleyenler kız kardeşlerim değil, dedim kendi kendime, onların alaycı yüzleri bana gece gündüz rahat vermeyen, bana günlerce, hatta haftalarca *eziyet eden.* İki insanın milyonlarca ve milyarlarca anından yalnızca birini fotoğraf denilen bu şeytan aracı ile saptadık, dedim kendi kendime ve bu fotoğrafı çekilmiş iki insanı ömür boyu sırf o alaycı yüzlerini gösteren an yüzünden suçluyoruz. Ama benim kız kardeşlerim var, yalnızca alaycı yüzleri değil, dedim kendi kendime ve bu saçma düşünce ile saldırdım kafama. Wolfsegg'de kız kardeşlerim var, yalnızca iki alaycı yüz değil, her zaman ve her şeyde bana karşı olduklarına inandığım iki kız kardeş. Şimdi bu iki alaycı yüzden biri evlendi, demek zorunda kaldım kendi kendime mantık yürüterek, Breisgau'daki Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörü ile, şu gülünç, tuhaf adamla, kanımca oldukça geniş olan hantal gövdesi üzerinde son derece küçük bir kafası var. Alaycı yüzlerden birinin bir erkeği var, kocası, öteki alaycı yüzün yok ve diğerinin kocası olduğu için, bu nedenden dolayı ötekisi bahçıvan evine çekildi, yani birdenbire, neredeyse bir gecede evlenen diğer alaycı yüzden nefret ederek. Ama ben asla kız kardeşlerimin alaycı yüzlerini *ayrı ayrı* görmeyi beceremedim, bu yönde en zorlu denemeyi yaptımsa da başarılı olamadım, kız kardeşlerimin bu alaycı yüzlerini hep *birlikte* görebildim yalnızca. Fotoğraf iki alaycı yüz gösteriyor, dedim kendi kendime ama kız kardeşlerim bu alaycı yüzlere gerçekten sahip mi? diye sordum kendi kendime. Gerçekte de bu alaycı yüzlere sahip mi onlar? Yoksa Cannes fotoğrafı denilen bu fotoğrafın çekildiği sırada mı yalnızca bu alaycı yüzlere sahip oldular? Belki de bu alaycı yüzlere yalnızca Cannes fotoğrafının çekildiği anda sahiptiler gerçekten, dedim kendi kendime, bunun dışında asla sahip olmadılar, dedim, şimdi ise, her zaman ama her zaman sırf bu alaycı yüzlere sahip oldular, tıpkı bu Cannes fotoğrafında olduğu gibi, diye düşünüyorum. Fotoğraf gerçekten de çağımızın bir şeytan sanatı, dedim kendi kendime, bize yıllarca ve onyıllarca ve ömür boyu alaycı yüzleri gösteriyor, böylesi alaycı yüzler yalnızca bir kez oluşmuş olsa

dır, fotoğrafta yalnızca bir an, hiç düşünmeden, bir anlık bir düşünceye kapılarak çektiğimiz bu fotoğrafta. Ve bu bir anlık düşünce sonradan ömür boyu süren yıkıcı, hatta korkunç bir etki yapıyor. Artık geriye dönüşü olmayan ve bizi bazen düş kırıklığının sınırına kadar sürükleyen bir etki. Ben kız kardeşlerimin bu alaycı yüzlerini artık bir kenara koyamam, demiştim bir seferinde Gambetti'ye, fotoğrafın çekildiği zamandan bu yana varoluşumda *her zaman* büyük rol oynayan kız kardeşlerimin alaycı yüzlerinden iğrenç bir biçimde çok sık olarak söz etmiş olmalıyım ona. *Bu yıkıcı fotoğraf*, demiştim sık sık Gambetti'ye. Burada söz konusu olan, kız kardeşlerimin bir kenara koyamadığım alaycı yüzleri, kafamdan silemediğim yüzleri, demiştim Gambetti'ye, ama öteki fotoğraflarla da durumumuz aynı, bu derece esaslı bir etkisi olmasa da böyle, örneğin tanıdıklarımızın ve önemliler arasına koyduğumuz ünlülerin fotoğraflarıyla da böyle, Einstein'ı dilini çıkarmış olarak gösteren fotoğrafı düşünün bir kere. Ben Einstein'ı dilini çıkarmamış olarak düşünemiyorum artık Gambetti, demiştim ona. Dilini görmeden Einstein'ı düşünemiyorum, tüm dünyaya, hatta tüm evrene gösterdiği o hain, hilebaz dilini Gambetti. Churchill'i de işkillice büzdüğü altdudağı olmadan göremiyorum. Einstein'ın dilini yalnızca bir tek kez böyle haince ve hilebazca çıkartmış olması en yüksek olasılık olsa ve Churchill'in yalnızca bir kez, o da bu fotoğrafın çekildiği anda altdudağını işkillice büzdüğü varsayılsa da. Churchill'in notlarını okuyorum, demiştim Gambetti'ye ve durmadan Chuchill'in bu işkillice büzülmüş altdudağını görüyorum, Einstein'dan bir şey okuyorum ve kafamda hep çıkartılmış dil var, tüm dünyaya ya da dediğim gibi tüm evrene gösterdiği dili. Churchill'in değil de bu işkilli biçimde büzülmüş alt dudağının bu anıları yazdığına inanıyorum hatta, sanki Einstein değil de çıkarttığı dili yazdı bu dünyayı sarsan cümleleri. Bir zamanlar, demiştim Gambetti'ye, kız kardeşlerim Amalia ve Caecilia'nın alaycı yüzleri hakkında bir yazı yazarak onların bu alaycı yüzlerinden kurtulabilir miyim, diye düşünmüştüm ama bu düşüncemden vazgeçtim doğal olarak çünkü kısa süre içinde en saçma düşüncelerden biri olduğu çıktı ortaya. Kız kardeşlerimin alaycı yüzlerinden asla kurtulamayacağım,

demiştim o zamanlar Gambetti'ye, bu yüzlerle yaşamak zorunda dayım, varlığımı böyle sürdüreceğim, sürdüğü yere kadar. Oysa *Kız Kardeşlerimin Alaycı Yüzleri* başlıklı bir yazı yazmak inanılmayacak kadar faydalı olurdu. Ama neye yarar ki? demiştim o zamanlar Gambetti'ye. Böylesi bir yazı yazmak için gerçekten de duyduğum can sıkıntısının doruklarına çıkmış olmam gerekirdi Gambetti. Zaten bunu yazmama kız kardeşlerimin alaycı yüzleri de engel oluyor, demiştim ona, düşündüğüm sürece bana rahat vermiyorlar. Kız kardeşlerimin alaycı yüzlerini gösteren fotoğrafı yırtarak onların alaycı yüzlerinden kurtulacağımı sanmam doğal olarak saçma. Fotoğrafı yakarak yok etsem. Makasla binlerce parçaya bölsem. Aksine o zaman çok daha büyük bir yoğunlukla benim işkenceci ruhlarım olmayı sürdürürlerdi Gambetti. Ve annemle babam, onları Londra'daki Victoria İstasyonu'nda Dover'e giden trene binerken gösteren bu ikinci fotoğrafta ne kadar zavallı görünüyorlar, kesinlikle iyi değil ve de gülünç, komik, görünüyorlar. Bavulları yok, kollarında yalnızca Burberry şemsiyeleri var, babam, savaştan önce Bay Habig'in Viyana'da Kärntner Caddesi'ndeki şık mağazasından aldığı ve tüm Nazi döneminde giydiği otuz yıllık golf pantolonuyla. Düşünebildiğim tüm zamanlarda onu hep bu pantolon içinde gördüm. Bambaşka bir pantolon giymiş olsa da, benim için hep Bay Habig'in golf pantolonunu giyiyor gibiydi. Çok dayanıklı olduğu için muhtemelen çok pahalı olan bu Habig golf pantolonunu giymiş olarak durmadan *Heil Hitler* diyor. Gerçekte şık bu pantolon ama babamın üzerinde değil, onda gülünç gözüküyor. Bu Habig golf pantolonunu giymiş olarak avlunun girişinde Salzburg Nazi valisini karşılamış ve onu hemen atların bulunduğu ahıra götürmüştü, Nazi valisi üzerinde en iyi etkiyi burası yaparmış, böyle düşünüyordu, Wolfsegg'ın ihtişamını ve onun kendi görkemini burası, başka hiçbir yerin yapamayacağı gibi hemen ortaya koyarmış. Başpiskoposları da bu golf pantolonuyla karşılardı, çok zevksiz bir davranıştı bu, ama Nazi dönemine tamamen uyuyordu. İşte burada Londra'da trene biniyorlar ve annem boynunu uzatıyor ve şapkası tuhaf bir biçimde kafasına hafifçe tutturulmuş, dedim şimdi kendi kendime, herhalde yalnızca küçük bir tokayla. Neden

başkasının değil de bu fotoğrafın çekmecemde olduğunu, neden bu gülünç, komik, annemle babamı gülünç ve komik gösteren fotoğraf burada olduğu halde, bir başkasının olmadığını sordum kendi kendime, oysa çoğunlukla tamamen başka türdeydiler, asla komik ve gülünç değillerdi, daha çok sert ve itici ve bencilce soğuktular. Kollarında tuttukları Burberry şemsiyeler dikey olarak yere doğru duruyorsa da kendileri trene binen insanlarda olduğu gibi eğri bir duruşa sahipti. Gövdeleri eğri durduğu ve aynı anda da yere dikey inen Burberry şemsiyeleri tuttukları için fotoğrafta komik ve gülünç gözüküyorlardı, yerçekimi yasası o anda onları komik ve gülünç bir duruma sokmuştu, doğal olarak onlar fotoğrafın çekildiği anda bunu fark etmemişlerdi. O sırada fotoğraflarını çektirmek istememişlerdi ama ben fotoğrafı *çekmiştim.* Annemle babamın bana ait olan yüzlerce fotoğrafı vardı, bunların hepsini yok etmiştim, atmıştım, bir tek, onları gülünç ve komik gösteren bu fotoğrafı saklamış ve yazı masamın çekmecesine koymuştum, neden? diye sordum kendi kendime. Herhalde kendim için fotoğrafta gülünç ve komik bir anne baba saklamak *istemiştim,* dedim kendime. Ağabeyimin de gerçekte olduğu *gibi* görünmediği, daha çok onu gülünç, *tıpkı benim onu görmek istediğim gibi, gülünç bir pozda* Wolfgang Gölü'nde yelkenlisiyle gösteren, kuşkusuz güzel bir insan olan, ama birden gülünç, önemsiz, sapık, hatta budala, çaresiz, ciddiye alınmayacak biri olarak gösteren bu fotoğrafı istemiştim. Ben hep, ağabeyimi gülünç gösteren bu fotoğrafa sahip olmak istemiştim yalnızca, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, gülünç bir ağabeyim olsun istemiştim, komik olsun, tıpkı gülünç anne babam olmasını istemem gibi, komik, kız kardeşlerimi değil yalnızca onların alaycı yüzlerini istemem gibi Gambetti, gerçek bu. Bizim toptan şeytansı bir doğamız var, bu gibi ufak şeylerde bile, topladığımız fotoğraflar gibi önemsiz şeylerde bile ortaya çıkıyor. Kendi alçaklığımız böylece kanıtlanıyor, hainliğimiz, utanmazlığımız. Bu da kendi zayıflığımızdan başka bir şeyden kaynaklanmıyor, dürüst olmak istiyorsak itiraf etmeliyiz ki, biz zayıf olarak görmek istediklerimizden daha zayıfız, gülünç görmek istediklerimizden daha gülünçüz, komik ve karaktersiziz. *Biziz* karaktersiz olan, gü-

lünç, komik, sapık olan Gambetti, önce biziz, bunun tersi değil doğru olan. Bizimkilerin başka fotoğraflarını değil de bunları saklamış, hem de onlara her an bakabilmek için yazı masamda saklamış olmakla doğrudan doğruya kendi hainliğimi, utanmazlığımı ve karaktersizliğimi belgeliyorum. Alaycı yüzlere sahip berbat kız kardeşlerimle eğlenmek için yalnızca yazı masamın çekmecesini açmam yeterli, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, annemle babamın gülünçlüğü ile eğlenmek için, ağabeyimin mutsuz duruşuyla eğlenmek için, böylece bir zayıflık krizinde kendimi güçlendirmek için yazı masamın çekmecesini açmak ve fotoğrafları çıkarmak ve onlara bakmak ve bu hainlik içinde, söylemek zorundayım ki, sakinleşmek için. İnsanın ne derece alçak olduğunu bu örnekte görebiliriz. Başkalarını hain ve alçak ilan ediyor ve bunun için gerekli olası tüm savları arıyoruz, oysa bunlar asıl biziz hem de çok daha büyük boyutlarda. Kendimizi gülünç ve komik bir fotoğraf olarak yazı masasının çekmecesine saklayacağımız yerde bizimkileri saklıyoruz, gerektiğinde onları kendi hain amaçlarımız için kullanabilelim diye, demiştim Gambetti'ye. Doğaldır ki, demiştim ona, yakınlarını iyi gösteren fotoğrafları saklayan insanlar vardır ama ben bu gruba girmiyorum, ben komik ve gülünç olanları saklıyorum çünkü ben tamamen zayıf bir insanım ve bu yüzden de tamamen zayıf bir karaktere sahibim. Her türlü fotoğrafın zaten haince bir sahteleştirme olmasını bir kenara bırakırsak, fotoğrafı çekilenleri değerli bulduğumuz ve onlara karşı sevgi duyduğumuz için de sakladığımız olur fotoğrafları, ama fotoğrafı çekilenlere karşı duyduğumuz hainlik ve nefret yüzünden de onların fotoğraflarını yazı masamıza koyar ya da duvara asarız. Ne yazık ki ben bu söz konusu sonuncu alçak gruba dahil biriyim. Belli bir yaşa gelince, demiştim Gambetti'ye, kırk yaşına doğru çoğunlukla kendimizi olduğumuz gibi göstermeyi başarırız, bu yaştan önce asla aklımıza bile gelmeyen alçaklıklarımızla. Bu yaştan sonra bazen ürkütücü biçimde içimize bakılmasına izin veririz. Benim yaşımda, Gambetti, onlarca yıl böyle sıkıca kapalı kalan ve ardında neredeyse boğulmak üzere olduğumuz perdeleri artık güzelce açmışızdır. Günün birinde tamamen açılmış olacaklar, demiştim Gambetti'ye. Şimdi onların

karşısına miras yöneticisi ve mirasçı olarak çıktığımda kız kardeşlerim nasıl davranacaklar? Beni şimdi de her zaman hissettiğim gibi *utanmaz biçimde* mi karşılayacaklar? Bu düşünceyi sürdürmeye cesaret edemedim, kendimi ondan korudum. *Geriye kalanlar*, kız kardeşlerim ve ben, dedim kendi kendime. Üstelik geriye kalacakları asla düşünülmemiş olanlar kaldı geriye. Çünkü benim, her zaman *nefessiz kalma* diye adlandırdıkları o hastalıktan ölüp gideceğimi düşünmüşlerdi hep, herhangi bir yerde olabilirdi bu ama bir tek Wolfsegg'de olmazdı, herhalde, büyük ihtimalle böyleydi, diye düşündüm şimdi, *benim* öldüğümü bildiren bir telgraf alacaklarını bekliyordu *onlar* hep. Ve kız kardeşlerim kaldı geriye, annemin her zaman söylediği üzere tamamen önemsiz oluşları yüzünden hiçbir önemli ve varoluşsal düşüncede ciddiye alınmayan kız kardeşlerim. Ama *ben annemle babamın öldüklerini* bildiren bir telgrafı asla beklememiştim. Birçok kişi böyle bir telgraf almaktan ürker, bense böyle bir telgraf alacağımdan hiç ürkmemiştim. Milyonlarca kişi her gün böyle bir telgraf alma korkusuyla yaşar, demiştim sık sık Gambetti'ye, onlara sevdiklerinin ya da saydıklarının ölümünü haber veren bir telgraf alma korkusuyla. Ben böyle bir telgraf almaktan hiç ürkmemiştim. Şimdi yazı masamın üzerinde duranlar gibi fotoğraflara baktığımızda, bu fotoğraflarda görüntülenmiş olanların hiç değilse bu fotoğraflarda bizim için tehlikeli olmadıklarını düşünürüz, oysa gerçekte, bizim için en tehlikeli olanlar büyük olasılıkla onlardır. Öldürücüdürler. Bu fotoğraflarda görüntülenenler olsa olsa on santimetre büyüklüğünde ve bize karşı bile gelemiyorlar. Biz onların yüzüne karşı en olmadık sözler söylüyoruz ve onlar karşı bile gelmiyorlar, onların üzerlerine yürüyoruz ve kendilerini korumuyorlar bile, yüzlerine karşı istediğimiz her şeyi söyleyebiliriz, kıpırdamazlar bile. Ama işte asıl bu bizi öfkelendiren, gittikçe daha çok kızdıran. Bu fotoğraftakilere küfür ederiz bize yanıt vermedikleri için, bize hiç karşı çıkmadıkları için, oysa karşı çıkmalarını hiçbir şeyi beklemediğimiz gibi bekler ve umarız. Mikroskopik derecede küçülmüş cücelerle dövüşüyor ve çılgına dönüyoruz, demiştim bir kezinde Gambetti'ye. Mikroskopik derecede küçülmüş cüceleri tokatlıyoruz ve içimizdeki her şeyi böylece de-

liye döndürüyoruz. Hatta, demiştim Gambetti'ye, sadece bir santimetre çapı olan kafalara küfür etmeye kışkırtıyoruz kendimizi ve böylece tamamen gülünç duruma düşüyoruz. Annemle babamın fotoğrafına bakıyorum, on santimetre büyüklükte bile değiller, Victoria İstasyonu'nda Dover'e giden trene biniyorlar ve hakaret ediyorum onlara, hep ne kadar gülünç yaratıklardınız diyorum ve o anda kendimi ne kadar gülünç duruma düşürdüğümü algılamıyorum bile, annemle babamın hiçbir zaman olamayacağı ve olmadığı kadar çok, çok daha gülünç duruma düştüğümü algılamıyorum Gambetti. On santimetre bile olmayan ağabeyime, seni aptal adam, diyorum, Cannes'daki verandada sekiz santim bile olmayan kız kardeşlerime, sizi sapık kızlar, diyorum. Bir fotoğraf çekmek bir insanla alay etmek demektir Gambetti, demiştim, bu yüzden fotoğraf çekenlerin hepsi, bu alanda bir meslek edinmiş ve belki de bunu bir sanata dönüştürmüş olsalar da insanla alay eden kişilerden başkası değillerdir. Fotoğrafın kendisi, var olan en büyük alaydır, aslında dünyanın en büyük alaya alınış biçimidir. Ama, demiştim Gambetti'ye, bugün gerçeğinden, yani doğalından yüz misli daha fazla fotoğrafı çekilmiş şey var, bunu akıldan çıkarmamak gerek. Daha iki gün önce Wolfsegg'den döndüğümde Gambetti'ye, yeniden burada olduğum, budalalıklarla dolu kuzeyden bir süreliğine uzaklaştığım için ne kadar huzurlu olduğumu söylemiştim. Ailemin pençesinden, özellikle de annemin taşkınlıklarından, babamın durmadan sızlanışından, o yörenin kötü havasından uzaklaştığım için. Yılın dörtte üçünde orada hava kötüdür, tam bahar geliyor diye düşünürsünüz, gerçekten gelmesi aylar sürer, sonra da hava hemen yaza döner, o da gittikçe daha kısa sürüyor. Ve sonbahar da, ki aslında oradaki en iyi mevsimdir, böyle kötü bir iklimin hüküm sürdüğü bu ülkede insanları çok uğraştırır, eklem iltihapları ve romatizmaları mı var insanların, bu mevsim onlara, daha ekim ayında sık sık tekrarlanan fırtınaları ve buz gibi soğuğu ile varoluşlarının devamlı tehdit altında olduğunu anımsatır. İnsan otuzunun üzerindeyse, onun için her şeyi çekilmez kılan kışlardan hiç söz etmesek daha iyi. Ama buradaki insanlar ne kadar bulunmaz bir iklim kuşağında yaşadıklarını bilmiyorlar bile, hepsi de yalnız-

da serin kuzeyin özlemini çekiyorlar, çam ağaçlarının, dağ gölle-rinin, serinletici yaylaların özlemini çekiyorlar. Görüyorsunuz Gambetti, kimi güneyin özlemini çekiyor, ötekisi kuzeyin, bu yüzden de hepsi büyük oranda en azından eşit derecede mutsuz. Ama ben şu anda serinletici ama gene ılık olan bu havanın tadını çıkartıyorum, bu gürültücü ama hoş insanların, *onların dertsizliklerinin* tadını, demiştim. Wolfsegg'de kışlık paltomu giyiyordum, burada yakası açık gömlek ve sırtıma taktığım kazağımla dolaşıyorum. Fark bu. Buradaki insanlar kilolarca giysiyle yüklenmiyor, ağır ayakkabılarla, ağır ceketlerle, kalın kürk şapkalarla değil, sokaklarda en hafif giysilerle dolaşıyor ve yemeklerini neredeyse tüm yıl boyunca açık havada yiyorlar. *Uzun süre daha hayır*! diye bağırdığımı duyuyorum hâlâ, diye düşündüm, bundan, uzun süre daha Wolfsegg'e dönmeyeceğim demek istediğimi anlıyorum, oysa şimdi bu telgrafla mümkün olan en kısa zamanda Wolfsegg'e dönmek zorundayım. Ama şu anda bu zorunluluğu, hiçbir şey yapmayarak ileriye atabilirim sanmıştım, yazı masasının başında oturup kalarak ve fotoğraflara bakarak, onları üstünkörü değil de daha derin bir inceleme altına alarak, tüm bu süre içinde gözümü onlardan ayırmayarak, telgrafı kenara koyup açmıştım, önümde duran ölüm haberinin kısa metnini, sanırım delirmenin sınırına götürünceye dek, heceleyip durdum. Ağabeyim benim aksime sakin bir insandı, bense Wolfsegg'de hep *huzursuz ruh* olmuştum, o ise *huzur noktası*. O annem babam tarafından hep memnun olan olarak nitelendirilirdi, bense hep memnun olmayan olarak. Birlikte kötü bir şey yaptığımızda, hep bana atarlardı suçu, ona değil, o kendini savunduğunda ona inanırlar, bana inanmazlardı. Örneğin bana herhangi bir nedenle teslim edilmiş olan parayı kaybettiğimde, kaybettiğime inanmazlardı, benim parayı kaybetmiş rolü yaptığımı ve bu parayla cebimi doldurmaya çalıştığımı düşünürlerdi, oysa ağabeyimin parayı kaybettiğine hemen inanırlardı. Ormanda yolumu kaybettim, derdi örneğin onlara, onlar da ona anında inanırlardı, ben aynı şeyi söylesem bana hiçbir koşulda inanmazlardı, ben kendimi her zaman uzun uzun ve ısrarla savunmak zorundaydım. Bir kezinde ağabeyim beni çocuk villasının arkasındaki gölete atmıştı, bilerek

ya da bilmeyerek, beni itmişti yanımdan geçerken çünkü ik
miz gölet duvarının üzerinde oynuyorduk, duvar geniş değil
ve iki kişi duvarın üzerinden yan yana geçemezdi. Suyun yüz
yinde kalmak ve batmamak için büyük çaba harcamıştım, ge
çekten de boğuluyorum sandım, bu arada da ağabeyimin ben
kazara ya da sakarlıktan değil bilerek gölete ittiğini düşünü
yordum, bu düşünce göletin içinde yaşam savaşı verdiğim sür
boyunca içimi kemirmişti. Ağabeyim bana yardım edebilecek
durumda değildi kendini de tehlikeye atmadan, gerçekten ya
şamını tehlikeye atmadan. Elbette bana yardım etmek için bir
çok deneme yapmış ama bu denemeler başarısız olmuştu. Gö
let derindir, hele bir çocuk hemen batar ve boğulur orada su
yüzeyinde kalamazsa, demiştim Gambetti'ye. Kesinlikle boğu
lacağıma inandığım anda, suyun altında duvara çakılmış de
mirden bir halkaya tutunabilmiştim, göletteki küçük kayıkları
mızı bağlamak için düşünülmüş bir halkaydı bu ve böylece yu
karıya çıkabilmiştim. Eve geldiğimizde annemle babam beni
neden tamamen ıslanmış olduğum konusunda sorguladıkların
da, onlara gerçeği söylememiş, bu kez gerçekten yalan söyle
miştim, ağabeyimi korumak için gölete düştüğümü söylemiş
tim, o anda bana, isteyerek gölete atladığımı ve ağabeyimi kötü
duruma düşürmek istediğimi söylemişlerdi. Hayır, asla isteye
rek düşmedim, dediğimde beni azarlamış, benim yalancı oldu
ğumu söylemişlerdi, ağabeyimi onu korumak istercesine bağır
larına basmış, beni ise ıslak giysilerimle mutfağa yollamışlardı,
orada bana kuru, temiz giysiler giydirilebilsin diye. Ağabeyim
tüm bu süre içinde susmuş ve asla bir şey söylememişti, gerçe
ği söylememişti ama hiç değilse benim tamamen suçsuz olarak
gölete düştüğümü bile dile getirmemişti, bu acıklı sahneyi sey
retmiş, durumu biraz olsun açıklığa kavuşturmak ya da hiç de
ğilse benim durumumu biraz olsun düzeltmek için kılını bile
kıpırdatmamıştı, tam tersine, korunmak istercesine annemin
eteğine bastırmıştı kafasını, bu da tüm durumu benim için da
ha da güçleştirmişti. Düşüp çoraplarımı yırttığımda beni he
men yırtılmış çoraplar yüzünden azarlarlardı, bu arada dizimi
de yaraladığım ve kanlar aktığı ve büyük acılar çektiğim için
beni avutmayı asla düşünmezlerdi, saatlerce beni azarlarlardı

ve akşam, yaşadığım şanssızlığı kendim de unuttuğum bir anda, gene beni azarlamakla uğraşırlardı, sanki beni azarlamaktan ve ağlatmaktan büyük bir zevk alır gibiydiler. Ağabeyimin en ufak bir yarası olsa onu avuturlardı ama beni büyük yaralarım olsa bile avutmazlardı. Üzerimde *kötü etkileri* olduğuna inandıkları bahçıvanların yanına gitmemi istemedikleri için onaya sıkça gidip her zaman uzun süre yanlarında kaldığımı duydukları zaman beni azarlıyorlardı, benim avcıların yanına gitmemi istiyorlardı, onların üzerimde iyi bir etkisi olurmuş, oysa dediğim gibi ben avcılardan nefret ediyor ve hep bahçıvanların yanına gidiyordum çünkü onları seviyordum, bunu duyduklarında beni azarladıkları gibi, annemin deyişiyle, onlara her zaman zararlı görünmüş olan bahçıvanlara da küfür ediyorlardı benimle konuştukları için. Ağabeyim avcıların yanına gittiğinde her seferinde ona avcıların yanına gitmen ne kadar güzel diyorlardı, bu hoşumuza gidiyor ve bunu benim duyacağım biçimde ve beni inciteceklerinden emin oldukları zamanlarda söylüyorlardı. Bir kezinde avcıların yanına gitmiştim, bilmem hangi nedenden ötürü bahçıvanların yanına değil de avcıların yanına gitmek istemiştim, şimdi gerçek nedeni anımsamıyorum ve nerede olduğum sorulduğunda avcıların yanında olduğum cevabını vermiştim, bana inanmamış ve ağabeyimin yanında bana bir tokat atmışlardı, oysa ağabeyim avcıların yanında olduğumu kesinlikle biliyordu, çünkü o da benimle beraber avcıların yanındaydı ama ağabeyim susmuş, bana yardım etmek için gerçeği söylememişti. Gerçeği söylediğim halde annem yalan söylediğimi sanarak bana tokat attığında bile suskun kalmıştı. Büyüdüğümde de annemle babam bana hiçbir konuda inanmadılar anımsadığım kadarıyla. Ziyaretçim olduğu zaman bana ziyaretçinin adını sorarlar, ben de onlara beni ziyaret edenin adını söylerdim, bana inanmazlar, beni *kimin* ziyaret ettiğini bildiklerini, benim beni ziyaret etti dediğim kişinin ziyaret eden kişi olmadığını söylerlerdi. Wels'e gittimse eğer, nereye gittiğimi sorarlar, ben de Wels'e gittiğimi söylerdim, bana Wels'e gitmediğimi, aslında nereye gittiğimi bildiklerini söylerlerdi, Vöcklabruck'a, Linz'e, Steyr'e ama asla Wels'e değil ve hiçbir biçimde bu kanıları değişmezdi. Bana asla inan-

mazlardı, benim basit, sıradan bir yalancı değil de, annemin her zaman belirttiği gibi doğuştan yalancı olduğuma inanırlardı. Bu kadar uzun süre kütüphanede ne yapıyorsun? diye sorarlardı kütüphaneden geldiğimde, beş kütüphanemizin hangisinden geliyor olursam olayım, hepsi onlar için kuşkulu yerlerdi ve gerçekten de onların içlerinde kütüphaneleri ziyaret eden bir tek bendim. Herhalde okumak için gitmiyorsun! derler ve beni sorguya çekerlerdi. Kütüphanelere gerçekten bir tek okumak amacıyla gittiğime onları inandıramazdım ne kadar ısrar etsem de. Annem hep *kötü düşüncelerin* peşinden koşmak için kütüphaneye gidiyorsun, derdi, hayır okumak için kütüphaneye gittim, başka hiçbir nedenle değil ve orada başka bir şey yapmadım, derdim hep ama inanmazdı. Ben durmadan yalnızca okuma amacıyla kütüphaneye gittiğimde ısrar ederdim, orada *okuma amacıyla* bulunduğumu söylerdim. Ama rahat vermez, beni yalancı olarak tanımlar ve durmadan kütüphaneye gidip *kötü düşüncelerimin* peşinden koştuğumu söylerdi. Ona *kötü düşüncelerden* ne anladığını sorduğumda, çocukluğumdan beri söylediği gibi, benim huzursuzluk kaynağı olduğumu yinelerdi, soruma cevap vermeden, benim utanmaz ve yalancı olduğumu da söyler ve beni oracıkta öylece bırakırdı. Her an beni *kötü düşünceler* peşinde koşmakla suçlardı, herhalde kendisi de bu kötü düşüncelerin ne olduğu konusunda bilgi sahibi değildi ama beni bununla suçlamayı huy edinmişti, topluluk içinde bile bu konuda güvende değildim, bize yemeğe gelen yabancıların yanında bile söylerdi, çocukluğundan bu yana tanıdığı ve ilişkisini düzenli olarak sürdürdüğü, çevredeki kasabalardan gelen orta sınıf insanlarının yanında, benim iğrendiğim o insanların yanında bile benim *kötü düşüncelerin* peşinde olduğumu dile getirirdi. Belirtmek zorundayım ki annem ağabeyim Johannes'i en çok, asla kütüphanelerden herhangi birini ziyaret etme gereksinimi duymadığı için seviyordu, her an, Johannes *kötü düşüncelerin* peşinden koşmak için kütüphaneye girmiyor, avcıların eğlenceli evine gidiyor derdi. Ama avcı evinin eğlencesi benim anlayışıma ve deneyimlerime göre oldukça bayağı ve aşağılık bir eğlenceydi, bayat ve tamamen sıradan fıkralar sürekli anlatılıp dururdu, bunlara asla, kendimi kirlenmemiş

hissetmeden eğlenceli şeyler gözüyle bakamamıştım, avcıların evinden nefret etmemin ana nedeni de zaten hep bu durum olmuştu, oysa avcı evindeki bu bayat, tamamen sıradan ve sonsuz derecede ilkel fıkralar annemin her zaman hoşuna giderdi, bu fıkralar dışındaki hiçbir şey onu bu derece neşelendirmiyordu, her seferinde avcı evinden, gözünden yaşlar akıncaya kadar gülmüş olarak çıkardı, babam bile bu durumu bir kezinde sapıklık olarak adlandırmıştı. Annem bana hep, sen her şeyin tatsız tuzsuz olduğu bahçıvan evine gidiyorsun, belirleyici olan bu, diyordu. Gece yarılarına kadar avcılarla birlikte onların aptal şarkılarını söylemeye, avcılarla aynı bankta oturup avcılarla sallanıp durmaya ve onların belli ki yalnızca hissettirmelerine değil, saatler ilerledikçe onların kendisine dokunmalarına ve kıçını çimdiklemelerine izin vererek bunu budalaca bulmadığımı söylemek zorundayım. Ağabeyim ev ödevlerini bitirip onlara gösterdiğinde hep ödevini iyi yaptığı söylenirdi, ben aynı şeyi yaptığımda ödevimi mutlaka eleştirirler, şurada bir hata, orada bir kusur saptarlar ve beni her zaman, okunaksız yazım konusunda eğitmeye kalkışırlardı. Ağabeyim eve iyi bir not getirdiğinde doğal olarak onu överlerdi, oysa aynı durumda bana zorlama bir samimiyetle başlarını iyi anlamında sallamakla yetinirlerdi. Benim aksime ağabeyime hep en iyi çarşafları, birinci sınıf yastıkları verirlerdi, bana ise hep eskimiş ve yamanmışları. Çorapları ondan daha uzun süre giymem gerekirdi, paltoları, ceketleri de, ağabeyim gibi yeni şeyler giymek için yalvarmam hiçbir işe yaramazdı, onun çorapları, paltoları, ceketleri vesaire artık iyice eskidiği ya da kirlendiği zaman yenisini giymesine izin verirlerdi, bana izin vermezlerdi. Hep de benim *savurgan* olduğumu söylerlerdi, ağabeyim için *savurgan* yakıştırmasını asla yapmadılar. Annemle babamın bana karşı asla adil olmadıklarına inanıyorum çünkü ben daha çocukken, büyük bir olasılıkla onlardan üstün olduğum duygusunu taşıyorlardı, onlarda bu korkuyu yaratan şeyin ne olduğunu kesin bir biçimde söylemem olanaksız. Bir tek büyükbabamla büyükannem bana karşı adildi, bana Johannes'e nasıl davranıyorlarsa öyle davranıyorlardı, onlar için iki torun arasında fark yoktu, ikimiz arasında bir ayrım yapmadılar asla. Büyükbabamız ve büyü-

kannemiz hayatta olduğu dönemde Johannes ve ben Wolfsegg'deki en mutlu zamanlarımızı geçirdik. Elbette öyleydi, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, büyükbabamla büyükannem ayrım yapmak diye bir şeyi doğuştan tanımıyorlardı. Onlar öldüğünde, annemle babamın beni hemen cezalandırmak istediklerini anladım, büyükanne ve büyükbaba tarafından bana ağabeyime göre daha iyi davranıldığını sanıyorlardı, oysa aslı yoktu bunun, annemle babamın, özellikle de annemin kuruntusuydu bu yalnızca. Sanki büyükannemle büyükbabamın ölümlerinden sonra annemle babam, biz şimdi büyükanne ve büyükbaba tarafından her zaman ihmal edilen Johannes'i koruyalım ve ona çok iyi davranalım demişlerdi, büyükanne ve büyükbabanın hiç önemsemediği Johannes'e, kardeşini, yani beni büyükanne ve büyükbaba her zaman kayırdığı için hep acı çekmiş olan ağabeyime iyi davranmalıydılar, oysa ağabeyim büyükannem ve büyükbabam tarafından hiçbir zaman ihmal edilmedi, tıpkı benim onlar tarafından kayırılmadığım gibi, gerçek bu, büyükanne ve büyükbabamın beni kayırdığına, ağabeyimi ise ihmal ettiğine inanmıştı ikisi de, kafalarında kurdukları bu uyduruk fikri, ki gerçekle hiç ilgisi yoktu, sürekli bana hissettiriyorlardı. Büyükanne ve büyükbabanın ölümlerinden sonra ağabeyim Johannes'e hep iyi niyetle yaklaştılar, bana ise hep sevgisizce ve Johannes'e olan düşkünlüklerini giderek benim için daha çekilmez bir hale soktular, ki bu da benim üzerimde bana olan sevgisizlikleriyle aynı etkiyi yapıyordu. Kısacası ağabeyimi sevmeyi, bendense nefret etmeyi alışkanlığa dönüştürdüler. Pincio'da Gambetti'ye, beş tane kütüphanesi olan bir evde düşünce ve aklın tamamen küçük görülmesiyle yetinilmekle kalmayıp, gerçekten de onlardan nefret edilmesi ne kadar saçma bir şey, demiştim. Wolfsegg'i ilk yapanların ve orada ilk oturanların, tek bir kütüphaneyle yetinmediklerini kabul etmek zorundayım, onların düşünceye ve akla doğal bir gereksinimleri vardı, onlar mutlaka tutkulu düşünürler ve dolayısıyla düşünce işçileriydi, düşünmeyi kendilerine görev edinmişlerdi sanıyorum, hâlâ elimizde olan birçok belge bunu ispat ediyor, insanın varoluşunun en yüksek noktasının, düşünce yaşamı sürdürmek olduğuna inanmışlardı, düşüncede süren bir yaşam

Gambetti, benimkilerin sürdüğü gibi bir banallik ve banal bir budalalık içinde bir yaşam değil. Aklın düşünce katına çıkarıldığı, düşünmenin en yüce buyruk olarak görüldüğü o zamanlar kimbilir nasıl zamanlardı, kesin bu. Bugün, bir zamanlar Wolfsegg'i belirleyen her şey çarpıldı çünkü sonraki kuşaklar onu bilerek aşağıya çektiler; onu geçtiğimiz yüzyılda ve özellikle de son onyıllar boyunca gerçekten kirlettiler. Bir tek kütüphane değil, demiştim Gambetti'ye, beş kütüphane kurmuşlardı, yukarıda solda ve sağda, aşağıda solda ve sağda ve çocuk villasındaki kütüphane, kütüphanelerde tüm düşünsel bilimlerin yeri vardı yüzyıllar boyunca, tüm düşünce akımları ve tüm sanatların. Yukarıda soldaki kütüphaneye bir gün kendimi Jean-Paul'un *Siebenkäs*'ini okumak için kapatmıştım, Gambetti, bu Georg Amcamın çok sevdiği bir kitaptı. Saatlerce bu kitabı okudum ve çevremde ne varsa hepsini unuttum, *Siebenkäs*'e dalıp gittiğim sırada aslında anneme mektupların düzenlenmesinde yardım etmem gerektiğini de unuttum. Her cumartesi olduğu gibi o gün mektupları düzenlemek üzere saat akşamüstü altıda onun yazı odası denilen odasında bulunma talimatını aldığımı unuttum, *Siebenkäs* bana yukarda soldaki kütüphanede her şeyi unutturmuştu gerçekten, dolayısıyla annemin talimatını da. Her cumartesi akşam saat altı ile yedi arasında yazı odasında oturur, bana ya da zaman zaman Johannes'e, geçen hafta ona gönderilmiş olan mektupları geliş tarihlerine göre sıraya dizdirirdi. Mektupları sıraya dizdikten sonra onları yazı masasının belli bir yerine koymak zorundaydım. Mektupları sıraya dizerken annemle başka zaman asla olmadığı biçimde sakince konuşma olanağım olurdu. Ben bu mektupları sıraya dizerken o da mektuplarını yazar ve bana her türlü konuda ona danışma olanağını tanırdı. Başka zaman bu olanağa sahip değildim. Soru sormamdan hiç hoşlanmadığı halde, çünkü sorularımı hep akıl almaz buluyordu, mektupları sıraya koyarken soru sormama izin verir ve sorularımı cevaplardı. Annemin yazı odasında bu mektupları sıraya dizmek, ona tek yaklaşma olanağıydı, akşam yemeğinden önceki bu bir saatçikte. Sonra kendisinin de bana içten, hatta ara sıra sevgi dolu bir söz söylediği bile olurdu. Annemi sevdiğimi, gerçekten de içtenlikle sevdiğimi bu

mektupları sıraya dizerken sık sık düşünmüştüm, ona yandan baktığımda yüzü güzel görünüyordu bana, oysa bu yüz bunun dışında beni bayağılığı ile her zaman öfkelendirirdi. Yazı masasının üzerinde yaktığı lamba yüzüne zayıf bir ışık veriyor ve bu annemin yüzüne yakışıyordu, demiştim Gambetti'ye Pincio'da o saatte anneme çok iyi gelen bir ışıktı bu. Düzenlediğim mektupları yazı masasına koyduğumda, yazdığı mektuplardan başını kaldırdığı ve gerçekten de sıcak bir sevecenlikle elini saçıma koyduğu olurdu. Bu hareketi yaptığı anda, böyle bir şey yapabildiği için utanmışçasına elini hemen geri çeker ve beni dışarıya gönderirdi. O arada sanki benim Johannes olmadığımı anlamış gibi elini benden çeker ve hemen mektuplarına dönerdi. Ama ben aslında başka bir şey anlatacaktım Gambetti, demiştim ona Pincio'da. Ben yukarıda sol taraftaki kütüphaneye *Siebenkäs*'ı okumak için kapanmış ve mektupların sıraya dizileceğini unutmuştum. *Siebenkäs*'den dehşet içinde başımı kaldırıp kitabı kenara koyduğumda ve sizin de bildiğiniz gibi bana yasak olan kütüphaneden çıkıp aşağıya benimkilerin yanına indiğimde saat dokuzdu, onlar akşam yemeklerini çoktan yemişlerdi. *Siebenkäs* yalnızca mektupların sıraya dizileceğini unutturmakla kalmamış, akşam yemeğini de unutturmuştu beni beş saat kıpırdamadan kütüphane sandalyesine bağlayarak. Aşağıya indiğimde Gambetti, hepsi yeşil salon denilen yerde oturmuş, ve hemen anladığım üzere, beni bekliyorlardı. Beni hiçbir şey söylemeden karşıladılar. Bir süre sonra, ağabeyim Johannes zarar göreceğim için duyduğu iğrenç bir sevinçle bunu bekliyordu sanki, annem tarafından sorguya çekildim, bana bakmıyordu bile, nerede kalmışım, mektupların dizileceğini bana ne unutturabilmiş, zaten utanmaz biriymişim, bunun üstüne bir de mektupların dizileceğini ve akşam yemeğini umursamama terbiyesizliğini bana yaptıran şey neymiş, çünkü mektupların dizileceğini gözardı etmek için hiçbir neden gelmiyormuş aklına, onları akşam yemeğinde yalnız bırakmam, onları korkulara sürüklemem için bir neden de, gerçekten neredeymişim, benim kurban gittiğim olası tüm kazaları getirmişler akıllarına, tüm korkunçlukları. Özellikle de onu, annemi ölesiye korkuttuğumun bilincinde miymişim. Senin mektupları sıraya dizmeye

gelmemeni haklı çıkaracak bir neden asla olamaz, akşam yemeğini umursamamanı da. Annem hâlâ beni yüzüme bakmakla umurlandırmıyordu. Sonra birden yüzüme baktı ve: *sen insan değilsin!* dedi. Eğer yanılmıyorsam kütüphanedeydin! Ne yaptın orada? Gene *kötü düşüncelerine* verdin kendini, dedi. Babam ve kardeşlerim bu suçlamaların varacağı en üst noktayı bekliyorlardı heyecanla, gözlerini dikmiş pürdikkat, korkudan hemen kapının yanında kalakalmış olan bana bakıyorlardı. O zamanlar belki dokuz ya da on yaşındaydım, tam olarak hatırlayamıyorum, demiştim Gambetti'ye. Her yanım tir tir titriyordu. Kız kardeşlerim o kadar küçük olmalarına rağmen, bana karşı ahlaksız bir öfkenin tanığı olmak dışında bir tavır almıyorlardı, her zaman bana karşı acımasız olan annem tarafından en rezil biçimde cezalandırılmamı bekliyorlardı. Evet, söyle bakalım kütüphanede gerçekten de ne yaptın? demişti annem, ben de bunun üzerine *Siebenkäs*'i okuduğum cevabını vermiştim. Bunda ısrar etmem üzerine ayağa fırlamış ve bana bir tokat atıp yatağa yollamıştı. Asıl ceza üç gün boyunca odamdan çıkma iznimin olmamasıydı, annem kapıyı kilitlemiş ve beni o üç gün boyunca yiyeceksiz bırakmıştı. Ben masamın başına oturmuş ve üç gün boyunca ağlamaktan başka bir şey yapmamıştım. Kapının önünde kız kardeşlerim bütün bu süre içinde oradan oraya koşuşturup, durmadan *Siebenkäs, Siebenkäs, Siebenkäs* diye bağırmışlardı. Bir gün *Siebenkäs*'i okuyacak olursanız sevgili Gambetti, demiştim ona Pincio'da, bu küçük öyküyü unutmayın. Ona *Siebenkäs*'i gerçekten de okuması için vermesinin üzerinden bu kadar uzun süre geçmiş olmasına rağmen, Gambetti bugün bu öyküyü anımsıyor mu acaba? diye sordum kendi kendime. Wolfsegg'de okuduğum tüm kitapların *ardında* buna benzer bir *öykü* vardır, bunlar yaşamım boyunca böylesi bir *art-öyküye* (ya da *ön-öyküye)* bağlıdırlar, her zaman Jean-Paul'un *Siebenkäs*'ine bağlı olan öykü gibi acıklı olmasa da. Annemin, Gambetti, *Siebenkäs*'in ne olduğu hakkında en ufak bir fikri yoktu ve onu kandırıyorum sanmıştı, demiştim Gambetti'ye. Annem Roma'dayken, demiştim Gambetti'ye, anımsayacaksınız üç yıl önce sonbaharda, ona doğal olarak kenti gezdirmiştim. Ama ölesiye sıkılmıştı bundan, o hep ünlü mağaza-

ları görmek istiyordu, özellikle de Corso'dakileri ve Via Condotti'dekileri, ünlü mağazaların isimlerini içeren uzun bir listesi vardı ve yalnızca bu listeye göre yoluna devam ediyordu. ünlü mağazaları alfabetik sıraya göre yazmıştı, ama kısa süre sonra kendisinin de anladığı üzere bu bir hataydı, çünkü mağazalar listedeki gibi alfabetik sıraya göre yan yana dizilmemişti elbette, aksine çoğunlukla birbirlerinden oldukça uzaktaydılar. Arka arkaya bir ünlü mağazadan ötekine gidiyorduk, özellikle de Piazza di Spagna yakınındakilere ve hiçbirinde yarım saatten daha az kalmıyorduk, birçoğunda neredeyse bir saat geçiriyordu, ki bu beni delirtiyordu. Annem ayrıca son derece ilkel bir takı delisi, demiştim Gambetti'ye, bu nedenle de bir kuyumcudan diğerine bir yüzük ve bir kolye aramak için değil yalnızca, bir yığın yüzük ve kolye almak için koşuşturuyordu. Ona hiç istemeden eşlik ediyordum tahmin edebileceğiniz gibi, ama başka çarem yoktu. Ben şahsen, sizin de bildiğiniz gibi, sırf ünlü anıt ve kiliseleri ziyaret edenlerin düşmanıyım, ama kuşkusuz etkileyici olan bu kültür hazinelerinin böylesine, açıkça ve utanmazca görmezden gelindiğine hiç şahit olmadım. Annem Vatikan'a gitti, onu oraya ben götürmüştüm ve hemen benim iğrendiğim Bernini altarını doğal olarak çok beğendi ama bunun dışında Roma'da kaldığı süre boyunca kuyumcular ve moda evleri dışında bir şey görmedi. Benim önerim üzerine Hassler'de kaldı ama burası ona fazla eski moda geldi. Oradaki her şeyi eleştirdi, oysa Hassler kuşkusuz Roma'daki en iyi otel ve belki de dünyanın en iyi üç dört otelinden biri. Hiçbir şey onun için yeterince iyi değildi. Sonunda o kadar çok alışveriş yaptı ki, demiştim Gambetti'ye bunları nereye koyacağını şaşırdı, kutular odasında dağ gibi yığılıyordu. Akrabalarda beş kez akşam yemeğine davet edildik, dostumuz Zacchi de davet etmişti doğal olarak, demiştim Gambetti'ye, ama o yalnızca birine gitti, ama belki de tahmin edebileceğiniz gibi dostumuz Zacchi'nin davetine değil, oysa en çok değer verilmesi gereken bu davetti ama o, Avusturya büyükelçisinin verdiği davete gitti, her zaman olduğu üzere ne kadar can sıkıcı olduğunu tahmin edebilirsiniz, ona göre en gösterişli olan davet buydu, büyükelçinin yemeğine katılanlar, her zamanki gibi iki saatlik ge-

yüzdelikleriyle kafa şişiren kafasız budala diplomatlar ve onların daha da kafasız budala karılarıydı. Bütün bunlara neden değindiğimi soracaksınız mutlaka, demiştim Gambetti'ye çünkü annem Hassler'den Avusturya büyükelçiliğine giderken yolda bana birdenbire, hiç ilgisi yokken, hem de bunca yıl sonra, evet onlarca yıl sonra tepeden inercesine, onlarca yıl önce alay ettiği şu *Siebenkäs*'in aslında ne olduğunu soruverdi. Onlarca yıl bu *Siebenkäs* sahnesi aklından çıkmamıştı, demiştim Gambetti'ye. Şimdi anlıyorum ki, bu *Siebenkäs* sahnesi onda da tıpkı bende olduğu gibi büyük bir etki bırakmıştı. Hassler'den çıkmıştık, o nefis Roma akşamlarından biriydi Gambetti, insanın böyle gecelerde neredeyse cennete inanası geliyor, birkaç adım attıktan sonra: Nedir aslında bu *Siebenkäs*, diye sormuştu, bana anlatır mısın? Ben de ona *Siebenkäs'in* Jean-Paul'un bir buluşu olduğunu söylemiştim. Jean-Paul'un ne olduğunu da bilmediği için ona hemen Jean-Paul'un bir yazar olduğunu, *Siebenkäs*'i yazan yazar olduğunu söylemek zorunda kalmıştım. Ah, demişti bunun üzerine, keşke bilseydim bunu! Ben *Siebenkäs*'in senin buluşun olduğunu, haince bir bahane olsun diye senin uydurduğunu sanmıştım. Hassler'den Avusturya büyükelçiliğine giden yolda bütün bunların açıklığa kavuşması üzerine ben yüksek sesle kahkaha atarken annem yalnızca susmuştu. Jean-Paul'un gerçekten bir yazar olup olmadığını, *Siebenkäs*'in bu yazarın yapıtı olup olmadığını da sonradan tekrar bilmek istemişti, çünkü önce inanmamıştı buna, çünkü bana hiç inanmak istemezdi Gambetti. Yani *Siebenkäs* bir yapıt ve Jean-Paul da bir yazar, demişti birkaç kez annem Avusturya büyükelçiliğine giden yolda. Avusturya Büyükelçiliğine yürüyerek gidiyorduk. Yolun yarıya yakınını neredeyse hiç konuşmadan geçtikten sonra birden, Kafka da bir yazar mı, diye sormuştu. Evet, Kafka da bir yazar. Yazık, ben hepsi senin uydurman sanmıştım. Yazık. Jean-Paul ve Kafka'nın *Siebenkäs* ve *Dava*'yı yazan yazarlar olması, benim ona, anneme uydurduğum şeyler olmaması, ona bir türlü rahat vermiyordu. Ailemin hangi düşünsel düzeyde olduğunu görüyorsunuz, demiştim Gambetti'ye. Wolfsegg'in hangi düzeyde olduğunu. Beş kütüphane Gambetti ve en büyük yazarlarımız ve ozanlarımızdan habersizlik, çağ açan büyük felsefecilerden

hiç söz etmesek daha iyi, annem onların adlarını bile duymamıştır, hiç değilse bilinçli olarak hiç duymamıştır. Babamsa isimleri bilir ama bu insanların ne düşündüğünü ve ne yazdığını bilmez, bir çiftçi olarak o hep, yalnızca düşünceyi küçümseyen ilkel biri olarak kalmıştır, inekleri ve domuzları her şeyden daha önemlidir, düşüncenin ise neredeyse hiç önemi yoktur. Babam Kant'ın çevresi ile Ried im Innkreis'daki ünlü hayvan pazarında ödüllendirilmiş bir domuz arasında tercih yapmak zorunda kalsaydı, hemen bu sonuncuyu seçerdi, demiştim Gambetti'ye. O zamanlar annem Roma'dayken sizi onunla tanıştırmadım Gambetti, demiştim ona, çünkü annem size biraz olsun anlayışla yaklaşmazdı. Sizi yalnızca eleştirirdi, örneğin kravat takmamanızı, koltuğunuzun altında gelir vergisi defteri yerine felsefi bir kitap taşıyor olmanızı. Gene de bir şeyler kaçırdınız, demiştim Gambetti'ye. Şu büyükelçilik yemeğine doğal olarak geç kaldık, herkes çoktan gelmişti ve bizi bekliyordu. Bu insanlar orada durup birbirlerine karşı geçmişleri ve madalyalarıyla böbürlenir, her an Çin'de, Japonya'da, İran'da ve Peru'da bulundukları zamanları anlatır ve diplomatik gevezelikler yapıp dururlardı. Durmaksızın başka hiçbir şeyi değil, bir tek Tanrı'yı ve dünyayı tanıdıklarını söyler ve hem kentteki evlerinde hem de kır evlerinde sıkıldıklarını anlatırlar. Onlar kitaplardan sanki kuru bir ekmekten söz eder gibi söz ederler ve Spinoza'dan ne kadar anlıyorlarsa bir senfoni orkestrası şefliğinden de o kadar anlıyorlar, Heidegger'i Dante'yi anladıkları gibi anlıyorlar, iyi bir gözlemci onların her şeyi gördükleri halde hiçbir şeyi görmediklerini hemen anlar. Annem genel olarak böyle davetlerde hiç de kötü bir izlenim uyandırmıyor, uygunsuz davranıp alışılmadık davranışlar sergilemiyor, gülünç varlığındaki tüm saçmalıkların zaferler kutladığı o saçma, hiçbir şeye aldırmaz taşralı gevezelikleri büyük kentlileri eğlendiriyor. Ona eşlik eden ben susmak zorundaydım ve sonunda beni çılgına çevirmişti. Büyükelçilikten eve dönerken, gece saat on ikiye doğru, Jean-Paul'un gerçekten bir yazar olup olmadığını ve *Siebenkäs*'in onun yapıtı olup olmadığını bir kez daha sormuştu. Bana hiçbir zaman inanmadığı için Gambetti, bu konuda da inanmamıştı. Annem zaten sırf merakını gidermek için

Roma'ya gelmişti, demiştim Gambetti'ye, çünkü *nerede ve nasıl yaşadığını* mutlaka bilmek istiyordu. Bu merak yüzünden günün birinde trene binmiş ve Roma'ya, Georg Amcamın saptadığı gibi, benimle ilgili her şeyi öğrenmek için gelmişti. Piazza Minerva'yı beğenmemişti, Pantheon kulağına çalındığı kadar bilgi sahibi olduğu bir sözcüktü onun için Gambetti. Kendim için Roma'nın en güzel evlerinden birini seçtiğimi ve onu gerçekten de döşediğimi görmesi önce onu çok etkilemiş, Pantheon'u gören dairemin olduğu binaya daha girer girmez *gerçek bir palas,* diye bağırmıştı, üçüncü kattaki dairem Pantheon manzaralı, birazdan göreceksin, demiştim ona. Bunu beklemiyordu. *Gerçekten de bir prens gibi yaşıyorsun,* demişti daha daireme girmeden önce ve bu sözler de sitem doluydu. *Ne müthiş bir kapı bu!* diye bağırmıştı dairemin bulunduğu *palas*'ın önünde durup, mermer duvardan yukarıya doğru bakarken. İçeriye girip üç katı yürüyerek çıkacağımızı, asansör olmadığını, bu yüzden de ona göre bir yer olmadığını söylediğimde, ben her şeyi başka türlü düşünmüştüm, demişti, sonra yukarıya çıkmıştı ve sürekli durup geriye dönerek *gerçekten de bir prens gibi! evin* demişti ve *palas*'ın asansörü olmadığını önceden söylememiştim, bu yüzden dairenin fiyatı ucuzluyor, diye açıklamıştım, ama gene en yüksek kiralardan biri benim ödemek zorunda olduğum, bunu söylemeye çekinmemiştim yukarıya, daireme çıkarken, bir onun üç adım önünde, sonra arkasında kalarak, belli bir törensellikle olduğu düşünülebilir Gambetti. Sonunda yukarıya üçüncü kata gelmiş ve dairemin kapısının önünde duruyorduk. Kapıya adımı yazmamış olmam onu şaşırtmıştı. Adın yazılı değil, demişti, o zaman postacı bile burada oturduğunu bilemez. *Sen her zaman tanınmamayı sevdin,* demişti, içeriye girmemizden önce, ben de bunun üzerine toplum içinde tanınmazlığımı korumanın benim için en hoş şey olduğunu söylemiştim, kendisinin tersine çünkü o hep özel biri olarak tanınsın isterdi, bu özelliğinin aslında ne olduğunun kendisi bile farkında olmamasına rağmen. Annemle babamı Londra'daki Victoria İstasyonu'nda Dover'e giden trene binerken gösteren fotoğrafa bakarken, annemin Piazza Minerva'daki daireme *nasıl* girdiğini anımsıyordum: şaşırmış, aynı zamanda da ürkmüş bir halde,

eve girdikten sonra söyleyecek söz bulmakta büyük güçlük çekmişti. Önce nefessiz kalmıştı. Bu arada ben de, daha evin kapısını açarken ve herhalde bu nedenden ötürü içeri girerken de, tamamen saçma bir şeyi düşünmek zorunda kalmıştım. Gambetti: Yıllar önce annem kasa anahtarlarından birini kaybetmiş ve bir daha bulamamıştı, yalnız kendi odasında değil, diğer tüm odalarda da bu kayıp kasa anahtarını aramıştı ve aratmıştı ama anahtar bulunamamıştı. Böylece birdenbire beni anahtarları almakla suçlamıştı, açıklayamadığı ama benim için son derece doğal bulduğu aşağılık bir nedenle bunu benim yaptığımı söylemişti o zamanlar. Ve beni tamamen yersiz yere suçlamıştı Gambetti, benim, benden kuşkulandığı anda kasa anahtarını yok ettiğimi, deyiş yerindeyse köşeye sıkışınca yani, onun kasa anahtarını son anda odasının altındaki kuyuya, yıllardan beri kurumuş olan o kuyuya attığımı düşünüyordu Gambetti, çünkü hain bir hırsız olduğum ortaya çıksın istememişim. Düşünün ki Gambetti, demiştim ona, annem kuyunun aranması talimatı verdi bunun üzerine, bahçıvanlardan biri arkadaşları tarafından annemin gözü önünde kuyuya indirildi *şeytan çocuğun*, yani benim korkuyla kuyuya attığım sanılan kasa anahtarını çıkarmak için. Kuyuya indirilen bahçıvan orada kasa anahtarını doğal olarak bulamadı, çünkü kuyuda olamazdı, çünkü ben gerçekte onu oraya atmamıştım, bu annemin korkunç bir biçimde her zaman bana karşı çalışan hayal gücünün ürünüydü. Bahçıvan kuyudan çıkmış ve kuyuda kasa anahtarı olmadığına yeminler etmişti, kuyuda eski ve yarı yarıya çürümüş bir ayakkabıdan başka *hiçbir şey* yoktu. Annem kuyuda kasa anahtarı değil de yalnızca yarı yarıya çürümüş eski bir ayakkabı oluşu gerçeği karşısında öfkelenmiş ve bahçıvana hakaretler yağdırmıştı. Bana da hakaretler yağdırmıştı, hatta sıçıp sıvamıştı demek zorundayım, Gambetti, akşam geç vakitlere kadar hakaretleri son bulmamıştı. Bu olaydan ve bahçıvanın kuyuda boşuna kasa anahtarı aramasından günlerce sonra bile bana, kasa anahtarını senin aldığını biliyorum, kuyuya atmadınsa bile onu haince *yok ettin, kimbilir nerede,* demişti. Bu kuşkudan Gambetti, bugün bile kurtulmuş değilim, hâlâ sırtımda taşıyorum onu, annem bunca yıl sonra bile hâlâ kasa anahtarını

benim yok ettiğime inanıyor. Ama ben asla almadım onu Gambetti, demiştim ona, neden ve hangi amaçla bilmiyorum. Aklıma bile gelmezdi, demiştim Gambetti'ye. Annem Roma'dayken evimin kapısını açıp onunla evime girer girmez, annemle benim ilişkimi başka hiçbir olayın ortaya koymadığı biçimde ortaya koyan bu olayı düşünmek zorunda kalmıştım. Bizim ilişkimizdeki karakteristik olaylardan biri bu, demiştim Gambetti'ye, belki en karakteristik olanı. Annem evime girdiği anda, onun kasa anahtarını attığımı sandığı için kuyuyu aratmasını düşünmüştüm, alçakça bir niyetle buna cesaret edebilmesi dışında başka bir şey düşünememiştim. Evimin kapısının kilidini açarken, çok geride kalmış olan olay gelmişti aklıma ve bütün bir süre boyunca bunu düşünmek zorunda kalmıştım, annem alışılmadık davranışımdan tedirgin olup bana ne düşündüğümü sorduğunda, o benim evime girerken aklımdan neyin geçtiğini ona söylememiştim. *Hiçbir şey*, diye cevap vermiştim. Onun Piazza Minerva'daki evime ilk kez adım atışından daha çok kafamı kurcalayan kasa anahtarının kuyuya atılışı olayını anımsatmaktan kaçınmıştım doğrusu, bunu ona anımsatmak demek benim iğrenç bir tartışmayı bunca yıl sonra yeniden başlatmam demek olurdu Gambetti, demiştim ona. Ve annemle tartışmaktan korkardım Gambetti, bugün bile hâlâ korkuyorum. Babamı o günlerde Wolfsegg'de yalnız bırakmıştı, oysa onun da Roma'ya seve seve geleceğinden eminim. İşleri bırakmasının olanaksız olduğuna inandırmıştı babamı. *Bu güvensiz dönemde Wolfsegg'i yalnız bırakamazsın*, sözleri babama karşı her zaman sarf ettiği sitem dolu sözlerdi, diye düşündüm fotoğrafa bakarken. *Bu av zamanında avcıları yalnız bırakamazsın ki*, demişti babama, üstelik yalnız, babamsız Roma yolculuğu yapmanın, onu sevindirmediğine yemin etmişti, çünkü *koruyucusu* olan babamla Roma'ya gitmeye alışkınmış, sık sık babama *koruyucum* derdi takılarak onu şımartmak istediği zamanlarda, kocasının, babamın onun koruyucusu olduğuna gerçekten inandığından değil, zaten değildi de ve asla olamamıştı. Böylece yalnız geldi Roma'ya, beni kontrol etmek için, babama ve Johannes'e böyle söylemişti, biliyorum bunu ve sonra da Roma'da arkadaşı Spadolini ile oradan oraya gitmekten başka bir şey yapma-

mıştı, Spadolini daha o zamanlar bile Vatikan'da yüksek dereceli bir memurdu, şimdiden başpiskoposluğa yükselmişti, demiştim Gambetti'ye, annem gecelerini hep Spadolini ile geçirdi, Hassler'e telefon ettiğimde, demiştim Gambetti'ye, hep Signora'nın otelde olmadığını söylüyorlardı, saat on birde yoktu, on ikide yoktu, bir buçukta yoktu, üçte yoktu, annemin Roma yolculuğunun asıl nedeni buydu, ben bu yolculuğun yalnızca bahanesiydim Gambetti. Bu Roma yolculuğunda kocasına, babama karşı beni yalnızca bahane olarak kullanmıştı. Spadolini'yi, onun Viyana'daki Papa temsilciliğinde henüz basit bir danışman olduğu zamanlardan tanıyordu. Her zaman Spandolini'den hoşlanmadığımı söyleyemem, aksine onu *kesinlikle büyüleyici bir kişilik* olarak görmüşümdür, annemin onunla tanışıklığına, hatta onlarca yıldır sürdürdüğü arkadaşlığına da bir diyeceğim yok, ama ben, *gerçekte bir ilişki olan bu bağın gizliliğine* karşıyım Gambetti. Annemin o zaman ilk ve tek kez Roma'ya gelmediğini, birçok defa geldiğini, Spadolini ile sık sık buluştuğunu, sırf Spadolini ile bir ya da iki gece geçirmek için önemli bir Viyana yolculuğunu bahane ederek sıkça Roma'ya gittiğini ya da uçtuğunu da biliyorum. Spadolini de pek çok kez Wolfsegg'e gelmişti, bizim şapelimizde çok şatafatlı, sanki Vatikan'da ayin yönetiyormuş gibi ayinler yönetmek zorunda kalırdı üstelik, bu ona işkence gibi gelse de. Annem tören bağımlısıdır ve gösterişi sever, hele Katolik Kilisesi'nin gösterişini hiçbir şeye değişmez, sanırım sırf bu nedenden ötürü de Katoliktir çünkü Katolik Kilisesi'nin bu gösterişini sever, her şeyden çok da Katolik Hıristiyan cenaze törenlerini, dedim Gambetti'ye. Evde bir başpiskoposun bulunuşu, üstelik de Vatikan'ın en üst düzey görevlilerinden birinin oluşu, onu büyüleyen buydu ve her türlü olur olmaz durumda peşine düşüyordu onun, babam annemin bu dalaverelerinin gizli maksadını uzun süre göremedi, anlamadı, anladığında da çok geç kalmıştı, ikisi düzenbazlıklarını iyice ilerletmişlerdi Gambetti. Ama Spadolini olağanüstü bir kişilik, doğal olarak böyle zaten başka türlü olsaydı Vatikan hiyerarşisinde bu kadar yukarılara çıkamazdı, demiştim Gambetti'ye. Annemle olan bu mide bulandırıcı ilişkisi dışında ona çok değer veririm, en akıllı ve en bilgili insanlardan

biridir. Lima'da, Kopenhag'da, sonra Paris'te, New York ve Madrid'de Vatikan temsilciliği Gambetti, büyük başarıdır, konuştuğu onca dil, adamın okuduğu binlerce kitap, gördüğü ve işittiği onca şey, asıl şaşırtıcı olan, böylesi bir adamın anneme rastlayıp ona takılıp kalması, böylesine baştan aşağıya yüzeysel olan bir kadına. Annem onunla buluşuyor ve beni bahane ediyordu, demiştim Gambetti'ye görünürde güya oğlunu ziyaret etmek zorundaydı, işin görünmeyen yanında ise gizlice başpiskoposla buluşmak vardı, bu gizlilik olsa olsa bayağılık olarak tanımlanabilir. Düşünün bir kere, uçağa binip Spadolini'yle birlikte iki günlüğüne Palermo'ya gitti ve onunla iki geceyi de Cefalu'da geçirdi. Bana göre hava hoş Gambetti, ama bu gizlilik beni iğrendiriyor. Gerçekte Spadolini kadar bilgili ve değerli bir insan tanımıyorum, siz ve Zacchi dışında, demiştim Gambetti'ye. Bu derece büyük bir duyarlılığa sahip bir karakterin, düşüncelerle bu derece dolu bir kafanın böylesine itici bir gizlilik içinde anneme yıllarca, onyıllarca bağlı kalması. Ama annem Spadolini'den hiçbir şey öğrenemedi. Spadolini'ye belki de annemin vurdumduymazlığı, aptallığı çekici geliyordur, demiştim Gambetti'ye. Annem, gündüzleri benimle Roma mağazalarını dolaşıp duruyor, geceleri Trastevere'de Spadolini ile buluşuyordu, biliyorum bunu. Ama orada bizim yaptığımız gibi balık yemek, şarap içmek, ayakları uzatıp sırf bununla mutlu olmak için değil Gambetti, bunun için değil. Köpek yok etme kurumu denilen yerin yakınlarında bulunan, bildikleri çeşitli adi meyhanelere gittiler ve oraya öldürülmek üzere getirilen Roma köpeklerinin korkulu çığlıklarından hiç tedirgin olmadılar. Bu bilgilere ulaşmamı sağlayan kaynağı size söylemeyeceğim Gambetti, size bile. O akıllı kafa, o olağanüstü bilim insanı, onca olağanüstü makalenin yazarı, konuşma ve susma sanatı dâhisi, bende bu derece büyük bir hayranlık uyandıran Spadolini. Wolfsegg'e ilk gelişini hatırlıyorum da, diye düşündüm, Wolfsegg o zamana kadar böylesine olağanüstü bir insan ve bir adam görmemişti. Bizde Pantkot yortusunda ilk ayini nasıl okumuştu Gambetti, duyduğum hayranlığı tahmin etmeniz mümkün değil, neredeyse Katolik Kilisesi'ne olan kuşkularımdan vazgeçecektim onu ilk gördüğümde. Böylesine güzel bir

adam, böyle bir davranış inceliği, başka kimsede olmayan bir doğallık, aynı biçimde bir başkasında rastlanamayacak bir yapaylık. Gerçek şu ki, ben Spadolini'ye hemen vurulmuştum. Ama Spadolini babamın gözüne diken gibi batardı hep, ona karşı hiçbir şey yapamadı, Spadolini'nin ne zaman bizi ziyarete geleceğini annem kararlaştırıyor, Spadolini'yi, sevgilisini ne zaman Viyana'da ya da Paris'te, nihayet Roma'da ziyaret edeceğine annem karar veriyordu. Spadolini'ye giderim, diye düşünüyordu, oysa babama beni ziyarete geleceğini söylüyordu. Belki de Roma'ya yeni indiğini, öğleden sonra Hassler'e varlığını söylerken Gambetti, günlerden beri Roma'da Spadolini ile birlikteydi, kimbilir. Annemden her şeyi beklerim. Biliyorum ki Spadolini onu operaya götürdü, Spadolini onunla birlikte Napoli'ye gitti, Spadolini ikisi için Bari'ye ikisinin de arkadaşı olan birini ziyarete gidebilsinler diye taksi tuttu. Sizin de bildiğiniz gibi Spadolini, bütün kadınları en çok büyüleyen kişi ve büyükelçi hanımlarının önünde diz çöktükleri, elini öpmek için birbirleriyle itişip kakıştıkları ve titreyen dizlerle yukarıya gözlerinin içine baktıkları biri. Böyle bir adamın dünya işlerinden elini ayağını çekmiş olması asla doğal olmazdı, demiştim Gambetti'ye, ama onun benzersiz çekiciliği karşısında eriyip biten yüzlerce hevesli kadın arasından annemi seçmiş oluşu bir talihsizlik. Ben Spadolini ile buluşmaları olası kılan yalanım, Gambetti. Babam bu ilişkiyi yalnızca sezinlemekle kalmıyor elbette, demiştim Gambetti'ye, *bunun tamamen bilincinde* ama onun için bu yüzden küplere binmenin bir anlamı yok, annem babama karşı istediği gibi davranabilir. Ama açıkça Roma'ya Spadolini'ye gitmeye gene de cesaret edemedi ve beni yani aylarca Hassler'de kalmış olan ve sonra tüm görgü kurallarını çiğneyerek Piazza Minerva'daki en pahalı dairelerden birini uzun yıllar, belki de onlarca yıl kalmak üzere, sırf Pantheon'a bakarak kahvaltı etmek için kiralayan deliyi, büyüklük budalası oğlunu utanmadan bahane etti. Ve ben annemin öncelikli olarak Roma'da Spadolini ile buluşacağını bilmediğini biliyorum, demiştim Gambetti'ye. Onun oyunculuğu, mükemmel bir oyunculuktur, babama karşı yalancılık açısından, demiştim Gambetti'ye. Bu konuda erişilmez bir yetenek geliştirmiştir, en gelişmiş

sanatçılarınkine eşit bir yetenek. O zamanlar sırf Spadolini için Roma'ya geldiğinden, diye düşündüm şimdi onu babamla birlikte Londra'nın Victoria İstasyonu'nda gösteren fotoğrafa bakarken, benimle hep sıkılıyordu çünkü kafasında Spadolini'den başka bir şey yoktu. Ama ikisi arasındaki ilişki Spadolini'nin hesabına yazılamaz, demiştim Gambetti'ye, yalnızca annemin hesabına yazılır. *Sen şimdi av zamanında avcıları yalnız bırakamazsın ki,* diye babama dile getirilen bu cümle şimdi bana bu Roma'ya gelişinden bunca zaman sonra, söylendiği zamandan çok daha haince görünüyor. Avcılar bile ve sonunda ben de, onun Roma'da Spadolini'sine kavuşmasını olası kılmak için bahane edilmiştik. Bir yandan aklında sırf mümkün olduğunca çabuk gene Spadolini'yle birlikte olmak varken, diğer yandan da hiç utanmadan ve hiç çekinmeden babama her gün Engelsburg ve Pantheon ve Vatikan kartpostalları, yani en zevksiz kartları yolluyor ve onlara şu cümleleri yazıyordu: Biz (yani o ve ben) Roma'da güzel günler geçiriyoruz vs ve kartları bana da imzalatıyordu, böylece her gün başka biriyle değil de benimle birlikte olduğunu kanıtladığına inanıyordu. Spadolini onun Roma'da kalışının, onun tüm Roma yolculuklarının tek nedeniydi Gambetti, ben değildim. Aslında Gambetti, demiştim Gambetti'ye, onun Roma'da kalışlarının başlıca nedeni, olmak benim için hiç önemli değil. Annemin yalancılığı o zaman yüzsüzlüğün doruk noktasına çıkmıştı, demiştim Gambetti'ye ve bu cümle yüzünden bir an utandığımı söylemek zorundayım, bu sözü kullanarak hiç değilse Gambetti'ye karşı çok ileriye gittiğimi onun bu söz üzerine gösterdiği tepkiden de anlamıştım. Çok *hassas sinirleri olan* biri Gambetti, diye düşündüm şimdi bu sözümün, hatta yalnızca bu sözümün değil başka sözlerin de yersiz, hatta iğrenç sözler olduğunu hissederek. Bir öğretmen öğrencisine karşı kendini bu kadar iğrenç biçimde ortaya koymamalı, diye düşündüm ama bu düşünce aklıma çok geç gelmişti. Öte yandan, öğrencim Gambetti'ye karşı açık olmak zorundayım, diye düşünmüştüm. Evet açık ama aşağılık değil, diye düzeltmiştim kendimi hemen, evet açık ama hain değil, evet açık ama bayağı değil, evet açık ama rezil değil. Ama Gambetti beni çok uzun bir zamandır tanıyor, beni anlar,

diye düşünmüştüm bunun üzerine, beni bu kadar zamandır tanıyor ve kabulleniyor, kendine göre nedenleri olmalı, diye düşündüm. Bir kez daha bu konuyu kapatırken, Spadolini *ve* annem konusu tehlikeli bir konu, demiştim Gambetti'ye, o sırada De Chirico'nun evinin altında oradan oraya yürüyor ve Spagna'daki çay evinde çay mı içeceğimize, yoksa Greco'ya mı oturacağımıza karar veremiyorduk. Birden bastıran yağmur yüzünden Greco'ya girmiştik konuşmamızı sürdürmek için çoğu kez olduğu gibi, konuşmamızın ana konusu Pavese idi, Spadolini ve annem değildi, onlardan, benim temel kitaplarımdan biri olan Pavese'nin ünlü *Yaşamı Uğraşı* adlı yapıtından yaptığım bir alıntı yüzünden söz etmiştim, o gün Gambetti'ye bu kitap hakkında oldukça iyi şeyler söylemiştim. Pavese ile Heine'yi karşılaştırmış ve Gambetti'ye düşüncelerimi aktarmıştım. Çok sevdiğim Pavese ve Heine'den hangi nedenle birdenbire Spadolini ve anneme geldiğimi şimdi hatırlamıyorum. Spadolini'nin kendisi doğal olarak bana annemle Roma'da buluştuklarından asla söz etmemişti, oysa ben Spadolini'yi çok sık görüyorum, onunla buluşmayı seviyorum, neredeyse her hafta onu ya evinde ya da görev mekânında ziyaret ediyorum, annemle buluştuğuna dair hiçbir zaman tek bir söz bile etmedi, kilise adamı hep suskun kaldı. Onun annemle buluşmalarından haberdar olduğumu bilip bilmediğinden emin değilim. Bir seferinde birlikte buluştuk, Spadolini, annem ve ben Rocca di Papa'ya çıktık, Spadolini bizi orada öğle yemeğine davet etmişti, her zamanki bonkör tavrıyla, o benim tanıdığım, konuklarını en iyi ağırlayan kişidir. Annem ve Spadolini Rocca di Papa'daki bu buluşmada kendilerini bana olağanüstü oyuncular olarak sundular, o öğlen, bir akşam önce buluşup bütün gece birlikte olduklarına dair hiçbir ipucu vermediler, aynı biçimde gelecek akşam için anlaştıklarının ipucunu da. Benim bu iki yalancı ve sahtekâr arasındaki durumum, yalancı annemle sahtekâr kilise adamı arasındaki durumum, düşünüleceği gibi hiç de hoş değildi. Ama bununla başa çıktım, hiçbir şeyi belli etmedim, sanki ben dünyada onların durumundan en habersiz kişiymişim gibi davrandım. Annem Rocca di Papa'da Spadolini'ye sanki onu son kez görüyormuşçasına veda etti, oysa akşam saatleri için

onunla sözleşmişti. Spadolini bir taksiyle Roma'ya döndü, biz de aynı biçimde annemle birlikte döndük, birbirinden ayrı yapılan bu dönüş yolculukları benim için berbat bir saçmalıktan başka bir şey değildi, ki, bütün durumu benim için tüm açıklığıyla ortaya koyuyordu, çünkü öyle kusursuzca sahnelenmişti ki, hangisinin daha yetenekli olduğunu söyleyemem, Spadolini'nin mi, yoksa annemin mi. Ama bu gibi durumlarda annemin daha kurnazca davrandığını varsayabilirim. Spadolini, bu gizleme sanatının annem tarafından yönlendirilen uygulayıcısıydı yalnızca, diye düşünmüştüm, demiştim Gambetti'ye. Kiliseye prensinin annemin buyruğu altındaki bir zevzek olduğunu söylemek benim için en acı verici düşünce, tahmin edebileceğiniz gibi Gambetti. Doğal olarak benim Spadolini ile olan ilişkim, annemle olan ilişkisi yüzünden çetin bir ilişki ama ben bu ilişkiden asla vazgeçmeyeceğim, çok daha büyük bir baskı altında kalsa bile, çünkü Spadolini gibi bir insandan vazgeçmek istemem. Onu ziyaret etmek hoşuma gidiyor ve Roma'da oluşuna memnunum. Gereksinim duyduğumuzda büyük bir ilgi ve büyük bir hayranlıkla karşılaşabileceğimiz çok sayıda insan tanımıyoruz. Çünkü kuşkusuz Spadolini Roma'da tanıdığım ender *düşünce* insanından biri. Bir *akıl* insanı böyle birinden vazgeçmez. Evet, gerçekten de, Gambetti, demiştim ona, Spadolini konusunda en ufak bir kuşkum yok. Yalnızca onu annem için fazla buluyorum Gambetti, o Spadolini gibi birini hak etmiyor. İkisi buna arkadaşlık diyor, dedim kahkaha atarak, oysa aşağılık, aynı zamanda da gülünç bir ilişki, demiştim Gambetti'ye. Gerçekten de fotoğraflar hiçbir şeyi saklamıyor, hiç bir şeyi örtmüyor, fotoğrafı çekilenlerin ömür boyu örtmeye çalıştığı şeyleri açığa vuruyor, acımasızca, diye düşündüm fotoğrafa bakmaya devam ederken. Fotoğrafların gösterdiği çarpıklık ve yalan aslında doğru olan, diye düşündüm. Onlardaki mutlak suçlama aslında doğru. Fotoğrafta görünenler, resmi çekilenler, dendiği üzere ölü olsalar da, daha iyi değiller. Bindokuzyüzotuzbirde Londra'da, dedim kendi kendime, o zaman annem babam, denildiği üzere, henüz genç insanlardı. Yolculuklara çıkıyorlardı. Henüz çocukları yoktu. Annem yıllarca çocuk yapmamakta direndi kocası onu çocuk yapmaya zorlayıncaya ka-

dar. Babam ondan hiç değilse bir mirasçı istiyordu. Wolfsegg'in bir mirasçısı olmak zorundaydı. Annem Johannes'i dünyaya getirdikten sonra başka çocuk yapmamaya yemin etmiş olmalı. Ama aradan aradan henüz bir yıl geçmişken ben dünyaya gelmişim, o zor, şeytansı, uğursuzluk kaynağı çocuk olan ben. Hep duyduğum üzere, beni istememiş, bana karşı direnmiş. Ama beni doğurmak *zorunda* kalmış. Kendi felaket kaynağını, sık sık söylediği gibi, hatta her fırsatta yüzüme karşı da söylüyordu, hem de kimbilir kaç kez. Ama arkamdan gelen kız kardeşlerimle de mutlu olmadı, o hiçbir zaman mutlu anne denilen tarzda bir anne olmadı, böyle mutlu bir anne varsa eğer. Mirasçı kabul edildi, ben hiçbir zaman kabul edilmedim, onun vekili olarak tanındım, başka bir şey olarak değil, ömür boyu kendimi, Johannes'in yedeği olarak hissetmek zorunda kaldım ve kafama yedek mirasçı olduğum kakıldı sürekli, bildiğim kadarıyla bir yaz akşamı çocuk villasında, en kötü durum düşünülerek peydahlanan çocuk olarak. İstenmeden, annemin sıkça bana söylediği üzere. İşgüzarlık işte, deyiş yerindeyse, ağustos ortasında hem de. Annem Wels'te bir iç hastalıkları doktoruna başvurmuş benden kurtulmak için ama doktor bunu reddetmiş, annem için yaşamsal tehlikesi olacağını söylemiş. Kürtaj denilen şey o zamanlar o kadar kolay bir iş değildi, gerçekten de her zaman yaşamsal tehlike taşıyordu. Böylece annem kaderine razı olmuş. Ömür boyu beni istenmeyen çocuk olarak gördü ve beni hep istenmeyen biri olarak gösterdi, hangi durumda olursa olsun, çoğu kez de benim için *insanın aklına gelebilecek en gereksiz çocuk* yakıştırmasını yaptı. Her ne kadar Wels'teki büyükannem ve büyükbabamın ya da Wolfsegg'deki öteki büyükannemle büyükbabamın yanında sığınak aradımsa da her zaman hiçbir yere ait olmayan bir çocuk olarak kaldım. Bu durum eğitimimi olanaksız kıldı, beni daha ilk yaşlarımda neredeyse yıktı, on sekiz ve on dokuz yaşlarımda ise neredeyse mahvetti. Şunu söyleyebilirim ki, sonunda beni kurtaran amcam Georg'dan başkası değildi, diğerleri tarafından tamamen yalnız bırakıldığımı hissettiğim anda o bana sahip çıktı. Yedek mirasçı hiçbir zaman kimsenin umurunda olmadı. Johannes'e bakıyorlar, benimle asla ilgilenmiyorlardı. O hep *Johannes'iniz*!

diye anılıyordu mutlu durumlarla ilişkili olarak, kendi adımı ise yalnızca iğrençliklerle ilgili olarak duyuyordum. Tüm bu kötülüklerin üzerine, demiştim bir kezinde Gambetti'ye, bir de benimkilerin en büyük bağımlılıkları olan nasyonal sosyalizm geldi. Nasyonal sosyalizm onlara her yönüyle uydu, deyiş yerindeyse onda kendilerini buldular. O büyük ama bir o kadar da biricik *sevgili Tanrı'larının* yanı sıra şimdi bir de *büyük Führer'leri* olmuştu. Ben deyiş yerindeyse düşünme yaşlarına geldiğimde çoktan geçmişte kalmış olsa da nasyonal sosyalizmi en zararlı biçimiyle hissetmek durumunda kalmıştım. Çünkü annemle babamın nasyonal sosyalizmi, nasyonal sosyalizmin soma ermesiyle bitmemişti çünkü bu doğuştan vardı onlarda, bu yüzden nasyonal sosyalizm döneminin kapanışından sonra da onu uygulamayı sürdürdüler, tıpkı Katoliklikleri gibi bu da onların yaşamlarının özünden başka bir şey değildi, bunsuz yaşayamazlar ve varlıklarını sürdüremezlerdi. Böylece ben, nasyonal sosyalizm dönemi çoktan sona erdiği halde, gene de nasyonal sosyalist eğitimi aldım, aynı zamanda da Katolik eğitimi, yani yetişmekte olan bir insan üzerinde ürkütücü ve korkunç bir etkisi olan o Avusturya'ya özgü karma iktidar yöntemiyle. Katolik-nasyonal sosyalist unsur, Katolik-nasyonal sosyalist eğitim yöntemleri Avusturya'da normal yöntemlerdir, geçerli olan, en yaygın olanlar bunlardır ve bu yüzden de hiçbir engelle karşılaşmadan her alanda, sonuçta zaten nasyonal sosyalist olan halk üzerinde yıkıcı ve korkunç bir etki yaparlar. Avusturya'da nasyonal sosyalist-Katolik eğitim yöntemleri sınır tanımadan hüküm sürer, bundan ayrı bir sav öne sürenler yalancıdır ve aynı zamanda cahildir ve bu ülkenin kanunları, yıkıcı ve mahvedici bir etki mekanizması olan nasyonal sosyalist-Katolik kanunlardan başka bir şey değildir. Avusturya gerçeği budur. Avusturya insanı doğuştan nasyonal sosyalist-Katoliktir, istediği kadar buna karşı çıksın. Katoliklik ve nasyonal sosyalizm bu halkta ve bu ülkede hep dengesini korumuştur, bazen nasyonal sosyalizm bazen Katoliklik ağır basmış ama asla bunlardan biri tek başına hüküm sürmemiştir. Avusturya kafası hep nasyonal sosyalist-Katolik bir düşünceyle sahiptir. Avusturyalı düşünürler de hep böyle, iğrenç bir nasyonal sosyalist-

Katolik kafayla düşünmüşlerdir. Viyana'da sokağa çıktığımız da sonuçta yalnızca nasyonal sosyalistler ve Katolikler görürüz, kendilerini bazen daha çok nasyonal sosyalist, bazen daha çok Katolik olarak ortaya koyarlar ama çoğu kez ikisi birden olarak, daha yakından bakılıp incelendiğinde ve iyi bir gözlem yapıldığında, ister kabul edelim ister etmeyelim bu durum onları sonuçta iğrenç kişiler haline sokar, demiştim Gambetti'ye. Avusturya gazetelerinde bir şey okuyacak olsak, bu ya Katolik ya da nasyonal sosyalisttir, işte budur *Avusturyalılık*, demiştim Gambetti'ye, iki misli sahte, iki misli adi, düşünceye iki misli karşı Gambetti, demiştim ona. Bir Avusturyalıyla bir süre konuşacak olsak, kısa süre sonra bir Katolikle konuştuğumuz izlenimini ediniriz, özgür, bağımsız bir insanla değil Gambetti ya da bir nasyonal sosyalistle konuştuğumuz izlenimini ve sonuçta da baştan sona nasyonal sosyalist-Katolik biriyle konuştuğumuz izlenimini ediniriz, ki bu da bizim için iğrençtir. Bu Katolik-nasyonal sosyalist düşünce, elimden başkası gelmediği için *düşünce* sözcüğünü bu bağlamda böylesi bir pisliğe bulaştırmak zorundayım, demiştim Gambetti'ye, her zaman egemendi Wolfsegg'de ve her zaman da egemen olacak. Ağabeyim Johannes bu düşüncededir, ayrıca kız kardeşlerim de, bunlarınki doğal olarak Johannes'le karşılaştırıldığında en aptalcasıdır, Johannes de babam gibi, sık sık söylediğim üzere, aslında Avusturya'nın düşünmeme biçimi olan Katolik-nasyonal sosyalist düşünceyi ömür boyu sürdürmüştür. Ben kendim bu düşünceden ayrıldım Gambetti, ömür boyu bu savaşı verecek olsam da, çünkü bu düşünce doğuştan gelen bir düşüncedir ve doğuştan gelen düşüncelerden insan ya hiç kurtulamaz ya da yalnızca korkunç biçimde ve ancak zaman zaman kurtulabilir ama herhalde hiçbir zaman tamamen kurtulamaz Gambetti. Ama benim varoluşum Avusturya'ya özgü bu düşünmeme biçiminden ömür boyu kurtuluştur, demiştim Gambetti'ye. Bir düşünmeme biçimi olan bu düşünce sürekli hasta eder beni, demiştim Gambetti'ye. Avusturya'ya özgü bu köklü düşünmeme biçimini içimde ya da çevremde hissettiğim anda, ona karşı tüm gücümle karşı koyarım. Annemle babamı Londra'daki Victoria İstasyonu'nda gösteren, 1960'tan kalma fotoğrafa bakar-

ken bindokuzyüzotuzbirde diye düşündüm, annemle babam henüz evlenmişti ve annem zafer kazanmış, yani doruğa ulaşmıştı. Babamsa istediği şeye, yani bir mirasçıya henüz kavuşmamıştı. Babam gibi insanlar çocuk istemezler, onlar mirasçı isterler ve onlar sırf bu tek ve bağlayıcı amaç için evlenir ve bu nedenle de çok geç evlenirler, kısa süredir tanıdıkları bir kadınla hemen evliliğe kalkışırlar ve bir mirasçıya sahip olma hırsıyla, kadın hakkında bir şey de öğrenemezler. Mirasçı dünyaya geldiğinde, artık iyice zayıf düşmüş ve yaşlı sayılırlar. Anne böyle bir adama, ben sana bir mirasçı armağan ediyorum, der ama aynı zamanda ve gerçekten de ona ait olan her şeyi ele geçirir. Öte yandan yeni baba, üzerine düşen görevi yerine getirdiği duygusunu taşır. Mirasçı geldikten sonra artık asla karısıyla ilgilenmez. Çoğu zaman onu dikkate almamakla cezalandırır ve onu istediği ve karısı ona fırsat verdiği zamanlarda onu hainlikle suçlar, eli açıklığından faydalanmak ve kendisiyle sırf servetine konmak için evlenmekle suçlar onu. Her ikisi de zamanla her şey için birbirlerini suçlamaya başlar ve yaşamlarını cehenneme çevirirler. Evlilik karşılıklı saygı ve huzur dolu ve karşılıklı anlayışa olanak sağlayan, sonuç olarak da anlayışla dolu bir yaşam olmaktan çıkar, yavaş yavaş onlar tarafından cehenneme çevrilir. Her ikisi de bu cehenneme yerleşir ve sonunda birbirlerinden nefret ederler. Bu karşılıklı nefreti kısa süre sonra gerekli görmeye başlar ve yaşamlarının sonuna kadar onunla son derece iyi geçinirler. Fotoğrafa bakarken, babamın annem karşısında zamanla kendi içine çekilirken, annemin hiç de körleşmemiş kadınca fikirleri ve tutkularını uygulayabileceği bir alan aradığını söyledim kendi kendime, bir Spadolini'ci aradı yani. Az ya da çok şanssız denebilecek koşullar, sonradan onu şans eseri dosdoğru bir başpiskoposa bile götürmüştü. Hem de kıskanılacak kadar iyi bir bedene sahip, kafası en aydınlık birine. En çok Spadolini ile mutlu, *benim Vatikan temsilcim,* diyor ona bildiğim üzere. Olay kesinlikle dokunaklı, yürek parçalayıcı, demiştim Gambetti'ye. *Çetin* bir adam diyebileceğimiz Spadolini'den söz ederken her zamanki gibi öfkeliydim. Ne saçma, dedim kendi kendime, Alman yazını ve Alman şiiri dersi veriyoruz büyüklük budalası olduğumuz için, üstelik bir

de Alman felsefesi dersi, bu yazını ve bu şiiri ve bu felsefeyi biliyormuşuz gibi davranıyor, hiç değilse onu tanıdığımızı öne sürüyoruz ama gerçekten düşündüğümüzde, her an tüylerimizi ürperten Wolfseggli ayaktakımının bir parçasından başka bir şey değiliz. Wolfsegg gibi bu kadar ahlaksız bir taşra cehenneminden çıkıp Roma'ya geliyoruz ve herkesle Schopenhauer ve Goethe üzerine konuşmaya utanmıyoruz. Tamamen sapkınca, dedim kendi kendime, bizim peşinden sürüklendiğimiz bu dürtü. Gerçekte ben Wolfsegg'i ve benimkileri parçalara ayırmak ve ayrıştırmak, onları mahvetmek ve yok etmekle uğraştığım sırada kendi kendimi parçalara ayırıyor, ayrıştırıyor, mahvediyor ve yok ediyorum. Öte yandan kendimi ayrıştırmam ve kendimi yok etmem bana yeniden hoş bir düşünce olarak görünüyor, demiştim Gambetti'ye. Yaşamım boyunca da başka bir şey yapmaya niyetim yok. Ve yanılmıyorsam, bu kendini ayrıştırma ve yok etmede de başarılıyım, Gambetti. Gerçekte ben kendimi ayrıştırmak ve yok etmekten başka bir şey yapmıyorum, sabah erkenden kalktığımda ilk düşüncem bu oluyor, kendimi ayrıştırmaya ve yok etmeye kararlılıkla başlamak. Annemle babam biz çocukları hep uçurumun kenarına götürür ama, uçurumu bize tam olarak göstermezlerdi, aşağıya bakmamıza izin vermezlerdi, son anda bizi hep kenara çekerlerdi, işte bizi hep böyle uçurumların kenarlarına sürükleyip buna rağmen bize onları hiç göstermediler, ki bu bizi mahvetti. Milyarlarca anne baba böyle davranıyor, demiştim Gambetti'ye. Sonra fotoğrafların yerini değiştirdim ve ağabeyimi yelkenlide gösteren fotoğrafı annemle babamı gösterenin üzerine koydum, onun altına da kız kardeşlerimkini. Onlar o zamanlar Cannes'a, benim ve onların amcaları olan Georg'dan, planladıkları Amerika gezisi için para koparmaya gelmişlerdi, annemler bu yolculuk için onlara metelik vermemişlerdi, çünkü kız kardeşlerimin böyle bir yolculuk yapmasını tamamen gereksiz görüyorlardı. Onlar Cannes'da, amcamdan kendilerine gereken parayı koparabilmek için her yolu denemişlerdi. Ama iki hafta sonra bundan vazgeçmişlerdi, amcam onlara metelik vermemişti, o da kız kardeşlerimin Amerika yolculuğu için verilecek paranın sokağa atılmış sayılacağı kanısındaydı. O zamandan sonra kız

kardeşlerim daha önce olduğundan daha büyük bir nefretle Georg Amcamdan nefret ettiler. Oysa o bildiğim üzere onlara Nice'te çok eli açık davranmış, onları en pahalı yerlere götürmüş, onlara birçok giysi, bilezik, kolye vesaire almıştı. Ama amcam Georg onların ruhunu okumuştu. Ayrıca Cannes'a gidip Amerika yolculuğu için Georg Amcamdan para isteme fikri *kendi* fikirleri de değildi bildiğim kadarıyla, annemin fikriydi. *Oydu* kızlarını bu hain niyetle Cannes'a yollayan ama boşuna. Kötülüğün itici gücü her zaman annem olmuştur, bunu söylemek zorundayım, demiştim Gambetti'ye. Wolfsegg'deki kötülüğün kökenine inecek olursak, bu yol bizi hep anneme götürür, *oydu* çıkış noktası. Öte yandan, demiştim Gambetti'ye, onu suçlamak tamamen saçma, onun elinden bir şey gelmezdi, ne kadar saçma görünsede böyle. O her türlü kötülüğün kökeni olduğu gibi her türlü kötülüğü de kendine doğru çekerdi. Onunla ilişkiye giren herkes birdenbire *kötü* bir insan olurdu diyebilirim, demiştim Gambetti'ye, böylece Spadolini'yi de kötü bir insan yaptı, beni de, ağabeyimi de vesaire. Aslında en başta hiç de kötü bir insan olmayan babamı da, belki aptaldı ama kötü değildi. Annem gibi bir insan, asla kötü olmamış bir aileyi kötüleştirir, asla kötü olmamış bir evi kötüleştirir Gambetti. Ama başka seçeneğimiz olmadığı ve başka türlü düşünmek çok daha güç, karmaşık ve sırf olanaksız geldiği için, bizim yaptığımız gibi bu kötülükten yalnızca onu sorumlu tutmak tamamen saçmadır; biz olayı basitleştiriyor ve *o, annemiz kötü bir insandır,* diyoruz ve bunu ömür boyu süren bir düşünceye çeviriyoruz. Bu kadınla kötü olduk Gambetti, demiştim Gambetti'ye. Önümde duran fotoğrafların kuşkusuz dokunaklı oluşu, benim şu anda, onlar ölmüş olmasına rağmen onları suçlamamı, en kaba bir tarzla üzerlerine gitmemi engellemiyordu. Hatta birdenbire aklıma, annemle babamın o hain tarzlarıyla beni bilerek yalnız başıma geride bıraktıkları düşüncesi bile geldi. Ama bu düşünceyi hemen dağıttım çünkü onu düşündüğüm anda bana tamamen anlamsız gözüktü. Annelerdir sorumlu olanlar, demiştim birdenbire Gambetti'ye, Wolfsegg'e gitmemden birkaç gün önce onunla Corso'da yürürken, o sırada tamamen Wolfsegg vardı kafamda, orada karşılaşacağım

durum olan, kız kardeşimin şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle yapacağı *evlilik* vardı ve de, Roma'dan ayrılmadan önce hep boğazımı sıkan Wolfsegg, yalnızca annelerdir sorumlu olanlar ve işte onlardır üstelik de bu sorumluluktan kaçanlar anne olduklarında, neredeyse tamamen kaçarlar bu sorumluluktan ve tüm sorumluluğu çevrelerine atarlar. Annelerdir sorumlu olan ama hiçbir zaman onlardan hesap sorulmaz gerektiğinde çünkü çevrenin o derece yüksek, sarsılmaz bir olumlu düşüncesi vardır ki anneler hakkında, hem de binlerce yıldır. Neden? diye sormuştum Gambetti'ye, neden? Anneler çocuklarını dünyaya fırlatıyor ve bundan ve bu çocuklarla ilgili her şeyden dünyayı sorumlu tutuyorlar, bu sorumluluğu kendilerinin taşıması gerekirken taşımıyorlar. Kendilerinin dünyaya fırlattıkları çocuklarla ilgili her türlü sorumluluktan kaçıyor anneler, gerçek bu Gambetti. Söylediklerim annelerin büyük bir kısmı, çok büyük bir kısmı için geçerli. Ama bu düşüncede ne kadar yalnızım. Böylesi düşünceleri gizlice düşünebiliriz ama söyleyemeyiz Gambetti, bunları kendimize saklamalı ama yayımlamamalıyız, böylesi düşüncelere kendi tarzıyla, yani nefretle bakan bir dünyada öyle ya da böyle boğulmak zorundayız. *Anneler* başlıklı bir yazı yazıp yayımlayacak olsam Gambetti, bunun sonucunda bana yalnızca yalancı ya da çılgın ya da her ikisi birden gözüyle bakılırdı. Benim tarafımdan yazılan ve yayımlanan böyle bir yazıya dünya dayanamaz çünkü yalnızca gerçek olmayana ve sahtekârlığa alışmış bu dünya, gerçeklere değil. Bu dünyada gerçekler görmezlikten gelinir ve düşsel idealler gerçek yerine konur çünkü bu siyasal açıdan daha faydalı ve daha hoştur Gambetti. Telgraf beni sarsmadı deyiş yerindeyse, olacakların yavaş yavaş kafamın içinden geçmesini sağladı, doğal olarak ama telgrafı ilk okuduğum andaki soğukkanlılığımı hâlâ yitirmedim. Onu ikinci ve üçüncü kez okuduktan sonra da ellerim titremiyor, gövdem sarsılmıyordu, saatlerce sonra da titremiyordu ellerim, gövdem sarsılmıyordu. Son derece sakin olarak, son yıllarda kendi zevkime ve tamamen kendi anlayışıma göre döşediğim evime baktım. Bu evin büyüklüğüne alışmıştım, onu kendi amaçlarım için ideal hale sokmuştum. Bu evi, senin evinin karşısında kendi sarayında oturmakta olan Zacchi'ye

borçlusun, diye düşündüm. Senin merkezin burada, evinde ve öyle de kalacak. Kendi merkezin olan bu yerden vazgeçmeyeceksin bundan sonra da, ondan vazgeçmek zorunda kalmamak için her şeyi yapacaksın. Hiçbir şey seni Roma'dan ayırıp, Roma'dan uzaklaştırıp Wolfsegg'e geri götüremez. Kalkıp pencerenin yanına gittim. Piazza Minerva daha önce hiç olmadığı kadar sakindi, iki üç kişiden başka kimse yoktu, bu saatler için, yani öğleden sonra saat beş için yadırgatıcı bir durumdu. Jaluzileri kapatmış ve böylece evimi tamamen karanlıklaştırmıştım, böyle neredeyse tamamen karartılmış bir ev en çok hoşuma gideniydi, en iyi düşüncelere ulaşıyordum. Bir an, hemen bu akşam Wolfsegg'e gitmeliyim, diye düşündüm, gece treniyle, sonra gene sabah erken giderim, dedim, bir *hemen* trenle, bir *yarın sabah uçakla*, diye düşündüm ama hâlâ sakince bir aşağıya bir yukarıya giderek Wolfsegg'e nasıl geri döneceğimi düşünüyordum. Kız kardeşlerimin beni nasıl ve ne biçimde bekliyor olabileceklerini geçirdim aklımdan, onlara gelişimi haber vermemeliyim, diye düşündüm. Aşağıya inip telefon edeyim, dedim ve tam aşağıya gitmek için kapının yanına gitmiştim ki kapının yanındayken gene oradan ayrılıp pencerenin yanına gittim ve tersini yaptım, onlarca kez, belki yüzlerce kez kapıya gittim ve geri döndüm, kaç kez bunu yaptığımı hatırlamıyorum şimdi ama pek çok kez, birkaç kez değil, düzinelerce kez değil, daha çok kez pencerenin yanına, sonra tekrar kapıya gidip geldim. Sonra gene bu saatlerde alışkın olduğum üzere yazı masasının başına oturdum ama işimle uğraşmak üzere değil, notlarımı almak için değil, özellikle de Gambetti ile olan derslerimi hazırlamak için değil, aksine hâlâ yazı masamın üzerinde duran fotoğraflara yeniden bakmak için. İnsanlarla iletişim kurmaya en ufak bir gereksinim duymuyordum, tamamen yalnız kalmak istiyordum, haber verme gereksinimim hiç yoktu, bu ölüm haberiyle şimdi tek başıma kalmalıydım, kime, diye düşündüm, annemle babamın ölümünü kime haber verecektim ki ve nasıl ve hangi biçimde, onu bunu düşündüm, şu ya da bu isim geldi aklıma, şu ya da bu telefon numarası birden belirdi kafamda ama, ölüm haberini herhangi bir insanla paylaşmak fikrinden hep vazgeçtim, belki Gambetti'yle, diye düşündüm, belki Zacc-

hi'yle, belki Via Condotti yakınında oturan ve aynı akşam ye
mek için randevulaştığım şairim Maria'yla. Roma'da olduğum
sürece Maria'yla düzenli biçimde buluştum, kendisiyle gerçek
ilişki kurduğum tek kadın, her hafta yanına gitme hissettiğim
kadın, *akıllı kadına gidiyorsun*, diye düşündüm hep, *düş zengini,*
büyük kadına çünkü onun yazdıklarının tüm öteki şair kadınla
rınkilerden büyük olduğundan, gittikçe büyüdüğünden bir an
bile kuşku duymadım. Herkesten çok da ona telefon etmek zo
rundayım ve bu son randevumuzun neden gerçekleşemeyece
ğini, ona her zaman Allahın belası Wolfsegg diye anlattığım,
benim için öldürücü olan Wolfsegg'e neden geri dönmem ge
rektiğini söylemeliyim. Maria benim baş belası, öldürücü Wolf
segg'im dışında bir Wolfsegg tanımıyor, Gambetti de başka tür
lüsünü bilmiyor, Zacchi de başka türlüsünü bilmiyor, Roma'da
bir araya geldiğim tüm ötekiler de, onların hepsine hep baş be
lası ve benim için öldürücü olan Wolfsegg'den söz ettim, taşra
cehennemi Wolfsegg'den. Maria'ya telefon etmeli, Gambetti'ye
telefon etmeli, Zacchi'ye telefon etmeli, diye düşündüm ve ge
ne yazı masamın başına oturdum. Wolfsegg'e giderken hiçbir
şey götürmemeli. Sakin kalabilmeli. Kız kardeşlere telefon et
meli, diye düşündüm. Onlara gelişimi haber vermeli. Ama ön
ce kendim ne zaman gideceğimi bilmeliyim, henüz bilmiyo
rum. Karar verme olanağım yoktu, kesin bir karar veremedim.
Trenler grevdeyse uçarım, dedim kendi kendime, uçaklar grev
deyse trenle giderim ama trenle bu gece gitmem gerekir, uçakla
olursa ancak yarın sabah saat beşte olmak zorunda. Wolf
segg'den dönüşlerimin hiçbirinin ardından orayı böylesi bir
tiksintiyle anımsamamış ve uzun zaman Wolfsegg'e geri dön
memeye yemin etmemiştim. Şimdi ise *hemen* oraya dönmek zo
rundayım. Wels'teki avukatımız geldi aklıma, babamın avukatı,
Franz Josef Alanı'nda yazıhanesi var, her girişimde iğrenmi
şimdir oradan. Birden avukatın karısı geldi gözümün önüne,
aynı derecede iğrenç. Welsli doktorumuzu gördüm, iğrenç.
Onun karısı, iğrenç. Wels kentini ve ardından çevredeki tüm
kasabaları iğrenç bir ışıkta gördüm. Vöcklabruck'u gördüm, iğ
renç, Gmunden'i gördüm, iğrenç. Ağır, pis paltolarını giymiş
bu korkunç insanlar, diye düşündüm, kafalarındaki zevksiz

şapkaları, ayaklarında o kaba, ağır ayakkabılarla. Wels'in pazaryerini gördüm ve ne kadar korkunç, diye düşündüm, ne kadar itici, Gmunden kent meydanını gördüm ve ne kadar iğrenç, diye düşündüm. Bu iğrenç yerlerde insanlarla konuştuğumuzda bize tüm dünya iğrenç görünür, başka türlü değil. Ama o yerede yaşarsak her zaman bu iğrenç insanlarladır işimiz, diye düşündüm, onlardan kaçamayız, kural onlardır. Onların konuşma tarzlarına da tıpkı giysilerine olduğu gibi dayanasım yok, düşündüklerine de yok, sergilediklerine, yaptıkları ve yapmayı istediklerine de. Söyledikleri bana karşı, yaptıkları bana karşı. Onların Katolik-nasyonal sosyalist yaşam tarzlarına asla dayanamıyorum, ses tonlarına dayanamıyorum, yalnızca *ne* söylediklerine değil, söylediklerini *nasıl* söylediklerine de dayanamıyorum. Onlara baktığımda onların istediği duyguları dile getiremiyorum, yalnızca en haksız olanları dile getirebiliyorum, dedim kendi kendime, belki ben de Wolfsegg'e karşı hastalıklı bir nefretle doluyumdur, onlara haksız davranıyorum, onlara ve benim bakış açıma göre onlarla ilgili her şeye acımasızca haksız davranıyorum ama açıkçası onlardan iğreniyorum, onlara baktığımda midem bulanıyor. Bu kasabalardaki güzel sokakların bu iğrenç insanlarla dolu olduklarında ne faydası olabilir ki, diye düşündüm, üzerlerinde hemen hemen yalnızca çirkin insanların durduğu güzel meydanların bana ne faydası olur ki. Çok uzun zamandır onlara anlayış gösteremiyorum. Onları küçük görüyorum, onlardan nefret ediyorum, aynı zamanda da onlara karşı gösterdiğim korkunç haksızlığın bilincindeyim. Tüm bu insanların beni sevmesini istemem, isteyemem, bu halkın bana ne düşman olmasını ne de sevmesini isterim, dedim kendi kendime, ben ne onların ne de onların halkının yanına geri dönebilirim. O gülünç dükkânlarına giremem artık, pis kokan yazıhanelerini ziyaret edemem, o sahtecilikle donatılmış buz gibi kiliselerine giremem. O doktorlar beni mahvetti, o avukatlar beni dolandırdı, o papazlar bana yalan söyledi, tüm o insanlar beni en itici biçimde hayal kırıklığına uğrattı ve onlara duyduğum inancı kırdı ve ben artık onların gözü önünde olamam, diye düşündüm, benim için olanaksız artık, hiçbir şey olanaklı hale getiremez. Tüm bu insanlar be-

nim sevdiğim her şeyden nefret ediyor, benim saygı duyduğum hiçbir şeye saygı duymuyor, benim sevmediğim her şeyi seviyor. Havalarını bile artık yalnızca iğrenç buluyorum. Tüm dünyada dostlarım var, dedim kendi kendime, bir tek, aslında evim olması gereken yerde, yalın ve en yalın işçiler ve maden işçileri dışında asla dostum olmadı. Tüm dünyada hiç değilse zaman zaman çok mutlu olabildim, birçok yerde en memnun ve en mutlu kişi oldum, hatta minnettar bile oldum ama asıl olmam gereken yerde hiçbir zaman olamadım. Seni anlamıyorlar, hiçbir şey anlamıyorlar, genel olarak hiçbir şeyi anlamıyorlar, dedim kendi kendime. Yaşam tarzları yok, dedim kendi kendime. Çalışmak için yaşıyorlar ama yaşamak için çalışmıyorlar. Hain, alçak, aynı zamanda da büyüklük budalası onlar. Sapkınca *günaydın,* aynı sapkınlıkla *iyi akşamlar, iyi geceler* diyorlar. Seninkileri düşündüğünde miden bulanıyor, ötekileri düşündüğünde, aynı biçimde miden bulanıyor. Böyle düşünen biri doğal olarak hastadır, dedim kendi kendime ve bir an içinde bulunduğum durumun tehlikesini kavradım. Sakin ol, dedim kendi kendime, soğukkanlılığını koru, yalnızca sakin ol, kesinlikle sakin. Ama kendimi bu tehlikeli durumdan sıyıramıyordum. Resmen duyuyorum söylediklerini, izlenme hastalığı çekiyor, hep söylendiği gibi, bizimkinden farklı bir büyüklük hastalığı çekiyor, kendi büyüklük hastalığını. *Onlar* beni gördüklerinde mideleri bulanıyor, günaydın diyorum ve onlar bunu sapkınlık olarak algılıyorlar, tıpkı iyi akşamlar, iyi geceler dediğimde olduğu gibi, dedim şimdi kendi kendime. Giyinme tarzımı da aynı biçimde itici buluyorlar, giysilerimi, şapkalarımı, ayakkabılarımı, konuştuklarımı, düşündüklerimi, yaptıklarım ve yapmadıklarımı. Onlar da beni, benim onları küçük gördüğü gibi küçük görüyor, onlar da benden, benim onlardan nefret ettiğim gibi nefret ediyorlar. Kimin küçük görüşü, kimin nefreti daha haklı? Söyleyemem bunu, dedim kendi kendime. Kalkıp pencerenin yanına gittim çünkü artık masa başında olmaya dayanamıyordum ve aşağıya Piazza Minerva'ya baktım. Zacchi tüm jaluzileri sıkı sıkı kapatmış, dedim kendi kendime, belki de burada değildir, belki de Palermo'ya kız kardeşine gitmiştir. Onu sıkça ziyaret eder. Böbrek hastası kız kardeşi, böbrek ku-

rutına denilen konuda uzman bir hastanede yatıyor, Sicilya'nın en güzel doğal güzelliğe sahip bölgelerinden birinde, Monte-Pellegrini'nin aşağı kısmında. Tüm jaluzileri sıkıca kapattıysa Palermo'ya kız kardeşine gitmiş demektir, diye düşündüm. Ama gene de ona annemle babamın ölümlerini bildirmeyi deneyeceğim, dedim kendi kendime. Akşam daha geç saatte, belki o zamana kadar döner. Evin her yanında dolanıp durdum, bütün kapıları her zaman açık tutarım herhangi bir engelle karşılaşmadan bir aşağıya bir yukarıya gidebileyim diye, böylece kendimi yeniden canlandırmak için aşağıya caddeye inmem gerekmiyor, evimde oradan oraya birkaç kere girmem yeterli oluyor. Ben kendimi Wolfsegg'den kendim uzaklaştırdım, dedim kendi kendime ve evin bir yönüne doğru yürüdüm. Yavaş yavaş sakinleşiyordum. Ben kendimi Wolfsegg'den ve benimkilerden son derece bilinçli olarak uzaklaştırdım. *Cesurca* Wolfsegg'le olan ilişkimi kestim. Zaten annemle babamı hep incitirdim. Onlara karşı olan her şeyi yaptım, kardeşlerime karşı da onları incitecek her şeyi yaptım. Ben bu incitme işinde hiçbir şeyden çekinmedim. Çoğu zaman onları küçük düşürdüm ve gülünç duruma soktum, hem de onları küçük düşürecek ve gülünç duruma sokacak hiçbir şey yokken ortada, dedim kendi kendime ama soğukkanlılığıma tekrar kavuşmuştum. Alçakça bir tavırla babamı sık sık hiç de suçlanmayacak konularda suçladım, anneme yalan söyledim, onu da pek çok kez gülünç duruma düşürdüm başkalarının yanında, onu küçük düşürdüm, kendini beğenmişliğim yüzünden ona taşlar attım, demek zorunda kaldım kendime. Ama gerçekten de gene sakinleşmiştim, gerçekten de soğukkanlıydım. Ben kendimi benimkilerden son derece bilinçli olarak uzaklaştırdım, ben kendimi onlara, kendi kendime haklarından yoksun bıraktırttım, dedim kendi kendime ve evin öteki tarafına yürüdüm. Evi bunca yıldır boyatmadım çünkü işçilere dayanasım yok artık, dedim kendi kendime ve tavandaki çatlaklara baktım. Bir Rönesans sarayına taşınmak zorunda kaldım kendimi iyice yalnız hissedebilmek için, herkesten ayırmak için, dedim kendi kendime, işin doğrusu ben kendimi herkesten ayırdım, yalnızca Wolfsegg'deki benimkilerden değil, Gambetti, Zacchi, Maria, bu birkaç kişiye in-

dirgendi benim çevrem ve yakında bu indirgenmiş topluluk da olmayacak, dedim kendi kendime ve gene ters yöne yürüdüm. Bunu gözden kaçırırsak birdenbire *tamamen yalnız* kalırız orta yerde, *bir tek insansız*, dedim kendi kendime. Ellerimi belimin arkasına kenetlemiştim, bu alışkanlığı babamın babası olan büyükbabamdan almışım, dedim kendi kendime. Yalnız birçok şeyi değil, pek çok şeyi bu dedemden almıştım. Şimdi birdenbire gerçekten ne kadar yalnız kaldığımı amcam Georg bilebilseydi. Her zaman yalnız kalmanın özlemini çekerim ama yalnız kalınca en mutsuz insan ben olurum. Yalnızlığa dayanamıyorum ve durmadan ondan söz ediyorum, yalnızlığı göklere çıkarıyor ve aynı zamanda ondan nefret ediyorum çünkü biliyorum ki hiçbir şeyin yapamadığı kadar mutsuz kılıyor insanı, şimdi hissetmeye başladığım gibi, örneğin Gambetti'ye yalnızlığı övüyorum ve yalnızlığın cezaların en korkuncu olduğunu çok iyi biliyorum. Gambetti'ye, Gambetti, *en yüce şey yalnızlıktır*, diyorum, çünkü onun felsefecisi rolünü oynuyorum ama çok iyi biliyorum ki *yalnızlık cezaların en korkuncudur.* Yalnızca bir deli yalnızlık propagandası yapar ve tamamen yalnız olmak demek sonuç olarak tamamen deli olmak demektir, diye düşündüm ve gene ters yöne doğru yürüdüm. Ev öyle büyük ki, düşüncelerimin sınırlandığı ya da bastırıldığı hissini vermiyor bana, düşüncelerime özgürlük tanıyor, ayrıca düşüncelerim için de büyük mekânlar sağlıyor. Büyüklük hastalığım yüzünden evi tutarken bunu dikkate aldım, kuşkusuz Piazza Minerva'daki bu evi, hem de sonuçta, benimkilere asla açıklamadığım inanılmaz bir fiyata tutmana neden olan bu büyüklük hastalığımdı, bir seferinde onlara bana sordukları için bir fiyat söylemiştim, bu fiyat gerçek fiyatın yarısı bile değildi, uydurma bir fiyattı çünkü asıl fiyatı söylesem bana deli derlerdi. Bu *tüm Roma'daki en uygun dairelerden biri*, demiştim onlara ve evimin kirası hakkında bir daha hiç konuşmamıştım. Gerçekte ben bu evi zaman zaman bir hapishane gibi algılıyorum, dedim kendi kendime ve içinde oradan oraya gidiyorum, tıpkı hapishanede volta atar gibi. Zaten ben çoğu zaman bu evimi kendi *düşünme hapishanem* diye adlandırıyorum ama yalnızca kendi kendime söylüyorum bunu, başkasına değil çünkü deli olduğum düşü-

mülsün istemiyorum, çünkü eminim, bir evi düşünme hapishanesi olarak adlandırmak ancak bir delinin aklına gelir diyeceklerdir. Masanın başına oturdum ve zaten tüm öğleden sonra boyunca baktığım fotoğraflara baktım, hemen düzelterek seyrettim. Fotoğrafları sonra yan yana koydum ve fotoğraftakilerin *bu biçimde yargılanamayacağını* söyledim kendi kendime. Fotoğrafı çekilmişler olarak. Fotoğrafları üst üste koydum, öyle koydum ki, annemle babamı Londra Victoria Tren İstasyonu'ndan Dover'e giden trene tam bindikleri sırada gösteren fotoğraf öteki iki fotoğrafı kapattı. Tersi olsun isterdim ama, daha önce üzerimde yaptıkları komik ve gülünç etkiyi şimdi gene yaptılar. Fotoğrafları yazı masasının çekmesine koydum gene ve dediğim gibi, arkadaşlarıma telefon etmeye ve sabahki ilk uçakla Roma'dan ayrılmaya karar verdim, *eve gitmek üzere.* Parmaklarım titremiyor, gövdem sarsılmıyordu. Tamamen soğukkanlıydım. Telgrafın ne anlama geldiğini biliyordum.

Vasiyetname

Wolfsegg'e varışım hiç dikkat çekmeyen bir varış oldu, onların asla bağışlamadıkları sürpriz bir varış biçimiydi çünkü doğrudan yukarıya onların yanına çıkmamış, önceden köyde, hiç dikkat çekmeyeceğimden emin olduğum bir yerde inmiştim; köyün girişinde, ana caddenin maden ocaklarına saptığı yerde, okulun yanındaki, *Mariensäule* diye anılan yerde şoföre durmasını ve beni indirmesini rica etmiştim, böylece hiç kimse beni görmeden köy meydanından geçme olanağım olmuştu; sanki herkes evlerine ve kaldıkları yerlere çekilmiş gibiydi, bana, sanki kimse kendini göstermek *istemiyormuş* gibi geldi, annemle babam ağabeyimle birlikte yukarıda Wolfsegg'de tabutlarda yattıkları için, sanki tüm köy yas tutuyor, diye düşündüm, ama normalde de hafta içi öğlenleri köyün boş olduğu aklıma gelmemişti. Hiçbir koşulda yukarıya Wolfsegg'e gitmek istememiştim, doğal olarak şöför beni tanımıştı, daha istasyonda, trenden indiğim ve perondan taksiye yürüdüğüm Attnang-Puchheim'da bile insanlar beni tanımış gibi gelmişti bana, ama onların bakışlarından her zamankinden daha hızlı adımlarla uzaklaşıp hemen taksiye doğru yürümüş ve mümkün olduğunca çabuk Wolfsegg'e gitmek istediğimi söylemiştim. Ama yolda giderken Wolfsegg'i değil, sabah ayrıldığım Roma'yı düşünmüştüm, Wolfsegg'e çıkan bu yoldan istemeden geçiyorsun, diye düşünmüştüm, hiç istemeden buradasın, demiştim bütün o süre içinde, oysa taksiyle en güzel yörelerin birinden geçiyordum, Ön Alpler diyarından, Hausruck'un yanından, benim için her zaman çok hoş ve çok sakinleştirici bir yerdir bura-

sı, hatta benimkiler ve Wolfsegg olmadan görebilseydim burayı bir kez olsun, benim için belki her yerden daha güzel olabilirdi. Aslında en sevdiğim doğal güzelliklerin arasından geçiyordum, Kien ve Stocket yakınından Ottnang'a doğru uzanan sık ormanlardan. Bu insanları hep sevdin sen, dedim yolda giderken, senin yukarıdaki Wolfseggliler, sana sen henüz çocukken bile korkunç görünen o insanların aksine yalın, en yalın insanları, köylüleri ve madencileri, zanaatkârları, lokanta işleten aileleri hep sevdin, yolda giderken kendi kendime, benimkiler gibi yukarıda değil de aşağıdaki köyde oturdukları için aşağıdakiler diye anılanları her zaman neden sevdiğimi, ötekileri sevmediğimi, yukardaki benimkileri değil de aşağıdakileri dikkate değer bulduğumu, yukardakilerden her zaman nefret etmesem de neden aslında hiçbir zaman *dikkate almadığımı*, aşağıdakilerin yanında kendimi her zaman iyi hissederken neden, ötekilerin, benimkilerin yanında, yukarda, kendimi hep berbat hissettiğimi, neden aşağıdakilerin yanında kendimi evimde, yukarıda benimkilerin yanında ise hiçbir zaman evimde hissetmediğimi sordum ama bu düşünceleri daha fazla derinleştirmek istemedim. İçinden geçtiğim doğanın ne kadar güzel olduğunu gördüm ve orada yaşayan insanları ne kadar çok sevdiğimi düşündüm, en çok da madencileri, dedim kendi kendime, her zaman sevdin sen, sana davranış tarzlarını, kendi aralarındaki ilişkileri, nihayet sen onlarla büyüdün, dedim kendi kendime, onlarla okula gittin, onlarla onlarca yıl paylaştın. Aklım bu düşüncelerle, yani çevredeki doğal güzellikler ve burada yaşayan insanlarla meşgul olduğu sırada, tüm bu süre içinde deyiş yerindeyse gözümün ısırdığı ama adını hatırlamadığım, öğrenmek için de sormadığım şoförle hiç konuşmamış olduğumu anladım ama bunu fark ettiğimde taksiden çoktan inmiştim, oysa yöredeki herkese önce adını sorardım, bu alışkanlığı bana büyük bir insan sarrafı ve açıkça söylemeliyim ki insan dostu olan Georg Amcam kazandırmıştı. Hiç kimse insanlarla, özellikle de yalın ve yapay olmayan insanlarla Georg Amcam kadar iyi anlaşamazdı. Yalnızca ondan öğrendim onlarla nasıl konuşulacağını, nasıl sohbet edileceğini, onlar ve benim gibiler arasında her iki taraf için de doğru olacak dengenin nasıl kuru-

bağını. Georg Amcam yalın insanlarla çok iyi anlaşırdı, onları severdi, aynısını hiç çekinmeden kendim için de söyleyebilirim. Köy meydanında gerçekten de tek bir canlı bile yoktu, öğle sıcağında her zaman oradan oraya koşuşturan kediler bile saklanmışlardı, bu yüzden Wolfsegg'e giden yolu sanırım *gerçekten de hiç dikkat çekmeden* çıkabildim. Lokantalar perdelerini kapatmış, fırıncılar vitrinlerini boşaltmış, kasap kepengini indirmişti, bütün bunlar, başımıza gelen felakete çok uygun hüzünlü bir atmosfer yaratıyordu. Gerçekten de Roma'dan telefon ederek Palermo'da bulduğum Zacchi'ye, *döndükten üç gün sonra Wolfsegg'e gene* gitmek zorunda kalışımın benim için kolay olmadığını söylemiştim, hem de hiç yakışık almayan bir ses tonuyla sanırım, oysa Zacchi gibi bana Maria ya da Gambetti kadar yakın olmayan bir insana karşı bunu yapmamalıydım, köy meydanından geçerken tutup Zacchi'ye telefon ettiğime pişman oldum çünkü tüm telefon konuşması süresince Zacchi, Maria ile karşılaştıracak olursam benim durumuma karşı oldukça anlayışsız görünmüştü. Maria ise söylediğim her ayrıntıyı, benim garip açıklamalarımı bütünüyle anlardı, hemen hissederdi bunların benim için belirleyici olduklarını, Gambetti'ye de gereğinden fazlasını anlatmıştım ve hemen benimkileri suçlayıcı sözler etmeye başlamıştım istemeden, bunları hemen düzeltememiştim, onun karşısında o zaptedilmez tarzımla suçlamalarıma başlamıştım, ki en çok da bu yanımdan nefret etmekteyim ama söylenmeleri gereken yerde kendimi bunları söylemekten alıkoyamıyorum, *cehenneme geri dönüyorum,* demiştim Gambetti'ye sabahın saat beşinde, üstelik *korkunç bu* da demiştim ve bu açıklamaların gereksiz olduğunun farkına bile varmamış ve bunların temelinde haince, hiç değilse terbiyesizce olduğuna dikkat etmemiştim, benimkilere saygı göstermem gereken bir anda bunu yapmam tam bir rezillikti, ama asla kendimi yadsıyamıyorum, olduğum gibi koymalıyım kendimi ortaya, bu anne baba tarafından nasıl yetiştirilmişsem öyle, diye düşündüm köy meydanından geçen yolda. İnsanlar beni görünce, bu adam zaten hep garipti, diye düşünecekler, henüz Wolfsegg'deki ailesine merhaba bile dememişken köy meydanında dolaşıyor, terbiyesiz, asi, sevimsiz. Hemen ardından köydeki insanların be-

nim hakkımda benimkiler gibi düşünmeyeceklerini düşün-
düm, hakkımda böyle düşünenler hep benimkilerdi, bana kar-
en rezil biçimde davrandılar, tıpkı benim de onlara davrandı-
ğım gibi, bunlar ise beni dikkate almayan yukarıdaki benimki-
lerden farklı olarak dikkate değer buluyor, öyle ya da böyle
benden nefret eden benimkilerden farklı olarak beni seviyorlar-
dı. Köylüler beni her zaman sevdiler, benim onları sevdiğim gi-
bi, en çok da madencileri, köylülerin çoğu bizim linyit ocakları-
mızda çalışmış olan ve daha az sayıda olmakla beraber bugün
de çalışmakta olan maden işçileriydi. Onlar, köylüler, benim tek
avuntum olmuşlardı, diye düşündüm köy meydanından geçen
yolda. Onlarla, çocukken benimkilerle asla konuşamadığım
şeyleri konuşabilmiş, kendimi anlatabilmiş, dertlerimi açabil-
miştim. Burada köyde her şey doğal ve gerçekten insanca yaşa-
nırken, diye düşündüm yoluma devam ederken, yukarıda
Wolfsegg'de her şey yapay, üstelik insanca da değil ve ben nasıl
olup da bunun böyle olduğunu, nedenini sordum kendi kendi-
me. Ama bu düşünceleri daha da derinleştirebilmek için köy
meydanından geçen yol oldukça kısaydı, bir başka düşünce
onu engellemişti: kız kardeşlerimi nasıl ve hangi durumda bu-
lacaktım? diye sordum kendi kendime, aşağı yukarı iki yüz ki-
lometre genişliğindeki bir coğrafyayı batıdan doğuya doğru ta-
kip ederek tek bir bakışta gördüğüm sırada, ki yalnız buradan
mümkündü bu, Avusturya'nın başka hiçbir noktasında müm-
kün değildi. Her zaman durduğum bu yerde, çünkü en iyi yer
orasıydı, gene aynı manzarayı görmüştüm böylesi bulutsuz bir
günde ve derin bir nefes almıştım. Böylesine olağanüstü bir do-
ğayı, diye düşündüm o anda, neden insanların mahvetmesine
ve yıkmasına izin veriyoruz, biliyoruz ki onlar yalnızca *bunu*
düşünüyorlar kafalarında. İyi bir zamanda geldim buraya, diye
düşündüm ve yoluma devam ettim, yukarıya doğru. Sanki tüm
köy ölmüştü çünkü hâlâ herhangi bir ses duymuyordum. Oysa
pencerelerden, o pencerelerin ardında yaşayanların yaptıkları
işlere dikkatimizi çeken sesler gelirdi, şimdi ise hiçbir şey duy-
muyordum ve bunun başımıza gelen felaketle ilişkisi olabilece-
ğini düşündüm. Herkes başımıza gelen felaketi bizimle paylaşı-
yor, diye düşünüyordum. Yukarıya doğru çıkan ağaçlı yolu ya-

vaş çıkmam daha doğal olacağı halde daha hızlı çıktım. Birden bilincime düşen utanmazca bir merak benim ağaçlı yolu koşarak çıkmamı sağladı ama çiftliğin yanındaki büyük giriş kapısının önünde durdum, kapının yanındaki iki kestane ağacının devasa dalları arasından parka ve limonluğa doğru baktım çünkü bilinen en eski zamanlardan bu yana Wolfsegg'de ölülerin tabutları limonlukta bekletilirdi. Gerçekten de limonluk açıktı ve önünde bahçıvanlar çelenkler ve buketlerle oradan oraya gidiyordu. Hemen limonluğa gitmemeye karar verdim çünkü ölü annemle babamı ve ölü ağabeyimi hemen görmek istemiyordum. Bu ertelemeden, limonluğun önünde olup biteni daha dikkatli gözlemlemek için faydalandım, bu hâlâ mümkündü çünkü hâlâ keşfedilmemiştim, kimse beni görmemişti. Bahçıvanların sakin davranışları gene hemen dikkatimi çekmişti, hiç konuşmadan ve onlar için tipik olan hareketlerle çelenkleri çiftlikten çıkarıyor ve limonluğa taşıyorlardı. Atların bulunduğu ahırdan su güğümleri taşıyordu limonluğa. Birden bir avcı belirdi, sanki limonluğa girecekmiş gibi yaptı ama oraya varmadan geri döndü ve çiftlik yönünde kayboldu. Ben kapı duvarına yaslanmıştım en ideal noktadan her şeyi gözetleyebilmek için. İnsanları, onlar gözetlememizin kurbanları olduklarını bilmedikleri zaman gözetlemeliyiz, diye düşündüm. Bahçıvanlar çiftlikten çıkıp limonluğa gidiyorlardı, hep buketler ve çelenklerle, su güğümleri ve tahta kalaslarla. Limonluğun önüne büyük tahta saksılarda selviler ve palmiyeler konmuştu, bir de bahçıvanların her zaman limonlukta yetiştirdikleri ve büyük özen gösterdikleri agav vardı. Kapının duvarına iyice yaslanmış, güneyin bu karakteristik bitkilerine kuzeyde ne zorluklarla bakıldığını ve nasıl bunların üzerine titrendiğini düşünüyordum, bir yandan vicdan rahatsızlığı, öte yandan da büyük bir gözetleme zevkiyle. Bahçıvanları gözetlerken sakindim, kafamdan belki kız kardeşlerimden birini ya da herhangi bir başka akrabayı görürüm, diye geçiriyordum, tabuta konmuş annemle babamı ve tabuta konmuş ağabeyimi mutlaka hemen görme zorunluluğu hissetmiyordum, oysa biraz olsun terbiye bunu gerektirirdi. Ama belki de ben gerçekle yüz yüze gelmekten korkuyordum, yani benimkileri birdenbire artık canlı değil de

ölü olarak görmekten. Onların ölü yüzlerinden korkuyordum, tıpkı canlılarından korktuğum gibi, şimdi onların ölü yüzlerinden, canlılarından korktuğum gibi korkmuyordum ama gene de korkuyordum ve parka girmeden önce uzun bir süre daha duvara yaslanmış olarak kalmayı yeğledim. Limonlukta olup bitenin teatral yanının farkına vardım birdenbire, içinde bahçıvanların çelenkler ve buketlerle oynadıkları bir oyun seyrediyordum. Bu tiyatrodaki başrol oyuncusu ise eksikti, diye düşündüm aynı anda ve de asıl oyun ancak ben ortaya çıktığımda başlayabilir, yani başrol oyuncusu, Roma'dan bu dram için koşarak gelen ben. Kapının oradan gördüklerim, diye düşündüm, benden başka kimsenin başlatamayacağı bir oyunun hazırlıkları. Sahne ve ardında benim henüz göremediklerim, yani ana bina da bana, oyuncuların hazırlandıkları kulis gibi geldi, makyaj yaptıkları, diyaloglarını hazırladıkları bir kulis, tıpkı benim yaptığım gibi, çünkü ben de kendimi sahneye çıkmaya hazırlanan başrol oyuncusu olarak görüyordum, diğerlerinin yaptığı ve aslında gizli olması gereken hazırlıkları sakince izlerken, akla gelebilecek tüm olasılıklar, demeliyim kurnazlıkları dememek için, oynayacağı ve söyleyeceği her şeyi yeniden gözden geçiren, metnini bir kez daha kontrol eden, atacağı adımları kafasında bir kere daha prova eden biri gibi. Giriş kapısının orada durmuş, bana birdenbire hiç de yeniymiş gibi gelmeyen bir oyundaki rolümü yeniden gözden geçirirken bu kadar sakin oluşum beni şaşırttı, sanki bu rolü daha önce binlerce kere değilse de yüzlerce kez prova etmiştim. Bu oyunu çok çok iyi biliyorum, diye düşündüm. Söylenmesi gereken sözler beni üzmüyordu, sanki kendiliğinden geliyordu bunlar ağzıma, adımlarımı, el hareketlerimi o kadar iyi ezberlemiştim ki, bunları nasıl uygulayacağıma, bunları nasıl mükemmel bir biçimde kullanacağıma dair tasalanmama hiç gerek yoktu. Ben başrol oyuncusu olarak bu dram için Roma'dan geldim, diye düşündüm ve bu düşüncenin verdiği zevkten vazgeçmedim, bu düşünceden hiç de utanmadım. Sahneye iyi uyum sağlayacağım, diye düşündüm, bu sırada da hain birisin, bunun alçakça olduğunu kavrayamıyorsun, demedim kendime. Bir dram olan bu oyun yüzlerce yıllık, diye düşündüm ve her şey kendiliğinden gelişi-

yor, başrol oyuncusu oyunun ne kadar iyi gittiğine, yanındaki oyuncuların kendi açılarından sanatlarını ne kadar iyi öğrendiklerine ve ne kadar iyi çalıştıklarına şaşıp kalacak, kız kardeşlerimin ve beni bekleyen tüm diğerlerinin o sırada aynı şekilde rollerini gözden geçirdiklerine emindim çünkü onlar da tıpkı benim gibi sonradan gelecek olan cenaze alayı denilen seyirci topluluğu karşısında rezil olmaya hiç niyetli değillerdi, metinlerini bilmez, atacakları adımı bilmez ve tökezlerlerse rezil olurlardı, onların da tıpkı benim gibi saf amatörlüğü değil, yüksek sanatı önemsediklerinden emindim ve bilindiği üzere cenaze sanatı, özellikle de taşrada, tiyatro sanatının akla gelebilecek en gelişmiş biçimidir, en basit insanlar bile cenazelerde, her zaman saf bir amatörlüğün egemen olduğu tiyatrolarımızda gördüğümüzden çok daha marifetlidirler. Kız kardeşlerim bir aşağıya bir yukarıya gider ve yalnızca bu oyunu prova etmekle kalmazlar, diye düşündüm, aynı zamanda bir şölen provası yaparlar ve Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörü, dedim şimdi kendi kendime, onlara asistanlık eder ve aynı zamanda kendi rolünü gözden geçirir ama onun rolü tamamen figüranlıktır, diye düşündüm. Bir aşağıya bir yukarıya gidiyor, beni bekliyor ve böyle birdenbire Wolfsegg oyun repertuarına giren dramı prova ediyorlar, diye düşündüm. Cenaze yarın kaldırılacak, diye düşündüm, her zaman ölümden üç gün sonra kaldırılır. Perde henüz açılmadı. Henüz kostümler tam olarak uymuyor üzerlerine, diye düşündüm, metin henüz dudaklarından su gibi akmıyor. Tüm kostümlerin siyah olduğu bir oyundan daha güzeli olabilir mi, yalnızca siyah rengin egemen olduğu bir oyundan. Köyden gelen figüranların da yalnızca siyah giydiği bir oyun. Wolfsegg'de uzun zamandır bu oyun sergilenmemişti, son olarak büyükbabamın, babamın babasının ölümündeydi, büyükbabam seksen dokuz yaşındayken, çocuk villasının arka tarafından Haag'a doğru uzanan ormanda bir karaçam köküne ayağı takılarak düşmüş ve hemen oracıkta ölmüştü. Benimkiler bir cenaze için deyiş yerindeyse her zaman *hazırlıklıydılar*, gerekli dekor hep hazırdı, gereken kostümler de, gereken her şey ama bunları tekrar kullanma gereğinin ortaya çıkması uzunca bir zaman aldı, diye düşündüm. Her şeyin yal-

nızca tozunu almaları yeterli olmuştur, diye düşündüm. Gerçekten de ana binanın her bir cephesine siyah bayraklar astıklarını görebiliyordum. Bahçıvanlar, kız kardeşlerimin emirlerini yerine getiriyorlar, diye düşündüm, Amalia'dan çok da kız kardeşim Caecilia'nınkileri, diye düşündüm, aynı anda da Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörüne hangi rolü verdiklerini düşündüm, oyun başladığında o neler söyleyecek acaba, diye düşündüm, ona hangi metni verdiler konuşması için, çünkü üç gün önceki düğün günü ilk karşılaşmamın ardından onun kendiliğinden bir şeyler söyleyebileceğinden kuşkuluydum. Wolfsegg şimdi bir düğünden tamamen bir cenazeye dönüştürülmek zorunda kaldı, diye düşündüm giriş kapısının duvarına yaslanırken, hâlâ Roma'dan Viyana'ya yolculuğum hiçbir olay çıkmadan geçtiği için şaşkındım, yolculuğun saniye şaşmaması istisnai bir durumdu, ne tren memurları ne de uçak şirketleri grev yapmıştı, aktarmalarda hiç sorun yaşanmadı, kız kardeşler, diye düşündüm, eminim düğün dekorlarını henüz toplamamışlardır, ama artık her yere cenaze dekorlarını koymak ve yerleştirmek zorundalar, bildikleri plana tamamen uygun olarak çünkü annem, her yıl en az iki üç kez, her zaman söylediği gibi *hiç belli olmaz* diyerek, yüzlerce yıllık bu cenaze merasimi planını en ufak ayrıntısına kadar büyük bir zevkle anlatırdı. Düğünler ve doğumlar da Wolfsegg'de her zaman, önceden kesin olarak belirlenmiş plana göre uygulanırdı. Örneğin giriş holünde sağdaki ve soldaki lambaların arkasına cenazelerde yalnız bir defne dalı getirilmezdi limonluktan, iki tane getirilirdi, yukarıdaki balkonda iki selvi durmak zorundaydı, biri tam solda, diğeri tam sağda, doğal olarak bu selvilerin yükseklikleri de eşit olmalıydı ama yemek odasının penceresine uzanacak kadar uzun olmamalıydılar, bunları kız kardeşlerim bilirdi. Wolfsegg'de her çeşit kutlama için belirli bir plan vardır, bu planları her zaman annem yazı masasının sağ üst çekmecesinde saklamıştır. Annem kendinden öncekilerin de yaptığı gibi her zaman bu planlara göre hareket etmiştir. Bu tören planlarına kesin olarak uymaya onu babam zorlamamıştır, bunlara uymayı kısa bir süre içinde tutkuya dönüştüren kendisidir. Cenaze törenleriyse annemin her zaman en büyük tutkusu olmuştur.

Ama kendisininkinin bu kadar erken olacağını mutlaka düşünmemiştir, dedim kendi kendime kapının duvarına yaslanmış dururken, elinden gelseydi kendi cenazesini kendisi düzenlerdi, diye düşündüm birden ve kız kardeşlerimi gerçekten görmesem de, annemin cenazesini onun isteklerine uygun olarak hazırladıklarını gördüm. Kafamdan o anda *işgüzarlık* sözcüğü geçiyordu. Ağaçlı yolu her zamanki gibi taksiyle çıkıp ana giriş kapısına kadar gelmek, başkası için doğal olurdu, benim içinse değil. Zaten taksi şoförü de beni tanıdığı için Mariensäule'nin dikkati çekmeyen bir yerinde, iki lokanta arasında inmeme şaşırmıştı. Ve benim tek başıma köyden ve köy meydanından geçmemi kimse anlamazdı, diye düşündüm. Ama ben Wolfsegg'e yaya olarak yaklaşmak istemiştim, diye düşündüm ve tamamen boş olan köy meydanı benim niyetim için en ideal olanıydı, yalnızca hiç gözetlenmediğim duygusunu taşımakla kalmamıştım, gerçekten böyle olmuştu ve nihayet elimde çanta da yoktu, Roma'dan geldiğim düşünülürse alışılmadık bir durumdu bu ama tam da bu sayede her an ellerimi pantolonumun ceplerine koyabiliyordum. İşte böyle, ellerim pantolon cebinde, ağaçlı yola sapmıştım sonra, kimsenin, köy halkının da anlayamayacağı böylesine korkunç bir terbiyesizlikle. Ben ne de olsa kırk sekiz yaşındayım ve Roma'dan geliyorum, üstelik anne babamın ve ağabeyimin cenazesine ve ellerim pantolonumun cebinde! diye düşündüm ve kendimi kapıya iyice yasladım bahçıvanlar beni görmesin diye, onlar gene çiftlikten çıkarttıkları çelenklerle limonluğa girmişlerdi. Tabuta konma her zaman büyük bir tiyatrodur, diye düşündüm, bir sanat yapıtıdır, böylesi bir sanat yapıtının nasıl yapılacağını bilen birçok el tarafından yavaş yavaş yaratılır. Annemle babamın ve ağabeyimin limonlukta tabutta yattıkları düşüncesini hemen uzaklaştırdım kafamdan, dramı değil sanat yapıtını düşündüm, tabuta konmanın olağanüstülüğünü düşündüm, bu olayın gerçek korkunçluğunu değil. Her zaman iyi bir gözlemci, dahası iyi bir gözetleyici olduğum ve bu gözetlemeyi ve gözlemlemeyi en yüce erdemlerinden biri haline getirdiğim için, kapıda durup gözetlemem ve gözlemlemem doğaldı, bahçıvanlar benim için ideal ve çok rahatlatıcı bir malzemeydi, zaten onları her zaman

severek gözetlemiş ve gözlemlemiştim, şu anda burada da öyleydi, zaten burada kaldığım anları, büyük bir titizlikle demek zorundayım, uzatmanın, yüz misli, hatta bin misline çıkarmamın nedeni de buydu. Gözetlenen ve gözlemlenen, gözetlendiğini gözlemlendiğini bilmezse bu en zevkli eylemlerden biridir. Aynı zamanda da, diye düşündüm, kesinlikle yasak olmasına rağmen, zevkine vardığımızda kendisinden kaçamadığımız bir sanattır. Çiftlikten gene bir avcı çıkmıştı, elinde de, katafalk şamdanı denilen aydınlatıcı vardı, bunu limonluktan çıkan bahçıvanlardan birine verecekti, büyük bir olasılıkla bahçıvan da sırf bu katafalk şamdanını almak için dışarıya çıkmıştı, bu şamdanlar bir buçuk metreden daha yüksektir ve ölülerin iki ayak ucuna konur, böylece ölülerin üzerine ideal bir ışık yansıtırlar, toplam olarak dört katafalk şamdanı konulur, yıllar önce altın rengine boyanmıştı bunlar anımsadığım kadarıyla, bende büyük bir hayranlık uyandırmıştı bu olay o zamanlar çünkü küçük olduğum için, onların belirli, herkesin kimin olduğunu bildiği bir cenaze için boyanıp parlatıldıklarını sanmıştım ama yanılmıştım çünkü katafalk şamdanlarının boyanmasından sonraki cenazeye kadar yıllar geçmişti ve bu da, belirttiğim gibi büyükbabamın cenazesiydi. Bir aileyle ilgili olarak, uzun süre hiç cenaze olmamışsa sonradan birden olacağı ve birkaç tane birden olacağı hesap edilir, genel kanı budur, işte şimdi Wolfsegg'de gerçekleştiği gibi, diye düşündüm, üç insan birden ölüme gitti, aynı zamanda gömülecekler, bu da gene uzun zaman ortalık sakin kalacak demektir çünkü hep, bir felaket çoğunlukla tek başına gelmez, denir, aynı şekilde bir cenaze de öyle, felaketler gibi hep üçü arka arkaya gelir, böylece bu felaket, bir cenaze için vahşice üç insanı birden öldürmüştü gerçekten de, bir taşla üç kuş, diye düşündüm. Aşağıdaki köyden şimdi yukarıya, yamaçta artık iyice büyümüş olan ağaçların arasından üflemeli saz çalgılarla yapılan bir müzik duyuluyordu, Haydn'dan bir parça diye saptadım hemen, belki de aşağıda köyde şimdiden matem müziğinin provasını yapıyorlardır yarın için, *müzik evi* diye anılan yerde, okulun yanındaki o eski binada. Müzik birkaç ölçüden sonra gene durmuştu ve kesin bir sessizlik egemendi. Sonra müzik yeniden başladı, baştan, öncekinden bir-

kaç ölçü daha fazla çalmışlardı yeniden susuncaya kadar, müzik provalarında her zaman olduğu gibi, müzik birkaç kez yeniden başlamış, her seferinde bir öncekinden biraz daha uzun çalınmış, sonra tekrar susmuştu. Hep aynı Haydn bestesi. Henüz çocukken bile köylülerin müziğini severdim, en çok da üflemeli çalgılarla yapılan müziği ve beğeni diye adlandırabileceğim bu sevgiyi korudum. Bugün de bunu, yüksek sanatsal müzik diye anılan müzik kadar severim, belki de yüksek sanatsal müzik denilen müziğin halk müziği denilen müzik olmasaydı ortaya çıkmayacağının bilincinde olduğum için halk müziğini daha değerli bulurum, özellikle de taşradaki düğünlerde ve cenazelerde çalınan müziği severim. Cenazeler ve düğünler bu müzik olmasaydı neye dönüşürdü, diye düşündüm. Köylüler çoğunlukla iyi bir kulakla çalarlar ve eğer iyiyseler, meslekten müzisyen denilenlerden aşağı kalmazlar çalmakta, müziklerinin profesyonel olmayışı ve sırf tutkuyla ve sevgiyle çalmaları onların avantajıdır, mesleki nedenlerden dolayı çalmazlar, ki bildiğimiz gibi bu mesleki nedenler sonradan meslek hastalığına dönüşür. Bu orkestra kız kardeşimin düğününde nasıl da başka türlü çalmıştı, diye düşündüm, neşeli, kısa ve inandırıcıydı çaldıkları müzik, şimdi ise hüzünlü, yavaş ama düğünde çalındığı gibi yine Haydn'dan bir parça, benim Mozart'ın yanı sıra en beğendiğim besteciden, Mozart'ın yanı sıra her zaman en severek dinlediğim besteciden, belki herkesin en çok sevdiği Mozart yanında her zaman ihmal edildiğinden müzik tarihinde ondan daha yüksek bir yere konması gerekir. Ben Mozart ve Haydn'ı seviyorum ama Haydn daha büyük, diye düşündüm. Bu öğlen atmosferine Haydn'ın müziği uygun düşüyordu, havanın titreşen ışığına, çelenklerini ve buketlerini aynı titizlikle çiftlikten çıkarıp ilerdeki limonluğa hiçbir şeyden ve hiçbir yandan tedirgin edilmeden taşıyan bahçıvanların davranışlarına. Aşağıdaki köyden gelen üflemeli çalgıların sesini odamda duyduğum çocukluğumun birçok öğleden sonrasını anımsadım, aynı bu parçaydı ve aynı bu çalgılarlaydı, diye düşündüm üflemeli çalgıların çalışından çıkarabildiğim kadarıyla. Ama diğer zamanlarda hep çaldıkları gibi basit müzik parçaları değildi çaldıkları, diye düşündüm, şimdi daha zor parçalar çalıyorlar-

dı, üflemeli çalgıları deyiş yerindeyse her açıdan *iyice zorlayan* parçalardı, zaten Wolfsegg için zor müzik olmalıydı seçilen, yani daha yüksek seviyeli kişiler için daha yüksek seviyeli olmalıydı, çünkü limonlukta cenazeleri saklananlar böyle kişilerdi. Ölüm haberi köyde duyulduğu zaman oradaki herkeste şok etkisi yapmış olmalı. Bu derece korkunç bir olayı Wolfsegg geçmiş zamanlarda hiç yaşamamıştı, diye düşündüm ve o anda aşağıdaki evlerde olmadığıma, insanların bu felaket hakkında ne düşündüklerini, neler hissettiklerini duyamadığıma üzüldüm, onların evlerinde olup kuşkusuz tamamen doğal olan matemlerine katılamadığıma da. Sevmeseler de babama saygı duyuyorlardı, diye düşündüm, birkaçı severdi de onu, diye düşündüm, ağabeyimi hepsi beş aşağı beş yukarı hem sayar hem severdi, doğrusu bu, anneme saygı duyarlardı ama onu sevmezlerdi, yine de büyük bir matemdeydiler ve felaket onlar üzerinde, düşünülebileceği gibi, kuşkusuz büyük bir etki yapmıştı, diye düşündüm. Ama kafalarından aslında ne geçiyordu acaba, diye düşündüm, buna en ufak bir cevap bulamadım. Köy yüzyıllardır bizden sürdürdü yaşamını, diye düşündüm, bugün bile büyük ölçüde bizden sürdürüyor varlığını diyebilirim, özellikle de maden işçileri, inşaat işçileri, tarım işçileri denilenler, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak köydeki herkes Wolfsegg'den sürdürüyor yaşamını ve doğal olarak bugün de buranın çevresinde ama yüz metre aşağıda toplamışlar, sanki bir sığınak arar gibi. Tek bir an, dedim kendi kendime, bunun gibi bir köyde ve bunun gibi bir doğada her şeyi değiştiriyor. Ve benimkiler gibi bir ailede, diye düşündüm. Ben şimdi uzunca bir süredir giriş kapısının duvarına yaslanmış durarak *yapılmaması* gereken bir şeyi yapıyorum, dedim kendi kendime, hiç değilse genel terbiye kurallarına uymayan bir şeyi, Wolfsegg'e gerçekten girme hareketini akıl almaz biçimde ileriye itiyorum, diye düşündüm. Ama ben belki de doğrudan parka girmeye, hiç değilse limonluğa gitmeye korkmuşumdur, içeriye, sandukalanan anne babamın ve sandukalanan ağabeyimin yanına değilse bile oranın kapısına doğru yürümeye korkmuşumdur, zaten hemen yanlarına girmem olanaksızdı, buna gücüm yoktu, ben yalnızca kapının yanındaki duvara yaslanıp limon-

lığa bakabiliyordum, ancak bunu yapabiliyordum, hemen ortaya çıkıp kendimi gösteremiyordum, doğrusu buydu. Vurdumduymaz değildim, öyle olsa kuşkusuz korkunç olan bu sahneye hemen, yani dolambaçlı yollara sapmadan girmem mümkün olurdu. Kim bu kadar güçlü olabilirdi ki, diye sordum kendi kendime ve bahçıvanların bir el arabasıyla bir yığın tahta takozu çiftlikten, limonluğun önüne yığmak üzere taşıdıklarını gözlemledim. Bahçıvanlar bunları indirirken ben onları dikkatle gözlemlediğim sırada, adlarını biliyorum, diye düşündüm. Yalnızca adlarını değil, ailelerini ve nereden geldiklerini de çok iyi biliyorum, içlerinden biriyle yalnızca aynı okula gitmekle kalmadım, aynı sınıfa gittim ve o her derste benden daha başarılıydı, özellikle de matematikte, ayrıca benden çok daha iyi yazardı ama bu o kadar önemli değildi. Bir tanesi köyün çıkışında Wolfsegg'le Ottnang sınırında oturuyordu, babası belediyede memurdu, diye düşündüm, hem de mezar kazıcısıydı ben çocukken, saygıdeğer bir adamdı, mezar kazıcısı olmasına rağmen çocuklar tarafından sevilirdi, taşra çocuklarının kent çocuklarından farklı olarak ölümle her zaman doğal bir ilişkileri olmuştur, kent çocukları ölümle ilgili her şeyden ürker, taşra çocukları ise bu anlamda korkmazlar. Bir diğerinin papaz olması öngörülmüştü ve papazlık tarafından Kremsmünster'e manastıra gönderilmişti ama ilkokulda o kadar iyi olan, en yetenekli çocuk olduğu söylenen bu çocuk, orada hiç başarılı olamamış ve bir marangozun yanına çırak olarak verilmek üzere Wolfsegg'e dönmüştü. Marangozluk da zamanla işine gelmeyince bize bahçıvanlık için başvurmuştu. Marangozluk eğitiminden sonra bizde bahçıvanlık eğitimini de tamamlamıştı, yani eğitimli bir marangoz ve eğitimli bir bahçıvandı, annem sık sık bunun bulunmaz bir nimet olduğundan söz ederdi, adama bahçıvanlık öğretmek, yeme içmesini ve tüm bakımını üstlenmek, akıllıca bir hamleydi, böylece annem Wolfsegg'e bir marangoz alma zorunluluğunu ortadan kaldırmış oluyordu. Annem her zaman her şeyi düşünürdü, onlarca yılın ortaya koyduğu üzere en çok da pratik şeyleri ve pratik kazançları. Üçüncüsü linyit madenindeki bir madenci aileden geliyor, o da benimle ilkokula gitti ve hemen bahçıvanlık öğrendi ama bizim

Wolfsegg'de değil, onu yanına alan ve eğitiminin sonuna kadar ona bakan bir teyzesinin olduğu Vöcklabruck'ta. Bu üçüyle ben henüz çocukken birlikte oynardım, diye düşündüm. Onlarla birlikte ormanlara, tepelere koştum. Herhalde evlerini de bugüne kadar değiştirmemişlerdir, diye düşündüm, son yıllarda sahipleri tarafından hemen hemen hepsi değiştirilmiş olan evlerden farklı olarak, bence hiçbir değeri olmayan ve kısa zamanda bozulan yeni, modern mobilyalarda berbat duruma sokulan evlerden. Bu ikisi modernliğe değil ama kaliteye önem verdi hep ve evleri de bu yüzden hâlâ neredeyse hiç değişmeden kalmıştır. Her ikisinin de üçer çocuğu var, onlar şimdi benim o zamanki yaşımdalar, diye düşündüm, ve çocuklar onlara çocuk olmalarından kaynaklanan sorunlar getiriyorlar, benimse böyle sorunlarım yok, dedim kendi kendime. Herkes için, diye düşündüm, bu iki bahçıvanın yanına gidip onların ellerini sıkmak, kısa süre yanlarında durmak ve onlarla konuşmak kolay olurdu, bense bu isteği duyduğum halde yapamadım. Dünyanın yarısını dolaştım, dedim kendi kendime, bahçıvanları gözlemlerken, bu dünyaya hemen hemen hâkimim, hem de, ustalıkla demek istemesem de, doğallıkla üstesinden geliyorum davranış kurallarının ve bu hâkim olma durumunu her yerde bir kendiliğindenlik derecesine yükselttim, neredeyse dünyanın tüm merkezlerinde ve toplumun her katmanında böyle bu ama bahçıvanların yanına gidip ellerini sıkmayı ve onlarla kısa süre sohbet etmeyi beceremedim. Onların yanına hemen gitmeliydim, diye düşündüm, giriş kapısının yanına vardığım ve onları gördüğüm zaman, çünkü ben kapıya vardığımda onlar limonluğun önündeydi, ama daha iyi olacağı halde, cesur adımlarla yanlarına gitmek yerine, gerçekten de onlardan ürküp, beni görmesin diye ürkeklik ve utanç içinde kapıya yaslanmıştım. Oysa en ideal olanı, ilkönce bahçıvanları selamlamak olurdu, dedim kendi kendime. Ama bu şansı kaçırdım, geçip gitmesine izin verdim. Avcılar olsaydı bari, diye düşündüm, ne yazık ki benim herkesten çok takdir ettiğim ve herkesten çok beğenmekle kalmayıp sevdiğim bahçıvanlardı. Öte yandan kapıda durup beklemek, benim için tipik bir davranıştı, dedim kendi kendime, ben sahneye hemen giren biri değilim, hangisi olursa

olsun, birden ortaya çıkabilen biri değilim. Tereddüt etmek benim yapımda var ve bu da beni öncesinde elverişli bir gözlemleme durumuna çekiyor. Dolaylı olan bana uygun açıkçası. Bahçıvan aileleri her yıl bir kez çocuk villasına, Bahçıvan Bayramı'nı kutlamak üzere çağrılır, bu Bahçıvan Bayramı yüzyıllardır süren bir gelenektir. Bahçıvanlar aileleriyle birlikte yukarıya Wolfsegg'e gelirler ve çocuk villasında bizden ikram görürler, benim çocukluğumda ikramları hep annemle babam yapardı. Bahçıvan bayramları her zaman çok özel günlerdi. Günün sonunda, akşamüzeri hava kararırken bahçıvanların çocuklarına armağanlar dağıtılırdı, bizim, Johannes ve benim gerçekten de böylesine dokunaklı biçimde hediyeler aldığımızı hiç anımsamıyorum, annemin de bu günlerde çok mutlu olduğunu söylemeliyim, armağanları sakince dağıtırdı ve onun bunu gerçekten içinden gelerek yaptığını herkes hissederdi, her zamankinin aksine gösteriş olsun diye değil. Herhalde bahçıvanların yaşamı, benim düşüncem buydu, annem üzerinde de böylesi iyi bir etki yapıyor, diye düşündüm, çünkü bahçıvanların yanında ve dolayısıyla da çocuk villasındaki Bahçıvan Bayramı'nda onlarla olduğunda değişirdi, onda her zaman itici olan her şeyden uzaklaşırdı. Avcıların yanında annemi her zaman itici bulmuşumdur, bahçıvanların yanındaysa öyle değildi. Wolfsegg'deki bahçıvanlar her zaman iyileştirici bir etki yapmışlardır. Ben henüz yürümeye yeni başladığım zamanlarda boşuna gitmedim bahçıvanların yanına. Roma'da yatağımda yatarken, uykumun kaçtığı zamanlarda ne çok düşünürüm bahçıvanları, kendimi onların yanında görürüm, her zaman da mutlu bir durumda. Sanki aralarına sızmış gibi olurum, öyle geliyor şimdi bana. Deyiş yerindeyse, gözlemlediğim bahçıvanlar *temiz insanlar, bense kirli olandım,* hem de ömür boyu. Artık asla buraya ait değilim, hele onlara hiç, diye düşündüm, oysa onlara ait olmak ömür boyu en çok istediğim şeydi ama bu hep absürd bir düşünce olarak kaldı, gerçekten de ancak bir delinin aklına gelebilecek en yakışık almayan düşünceydi. Ömür boyu yalın insanlara özendim, onlarla aramda bağ kurmaya uğraştım ama doğal olarak bunu hiçbir zaman başaramadım, bazen başardığımı sandım, bu yanılgıyı sürdürmeyi de başardım, daha çok da ba-

şından beri sevdiğim bahçıvanların ve maden işçilerinin yanındayken ama bu kendini aldatma her seferinde korkunç biçimde son buldu. Benimkiler beni yalın insanlar denilen insanlardan ne kadar uzak tutmaya, onları bana ne kadar imkânsız kılmaya kalktılarsa, benim onlara duyduğum istek o kadar büyük oldu, yıllar boyunca, kendimde onlara karşı hastalıklı bir özlem saptadım, bunu istediğim ve bunun aksinin saçma olacağını gördüğüm halde, kendimi bu hastalıklı özlemden kurtarma gücünü bulamadım kendimde, bugün bile bu hastalığı çekiyorum. Aşağıdakiler diye anılanlar hep bize, yukarıya doğru çıkma çabası içindeyken, ben yalnızca aşağıya, onlara doğru gitme çabası içindeydim. Aşağıdakiler aşağıda oldukları için mutsuzdu, bense yukarıda olduğum için çünkü ben yukarıda olmaktan azap çekiyordum, tıpkı aşağıdakilerin aşağıda olmaktan azap çektikleri gibi. Ömür boyu ben yalınların, ki yalnızca sözde yalın onlar, arasına sızmaya çalıştım, diye düşündüm, giriş kapısının duvarına yaslanmış dururken, onları kandırmak için bir yığın numaraya başvurdum ama benim içimi okudular ve tıpkı benimkilerin içimi okuyup bu yüzden aşağıdakilere giden yolu kapattıkları gibi, onlar da benim yolumu kapattılar. Duvara yaslanmış dururken, Roma'daki evimde sık sık kendimi onların yanında düşlerim, diye düşündüm, onların arasına karışırım, onların dilini konuşmaya başlarım, onların düşüncelerini düşünürüm, alışkanlıklarını edinirim ama bunların hepsini düşümde yapabilirim yalnızca, gerçekte değil, büyük bir zevkle yapabilmeyi istediğim şey tamamen yanılgı. Ben yalın değilim demek zorunda kalıyorum sonra, onlar karmaşık değil, ben öyle değilim, onlar gibi değilim, onlar benim gibi değil, bu formül benim için ömür boyu süren bir işkenceye dönüştü, ortadan kaldırılamayan bir işkence. Benimkileri yukardakiler olarak sahtekâr diye adlandırıyorsam ve aşağıdakileri böyle adlandırmıyorsam, bu yanılgıdır çünkü aşağıdakiler de kendi tarzlarında aynı biçimde sahtekârdırlar, benimkilerin kendi tarzlarında sahtekâr oluşları gibi. Tıpkı aşağıdakilerin iyi insanlar olduğunu, hırslı, büyüklük budalası olmadıklarını söylediğimde olduğu gibi, yalın insanlar da kendi tarzlarında aynı biçimde böyleler. Ama şunu söylemek zorundayım ki ben her zaman kendi-

mi yalın insanların yanında benimkilerin yanında olduğundan daha iyi hissettim, benimkiler konusunda yanıldığımı anladığımda bile, kendime ve kuşkusuz benimkilere karşı giriştiğim ihanette hep donup kaldıysam da. Başkalarını yeğlediğimizde, değiş yerindeyse onları olduklarından daha iyi kılmaya kalkıştığımızda kendimizi hep ele veririz, diye düşündüm. Kendimizi onlarınki diye ilan ettiğimizde onları kötüye kullanırız ve bunu yaparken kendimizi daha da itici biçimde kötüye kullanmış oluruz, çünkü kendimizi onlar için ve kendimize karşı kötüye kullanmışızdır. Ama tam olarak kendimiz kalmayı *ve* onlarla birlikte olmayı başaramayız ya da çok ender olarak ki, bunun üzerine kuramayız ilişkiyi, hiçbir anlamı yoktur bunun. Onlarla birlikte olduğumuzda bizi biz yapan her şeyi bir kenara iteriz, onlar da bunu hemen fark ederler ve bize karşı kullanırlar, bunun üzerine biz onlarla oynadığımız oyunumuza başladığımız andaki güveni kaybederiz çünkü bu her zaman bir oyundur, başka bir şey değil, onlara özlem duyduğumuz, kendimize artık dayanamadığımız için onların bize ideal olarak görünmesi ve kendimizi onlar gibi olmak zorunda sanmamız bir oyun, başka bir şey değil. Ömür boyu süren bu yanılgı bizim için ömür boyu onur kırıcıdır. Yalın insanlar sanıldığı gibi yalın değildir, karmaşık insanlar da o kadar karmaşık değildir. Şimdi kapıdan, bahçıvanların büyük siyah örtüleri çiftlikten çıkartıp limonluğa taşıdıklarını görüyordum, *katafalk örtüleri* diye anılan örtüleri, bunlar çiftlikteki özel *ölüler odası* diye anılan yerde cenazeler için saklanır. Aynı sahneyi daha önce de bir kez gördüğümü anımsıyorum: Doğal olarak şimdi gördüklerim değil de başka bahçıvanlar katafalk örtülerini çiftlikten limonluğa taşıyorlar ama küçük bir çocuk olan ben şimdi olduğu gibi kapının yanında değil, limonluğun tam önünde duruyordum, hiç çekinmeden bahçıvanlara iyice yakından bakıyordum, hiç utanmadan, hiç kaygı duymadan, üstelik limonlukta yatan ölü çok sevdiğim büyükbabamdı, oysa şimdi, bu olaydan otuz yıl sonra giriş kapısında durmuş, tam olarak anlayamadığım ama beni ezen bir yığın nedenden ötürü saklanıyordum. Birden ezilmiştim. Orada duruyordum ve çocukken yaptığım gibi doğrudan bahçıvanların yanına gidip, ellerini sıkıp, onları ne kadar

çok sevdiğimi, her zaman ne kadar faydalı olduklarını söyleyecek, kendimi onlara olduğum gibi gösterecek doğal bir kendine güveni hissedemiyordum. Bunları yapmaktan ürküyordum. Bunları yapmaktan korkuyordum. Doğal olan yapay olanla karşılaştığında felaket ortaya çıkar, diye düşünüyordum, kuşkusuz yapay olan ben, diye düşünüyordum kuşkusuz tamamen doğal olan bahçıvanlarla karşılaştığında. Bir an, yapay olduğum konusunda kendimi kandırdığımı söyledim kendime, doğalım ben, bahçıvanların doğal olduklarını söyleyerek kendimi kandırıyorum, gerçekte bahçıvanlar da benim kadar doğal ve benim kadar yapay, dedim kendi kendime. Ellerim soğuktu, oysa hava sıcaktı. Çocukken hep doğru sözcükleri bulurdum, diye düşündüm, artık bulamıyorum. Kendimi bahçıvanlara ve maden işçilerine en doğal biçimde anlaşılır kılmak için düşünmek zorunda kalmazdım çocukken. Şimdi hiçbir zaman olmadığım kadar *tutuk* olmak için mi dünyaya açılmak, Paris'e, Londra'ya ve Roma'ya gitmek zorunda kalmıştım, bunun için mi bilimler okumuştum ve yüksek bir insanları tanıma bilgisi edindiğimi sanmıştım, yani şimdi bahçıvanların yanına nasıl gideceğimi, onların elini nasıl sıkacağımı bilememek ve onlarla birkaç kelime konuşamamak için. Bir an, onlarca yıl kendimi Wolfsegg'den, hem yalnızca Wolfsegg'den değil onunla ilgili her şeyden kurtarmak ve özgür kılmak için her şeyi yapmış olmama rağmen kurtaramamış ve özgürleştirememiş olduğum, tam tersine en umutsuz biçimde sakatlandığım duygusuna kapıldım. Sakat bir insanım, diye düşündüm. Ama hemen ardından bahçıvanların yanına gidip ellerini sıktım. Benim böyle birdenbire ortaya çıkmama şaşırmadılar. Adlarını söyleyip, ellerini sıktım, köyden Wolfsegg'e yürüyerek geldiğimi söyledim, onları bir süre gözlemlediğimi, kapının girişinde durduğumu söyledim dönüp kapıya bakarak. Bunu anlamadılar ama bu sözlerime hiç önem de vermediler, benimle birlikte bir anlam vermeden kapıya doğru baktılar. Doğal olarak böyle bir günde her zamanki kadar rahat değillerdi, yalnız soru sorulduğunda bir şey söylüyorlardı, ben de nasıl olduklarını sordum, sustular. Benim doğal olarak hemen limonluğa, ölülerin yanına gireceğimi sandılar ama ben oraya girmedim, sonuna kadar açılmış

olan kapıya baktım, sonra kimsenin görünmediği ilerdeki çiftliğe, sonra da gene kapıya ve bahçıvanlara kız kardeşlerimin evde olup olmadıklarını sordum. Soruma evetle karşılık verdiler. Sonra binanın giriş kapısına doğru yürüdüm, o büyük siyah yüksek dikdörtgene doğru, üzerindeki balkondan aşağıya tamamen açılmış siyah bir bayrak sarkıyordu. Bundan bir hafta önce park akla gelen her türlü insanla doluydu, oldukça mutlu insanlarla, diye düşünmüştüm o zaman, oldukça renkli giysili insanlarla, yeni evli çift, kız kardeşim Caecilia ile onun şarap şişesi mantarı fabrikatörünü kutlayan insanlarla doluydu, ta ki birdenbire patlayan bir fırtına tüm kalabalığı dağıtıncaya kadar, fırtına hepsini arabalarına koşuşturmuştu kaçmak ve evlerine gitmek için, ya da evin içine, orada o geceyi geçirmek üzere yerleşmek için, durmadan yiyerek, şarap içerek, dans ederek geceyi geçirmek için. Ebensee'den gelen bir dans orkestrası o gün bütün gece çaldı ve gece yarısı uyumak için yataklarına gidenleri de uyutmadı. Orkestra ancak sabah beşte çalmayı, hâlâ dans eden son birkaç kişi de dans etmeyi bıraktı, ortalık birden sessizleşmişti, diye düşündüm kapıya doğru giderken. Düğün konuklarının taşkınlığı bana da geçmişti ve olayın yalnızca seyircisi olarak kalmayıp bu taşkın sahnede yerimi almıştım, hatta iki kez dans etmiştim, bir kez Amalia ile, bir kez de Caecilia ile ama doğal olarak bu iki dans bana yetmişti, hiç de kötü dans etmemiştim, dans etmeyi bir kez öğrenen onu bir daha unutmaz, her şeye rağmen Caecilia ile şarap şişesi mantarı fabrikatöründen daha iyi dans etmiştim. Oysa şişmanlar kötü dans etmezler, dedim kendi kendime, çoğunlukla zayıflardan daha iyi dans ederler, müzikten de daha çok anlarlar. Düğünde hepsiyle birden karşılaştığım bir yığın kız ve erkek yeğen, diye düşündüm, kısa süre sonra sinirime dokunmuştu ve yirmi yaşlarındaki bugünkü kuşağın ne kadar yüzeysel olduğunun örneği bir kez daha karşımda duruyordu, ele avuca sığmaz bir aşırı eğlenme isteği dışında hiçbir şeyle ilgilenmeyen kişilerdi bunlar. Bu kız ve erkek yeğenlerin hiçbiriyle gerçekten sohbet edemedim, herhangi bir konuşma bile olamadı, yani hiç değilse esprili, kısa bir konuşma bile yapılamadı onlarla demek istiyorum, esprisiz ve ahmakça duruyorlardı orada dans etmedikleri

sürece ve can sıkıntılarının onları ömür boyu ezdiği görülebiliyordu, çünkü sonuç olarak bu *öldürücü* can sıkıntısına karşı bir şey yapmak için yeterince erken davranmamışlardı. Bu genç insanların hepsi bu *öldürücü, ömür boyu süren can sıkıntısından* kurtulmak için geç kalmıştı, kendi ruh halleri, meslekleri, kızları ve karıları, sapık yüzeysellikleri tarafından artık neredeyse tamamen ele geçirilmiş ve yenip bitirilmişlerdi. Onlarla konuştuğunuz zaman yalnızca korkunç yüzeyselliklerini görüyordunuz ve kafalarında her şeyden önce yalnızca emeklilikleri ve otomobilleri olduğunu. İnsanlarla sohbet etmiyordum ki, mutlak bir ilkellik içinde hayal gücünden tamamen yoksun, sorumsuz yalancılarla konuşuyordum, diye düşündüm. Bu çevrenin yüksek sınıfına mensup ilkel, içi para dışında hiçbir şeyle dolu olmayan palavracılarıyla dolmuştu düğün, terzilere diktirilmiş zevksiz kıyafetleri, pantolonlarındaki gösterişli şeritleriyle, ceketlerindeki geyik boynuzundan fazla büyük düğmeleriyle orada hazır bulunuyorlardı, miras yoluyla elde ettikleri siyah yün ceketleri ve aynı biçimde miras yoluyla elde ettikleri siyah papyonlarıyla. Hatta Caecilia, şarap şişesi mantarı fabrikatörüne babamın babasının hayattayken bile yıllardır giymediği bir deri pantolon giydirmişti, herhalde sırf şarap şişesi mantarı fabrikatörüne gülünç bir görünüm kazandırmak gibi gizli bir niyetle, diye düşündüm, bu konuda hiç de yanlış düşünmüyorum çünkü onları tanırım. Büyükbabanın ormanda karaçam köklerine takılıp düştüğünde giydiği ve ormandan taşınarak eve getirilip önce çiftliğe, sonunda da limonluğa yatırıldığı zaman üzerinde olan ceketi giydirmişlerdi ona. Bu ceket, diye düşündüm, kız kardeşimin kocasını gözlemlerken, daha önce bir kez sandukalanmıştı, kız kardeşim bunu biliyordu, şarap şişesi mantarı fabrikatörüne daha önce limonlukta sandukalanmış bu ceketi giydirmişti, bir ölünün giydiği ceketi son derece bilinçli olarak düğünde giydirmişti, kuşkusuz sapıkça bir dürtüyle. Bu ölü ceketinde evlenen adam kimbilir kendini ne kadar korkunç hissetmiştir, diye düşündüm, kız kardeşimin alçaklığı sınır tanımaz ama *annemin* bunu akıl etmiş olması da büyük bir olasılık, yani şarap şişesi mantarı fabrikatörüne daha önce limonlukta ölü ceketi olarak giydirilmiş olan ceketi düğünde giydir-

mek, aslında bu akla daha yakındı çünkü annem her zaman en haince düşüncelere sahipti ve alçaklık, onun için başlıca itici güçtü. Ayrıca zavallının büyükbabamdan kalma tokalı ayakkabılarla yürüyemediği de sürekli gözüme ilişiyordu, ancak gülünç bir yürüyüş biçimiyle kendisini ayakta tutabiliyordu, zaten her şeyiyle, yüz yirmi yıllık bir kılığa sokulmuştu, Caecilia da kendisini ilginç, kocasını ise bilinçli ya da bilinçsiz olarak gülünç kılabilmek için, herkesin önünde, kendisine sorulmadığı halde bunu belirtiyordu. Aslında Caecilia, kocasını bu topluluğa yüz yirmi yıllık giysilerle sokmakla, onu bir ahmak olarak takdim etti, diye düşündüm. Öte yandan da, diye düşündüm, birkaç istisna dışında herkes ahmakça kostümler içindeydi, örneğin Wels ve Vöcklabrucklu doktorlar, yine bu kentlerden gelen avukatlar, Viyana'dan gelen birkaç akraba dışında herkes en azından yüz yıllık giysiler içindeydi. Böylece kendilerini ahmak durumuna soktular doğal olarak. Bu tür düğünler beni her zaman bunalıma sokmuştur, kısa bir süre içinde onlara katılmaktan vazgeçtim, bunlara gitmeyi hep reddettim. Ama kız kardeşimin düğününe gelmemezlik *edemezdim*, Roma'da kalamazdım, böylesi bir hakaret aklımda yoktu, aksine bu düğünü bu kadar iyi atlatmama şaşmıştım. Zaten bu katıldığım son düğün, diye düşünmüştüm, sanki öteki kız kardeşim Amalia'nın düğününü daha başından ilelebet, ağabeyimin düğününü de hiç değilse gelecek on yıl için olmayacak saymıştım. Bu düğüne katılanlar hain bir budalalık içinde, diye düşünmüştüm. Neredeyse tüm yaşamımız boyunca tanıdığımız bir insanı gördüğümüze seviniyoruz, onun elini sıkıyoruz ama hemen ardından onun bir budala haline geldiğini görüyoruz, diye düşündüm. Ve gençler de yaşlılardan daha budala, yaşlılar hiç değilse grotesk. Biz her zaman, biz kendimizi nasıl geliştiriyorsak, hangi yönde olursa olsun, diğerlerinin de kendilerini geliştirdiği yanılgısı içinde yaşıyoruz ama yanılgı bu, çoğunluk duraksamış ve kendini hiç mi hiç geliştirmemiş, ne bu yöne ne de öteki yöne, ne daha iyi ne daha kötü olmuşlar, yalnızca yaşlanmış ve bu yüzden de son derece can sıkıcı olmuşlar. Uzun süre görmediğimiz bir insanın gelişmesinin bizi şaşırtacağını sanıyoruz ama onu tekrar gördüğümüzde yalnızca hiç gelişmemiş oluşu, yal-

nızca yirmi yıl daha yaşlı oluşu, iyi bir vücut yerine göbekli oluşu, tombul parmaklarında bize bir zamanlar güzel görünen büyük ve zevksiz yüzükler taşıyışı bizi şaşırtıyor. Biriyle ya da bir başkasıyla birçok konuda konuşabileceğimizi sanıyoruz ama hiçbiriyle *hiçbir* konuda konuşamayacağımızı saptıyoruz. Orada öylece duruyor ve kendimize neden diye soruyoruz ve havanın şöyle ya da böyle, devlet krizinin şöyle ya da böyle olduğu, sosyalizmin asıl şimdi gerçek yüzünü gösterdiği vesaire dışında söyleyecek başka bir söz bulamıyoruz. Eski bir dostun bugün de dostumuz olduğunu sanıyoruz ama hemen kendi korkunç, çoğunlukla da neredeyse öldürücü olan yanılgımızı görüyoruz. Şu kadınla resim üzerine konuşabilirsin, şununla şiir üzerine diye sanıyorsun ama sonra yanıldığını görmek zorunda kalıyorsun, biri resim üzerine ne kadar az şey biliyorsa, diğeri de şiir hakkında o kadar az şey biliyor, ikisi de yalnızca yemekler hakkında gevezelik etmeyi becerebiliyor, Viyana'da ve Innsbruck'ta patates çorbasının nasıl yapıldığını, bir çift ayakkabının Meran'da kaça, aynı ayakkabının Padua'da kaça satıldığını falan. Biriyle eskiden matematik üzerine ne kadar güzel konuşurdun, diye düşünüyorsun, diğeriyle mimari üzerine ama birinin matematiğinin, diğerinin mimari bilgisinin yirmi yıl önceki yetişme yıllarının bataklığına saplanıp kaldığını saptıyorsun. Bir dayanak noktası bulamaz oluyorsun artık ve onlar neden olduğunu anlayamadan onları incitiyorsun. Sonra herkesi inciten biri olup çıkıyorsun, durmaksızın herkesi inciten biri. Gülünç bir düğünden daha fazlası olacak bu, diye düşünmüştüm Roma'dan Wolfsegg'e gitmek üzere ayrılmadan önce, katıldıktan sonra da çok daha gülünç olduğunu gördüm, benim düşünmeye cesaret bile edemeyeceğim kadar gülünç. Ama herkesin *mükemmel* bir düğünden söz ettiği çalınıyordu kulağıma, *eşsiz* deniliyordu. Gene de onlara *kendi* doğrumu söylemekten kaçınacağım, onların düşüncesi egemenken, diye düşündüm. Ama düğün gene de oldukça eğlendiriciydi, müthiş bir biçimde komikti. Nikâhın kıyıldığı şapel, doğal olarak aşırı derecede doluydu, öyle ki bir o kadar insan da tören sırasında holde ayakta durmak zorunda kaldı. Doğal olarak ben benimkilerin yanında ilk iki sıraya yerleşmek için koşuşturma-

mış, bunu baştan reddetmiş, dışardaki holde mutfak hizmetçileri ve bahçıvanlarla yan yana durmuştum. Kulaklarım iyi işittiği için papazın söylediği her şeyi duymuştum. Papaz hafif sarhoş olduğundan kutsal görevi doğaçlama yapmak zorunda kalmıştı, bu yüzden de nikâh töreni benzer törenlerdeki gibi can sıkıcı olmamış, eğlendirici olmuştu herkes için. Yalnızca annemin korkudan ödü kopmuştu sanırım. Papazın evlenen çifte konuşma yapması gerekiyordu, bu konuşmaya uydurma sözler de karıştırıyordu ve sonunda konuşmasını, asıl yaşamın sonuna kadar Tanrı'ya inançta olduğu, başka hiçbir şeyde olmadığı gibi olağan, genel bir cümleyle bitirdi. Ama olayın doruk noktasına geldiğinde, yani evlenen çifte birbirlerini kabul ettiklerine dair o ünlü evet'i söyleteceği sırada gelinin adını unutuverdi ve uzun ve dikkat çeken bir suskunluktan sonra yüksek sesle yardım istedi, yani gelinin adının söylenmesini, bunun üzerine babam hemen atılarak ona adını söyledi, bu da hem şapelde hem de dışardaki holde kahkahaların kopmasına neden oldu. Damadın adını da aklında tutamadığı için onu da sormak zorunda kaldı ve babam artık öfkelenmiş olarak ona adı söyledi, şapelde ve dışardaki holde yeniden, ilk ruhani hafıza zayıflığında olduğundan daha da büyük bir kahkaha koptu. O sırada, gelecekteki enişte min adı yerine, insanların başlarının üzerinden şapele doğru *şarap şişesi mantarı fabrikatörü* diye seslenmek istedim ama son anda kendime hâkim oldum. Bu alçaklık da benim bir sırrım olarak saklı kaldı, diye düşündüm. Gelinin *evet* demesi çok gülünçtür her zaman, daha da gülüncü damadın *evet* demesidir. Bu olay sayesinde bunu yeniden saptadım. Gelinin bu evet'ini nasıl ciddiye alabiliriz ki yalan olduğunu bile bile, damadınki de aynı biçimde yalandır, iki kez dile getirilen bu yanlış evet'te onlarca yıl sürecek bir işkencenin kararı alınır diye düşündüm. Evlilik evet'i evlilik boyunduruğunu kararlaştırır. Başka bir şeyi değil. Ve insanlar kendilerini feda edip kendilerini mahvetmek için başka hiçbir şeye duymadıkları bir özlem duyarlar bu evet'e, diye düşündüm. Küçük bir komedi ve güldürüden ibaret, gerçekten kendi içinde kapalı bir oyun izliyormuş duygusuna kapıldığım için, papaz son sözünü söylediği ve kendisi ve altı yedi yaşlarındaki yeğenlerden oluşan

papaz çömezleriyle uzaklaştığı anda büyük bir şiddetle alkışlama isteği duydum. Ama bu anda da kendime hâkim oldum. Dikkat çekmemek benim için son derece önemliydi, dikkat çekmek Wolfsegg'de kalışımı tamamen olanaksız kılabilirdi, dikkatleri üzerime çekmeyi düşünmüyordum, sonra gene olaya çomak sokan kişi olurdum. Yüzlerce yıllık bu ufak düğün oyununun doruk noktası *evet*'tir, diye düşündüm, Katolik Kilisesi bu *evet*'i söyleyenleri tamamen egemenliği altına alır. Papaz daha sonra birinci kata davet edildi, orada birinci katın tüm ön odalarında servis edilecek olan şölen yemeğinin başlamasını bekledi. Bu tip olaylarda her zaman olduğu gibi annem her şeye egemen olan kişiydi ve evlenen çift onun tarafından uygun boyutlara indirgenmişti, yani biri şişman, diğeri zayıf birer kuklaya dönüştürülmüşlerdi, ikisi yan yana masanın ortasına oturtulmuştu, sırtları balkona, yani dış dünyaya dönüktü, şişko şarap şişesi mantarı fabrikatörü ve durmadan sağ eliyle onun sol elini okşayan ama bunu içinden geldiği için değil, öyle olması gerektiğini düşündüğü için yapan kız kardeşim Caecilia. Düğün konukları kuşkusuz çok iyi olan yemeği yedikten ve kuşkusuz birinci kalite olan şarapları, ki bunlar elbette Baden şaraplarıydı, içtikten sonra annem bir kez daha ayağa kalkmıştı kısa bir konuşma yapmak için, onun yalancılık sanatının benzersiz bir biçimde ifadesini bulduğu bir konuşma. Düşünebileceği en iyi damada kavuştuğunu söylemişti ve de düşünülebilecek en mutlu kız evlada. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünün yanına gitmiş ve herkesin önünde onu öpmüş, ardından Caecilia'yı kucaklamış ve herkesi aşağıya parka inmeye davet etmişti. Hava güzel olduğu için dışarıya birçok masa konmuştu ve kısa süre sonra bahçıvanlar ve avcılar da üst sınıfta olanlar diye anılanların arasına karıştı. Köyden de birçok kişi törene katılmak üzere yukarıya gelmişti. Törende resmiyetten tamamen uzaktılar. Benim en çok hoşuma gidenler gene bahçıvanlar ve madenciler olmuştu. Nefesli çalgılar limonluğun önüne yeni yapılan tahtadan bir sahnede yerini almıştı ve sırayla tüm repertuarlarını çaldılar ve her saat başı bu müziği baştan aldılar. Bu düğünün neşeli taşkınlığı altı kilometre doğuda yer alan Atzbach'a kadar duyulmuş olmalı. Ağabeyim bu arada fark

edilir derecede suskundu, kısa süre sonra bir kenara çekilmiş ve bir daha görülmemişti, o bu gibi törenleri çok eskiden beri sevmezdi ama benimle aynı nedenden ötürü değil, ben bunlara yüzeysellikleri ve sonuçta çaresizlikleri yüzünden ancak birkaç saat dayanabiliyordum, o ise hastalık nedeniyle. Onun başı ağrırdı hemen. Ömür boyu baş ağrısı çekti, tıpkı babam gibi, bu baş ağrıları ona da her zaman her şeyi zehir etmişti. Evliliğe kimsenin olamayacağı kadar uygun olan ağabeyim demiştim kendi kendime, şimdiye kadar evlenmedi ve ben bunun nedenini açıklayamıyorum, mutlaka bir vârise sahip olması gereken ve bu konuda annem tarafından durmadan sıkıştırılan ve bu yüzden de annesiyle durmadan kavga eden ağabeyimin neden evlenmediğini bilemiyorum, diye düşündüm tüm düğün boyunca. Doğal olarak günün birinde evlenecek, evlenmek için çok geç kalmasına çok kısa bir süre kala, herhangi bir kadınla, diye düşündüm, Welsli herhangi bir baharat tüccarının kızıyla ya da Vöcklabrucklu, Salzburglu herhangi bir hemşireyle, Unterrach ya da Strasswalchenli herhangi bir lokantacının kızıyla. Ağabeyim gibiler elli yaşına gelinceye kadar beklerler ve son dakikada atılıp tongaya düşerler, diye düşündüm, yaşlı bir kaçık olmuşlardır bu arada ve bir de kalkıp buna tüy dikerler. Daha önce karşılarına çıkan olanakları kullanamazlar, en iyi olanakları, maceraları alışkanlık haline getiremezler, bir kızla ya da bir kadınla birlikte olmayı da doğallık olarak göremezler. Bu süre içinde bir kişiyle değil, birçok kişiyle paylaşırlar yataklarını, çok olmasa da hep değişik biriyle, o kişileri de hemen uzaklaştırırlar ömür boyu bağlanmaktan korktukları için, böyle düşünürler diye düşündüm. Şimdi budala Caecilia evlendi, bense bunu elli yaşımdan önce ya da belki daha sonra gerçekleştirmeyeceğim, diye düşünmüş olabilir içinden ağabeyim, bunu kafasında tutup başındaki ağrıyla bir kenara çekilmiştir. Artık yalnızca eski şapkalar takmayı alışkanlık haline getirdi, diye düşündüm, tıpkı babasının eski ceketler giymesi gibi, eski pantolonlar, eski ayakkabılar, üzerindeki her şey eski olmalıydı, böylece kendi sınıfından ve soyundan olan birçok kişi gibi o da bu sınıfı ve soyu daha iyi temsil edeceğini, bunları üzerinde taşımış olacağını sanıyordu, kendisinin ait olduğuna her zaman

inandığı şu yüksek seviyedekilerin zevkine uyum sağlamak için. Kendisine bir şapka alıyor ve bunu yağmurun altında bırakıyor, avcı evinin balkonunda bir kancada asılı tutuyor ve ancak tamamen yıprandığında oradan alıyor, sonra sıcak sudan geçiriyor ve iyice ısıtarak kafasına uygun bir biçime sokuyordu, pantolonları suya batırıp pencerede rüzgâra bırakıyordu giymeden önce, ceketlerine de aynı şeyi yapıyordu, ayakkabılarla önce bahçedeki pisliğin içinde dolaşıyordu, oradan oraya, yepyeni oldukları anlaşılmasın diye çünkü yeni ayakkabılar giyilmez, yeni ceketler giyilmez, yeni şapkalar takılmaz, yeni olan her şeyden derinlemesine nefret edilir, çünkü âdet böyledir, yeni evler, yeni kiliseler, yeni caddeler, yeni buluşlar, doğal olarak da tüm yeni insanlar, yani her türlü yeniden nefret edilir, doğal olarak bunlara yeni düşünceler de dahildir. Bu toplum yüzyıllar boyunca her türlü yeniliği küçük görmeyi ve ondan nefret etmeyi huy edinmiştir, bunun sonucunda kendisi de yaşlanmış ve bir daha yenilenememiştir. Ağabeyimle ilgili olarak sık sık, zavallı adam, demişimdir. Bu zavallı adam, tek mutluluk kaynağı olarak gördüğü toplum tarafından yenip bitirildi, ondan geriye kişiliğini anımsatan hiçbir şey kalmadı, tıpkı babası gibi, diye düşündüm, o da bu eski toplumdaki milyonlarca benzerinden biri gibi sürdürüyor yaşamı. Ondaki ve çevresindeki her şey eski olmak zorunda, yıpranmış olmak zorunda, diye düşündüm, bir tek otomobili dışında, bununla ilgili olarak, en yenisi ve en iyisi olmasına büyük önem veriyor, bunun anlamı da en pahalısı olması. Her yıl otomobilini yenilemeyi huy edindi, annem de ehliyeti ve arabası olmadığından onunkiyle gidip geldiği için, bu arabanın annemin düşüncesine göre de en güzel ve en iyi araba olması gerekiyordu. Bu en güzel ve en iyi araba, *Jaguar*, işte şimdi onlara felaket getirdi, diye düşündüm. Otomobile düşkünlükleri onları mahvetti, diye düşündüm. Genelde sakin bir kişi olan ağabeyim, otomobil kullanırken zincirlerini kırmış, tamamen iktidar sahibi bir insana dönüşüyordu, arabanın dışında ise bunu beceremiyordu, buna onun ve benim annem zaten engel oluyordu, o iktidar sahibi olma hakkını yalnızca kendinde görüyordu, arabada, *Jaguar*'da ise ağabeyim iktidar sahibiydi, annesi ona uymak zorundaydı, arabada yönü

tayin etmese de hız kararlarını ağabeyim verirdi, yanında oturan annemi bu durum bildiğim kadarıyla ürkütürdü her zaman, ona çok tersti böyle şeyler. Babam arabayı değil traktörü severdi, ona kolay gelirdi her zaman, babamız Mc Cormick marka traktöre binmek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı, bunun için geçerli bir nedeni olmasa bile. Traktörün üstüne çıktığında kendisini en mutlu kişi olarak görürdü. En bağımsız olarak. Traktörün üzerindeyken kendisiydi, bu durum doğru olduğu kadar acıklıydı da ve ben ona inanıyordum, *iş öyle bir noktaya geldi dayandı ki, artık yalnızca traktörün üzerindeyken yalnız ve mutlu olabiliyorum,* demişti bir kezinde bana. Buna karşılık oğlu, ağabeyim Johannes de nefes alabilmek ve düşüncelerini toparlayabilmek için otomobile binmek zorunda olduğunu söylüyordu hep, ne anlama geliyordu bu onun için bilemiyorum ama bunları ondan duymak ve doğruluğunu görmek beni bunaltıyordu. Ağabeyim gittikçe babama benziyor, diye düşündüm pek çok kez. Son zamanlarda ona iyice yaklaştı, artık pek uzun sürmeyecek ve o *babamız olacak,* diye düşündüm düğünde. Yürüyüşü, bütünüyle gövdesinin duruşu, sesi gittikçe babama benziyor, bunlar yakında babamın duruşuyla aynı olacak, onun yürüyüşüyle, onun ruh haliyle, bunun sonucu olarak da onun düşünce tarzıyla. İlk doğan erkek çocuk, başından beri baba olması için düşünülmüş ve yakında da olacak, diye düşünmüştüm. Ancak çok kısa bir süre daha söz konusu. Hatta bazen ağabeyim konuşurken babam konuşuyor duygusuna kapılıyorum, ağabeyimin yürüdüğünü duyduğumda babam yürüyor sanıyorum, ağabeyim düşünürken, babam düşünüyor sanıyorum. Annemle babam Johannes'i isteyerek yaptılar, diye düşündüm. Kendileri için daha iyisini ve daha uygununu isteyemezlerdi. Onların hayallerindeki ideal evlat imgesinden ben ne kadar hızlı uzaklaştıysam, ağabeyim de bu imgeye o kadar hızlı yaklaştı. Bu yüzden de onu giderek daha çok sevdiler, beni de küçük görüp nefret ettiler, evet giderek daha çok iğrendiler, aslında bunu kendilerine açıkça söylemiyorlardı çünkü kafalarındaki bir yığın *hiç durmadan çalışan kendini savunma mekanizmaları* yüzünden buna cesaret edemiyorlardı. İdeal evlat imgesi neredeyse tamamlandı, diye düşünmüştüm kız kardeşim Caecilia'nın dü-

gününde, annemle babamın önceleri örnek, sonradan ise ideal evlat dedikleri imgeyle neredeyse tamamen örtüşüyor. Ağabeyim kendini ideal evlat olarak yetiştirilmesine olanak sağlamıştı, bense bu küstahlıktan hep kaçmıştım, ben anne babanın yarattığı böylesi bir ideali sergilemekle hiçbir zaman ilgilenmemiştim, tam tersine bundan iğrenmiştim, kısacası ben hiçbir zaman bir örneğe uymak istememiştim, bu yüzden de hiçbir zaman ideal olamazdım. Johannes'i, deyiş yerindeyse *biçimlendirebildiler, yoğurabildiler*, beni hayır. Ve ağabeyimin biçimlendirilmesine, anne babaya has bu yoğurma sürecine çok erkenden başlamışlardı, bu yoğurulacak çocuksu madde üç dört yaşındayken, daha o zaman bu yoğurulacak maddeden bir ideal yaratmalarının olanaklı olduğunu anlamışlardı ve yoğurulacak Johannes maddesini yoğurmaya ve biçimlendirmeye girişmişlerdi, bir karşı koyuşla karşılaşmamışlardı, oysa bende her zaman çok büyük bir karşı koyuşla karşılaşmışlardı bu süreçte çünkü daha başından onların ellerinden kurtulmuştum, kafalarından kurtulmuştum, onların anne babalara has o yoğurma ve biçimlendirme sanatlarından kurtulmuştum, onları yanıma yanaştırmamıştım, onları başından beri hep itelemiştim. Johannes'i istedikleri biçimde yoğurdular ve bundan sevinç duydular çünkü o yoğurma ve biçimlendirme sanatlarıyla onu düzeltilemez biçimde bozduklarının ve mahvettiklerinin farkına bile varmadılar. Onun *doğal olan kafasını ideal kafaya* dönüştürmüşler ve böylece bu kafayı mahvetmişlerdi bana göre, en utanmaz ve hain biçimde, sorumsuzca, bana yapamadıklarını ona yapmışlardı, yani *kendileri için ideal bir budala* yaratmışlardı, zamanla onların istediği biçime dönüşen, onların niyetlerine en ufak ayrıntısına kadar uyum sağlayan, onlara esir olmuş bir insanı. Johannes, diye düşündüm, annemle babama ama daha çok da anneme tamamen esir oldu, karşı koymadı, tersini yapmaktan daha rahat göründü bu ona, yani anne babadan gelen hiçbir akıl almaz davranışa, anne babadan gelen hiçbir hainliğe ve anne babadan gelen hiçbir bozma eğilimine karşı koyamadı; yalnızca otomobilde, *Jaguar*'da ve de yalnızca yolda giderken onun düşüncelerinin ortaya çıkmasına izin verdiler. Annemin deyişiyle bu *korku yolculuklarında* nefes alabiliyordu, bu da ara-

badan, *Jaguar*'dan indiğinde deli gibi burnundan getiriliyordu zavallının, diye düşündüm. Eminim, ellisine geldiğinde burada bir düğün olacak ki deme gitsin, diye düşündüm. Ama bir ölü artık evlenemez. Bu düşüncelerle binanın kapısından içeriye girdim. Hol boştu. Holün lambaları defne yapraklarıyla süslenmişti, düşündüğüm gibi, cenaze planına uygun olarak *her biri iki* defne yaprağıyla. Cenaze evleri için karakteristik olan o garip nahoş sessizlik egemendi. Holün tabanı benim oraya girişimden birkaç saat önce yıkanmıştı, *ovulmuş* deriz biz, dizlerinin üzerine çömelmiş *hizmetçi kızlar* tarafından, bu kızların en yaşlısı yetmiş dört yaşında ama hâlâ *hizmetçi kız* sayılıyor, iyice yaşlanıp ölüm döşeğine geldiğinde bile, *hizmetçi kız* denecek herhalde, buradaki *hizmetçi kızların* çoğu gibi seksenini geçtiği zaman bile. *Hizmetçi kızlar* kendilerini Wolfsegg'de her zaman rahat hissetmiştir, derdi annem, gene annemin deyişiyle, onların burada her şeyleri var ve hiçbir şey onlardan esirgenmiyor. Köydeki terzimiz tarafından dikilen gri önlükler giyerler, bunlar onların ta uzaktan tanınmasını sağlar, saçlarını sıkıca arkaya doğru tararlar ve annemin dediğine göre, Wolfsegg'de öyle olması gerektiği için hiçbir süsleri yoktur. *Onlara yakışan bu,* derdi annem. Henüz on dört on beş yaşındayken Wolfsegg hizmetine girerler ve Wolfsegg'de yaşlanırlar. Mutlu olmaları için çok nedenleri yoktur ama gene annemin dediğine göre Wolfsegg'de herkesten çok takdir edilirler. Sayıları son yıllarda iyice azaldı, eskiden, en yaşlısı yetmişinin üzerinde olan mutfak hizmetçileri de sayıldığında on iki kişilerdi, şimdi ise topu birden yalnızca beş kişi. Bunların çoğunun annemin dediğine göre *doğuştan berbat sesleri var* ya da zamanla Wolfsegg'de böyle berbat bir ses edindiler çünkü Wolfsegg'de onlara sesleriyle doğal biçimde konuşma izni asla verilmemişti, annemin onlara öğrettiği gibi yapay, mümkün olduğunca alçak bir sesle ve çekingen biçimde konuşmalarına izin verilmişti, böyle konuşmaları gerekir diyen annemdi sonuçta onların seslerini bozan. Hizmetçi kızların hemen hepsi aşağıdaki köydendi, annem, kendi deyişiyle bunları sevgiyle *ucuz Değirmen Mahallesi*'nden seçerdi, mümkünse çok çocuklu köylü ailelerden çünkü bunlar her zaman her şeyden memnun olurlardı (annem söylerdi bunu) ve *becerikliydiler ve*

genelde her zaman çalışkanlıklarıyla ünlüydüler. Ama Değirmen Mahallesi'nden son zamanlarda ev hizmetçileri çıkmıyordu, Değirmen Mahallesi'nin kızları ev hizmetçisi olmaktansa fabrika işçisi olmayı yeğliyorlardı, annem buna Değirmen Mahallesi'nin çöküşü gözüyle bakıyordu, bu durumu yalnız Değirmen Mahallesi'nin değil, genel olarak tüm dünyanın gelişimi açısından karakteristik buluyordu bunu. Ev hizmetçileri doğal olarak koyu Katolikti ve yalnız kiliseye karşı değil, dünyevi hükümdarlara karşı da arzu edilen boyun eğici tavra sahiptiler. En çok sevilen hizmetçi kızları her zaman Freistadt ve Aigen-Schlägel yöresinden alırlardı, Bohemya, Bavyera ve Avusturya sınırının yan yana geldiği bu bölgeye tren işlemezdi. Bunlar *her zaman en inançlılar* olur, derdi annem, gene anneme göre *en terbiyeliler* onlardı. Freistadt ve Aigen-Schlägel manastırlarında bir ön konuşma yapıp isteklerini bildirdikten sonra onları bizzat seçerdi. Rahibeler ya da papazlar, hangisi olursa, ona çoğu zaman iki ya da üç *çok genç ve henüz bozulmamış kız* sunardı, annem de onlarla birlikte Wolfsegg'e, onları yetiştirmek ve denemek için geri dönerdi. Onları yetiştirme denemesi olarak ilkönce onlara holü ovdururdu, bu iş kızların önce çok büyük çaba göstermelerini gerektirirdi çünkü holü enine ve boyuna olmak üzere baştan sona ovmak gerçekten insan gücünü aşan bir çabayı gerektirirdi. Ama kızlar, annemin davranışına ve hayatlarında görmedikleri Wolfsegg gibi bir mülke duydukları hayranlıkla, ne kadar acı çekerlerse çeksinler, holü ovarlardı, kimisi başarılı olamazdı, o zaman annem ürkütücü haberi verir, onları kabul edemeyeceğini söylerdi, başarısız olanlar bunun üzerine ikinci denemede holü gerçekten baştan aşağıya ovmayı başarırdı. Annem her zaman acımasız olmuştu. En çok kendisine karşı acımasız olduğundan, çevresinden de hiçbir zaman bu acımasızlığı esirgemezdi. Hizmetçi kızlar, deyiş yerindeyse ölesiye çalışırlardı, gene de Wolfsegg'de kalabilmelerinden ötürü hep mutluydular, kendileri de bunu hep dile getiriyorlardı, onları çalıştırmak anneme neredeyse bedavaya gelirdi ve iyi muamele görmelerinin kanıtı olarak, daha önce de belirttiğim gibi Wolfsegg'de iyice ihtiyarlayıncaya kadar yaşarlardı. Bir yandan ölesiye çalışmaları, öte yandan da iyice ihtiyarlayıncaya kadar ya-

şamaları saçmalığın ta kendisiydi. Wolfsegg'deki hiçbir hizmetçi genç ölmedi, hiç değilse altmışından önce ölmedi. Hepsine de annemin dediğine göre *güzel bir cenaze töreni* yapıldı, hizmetçilerin aileleri de aralarından birinin Wolfsegg'de çalışmasına *izin verildiği için teşekkür borçluydu.* Bu bakış açısı bugüne kadar değişmedi, diye düşündüm yeni ovulmuş, geniş karaçam döşemeli boş holde. Her zaman holün köşe bucağını gizleyen örümcek ağları düğünden, diye düşündüm, pencereler silinmiş, lambalar yağla ovulmuştu parlasınlar diye. Bahçıvanlar bana kız kardeşlerimin ana binada olduklarını söylemişlerdi, yeni Bey'in de orada olduğunu, şarap şişesi mantarı fabrikatörünü böyle adlandırıyorlardı safça, diye düşündüm. Demek ki üçü de yukarıda birinci kattalar ve benim onların hemen hemen altındaki holde olduğumdan haberleri yok. Ama hemen onların yanına yukarıya gitmeye niyetim yoktu ve holde birkaç dakika daha geçmesini bekledim. Yukarıya birinci kata çıkan merdivenin başında durdum, duvarda büyük büyükamcam Ferdinand'ın resmi asılıydı, denildiğine göre kralın yaşamını o kurtarmıştı kendisini kralla, krala saldıran Macar ihanetçilerden birisinin arasına atarak. Büyük büyükamcam bu kahramanlığını hayatıyla ödemişti ve buna karşılık ölümünden sonra hiyerarşide bir basamak daha yukarıya yükseltilmiş olduğu bugün bile kulaklara fısıldanır. Daha önce dikkatimi çekmemişti, diye düşündüm, adam Descartes'a benziyor, nihayet o filozofla aynı dönemde yaşadı, gene de onu Descartes'a benzeten giysisiydi, kafası değil. Ama büyükbüyükamcayla Descartes arasındaki benzerlik birdenbire beni şaşırtmıştı. Resme daha da büyük bir merakla bakarken bunu niye daha önce düşünmediğimi sordum kendi kendime. Büyük büyükamcamın resminde de o tipik Descartes sakalı ve yukarı doğru çekilmiş Descartes kaşları vardı. Resim asla gülünç bir resim değil, diye düşündüm ve aynı zamanda kendi kendime, burada yağlıboya bir tabloda resmedilmiş olan büyük büyükamcamın da filozof olması olanaksız mı, diye sordum çünkü felsefi bir görünümü vardı. Kütüphanelerimizde bunu araştırmaya karar verdim, belki orada bu büyükbüyükamca tarafından yazılmış bazı notlar bulunabilirdi, belki şimdiye kadar bilmediğim bazı *deneme-*

ler diye düşündüm, gerçekten felsefi yazılar, ben bu yağlıboya tabloda filozof bir yazar görmenin bir yanılgı olmadığına ve beş kütüphanemizden birinde onun notlarına rastlayacağıma inandım. Adını biliyordum, yalnızca kütüphanelerimizde aramam gerekiyordu. Benimkilerin hiçbir zaman *filozof Ferdinand*'dan söz etmemeleri beni şaşırtmadı, düşünce insanı diye anılan insanlardan hiçbir zaman söz etmemek, onlar için karakteristik bir davranıştı, eğer söz edecek olurlarsa, bu mutlaka söz konusu filozof kişilikleri küçük düşürecek kötü bir bağlamda olurdu. Hatta bir kezinde *filozof Ferdinand* hakkında, ona bu adı takmıştım, bir şey duyduğum düşüncesine kapıldım, belki ondan bir şey okumuştum, giriş holünde asılı yağlıboya tablodakinin o olduğunu bilmeden. Birden, yukarıya çıkan merdivende asılmış olan atalarıma ait yağlıboya tabloları daha dikkatli bir araştırmaya tabi tutma düşüncesi geldi aklıma, onlara şimdiye kadar yalnızca yüzeysel olarak bakmıştım, bunların atalarımıza ait olduklarını her zaman biliyordum ama hangilerine ait oldukları beni şimdiye kadar ilgilendirmemişti, Wolfsegg'de resimlere, benimkilerin resimlere baktıkları gibi bakmıştım, resimlere baktıkları halde, hiçbir zaman neyin ve kimin resmedildiğini söyleyemeyen benimkiler gibi yani, çünkü onlar onyıllar boyunca bu resimlere yalnızca alışkanlık olduğu için bakmışlardı, kararmış renk lekeleri olarak çoğunlukla da, hangi nedenle olursa olsun yüzlerce yıldır duvarlarımızın şu ya da bu yerinde son yerlerini almış renk lekeleri, bunlar üzerine hiçbir zaman düşünülmemişti, hele araştırma hiç yapılmamıştı. Kimbilir Wolfsegg duvarlarında gerçekten neler asılı, diye düşündüm, belki de atalarımız içinde başka birçok felsefeci vardı ve belki de bir yığın düşünce insanı, düşünür yani ve belki de duvarlarda asılı olan resimler gerçekten de paha biçilmez değere sahip, bizimkilerin kendi aralarında her zaman birbirlerine fısıldadıkları gibi. Ama doğrusu bu değer beni, bu yüzlerce tabloda resmedilen kişi ya da şey kadar ilgilendirmiyordu. Hele Wolfsegg'deki yüzlerce yıllık düşüncesizlik ve utanmazlık yüzünden acınacak hale gelmiş ve büyük çoğunlukla hepsi unutulmuş, tavan arasına atılmış olan pek çok resim ve tablodan hiç söz etmeyelim. Viyana'dan bir restoratör getirmeliyim, diye

düşündüm ve bu düşünceyi kafamın bir yerine koydum, o tüm bu resimleri tanımlamalı, düzenlemeli ve değer biçmeli. Ve bu arada tanıdığım belli birini düşündüm, bizim en büyük müzelerimizde baş restoratör olan birini, son dönemde bu müzelerde olan çok değerli bir Velázquez'i tamir etmişti, bu müzelerde bildiğim üzere en değerli Velázquez'ler var, Madrid'deki Prado'dakilerden çok daha değerlileri. Velázquez ve Prado sözcükleriyle aklıma birden, sakın bizim Wolfsegg'de de bizim bilmediğimiz bir Velázquez olmasın düşüncesi geldi çünkü bizim az sayılmayacak sayıda İspanyol akrabalarımız olmuştu yüzyıllardır, buraya her zaman İspanyollar gelmiştir, bugün bile bazen çıkıp gelirler, av mevsiminde günlerini Wolfsegg'de geçirirler ve Wolfsegg'in İspanya ile her zaman çok sıkı bir bağı ve ilişkisi olmuştur. İtalya'yla da. Hollanda ile de doğal olarak, orada da ne de olsa Rembrandt ve Vermeer ve diğer büyük Hollandalılar yaşadı ve resim yaptı. Birdenbire aklıma böyle fantastik bir düşünce geldi ve sonra aklım sürekli bununla meşgul oldu, hem de hemen bizimkilerin yanına gitmek zorunda kalmamak için ziyaret ettiğim şapelde dururken. Yavaşça ve dikkat çekmeden gitmeliyim, diye düşünerek şapele girmiştim, düğün süslemeleri çoktan kaldırılmış ve cenaze dekorasyonu yapılmıştı. Sahneyi ne kadar da hızlı değiştirmişler, diye düşündüm. Şapeldeki iyice ovulmuş ve parlatılmış nesneleri, şamdanları ve kapları, bardakları ve zincirleri şimdi siyah örtüler kapatıyordu ve her iki pencereye de birer siyah örtü asılmıştı, içeriye giren tamamen karanlıkta kalmasın diye yalnızca *Meryem Ana Kandili* yanıyordu. Düğün konuklarını neşelendiren sarhoş papazın dil sürçmeleri geldi aklıma ve düğün konuklarının patlayan kahkahasını hâlâ duyabiliyordum. Sonra aklıma, ortaya çıkmadan kalan edepsizliğim geldi ve gene babamın *Caecilia* adını seslendiğini duydum, böylece tamamen durmuş olan nikâh töreni gene devam edebilmişti. Daha birkaç gün önce yaşayan birinin sesi olarak duyduğumuz bir sesi, o birdenbire öldüğünde ne kadar süre duymaya devam edebiliriz? diye sordum kendi kendime. Şapele girdiğimde âdet olduğu üzere diz çökmem gerekir duygusuna kapıldım bir an ama bunu yapmadım çünkü böylesi bir davranıştaki teatrallik ve yapaylık tam zamanında

aklıma geldi, diz çökmek için en ufak bir gereksinim duymadığım halde bir banka oturup diz çökmem kuşkusuz yalancılık olurdu, ben yalnızca, böylesi bir durumda şapele giren birinin orada diz çöktüğünü gözümün önünden geçirmiştim. Peki ama aslında benim durumum neydi? diye sordum kendi kendime ve birkaç adım öne doğru gittim orada durmak için. Şapelin benim için çocukken diğerleri tarafından her zaman öne sürüldüğü üzere barış ve ruhu temizleme sığınağı olmadığını düşündüm, onlara böyle geliyordu, bana ise garipliğin ve ürkütücülüğün yeri olarak görünüyordu. On beş, belki de yirmi yaşımdayken bile şapele, gerçekten ürküntünün ve hainliğin yeri olduğunu düşünerek girdim, lanetlenme yeri olduğunu düşünerek yani, orada hakkımda karar veriliyordu, ben o zamanlar şapele yüksek bir mahkeme salonuna girer gibi giriyor, orada her seferinde hüküm giyiyordum. Bu lanetlenme salonunda o zamanlar gördüğüm parmaklar, yargıçlara ait acımasız parmaklar, hep aşağıyı gösteriyordu ve ben çocukken ve gençken şapelden hep başı eğik, hakarete uğramış, cezalandırılmış biri olarak çıktım. Katolik Kilisesi'nin bana çok borcu var, dedim kendi kendime, ben çocukken öğretileriyle bana neler yaptığını, içimde neleri öldürdüğünü ve mahvettiğini saymaya kalksam, tüm soğukkanlılığına rağmen korkmak zorunda kalırdı, diye düşündüm. Yüzlerce ve binlerce günahımdan arınmak için annem tarafından her zaman şapele gönderilirdim, umutsuzca. Şapele hep titreyerek girip oradan hep dayak yemiş gibi çıkardım. Şapelle ilgili en güzel anılarım mayıs ayininde söylenen şarkılardı. Aradan geçen zamanda tüm dünya bütünüyle, tamamen demek zorundayım, değişmiş olsa da, onlar Wolfsegg'de şapele hâlâ sanki hiçbir şey değişmemiş gibi giderler, hâlâ hepsi öyle gider, diye düşündüm. Tıpkı Wolfsegg'de genel olarak, son yüz yılda hiçbir şey değişmemiş gibi davranmaları misali, oysa temelinden değişti, neredeyse tersyüz oldu diyebilirim, diye düşündüm. Benimkiler Wolfsegg'e tıpkı duvarlardaki resimlere baktıkları gibi baktılar, hep oldukları yerde asılı duran ve asla değiştirilmeyen resimler gibi ya da hiç indirilmeyecek resimler gibi, sonuçta kendilerine de öyle baktılar, kendilerini değiştirip *hiçbir şeye* dönüştüremezlerdi, kim kendisinin

değişmesine izin verir ya da Georg Amcam ve benim gibi kendiliğinden değişmeye kalkarsa, diye düşündüm onu dışlarlardı, böyle birinin artık onların arasında ya da onlarla hiçbir işinin kalmadığına inanırlardı. Ama Wolfsegg'de zamanın durduğunu söylemek de yanlış çünkü onlar, benimkiler bu zamanın içindeler, bu zamanda varlıklarını sürdürüyorlar, bu zamanın bir parçası, aynı zamanda da zamanın tamamen kendisi onlar, şimdiki zamandaki varlıklarının ispatlandığı gibi. Hatta bu şimdiki zamanla dolular, diye düşündüm, başkalarından çok daha derin olarak *ama kendi tarzlarında.* Benimkilerin *geçmiş, eskimiş, çoktan unutulmuş bir zamanın* kalıntıları olduklarını söylemek yanlış, çünkü onlar şimdiki zamanda. Ama kendi tarzlarıyla. Onlara bakıp uzun süre gözlemlersek, onların bizim zamanımızla hiç ilişkisi olmayan bir zamandan olduklarını ileri süremeyiz çünkü onlar bu zamandan. Ama kendi tarzlarında. Bu zamanda varlığını sürdüren herkes bu zamanın bir parçasıdır, diye düşündüm. Benimkilerin bu zamanda olmamaları gerektiğini düşünenler yanılıyor çünkü benimkiler aslında bu zamanda başkalarından daha canlılar ve bu zamana egemenler görüldüğü gibi, çevrelerine bugün yaptıkları etkinin hiç azalmadığını düşünecek olursam, diğerlerinden daha da gerçek bir akılla hem de. Ama kendi tarzlarında insanlar bunlar, bu tarz yadsınsa da yadsınmasa da, iğrendirse de iğrendirmese de böyle. *Benimkiler başka bir dünyanın insanı demek saçmadır.* Garip bir biçimde yaşayan insanlar olduklarını ve son derece garip bir varoluş sürdürdüklerini ve dünyanın ve üzerinde yaşayan insanların değişimini umursamadıklarını söylemek başka bir şeydir ama onlar doğal olarak içinde yaşadığımız zamanın insanlarıdır. Başka bir zamandan ya da başka bir dünyadan olduklarını söylemek en budalaca şey olurdu çünkü onlar bu zamanda yaşayan milyonlarca insan gibiler ve bu dünyadanlar ve hâlâ onda hüküm sürüyorlar, gerçek bu. Belki de başka bir zamanın ve başka bir dünyanın insanlarıymış gibi görünmek onların başvurdukları bir hiledir, diye düşündüm, bununla çalışır ve deyiş yerindeyse işi iyi kıvırırlar, çünkü temelinde hiç de kötü gitmez işleri, onların durumu bu zamanın ve bu dünyanın insanı olduğunu iddia eden milyonlarca insanın durumundan

daha iyidir, üstelik benimkiler belki iyiden de öte çok iyi bir içgüdüye doğuştan sahip oldukları için bu dünya ve bu zamanla ilişki kurduklarını iddia etmezler. Hatta ben bu halleriyle benimkilerin, tanıdığım diğerlerine göre daha çok bu zamandan olduklarını iddia ediyorum ve işte böyle düşündüm şapelde, şapeli terk mi etsem, yukarıya benimkilerin yanına gitmek için, yoksa etmesem mi diye kararsız kaldığım sırada. Benimkiler gibi insanları bu dünyadan ve bu toplumdan dışlama ve onların bu dünyadan ve bu zamandan olmadıklarını söyleme haksızlığını yapıyoruz, onlar *zamana uymuyor* diyoruz, ama aslında haksız olduğumuzu ve aslında tıpkı benimkiler gibi olan insanların *zamana uygun* yaşadıklarını hissediyoruz, bunu her geçen gün daha net görüyorum. Ben onların yaşam tarzlarını yadsıyorum demek onlar bu zamana ait değiller, zamana uymuyorlar demek değildir. Şunu söyleyebilirim ki aslında onlar doğru yolda olanlar, her şeyi yıkan ve mahveden yolda değiller, tam tersine her şeyi toparlayan ve koruyan yoldalar, bu amaçlarına ulaşmak için kullandıkları tarz hoşumuza gitmese de böyle, diye düşündüm. Bu insanlarla hiç işim yok demek onların ortadan kaldırılmaları gerektiği anlamını taşımaz, oysa çoğunlukla, hatta neredeyse her zaman böyle düşünülür, dahası neredeyse her zaman böyle düşünülüp buna göre davranılır. Ve ben başka türlü düşündüğüm halde, bu arada kendimi onları ortadan kaldıran ve yok eden kişiye dönüştürdüğümü düşündüm, yani böyle düşündükleri için beceriksiz ve güvenilmez olmakla suçladığım diğerleri gibi düşünmeye. Çoğunlukta oldukları için değil zamana uygun oluşları, diye düşündüm, oysa böyle sanılır ve bu inançla davranılır, çoğu zaman da kendi zamanlarının aleyhine olarak, bir azınlık da zamana uygun olabilir ve çoğunlukla da çoğunluktan çok daha zamana uygun olabilir ve neredeyse bir tek kişi bile çoğunluktan daha çok zamana uygun olabilir ve çoğu zaman da, zamana en uygun olan odur. Çoğunluk her zaman felaket getirdi, diye düşündüm, bugün de felaketimizi çoğunluğa borçluyuz. Azınlık ya da tek bir kişi de çoğunluk tarafından, çoğunluğa oranla zamana daha uygun olduğu için eziliyor zaten, çoğunluğa oranla zamana daha uygun davrandıkları için. Zamana uygun düşünceler her zaman, za-

mana uygun olmayanlar, diye düşündüm. Zamana uygun düşünceler her zaman çağlarının öncesinde, gerçekten zamana uygun düşüncelerse, diye düşündüm. Yani zamana uygun olan gerçekten de her zaman, zamana uygun olmayan, diye düşündüm, bu konuda bir kezinde Zacchi'yle uzun bir konuşma yapmıştım. Ben zamana uygunum demek, düşüncemle onun öncesinde olmam demek, zamana uygun davranıyorum demek değil, çünkü zamana uygun davranmak demek zamana uygun davranmamak oluyor ve bunun gibi. Zacchi ile bu konu üzerine birçok gün geçirmiştim, Orvieto'da, onun orada dağda bir evi var, bir hayranı ona miras bırakmış. Aslında Wolfsegg'dekiler, tek tek kişilere ya da çoğunluğa ne kadar iğrenç gözüküyor olsalar da gene de zamana uygun olanlar, diye düşündüm, özellikle de bu bizim zamanımızı hiçbir etkiye kapılmadan derinlemesine inceleyecek olursak ve şu sırada egemen olan düşünce tarafından kandırılıp bizi aptala çevirmesine izin vermezsek, ki bu egemen düşünce gündelik siyasal düşünce tarafından kışkırtılmakta, diye düşündüm. Gündelik siyasal düşünce yüzyıllardan beri var, gündelik siyasal düşüncelere her zaman karşı gelen çürütülemez gerçekler de. Gerçek şu ki, dedim kendi kendime, dünya şu anda karmakarışık bir durumdayken, Wolfsegg'de düzen hüküm sürüyor, özellikle düzen *hâlâ hüküm* sürüyor demedim, yalnızca düzen hüküm sürüyor, dedim kendi kendime. Dünya koma benzeri bir durumda olduğu için uyanıp koma benzeri bir durumda olduğunun bilincine varamazken, Wolfsegg'dekiler bilinçli, beni dışlamış olabilirler, ben onlardan iğrenerek kopmuş olabilirim, ama onların geri kalan dünyanın büyük çoğunluğundan daha bilinçli *davrandıklarını*, düzelterek *davranmış olduklarını* dedim, inkâr edemem, diye düşündüm. Kendi tarzları içinde, dedim kendi kendime. Hemen ardındansa o anda düşündüğüm şeyin bütünüyle saçma olduğunu düşündüm, hiç değilse hiçbir yere varmayacak bir kaçıklık olduğunu, bir düşünce sürçmesi olduğunu. Wolfsegglilerin zamana uygun oldukları ve dünyanın geri kalanının insanları olmadıkları düşüncesini ilerletebilmek için, diye düşündüm, Zacchi'ye gereksinimim vardı ya da Gambetti'ye, fark etmezdi, ben tek başıma olarak bu düşüncede başarısız oldum,

tıpkı düşündüğüm birçok düşüncede aldatıcı bir sonuca kurban gittiğim gibi, bir düşünce terbiyesizliğine, diye düşündüm. Ama başarısız olabileceğimizi her zaman hesaba katmalıyız, yoksa birdenbire kendimizi eylemsizlik içinde buluruz, diye düşündüm, kafamızın dışındaki eylemsizliğe son derece büyük bir karşı koyuş göstermemiz gerekir, kafamızın içinde de eylemsizliğe karşı aynı biçimde davranmalıyız, yani bize has olan sertlikle. Düşünme iznini vermeliyiz kendimize, kısa sürede başarısız olacağımız tehlikesini göze almalıyız, çünkü bizim için düşüncelerimizi birden düzene sokmak olanaksızdır, çünkü biz düşünürken, var olan ve her zaman olası tüm düşünceleri dikkate alırız, bu yüzden de doğal olarak başarısız oluruz; temelinde her zaman başarısız olmuşuzdur, diğer herkes de, en büyük beyinler olsalar da, birden herhangi bir yerde başarısız olmuşlardır ve sistemleri yıkılmıştır hayran olduğumuz yazılarının ortaya koyduğu üzere, çünkü onlar bu düşünceleri en uç başarısızlığa sürüklemişlerdir. Düşünmek demek başarısız olmak demektir, diye düşündüm. Davranmak demek başarısız olmak demektir. Ama biz başarısız olmak için davranışta bulunmayız elbette, başarısız olmak için düşünmediğimiz gibi, diye düşündüm. Nietzsche başarısızlığın içine o denli sürüklenmiş, öyle ki artık yalnızca delilik olarak adlandırılabilecek duruma gelmiş bir düşünce için iyi bir örnektir, dedim bir kezinde Zacchi'ye, diye düşündüm. Annemin sık sık dile getirdiği gibi, bu soğuk, beyaz badanalı duvarların arasında kendimi *geliştirebilmiştim*, diye düşündüm holde hemen yukarıya, benimkilerin yanına mı çıksam, yoksa farkına vardığım üzere mutfakta toplanmış olan ötekilerin yanına mı gitsem, diye geçirirken aklımdan. Mutfak hizmetçisi kızlar ve evin diğer hizmetçileri mutfakta *alçak sesle* sohbet ediyorlardı, şimdi içinde bulundukları evin bir *cenaze evi* olduğunu dikkate alarak. Mutfak kapısının önünde durdum ve sohbetlerinin içeriğini anlamaya çalıştım ama ne konuştuklarını anlamadım, yalnızca arada bir birkaç sözcük duydum, bunlar da bir bağlantı kurduramadı bana, gene de aileleri hakkında konuştukları sonucunu çıkardım, hiç durmadan *Değirmen Mahallesi* sözcüğü geçiyordu. Mutfak kapısı önünde durup kulak kabartmamın terbiyesizliğinin bi-

lincindeydim ama devam ediyordum, öte yandan da yukarıya birinci kata çıkıp benimkilerin yanına yavaş yavaş yaklaşma sürecine bir son vererek, onları selamlasam mı yoksa hemen mutfak kapısını açıp önce orada toplanmış olan kadınlara ve kızlara mı selam versem diye kararsızlık içindeydim. Onlar birdenbire yüksek sesle güldüler, şimdi birden kapıyı açsalar ve beni orada onları dinlerken bulsalar, diye düşündüm, bu düşünce kendi yüzsüzlüğüm içinde bile bana soğuk terler döktürdü. Kendi davranışıma, kesinlikle olacak iş değil, diye baktım, neye karar verirsem vereyim, diye düşündüm, ister mutfak kapısını açıp mutfaktaki kadın ve kızlara selam vereyim, ister yukarıya birinci kata çıkıp benimkileri selamlayayım, bu davranışımla kendimi çoktan suçlu durumuna düşürmüştüm, anlaşılmaz biçimde, kendimi rezil etmiştim. Artık holden büyük bir dikkatle dinleyebildiğim mutfak sohbetinin konusu, mutfakta toplanmış olan kadın ve kızların şimdiye kadar yaşadıkları çeşitli cenazeler ve bunlarla ilişkili kazalardı. Seksen yedi yaşında yaşlı bir adam, onların anlattığına göre, dereye düşmüş, altmış altı yaşında bir kadın yatak odası pencerelerinden birinden kendini asmıştı, kömür çuvallarıyla yüklü bir at arabası bir çocuğu ezmişti, hem de bizim madencilerin yaşadığı yerde aynı çocuğun ailesi için yüklenmişti bu kömür çuvalları. Cesetlerin hoş olmayan bir kokusu olduğu ve çelenklerin çok pahalılaştığı söylenmişti, cenaze işlerini yürüten firmaların gittikçe azaldığı, ölenlerin geride kalan en yakın akrabalarının ayrımsız hepsinin artık eskisi gibi altı ay siyahlara bürünmedikleri, dulların bile bunu yapmadığı söylenmişti. Görünüşe göre mutfakta öğleden sonra kahvelerini hazırlıyorlardı. Kendileri öğleden sonra saat ikiye doğru kahvelerini içerken, diye düşündüm, yukarıda birinci kattakilerin çay suyunu ancak saat beşe doğru koyarlardı, o sırada kendileri akşam yemeklerini yiyor olurlardı, birinci katdakiler ise yemeklerini yedi buçukta yerlerdi. Birden Wolfsegg'deki bu alışkanlıkların hiç değişmemiş oluşunu hoş buldum, gündelik alışkanlıkların, diye düşündüm. Mutfakta, saldırıya uğrayıp öldürülen bir makinistten söz ediyorlardı, beş çocuğu da ortada kalmış ve dul karısı şimdi iş aramaktaymış, kendini ve beş çocuğunu geçindirebilmek için, çünkü devlet öl-

dürülen adamın geride kalan ailesine hiçbir şey ödemiyormuş katil yakalanmış olduğu halde, bu devletin kanunlarında boşluklar varmış. Çocuk villası yakınında bir arabanın devrildiğini duydum, mutfak hizmetçisi kızlar onunla çocuk villasından ana binaya tahta banklar taşıyorlarmış, bir de yumurtlayan tavuklar hakkında yaptıkları bir değinmeyi duydum, buna kahkahayla gülüp sonra birden gene suskunlaştılar, sanki gülmeleri yüzünden utanmışlardı, böyle terbiyesizlikler yapmalarına izin verilmezdi. Yanlarına gidip onları selamlarsam kendimi rezil ederim, diye düşündüm ve birinci kata çıktım, Roma'dan hiç eşyasız, doğrusu bir tek cüzdan ve bir mendille gelmiş olmam, yanımda başka hiçbir şey olmaması, beni bu hüzünlü atmosfer içinde gizlice sevindirdi. Duvarlardaki ve tavan arasındaki tüm resimleri kontrol ettireceğim ve böylece onların gerçek değerleri hakkında bilgim olacak, dedim kendi kendime büyük büyükamcam Ferdinand'ın yağlıboya tablosunun yanından geçip birinci kata çıkarken, son derece sakin ol, sakın nefes nefese kalmaya kalkma, diye düşündüm merdivenin döndüğü yerde bir kez daha durup kulak kabartıp dinlerken. Belli ki kız kardeşim Amalia eniştesiyle sohbet ediyordu, o benim de eniştemdi, Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörü, bize Baden şarapları getiren, diye düşündüm, ben onunla düğünde hemen hemen hiç konuşmamıştım ama kendimi beğenmişlikten değil, o bana uzak durduğundan, durmadan benden kaçmıştı, mümkün olduğunca, benden çekinmişti, ona yönelteceğim sorulardan ürkmüş olmalıydı. Onu parktaki meşe ağacının altında dururken görüyorum hâlâ, diye düşündüm, tek başına, bu bana ona yaklaşıp onunla sohbet etme, hakkında daha çok şey öğrenme olanağı sağlar, diye düşünmüştüm, yani hakkında bildiklerimden daha fazlasını, ki bunlar da pek fazla sayılmazdı, zaten kız kardeşim de kocasının kendisi hakkında pek fazla bir şey söylemediğini belirtmişti, gene de ben meşe ağacına doğru ilerlemiştim ama enişte hemen oradan uzaklaşmıştı, beni fark etmiş ve ona doğru gideceğimi anladığı anda benden uzaklaşmış ve hiçbir neden yokken aceleyle limonluğa doğru yönelmişti, oysa orada kimse yoktu, hiç değilse ben orada kimseyi görmemiştim, sonuçta meşe ağacının altında tek başıma kal-

mıştım, yanımda zengin enişte olmadan. Düğün yemeği sırasında da onunla sohbet etmem mümkün olmamıştı, çünkü ben ona doğru baktığım her sefer, o başka yöne bakmıştı, herhalde benim tarafımdan gözlemlenmek onu tedirgin etmişti, oysa yeni enişte nin karısının erkek kardeşi tarafından gözlemlenmesi en doğal şeydi, nasıl davrandığının, neler anlatmak istediğinin, yani yalnız dışından değil içinden de nasıl davrandığının gözlemlemesi. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü benim yoluma çıkmamayı yeğlemişti. Wolfsegg'de kaldığım tüm süre boyunca onunla gerçekten sohbet edebilme olanağım olmadığını düşündüm şimdi, benim buna niyetim hep vardı, doğal olarak gereksimim de ama bu olanağı hiç bulamadım, bu tip insanlar, üstelik de Baden'den, şarap yörelerinden olanlar, onlarla sohbet etmek isteyenlerden kaçmayı hep çok iyi becerirler, sorularıyla içlerine nüfuz etmeye çalışanlardan her zaman sıyrılırlar, böylesi bir sıyrılmada çok uyanıktırlar. Biz aptal bir insan söz konusu deriz ama aynı anda onun uyanık biri olduğunu kabul etmek zorunda kalırız. Şişmanlar ötekilerden her zaman daha uyanıktır, temelinde her zaman daha da hareketlidirler. Ama bu hareketlilik gövdeleriyle sınırlıdır, düşünceleri söz konusu olduğunda, eğer onlarla ilgili olarak böyle bir şeyden söz edilebilirse, tamamen hareketsizdirler. Enişteyi bazı sınavlardan geçirmek istedim ve onu böyle bir sınavdan geçirmenin kolay olacağını sandım, sorgulamanın yani, onun hilelerini keşfetmek istedim ama ben insanlara yanaşma yeteneğimi çok abartmışım, bu konuda başarısız olduğuma hiç kuşku yok. Ama diye düşündüm, enişte benden hangi nedenlerle kaçıyor? Benden neden ürküyor, sonuçta ben gelinin, düğünden sonra karısı olacak kişinin erkek kardeşiyim ve onun hakkında fikir edinme hakkına sahibim sanıyorum. Kuşkusuz kız kardeşimin yaptığı akıl almaz bir davranıştı, neredeyse hiç kimseye danışmadan bu adamla, onu gerçekten tanımadan evlenmesi yani, çünkü onu tanımadığı apaçık ortada. O hep bizim Titi Gölü halamızın onu iyi tanıdığından, doğduğundan beri onun ailesini tanıdığından söz ediyordu. Ama doğal olarak bu yeterli değildi, diye düşünüyordum ben de annem gibi, annem bunu benden daha yoğun düşündü ama bu düğünü engelleyemedi çünkü Caecilia

bunda ısrar ermişti, yaşamında ilk kez ayaklanmıştı deyiş yerindeyse ve annemize karşı bir suç işlemişti, çünkü annem baştan bu düğünü Caecila'nın yaptığı *suç işlemekten başka bir şey değil*, diye adlandırmıştı, ona karşı, yalnızca ona karşı işlenmiş bir suçtu, ama annem bu düşünceleri yalnız bizimle beraberken gizlice düşündü rezil olmamak için. Onun düşüncesine göre, her iki kızı da ömür boyu onun hizmetinde kalmalıydı, değiştirilemez bir gerçek olarak görüyordu bunu, hemen uzanabileceği bir yakınlıkta, yani Wolfsegg'de olmalıydılar ve bir evlilik asla söz konusu olamazdı. Titi Gölü halamız, annemin sık sık dediği gibi, saçma düşüncesinde ısrar edip önceden planlanan her şeyi altüst edinceye kadar. Ama düğün aynı zamanda Amalia'ya da karşı diye düşündüm, çünkü biliyorum ki, kız kardeşler sözlü olarak dile getirilmemiş olsa da, birbirlerine ömür boyu sadık kalacaklarına yemin etmişlerdi, bunun anlamı da hiçbirinin kocaya varmayacağıydı, çünkü kocaya varmak demek ayrılık demekti doğal olarak, işte şimdi, gene düşündüğüm gibi, bu ayrılık tamamen *garip bir düğünle* gerçekleşiyordu, annem tarafından ikiyüzlülükle hep *izdivaç* diye anılan bu düğünle, zira bu söz Wolfsegg'de bu düğüne kadar hep büyük bir küçümsemeyle kullanılırdı. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü *düğün* sözcüğünü hiç kullanmıyor, hep *izdivaç* diyordu, çünkü bu söz, kendi yöresinde ve Baden dilinde kullanılıyor, bu nedenle ona hiç garip gelmiyordu, bizim alaycılığımızdan haberdar olmayan diğer herkese garip gelmediği gibi, diye düşündüm. Ben onun dolandırıcı ve miras avcısı olduğunu sanmıyorum ama onu yükseklere ve çok daha iyiye ulaşmaya çabalayan o budalalardan biri olarak görüyorum, tıpkı sokakta ve her lokali ve sonuçta daha büyük her topluluğu dayanılmaz bir cehenneme çeviren binlerce kişi gibi. Dolandırıcı olmak için gereken kurnazlık yok onda, miras avcılığı için de yok, o tüm kompleksleriyle yukarıya tırmanmak isteyen biri, dedim kendi kendime. Onu konuşmaya ve bana cevap vermeye zorlayabilirdim, dedim kendi kendime, onun yolunu kesmek benim için zor olmazdı ama canım bunu yapmak istememişti. Belki de o grotesk konuşmasıyla karşılaşmak istememiştim, diye düşündüm, o Güneybatı Almanyalı, Baden şivesiyle. Titi Gölü halama birçok

kez yaptığım Karaorman ziyaretinden bildiğim Baden keyfi de hiç hoşuma gitmemişti, bunu hiç de başarılı bulmuyordum, aynı biçimde o Viyana keyfi diye anılan şeyi de, ondaki şeytansı budalalık beni her zaman itmiştir, tıpkı keyif kavramının beni her zaman rahatsız ettiği ama çoğu zaman da bunalıma sürüklediği gibi, bu keyif denilen şey yaşamla haince bir ilişkiye girmek olduğu, insan doğasına karşı haince bir davranış olduğu, daha da ileriye götürürsek, dünyaya bakışımızın tamamen alçakça ele alınış biçimi olduğu için. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü Wolfsegg'e sızdı diyemem, çünkü kız kardeşim annesine karşı son derece bilinçli olarak onu Wolfsegg'e getirdi, onunla annesine karşı bir sermaye suçu işledi. Hayatında Max Bruch'u duymamış bir insan, demişti annem bir kezinde sofrada şarap şişesi mantarı fabrikatöründen söz açıldığında ve yalnız şarap şişesi mantarı fabrikatöründen söz edildiğinde, Max Bruch'un keman konçertosu müzikten hiç anlamayan annemin ömrü boyunca en beğendiği müzik yapıtı olmuştu, kalkıp müstakbel damadı bu konuyla alay konusu yapmak da işte ona düşüyordu, üstelik de şarap şişesi mantarı fabrikatörü yalnız annem tarafından değil hepimiz tarafından zaten alay konusu edilmişken, işi kitabına uydurup Max Bruch'un adını kullanarak onu küçük düşürmek istiyordu, diye düşündüm. Roma'daki dostlarıma düğün kesinleşinceye kadar şarap şişesi mantarı fabrikatörü hakkında bir şey söylemedim, kesinleştikten sonra da onun öyküsünü arkadan öne doğru kıvırarak anlattım Zacchi'ye, Gambetti'ye ve benim anlatışım karşısında gülmekten yerlere yatan Maria'ya. Bunu yaparkenki hainliğimin ancak çok daha sonra bilincine vardım, ona, yeni enişteme karşı değil aslında kendime karşı konuşmuş, kendimi ele vermiştim. Enişte hakkında ciddi bir şeyler söyleyecek durumda değildim, ciddiyete dayanamadığım zamanlar benim için geriye yalnızca acı acı güler gibi konuşmak kalıyordu. Ama tıpkı şarap şişesi mantarı fabrikatörü gibileriydi beni her zaman öfkelendirenler, sonunda, küplere binmeme neden olanlar, deyiş yerindeyse insanın dayanılmaz karikatürünü, çirkinliğini, adi gülünçlüğünü başka kimsenin yapamayacağı kadar iyi ortaya koyarlar ama bu gülünçlüğün de çaresizlikle karıştırılmaması gerekir. Bu tıp-

kı karşımda yalın bir insanla proleter bir insanın oluşunun farkı gibidir, biri dayanılır, huzur veren, diğeri ise hiç çekilmeyen, huzursuzluk veren, bozuk olandır, diye düşündüm. Proleter, endüstri insanıdır, endüstrileşmeden önce olmayan, ayrıca makinenin esiridir, makine onu aşağılar durmadan, o da bu aşağılanmaya, makinenin onu bozmasına karşı koyamaz, oysa benim anladığım yalın insan kendisini hiçbir zaman makinenin esiri yapmamıştır, onun kendisini aşağılamasına, dolayısıyla bozup yok etmesine izin vermemiştir, diye düşündüm. Küçük burjuva ve proleter, makine çağının acınası, çekilmez ürünleridir ve biz onları karşımızda gördüğümüzde ürkeriz, çünkü makinelerin ve büroların onları ne hale soktuğunu düşünmek zorunda kalırız. İnsanların büyük bölümü makineler ve bürolar tarafından bozulup mahvedildi, diye düşündüm, şarap şişesi mantarı fabrikatörü kendi şarap şişesi mantarı bürosu ve şarap şişesi mantarı makineleri tarafından bozuldu ve mahvedildi, dayanılmaz kılındı, diye düşündüm, artık birinci kata çıkmış ama henüz merdivenin başında duruyor olduğum sırada. Kız kardeşimin özellikle de bu adamı ömür boyu kocalığa seçmesini neyin sağladığını bilemem. Öte yandan onunla hayatını birleştirmek isteyen başka birine rastlamadığını biliyorum, birçok kez denedi ama tüm denemeleri başarısız oldu, kızlarına erkekleri ve genel olarak erkeklerle görüşmeyi her zaman yasaklayan bir annenin yanında elbette başarısız olmak durumundaydı, kız kardeşler otuz yaşına gelmişlerdi ve hâlâ annelerinin bu yasağına uymak zorundaydılar, bunu kırmaya cesaret edemiyorlardı, çünkü annelerinin onları kovacağından ve haklarını kaybedeceklerinden korkuyorlardı. Annelerinin sözünden çıkarlarsa *mirastan mahrum edilmekle* tehdit edildiler hep, bu yüzden buyruklara uydular, çünkü hiçbir şeyden mirastan mahrum edilmek kadar korkmazlardı, çünkü kendi başlarına kendilerini gerçekten çaresiz hissediyorlardı, rahatça söyleyebilirim ki bir hiç olarak görüyorlardı kendilerini. Caecila bir gün talihsiz biçimde erkek arkadaşım diye adlandırdığı biriyle yalnızca iki günlüğüne Salzburg'a gitmek için izin istediğinde, bir hafta boyunca evden çıkması yasaklanmıştı. Amalia da, annemin deyişiyle böyle tehlikeli yolculuklarla ilgili istekler öne

sürdüğünde aynı durumla karşılaşmıştı. Peki ama şimdiki durumda ben şarap şişesi mantarı fabrikatörüne nasıl davranacağım, diye düşündüm koridorda dururken, benimkilerin, her üçünün de sesini duyarken, ne konuştuklarını anlamıyordum, kuşkusuz cenazeyle ilgili şeylerdi konuştukları, bunu hemen anlamıştım. Nasıl hareket etsem en iyisi olur? diye sordum kendi kendime, sahneye ilk çıkışım nasıl olsun? Bu tip akıl yürütmeler çoğunlukla bir işe yaramaz, yalnızca her şeyi daha da zorlaştırırlar, son derece yalın olan bir şeyi daha da karmaşıklaştırırlar, son derece karmaşık bir görünüm verirler, arapsaçına döndürürler. Ben her şeyin, denildiği üzere, kendiliğinden olacağını biliyordum, genel olarak en zorları diye bilinen bu gibi olaylar üzerine kafa yormak boşunaydı, örneğin burada söz konusu olan felaket gibi bir felaketin haberini alıp eve gelerek bu felaketin ilk tanıklarının ya da ilk olarak ondan etkilenmiş olanların bizi beklediği yerde onların karşısına çıkmak üzerine kafa yormak. Her şeyin kendiliğinden çözüldüğünü biliyoruz ama hiçbir zaman bu gerçeğe güvenmiyoruz, bunu görmemezlikten geliyor ve kafamızı cehenneme çeviriyoruz. Kız kardeşler yalnız olsalardı hiç güçlük çekmez, bundan sonra neler olacağını konuşmak için çoktan onların yanına gitmiş olurdum o zaman ama şarap şişesi mantarı fabrikatörü benim birden içeriye girmeme engel oluyordu. İşte şimdiden yoluma çıkıyor, diye düşündüm, şimdiden doğallığıma engel oluyor, diye düşündüm. Şimdi bu düğünün, üzerinden bir hafta geçmiş olmasına rağmen büyük ve kaba bir hata olduğu ortaya çıkıyor, diye düşündüm, Caecilia ile Amalia arasında ikisini temelli ayıracak olan bir bıçak gibi bu düğün, diye düşündüm, hem de esaslı bir biçimde ayıracak, Amalia'nın Caecilia'yı kızdırmak için bir süre, gülünç denecek kadar kısa bir süre bahçıvan evine taşınmasının yeterli olacağı gülünç bir nazlanma biçiminde değil. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü şimdi orada oturuyor onlarla ve onların aslında benimle konuşmaları gereken şeyleri konuşuyor, diye düşündüm. Hiç sokmaması gereken yerde burnunu sokuyor, belki de sersemliği, ve hiçbir zaman gerçek bir kavrayışa dönüşemeyecek olan o küçük burjuvalara özgü görüşleriyle Wolfsegg'i kendi tarzıyla idare etmeye kalkışıyor. Düğünün

üzerinden bir hafta bile geçmediği halde şimdiden Wolfsegg'e demir attı, onu kendisi için kaptı, diye düşündüm ve üçünün konuştuğu neredeyse her şeyi duyabileceğim bir yere gittim, temelinde benim hakkımda söyleyecekleri bir şey, herhangi bir şey yakalamaktı niyetim ama onların yalnızca cenaze işleri yöneticisi hakkında konuştuklarını duydum, şimdiye kadar üç kez gelmiş buraya ama bir orta yol bulamamışlar onunla. Şimdiye kadar seksen çelenk ve kırk buket gelmiş. Büyük ölüm ilanlarını yalnız *Yukarı Avusturya Haberleri* ve diğer Yukarı Avusturya gazetelerine vermekle kalmamış, Viyana ve Münih gazetelerine de vermişler ve *Frankfurter Allgemeine*'ye de verip vermemeyi düşünmektelermiş. Öylesine yavaş sesle konuşuyorlardı ki kimse onları duymasın diye, diye düşündüm, oysa ben her şeyi duyuyordum, içerde ne kadar alçak sesle konuşulursa konuşulsun, hatta en alçak sesle bile konuşulsa, dışarda koridorda neredeyse her şeyin duyulduğunu ilk kez saptıyordum, bu beni ürküttü çünkü şimdiye kadar içerde konuşulanların dışardan hiç duyulmadığını sanıyordum. Bu saptama en önemlilerinden biri, diye düşündüm, beni, salonda yapacağım kendi konuşmamla ilgili olarak çok dikkatli olma önlemleri almaya zorluyor. Onlar işitilmediklerinden eminler, oysa her sözcük anlaşılıyor, diye düşündüm. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü en önemsiz sorulara durmadan *evet* ya da *hayır* diye karşılık veriyordu, konuşulanları kız kardeşlerim yönetiyordu, bu beni biraz rahatlattı. Ama birden, katafalkın biraz daha yukarıya konması gerektiğini söyledi, ben de bunun üzerine doğal olarak daha dikkatli dinlemeye başladım. Katafalk çok aşağıdaymış, ziyaretçiler sandukaya konanları görmekte güçlük çekerlermiş, bu sorun olsa olsa katafalkın yukarıya kaldırılmasıyla çözülebilirmiş. Bu konu uzun bir süre tartışıldı, sonunda üçü de katafalkın biraz daha kaldırılması için talimat verilmesine karar verdi. Sonra bahçıvanlardan, daha sonra da avcılardan söz ettiler, sonra da cenazeye katılmak üzere dört bir yandan gelecek olan konuklar için yalnız köydeki tüm odaları değil, Ottnang'daki odaları da ayırttıklarını söylediler, *Gesswagner* adı birçok kez anıldı, benim Wolfsegg mutfağından uzaklaştığımda yemek yemeyi en sevdiğim lokantaydı burası. Gesswagner'de

eski yataklı büyük odalar vardı, çeşitli nedenlerle orada konuk ettiğimiz herkes kendini rahat hissetmişti, bu otel boşuna ünlü değil, otele ait kasap da. Gesswagner sözcüğü bana hemen, ona bağlı olan lokantada geçirdiğim onca mutlu anı anımsattı, oraya girip çıkan Ottnanglılarla, madencilerle, köylülerle, marangozlarla ve yol yapım işçileriyle birlikte geçirdiğim anları, kendi bakış açımın çok erken bir yaşta ilerleyebilmesini onlara borçluydum. Başka hiçbir lokantada hiçbir zaman böylesine doğal, kabına sığmayan bir neşe yaşamadım, bu açıdan Gesswagner sözcüğü benim için sihirli bir sözcüktür. Orası rahat ve neşeli insanlarıyla tanınan ve ünlenen Ottnang'ın merkezidir, ayrıca bizim köyünkünün yanında en iyi müzik orkestrasına sahip olan yerdir. Ama Gesswagner sözcüğü onunla ilişkili şeyleri tanıdığımdan ötürü yalnızca bana mutluluk veren bir kavram, diye düşündüm. Birden konu bana geldi, şimdiye kadar benden hiç ses çıkmamış olmasını anlamıyorlardı, oysa telgrafı kaza duyulur duyulmaz göndermişlerdi bana. *Ne telefon etti, ne başka bir şey,* dedi Amalia. O anda içeriye girmeliydim. Ayağa kalkamadılar, bir şey söyleyemediler, kız kardeşlerime sarıldım, eniştenin elini sıktım. Bunun ardından hiçbir şey söylemeden Caecilia ile aşağıya limonluğa gittim. İlk izlenimim, bana kazada ölenlerin kayıtsız şartsız mirasçısı olmam dolayısıyla saygı duyduklarıydı, başka seçenekleri yoktu, şimdi tüm umutlarını bağladıkları kişiyi böyle karşılamaları gerekir, diye düşündüm, bir an da, artık elime düştüler, benim yardımıma gereksinmeleri var diye, ama en çok ne dersem onu dinlemek zorundalar, diye düşündüm. Bir an, artık ben olmadan varlıklarını sürdüremeyeceklerini, şimdi benim eli açıklığımı hesap etmek zorunda olduklarını, bütün bunları da benim ölenlerin doğal mirasçısı olduğuma emin oldukları için yapacaklarını düşündüm, şimdi bu mirasçının çevresinde kaza yüzünden çaresiz kalmış kişiler olarak toplanıyorlardı. Dönek, itilmiş, başbelası, nefret edilen kişi şimdi birdenbire kararların tek belirleyicisi olmuştu, onlara bakacak olan, yaşam kurtarıcıydı artık. Tekrar buluşmanın bu ilk dakikalarında benden her şeyi düzeltmemi bekliyor, çaresizlikleri içinde benden, onları kurtarmam için, onlar ve ölenler tarafından bana yapılmış olan daya-

nılmaz fenalıkları unutmamı istiyorlardı. Bu niyet bende kuşkusuz vardı ve bunu onlara belli ettim, sözle değil ama sırf davranışımla ki daha iyi anlatılamazdı. Enişte de şimdi onlarla aynı duruma itilmişti, şimdi benden, onu da kız kardeşlerle birlikte korumamı bekliyor, gelecekle ilgili düşüncelerime onu da katmak zorunda olduğumu düşünüyordu. Ama şimdi neler olacağını onlar ne kadar biliyorsa ben de o kadar biliyordum, çünkü tüm Wolfsegg kompleksinin bütün dış ve iç etkileriyle şimdi bana kalmış olması gerçeğini bir an olsun düşünmemiştim, ne bir gün önce Roma'da elime geçen kuşkusuz şoke edici telgrafı okuduğumda, ne de şu ana kadar, telgraf hemen yola çıkmamı gerektirdiği için Wolfsegg kompleksinin geleceğini düşünmeye fırsatım olmamıştı, istemiyordum da bunu düşünmeyi, hele annem ve babam ve ağabeyim henüz gömülmeden, onların ardından bu Wolfsegg kompleksiyle üzerime bir yük almayı ve kendimi baskı altında tutmayı istemiyordum, annemle babamın ve ağabeyimin ölümlerini bildiren haber beni bunu düşünemeyecek kadar hazırlıksız yakalamıştı Roma'da, daha önce de belirttiğim gibi bu şok beni sarsmamış, tam tersine kuşkusuz korkunç olan bu kaza karşısında ilgisiz bir ruh haline süreklemişti, bundan vazgeçecek güce sahip değildim, ayrıca buna istek de duymuyordum. Yazı masasının üzerine fotoğrafları koymuş ve rahatlıkla söyleyebileceğim gibi kendimi bu korkunç olaydan uzaklaştırmak için bu fotoğraflarla hayaller kurmuştum, şimdi görüyorum ki, bu yöntem en iyisiydi, telgrafı aldıktan sonra ben sarsılmaktan çok, denildiği gibi aklımı başıma toplamıştım, kendime tamamen hâkimdim ve soğukkanlılığımı korumuştum, ama doğal olarak bu ölüm haberinin ardından gelecek olan şeyleri tek tek ya da tüm karmaşıklığı içinde düşünmemiştim, çünkü kendimi korumak istiyordum, korumak zorundaydım, annemin ve babamın ve ağabeyimin ölmüş olduğu gerçeğinin beni ezmesine izin veremezdim Limonluğa giderken, Amalia önden yürüyordu, kız kardeşlerimin ve eniştenin artık tamamen bana bel bağlayacaklarını düşündüm, zorunluluktan dolayı bana karşı daha şimdiden tamamen değiştiklerini düşündüm. Ben birdenbire annemle babamın ve ağabeyimin ölümlerinden sonra onların bakıcısı ve bes-

keyicisi olmuştum ki bu rol onlar için gerçekten de asla akla gelmeyecek bir roldü. Ama ben şimdi de eskiden olduğu gibi aynı insanım, diye düşündüm, *ben* değişmedim, *ben* değişmem, şimdi benden bunu bekliyor olsalar da, hemen düş kırıklığına uğramamak ve ellerindekini kaybedeceklerini sanmamak için buna inanmak zorundalar. Limonluğa giden yolda, benim için de doğal olarak çok üzücü olmasına rağmen, kız kardeşlerine paylarına düşen paranın verileceğini, onları bundan sonra Wolfsegg'de bırakmak istemediğimi, Wolfsegg'in şimdiye kadar olduğu gibi yönetilemeyeceğini düşündüm, ama nasıl yönetileceğini bilemiyordum tabii, yalnız bundan böyle, bugüne gelininceye kadar yüzlerce yıldır yönetildiği biçimde devam edemeyeceğini biliyordum. Amalia bilerek, belki de gerçekten anne ve baba ve ağabeyin birdenbire ölümleriyle *çökmüş* bir kız çocuk ve kız kardeş olarak benim önümden limonluğa gitmişti, siyah giymişti, dar bir siyah yün elbise, saçlarını arkada topuz yapmıştı ve çok güzel görünüyordu, ayrıca Caecilia'ya da siyah yakışıyor, diye düşündüm. Her zaman o iğrenç yöresel kıyafetlerle dolaşmasalar keşke, diye düşündüm, siyah kıyafetler giyseler çok daha hoş olacaklar, diye düşündüm. Caecilia'nın yanında duran enişte daha ilk anda bende kesin bir çaresizlik izlenimi bırakmıştı, bir hafta önce bir yandan zaferini kutlayan öte yandan komplekslerle yüklü bir düğüncüyken, şimdi hiçbir şey değildi; kaza ve kazanın etkileri onun önemsizliğini ve aptallığını artık hiçbir biçimde örtemiyordu, bunlar önümde tüm bunaltıcı anlamsızlıklarıyla öylece duruyorlardı. Caecilia'ya destek olacağı yerde, ki doğalı da bu olurdu, Caecilia ona destek oluyordu, hiç değilse salona girdiğim sırada edindiğim ilk izlenim buydu, önce Caecilia'ya sonra kocasına bakmıştım, daha sonra da, bana çok daha kendine hâkim görünen Amalia'ya. Her şeyi hallettiklerini söylemişlerdi, bununla neyi kastettiklerini gözümün önüne getiremiyordum, ama şu anda yapılması gereken her şeyi yoluna koyduklarını düşündüm. Biz limonluğa varmadan önce Caecilia, Spadolini'ye de bana gönderdikleriyle eşzamanlı olarak bir telgraf gönderdiklerini söyledi. Şimdiye kadar onların haberdar ettikleri kişilerin dışında haberdar edilmesi gerekenlere benim karar vermem gerektiğini belirtti.

Spadolini'ye bir telgraf gönderilmesini doğal bulmuş, bunun üzerine ben Caecilia'nın annemle Spadolini arasındaki ilişkinin ne olduğunu çok iyi bildiğini anlamıştım. Kız kardeşler her zaman sır ortaklarıydı, diye düşündüm. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü benim için genel olarak bir engel şimdi, diye düşündüm o anda, ama onu devredışı bırakamam, tam tersine Caecilia'nın onu daha da belirgin bir biçimde öne çıkaracağı kanısına vardım, yani bir çeşit koruyucusu olarak, ama bu beni rahatsız eden bir düşünce değildi, çünkü şimdi eniştem olsa da şarap şişesi mantarı fabrikatöründen korkmuyordum, o tamamen etkisiz bir yan figür olarak kalacak, diye düşündüm. Ben salona girdiğim zaman Caecilia'nın sanki koruyucu kalkanmış gibi onun arkasına geçmesinin nedeni belli ki onu öne çıkarmaktı. Ben bunu daha ilk anda tatsız demeyeyim, ama gülünç bulmuştum, ben salona girdiğim anda ayağa kalktıkları sırada kocasının arkasına geçmesi içinden gelen doğal bir davranış değildi, ona yakışmıyordu, diye düşündüm bu düşünceyi daha ileriye götürmeden, o anda zaten önemli değildi bu, ama bu durumun tüm karmaşıklığına duyduğum anlayış içinde bile beni öfkelendirmişti. Kız kardeşler Wolfsegg'deki yeni durumu göz önünde bulundurarak bana kendilerini değişmiş gösterme çabası içindeydiler, ama bunu, yani değişmiş olma oyununu yarı yarıya başarabildiler, çünkü değişmemişlerdi, tıpkı önceden oldukları gibiydiler, ben onların değiştiklerini düşünmüştüm, benim yanılgımdı bu, önce buna kanmış ama kısa süre sonra, ölen anne, baba ve ölen ağabeyin cesetlerini artık görmek istediğimi söylediğimde hemen anlamıştım. Limonluğa varmamızdan önce, kız kardeşlerin şimdi benden, belki de kendimden tamamen vazgeçmekten başka bir şey istemeyeceklerini düşündüm. Onları şimdi olduğunca iyi korurken dikkatli olmalısın, yoksa tongaya düşersin, nihayet onlar annenin okuluna gittiler ve böylesi bir trajediyi bile kendi hain amaçları için kullanabilirler. O anda bu düşüncemdem iğrendim ama bunu nedensiz yere düşünmemiştim ve bunu düşünmek kesinlikle kaçınılmazdı. Benimkiler, kız kardeşlerim de, amaçlarına uygun olan hiçbir şeyden kaçınmadılar, şimdi neden başka türlü olsunlar ki, dedim kendi kendime, aynı anda da böylesi bir za-

manda bile bunları düşünebildiğime göre duyduğum güvensizlik kimbilir ne kadar büyük ve derin diye düşünerek kendimden iğrendim. Güvensizlik bizim aramızda her zaman kural olmuştu, herkes kendisi için bunu normal sınırların çok ötesine geçecek kadar geliştirmiş ve her şeye ve herkese karşı mutlaka gerekli bir huya dönüştürmüştü. Benim bu güvensizliğim bir tek Wolfsegg'de ve bir tek benimkilere karşı ortaya çıkıyordu, bunun dışında yoktu, başka hiçbir yerde böyle işlemiyordu, diye düşünüyorum, Wolfsegg'e gelir gelmez ortaya çıkıyordu, Wolfsegg'e aitti, tıpkı kendini kanıtlamak ve batmamak için temelinde son derece normal araçlar olan, *kötü huylar* diye anılan huylar gibi bu da oraya aitti. Roma'da, cesaretsiz, her şeye karşı sinirli tepkiler veren kız kardeşlerle karşılaşacağımı düşünmüştüm, ama farkına varmıştım ki onlar sükûnet abidesiydi, belki de ben yanılıyordum ve onların yalnızca dışarıya yansıyan sakinliğini görüyor, içsel huzursuzluklarını ve sinirliliklerini algılayamıyorum. Roma'da telaşlı bir eve geleceğimi sanmıştım, ama ev telaş içinde değildi ve ben bir felaket ne kadar büyük olmalı ki benimkiler mahvolsun, *felç* olsunlar, diye düşündüm, mahvolmamış, felç olmamışlardı, denildiği üzere kendilerine hâkim olmakla beraber, son derece de uyanıktılar ben salona girdiğimde. Bana Roma'dan neden bu kadar geç geldiğimi sormak akıllarına gelmedi, trenle mi yoksa uçakla mı geldiğimi de, başka zaman değil de tam da o sırada karşılarında durmuş olmam son derece doğaldı. Bana bir tek soru bile sormadılar, diye düşündüm, bana bir şey de ikram etmediler, benden hemen işleri yönetecek olanın ben olmamı istediler, her şeyin artık benim elimde olduğu ve sağlam durmam gerektiği düşüncesiyle; birdenbire üzerime yıkılmış olan yeni görevi devralamayacak durumda olabileceğim akıllarına gelmedi, en azından dışarıdan böyle görünüyordu. Bir anda her şeyi bana bıraktılar diye düşündüm, üstelik o anda onlar benden daha çok şey bildikleri halde ve belki de kazanın tanığı olmuşlardı, hiç değilse kazayı ilkönce haber alan kişilerdi, benden önce, ben limonluğa giderken hiçbir şey bilmiyordum ki, *kazanın nasıl olduğunu bile,* nasıl olduğunu sormaya çekiniyordum, o anda onlara bunu soracak durumda değildim. Ama kaza bir araba kazası olabilir ancak,

diye düşündüm, bana kazanın ne kazası olduğunu anlatmak kız kardeşlerimin de aklına gelmedi, Roma'dan döndüğüm ilk dakikalarda bunu yapmadılar, annemle babamın ve ağabeyimin ölüm nedenlerinin ne olduğunu ilk anlatan kişi olmayı ikisi de istemedi, sanki bu konuda susmaya mahkûm edilmişlerdi, öyle davranıyorlardı, sanki bu ince noktada, bu gerçekten korkunç olan acı içinde konuşmama kararı almış gibiydiler, onlar konuşmayınca ben konuştum, daha önce gelmenin benim için olanaksız olduğunu söyledim, oysa yalandı bu, ama gördüğüm kadarıyla bana inandılar, İtalya'daki toplu taşıma araçları konusunda durumun her zaman karmaşık olduğunu biliyorlar, İtalya'daki sendikalar neredeyse her gün greve gidiyorlar, dolayısıyla da her gün karmaşa çıkıyor tüm İtalya'da, onlar bunu biliyor, çünkü bu karmaşık durumları ben onlara yeterince çok anlattım, okudukları gazetelerden de biliyorlar bunu; bu yüzden rahatlıkla, daha önce gelemezdim, diyebildim, çünkü onlar hemen bu karmaşaları düşüneceklerdi, benim yalan söylediğimi değil. *İtalya* demek benimkiler için de her zaman karmaşa demekti, karmaşa ülkesi, bana hep neden başka yerde değil de onlarca yıldır durumun hep karmaşık olduğu İtalya'ya yerleşmiş olduğumu sordular. Bunun üzerine ben onlara özellikle bu karmaşaların İtalya'yı sürekli yaşanacak yer haline getirdiğini söylemiştim, özellikle de karmaşık durumların en çok olduğu Roma'nın, *hesaplanamazlığın, akıl almazlığın* olduğu Roma'nın buna uygun olduğunu söylemiştim hep onlara. Özellikle İtalya Avrupa'nın en karmaşık, belki de dünyanın en karmaşık ülkesi olduğu için, demiştim onlara, benim yaşadığım yer orası, Roma, karmaşanın merkezi, bunu anlamamışlardı ve benim de onlara ilgi alanlarım hakkında daha fazla açıklama yapmaya niyetim yoktu. *Büyük kent olması bana yetmez,* demiştim sık sık onlara, *karmaşık olmalı, karmaşık bir dünya kenti olmalı* yani. Bu kavramlarla ve genel olarak benim tüm kavramlarımla hiçbir zaman ne yapacaklarını bilememişlerdi. Ama bana bir bardak çay ya da bir bardak su içip içmeyeceğimi sormadılar bile, diye düşündüm, tüm durumu göz önünde bulundurunca onları sonradan kınamıştım, çünkü Roma'dan doğrudan doğruya Wolfsegg'e gelmiş olan birine, ki her durumda yorgunluk

ılemekti, susamış ya da aç olup olmadığı sorulur ama bana sormamışlardı. Kendileri kahve içmekteydiler, diye düşündüm ama bana ikram etmediler, doğrudan kendim bir fincan almalıydım, diye düşündüm ama bunu yapmadım, çünkü en hızlı biçimde aşağıya limonluğa gitmek istiyordum ölü anneyle babayı ve Johannes'i görmek için, kaçınılmaz olan o en korkunç anı daha da ertelemeye niyetim yoktu. Limonluğa ulaştığımızda bahçıvanların elini sıkmayışıma, onlarla birkaç kelime etmeyişime Caecilia bu kez gerçekten şaşırdı çünkü en az yarım saat, belki de daha önce bahçıvanlarla konuştuğumu, onlarla çoktan selamlaştığımı, hal hatır sorduğumu bilmiyordu, bahçıvanlara karşı davranışım ona garip gelmişti, şimdi, bahçıvanlar yine çiftlikten bu tarafa doğru büyük çelenkler taşımaktaydılar, limonluğun önünde durup bize yol verdiler, yani efendilerine. Ben limonluğa girdim, Caecilia kapıda durdu. İçeriye girer girmez anneyle babanın ve ağabeyin cesetlerinin katafalka farklı yerleştirilmiş oluşu karşısında şaşırıp kaldım, baba, anneden ve Johannes'ten daha yukarıya konmuştu, babam ve ağabeyim açık bir tabutta, annemse kapalı bir tabuttaydı. Caecilia'ya döndüm ve henüz tabutların yanına yaklaşmadan bu gariplik hakkında bilgi edinmek istedim, ama katafalka farklı yerleştirilme nedenini hemen o anda kendim buldum, annenin cesedi öyle bir durumdaydı ki açık kalması olanaksızdı. Daha sonra bana, annenin bu trafik kazasında, tıpkı benim daha önce düşündüğüm gibi, *tanınmayacak hale* geldiğini söylediler, gazeteler de böyle yazmıştı, Caecilia da tabutun hemen sıkıca kapatılmak zorunda kaldığını anlattı. Annenin kafası kazada neredeyse kopmuş, oysa babada hiçbir iz yokmuş, Johannes'te de, onlar yalnızca başlarını cama çarpmışlar ve boyunları kırılmış. Linz'ten gelen kamyonun demir dingili annenin kafasına öyle bir çarpmış ki, kafası neredeyse tamamen gövdesinden ayrılmış, dingil arabanın tam ortasından girmiş, üçü arabaya bindikleri zaman hep arkada oturan anneyi bu demir dingil öldürmüş. Üçü de *hiç acı çekmemişler*. Ben annenin kapalı tabutuna bakar bakmaz arkama döndüğümde Caecilia'nın gözlerinin yaşlı olduğunu gördüm. Arkasında bahçıvanlar duruyordu. İki ya da üç dakika kadar ölülerin önünde durdum, sonra dönüp

limonluktan dışarıya çıktım. Cesetlerin önünde dururken, katafalka konmuş cesetlere has o kokuyu duydum ve kusmamak için limonluktan dışarıya çıkmayı yeğledim, hem beni hiç ilgilendirmeyen cesetlerin önünde daha uzun durmamanın daha iyi olacağını düşündüm onların önünde dururken. Onlara bakarken hüzün duymaktan çok uzaktım, tiksinti ve iğrençlikten başka bir duygu hissetmekten çok uzaktım. Benim bağım hayattaki annem ve babamla ve hayattaki ağabeyimleydi, bu ölü, kokmuş cesetlerle değil, diye düşündüm. Doğal olarak hissettiklerimi kız kardeşime ya da herhangi bir başkasına açmaya çekindim. Babamın ve ağabeyimin katafalka konmuş cesetlerindeki yüzlerini onların yüzleri olarak tanıyamadım bile, öylesine değişmişlerdi ki, sanki baba ve ağabeyle ilgisi olmayan yabancılardı bunlar. Limonluğun önünde Caecilia'ya, gidelim, dedim. Ana binaya döndük. Yolda orta balkondan aşağıya adeta utanmazca sarkan siyah bayrağın balkonunun tam ortasından sarkmadığını görmek sinirime dokundu ve kız kardeşimin dikkatini buna çektim, zaten her zaman bu tip düzensizliklerden nefret ederdim. Buraya gelip kimsenin dikkatini çekmeden tek başıma giriş kapısında durmuş ana binaya bakarken bu durumu henüz fark etmemiştim, şu anda ise beni birdenbire her şeyden çok tedirgin etmeye başlamıştı. Kız kardeşim bahçıvanlardan birine el etti ve gelen bahçıvana, bayrağı balkonun tam ortasından aşağıya sarkıtmasını, bunun zor bir şey olmadığını söyledi. Her şeyin büyük bir hızla yapılmak zorunda kaldığını anlattı siyah bayrakla ilgili olarak, söyledikleri sanki özür dileme gibiydi, bahçıvan bayrağı hemen ortaladı, bunu aşağıdan görüyordum ve bahçıvanı yönlendirdim, ona balkonun tam ortasının neresi olduğunu, bayrağın nereden aşağıya sarkıtılacağını söyledim. Bu arada yavaş yavaş bir sinirlilik halinin ortaya çıkmakta olduğunu keşfettim ve bunu hemen bastırmaya çalıştım, Caecilia'ya üzerindeki siyah kıyafetin ona çok yakıştığını söyledim, *sana en çok siyah yakışıyor,* dedim ona, hiç de kötü bir niyetle söylememiştim ama o bunu hemen öyle algıladı, benim art niyetsiz doğru dürüst bir şey söyleyeceğimi düşünemiyordu, hemen bir rezillik düşünüyordu, bu yüzden de iltifatıma karşılık vermedi. Yok, dedim, gerçekten de bu siyah kıyafet sa-

na çok yakışıyor. Ses çıkarmadı. Yukarıya, pencere pervazlarında oturan ve bu pencere pervazlarını artık iyice pislettikleri için iğrenç bir görünüm yaratan güvercinlere baktı. Güvercinler Wolfsegg'de büyük sorundu, her yıl yüzlercesi binaların üstüne konar ve onları pisletip mahvederlerdi. Ben güvercinlerden her zaman nefret etmişimdir. Pencere pervazlarındaki güvercinlere bakarak Caecilia'ya bütün güvercinleri zehirlemek isterdim, dedim, binaları mahvediyorlar, pis kokuyorlar, ayrıca gurultularından iğreniyorum. Daha çocukken de güvercin gurultusundan nefret ederdim. Güvercin sorunu hiçbir zaman çözülememiş yüz yıllık bir sorundu, bundan hep söz edilir ve buna lanet edilirdi ama bu sorun hiçbir zaman çözülemedi. *Güvercinlerden hep nefret ettim,* dedim Caecilia'ya ve tek tek güvercinleri saymaya başladım, tek bir pencere pervazında on üç tanesi yan yana sıkışmış, kendi pislikleri üzerine tünemişlerdi. Kızlar hiç değilse pervazlardaki güvercin pisliklerini temizleselerdi, dedim Caecilia'ya ve güvercin pisliklerinin düğünden önce de temizlenmemiş oluşuna şaşırdım. Her şeyi temizlediler ama pencere pervazlarını güvercin pisliğinden temizlemediler. Bu durum bir hafta önce hiç dikkatimi çekmemişti. Caecilia benim güvercinlerle ilgili düşüncelerime karşılık bir şey söylemedi. Bahçıvanların çocuk villasında dilencilerin gecelemesine izin verdiklerini söyledi uzun bir suskunluktan sonra, tam o sırada Gambetti'ye gerçekten de doğru kitapları verip vermediğim, ona bir de Fontane'nin *Effi Briest*'ini vermenin daha uygun olup olmayacağı düşüncesi kemiriyordu içimi ve dilenciler ateş yakmışlardı, dilencilerin yattıkları toprak hizasındaki oda yanmıştı. Bahçıvanlar yangını söndürmüşler, dilenciler yangının çıkmasından hemen sonra kaçmışlar, nereye gittiklerini kimse bilmiyormuş, zaten ne fark edermiş, öyle veya böyle bulunamazlarmış, yanan oda bizim çocukken oynadığımız oyuncakların saklı olduğu odaymış, bütün o oyuncaklar yanmış; böyle dedi Caecilia. Bu arada köyün üzerinden dağlara doğru baktı. Hem de çocukluk oyuncaklarımız, özellikle onlar, diye düşündüm bu olay hakkında bir şey söyleyemeden. Çocuk villasında kalan ve yangının çıkmasına sebep olanların evsiz barksız dilenciler olması hoşuma bile gitti çünkü ben hâlâ evsiz barksız dilencilerin

var olduklarını düşünmüyor, onların çoktan yok olduklarını sanıyordum. Ve bahçıvanların doğal olarak dilencilerin çocuk villasında kalmalarına izin verdiklerini düşündüm. Caecilia şimdi herhalde bahçıvanlar aleyhine bir şey söylememi bekliyordu ama ben tam tersine onu iyice şaşırtarak bahçıvanları övdüm, onların en kıymetli kişiler olduklarını, en güvenilir, en doğal ve benim en sevdiğim kişiler olduklarını söyledim. Tam da Caecilia benden onların aleyhine bir şey söylememi beklediği sırada onlar hakkında iyi konuştum, onları övdüm, abarttığımı hissederek. Çocuk villasını tamir ettireceğim, dedim birdenbire ve laf arasında söylenen bu düşünce Caecilia'da şok etkisi yaptı sanırım, başını kaldırıp gözlerimin içine baktı. Gerçekten de ben bu açıklamayla kendimi Wolfsegg'in beyi durumuna sokmuştum, çünkü kelimesi kelimesine *çocuk villasını tamir ettireceğim,* demiştim, yani Wolfsegg'de bir şeyi tamir ettireceğimi, çünkü şimdiye kadar böylesi bir hakkım yoktu, tam tersine, burayla ilgili her türlü hakkım elimden alınmıştı, onlarca yıldır her türlü haktan mahrum edilmiştim, başından beri Wolfsegg haklarının hiçbirinden yararlanamamıştım, doğrusu buydu. Çocuk villası *bir mücevher,* dedim, düzeltilip eski haline getirilmeli, eski resimlere uygun olarak, dedim. Ve kısa sürede çocuk villasının restorasyonuna başlamak düşüncesindeydim, bunu çok istiyordum. Çiftliğin de düzeltilmesi gerekir, dedim, çiftlik çok bakımsız kalmış. Bu kadar paramız varken, dedim, Caecilia susuyor ve benim konuşmama izin veriyordu. Bu onun eski bir yöntemiydi, beni konuşturmak, benim için faydalı, benim için akıllıca olması gerekenden daha fazlasını söyleyinceye kadar, ben gereğinden fazla konuştuktan sonra zafer kazanırdı. Bu kez de çok fazla konuşmuş ve kendimi ele vermiştim. Ayrıca Viyana'dan restoratörümü getirtip resimlerimizin envanterini çıkarttırarak değerlerini saptatacağım, dedim. Bunu söyler söylemez pişman oldum ve lafı değiştirmek istedim. Bu kadar çabuk Wolfsegg'e döneceğimi düşünmemiştim, dedim. Uzun bir süre daha gelmek istememiştim. Roma benim için ideal yer. Ben başka hiçbir kentte yaşayamam, hele taşrada hiç. Wolfsegg benim için söz konusu değil, dedim. Belki bu düşünceyi de dile getirmemeliydim, diye düşündüm. Çocuk villası benim en sev-

diğim bina, dedim. Nasıl *Konfüçyüs* oynadığımızı anımsıyor musun, kendimiz bulup yazmıştık. Biz *Konfüçyüs*'ün ne ya da kim olduğunu bile bilmiyorduk ama *Konfüçyüs* sözcüğü bizi bu oyuna yönlendirmişti. Hem bizim yazdığımız oyunlar nereye gitti? diye sordum Caecilia'ya. Bilmiyordu. Çocuk villasının tavan arasında olmalılar, dedim. Ben onları son olarak çocuk villasının tavan arasında gördüm. *Konfüçyüs*'a sen en güzel sahne dekorunu yaptın. Amalia da en olağanüstü *Konfizia*'ydı. Kütüphaneler açılmalı, dedim. Bütün o kitaplar temiz hava almalı. Bunların nasıl hazineler olduğunu hiç bilmiyoruz, havasız kalmış, tozlanmışlar, dedim. Wolfsegg yavaş yavaş tekrar canlı bir yer olmalı, benim gözümde canlandırdığım gibi, dedim. Caecilia susuyordu. Anne baba onlarca yıl her şeyi kilitledi, dedim. Gene bahçıvanlara doğru baktım, iki avcı giriş kapısından gelmekteydi, beni görüp uzaktan selamladılar. Yalnızca avlanma, hep avlanma, dedim ve şimdi daha önce olduğundan daha da yalnızım, diye düşündüm. Güvercinler öyle çok gurulduyordu ki dönüp gene yukarıya pencerelere baktım, özellikle en üst katta. Yağmur yağacağı zaman daha da beter guruldarlar, dedim. Ayrıca benim öğrencim Gambetti de güvercinlerden nefret ediyor, dedim. Roma da güvercin dolu, Roma'da güzel olan her şeyi mahvediyorlar, tüm mimariyi. Güvercinler imha edilmeli, dedim ve *imha* sözcüğünü kullanır kullanmaz bundan pişman oldum. Bahçıvanlardan biri yanımıza geldi ve bana kapalı olan tabutun yükseltilip yükseltilmeyeceğini sordu. Evet, dedi kız kardeşim, oysa bahçıvan özellikle *bana* sormuştu. Sonra bahçıvan bir meslektaşıyla tabutu yükseltmeye gitti. Wolfsegg'deki en iyiler bahçıvanlar, dedim Caecilia'ya. Duymamış gibi yaptı. Söylendiğine göre, kaza çarşamba akşamı *meydana* gelmişti. Mutfakta bir yığın gazete açılmış olarak durmaktaydı, bunları mutfak hizmetçisi kızlar almışlardı, ben mutfağa girmiştim, hiç değilse kendime personel kahvesi denilen kahveden koyarım, demiştim ve gözüm hemen pencerenin kenarındaki ufak mutfak masasının üzerinde duran gazetelere takılmıştı. Önce bunu yapmak istemediysem de sonra kendime hâkim olamadım ve gazetelere bakmak için bir sandalye çektim. Gazeteler her zamanki itici ve alçak tarzlarıyla bizim kazadan söz ediyorlardı,

hiç utanmadan ve aynı zamanda tüm ayrıntıları da tam olarak vererek, bu bizim gazeteler için karakteristikti, bizim kazayı sansasyona çevirmekte gösterdikleri sorumsuzluk hainceydi, başka felaketleri okurken bundan hep ürker ama aynı zamanda da hep hayran kalırdım, bu soğukkanlılık bu tür durumlarda hiç utanmadan baskıya verilir, okuyucular tarafından da hırsla yenip yutulurdu, ben de bunun dışında kalan biri değildim çünkü ben de her zaman hırslı bir gazete okuyucusu olmuştum, hele en ilkel sansasyonlar söz konusu olduğunda, şimdi olduğu gibi çocukluğumda da böyleydim ama bu kez bizim başımıza gelen felaket anlatıldığı için bundan iğrenmiştim. Anneyle baba Johannes'le birlikte Steyr'e, orada oturan ve tarım araçları ticareti yapan bir adamın yeni model Amerikan harman makinesini görmeye gitmişlerdi, istenen bu harman makinesi Wolfsegg'deki tüm tarım araçları gibi *Mc Cormick* marka olmak zorundaydı. Johannes'in sürdüğü arabayla giden anneyle baba tüm öğleden sonrayı orada, Steyr'de geçirmişlerdi, dostlarını ziyaret etmişler ve alışveriş yapmışlardı, Steyr alışveriş yapmak için uygun bir yerdir, sonra akşama doğru Linz'e geçmişlerdi, Tuna Nehri kıyısındaki Bruckner Konser Salonu diye anılan görülmemiş iğrençlikteki kültür binasında Bruckner'in yapıtlarından oluşan bir konser dinlemek üzere gitmişlerdi, şef Eugen Jochum'muş. Söylendiğine göre konserden sonra hemen Wolfsegg'e döneceklermiş, arabayı babam kullanıyormuş, *Wels'e az bir mesafe kala* 1 nolu devlet kara yolunda, yolun Gaspolthofen'e saptığı yerde, *tam yol ayrımında* kaza geçirmişler. Bu kazanın tam olarak nasıl meydana geldiğini gazeteler bile bilmiyordu, oysa iğrenç fotoğrafları koymaya çekinmemişlerdi. Bunlardan birini, ki annemin başsız kalan gövdesini gösteriyordu, iyice büyütmüşlerdi, fotoğrafa uzunca bir süre baktım, sürekli olarak mutfağa birinin girmesinden ve beni yakalamasından korkarak doğal olarak. Hâlâ yanan ocağın üzerinde durduğu için sıcak olan personel kahvesinden içtim ve gazeteleri birbiri ardından açtım, baş sayfaların hepsinde bu kazanın hiç değilse bir tane fotoğrafı vardı, kullandıkları başlıklar taşra gazeteleri için her zaman tipik olan o hainlik ve alçaklığın izini taşıyordu. Seviyelerini gizlemeye kendilerini mec-

bur hissetmiyorlardı, çünkü hiçbir seviyelerinin olmaması okuyucularının gözünde onlara değer kazandırıyordu, bu da zaten çok yüksek olan trajlarını garanti ediyor ve gazete sahiplerine akıl almaz kârlar sağlıyordu. Bu taşra pisliği gazetelerin kesinlikle alçaklıklarını ve aynı alçaklıktaki umarsamazlıklarını şimdi, sandalyede oturmuş bu taşra pisliği gazetelere bakıp onları okurken yalnız kendi gövdemde değil aynı zamanda kendi kafamın içinde de hissettim ve bunu daha da iğrenç buldum. Gazeteler birbirlerini alçaklıkları konusunda geçmek zorunda olduklarını hissediyorlardı. *Aile yok oldu,* altında da *üç konser izleyicisi parçalanarak tanınmaz hale geldi,* diyordu manşetlerden biri. *Ayrıntılı fotoğraf haberleri gazetenin iç sayfalarında,* diye okudum ve hemen bu fotoğraf haberlerini aradım. Söylemek zorundayım ki akla gelebilecek en büyük utanmazlıkla, ön sayfada işaret edilen sayfayı açarak baktım, bir yandan da gözüm mutfak kapısındaydı, bu kuşkusuz iğrenç olan suçu işlerken yakalanmamak için, bu felaket haberlerine kendimi tamamen kaptırmamalıyım, dedim kendi kendime, o zaman mutfağa birinin girdiğini fark edemez ve bunlara bakarken yakalanırım. Böylece gazetelerin benimkiler hakkında yazdığı hemen hemen her şeyi okudum, ilk kez ellerim titriyordu, okuduğum sırada, gazeteler büyük bir sahtekârlıkla da olsa aslında gerçeği yazıyorlar izlenimini edindim, en büyük hainlikle yazıyorlar, aynı zamanda da gerçeklerden başka bir şey değil yazdıkları, tüm bu haberlerde her şeyi tanınmayacak duruma sokuyorlar, tıpkı annemin cesedi üzerine yazdıkları gibi ama bunlar aynı zamanda doğrular. Gazetelerde yazılı olan her şey ne kadar sahtekârlıksa, dedim bu gazeteleri de okurken, gene de gerçekte, bunlar doğru olanlar, başka bir şey değil ve ne kadar sahtekârca yazarlarsa, yazdıkları o kadar doğru. Gazete okurken bu saptamayı her zaman yapmak zorunda kalıyorum, yani gazetelerin sahtekâr olduklarını ama aynı zamanda da doğrudan başka bir şey yazmadıklarını, bu saçmalıktan gazetede okurken hiç uzaklaşamadım, şimdi de, Yukarı Avusturya bölgesi trafik tarihinin kuşkusuz en korkunç kazasıyla, bizimkilerin kazasıyla ilgili haberleri okurken de böyle. Resimlerden birinde annemin arabada oturan gövdesine ince bir et parçasıyla bağlı olan başı vardı ve

bu resmin altına gazete, *gövdeden ayrılmış kafa*, diye yazmıştı. Kaza gazetelere doğal olarak Wolfsegg üzerine yazma olanağı da sağlamıştı, akla gelebilecek en saçma şeyleri. Annemle babam hakkında *yaşamlarını çalışmaya ve kamu yararına adamış, mutlu evlilikleri olan bir çift* oldukları yazıyordu, ağabeyim *ülkenin en iyi avcılarından biri*, babamsa bir *ölçülü olmasıyla bilinen ormancı*, bir *değerli ekonomist*, bir üçüncüsünde de *değerli bir tarımcı ve Yukarı Avusturya Köylüler Birliği'nin gönlü tok başkanı* oluyordu. Gazetenin biri Johannes'i Sankt Wolfgang Gölü'ndeki yelkenlisinde gösteren fotoğrafı basmış ve altında *mutlu günlerden kalma bir fotoğraf* yazmıştı; bu fotoğrafın gazetenin yazı işleri masasına nasıl ulaştığını bilmiyorum, bunu açıklamam mümkün değil. *Linzer Volkszeitung* manşetine *iki kuşak yok oldu*, diye kırmızıyla yazmıştı. Haberlerin hiçbirinde, bizimkilerin *Hıristiyan bir aile* olduğu atlanmamıştı, babamın *kiliseye bağış yaptığı*, annemin *iyi bir kadın* olduğu da öyle. *Linzer Volkszeitung, geriye Roma'da yaşayan ve orada bilim adamı olarak çalışan oğulla onun iki kız kardeşi kaldı* diye yazıyordu. Cenaze töreninin cumartesi öğleden sonra yapılacağını da okudum. *Wolfsegg ailesi başını kaybetti*, diye okudum. *Traverten tüm arabayı yardı*, resimlerin birinde iyice görüldüğü üzere, annenin kafası gövdeden ayrılmış ve arabanın arka camına fırlamıştı, her üçü de, baba, Johannes ama anne de oturdukları yerde kalmışlardı. Araba, Gaspoltshofen'e sapan kavşakta birden fren yaptığı sanılan kamyonun üzerine hızla gitmişti. Travertenler Schwanenstadt'daki bir firma içindi. Gazeteler *kamyon şöförünün suçlu olduğundan* söz ediyorlardı ama o *mahkemece sorumlu tutulamazdı* çünkü her zaman *bir arabaya arkadan çarpan suçlu olurdu*. Halk kazaya *çok üzüldü*, diye okudum. *Cenaze merasimini ailenin dostu olan Salzburg başpiskoposu yönetecek*, diye okudum. Salzburg başpiskoposu babamın okul arkadaşıydı, her ikisi de Lambach Lisesi'nde yatılı okumuştu. *Bütün yöre yasta*, diye okudum. Koridorda ayak sesi duydum ve ayağa kalktım. Gazeteleri masanın üzerine aynen onları bulduğum gibi koydum, gazetelerin üzerine de aşçının gözlüğünü. Mutfak kubbeli bir mahzen, çocukken en çok burada bulunmayı severdik, özellikle de kışları çünkü mutfak en soğuk mevsimde bile her zaman sıcak olurdu,

evin öteki taraflarından farklı olarak, öteki taraflar hiç iyi ısıtılmazdı. Mutfak biz çocuklar için aynı zamanda en eğlenceli yerdi, aşağı yukarı beş altı yaşımıza kadar, ben bahçıvanları tanıyıp onlarla arkadaş oluncaya, Johannes ise kendilerinde karar kıldığı avcıları tanıyıncaya kadar. Aşçı kadın yıllardır bizimle. Bana hemen *bey* diye hitap etti çünkü bu tanımlama son derece doğal olarak babamdan bana geçmişti. Bu tanımlama ağabeyim için düşünülmüştü ama şimdi *ben* onu taşımak zorundaydım. Bu tanımlamanın benim için her yönüyle nasıl bir şey olduğunun henüz tam olarak bilincinde değildim. Bey bir kahve içmek ister mi acaba, diye sordu aşçı kadın, ben de daha şimdi personel kahvesinden içtiğimi söyledim. Bey gazeteleri okumak ister mi acaba, diye sordu aynı tonda. Hayır, dedim, hemen yalana sığınmıştım, oysa aynı anda, aşçı kadın bu arada onun gazetelerini okuduğumu mutlaka biliyordur, diye düşündüm, hırsla onlara saldırdığımı da ama bir kez daha *hayır, teşekkür ederim,* dedim, inandırıcılıktan tamamen uzaktı sözlerim. Yalın insanlar diye anılanların yanlış ses tonlarına karşı hassas bir kulakları vardır, dilin sahte kullanımına karşı. Cenaze törenine kaç kişinin katılacağını hâlâ bilmediğini söyledi aşçı kadın, bu başını ağrıtıyormuş ama herhalde *bey* de bunu henüz bilemezmiş. Bilmediğimi söyledim, hemen hemen hiçbir şey bilmediğimi söyledim, henüz *eve geldim, Roma'dan,* dedim. *Evet, Roma'dan,* dedi aşçı kadın. Bu arada yalın insanlarla sohbet etmeyi unutmuşum, onlarla herhangi bir konuşma yapmayı, diye düşündüm, bu da beni bunalttı, unuttum, Roma'da yalın insanlarla konuşmayı unuttum, diye düşündüm. Eskiden olsa aşçı kadınla konuşmak bana kolay gelirdi, ona bir şey sormak, vereceği cevabı duymak ve gene bir şey sormak vesaire. Birden bu yeteneğimi yitirmiştim. Bahçıvanlarla şansım iyi gitmişti, onlarla doğal bir biçimde kısa bir konuşma yapmayı başarmıştım, aşçı kadında ise başarılı olamamıştım, herhalde durmadan, o benim hırsla gazetelere sarıldığımı biliyor, bunu en azından terbiyesizce bulacaktır, diye düşündüğüm için, beni bu alçaklığı yaparken yakaladığı için, benim bu hainliğimin tam üstüne geldiği için, diye düşündüm öte yandan da tamamen dehşetin hâkim olduğu böyle bir durumda insanın kendisinin de dehşete kapılması ve

sinirlenmesi ve en yalın durumlarda bile beceriksizleşmesi, yani aşçı kadınla basit bir konuşma bile yapamaması en doğal şey, diye düşündüm; kendime bunun için sitem etmiyordum, buna şaşırmamıştım da ama aşçı tarafından bir hainliğin içinde yakalanmış olmamı küçük düşürücü bulmuştum, sanki bir suç işlemiş gibi duruyordum kadının karşısında, o sırada kadın gözlüğünün gazete yığınının üzerinde daha önce koyduğu yerde durmadığını fark etti, belki de ben kuruntu yapıyorumdur ama ben onun benim gazete yığınını karıştırdığımı bildiğini ve bu felaket hakkındaki bütün yazıları hırsla okuduğumu, gazete okuduğum zamanlar hep sahip olduğum o oburlukla okuduğumu biliyor, her ne kadar bu oburluk şimdi biraz dindiyse ve eskisi kadar büyük değilse de, diye düşündüm. Aşçı kadın benim hain ve alçak olduğumu görüyor, diye düşündüm, bende fark ediyor bunu, bundan emin oluşunu bana karşı kullanıyor, beni dikkatle inceleyerek, diye düşündüm, böylesi yalın bir insan için, üstelik bir de kadınsa, *sıradışı* bu, diye düşündüm. Bu arada ellerini arkasında saklıyor, sanki önlüğünü bağlıyormuş gibi yapıyor, aslında bu hareketi yalnızca utandığından yapıyor, onun tarafından bir saygısızlık yaparken yakalanmış olduğum için, onun hiç haddi olmayan bir saygısızlık sırasında düşündüğüm üzere, bana böyle inceleyerek bakarken kendi açısından alçaklığını, hainliğini gösteriyor, diye düşündüm. Beye böyle bakılamaz, diye düşündüm, nasıl yaparım bunu. Öte yandan kendimin çok daha acıklı bir durumda olduğumu biliyordum çünkü benim hainliğim daha önceydi, onunki ise benimkine bir tepkiydi yalnızca, benim utanmazlığım onunkiyle karşılaştırılamazdı, onun utanmazlığı gülünçtü benimkinin yanında, diye düşündüm, benimki daha esaslıydı, çünkü gazetelere bakmayı yasaklamalıydım kendime, onları dikkate almamalıydım, ama o zaman da bu, *karakterimin yadsımak* olurdu, karakterim gazetelere hızla göz atmamı gerektiriyordu. Aşçı kadın gazetelere öyle bir bakış attı ki beni onlara bakarken yakalamış olduğunu hissettim, kuşku yoktu yakaladığına. Bir an ondan nefret ettim. Ama sonra *onun* benden korktuğunu gördüm, bu da o anda benim ona karşı başka bir tavır almamı, doğrudan doğruya nefret etmememi sağladı, çünkü kendimi

suçlu hissettiğimi ve onun bunu gördüğünü düşündüğümü mutlaka suratımdan okumuştu. Aşçı kadın gibi bir kadından korkmak bağışlanamaz bir aptallık olurdu, nihayet *bana bağımlı* ve sonuçta zararsız bir aptal olan bir insandan. Doğruyu söylemem gerekirse bu şişmiş, pembe, aptallığın ağdalaştığı köylü suratları hoşuma gitmez. Aslında onlardan her zaman nefret ettim, bu haksızlık olsa da, çünkü asıl bu pembemsi şişkin köylü suratlarındadır iyi niyetlilik, başka kimsede olmadığı ölçüde. Ama tam da bu iyi niyet bana kuşkulu görünmüştür her zaman, diye düşündüm. Bu iyi niyet bir yana, ne yapacağımı bilemediğim ve aslında itici bulduğum iyi niyet kavramının kendisi bana genel olarak kuşkulu görünüyor. Aşçı kadın beni çocukluğumdan beri tanıyor, diye düşündüm, ona rol kesmek zorunda değilim, ona rol kesemem, ona neden kızıyorum ki, diye düşündüm. O beni çok iyi tanıyor. Ama işte bu konuda da yanılıyorum, benim ne ve kim olduğumu bu aşçı kadın nasıl bilebilir ki, aşçı kadının benimle olan ilişkisi konusunda düşünmek bile gülünç. *Hayır,* dedim, *başka kahve istemem,* bunu homurdanarak söyledim ve mutfaktan çıktım. Caecilia geldi karşımdan, arkasında Amalia ve Amalia'nın arkasında da şarap şişesi mantarı fabrikatörü, eniştem. Eniştene ve *enişte* sözcüğüne alışmak zorunda kalacaksın, diye düşündüm. Üçü de birdenbire karşımda durmuşlardı, sanki beni suçluyacak gibiydiler. Bu saçma düşüncenin nasıl olup da aklıma geldiğini bilmiyordum ama sanki davacılar gibi birdenbire karşıma çıkmış duruyorlardı, ne bileyim hangi nedenden ötürü dava edeceklerini, belki de bütün nedenlerden ötürü. Ama Caecilia yalnızca çiftliğe gitmek istediklerini, orada cenazeleri omuzlarına alacak olan avcılarla konuşacaklarını, hangi tabutun hangi avcı tarafından taşınacağının konuşulması gerektiğini vesaire söyledi. Tabutları taşıyacak kişiler olarak yalnızca avcılardan söz edildiği için ben bahçıvanların da doğal olarak tabut taşımaları gerektiğini söyledim, durmadan tabutlardan söz etmek zorunda kalmak beni sinirlendiriyordu, tüm konuşmanın garipliği buydu, biz durmadan *tabutlar* diyorduk, oysa bu gibi durumlarda bir tek tabuttan söz edilmesi olağandı. Avcılar bütün tabutları taşıyacak durumda değiller ki, dedim. *Tabutları avcılar ve bahçıvanlar taşıyacak,* de-

dim, *iki tabut avcılar tarafından, bir tabut balıçıvanlar tarafından taşınacak*. Babanın tabutunu avcılar taşıyacak, annenin tabutunu da tabii dedim, bahçıvanlar da Johannes'i taşıyacak. Bu konuşmada Caecilia ve Amalia şarap şişesi mantarı fabrikatörünü geri plana itmişlerdi; o birdenbire geriye itilmişti ve söylecek bir sözü yoktu. Annenin tabutunun avcılar tarafından taşınması doğal, diye düşündüm, bunu söylerken de annemin avcılarla olan ilişkisini düşündüm, babanın avcılar tarafından taşınacağı da belli, çünkü o *onların* avcısıydı, onlarca yıl da denildiği üzere *bölge başavcısı* olmuştu. Bu unvanı ona Nazi döneminde vermişlerdi ve o da bunu Nazi dönemi sona erdikten yirmi yıl sonra bile korumuştu. Önce avcılar babayı ve anneyi, ardından da bahçıvanlar Johannes'i taşıyacak, bu kadar basit, dedim. Kız kardeşler şimdi bana sarmaşık gibi asılıyordu. Her şeyi benim üzerime yüklüyorlardı, sanki çoktan beri tüm Wolfsegg'i bana yüklemişler gibi geldi bana. İkisini birden siyah kıyafetler içinde gördüğümde, tıpkı zevksiz folklorik kıyafetler içinde yaptıkları komik ve aynı zamanda itici etkiyi yaptılar üzerimde. Yüzlerindeki alaycı ifade kaybolmuş, geriye acı kalmıştı, yüzleri birden son derece hastalıklı bembeyaz olmuştu, kız kardeşlerimin giydikleri siyah giysilerle bu yüzler daha da iç karartıcı gözüküyordu. Biri konuştuğunda diğeri bekleyemiyor, biri diğerinin lafına karışıyordu, sanki burada hiçbir şey değişmemiş gibiydi. Saçlarını aynı biçimde geriye taramışlardı, aynı ayakkabıları giydiklerini gördüm. Bahçıvan evinden dönen Amalia gene aynen Caecilia'nın kız kardeşi olmuştu, onunla aynı yemini etmiş gibiydi. Ama artık bana karşı değildi bu yemin, tam tersine benden yanaydı, bunu hissediyordum ama işte buydu beni iten, anneyle babanın ve ağabeyimin ölümleriyle tamamen bana yönelen çıkarcılıklarıydı. Kız kardeşler için onyıllarca *canavar*, hain, *dönek* olan bana, çaresizlik oyunu sergileyerek asılıyorlardı şimdi. Ama ben bu duyguyu ve bu düşünceyi daha ileriye götürmemeliydim kendime olan hâkimiyetimi kaybetmemek için, diye düşündüm, çok sakin davranacağım. Yavaş yavaş bana kazanın nasıl olduğunu açıklamaya çalışıyorlardı, oysa ben bunu gazetelerden çoktan öğrenmiştim, biri diğerinin sözüne kendi sözlerini sokuşturuyordu, enişte ise bir şey söyle-

me şansına asla sahip değildi. Onların konuşmasına izin verdim, bu arada gazetelerden bambaşka şeyler anlattıklarını saptadım, yani her biri *kendi* kazasını, *kendisinin* kazayı nasıl algıladığını anlatıyordu, gazetelerin bunu algılayış biçimi ise kız kardeşlerin algılayış biçimi ve belki de eniştenin algılayış biçiminden bambaşkaydı, aynı kazayı hepsi başka türlü anlatıyordu, her biri başka bir kazayı anlatıyordu, oysa *aynı kaza* söz konusuydu, diye düşündüm, tıpkı bizim aynı olay hakkında gazetelerde çeşitli haberler okumamız gibi, kız kardeşler de aynı kaza hakkında *hep başka başka* şeyler anlatıyorlardı, böylece sonuçta insanların anlattıkları birçok kaza söz konusu oldu. Herkes kazayı kendi algılayış biçimine göre anlatıyor, oysa aynı kaza söz konusu ama hep başka bir şey anlatılıyor, diye düşündüm. Caecilia Amalia'ya göre bambaşka bir kazadan söz ediyordu, Amalia durmadan Ceacilia'nın anlattıklarını kesiyordu, tersine Caecilia da Amalia'nın anlattıklarını. Eniştenin söyleyecek bir sözü yoktu. Amalia durmadan annenin kafasını gövdesinden ayıran bir *demir çubuktan* söz ederken, Caecilia annenin kafasına çarpan bir *traverten parçasından* söz ediyordu. Ben hiçbir şey söylemedim, çünkü tüm gazete haberlerinden zaten haberim olduğunu ele vermek istemiyordum, gazeteleri mutfakta okuduğumu ise hiçbir koşulda belli etmemeliydim, kendimi daha ilk günden en kötü duruma düşürmeye hiç niyetim yoktu. Böylece kız kardeşlerim benim kaza hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmediğimi düşündüler ve *kendi tarzlarındaki* konuşmalarını özgürce sürdürdüler, yani her şeyi tamamen disiplinsiz olarak ve yüksek sesle anlattılar. Onlara haberi ilk veren Lambach jandarmasıymış. O sırada yatmak üzerelermiş. Yatmak yerine Lambach'a gitmek zorunda kalmışlar, Amalia'nın dediğine göre *cesetleri teşhis etmek için*. Araba tamamen parçalanmış, kaza yerinin karanlığında, jandarmalar tarafından zorlandıkları için, onlar el lambalarının da yardımıyla, kafalarını tamamen parçalanmış arabanın içine sokmak zorunda kalmışlar ölüleri kesin olarak teşhis etmek için. Bu anlatılanlar sırasında kız kardeşlerimin karakterinin benimkinden çok daha alçak olduğunu düşünmek zor olmadı. Bunları anlatırkenki sinirlilikleri, soğukkanlılıklarını örtemedi. İkisinin aynı anda söyledikleri gibi, an-

ne babanın ve Johannes'in çoktan ölmüş olmalarına rağmen önce Wels'e ait bir cankurtaranla götürülmesi *gülünecek şeymiş*. Jandarma kusursuz davranmış. Kaza doğal olarak hemen orada büyük heyecan yaratmış, çevreden birçok köylü koşarak gelmiş. Hatta bazıları zar zor ilikledikleri pijamalarıyla, dedi Amalia. Enişteninde onlarla beraber olduğuna önce hiç değinmediler, oysa kaza yerine arabasıyla onları götüren oydu. Hemen her türlü işlemi yapmak zorunda oldukları halde, ertesi gün öğleden önceye kadar hiçbir iş yapamamışlar. Amalia önce bana telgraf çekmek için postaneye gitmiş. Telefon da edebilirlermiş ama bunun korkunçluğundan kendilerini telgrafla uzaklaştırmışlar, bunu anlayabiliyorum. Sonra enişteyi çiftliğe yollamışlar yas bayrakları için, zaten ilk yas bayrağını *balkondan aşağıya asan* da oymuş. Önce korkunç bir sessizlik olmuş, böyle dedi Caecilia. Amalia önce avcıların yanına gitmiş ve onları kazadan haberdar etmiş, onlar zaten, beylerin bir gün önce öğleden sonra Steyr'e gittikleri arabanın neden bu kadar geciktiğine şaşırmaktaymışlar. Caecilia bahçıvanlara haber vermiş. Caecilia, Amalia'ya bana yollanan tegrafla birlikte bir telgraf da Spadolini'ye çekmesini söylemiş, Spadolini'ye yollanan telgrafın metni şöyleymiş: *Annemiz öldü. Caecilia, Amalia.* Spadolini'nin cenazeye geleceğinden eminlermiş. Hatta ölüm ayinini önce Spadolini'nin yapmasını istemişler, Başpiskopos Spadolini'nin ama sonradan, ki burada benim bunu kabul etmem önemliymiş, Salzburg başpiskoposunda karar kılmışlar, *geçerli bir nedenden ötürü*, dedi Amalia. Kutsamayı da Salzburg başpiskoposu yapacakmış. Spadolini kendini mutlaka geri planda tutacaktır, dediler. Öte yandan da, ayini yöneten ve kutsayan kişi olarak Spadolini'yi annemizden esirgemelerinin onlara, bir daha düzeltilemeyecek bir suç yüklediğini düşünüyorlarmış, ama bana söyledikleri bu düşünce bir aldatmacaydı, bunu hemen fark etmiştim. Doğrusu gerçekten çıkarcılıktı Salzburg başpiskoposuna ölüm ayinini yönettirip kutsamayı yaptırmak, ama kendimi tuttum ve kız kardeşlerime Spadolini'nin ayini ve kutsamayı yapmasının en doğal şey olacağını söylemedim ve annemizin sevgilisinin *mutlaka* ayini yönetip kutsamayı yapmasını söyleme zevksizliğini kendime sakladım. Böylesi pişkin açık-

lamayla kendimi ömür boyu suçlu durumuna sokamazdım, böylece kız kardeşlerime değişiklik olmayacağını, Salzburg başpiskoposunun ölüm ayinini ve kutsamayı yapacağını söyledim, buna zaten *bensiz* karar vermişlerdi ve artık değiştirilemezdi. Bu vazgeçiş ve onlara gösterdiğim anlayışla kendime bir avantaj sağladım, ayrıca Salzburg başpiskopusu ve Spadolini dışında daha *en az üç piskoposun* cenazeye mutlaka gelecekleri ni söyledim, babamla dost olan Linz piskoposunun ve tıpkı onun gibi yine dost olduğu Innsbruck ve Sankt Pölten piskoposlarının geleceğini. Bu piskoposlarla babam aynı okula gitmişti, onlarla babam arasındaki ilişki, babam hayatta olduğu sürece hiç kopmadı, Nazi döneminde bile, diye düşündüm ve aynı sırada kız kardeşlere, piskoposların annemiz ve babamızla iyi ilişkiler içinde olduklarını söyledim, Nazi döneminde bile, dedim. Bunu söylemekten kendimi alıkoyamamıştım, zaten tam yerindeydi de, çünkü bu söylediğim, kız kardeşimle birlikteliğimin çok duygusallaşmasını ve dolayısıyla yapaylaşmasını engellemişti. Aslında bu cenazeden hiçbir şeyden irkilmediğim kadar irkiliyordum, bunun yanında Wolfsegg çevresinde son yıllarda olanlar hiç kalırdı, birden cumartesi, cenaze günü beni nelerin beklediği gözümün önünde çok net olarak beliriverdi. Zacchi'ye telefonda söylediklerim ne kadar da doğruydu, yani üzerime bir felaketin çökmüş olması, diye düşündüm, o sırada kız kardeşler enişteye doğru dönmüştü, herhalde bir emir verecekler, diye düşündüm, ona çiftliğe gitmesini ve orada, tavan arasında iki tane daha kefen olup olmadığına bakmasını söylediler, üzerinde *Sunlicht* yazan büyük bir kutuda, dedi Caecilia, ona ait aptalca bir ses tonuyla kendiliğinden çıkan bu *Sunlicht* sözcüğü üzerine kahkaha atabilirdim o anda, ama kendimi tuttum. *Kutunun üzerinde Sunlicht yazılı,* dedi Caecilia kocasına, o da bunun üzerine hemen çiftliğe gitti. Düşündüğüm gibi enişteyi çiftliğe göndererek benimle ve Amalia ile yalnız kalmaktı niyeti, onun uzaklaşmasını istemişti o kadar, bu fazlalığın yani, diye düşündüm, belki kendisi de o sırada öyle düşünmüş olabilirdi, enişteyi bir anda kendisiyle evlenilmiş olan bir yabancı unsur olarak görmeye başladı, diye düşündüm, karısı, ama bu düşünce hak ettiği kadar neşelendirmedi beni, acıklıydı bu. Şa-

rap şişesi mantarı fabrikatörü çiftliğe gitmişti, bundaki tek amaç Caecilia'nın benimle ve Amalia'yla hemen hemen hiç rahatsız edilmeden konuşabilmesiydi, diye düşündüm. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü bizden uzaklaşırken, yanımızdan henüz yirmi adım bile uzaklaşmamıştı Caecilia, kocasının sinirine dokunduğunu söyledi, hep ona yapışıyormuş, bir an bile yalnız kalamıyormuş. Bu ifade beni şaşırttı çünkü şimdiye kadar ben hep Caecilia'nın kocasına, enişteme yapıştığı izlenimini edinmiştim, yok, *oymuş* kene gibi yapışan, kendisi değil. Düğünden bir hafta sonra kocasını kene gibi görüyor ve üstelik bunu bizim yanımızda dile getiriyordu. Amalia gülmemek için kendini zor tuttu, gördüm bunu. Bu kadar korkunç bir durumda bile insanın dudaklarına gülme hissi ne kadar kolay gelebiliyor, diye düşündüm. Evet, böylesi korkunç bir durum adeta böylesi bir kahkahayı gerektiriyordu, diye düşündüm. Bizimki gibi bir felaket durumunda bu kadar gerilen biri kolayca kahkahaya sığınır, diye düşündüm. Amalia, onlar böylesine umutsuz bir durumdayken enistenin onlara en ufak bir biçimde yardımcı olmadığını söyledi, odasında pencerenin yanında durmuş, ona hiçbir şey yaptıramamışlar, ondan pek çok kez kendilerine yardım etmesini rica etmişler, örneğin cenaze için anlaştıkları Vöcklabruck'taki firmaya telefon etmesini istemişler, ama en ufak bir faydası bile olmamış, dedi Amalia. O hep kazanın onda yarattığı şoktan söz etmiş, ama bu kadının karısında ve onun kız kardeşinde, kendisininkinden çok daha büyük bir şok yarattığını düşünememiş, üstelik onlar onun gibi hiçbir şey yapmadan kendilerini odalarına kapatamazlarmış. Enişte gibi insanlar böylesi bir felaketi kaldıramazlar, dedim, bu gibiler böyle büyük felaketlerde yıkılırlar ve bir daha ayağa kalkmaya güçleri olmaz, bizim gibi değiller, dedim, bunun gibi bir felaketin bizdeki etkisi daha derin ve daha esaslı olur ve bu bizi de yere savurur, ama biz gene hemen ayağa kalkar ve onunla başa çıkarız. Bunları söylemiş olmaktan hemen pişmanlık duydum ama artık geri alamazdım, *başa çıkarız*, demiştim gerçekten de, başkaları çıkamaz, bununla böyle bir felaketi, en büyük, en acımasız felaket bile olsa bizim başa çıkabileceğimizi, küçük burjuvanınsa bunu yapamayacağını kastetmiştim, ama enistemi

kasteden *küçük burjuva* sözcüğünü kullanmadım elbette bilinçli olarak, bunu yalnızca düşündüm. Küçük burjuva, diye düşündüm, böylesi bir felakette paramparça olur ve bunun üzerine duygusallığa kapılıp kendini iyice ortaya döker, biz bunu yapmayız. Küçük burjuva ve proleter, böylesi bir felakette kendisini felakete uğratır, biz uğratmayız. Küçük burjuva ve proleter böylesi bir felaketle başa çıkmak için asla bizdeki güce sahip değildir, diye düşündüm. Kız kardeşlere böylesi bir felaket enişteninin gücünü aşıyor, dedim ama bunu hiç anlamadılar, neyin kastedildiğini anlamadılar, bu sözdeki küçük görmeyi de anlamadılar. Enişte gibi insanları, dedim, bu kadar büyük bir felaketin ardından, ki bizimkisi böyle bir felaket, tamamen saf dışı bırakmak gerekir. Bu cümleyi şarap şişesi mantarı fabrikatörü henüz çiftlikte gözden kaybolmadan söyledim, onun hâlâ çiftliğe doğru gittiğini görüyordum. Eniştemiz gibi insanların, dedim bir de, aslında felaket durumlarını kaldıramayacak kadar rahatına düşkün bir yaradılışları vardır, çünkü aslında her şeyde rahatına düşkündürler, dünyaya karşı gerektiğinde bizim gibi mesafeli bir bakışları yoktur. Şimdi düşündüğüm şeyi söylemekten kaçınmadım ve kız kardeşlere *enişte bize uygun biri değil,* dedim. Bunun üzerine Amalia yalnızca suratını astı, Caecilia arkasını döndü hiçbir şey söylemeden, herhalde enişteye bakmak için ama o çoktan çiftliğe girmişti bile. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü gibi saf insanlar bizde olmayan tamamen duygusal bir yaşam anlayışına sahiptirler, diye düşündüm bunları dile getirmeden. Onlarda itici olan da bu duygusallıktır. Duygusallık onların ömür boyu herkese zarar verecek biçimde uğraştıkları hainliktir de. Bu insanların kendileri için her şeyi rahatlaştıran duygusallıkları dünyadaki felaketin ta kendisidir. Durmadan ortaya çıkardıkları duygusallıkları ile bizi kendilerinden iterler, diye düşündüm. Kız kardeşlere, enişte Wolfsegg'de *apışıp kaldı,* dedim. Amalia'nın bu söze gülmek için nedeni vardı, Caecilia'nın yoktu, bu söz üzerine susan Caecilia, söylediklerimden sonra bana döndü ve soğuk bir biçimde yüzüme baktı. Bu saçma evliliğin bir hata olduğu da böylece kabul edilmiş oldu, bu bakış beni yanıltmamıştı. Sekiz gün bile geçmedi, diye düşündüm ve tüm sahne tamamen tersine dön-

dü, bundan daha şeytancası olamazdı asla. Caecilia'ya, seninle yalnız bir deli evlenebilirdi, dedim, onun o anda algıladığı kadar sert söylememiştim bunu, şaka niyetiyle söylenmiş olan bu sözü ettiğime pişman oldum, Caecilia çok yaralanmıştı, hâlâ benden nefret ediyor, diye düşündüm, eskisi gibi o. Amalia da bu kız kardeş nefretinde ona yardımcı oluyor. Şimdi ikisiyle de başa çıkmak zorundayım, diye düşündüm ve ikisine de acıdım aynı anda, hoş yakın zamanda kız kardeşlerin nelere katlanmak zorunda kalacaklarına dair kesine yakın bir düşüncem yoktu, hele kesin bir düşüncem hiç yoktu ama hissettiklerim vardı, bu hissettiklerimin de kötü olduğunun bilincindeydim. Sırf annesini düş kırıklığına uğratmak ve onu kendince cezalandırmak için kendisine Baden'den Wolfsegg'e getirdiği Breisgau, Freiburglu bu adam, tüm Katoliklerin Katoliği olan kaleden getirdiği o koca şimdi ona yük gibi görünüyordu. Düğünden bir hafta sonra onun artık hiç cazibesi kalmamıştı çünkü şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle evlenmesinin nedeni, yani annem ve onun Caecilia ve Amalia'ya karşı erkekler ve kızlarının geleceği söz konusu olduğundaki davranış biçimi, birden ortadan kalkmıştı, artık yoktu, annenin ölümü bu evliliği yerle bir etti, dedim kendi kendime, şarap şişesi mantarı fabrikatörü şimdiden gereksizleşmişti, bir tek o bunun henüz farkında değildi, kız kardeşlerimin kafasında, yani yalnız Caecilia'nın kafasında değil, diye düşündüm, kıpırdanmaya başlamıştı bu düşünceler, doğal olarak henüz dile getirmeye cesaret edemiyorlardı bunu, ama bir gecede birdenbire gereksiz duruma düşen şarap şişesi mantarı fabrikatöründen nasıl kurtulacakları düşüncesini kendilerine has tarzları ve davranışlarıyla ona belli ediyorlardı. *Devamlı sinirime dokunuyor*, dedi Caecilia birkaç kez, Amalia sustu. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünü bir ön cepheye benzetirsek, bu ön cephe artık ayakta tutulamıyordu, ardındaki durmadan derinleşen tiksinti görünür hale gelmişti. Enişte gülünç bir gerekçeyle dışarıya gönderilmişti bana çekiştirilebilsin diye, diye düşündüm, kız kardeşlerime has bir davranışla, yani arkasından konuşarak. Kız kardeşimin devamlı sinirine dokunuyor oluşu zaten hep sinirine dokunmuş oluşunu savlar yalnızca, gene de onu kendisine çekip Wolfsegg'e getir-

di, Titi Gölü halamızsa, o sınır tanımaz hainliğiyle ona destek verdi, sırf yengesini, annemizi cezalandırmak için. Titi Gölü halamız Karaorman'dan gelecek ve geride kalanlar arasında ite kaka en ön sıraya geçip oturacak, zafer kazanmanın bilinciyle, diye düşündüm. Caecilia'nın kocasıyla evliliğine şimdiden başarısız gözüyle bakılacak olsa da Titi Gölü halasının zaferi böylece daha da büyüyecek çünkü istediğini nasıl olsa elde etti, bu yeğenini, yani kız kardeşimi, önce evlenmeye ikna etti, sonra da bu düğünün hemen gerçekleşmesini sağladı, böylece görümcesine büyük bir darbe vurmuş oldu. Kendisine komplo düzenlemiş, akıllıca hamleler yapılmış kişi şimdi ölmüş olsa da, diye düşündüm, bu Titi Gölü halasının zaferini küçültmez, şimdi yalnızca kız kardeşim bu alçaklığının bedelini ödemek zorunda. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü buradaydı ve rolünü oynamaya başlamıştı, her ne kadar sahnede gülünç gelişmeler yaşanacak olsa da, diye düşündüm, ondan kurtulmak zor olacak, en azından Caecilia'nın işi güç olacak, sonuçta bana göre hava hoş çünkü ben onu nasıl olsa istediğim zaman Wolfsegg'den uzaklaştırırım, bu benim vereceğim karara kalmış bir şey, onu uzun süre Wolfsegg'de tutmaya niyetim yok, dedim kendi kendime, kız kardeş de kısa süre sonra Wolfsegg'de olmayacak, belki de ne düşündüğümü hissediyordur, diye düşündüm, belki de kesinlikle biliyordur, bu konuda kafa yormak bana düşmez. Kız kardeşimin yaptığı gibi, hiçbir mantığa sığmadığı halde bu kadar grotesk bir evliliği, üstelik de bilinçli olarak yapan biri, dolayısıyla kız kardeşim, bunun sonuçlarına tek başına katlanmak zorunda, diye düşündüm. Bir şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle yapılan bu evlilik acı vermeyen sonuçlar doğurmaz. Daha şimdiden bu acı, hatta eziyet verici sonuçlar iyice görülmeye başladı. Uyarıyoruz ama işitilmiyoruz, diye düşündüm, biz durmadan aynı şeyleri söylüyoruz ama söylediklerimizin yöneldiği kulaklar bunu duymuyor, kız kardeşim Caecilia'nın kulakları duymadı ona söylediklerimi, diye düşündüm, şarap şişesi mantarı fabrikatöründen elini çek, anneme karşı yapılan bu sapık hainlikten uzak dur. Böylece Titi Gölü halamız kendisini iki kere suçlu durumuna düşürdü, diye düşündüm, anneye karşı ve aynı biçimde de Caecilia'ya karşı, he-

pimize karşı. Otuz yıl önce annem tarafından Wolfsegg'den sürgüne gönderilmiş olmasını, yalnızca erkek kardeşinin, babamın değil, annemin de artık kendisine dayanamamasını hazmedemedi, Karaorman'da her zaman bize ait olan ufak bir av köşküne sürülüşünü de. Sevgili Titi Gölü halan ne haltlar çevirdi, dedim Caecilia'ya. Anladı. Bunu söylerken ses tonum avutucu, affedici değil, tam tersine tamamen cezalandırıcıydı. Artık devamlı olarak sinirime dokunuyor demek, ki bu sözler aynen kız kardeşimin ağzından çıkmıştı, kocasına karşı duyduğu nefretin ilk işaretleriydi. Ondan kurtulmak istemiş ve onu çiftliğin tavan arasına yollamıştı, orada uzun süre arayıp duracak, diye düşündüm, çünkü Caecilia, orada içinde kefenlerin olduğu bir kutu olmadığını iyi biliyordu. Ayrıca her zaman hizmetkârların gönderildiği yere kocayı göndermek terbiyesizlikti. *Yanımdan hiç ayrılmıyor* sözü de kız kardeşimin şarap şişesi mantarı fabrikatöründen şimdiden iğrendiğini gösteriyordu. Ben pencereler kapalıyken uyuyamam, dedi, o ise yalnızca pencereler kapalıyken uyumak istiyor, ben sürekli pencereleri açıyorum, dedi, o onları kapatıyor, bütün gece. Sesinde isyandan başka bir şey yoktu, sırf düş kırıklığı değil, saf bir nefret de çıkmıştı ortaya, oysa henüz düğün süslerinin hepsi kaldırılmamıştı bile, orada burada hâlâ düğün süsleri asılıydı, cenaze hazırlıklarının telaşı içinde unutulmuştu bunlar gördüğüm kadarıyla, çiftlikte asılı olduğu gibi örneğin, giriş kapısındaki lambaların arkasında hâlâ beyaz karanfiller vardı, oysa orada çoktan yas için defne yaprakları konulmuş olmalıydı. Kız kardeşim neredeyse onun hoş olmayan bir kokusu olduğunu da söyleyecekti ki, söylemedi doğal olarak ama sanki çoktan söylemiş gibiydi. Annenin, *grotesk* diye nitelediği bu evliliğin en kısa yoldan nasıl sona erdirileceğini bu kadar çok düşünmesi gerekmemiş, bu konuda boşuna kafa yormuş, diye düşündüm. Bir kezinde bütün kalbiyle, bu evliliğe dayanamadığını, bunun Titi Gölü halası ve Caecilia tarafından, daha çok da Titi Gölü halası tarafından kendisine yutturulduğunu söylemiş olan bir ölüye artık bu küçük zaferi bağışlayabilirim, çünkü evlilik daha ilk günlerinde deyiş yerindeyse parçalanmakta. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü çiftliğin tavan arasında üzerinde *Sunlicht* yazan

bir kutuda kefenleri ararken, karısı onu yerden yere vuruyordu, hiç utanmıyordu da, ne derece haince ve alçakça davrandığının kesinlikle farkında bile değildi. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünü Wolfsegg'e bağlayan ince ip artık kopmuştu, o bunu anlayamazdı. Caecilia benim tarafıma geçmişti, kız kardeşi Amalia'nın hesabı da aynı biçimde insafsızcaydı, diye düşündüm, artık kurtarılabilecek ne varsa onu kurtarmak istiyorlar ve bunun için de benimle anlaşmak zorundalar çünkü artık Wolfsegg'le ilgili tüm iplerin benim elimde olduğunu iyice anlamış durumdalar. Asla akıllarına getirmedikleri *Bey*, eğer akıllarına getirdilerse bile bu isim Johannes'ti, birden gerçek olmuştu; şimdiye kadar bana hep düşmanca davrandıkları için benden iyi bir şey beklemiyorlardı. Ama önce benim karşımda kendilerini *zayıfmış* gibi gösteriyorlar, sonradan karşıma daha güçlü çıkabilmek için, diye düşündüm, onların tek olası taktiğinin bu olduğunu düşündüm ve bu konuda yanılmadığımı söyledim kendi kendime. Banyo ya da duş yapma gereksinimi duyduğum için kız kardeşleri yalnız bırakıp yukarıya birinci kata çıktım. Yolda karşıma mutfak hizmetlisi kızlardan biri çıktı ve dediğine göre daha önce mutfakta unuttuğum cüzdanımı verdi bana. Cüzdanımın nasıl olup da mutfak masasına geldiğini anlayamadım ama herhalde denildiği üzere düşüncesizce onu orada ceket cebimden çıkarmış ve masanın üzerine koymuştum ve daha önce kendisiyle konuştuğum aşçı kadın onu gazetelerin altında bulmuştu. İşte şimdi kendimi ele verdim, dedim, çünkü gazetelerle birlikte masanın üzerine konmuş olan cüzdan yadsınamaz bir kanıt. Cüzdanı cebime koydum ve odama gittim. Bir yalanla işimizi kolaylaştıracağımıza ve yalancı olduğumuzun ortaya çıkmayacağına inanırız ama sonra bir ipucu kendi düşüncesizliğimizi ortaya çıkarır. Roma'dan Wolfsegg'e yaptığım uçak ve tren yolculuğu etkisini göstermişti, birden yorulmuştum. Odam sanki oradan biraz önce ayrılmışım gibiydi. Roma'ya dönmeden önce odayı toplamamıştım, başkaları da toplamamıştı bu arada, hep odamı hemen toplayacaklarını söylerler, diye düşündüm, ben gider gitmez düzelteceklerini ama düzeltmemişler, benim hemen döneceğim kimsenin aklına gelmemiş, böylece de ben onların savsaklığını yaka-

lamış oldum. Öte yandan da hemen hemen hiçbir şeyin düzeltilmediği bir odaya girmenin hoş olduğunu düşündüm, hiçbir şeyin toplanmadığı bir odaya, odamı gören hiç kimse, benim bu arada bir hafta Roma'da olduğuma inanmazdı, buna dair hiçbir iz yoktu, sanki kısa süre önce oradan çıkmışım gibiydi, öyle görünüyordu, sanki birkaç saat için ya da daha kısa bir süre için çıkmışım gibi. Yatağım bile yapılmamıştı, bütün bunların telaşı içinde yatağımı yapmayı bile unutmuşlardı, diye düşündüm. Yatağın yapılmadığından mutlaka haberleri yoktur, diye düşündüm, yoksa yaparlardı ama bu yüzden yapamadılar ve Caecilia'nın her zaman belirttiği gibi *düzen hastası* oldukları düşüncesi böylece inandırıcı olmaktan çıktı. Giysilerimi yere atıp çıplak olarak banyoya girdim. Duş yaptım. Tıraş olmak istedim ama tıraş sabunum bitmişti, koridoru geçtim, çıplak olarak, çünkü soyunmuştum, belime yalnızca bir banyo havlusu sarmalamıştım, babamın odasına gittim onun tıraş sabununu almak için, onun artık buna gereksinimi yok, diye düşünmüştüm, ayrıca onun için artık gereksiz, diye de düşündüm. Babamın banyosunda her şey en son bıraktığı gibi duruyordu, sanki her an gelecekmiş gibi. Burası da düzeltilmemişti, ne sanıyor bunlar, diye düşündüm, biliyorum ki bütün gün yapacak pek fazla bir işleri yok, buna rağmen babamın banyosunu bile düzeltmiyorlar, o öldüğünde bile banyosunu düzeltmeye değer bulmuyorlar, *hürmet* sözcüğü geldi aklıma ama alçakça bulduğum için hemen bundan vazgeçtim, düşüncelerimden hemen çıkarttım, neredeyse ölümünden iki gün sonra bile babanın banyosunun düzenlenmediğini görmenin garip bir duygu olduğunu düşündüm yalnızca, *bunu* bile unutmaları garip ama yas denilen şey onları haklı çıkarıyor, diye düşündüm. Önce tıraş sabunu bulamadım ve tuvalet çekmecelerini aradım tıraş sabununu buluncaya kadar, babam da tıpkı benim gibi ilke olarak ıslak tıraş olurdu, her zaman ıslak, o da tıpkı benim gibi makineyle tıraştan iğrenirdi, zaten makineyle tıraş benim cildime de uymaz, dedim kendi kendime ve tıraş sabunuyla birlikte odama dönüyordum. Koridorda hemen hemen babamınkiyle benim odamın ortasında Amalia'ya rastladım, donup kaldı beni çırılçıplak görünce, daha önce belime doladığım havluyu ba-

bamın banyosunda bir yere koymuş, sonra da unutmuştum, Amalia'nın karşısında tamamen çıplak olarak duruyordum, o da bana oradaki alacakaranlıktan yararlanarak gözlerini dikmiş bakıyordu, hiç de kardeşçe değil bakışları, diye düşündüm. Durakalıp hiçbir şey yapmadığı ve beni görünce kaçmadığı için, olduğum gibi yanına yaklaşıp, hayatında hiç mi çıplak erkek görmedin, diye sordum. İşte şimdi görüyorsun, dedim, nasıl görünüyorum, hiç de kötü sayılmaz, değil mi ve ona dilimi çıkardım, bunun üzerine dönüp aşağıdaki hole doğru koştu. Otuz yıldır kız kardeşim Amalia'ya dilimi çıkarmamıştım, şimdi ilk kez gene çıkartıyordum ve bu beni neşelendirmişti. Tüm gövdem canlanmış ve orada yaşanan bu olayla neşelenmiş halde tıraş olmaya koyuldum. Bu arada kız kardeşlerimin ne kadar hanım evladı olduklarını düşündüm, annemin onları neye çevirdiğini, tamamen hanım evladı iki yetişkin, yalnız bedenleri konusunda değil hanım evlatlıkları ve sonuçta tuhaflıkları, diye düşündüm, zihinsel olarak da hanım evladı ve tuhaflar. Yüzüme sabunu sürdüm ve aynada kendimi bir palyaço gibi gördüm, dilini çıkarmış bir palyaço, dilimi çıkarmak o kadar çok hoşuma gitmişti ki bunu birkaç kez yineledim, yani kendi kendimi eğlendirmek için. Kısa olmasına rağmen gene de yorucu olan böylesi bir yolculuktan sonra tıraş olmak kadar hoş bir şey yoktur. Aynanın karşısında böyle çıplak olarak durmuş kendime dil çıkarırken, şimdiye kadar sandığımın aksine normalden daha az yaşama beklentisi olan bir insan olmadığımı hissettim. Odama gidip giyindim, durmadan da simsiyah mı giyinsem, yoksa giyinmesem mi diye düşünüyordum, sonra hiç dikkati çekmeyen kahveye çalan yeşil renkli eski Roma ceketimi ve ona uygun pantolonu giymeye karar verdim. Bu kız kardeşler başka türlü olsalardı, diye düşündüm, bu kadar hırçın olmasalardı, dedim kendi kendime, belki onlarla birlikte Wolfsegg yaşamı sürdürülebilirdi, ama böyle, onlarsız nasıl devam edecek, diye düşündüm, çünkü Wolfsegg'de benimle birlikte kalmaları söz konusu olamazdı, bunu biliyordum. Caecilia ve Amalia gitmek zorunda, bu her iki taraf için de daha iyi, diye düşündüm. Ömür boyu Wolfsegg'e yapışıp kaldılar ama şimdi gitmek zorundalar, nereye olursa olsun, ama gitmeliler,

diye düşündüm, kendi yararları için. Buradaki tiyatro öyle ya da böyle son buldu, diye düşündüm, başroldekiler öldüğü ve çoktan limonlukta tabuta kondukları için figüran oyuncular kız kardeşlerimin artık bu tiyatroda işleri kalmadı. Perde kapandı, diye düşündüm. Tam olarak değil, diye düşündüm, acıklı sahnelerin ardından şimdi sıra güldürücü kısa oyunda. Hepsinin en zor olanı. Aşağıdaki holde kız kardeşim Caecilia'ya rastladığımda benden hiç değilse siyah kravat takmamı rica etti, önce buna karşı çıktım ama sonra ona hak verdim ve gene yukarıya odama gidip siyah kravat taktım. Şimdi deyiş yerindeyse bugüne uygun bir kılığa girmiştim, pencerenin yanına gittim ve şarap şişesi mantarı fabrikatörünü büyük bir kutuyla çiftlikten limonluğa giderken gördüm. Enişte gerçekten de üzerinde *Sunlicht* yazılı olan kefen kutusunu bulmuş, diye düşündüm. Oysa ben bu kutuyu yok sanıyordum. Ama kız kardeşimin hainliği ortadan kalkmıyor, diye düşündüm. Söylemem gerekiyor ki, artık iğrenç bulmaya başladığı kocasını gönderdi çiftliğin tavan arasına, sırf benimle ve Amalia ile, kendisinin söylediği gibi, *nihayet* yalnız kalabilmek amacıyla. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünün çaresiz, hoş olmayan bir yürüyüşü var, diye düşündüm, böyle ağır bir kutu taşırken yürüyüşü her zaman olduğundan daha da kötüleşiyor, bacakları parantez gibi açılıyor, diye düşündüm. Kutu onu neredeyse eziyor, hiç ağır olmadığı halde, kutuyu öyle taşıyor ki sanki kendi kafası yokmuş gibi görünüyor, diye düşündüm, gülünç bir görüntüydü. Limonluğun önünde bir bahçıvan kutuyu ondan aldı, o da bunun üzerine orada şimdi ne yapması gerektiğini bilmiyormuş gibi öylece kaldı, çaresizliğin ta kendisi olarak, ben şimdi karşısına çıkıp ona yardım edebilirdim, ama bunu yapmadım, çünkü bu gibi insanlara yardım edilemez, bu kişiler gülünç olarak kalırlar ve ne yapılması gerektiğini hiç bilmezler. Çiftlikten gelen bahçıvanlar onunla kısa bir süre konuştu, sonra onu orada bırakmak zorunda kaldılar, çünkü kendilerinin işi vardı. Köyden yukarıya yankılanan müzik provasının parçalarını duydum gene, Haydn'larıyla artık oldukça ilerleme kaydetmişlerdi. Ağır tempolu bir müzik, diye düşündüm. Enişte duvara kadar gitti aşağıya köye bakmak için, bir duvar çıkıntısına tutunarak yukarı-

ya doğru yükselmeyi denediğini gözlemledim ama bunu beceremedi, biri onun beceriksizliğini ve gülünçlüğünü gördü mü acaba korkusuyla arkasını döndü, beni göremezdi, ben odamdaki pencerenin arkasında duruyordum, öğleden sonranın aydınlık ortamında aşağıdan içerisi görünmezdi, pencereye bakılsa da ardındaki görülmezdi. Bu saatlerde rahatça pencerede durup dışarda olup biteni gözlemleyebilirim, dedim kendi kendime, ama kimse beni görmez. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü duvarın üzerine doğru yükselmek için yaptığı deneme başarısız olunca gene çevresini kontrol ederek kirlenen ayakkabılarını ve ceketini sildi, bu arada onun kollarının çok kısa olduğu dikkatimi çekti, terzi elinden çıkmış olmasına rağmen giysileri taşra tarzında dikilmişti, üstelik de Güney Almanya tarzında, beceriksizce, zevksiz, seçtiği kumaşlar bir küçük burjuvanın seçeceği türden, en itici olanlardandı, gece gündüz durmadan yukarıya yükselmek için çabalamayı ilke haline getiren ve bunlar içinde kendini kaybeden biri olarak bu giysilerin kendini iyi gösterdiğini sanıyordu. Bu enişteyi bize Titi Gölü halası kakaladı, diye düşündüm. Badenli şarap düşkününü, Badenli pirzola meraklısını, Badenli beyaz gömlekliyi. Caecilia'nın kocasının en iyi adam olduğunu söylemesine şimdi alaylı bir kahkaha atılır ancak, ama bu kahkahayı bu öğleden sonra atamayız ve bunu pencerelerin ardında bastırmak zorundayız. Bu adamın acınacak hiçbir yanı yoktu, bu ilişkiye girerken hiç suçsuz değildi, diye düşündüm, bir hafta sonra kız kardeşimin sıkıldığı bu ilişkiye girerken. Bununla Caecilia'nın tek başına başa çıkması gerekir. Ben buna karışmam, ama bu gözlem yapmayacağım ve bu konuda hiçbir düşüncem olmayacak demek değildir, diye düşündüm. Ama tam da böyle bir adamla her akşam yan yana oturma, bir de kız kardeşlerin eklenmesi düşüncesi dayanılır gibi değildi, çünkü onlar da benimle ne konuşacaklarını bilmezlerdi, tersine ben de onlarla ne konuşacağımı bilemezdim. Kazanın şokunu atlatmak, beni daha şimdiden ürperten bu hayata küskün kız kardeş yüzleriyle ve bir de buna eklenen, her türlü gereksiz ayrıntıya anlamsızca gülen eniştenin yüzüyle bir arada olmayı atlatmak yalnızca birkaç gün sürecek. Ancak küçük görülen ve bu yüzden de çekilmez olan bir çevreyle başa

çıkmak için kibir iyi bir araç değildir. Ama kibrimiz olmasaydı mahvolurduk, o aynı zamanda bu dünyayla başa çıkma aracı, yoksa, yani kibirli olmasak bu dünya bizi yiyip bitirir, bize hiç aldırış etmez. Biz bu dünyaya kendi kibrimizle karşı koymak zorundayız, bizi yiyip bitireceği zaman onu devreye sokmalıyız. Kendimizi kandırmayalım, diye düşündüm, budalalar diye adlandırdığımız, küçük gördüğümüz kişiler en aldırışsız olanlardır, onlar bizi tedirgin etmek, yıkmak ve sonuçta ortadan kaldırmak isterken, bizim ne hissettiğimiz umurlarında bile değildir. Kibirlilik bize karşı çıkan çevreyle başa çıkmak için en iyi araçtır, onlar bu kibirden korkar ve ona saygı duyar, benimkisi gibi sahte bir kibir olsa da diye düşündüm. Kendimizi kanıtlamak için kibri öne süreriz, doğrusu bu, ben hayatta kalmak için kibirliyim demek daha tutarlı bir söz. Ama kısa süre sonra kibrimizin sahte bir kibir mi, yoksa gerçek bir kibir mi olduğunu biz de bilemez hale geliriz ama bu soruyu durmadan sormak gereksizdir, bu bizi delirtir ve sonunda çıldırtır. Enişte min Max Bruch'un kim olduğunu bilmemesi benim umrumda değil çünkü annem onu sofrada herkesin önünde rezil ettiğinde o bunu bilseydi de daha iyi bir durumda olamazdı, annem aynı biçimde bana da şu veya bu soruyu yöneltebilir ve ben de buna yanıt veremeyebilirdim, ben de birçok şeyi bilmiyorum, kendimle ilgili olarak da çok az şey biliyorum, diye düşündüm, tıpkı şarap şişesi mantarı fabrikatörü gibi, zaten bir insanın ne kadar bilgili olduğu hiç fark etmez, tam tersine annemin hayranlık duyacağı kadar bilgili olan biri korkunç biçimde kafasız biri olurdu temelinde, yani bilgi budalası olurdu her zaman söylediğim gibi, ama şarap şişesi mantarı fabrikatörü Max Bruch'un kim olduğunu bilmenin, Friedrich Kienzel'in vesaire kim olduğunu bilmenin önemli olduğunu sanıyor. Bir tek Kant'ın kim olduğunu bilmemek onun için önemsiz olurdu, karakterine uygun olarak. Ama şarap şişesi mantarı fabrikatörünün karakteri yok, diye düşündüm. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünün karaktersizliğinden hep kuşkulandım, çaresizliğin ardına gizlenen bir karaktersizlik, daha yukarılara çıkma yolunda hiçbir engel tanımayan bir terbiyesizlik olarak. Caecilia bir sahtekârlığın kurbanı oldu, diye düşündüm, duvarın yanında duran enişteyi göz-

lemlerken. Kimbilir neler yapardı, diye düşündüm, burnunu nelere sokardı, deyiş yerindeyse. Ama, diye düşündüm sonra, eğer burnunu gerçekten bir yere sokacak olursa ulaşılması güç bir yere sokardı, kısacası daha da gülünç duruma düşeceği bir yere. Karaktersiz olmasa, diye düşündüm, kendisini hiç değilse bahçıvanlara çoktan sevdirirdi, ama bahçıvanlar ondan kaçıyordu, zaten bu da, onda güvenilmez bir şeyler olduğunun işareti, diye düşündüm, çünkü bahçıvanların insanlarla ilgili olarak akıl almaz bir içgüdüleri vardır. Bahçıvanlar kime güvenileceğini, kime güvenilmeyeceğini hissederler, şarap şişesi mantarı fabrikatöründen başından beri kaçındılar, ben bunu daha düğün olmadan önce fark etmiştim, açıkça ona güven duymuyorlardı ama herhangi bir yabancıya duyulabilecek bir güvensizlik değildi bu, tamamen kararlı bir güvensizlikti, şarap şişesi mantarı fabrikatörü onlara çaresiz biri gibi değil, karaktersiz biri gibi görünmüş olmalı, diye düşündüm. Bahçıvanların kime güvendikleri her zaman ilginç olmuştur, hiçbir zaman yanılmadılar. Biraz önce ondan kutuyu alış biçimleri bile, onların enişteye güvensizliklerine örnekti. Birdenbire, bu kadar uzun süre pencerede durup enişteyi gözlemlemekle zaman geçirmemi gülünç buldum ve aşağıdaki hole indim ama gene büyük büyükamcamız Ferdinand'ın resminin önünde durdum. Kendi kendime, Descartes'ım benim dedim, bu arada felsefi ihtişamını biraz yitirmiş, bu suratla *Denemeler* yazmış olamaz. Amalia mutfaktan çıkıp geldi ve şimdi akşamüzeri taziyede bulunmak üzere ilk misafirlerin yukarıya bize gelebileceğini söyledi, öğleden önce de bir düzine insan gelmiş, hem de yalnız başöğretmen, bölge doktoru gibi sırf aşağıdan, köyden değilmiş bunlar, onları karşılamaya hazır olmalıymışız, en iyisi holde olmasa da holün yakınında durmamızmış, şapel ya da mutfak, durulması gereken iyi yerlermiş çünkü taziyede bulunmak üzere gelenlerin hiçbirini yukarıya birinci kata çıkarmak istemiyormuş, zaten en iyisi birkaç kelime edip bu insanları gerisingeriye yollamakmış, bu en doğal şeymiş. Şimdi bize, buraya, temelinde iyice nefret ettiğim *insanların ta kendilerinin* geleceği düşüncesi tüylerimi diken diken etti, çevre kasabalardan orta sınıf insanlar, bu fırsattan yararlanarak kendilerinde bizi ziyaret etme hakkını bulacaklar,

üstelik de biz davet bile etmeden gelebilecekler, bir de utanmadan arabalarıyla parka kadar gireceklerdi. Meraklıların sırayla arabalarından çıkışı şimdiden gözümün önüne geliyordu ve o iğrenç taziye gevezelikleriyle bizi rahatsız edişleri, bizim de yüzümüzde buna uygun bir ifade takınışımız. Ben bu elleri şimdiye kadar hiç yapmadığım biçimde soğukkanlılıkla sıkacağım, diye düşündüm, bu el sıkış biçimi, hiçbir biçimde bu insanlarla derin bir bağım olmadığını gösterecek, diye düşündüm. Zihnimde bu el sıkışı prova ettim ve onlara söylemekle yükümlü olduğumu düşündüğüm o tatsız sözcükleri tekrarladım. Ama ben bu insanlardan ürkmüyordum, ben onlarla kısa yoldan ve beni sinirlendirmeyecek biçimde başa çıkacağım, diye düşündüm, benim korkum iki eski Nazi valisindendi, onlar cenazeye geleceklerini bildirmişlerdi, bunu biliyordum, bir de gelecek olan çok sayıdaki eski SS-subayından, ki ben onlarca yıldır bunların çoktan ölmüş olduklarını ya da gerekli cezalara çarptırıldıklarını düşünüyordum ama onlar, benim yıllar önce birdenbire haber aldığım üzere, saklandıkları yeraltından onlarca yıl bizimkilerle olan ilişkilerini sürdürmüşlerdi, annem ve babamla ve bizim diğer birçok akrabamızla ve şimdi de hepsi cenazeyi bahane edip, dedim kendi kendime, ilk kez açıkça yeniden topluluk içine gireceklerdi. Ama bu insanların cenazeye katılmalarını engelleme olanağım yok, diye düşündüm. Ben istesem de istemesem de onlar gelecekler. Eski Nazi valileri bundan kaçınmayacak. Aralarından bir tanesinin binlerce insanı bizdeki ve Almanya'daki hapishanelere yolladığını biliyorum, binlercesini bir imzasıyla Buchenwald'a, Dachau ve Auschwitz'e gönderdiğini, ötekinin de en az o kadar insanı, çoğunlukla da Yahudileri Macar ve Çekoslovak toplama kamplarına yolladığını biliyorum. Cenazelere mutlaka katılan *Dostluk Birliği*'nden hiç söz etmesek daha iyi, bu da zaten nasyonal sosyalizm taraftarı bir örgütten başka bir şey değil düşündüğüm kadarıyla, çünkü bunlar da tamamen nasyonal sosyalist bir düşünceye sahipler ve bunlar gittikleri ve bulundukları her yerde bugün gene durmadan nasyonal sosyalizm madalyalarını takıyorlar göğüslerine, hiç utanmadan, bugün bile büyük bir terbiyesizlikle, hiç saklamadan takıyorlar bunları. Nazi valilerinden

gerçekten ürküyordum ve onunla nasıl karşı karşıya geleceğimi bilemiyordum, babamın bu dostlarıyla, önce okul arkadaşları, sonra *hayat boyu arkadaşları* olan bu kişilere, hep öyle anardı onları, sonraları, savaştan sonra öğrendiğime göre onlarla çok yakın bir ilişki kurmuştu, oysa onların ihbarcı ve katil olduklarını biliyordu; bunu bildiği halde onlara gizlenecekleri bir yer gösterdi, onlara yiyecek sağladı, kendi deyişiyle bir tehlikeye maruz kalmamaları için gerekli her şeyi buldu. Onları yıllarca çocuk villasında saklamış, o zaman birer çocuk olan bizlerin hiç haberimiz olmadan, bizim yıllarca çocuk villasına adım atmamızın yasaklanmış olduğunu sonradan anımsadım, bilmecenin çözümü buydu, anne babamız savaştan sonraki yıllarda çocuk villasında nasyonal sosyalist arkadaşlarını saklamışlardı. Çocuk villasında oturulmuyor havasını vermeyi iyi başarmışlardı, dışardan görünüşünü harabeye çevirmişlerdi ama, içerde aranmakta olan ihbarcılar ve katiller ve *kan madalyaları sahipleri* kanımca, oldukça iyi bir yaşam sürmekteydiler, çünkü benimkiler asla yiyecek sıkıntısı çekmedi, her zaman, savaş sırasında ve sonrasında her şeye sahiptiler, deyiş yerindeyse bolluk içindeydiler, oysa o sırada annemin deyişiyle *geri kalan halk, açtı ve kırılıyordu.* Çocuk villası iki Nazi valisinin saklandığı yerdi, herhalde, diye düşünüyorum ama o çok sayıdaki SS-subayları da annem ve babamla dosttu, onlar da bizdeki bolluktan yararlanmışlardı, ben bu dönem hakkında zaman içinde yavaş yavaş bilgi edinmiştim, biz çocuklar için bu dönemin adı *İspanyol*du, ya on üç ya on dört yaşındaydım tahmin edilebileceği üzere. Ama çocuk villasına gitmememiz gerektiği sıkıca tembih ediliyordu. Ben on beş yaşındayken bize açılmıştı villa çünkü dönemde, orada oyunlarımızı oynadığımızı anımsıyorum. Çocuk villasını her zaman sevdiğim halde o benim için bugüne kadar onu kirletenler yüzünden hep ürkütücü göründü. Herhalde, diye düşünüyorum, annemle babam yalnız çocuk villasında değil, bizim çeşitli av kulübelerimizde de insanları sakladılar, kendi nasyonal sosyalist düşüncedaşlarını diyebiliriz, hele Weieregg üzerindekinde, sanırım orası ulaşılması en zor olanıdır. Ama tüm bu gariplikler üzerine annemle babamın ağzından asla bir kelime çıkmazdı, hiçbir şekilde ağızlarından bir kelime

alamazdınız, her türlü bilgiyi vermekten kaçınırlardı, ama bu insanlarla ölünceye kadar sürdürdükleri düzenli mektuplaşma, onlarla ne kadar sıkı bağlarının olduğunun savı. Amerikalılarla akşam yemeğine oturdukları ve General Eisenhower'i şampanyalı kahvaltılarında övmeye başladıkları sırada, Nazi valileri birkaç yüz metre uzakta çocuk villasında ve belki de onlardan hiç de aşağı kalmayan bir rahatlıkta oturuyor ve içki ve yiyecek lüksü konusunda hiçbir şeyden vazgeçmiyorlardı, diye düşünüyorum. Wolfsegg her zaman sapık bir yer oldu ve annemle babam sapık Wolfsegg'i en uç sınıra taşıdılar, diye düşünüyorum. Büyük bir ihtimalle avcılar da, bu kuşkusuz sapık Wolfsegg sırrından haberdardılar, diye düşünüyorum, bahçıvanlara mutlaka güvenemediler, diye düşünüyorum. Şimdi bu insanları, diye düşündüm, karşılayacağım ben, başka çarem olmayacak. Bu insanların hepsi bugün iyi durumda yaşıyor, gerçekten de hiç korkusuzca ülkenin en güzel köşelerinde yaşıyorlar, üstelik de her biri devletten çok yüksek bir emeklilik maaşı alıyor. Ama bugünkü toplum bunu hak ediyor, diye düşündüm, bu sapıklığı hak ediyor çünkü kendisi de tamamen sapık. Ama temelinde, diye düşündüm, bu Nazi valileri ve SS-subayları ve *kan madalyaları taşıyıcıları* onların adamları, *onlar*, çoğu kez söylendiği gibi bugün hâlâ değil, *özellikle bugün onların* büyük ölçüde kendilerine örnek aldıkları kişiler, benim taşra halkı dediğim bu nasyonal sosyalistler onların sürekli ağızlarının içine baktıkları gizli Führer'leri. Benim taşralı halkımın bu gizli Führer'lerinin ellerini sıkmak zorunda kalacağım, diye düşündüm. Bu gizli Führer'lerin cenaze alayı harekete geçtiğinde en önde yer almalarını engelleyemeyeceğim. Üzerime doğru geldiğini gerçekten gördüğüm *en korkunç şey*, bu eziyetten şimdiden iğreniyordum. Yüzlerinde, başıma geleceklere gülen bir ifadeyle kız kardeşlerim, şimdiye kadar cenazeye katılacaklarını bildirenlerin listesini vermişlerdi, o iki Nazi valisi ve SS-subayları ve kan madalyaları taşıyıcıları bu listede en başta yer alıyordu. Ama bu durumla başa çıkmak zorundayım, diye içimden kendime hâkim olmaya çalıştım. Bu Nazi valileri ve SS-subayları ve kan madalyası taşıyıcıları yalnız günlerce değil, haftalarca Wolfsegg'de kalırlar ve dolaşırlar ve annemle babam tarafından

beslenirlerdi, biliyordum bunu, evet, onlarca yıl, zaten Georg Amcamın anne babasının evinde oturmaktan tiksinmesine bu neden oldu, tıpkı bana olduğu gibi, bu insanların ziyarete geleceği söylendiğinde ben hep o arada bir yerlere gitmeye zorlanırdım. Avusturya'daki en büyük bela Katolikliğin yanı sıra nasyonal sosyalizmdir, diye düşündüm, İtalya'da ise Katolikliğin yanı sıra faşizmdir. Ama İtalya'da her şey daha farklı, İtalyanlar bugüne kadar ne faşizmin ne de Katolikliğin kendilerini yiyip bitirmesine izin verdiler, bu iki bela tarafından çoktan yenip yutulmuş Avusturyalıların aksine. Piskoposların, arkasında, ki aralarında iki başpiskopos vardı, diye düşündüm, çünkü Spadolini en önemli başpiskopos, onların arkasında Nazi valileri ve SS-subayları ve kan madalyaları taşıyıcıları yürüyecek, *uygun adımla,* deyiş yerindeyse. Ve sonra bunların arkasında bizim nasyonal sosyalist halkımız, diye düşündüm. Ve bizim nasyonal sosyalist Katolik orkestramız onlara müzikle eşlik edecek. Ve nasyonal sosyalist küçük havan topları atılacak mezarlığın rampasından ve Katolik Kilisesi çanları çalınarak buna eşlik edecek. Eğer şansımız varsa, diye düşündüm, tüm tören sırasında bizim nasyonal sosyalist güneşimiz de parlayacak ya da yağmur yağacak şansımız yoksa, nasyonal sosyalist bir yağmur. Kız kardeşlerim ve ağabeyim Johannes benim deyişimle bu gizli Wolfsegg'in içine alınmadı, artık çocukluktan çıkmaya başladığımız zaman bile böyleydi, daha çok da kız kardeşlerimin budalalığı annemle babamın onlara en ufak biçimde bile olsa bunu fark ettirmemelerini sağladı. Çünkü biz on dört ya on beş yaşlarındayken birdenbire çocuk villasına gitmemize izin verildiğinde, doğal olarak şimdiye kadar neden buraya giremediğimizi sorduk, bunu merak ediyorduk, şimdiye kadar çocuk villasına girmemizin bize neden yasaklandığını sorduk, evet *yasaktı, ona yaklaşmak bile yasaktı.* Eski parti yoldaşı anne babamız buna cevap vermedi. Ama doğal olarak sırlarını ömür boyu saklayamadılar, günün birinde her şey ortaya döküldü, Nazi valilerinden biri Wolfsegg'e gelip aşağıda holde karşılandığında, çocuk villasında geçirilen dönemden söz edilmeye başlandı, *yaşamının en güzel yıllarıymış,* benim yanımda bunları söyledi. Ben orada durmuş ve Nazi valisi ve kan madalyası ta-

şıyıcılarının ve arkadaşlarının dört yıla yakın bir süre çocuk villasında en iyi durumda yaşadıklarını, *nasıl* yiyip *nasıl* içtiklerini duymak zorunda kalıyordum, anneme karşı duyduğu o ünlü minnettarlık denilen duyguyla kendini tutamıyordu, ben yanında olduğum için anne bunları duymak istemiyordu, ama Nazi valisi hiç durmuyor, gittikçe daha yüksek sesle konuşuyor ve ağzından gittikçe daha da hayranlık dolu bir minnettarlıkla çıkan söz yığını durdurulamıyordu. En çok da temiz havayı ve her gün özellikle annem tarafından ona ve onunla birlikte varlıklarını sürdürenlere getirilen taze yumurtaları ve bizim Wolfsegg ineklerinin taze sütünü övüyordu. Bütün holü *Nazi valisinin çınlayan kahkahası* sarmıştı, durmadan dile getirdiği teşekkür nutku bu kahkahayla kesiliyor ve nutuk sonra gene başından başlıyordu. Şimdi Altausee'de oturuyor ve kendisine devletin ödediği aylık emekli maaşının keyfini sürüyordu, devletin verdiği tüm diğer emekli aylıkları gibi her altı ayda bir otomatik olarak yüzde dört ya da beş artırılıyordu maaşı ve devlet tam otuz yıl önce onun zalim eylemleri ve şiddet uygulamaları davasının tam anlamıyla üstünün örtülmesinden sonra, deyiş yerindeyse gözünü bile kırpmadan ona bu hakkı tanımıştı. Ve ben her zaman Wolfsegg'deki düş kırıklıklarımdan kurtulmak için ziyarete gittiğim Wolfsegg'in aşağısında Kropfing'de oturan madenci Schermaier'i düşündüm, o madenciliğin yanı sıra ömrü boyunca karısıyla birlikte, üç ineği olan ufak bir çiftlikle uğraştı, onlar benim Wolfsegg yakınında hiç kimseye bağlı olmadığım gibi bağlandığım insanlardı, bugün bile öyledir, Wolfsegg'e ne zaman gelsem onları mutlaka ziyaret ederim, Schermaier savaşta bir komşusu tarafından ihbar edilmişti *İsviçre radyosunu dinlediği için.* En iyi okul arkadaşı Schermaier'i ihbar etmişti ve onu mahkeme sonunda Alman toplama kamplarının Hollanda şubesi olan Garsten Tutukevi'ne yollamışlardı. Kendi komşusu ve bir zamanlar en iyi arkadaşı olan adam onu iki yıl boyunca evinden uzaklaştırmış ve o hapishane ve insan kıyma kurumlarına göndermişti, yarın gelecek olan Nazi valilerinin suçuydu bu. Schermaier ihbar edilmiş ve tutukevlerine ve toplama kamplarına yollanmıştı ve bu yüzden öyle ya da böyle tüm yaşamı mahvedilmişti, diye düşündüm ve sonradan hiç

kimse bunu sormadı, Schermaier bu zalimlik yılları için en ufak bir tazminat alamadı. Onu ihbar eden ve cezaevlerine ve toplama kamplarına yollayan komşusu savaştan sonra diz çöküp yalvarmıştı ondan intikam almaması için. Schermaier intikam almadı, bu konu hakkında artık konuşmuyor, kimseyle, yalnızca ben onların yanında olduğum ve onlarla birlikte sade yiyeceklerinden yediğim zamanlarda karısı gözyaşlarına boğuluyor ara sıra, çünkü bugün bile o günlere dayanamıyor; Schermaier'e tazminat ödenmedi ya da yalnızca komik bir para verdi devlet, nasyonal sosyalist canavarların ona çektirdiği acılara karşılık olarak, oysa bugün Altausee'de yaşayan kitle katili aynı devletten kendisine her ay gönderilen yüksek bir maaş alıyor, bu para lüks içinde yaşamasını sağlıyor, diye düşündüm. Schermaier yaşamı boyunca aşağılandı ve devlet bu aşağılamadan onu kurtarmadı, diye düşündüm, Altausee'de yaşayan kitle katili, aynı devlet tarafından, vatandaşlık hakları diye anılan tüm haklardan daha savaş biter bitmez yararlandırıldı ve böylece düşüncesi ve eylemi onaylanmış oldu. Bu devletten nefret ediyorum, diye düşündüm, bu devletten nefret etmekten başka bir şey yapamıyorum ve bu devletle hiçbir ilişkim olmasın istiyorum, hiç değilse en zorunlu olan ilişki dışında, diye düşündüm. Bu devlet kesin karaktersizliğini o kadar sık savladı ki, artık kabul göremez, isterse kendini her gün ve mümkün olan her yerde ve her koşulda sosyalist, ilerici olarak tanımlasın ya da demokrat olarak, her zaman yaptığı gibi, gene de o korkunç, karaktersiz, utanmaz bir devlet, diye düşündüm, bu korkunçluğundan ve karaktersizliğinden ve utanmazlığından hiçbir zaman utanmadı, tam tersine bu iğrençliklerini önüne çıkan her fırsatta övmeye bile kalkıştı. Ne biçim bir devlet bu, diye soruyorum kendi kendime, bir kitle katilinin evine yüklü bir emeklilik maaşı gönderiyor ve ona şeref madalyaları takıyor, onu göklere çıkarıyor ve Schermaier'le asla ilgilenmiyor? Kitle katilini lüks içinde yaşatan ve Schermaier'i unutan bu devlet nasıl bir devlet? diye düşündüm. Schermaier'i elime geçen ilk fırsatta ziyaret edeceğim, diye düşündüm ve dışarıya çıktım. Orkestra Haydn'a çalışıyordu, bahçıvanlar Wolfsegg cenaze arabasını çiftlikten çıkarıp limonluğun arkasına götürüyorlardı, şarap şi-

şesi mantarı fabrikatörü onların yolunda duruyordu, ona geri çekilmesini söylediler, geriye çekildi. Kız kardeşler limonluktaydı. Ben içeriye girip girmemeyi düşündüm. Schermaier ne Katolik ne de nasyonal sosyalist biri, diye düşündüm. Onun gibi birçok Schermaier yok, diye düşündüm ama varlar. Schermaier'in karısı gibi birçok kadın yok ama varlar. İnsan ararsa bulamıyor, ama onlar varlar. Sonunda limonluğa girdim. Kız kardeşler tabutların önünde durmuş çelenkleri düzeltiyor, üzerlerindeki yazıların okunur biçimde durmalarını sağlıyorlardı. Nazi valileri çelenklerini göndermişlerdi bile. Elimden gelseydi annemin içinde yattığı tabutun kapağını açardım, ama *doğal olarak* bu mümkün değildi, ama bu düşünceyi taşıyordum, kafamda hep annemin yattığı bu tabutun içine bakma isteği vardı, bu arada *yatma* fiili bana garip geldi. Babamın yüzü artık çökmüş, gri bir yüzdü, üzerinde sarı lekeler oluşmuştu, bunu limonluğa ilk girişimde fark etmemiştim. Johannes tanınmayacak haldeydi. Yüzü tamamen yabancıydı, iticiydi. Bahçıvanlar tabutların altına büyük buz kalıpları yığmışlardı, artık oldukça belirgin bir biçimde görünen ve iyice ilerlemiş olan çürüme sürecini geciktirmek için, mevsim cesetler için uygun koşullar sağlamıyordu. Buz kalıplarını Grieskirchen bira fabrikasından edinmişlerdir, diye düşündüm. Tabutlar pahalı olmalıydı, belki de en pahalıları, diye düşündüm. Ama hiç değilse süslü değillerdi. Tahta, başka bir şey değil. Babamın ve Johannes'in ellerini kenetlemişlerdi, çünkü her zaman böyle yapılır, dedim kendi kendime, ama ben babamın ve ağabeyimin kenetlenmiş ellerinin görüntüsünü yalnızca iğrenç buldum. Babama Steyr giysisi denilen bir giysi giydirmişlerdi, pantolon kenarları geniş şeritli, devrik yakada iri geyik boynuzu düğmeler, diye düşündüm, ağabeyime de Brüksel'den aldığı en sevdiği av giysisini. Tabutlara biraz daha yaklaştım, kız kardeşlerim kenara çekilmişlerdi, o sırada beni rahatsız etmiyorlardı. Benim tabutların önünde güvenle durmam onlara itici gelmiş, hiç değilse sinirlendirmiş olmalıydı, kendimde kesin bir hareketsizlik saptadım. Ben titrediğimi zannederken gövdemde hiçbir şey kıpırdamıyordu. Katafalkta duranlara sanki beni hiç ilgilendirmiyorlarmış gibi baktım, sanki yabancılarmış gibi. Yüz hatları

yoktu artık, yüzleri bile yoktu. Çabuk çürüyorlar, diye düşündüm. Bir an önce gömülmeliler, yoksa havayı berbat edecekler, limonluk çoktan onların kokularıyla dolmuştu, et kokusuyla, tatlımsı iğrenç bir kokuydu bu, daha çocukken bile dayanamazdım buna annemle birlikte katafalka konanların yanına gittiğimde. Katafalka konanlar ben daha çocukken bile bana dayanılmaz gelirdi, ama annem beni onlarla hep karşı karşıya getirirdi, beni cenazelere götürürdü, dolayısıyla da katafalka konanların yanına, Johannes'i götürmezdi, neden Johannes'i değil de hep beni götürdüğünü nasıl açıklayacağımı bilemiyorum. Böylece katafalka konanlar kısa süre sonra bana yabancı olmaktan çıktı ama onları görmeye hep annem tarafından zorlandım, bana kalsa onların yanına asla gitmezdim doğal olarak. Kız kardeşler arkamda duruyorlardı, nefes alışlarını duyuyordum ama ne düşündüklerini bilmiyordum, mutlaka benim soğukkanlı bir insan olduğumu, her zaman onlara karşı olduğum gibi duygusuz olduğumu düşünüyorlardır, en azından beni her zaman *soğuk, duygusuz* olarak tanımlamışlardı. Haklı mı, yoksa haksız mıydılar karar veremiyorum. Ama ben denildiği gibi tabutların önünde ne soğukkanlı ne de duygusuz olarak duruyordum, tam tersine *dehşete* kapılmıştım diyebilirdim, bu söz bana korkunç görünmeseydi ama kıpırdamıyordum, gövdem kıpırdamıyordu. Annemle babamın ölmesini hiçbir zaman istemedim, dedim kendi kendime cesetlerinin önünde dururken, bir an bile ölmeleri düşüncesini aklımdan geçirmedim, önlerinde duruyor ve kendi kendime onlara her zaman küfür savurduğumu, onları her zaman küçük gördüğümü, hiçe saymadığımı ama küçük gördüğümü ve bunun için de her türlü nedenim olduğunu söyledim, deyiş yerindeyse onları yerin dibine batırmış ama asla onların ölmesini istememiştim. Ölmeleri kuşkusuz korkunç bir şey, diye düşündüm. Johannes'e gelince, bir çocukluk arkadaşımı kaybettim, ama bu çocukluk artık iyice uzakta olduğu için, neredeyse otuz yıldan fazla diye düşündüm, şimdi bu ölü Johannes'e ağlamak için nedenim yoktu, bu gibi anlarda belki de severek ağlayabilirdim, ama kız kardeşlerim arkamda duruyor ve belki de ağlamamı bekliyorlardı, deyiş yerindeyse, gözyaşlarına boğularak zırlamamı, ama ağla-

madım, zırlamadım, yalnızca hareket etmedim. Annemin tabutuna yaklaştım ve kapağı açmaya çalıştım, birdenbire aklıma gelen hangi düşünceyle olduğunu bilmiyorum, ama tabut çoktan vidalanmıştı. Bu denememden sonra geri çekildiğimde denememin kız kardeşlerime verdiği üzüntüyü hissettim, onlara hiç beklemedikleri anda dönüp baktım, bilerek bu kadar çabuk döndüğüm için yüzlerindeki acılı, hatta korkunç ifadeyi gördüm. Tabutların önünde daha uzun durmak benim için olanaksızdı, döndüm ve limonluktan dışarıya çıktım. Bahçıvanın birine annenin tabutunun neden vidalandığını sordum. Tabutun cenaze işlerini yapan firma tarafından Wolfsegg'e vidalanmış olarak getirildiği cevabını aldım, öteki ikisi vidalanmamışmış ama anneninki öyleydi. Parçalanan, kafası kopan cesedi hemen hiç çekinmeden tabuta koyup tabutu da vidaladılar, diye düşündüm. Birisinin aklına gelip de parçalanan cesedi bir kere daha görmesin diye. Ama benim aklıma geldi bu, dedim kendi kendime. Ama doğal olarak tabutu bir kez daha açtırmayacağım, diye düşündüm. Bir an tabutu gene açtırma düşüncesi geldi aklıma ve bununla ilgili emrin nasıl verilebileceğini düşündüm, sonra bunu kendime gene yasakladım, bir kere daha bu tabutu açtırma ve parçalananı görme düşüncesini kafamdan geçirmeyi de, akıl almaz bir şey olurdu bu, gene de tabutu bir kere daha açtırma düşüncesinden kendimi kurtaramıyordum, bahçıvanlara açtırmalı, dedim, kız kardeşlerim görmeden. Annenin tabutunu açtırma düşüncesinden bir türlü kendimi kurtaramadım ve bu düşünceyle uzun süre limonluğun önünde bir aşağıya bir yukarıya gidip durdum, o sırada kız kardeşler limonlukta kalmışlardı. Bu düşünceden vazgeçmek zorundaydım ve kendimi bu düşünceden uzaklaştırabilmek için örneğin bahçıvanlardan birini çağırıp ona buz kalıplarının yarın sabaha kadar yeterli olup olamayacaklarını sordum, cenaze töreni saat ona konmuştu, oysa her zaman saat on birde yapılır ama bizimkilerden biri gömülecekse saat onda olurdu. Buz kalıplarının bundan sonra dört gün için daha yeterli olduklarını söyledi bahçıvan. Benden kendi adını işitmesine şaşırmıştı, insanlar biz birkaç yıl uzaklaştığımızda onların adlarını unutacağımızı sanıyorlar, ama benim isim hafızam her zaman güçlüydü, tabii ki

bahçıvanın adını biliyordum, diğer bütün bahçıvanlarınkini de. Bahçıvanla yaptığım buz kalıplarıyla ilgili kısa sohbetle annemin tabutunu açtırma korkunçluğundan kendimi uzaklaştırmak istemiş ama bu kadar kısa sürede bunu doğal olarak başaramamıştım ve limonluğun önündeki çakıl taşlı tabanı temizlemekte olan bahçıvanla konuşmaya dalıp ona birlikte okula gittiğimiz zamanları anımsayıp anımsamadığını sordum, anımsıyordu. Okul arkadaşlarımızdan birkaçının adlarını saydım, bütün bu adları onlara ait bağlamlarla bir araya getirebildi, bahçıvana hoş, aynı zamanda da gülünç olan okul anılarını anımsattım, kendini tutamayıp bunlara hemen güldü, ama bu gülüşünü kız kardeşlerimin gelmesiyle hemen kesti, onlar benim limonluğun önünde durup bahçıvanla sohbet ettiğimi bilmeden limonluktan çıkıp gelmişlerdi. Yanımda duran kız kardeşleri dikkate almadan bahçıvanla ortak okul zamanlarımızı konuşmaya devam ettiğim sırada, büyük bir kararlılıkla aklımdan yalnızca annemin tabutunu açtırma düşüncesinden uzaklaşmak geçiyordu, ama gene de bu düşüncenin pençesine düşmüştüm, daha çok da tabutun içinde gerçekten ne olduğunun kontrol edilmesi gerekir, diye düşünüyordum, bu tabutla birlikte gerçekten de annemizi mi gömüyorduk, yani onun bütününü mü, yoksa yalnızca parçalarını mı, bahçıvana bu buz bloklarının ne kadar ağır olduklarını sordum, bunu sorarken, benim annenin bütününün olduğunu varsaydığım tabutta gerçekten bütününün olmayabileceğini düşünüyordum aslında hiç durmadan, ama doğal olarak bu düşünceyi dile getirmeye asla cesaret edemedim, kendi kendime bile söyleyemedim. Kız kardeşler kenarda duruyor ve bahçıvanla yapılan bu konuşmaya karışmıyorlardı, onlar hiçbir zaman bahçıvanlarla özel bir şey üzerine konuşmamışlardı, bahçıvanlara karşı hiçbir ilgi de duymamışlardı, yaşam koşullarına da, onların adlarını da hiç öğrenememişlerdi, hiçbir adı sanıyorum, Wolfsegg'deki hizmetkârların hiçbirinin adını, bahçıvanlarla iş dışında bir şey konuşmak onların akıllarına bile gelmezdi, ben sırf bu yüzden bahçıvanla konuşmayı uzattım, ona, elbette kız kardeşleri düşünerek ama aynı zamanda onları tamamen görmezden gelerek, onlarca yıl önce, ben henüz beş ya da altı yaşındayken ba-

na fıstık ağacından düdük oyan *babasının* ne zaman öldüğünü sordum. İki yıl önce, dedi bahçıvan, aslında ben bahçıvanın babasının ne zaman öldüğünü hiç merak etmiyordum, bu soru annemin tabutunu açtırma korkunçluğundan kendimi uzaklaştırmak için bir bahaneydi yalnızca, aynı zamanda da kız kardeşlerime sırtımı dönmek, şu anda bilemediğim bir nedenle onları cezalandırmak içindi. Uzun süre bahçıvanla konuştum ve tabutu açtırma düşüncesinden kendimi kurtaramadım, kız kardeşleri umursamayarak ve bahçıvanla daha da çok konuşarak, ona Wolfsegg'de bu kadar uzun yıllar boyunca bu koşullar altında çalışmanın şaşılacak bir şey olduğunu söyledim, bunlar hiç de kolay değil, dedim bahçıvana, yan tarafta duran kız kardeşlerin bunu duyduklarının bilincinde olarak. Wolfsegg'deki koşullar her zaman çok zordu, dedim, daha fazla açıklama yapmadım, buna gereksinimim yoktu, çünkü Wolfsegg koşullarının her zaman güç olduğunu söylerkenki ses tonumla zaten her şey söylenmiş olmuştu, bu Wolfsegg koşullarıyla ilgili olarak söylemek istediklerimin hepsi, bahçıvan da hemen ne demek istediğimi anlamıştı, yani buranın efendilerinin her şeyi her zaman güçleştirdiklerini, onlarca yıldır, evet onlarca yıldır. Öte yandan, dedim, bizim için, bununla da hepimizi kastediyordum, kendisi gibi iyi işçilere sahip olmak çok iyi bir şey. Kız kardeşler tüm dikkatleriyle dinliyorlardı. Öyle bir duruyorlardı ki, ne bahçıvana ne bana bakmak zorunda kalıyorlardı, yani bana ve bahçıvana sırtlarını dönmüşlerdi, Caecilia ayakkabısının birinin ucunu yolun yanındaki toprağa batırıyordu, sanki oraya bir harf çizecekmiş gibiydi, küçük bir çocukken de hep böyle yapardı, Amalia ile benim anlamadığım bir şey hakkında konuşuyordu, ama bu yalnızca bahaneydi, çünkü her ikisinin de tüm dikkati benim bahçıvanla konuştuklarıma çevrilmişti, böylece üçümüz de birbirimizi karşılıklı dinleyip gözetleyebilelim diye kendi bahanelerimizi kullanmıştık, ben bahçıvanı o anda nasıl kullandımsa, çünkü onun beni yalnızca o korkunç annenin tabutunu açma düşüncesinden uzaklaştırması gerekiyordu, onların ikisi de birbirini kullanmıştı beni dinlemek için. Bahçıvanı bırakıp kız kardeşlere katıldım, kız kardeşler beni korkunç düşüncelerimden sıyırabilir, diye düşünüyordum, içimdeki ah-

laksız düşünceleri susturabilirlerdi, onların hemen hemen hiç kesilmeyen ve belki de korkunç felaketten kaynaklanan çenesi düşüklükleri beni bu düşüncelerden uzaklaştıracaktı. Kız kardeşlere benimle birlikte çocuk villasına gelmelerini söyledim. Onlara bu öneriyi neden yaptığımı kendim de bilmiyordum. Üçümüz birden ilerideki çocuk villasına gittik. Çocuk villasına giden yolda, Schermaier'in hiçbir zaman cezaevleri ve zindanları ve Hollanda toplama kamplarındaki tutukluluğu hakkında konuşmadığını düşündüm, o konuşmuyorsa ben de bir gün bunları yazarım, yazmayı planladığım *Yok Etme*'de diye düşündüm, Schermaier hakkında yazacağım, ona yapılan haksızlık, ona karşı işlenen suç hakkında. Bayan Schermaier her ikisi için de bu derece talihsiz ve acı olan dönemi anımsayınca ağlıyordu yalnızca ama o da hiçbir zaman neden ağladığını anlatmıyordu. Bu yüzden *Yok Etme*'de onlardan söz etmek benim görevim, nasyonal sosyalist dönemde çektikleri acılar hakkında konuşmayan, yalnızca arada sırada bu yüzden ağlamaya cesaret edebilen yığınla insanı temsilen bu insanlardan söz edeceğim, yaşadıklarından nasyonal sosyalist düşünce ve eylemin sorumlu olduğu Bayan Schermaier'den, onlarca yıl iyice bastırıldıktan sonra bugün yalnızca sessizce geçiştirilen nasyonal sosyalist cinayetlerden söz edeceğim. Schermaier hakkında, nasyonal sosyalist toplumun, onu yok etmediyse de, karşılığında hiçbir cezaya çarptırılmadan onun tüm yaşamını mahvetmiş olması dışında bir şey yazmayacağım. Çocuk villasına giderken, Schermaier'a karşı işlenen bu suçu *Yok Etme*'de anlatarak onun elinden bu toplum tarafından alınan hakkı geri veremesem de, gene de kendi tarzımda buna dikkati çekme sözü verdim kendime. Gün olur da onu kâğıda dökmeyi başarabilirsem, *Yok Etme* bana bu konuda en iyi fırsatı verecek, diye düşündüm. Schermaierleri anımsayarak, annemin tabutunu açtırma korkunçluğunu unuttum, çocuk villasının orada çocuk villasının kilidini açan kız kardeşlere, onların da iyi tanıdıkları Schermaierlerin, aklımdan çıkmadığını, hiç çekinmeden onların tanıdığım en iyi insanlar olduklarını söyleyebileceğimi, nasyonal sosyalizmin tüm korkunçluğunu, *valışetini* özellikle onlara uyguladığını söyledim. En iyi okul arkadaşı onu ihbar etti, dedim tam Caeci-

lia çocuk villasının kilidini açarken, onu haince ihbar etti, onu toplama kampına gönderdi, bu çıkmıyor aklımdan, Roma'da sık sık yatağıma yatıyor ve halkımızın binlercesi, hatta on binlercesinin bu gibi haince bir vahşilikle suçlu duruma düştüğünü ve susarak bunu geçiştirdiğini düşünüyorum. Halkımızın binlerce ve on binlerce vahşet hakkında susması bu vahşetin en büyüğü, dedim kız kardeşlere. Bu halkın susması en garip olan şey, dedim. Bu halkın susması en korkunç olan şey, bu suskunluk o vahşetten daha da korkunç, dedim. Benim bu katilleri karşılamam gerektiğini düşünmek bile yetiyor, dedim. Ben onların ellerini sıkmayı reddediyorum, dedim. Onların cenazeye katılmalarını engelleyemem, dedim, ama onlara elimi uzatmam. Çünkü o zaman ben de vahşi bir suç işlemiş olurum. Özellikle de çocuk villasında, çocukluğumun en sevgili binasında, dedim, anne babamız bu hain canileri sakladılar, hatta onlara lüks bir yaşam sağladılar, hem de en büyük kıtlık zamanında. Ve bundan hiçbir zaman utanmadılar. Tam tersine, bu hainlikle övündüler üstelik, dedim. Kız kardeşler tüm bu süre içinde suskun kaldılar. Anne babamız da suçlu, dedim, çünkü bu hain insanları koruyup sakladılar, oysa onlar mahkemelere çıkmalı, cezalandırılmalıydılar. Doğal olarak da ölüm cezasına çarptırılmalıydılar, dedim. Kendi katillerine nasıl davranıldığını, bu bin kez cinayet işlemiş olanların özgürce nasıl dolaştıklarını, üstelik de hain ve aşağılık bir lüks yaşam sürebildiklerini gören Schermaier gibi insanların içinden kimbilir neler geçiyor, dedim, oysa onlar unutulmuşları, üstelik de en sefil biçimde unutulmuşları oynamak zorundalar. Bu devlet tıpkı benim ailem gibi, tam olarak nasyonal sosyalist cinayetler için yaratılmış. Hele Katolik Kilisesi, diye ekledim, o da daha iyi değil. O da yalnız kendi çıkarına göre davranıyor, konuşulacak yerde susuyor, dedim, kendisi için tehlikeli olan yerde binlerce yıldır kullandığı İsa Peygamber'in arkasında siper alıyor. Başlarını eğerek tabutların arkasında yürüyecek olan bu insanlardan iğreniyorum, dedim, hiç sıkılmadan, tam tersine toplumumuzun en saygı duyulan kişileri olarak yürüyecekler. Ben, dedim, her zaman nefret ettiğim bu insanlardan kendimce kaçacağım, onları yanıma yaklaştırmayacağım, ben annem, ben babam değ-

lim, dedim. Çocuk villası neredeyse tamamen boşaltılmıştı. Benim daha bir yıl önce holde, sağlı sollu duvarlarda ve alt kat odalarının duvarlarında asılı olduğunu gördüğüm güzel resimler nereye gitmiş, diye düşündüm. Anne atalarımızın yaptığı resimleri Wels'teki bir antikacıya satmış öğrendiğime göre, *satıp savmış*. Annemin özellikle de orijinal sanat yapıtlarına karşı her zaman anlayışsız oluşu bana hep çok acı gelmiştir. Babam zaten resimleri hiç beğenmezdi ya da yalnızca ona çok değerli oldukları söylendiğinde beğenirdi, bu annemi de etkilerdi ama, o kadar. Her ikisin de sanat anlayışı yoktu. Böylece çocuk villasının alt katının duvarları birdenbire soğuk ve itici olmuştu, oysa bir yıl önce ne kadar çekiciydiler, diye düşündüm. Ama çocuk villası burada uzun zaman iki kitle katilinin oturması gerçeği yüzünden zaten alçalmıştı, hatta imkânsız olmuştu, diye düşündüm. Öte yandan da ben o anda gene özellikle çocuk villasını düzelttirmeyi geçirdim aklımdan ve bu düşünce birden daha iyi göründü, birdenbire bu düşünceyi sevdim, kız kardeşlere de hemen, burada ne olmuşsa olmuş, ilk düzelttireceğim bina çocuk villası, her yanını yaptıracağım, o gene, alçaltılmadan önceki durumuna gelmeli, dedim. Çocuk villası Wolfsegg binalarının en güzeli, dedim. Yaz da restorasyon için en iyi mevsim. Wolfsegg parası insanlara geçmeli, dedim, bu paraların bankalarda küflenmesine izin vermek çılgınlık. Kız kardeşler beni anlamadılar. Her ne olursa olsun burası havalandırılmalı, dedim kız kardeşlere, benimle birlikte tüm pencereleri açmalarını kastediyordum, çocuk villasında acayip rutubetli bir hava var, dedim ve böylesi güzel, sıcak bir günde pencereler açılmalı ve kız kardeşlerim sırasıyla bütün pencereleri açarlarken, önce alt odalarda, sonra yavaş yavaş yukarıdaki odalarda, ki bu işi hep susarak yapıyorduk, Caecilia ve Amalia da pencerelerin açılması sırasında işitilir biçimde konuşmamışlardı, ben, henüz üç ya da dört gün önce Gambetti'ye çocuk villasının iyi bir betimlemesini yaptığımı düşündüm, pencerelerin açılması sırasında bunun iyi bir betimleme olduğu ortaya çıktı, odalar tıpkı Gambetti'ye anlattığım gibi büyük, bu yüksek pencereler, bir tek çocuk villasının pencereleri ana binanınkiler gibi yüksek, ama ne avcı evinin ne de bahçıvan evininkiler böyle, tavanlarda aynen

Gambetti'ye tanımlamaya çalıştığım kabartmalar var, klasik oyunlardan bir yığın sahne, örneğin Lessing'in *Nathan*'ından ya da *Haydutlar*'dan ya da *İlk Faust*'tan. Bugün kimse bu kabartmaları kimin yaptığını söyleyemiyor, ama ben bunların, geçen yüzyılda çok sayıda olan gezgin sanatçılar tarafından yapıldığını sanıyorum, bunlar iyi bir yemek ve bir çift ayakkabı karşılığında çoğunlukla aylarca, hatta yıllarca bir yerde kalırlardı böylesi sanat yapıtları yaratmak için. Kız kardeşlerin kabartmaların içeriğinden haberleri yoktu, *Nathan'dan*, dedim, ama hemen fark ettiğim üzere bu da bir işlerine yaramıyordu, *İlk Faust*'u biliyorlardı ama tavanda resmedilen sahneyi anımsamıyorlardı, *Haydutlar*'ı doğal olarak okulda duymuşlardı, ama oyunun kendisini unutmuşlardı, yalnızca başlığı kalmıştı akıllarında, başkaca bir şey değil, bir de *klasik bir şey* olduğu. Onlara *Haydutlar*'la ilgili bir ipucu vermeyi denedim ama bununla ilgili onlara bir şey açıklamaktan hemen vazgeçtim, çünkü çabamın tamamen boşa gideceğini görmüştüm. Görüyordum ki, Gambetti'ye bu kabartmaları oldukça iyi tarif etmiştim, o beni dikkatle ve uzun süre dinlemişti. Bu anonim sanat üzerinde Roma okulunun etkisi yadsınamaz, demiştim Gambetti'ye, özellikle de Alpler'in kuzeyindeki tüm kabartmalarda İtalya'nın etkisi hemen görülür, İtalyanlar her zaman en iyi kabartma ustaları olmuşlardır, demiştim Gambetti'ye, şimdi Gambetti'ye çocuk villasındaki kabartmalarla ilgili söylediklerimin hepsini iyice anımsıyordum. Bir kez iyice incelediğim resimleri, kabartmaları da, diye düşündüm, yıllarca ve onyıllarca her ayrıntısıyla titizlikle anımsarım, şu anda kanıtlandı bu ve bir fırsat doğduğunda bunu sözlü olarak aynen anlatırım, öyle ki benim anlattığım resim bir kez gördüğümle tamamen uyuşur. Çocuk villasındakiler gibi bir resmi ya da bir kabartmayı bir kez görmem ve incelemem, bu resmi titizlikle yıllar, hatta şimdi gördüğüm gibi onyıllar boyunca yıl kafamda tutmam için yeterlidir. Özellikle şimdi ilginç bir saptama yaptığımla, yani bir kez gördüğüm bir resmi yıllarca kafamda taşıma ve yıllar sonra bile onun hakkında rapor verebilme, onlarca yıl sonra verdiğim bir konferansta onu anlatabilme yeteneğine sahip olmamla ilgili olarak söylediklerimden bir şey anlamadı kız kardeşlerim,

çünkü birincisi düşüncelerimi izleyemiyorlardı, ikincisi de Gambetti'yi tanımıyorlardı, benden zaman zaman onun adını işitmişlerdi, ama benim daha İtalya'ya ve Roma'ya gitmediğim zamanlarda bile sevdiğim ve her zaman hayranlık duyduğum Roma'yla ilgili hiçbir şeyle, sırf bana karşı oldukları için ilgilenmediklerinden, beni asla anlayamadılar ve ben onların beni bilinçli olarak anlamadıklarını düşündüm, beni anlamamayı prensip edinmişlerdi, ömür boyu sürdürmüşlerdi edindikleri bu huyu, bunu istememişler, buna dayanamamışlardı, bugün de bunu istemiyor ve buna dayanamıyorlar. Çocuk villası Wolfsegg'de benim için her şey demekti her zaman, onlar içinse hemen hemen hiçbir şey. Bu yüzden de az önce onlara çocuk villası ve iki Nazi valisiyle ilgili olarak anlattıklarım umurlarında değildi, anlattıklarımın aileye karşı olduğunu düşünüyorlardı, özellikle de annemiz ve babamıza karşı ve bunları anne ve babamızın ölümlerinden henüz iki gün bile geçmeden anlatmamı, onları her an suçlamamı özellikle iğrenç buluyorlardı, yoksa benim Wolfsegg'deki en sevdiğim bina olan çocuk villasının, bu en sevdiğim mimarinin birdenbire nasyonal sosyalist Nazi valilerince kirletilmiş olduğunu görerek acı çekmeme aldırmıyorlardı, böylesi bir düşünce tarzı onlara yabancıydı, hatta olanaksızdı. Çocuk villasının tüm pencerelerini açtıktan ve istediğim gibi temiz hava gerçekten de içeriyi doldurduktan sonra, kız kardeşlere şimdi pencereleri birkaç gün açık bırakmak istediğimi söyledim, *temiz hava çocuk villasına birkaç gün kolayca girsin diye,* dedim. Benim onlara yüklediğim ve saçma olduğunu düşündükleri işten yorulmuş bir halde en yukarıda soldaki tavan arası odasında yeşil kadife kaplı kanepeye yan yana oturdular. Roma'da Piazza Minerva'daki evimde yazı masamda sakladığım fotoğraftaki o alaycı yüzleri birdenbire tekrar oluştu, bu alaycı yüzleri gösteriyorlardı bana şimdi bu öğleden sonra aydınlığında, sonra bu yüzlerini çevirerek pencereden dışarıya, köye ve dağlara baktılar. Kafalarını aynı anda esirler gibi dağlara doğru çevirdiler, sanki birbirine bağlanmış iki oyuncak bebek, iki kukla gibi uzaktaki dağlara baktı, diye düşündüm. Şimdi onlara istediğim her şeyi emredebilirdim, diye düşündüm, onlar da emirlerimi yerine getirirdi. Tamamen avcumun

içindeydiler. Ama ben bunu zafer kazanmışlık olarak değil, tam tersine çekilmez bir yük olarak algıladım. Birden kendilerini benim sırtıma yüklediklerini düşündüm. Bu ikisiyle daha kimbilir neler gelecek başına, dedim, denildiği üzere. Ya fırtına, çıkarsa? diye sordu Amalia. Ne demek fırtına? diye bir karşı soru yönelttim. Bunun üzerine Amalia, fırtına çıkar ve bütün pencereler çarparsa? dedi. Fırtına çıkmayacak, günlerce çıkmayacak fırtına, dedim. O anda, yorulmuş bir halde çocuk villasındaki kanepede oturan kız kardeşlerime bir konuşma yapma isteği duydum, onlara Roma'yla ilgili bir şeyler anlatmak, çarpıcı bir şeyler anlatmak, ki onlarla olmaya dayanabileyim, çünkü artık onlara dayanamayacağımı hissediyordum, ama hemen sonra bu fikirden vazgeçtim, faydası yok, dedim kendi kendime, durumu daha da zorlaştırırım. Gözüm özellikle Caecilia'nın üzerindeydi, şarap şişesi mantarı fabrikatörünü unutmuşa benziyordu. Enişte mi z bu kadar çaresiz olmasaydı keşke, dedim. Buna Caecilia'dan bir cevap alamadım. Amalia söylediklerimi hiç duymamış gibi yaptı. Kepazeliğin bir sınırı vardır, dedim bunun üzerine, bir insana duyulan nefret, bununla annemizi kastediyordum, bir budalayla evlenmeye varacak kadar ileri götürülmemeliydi, sırf nefret edilen birini cezalandırmak için, bunları söylemedim tabii, yalnızca düşündüm. Ama sonradan şu cümleyi dile getirdim: *Kocanla ilgilenmelisin, onu kelimenin tam anlamıyla tamamen yalnız bırakman olmaz. Ben geldiğimden beri neredeyse sürekli olarak parkta dolanıyor ve insanları rahatsız etmekten başka bir şey yapmıyor.* Caecilia ayağa kalktı ve odadan çıktı, aşağıya indi, tüm holü geçip dışarıya çıktı, ayağa kalkmış olan Amalia ve ben onun çocuk villasından uzaklaştığını gördük, bizden kaçıyor, diye düşündüm, hayatını mahveden aptal tavuk. Aptal tavuk sözcüğünü kendi kendime söyleyecektim ama sesli çıktı ağzımdan, Amalia da duymuş oldu. Anneyle babanın sana Amalia, Caecilia'ya da Caecilia adını neden verdiklerini anlamıyorum, dedim Amalia'ya. Katolik nasyonal sosyalist romantikler, diye düşündüm. Bunun üzerine Amalia ile çocuk villasından çıktım ve limonluğa gittim, enişte orada duruyordu, eylemsizliğin kişileşmiş şekli olarak, diye düşündüm onu görür görmez. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü için kişileş-

miş eylemsizlik içinde yakalanmak hiç de hoş bir şey olmadı, üstelik de benim tarafımdan yakalanmak. Ama şimdi onunla konuşmak zorundasın, diye düşündüm ve doğruca yanına gittim, Caecilia ortalıkta yok, diye düşündüm, Amalia da artık gözükmüyordu, gerçekten de herkes tarafından yalnız bırakılan bu adam nereye ait olduğunu bilmiyordu, ama kesinlikle Wolfsegg'e ait değil, diye düşündüm. Ondan benimle birlikte ana binaya gelmesini istedim, karnım aç, dedim, mutfakta nasıl olsa bir şeyler buluruz, dedim, yani dostça denilen tarzda söyledim bunları, sözlerim beni bile şaşırttı. Oysa bu şekilde söylemek istememiştim, diye düşündüm, ama *öyle* söylenmişti, şarap şişesi mantarı fabrikatörü yanımda yürüyordu, onu içinde bulunduğu tatsız durumdan bir süreliğine kurtarmıştım, diye düşündüm, neyse. Bir an ona acıdım bile, diyebilirim ama kısa bir an çünkü hemen ardından, birkaç adım attıktan sonra onun usandırıcı biri olduğunu yine hissettim, genel olarak hiçbir tavrı olmayan, aksine her şeyi öylece oluruna bırakan insanlar nasıl tavır sergiler ki, diye düşündüm. Mutfakta kimse yoktu, kendim ve şarap şişesi mantarı fabrikatörü için yiyecek bir şeyler aradım ve tıkabasa dolu buzdolabındaki en iyi yiyeceği buldum. Şarap şişesi mantarı fabrikatörünün karşısında otururken, bir yandan insanları küçük görüyoruz, öte yandan da aldırışsızlıklarına imreniyoruz, dedim, örneğin yerken hiç çekinmemelerine, nazlanmamalarına, belki önce biraz tedirgin olduktan sonra birden önlerine konan her şeyi yalayıp yutarken en ufak bir utanç duymamalarındaki doğallığa. Kalın etli parmakları beni gene itti, sağ elinin küçük parmağına zorla mühürlü bir yüzük takılmış, belki de şarap şişesi mantarı fabrikatörü bunu artık istese de çıkartamıyordur, diye düşündüm. Masanın altında bacak bacak üst üste atmış ve göbeğini masaya yapıştırmıştı, kol düğmeleri mühürlü yüzüğünden daha büyük, diye düşündüm, takım sanki. Ona bir şey söylememi bekliyordu, sanki pusu kurmuş gibi geldi bana, ama benim şarap şişesi mantarı fabrikatörüyle bir konuşma başlatmaya niyetim yoktu, diye düşündüm, Zacchi'ye üç dört gün içinde tekrar Roma'da olacağımı söylediğimi düşündüm, ama mümkün olmayacak, diye düşündüm, bir hafta, belki de daha uzun bir süre

Wolfsegg'de kalmak zorunda kalacağım, daha şimdiden bir haftanın yeterli olmayacağını görüyorum. Çünkü asıl sıkıcı olan cenazeden *sonra* başlayacak, dedim kendi kendime, avukatlık bürolarını ziyaret etmeliyim, jandarma komutanlığı vesaire gibi çeşitli resmi daireleri. Aslında bunlar felaket buzdağının yalnızca görünen kısmı. Babayla ağabeyi katafalkta görmek ama anneyi görememek garip, dedim enişteye. Öte yandan, katafalka konmuş bu yüzlerin gerçekteki yüzlerle bir ilişkisi yok, beni hiç ilgilendirmeyen yabancı yüzler, dedim. *Bir an önce toprağın altına girmeliler.* O kayınpeder ve kayınvalidesini ve bacanağını henüz tanımışken, dedim, öldüler, aynı anda da önümde duran gazete yığınının üzerindeki gazetede *kurban gittiler* sözlerini okudum, bu gazetelere ben de birkaç tane daha katarak sayılarını artırmıştım, *kurban gittiler* sözü o kadar gülünçtü ki, tıpkı gazetelerin yazdıkları tüm diğer haberler gibi. Kazayı anlatan gazeteleri okuyup okumadığını sordum enişteye, ben çoktan yemeyi bitirdiğim halde o, o sırada salam parçalarını ağzına tıkıyordu, başını hayır anlamında sallayarak, onlara bakmak bile istemediğini belirtti, benim yanımda bakamazdı onlara böyle, diye düşündü, kendinde bu hakkı göremezdi, benim yanımda gazetelerin kaza haberlerine bakarsa, bunun affedilmez bir zevksizlik olduğunu düşünebilirdim, kafasını sallayarak felaketimizin nasıl olduğu hakkında daha fazla bilgi edinme önerimi reddetti, özellikle de bu kavşakta şimdiye kadar birçok ölümcül kaza olmuş, dedim gazete stilinde, görüş mesafesi kısa değil, tehlikeli olduğu da anlaşılmıyor ama bu kavşakta sürekli kazalar yaşanıyor, çoğu ölümcül oluyor dedim, enişte ahlakçı rolü yapıyordu salamları yutarken, bir kezinde bacak bacak üstüne attığı bacaklarını çekti, sonra gene masanın üzerine iyice yaydığı kollarını geriye çekti, bu arada kol düğmelerinin benim hazırladığım salamlı ekmek tabağına değmemesine gayret gösteriyordu, ağzındaki salamlı ekmekleri çiğnerken, benim yanımda ya da ailenin vahşet haberleriyle dolu gazeteleri okuyabileceğini benim nasıl olup da aklıma getirdiğimi ima ediyor gibi geldi bana, kazazedelerin resimlerini gösteren ilk sayfalara küçümseyerek baktı, gördüm bunu, bir yandan küçümseyerek, öte yandan da ben orada olduğum için

onlara bakamamasının yarattığı hayal kırıklığıyla, ama bana karşı, sanki ben bile onlara hiç çekinmeden bakış atarken kendisinin bunu asla yapamayacağını ima ediyordu, oysa durmadan onlara takılıyordu gözü, hem de salamlı ekmekleri çiğnerken, benim onu gözlemlemediğimi sanıyordu, ama kuşkusuz ilginç olan bu gazetelere gözü ilişiyordu, yalnız olsa herhalde hemen açıp en büyük utanmazlıkla bunlara bakar ve okurdu, ama şimdi, böylesi bir utanmazlığı yapması bir yana, aklına bile getiremeyeceğini düşündüğü biri ona engel oluyordu, oysa ben bu utanmazlığı çoktan yaptım, diye düşündüm. Enişte'nin bu *şimdi olmazı* öylesine itici bir sahteciliğe sahipti ki, sanki bunu ben söylemiş gibiydim çünkü ben de olsam o anda aynı şeyi söyleyebilirdim, ama ben kazanmıştım çünkü *o* bunu söylemişti, ben değil, ben orada terbiyeli biri olarak kalmıştım, kendine hâkim olan biri olarak, o ise böylesi terbiyeli ve kendine hâkim biri olarak sahneye, sahte *şimdi olmazı* ile çıkmıştı, bunu dile getirdiği anda, temelden sahte olduğunu kendisi de hemen görmüş olmalıydı, çünkü bu adam o kadar da budala değil, diye düşündüm, onun *şimdi olmazının* aslında ne olduğunu bildiğimi ve sonuçta benim üzerimde nasıl bir etki yaptığını, benim onun *şimdi olmazının* ardında yatanı gördüğümü anlamamış olamazdı, bunu ağzından çıktığı anda anlamış olmalıydı, bu sözler daha kafasından dilinin ucuna gelinceye kadar inandırıcılığını yitirmişti. Enişte şimdi içindeki niyeti anlaşılmış ve bu derinlemesine üzücü ve kelimenin tam anlamıyla *ölesiye ciddi durumda* sahtekâr biri olarak karşımda durduğuna göre, ben bir adım daha ileriye gidip hoşgörülü bir tavırla, onun henüz bitirmediği salamlı ekmek tabağına doğru gazeteleri ittim, gazetelere bakmasını istedim, böylece gazetelerin kazayı nasıl algıladığına dair bir fikir edinirdi. Baksın rahatlıkla, dedim arkama yaslanarak, sanki onu okurken tedirgin etmek istemiyormuşum gibi yaptım, Zacchi'nin benim hakkımda bir zamanlar yaptığı yorum geldi aklıma, benim iğrençliklerini kurnazca saklayan biri olduğumu söylemişti. Zacchi'nin o zamanlar hakkımda söylediklerine şimdi de güldüm, *Ancora verde in Trastevere*'de söylemişti bunları, Maria ile birlikte Castelgandolfo'ya yapacağımız geziyi konuşmak üzere gitmiştik oraya, aynı zaman-

da da Sartre'ın *Sözler*'ini konuşacaktık, bu kitabı üçümüz de aynı zamanda ama bu aynı zamanlılığı bilmeden okumuştuk. Gece yarılarına kadar *Sözler*'i tartışmıştık, daha önce hiçbir kitapta yapmadığımız kadar kapsamlı bir biçimde. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü gazeteleri karıştırıyordu, bu arada son salamlı ekmekleri çiğnemekteydi, bir resimli bir sayfayı bir resimsiz bir sayfayı açıyordu, bu arada bacaklarını gazete okuyan birine özgü biçimde uzatmıştı, kazayla ve kazayı bahane edip kullananlarla rahatı gerçekten yerinde, diye düşündüm. Yüzünde vicdan rahatsızlığından eser yoktu, hipermetroptu ve yakını iyi göremiyordu ama gözlük takmaktan kaçınıyordu, diye düşündüm, gazeteleri kendinden iyice uzakta ve pencereden gelen ışığa doğru tutuyor, böylece her şeyi görebiliyordu, aslında çoktan gözlük almış olmalıydı, bir okuma gözlüğü, diye düşündüm, benim yıllardır vardı gözlüğüm, ama bu insanlar kendini beğenmişlikten gözlüğü reddederler, diye düşündüm, Caecilia'ya söyleyeceğim kocasının bir an önce okuma gözlüğü alması gerektiğini, bu arada mutfakta masanın üzerinde duran gazetelerin kaza haberlerini benim yanımda dikkatle, en büyük doğallıkla, utanmazlıkla okuduğunu da Caecilia'ya söyleyeceğim, diye düşündüm, sanki nefis bir yemek yermiş gibi okuduğunu, hem de yanımda otururken, tam sayısını söyleyemem ama üç ya da dört salamlı ekmeği yerken. Korkunç gecenin büyük resimleri bile, diyeceğim, kocana zorluk çıkardı, Allahtan ışığın doğru açıdan sayfalara düştüğü mutfak penceresinin yanında oturuyordu. Şimdi enişteyi gözlemliyor ve karısına, kız kardeşime, bu sahneyi eniştenin aleyhine nasıl çevireceğimi düşünüyor ve bu planımdan zevk bile alıyordum, kız kardeşimin karşısına geçip kocasının hırsla gazete okuyuşunu anlatmamı tamamen teatral bir sahne olarak düşünüyordum, kardeşimin iddialarına karşın aynen benim tahmin ettiğim gibi şarap şişesi mantarı fabrikatörünün oldukça zevksiz bir adam olduğundan haberdar olmasını sağlayacaktım. Kocan karşımda hiç çekinmeden oturdu, dediğimi duyar gibiydim Caecilia'ya, ve bütün gazeteleri okudu, bana aldırış bile etmedi, oysa benim onunla konuşacak önemli şeylerim vardı, beni dinlemedi bile. Gerçekten de ben böyle bir haince bir sahtekârlık yapabilirim,

diye düşündüm enişteyi gözlemlerken, bu tip hainlikleri yüzlerce kez yapmıştım da, hatta bunları alışkanlık edinmiş, yöntem haline getirmiştim, diye düşündüm. Enişte her ne kadar hırsla olsa da gene benim tarafımdan ona verilen izinle, yapmacık, dolayısıyla da terbiyesizlik yapmıyormuş hissi verecek bir duraksamayla gazeteleri gerçekten okuyordu, oysa ben onlara yalnızca şöyle bir göz atmıştım birkaç saat önce mutfakta yalnızken, o resimlere sakince ve çekinmeden bakıyordu, bense bu terbiyesizliği gerçekten utanmadan yaparken yakalanacağıma dair korkunç bir duygu taşıyarak hızla bakmıştım, bir suç işlediğimin tamamen bilincindeydim, oysa şimdi enişte, deyiş yerindeyse benim hoşgörülü bakışlarım altında, benim daha önce ona bağışladığım hoşgörü sayesinde gazetelerin tadını çıkarabiliyordu, onun gazeteleri tek tek çevirip bunlara bakmaktan zevk aldığını görebiliyordum. Başka birisi olsa kısa süre sonra gazeteleri kapatırdı ve bana dönerdi, diye düşündüm, ama eniştede bu duygu yoktu, artık beni düşünmüyordu bile, benim ona verdiğim izin, dedim kendi kendime, sanki sınırsız bir rıza anlamına geliyordu, zaten onun için başını gazetelere daldırmak ve bu arada salamlı ekmekleri çiğnemek, benimle herhangi bir konuşmaya girmekten daha hoş geliyordu, çünkü bu konuşma onun için ancak tatsız bir konuşma olurdu, bunu yalnızca hissetmiyor, biliyordu da ve bu yüzden benden kaçmak uğruna gazetelere bakmayı uzattı. Çünkü durmadan benim yolumdan kaçtığı doğruydu, diye düşündüm, limonluğun önünde bir işe yaramadan, aptalca durduğunu gördüğümde bir an düşündüğüm gibi bana yanaşmak değildi niyeti, oysa limonluğun önünde ne yapması gerektiğini bilmiyormuş gibi gözüküyordu. İşte tamamen sıkıldığını sandığım adamla limonluğun önünde konuşmam gerektiğini, onunla mutfağa gitmem ve kendimi onun hizmetine vermem gerektiğini düşünerek çok yanılmıştım. Ama gerçekte onunla alay etmek için onu mutfağa götürmüştüm, diye düşündüm, insan sevgisinden değil, hayır, hiç değil. Onu kişiliğini daha iyi gözlemlemek için yanıma almıştım mutfağa giderken, ona yiyecek bir şeyler vereceğimi bahane ederek, ondan hem karısı Caecilia hem de kendisine karşı şu veya bu şeyi ortaya çıkarmak istemiştim. Bu-

dalalar, hiç değilse budalalıklar üreten ve tüm sırları açığa vuran kişilerdir, diye düşünmüş ve onu bu nedenden ötürü mutfağa götürmüştüm. Ama şimdi ağzından laf almayı canım hiç istemiyordu, onu gözlemlemek ve sonradan, uygun bir zaman da bu gözlemden kız kardeşim Caecilia'yı haberdar etmek yeterliydi, bu gözlemimi, kısaca söyleyecek olursak, her ikisinin de aleyhine olmak üzere kendi amaçlarım için değiştirerek kullanmak istiyordum. Tüm o süre içinde orada oturdu ve beni bekletti, diyeceğim Caecilia'ya, diye düşündüm, onu özellikle anneyi kafası kopmuş olarak gösteren fotoğraflar ilgilendirdi. Babanın arkaya savrulmuş bir biçimde arabada ölü olarak oturduğu fotoğrafı, yanında Johannes'in tamamen parçalanmış kafası, diyeceğim, enişteni, kocanı özellikle ilgilendirdi. Böyle bir insan nasıl olup da benim yanımdayken gazetelerin pisliğine dalabiliyor, böylesi hüzünlü bir zamanda diyeceğim, *trajik* demeyeceğim, çünkü *trajik* teatral bir vurgulama, *böylesi hüzünlü* ise kulaklara daha insancıl geliyor. Hain enişteni kız kardeşi dehşete düşüreceğine eminim. Ama sonradan, bunu istiyor musun? diye sordum kendi kendime. Bu, enişteyi olduğundan daha önemli bir kişi haline getirir, dedim kendi kendime. Ayrıca niyetlerim yüzünden de, onu Wolfsegg'den uzaklaştırma ve sürme isteğim yüzünden de onu gözardı edemem, öte yandan bunun için hiç de çaba harcamam gerekmeyeceğini biliyordum, o bunu kendisi yapacak zaten, kız kardeşler de ikiyüzlülükleriyle buna yardımcı olacaklar. Enişteni günleri sayılı, diye düşündüm. Orada oturmuş gazeteler tarafından yenip yutuluyordu, her zaman söylediğinin aksine. Ben de karşısında oturuyor ve ona imreniyordum çünkü benim yapamadığımı o yapabiliyordu, gazeteleri hiç sıkılmadan, çekinmeden, hatta birden her şeye egemen olmuş bir enişte edasıyla okuyordu, ama asıl korkulması gereken bendim, dedim kendi kendime ona baktığım sırada, bendim Wolfsegg'in geleceğini saptayacak olan, gelecek Wolfsegg bendim, buydu işte enişteyle bacanak arasındaki fark, karar verecek olan, önemsiz olanın karşısında oturmaktaydı yani, ona hiç söz düşmezdi, benim düşüncem buydu. Badenli şarap şişesi mantarı fabrikatörü istediği gibi gazetelerin tadını çıkartsın, bense bundan kaçınabilirdim. Bu insanlar her zaman

rahat, diye düşündüm, aldırışsız, biz bu duruma hiçbir zaman düşmeyiz. İçinde bulunduğumuz durumda herkes benim gazeteleri okumamda ısrar edebilirdi ama ben bu ısrara karşı koyardım doğal olarak, kendimi gazeteleri okumaya vermezdim, onları önümde bırakmak zorunda kalırdım, dokunmadan, enişte ise kısa bir bocalamadan sonra bu öneriyi hemen kabul edip ve önünde basılı duran felaketimize güzelce gömülebiliyor. *İğrenç, değil mi*, diyebildiğim tek şey bu oldu enişteye, o gazetelere gömüldüğü sırada, iki kez *iğrenç* dedim, en sevdiğim sözcüklerden biri olan bu sözcüğü söyledim, bizim felaketimizle ilgili bu gazete haberleri gibi haberler söz konusu olduğunda, *iğrenç* sözcüğü bu gibi durumlar için bana göre en uygun sözcüktü, bu sözcüğü sık, çok sık kullanıyorum, dedim kendi kendime, bu *iğrenç* sözcüğü ile uyuşmayan durumlarda da ama şimdi gene en ideal olanı oydu, *iğrenç* dedim, ama enişte başını kaldırıp bakmadı, o benim kullandığım *iğrenç* sözcüğünden tedirgin olmadı, deyiş yerindeyse sansasyon açgözlülüğünden kendini alamadı. Baba çok hızlı sürmüş olmalı, dedim. Enişte benim söylediğimi duymamış gibi yaptı. Kimse neden Johannes'in değil de, babanın arabayı kullandığını bilmiyor, dedim, çünkü her zaman Johannes kullanırdı. Baba uzun süredir miyop, dedim. Altmış yaşını geçenlerin elinden ehliyetleri alınmalı, dedim. Altmış yaşını geçenler yaratıyor her türlü felaketi, onlar *caddelerdeki karmaşayı yaratıyor. Gerekli reaksiyon yetenekleri kalmamış oluyor,* dedim ve şarap şişesi mantarı fabrikatörüne bu cümleyi *bu biçimde* söylemiş olmama pişman oldum, bu cümle sanki masanın üzerinde duran gazetelerden biri için yazılmış gibi tipik bir gazete cümlesiydi. Gazete redaktörleri pislikten başka bir şey değil, dedim. Hemen ardından da, kendi pisliğimizi yüzümüze vuran kişiler, dedim. Aslında bu pisliklerin gazetelerinde bize gösterdikleri dünya asıl dünya, dedim. Basılmış dünya asıl dünya, dedim. Gazetelere basılan dünya bizim pis dünyamız. Gene: basılan gerçek olan ve gerçek de artık yalnızca sözümona gerçek olan. Enişte'nin beni anlamasını bekleyemezdim. Belki dinlememişti bile çünkü o sırada söylediklerime hiçbir tepki göstermedi, yalnızca annenin kafasının gövdesinden en az otuz santim ayrıldığını gösteren, beyaz mermerden

hastane masasının üzerindeki resme bakıyordu. Ölülerin de cankurtaranla taşınmaları saçma, dedim. Enişte bakmıyordu. Onu düğünden önce, yani yalnızca bir kez gördükten sonra Gambetti'ye betimleyip anlattığımı düşündüm. Şişman, henüz kırk yaşında olmayan, her gün daha da şişmanladığı için hep kendisine dar gelen giysiler giyen ve artık gövdesine iyice yerleşen yağlar yüzünden konuşurken bile nefes alma zorluğu çeken ve konuşması da bu yağlar yüzünden zorlama bir konuşma olan, yalnızca kısa kısa cümleler kurabilen, uzun cümlelere gücü yetmeyen bir adam olarak. Adam nefes alırken sesler çıkarıyor, demiştim Gambetti'ye, onunla yürürken de her an duruyor, sonra elini uzatıp herhangi bir nesneyi gösteriyor, ortada gösterilecek bir kimse olmadığı zaman da *ilginç bir manzara,* diyerek herhangi bir yönü gösteriyor nefes alamayışı dikkat çekmesin diye. Ondaki her şey yağlı gövdesine göre hareket ediyor, demiştim Gambetti'ye, enişteyi Gambetti'ye anlatırken o derece küçük düşürmüştüm ki, sonradan ben bile buna pişman olmuştum ve Gambetti'ye *hainliğim beni deli ediyor,* demiştim ama hemen ardından, yani *beni deli ediyor* itici sözünden ötürü ondan özür dilemiştim, çünkü onun öğretmeni olarak asla böyle tatsız bir ifade kullanmamalıydım, Gambetti'ye, her zaman başkaları böyle tatsız ifadeler kullandıklarında öfkelendiğimizi ama kendimizin de böyle ürkütücü huylarımız olduğunu söylediğimi çok iyi anımsıyorum. *Deli ediyor* sözlerinin hiç yakışık almadığını söylemiştim o zaman Gambetti'ye ve eniştenin, Güneybatı Almanya'daki insanlarla ilgili olan Badenli her şeyin tadını çıkaran kişidir, sözüne uyan biri olduğunu söylemiştim, orada yaşayanlar, belli bir refah seviyesine ulaşmış olan ve bunu da açıkça sergileyen, yani yağ bağlayarak yuvarlak bir gövdeye sahip olmaya ilgi duyan, kendilerini böyle göstermek isteyen vasat küçük burjuvalardır; o budala yöredeki insanlar, demiştim Gambetti'ye, zayıflığı hastalık ve tehlike belirtisi olarak algılarlar, bundan kaçınırlar, bunu şeytana benzetirler, çilecilik bu insanlar için iticidir, şişman insan onlar için ideal olandır, onları sakinleştirir ve Güneybatı Almanya'daki, özellikle de Baden'deki insanlar tıpkı diğer Almanlar gibi sakinliğe en büyük önemi verirler. Şişmanlara güvenirler, şişmanları örnek alırlar,

zayıflara karşı her zaman güvensiz olmuşlardır. Gambetti sonunda benim bu teorimi gülerek karşıladı, ben de onun gülüşüne katıldım. Ama bu insanlar aynı zamanda korkunç biçimde tembel, diye düşündüm şimdi, enistenin karşısında otururken, ama benim yaratıcı diye adlandırdığım tembellik değil *bu*, tam tersine ahmaklıktan kaynaklanan tembellik, tıpkı domuz gibi, diye düşündüm, kaldı ki domuz bile bugün insandan daha fazla insanlaşmış, son yüzyıllar içinde giderek daha çok domuzlaşmıştır. Enistenin rahatlığını bozmak olası değildi, bu durumu düşüncelerimi özgürce ilerletmek için kullandım, çünkü uzun bir süre daha kafam yerinde olmayacak, diye düşündüm, çünkü saat dört buçuğa geliyordu ve bize taziyede bulunmaya gelenler gecikmeyeceklerdi. Belki de mutfakta enişteyle birlikte olmak, o karşımda oturuyor olsa da benim için yalnız kalmanın son olanağıydı. *İğrenç* değil mi, dedim ama enişte tepki göstermedi. Bu insanlar kendilerini hep rahatlık abidesi gibi gösterirler, şaraptan, şakadan anlayan kişiler olarak, demiştim Gambetti'ye, ama aslında rahatlığın tam karşıtıdırlar, çünkü ne olursa olsun rahatlık isterler ve onlara bu rahatlık sağlanmadığında acımasızdırlar, o zaman içlerindeki her şey nefrete dönüşür, demiştim Gambetti'ye. Rahatlıklarıyla çevrelerini ezer ve boyunduruk altına alırlar ve mutlaka rahatlığa sahip olmak istedikleri bir mekânı da cehenneme çevirirler. Hiç değilse ben bunu böyle algılıyorum, demiştim Gambetti'ye, bu insanlar bana kendi rahatlıklarını zorla kabul ettirmek istediklerinde. Enişteyi gözlemliyor ve aynı anda sürekli Roma görüntüleri görüyordum ve sonunda gerçekten de Roma'daki çalışma odamda olduğumu sandım, Wolfsegg mutfağında enistenin karşısında oturduğum halde. Bütün o hantallığıyla. Göz zayıflığı sonunda babanın alınyazısı oldu, dedim. Şimdi harman makinesini gönderecekler, yeni bir harman makinesine gereksinimimiz olduğunu kim söyleyebilir ki. Bu cümleyi Wolfsegg'in sahibi olan birinin ses tonunda söyledim, yani tarımcı gibi, söylediğim bu cümleyi zihnimde birkaç kez arka arkaya duydum, ondaki belirgin tarımcı edası beni şaşırttı. Sanki bu cümle ağabeyim tarafından söylenmişti, diye düşündüm. Bu cümleyle kendimi o anda hiç de olmak istemediğim halde bir tarımcıya dönüştürmüştüm,

belki şimdi herkes benden tarımcı olmamı bekliyordu, *artık* tarımcı olmamı, diye düşündüm, cümle beni buna götürmüştü, mutlaka öyle düşünüyorlardır, diye düşündüm, oysa ben şimdiye kadarki tüm yaşamım boyunca tarımcı olmak dışında her şey olabilirdim, benden diğer her şeyden vazgeçmemi mutlaka bekliyorlardır, bu da, burada gerekliliği duyulan tarımcı olmak için her şeyden vazgeçmem anlamına geliyordu. Roma'dan vazgeçeceğimi mutlaka düşünüyorlardı ve bundan keyif duyarak dolaşıyorlardı etrafta, diye düşündüm, benim için Roma'yla ilgili olan her şeyden vazgeçeceğimi, bunu yapabileceğimi düşünüyorlardı, ama bu tamamen saçma bir düşünce, diye düşündüm, gene de buna gerçekten inandıkları düşüncesi içime iyice yerleşti çünkü açıkça buna inanmak zorundaydılar, yani onların Wolfsegg tarımcısı olmak üzere benim tümüyle kendimden vazgeçeceğime, Wolfsegg'in doğal mirasçısı olarak onu devralacağıma. Ama benim için bu söz konusu olamaz. Gambetti, Zacchi, Maria, Spadolini ve tüm diğerleri, diye düşündüm, benim *bu* atmosferden *bana miras kalan karabasan* uğruna vazgeçeceğimi düşünmezler. Ama yüzlerinde, kız kardeşlerimin yüzlerinde hiç durmadan başıma gelenlere karşı duyulan bir keyif ifadesi var, diye düşündüm, başıma gelecek olan en saçma şeye karşı, ki onların aklına bunun olabileceği bir kez olsun gelmemişti, Wolfsegg'de tarımcı olarak ben, dolayısıyla da tüm Wolfsegg'i sırtında taşıyan ben ve bu korkunçluktan faydalanan kız kardeşler. Gazetelere dalıp gitmiş olan enişte nin içimden geçenlerden haberi yoktu, o sansasyon keyfine bırakmıştı kendini. O da ırzıma geçilmesinin faydasını görecek biri, diye düşündüm, kendimden vazgeçmenin faydasını, denildiği üzere, kuşkusuz onun da başını ağrıtan kırk beş işçisi ve memuru var, Breislau'daki Freiburglu şarap şişesi mantarı fabrikatörü, dedim kendi kendime. Ama kız kardeşler beni gerçekten de tanımıyor, dedim kendi kendime, onlar mirası önceden belirlendiği gibi kullanacağımı sanıyorlar. Vasiyeti hepimiz her zaman biliyorduk, önce açılması gerekmez doğru anlaşılması için. Sevgili Gambetti, dedim ona telefonda, başıma gelecekleri bilmiyorsunuz çünkü siz Wolfsegg'in ne olduğunu bilmiyorsunuz, şimdi aynen duyuyorum söylediklerimi, enişte hâlâ gaze-

telere ve onlarda yazılı olan kaza haberlerine dalmış ve gördüğüm üzere bunlara hayran, kalmış durumdayken, bense o sırada Gambetti'ye şu cümleyi söylediğimi duyuyorum: *Wolfsegg beni öldüremeyecek, bunun çaresine bakarım nasıl olsa*, Gambetti herhalde beni anlamadı, diye düşündüm, Gambetti benim ona anne babasının vereceği akşam yemeğine gelemeyeceğimi söylemek için telefon ettiğimi sandı, oysa ben ona kısaca annem ve babamın ve ağabeyimin öldükleri haberini verecektim, *bir araba felaketine kurban gittiler*, demiştim Gambetti'ye, yani bir Almanca öğretmenine hiç yakışmayan bir şey söylemiştim. Ama ben hiçbir zaman Gambetti'nin Almanca öğretmeni olarak görmedim kendimi, yalnızca öğretmen olarak gördüm, onu da hep öğrenci olarak, yalnızca öğretmen değilim, diye düşündüm şimdi, ona şu ya da bu bilgiyi aktarıyorum yalnızca, bunların mutlaka Alman yazınıyla bağlantısı oluyor ve doğal olarak da işimi doğru dürüst yapmaya çabalıyorum, ona bilgiler aktarmaya uğraşıyorum, bu onun bana verdiği ücretten daha değerli, zaten ben de bu ücreti *laf olsun* diye alıyorum, ilke olarak, onun bana ücret ödemesini ilke olarak istiyorum, sırf aramızdaki öğretmen-öğrenci ilişkisinde gerekli olan belli bir mesafeyi koruyabilmek için; her türlü ücretten kolayca vazgeçebilirdim ama bu en aptalca şey olurdu ve ilişkimize karşıt ilk adımı atmış olurduk, diye düşündüm, o sırada enişteyi daha da dikkatle gözlemliyordum, bunu hiç tedirgin edilmeden yapabiliyordum, çünkü o bu arada beni tamamen görmezden geliyordu, sanki ben çoktan kalkıp mutfaktan dışarıya çıkmışım gibi oturuyordu orada, çoktan kalkıp dışarıya çıkmış *olsaydım* bunun farkına bile varmazdı, diye düşündüm. Felaketimizin korkunçluğu onun sansasyon merakı içinde çoktan kaybolup gitti, dedim kendi kendime, işte karşımda bunun canlı savı oturmakta. Enişte, atalarının önce köylü, sonra kasaba insanı olduğu, ilerleme hırsına sahip bir aileden geliyor, her zaman köylülüğü üzerlerinden silkip atmak istemişler, önce kasabalı olmak için, sonra da kasabalılıktan, ne olduğunu söyleyemeyeceğim daha yüksek bir şey için. Bu zahmetli bu süreç içinde enişte en son kişi, ki bu süreç de başarısız olmaya mahkûm. Bu insanlar kendi kabuklarından dışarıya çıkmak için her şeyi denerler ama

gene de çıkamazlar, çünkü bu iş için gerekli olan düşünsel enerjileri tamamen eksiktir, çünkü düşünmeyi henüz keşfetmemişlerdir bile, ne çevrelerindekini, ne de içlerindekini, yani henüz ikinci adım için gerekli olan ilk adımı bile atamamışlardır. Sonra da, şimdi eniştenin yaptığı gibi faka basarlar ve dünyayla ve kendileriyle nasıl bir ilişki kıvranacaklarını bilemezler, böyle bir ruh haliyle herkesin sinirine dokunurlar. Wolfsegg doğrudan doğruya gülünç bir figüre kavuştu, dedim kendi kendime enişteyi gözlemlerken ama komedi bu yüzden daha dayanılır ve daha ilginç olmadı. Bu gülünç figür ne yazık ki eğlenceli değil, yalnızca çekilmez, diye düşündüm ve bu düşünceleri karmaşık bir felsefi oyuna dönüştürdüm. Bir an keşke Gambetti'yi de getirseydim, diye düşündüm ama Gambetti kuşkusuz kendisini Wolfsegg'deki tüm iğrençliklere karşı benim için düşünsel bir koruyucu kalkan olarak sunmazdı. Belki de Gambetti bile benim için, o da kendini bütün bunların önüne atarsa, engel oluştururdu, o da bana sıkıntı verirdi, zaten bir sürü sıkıntının içine gömülmüş durumdayım. Çünkü burada Wolfsegg'de her şey Gambetti ile Roma'da olduğundan başka türlü olurdu, ben kendimi ona Wolfsegg'de, Roma'daki titizlik ve özenle veremezdim, burada, onunla birlikteliği zevkli kılan hiçbir şey asla mümkün olmazdı, Wolfsegg havası Roma havası değil, Wolfsegg atmosferi kesinlikle Roma atmosferi değil, tek kelimeyle Wolfsegg Roma değil, Gambetti'yi Wolfsegg'e getirseydim en büyük hatayı yapmış olurdum. Cenaze için uygun olan giysi, iklimi de göz önüne aldığımızda mutlaka Hubertus paltom olurdu, diye düşündüm, ama Hubertus paltomu giymeyeceğim, burada Wolfsegg'de olan Roma'dan aldığım paltolardan birini giyeceğim, sırf kendimi ötekilerden ayırmak için, çünkü hepsi Hubertus paltoları giyecekler cenazede, hepsi, Nazi valileri de dahil, cenazeye katılan piskoposlar bile kilise giysilerinin üzerine Hubertus paltoları giyecekler, ufacık bir rüzgâr bile olsa, ki mezarlıklarda her zaman olur. Kilise prensleri üşütmekten her zaman korkar, diye düşündüm, açıkta yapılan dinsel törenlerde kilise giysilerinin üzerine her zaman Hubertus paltoları giyerler, diğer herkes zaten bunları giyer. Roma paltolarımdan birini giyerek kendimi herkesten ayıracağım, di-

ye düşündüm, Wolfseggli olmadığımı, Romalı olduğumu daha başından belli edeceğim, kendimi daha başından Romalı olarak göstereceğim, zaten yıllardır beni böyle görüyorlar, karşılarına çıkışım bir Romalı çıkışı olacak. Geçen yıl Padua'dan aldığım paltoyu düşündüm. Yarın büyük kent insanı olarak karşılarına çıkmalıyım, diye düşündüm. Roma ayakkabıları giyeceğim ve boynuma bir Roma atkısı takacağım. Böylece kendimi temelinde nefret ettiğim, her zaman nefret ettiğim Hubertus paltosu topluluğuna karşı garantiye alacağım. Hubertus paltosu topluluğu beni ezmek için her şeyi yapacak ama kendimi savunmayı başaracağım, diye düşündüm. Yarınki Romalı güçlü olacak ve kendisini Hubertus paltosu topluluğuna ezdirmeyecek. Hâlâ enişte ile mutfakta otururken taziyede bulunmak üzere ilk ziyaretçilerin geldiğini duydum, bunlar yalnızca taziyeye gelenler değil, dedim hemen kendi kendime, geceyi *Wolfsegg'de geçirecek olanlar*, ayağa kalkmıştım, enişte de kalktı, hâlâ gazete haberlerinin etkisi altındaydı, o sırada kapıya vuruldu, ben de ancak o zaman mutfak hizmetçisi kızların ve aşçı kadının nerede kaldığını düşündüm, kız kardeşlerin nerede kaldıklarını, geceyi geçirecek olan ilk konuklar holün sonuna kadar gelmişlerdi bile karşılanmadan ve kapıya vurmuşlardı. Bundan o kadar utandım ki, sonradan kız kardeşleri sorguya bile çektim, ilk konukları nasıl olup da dış kapıda karşılamadıklarını sordum onlara, nasıl olup da onları selamlamadan holün sonuna kadar gelmelerini beklediklerini, çünkü kız kardeşler daha önce konukların karşılanacağını söylemişlerdi, taziyeye gelenlerin ve kalmaya gelenlerin karşılanacağını, daha önce bu konuyla ilgili olarak gördüğüm üzere, holdeki masalardan birine cenazeye gelen konuklardan kimin nerede kalacağını gösteren kesin bir liste konacaktı, bu listede aynı gece ya da gerektiğinde daha uzun süre hangi ziyaretçinin nerede kalacağı açıkça belirtilmişti, aşağıda köyde mi kalacaklardı, yoksa, yakın akrabalar ve Spadolini gibi yakın arkadaşlar söz konusuydu ve ana binada ya da güya tüm odaların hazırlanmış olduğu avcı ya da bahçıvan evinde mi kalacaklardı, bunların hepsi yazılıydı. Spadolini'yi ana binada konuk etmek istiyorlardı, bunu listeye bakar bakmaz hemen keşfetmiştim. Gelenler, hemen hemen hiç tanımadığım, anne tara-

fından akrabalardı, hatta kendimi onlara takdim etmek zorunda bile kaldım çünkü beni anımsamıyorlardı artık, oysa ben onları oturdukları Münih'te bir kez görmüşüm, ama bunu unutmuştum. Hepsi siyahlar içinde gelmişti, biraz kibirle holde göz gezdirdiklerini düşündüm, şapelin nerede olduğunu ve ölülerin şapelde tutulup tutulmadığını öğrenmek istediler, *hayır* dedim onlara, *limonluktalar.* Hemen oraya gidip ölülere bakmak istediler, Caecilia'nın düğününde bunlar yoktu, diye düşündüm, yoksa bilirdim. Onlara limonluğa eşlik etmeye niyetim yoktu, enişte bu insanları görür görmez hemen mutfağa girip kayboldu, ben de böylece kız kardeşleri aradım gözlerimle, beni anlaşılmaz biçimde tamamen yalnız bırakmışlardı, bu insanlara limonluğa yalnız gitmelerini, benim mutlaka birinci katta olmam gerektiğini söyledim, bu bir bahaneydi, ama bu insanlar üzerimde daha ilk anda öylesine kötü bir etki yapmışlardı ki onlarla daha uzun süre birlikte olmak istememiştim, sırayla hepsi bana elini uzatmıştı ve ben de bu elleri sıkmak zorunda kalmıştım, bu insanlara karşı duyduğum tiksintiyi saklamaya çalıştım, bunu başarıp başaramadığımı bilemiyorum, her zaman başarılmaz bu, özellikle de böylesi, benim zevkime açıkça uymayan kişiler söz konusu olduğunda, onların yapmacıklığı en itici olan yanlarıydı, yalnızca bu cenaze için aldıkları belli olan ve şimdi sanki bir genel provadaymış gibi üzerlerinde taşıdıkları pahalı giysileri sergiliyorlardı, gösterişçilikleri, aynı zamanda da kendini beğenmişlikleri ve iğrenç kendine güvenleri iticiydi, limonluğun nerede olduğunu söyledim, beş kişiydiler topu topu, anne baba ve yirmi yaş civarı yeniyetme çocuklar, bozuldukları şimdiden belli, diye düşündüm, yüzeyselliklerinden başka bir şeyleri yoktu, budala, küstahtılar, en ufak bir çekingenliklerinin olmayışı belli ediyordu bu insanları, üstelik son derece yüksek sesle konuşuyorlardı, sanki burada evlerindeymiş gibi, herhangi bir zamanda bize gelip gelmediklerini bilmiyorum ama herhalde gelmişlerdir, annemin bu tip insanlara zaten bir sevgisi vardı, diye düşündüm, özellikle de böylelerine, kendisi gibi olanlara. *Limonluk orada karşıda,* dedim ve onların limonluğa gitmelerini sağladım. Enişte mutfağa geri dönmüştü ve bu arada daha sabahtan kız kardeşlerimin yapıl-

masını emrettikleri büfe yemeğinin hazırlıklarıyla uğraşmakta olan mutfak hizmetçisi kızlarla şakalaşmaktaydı, şimdi her yandan üzerlerine çeşitli sandviçlerin konulduğu büyük tepsiler ve içinde her çeşit salatanın olduğu büyük kâseler taşınıyordu, hatta şapelden bile, çünkü orası her zaman serindi ve yiyeceklerin saklanması için elverişliydi, soslar ve kremalarla dolu kâseler ve tepsiler taşıyorlardı, tepsilerin içinde ekmekler yığılıydı. Gelenler doyurulmalıydı. Sıcak yemek bekleyemezlerdi doğal olarak, ama hiç değilse soğuk büfe beklerlerdi ve kız kardeşlerim yemek pişiremezlerse de soğuk büfe hazırlamayı bilirlerdi. Kız kardeşlerimin soğuk büfeleri her zaman beğenilirdi. Hangisinin daha iyi hazırladığını bilemiyorum, Caecilia mı yoksa Amalia mı, ikisinin de her zaman soğuk büfeleri övülmüştür, ben kişisel olarak bu soğuk büfelere karşı her zaman kayıtsız oldum, genel olarak yemeğe karşı da ama Avusturya yemeklerinin hiç de en iyi olanlar olmadığını biliyorum, Roma'daki yemeklerle doğal olarak karşılaştırılamaz. Bütün hol şimdiden soğuk büfe kokuyordu. Gerçekten de benim yakın akrabalarım olan şu Münih'ten gelenler limonluğa giderken, çiftliğin oradan başkaları da geliyordu ve diğerleri de sıradaydı, yani öğleden sonra saat beşten doğrudan geceye kadar kesintisiz olarak her türlü bölgeden, Caecilia'nın düğününe gelenlerden çok daha fazla insan geldi, üstelik daha cenazeden bir gün önce, yüzden daha fazla, sanırım yüz yirmi ya da yüz otuz kişi, sonunda onları saymaz oldum ve gelen her kişiyle tek tek ilgilenmekten vazgeçtim, temelinde benim için son derece can sıkıcı olan bu iğrenç görevi kız kardeşlerime bıraktım, zaten onlar sonunda dışarıdaki giriş kapısının orada durmak üzere gelmiş konukları karşılıyorlardı ellerindeki kimin nerede kalacağını gösteren listeyle. Ana binada kalanlar azdı, çoğunluk avcı evinde, daha azı bahçıvan evinde, büyük bir bölüm de aşağıdaki köyde çeşitli pansiyonlarda yatırılıyordu. Büyük çoğunluk siyahlar içinde geldi, güzel sert bir görüntü yaratıyordu bu. Spadolini siyah giysilerle gelmedi, mevsimlik palto denen hakî renkli bir palto giymişti, onu Roma'da annemle birlikte aldığını biliyordum. Doğal olarak Via Condotti'den. Ama Spadolini'ye daha sonra değineceğim. Şarap şişesi mantarı fabrikatö-

rü gelenlerin arasında kaybolup gitmişti, karısı Caecilia durmadan arayıp duruyordu onu, ben durmadan Caecilia'nın onun adını seslendiğini duyuyordum, içinde bulunduğumuz durum göz önüne alındığında fazla yüksek sesle bağırıyordu ve kız kardeşin bu dinmek bilmeyen seslenişi, hava uygun olduğundan büyük çoğunluğu dışarıdaki parkta ayakta durmakta olan ve şimdi birbirlerini tanıma olanağı bulan, çünkü çoğu birbirini tanımıyordu, cenaze konukları üzerinde gülünç bir etki yaratmıştı, bunu hemen fark edebilmiştim. Ama holde de birçok kişi vardı, özellikle daha yaşlıca olanlar ve yaşlılar, onlar mutfağa ve şapele yakın olmaya değer verenlerdi. Doğal olarak çoğu cesetlerin şapelde tutulduğunu sanıyordu ve önce şapele yöneldiler, yani hole girdiler ve cesetlerin şapelde olmadığını gördüklerinde çok şaşırdılar, baba tarafından büyükbabamın cenazesinden bu yana, uzun zamandır bir cenaze töreni düzenlemediğimiz için, çoğunluğun ölülerimizi limonlukta tutma geleneğimizden haberi yoktu, bu yüzden çoğu önce hole ve şapele, ancak sonra karşıya limonluğa gitti, orası bu arada daha kapısından başlayarak çelenkler ve buketlerle süslenmişti, bahçıvanlar bu kadar çelenk ve buketi koyacak yer bulmakta güçlük çekmişti, saatler ilerledikçe bunların sayısı artıyor ve bu çelenkler ve buketler karşıdaki çiftliğe teslim ediliyordu. Bu arada limonluktaki tüm mumlar da yakılmıştı. Mutfakta işi olmayan mutfak hizmetçisi kızlar parktaki konuklara bile şarap ve su taşıyorlardı, konuklara içecek ikramı için iki avcı da görevlendirilmişti, ayrıca dendiği üzere *aperatif yiyecekler* ikram ediyorlardı. Birinci kattaki penceremden bakıldığında, hava kararmaya başlarken dışarıdaki parkta yavaş sesle sohbet eden bu topluluk şık bir görüntü sergiliyordu. Durmadan bu insanlarla konuşmak zorunda kalmamak için odama çıkmıştım, sürekli aynı şeyleri söylemek, sürekli aynı cümleleri duymak zorunda kalmak kısa süre sonra benim için çekilmez olmuştu, odama çekilmek için ilk fırsatı değerlendirmiştim. Yukardan her şeyi bütünüyle görebilmek için en iyi olanağa sahiptim. Bu arada kız kardeşler dışarıdaki giriş kapısında konukları karşılamak ve onlara nerede kalacaklarını söylemekle enişteyi görevlendirmişlerdi. Cenaze törenleri beni her zaman düğünlerden daha

çok çekmiştir, şimdi her şey gerçekten de bir hafta önceki düğünden daha çok hoşuma gidiyordu, oysa temelinde penceremden parka baktığımda büyük oranda sekiz gün önce gördüğüm insanların aynılarını görüyordum. Ama şimdi oldukça değişmişlerdi, geliş nedenlerinin bir sonucu olarak daha çekingendiler deyiş yerindeyse. Gruplar halinde orada duruyor ve sohbet ediyorlardı, sanki bir yaz gecesi şöleni söz konusuydu, diye düşündüm bir an. Siyah renk, aslında çekilmez olan zevksizliklerini örtüyordu. Bu kadar şık bir görüntünün hüzünlü bir nedeni olması yazık, dedim, şimdi aşağıdaki parkta gördüğüm gibi bir topluluk, şık görüntüsü yüzünden, diye alçak sesle yineledim kendi kendime, zaman zaman bir araya gelmeli, onun çekiciliği estetik oluşunda, diye düşündüm. Ama bu topluluğun konuştuklarını duyduğumuzda vay halimize, diye düşündüm. Pencerenin yanında dururken bu insanlar beni soruyorlar diye tahmin yürüttüm sürekli, oğulu, erkek kardeşi yani, mirasçıyı, yeni beyi vesaire, o onların arasında değildi ve gözükmüyordu, oysa hep oralarda olduğu söyleniyordu, doğal olarak. Odamdaki ışığı açmamıştım, aşağıdaki insanlara hiç dikkati çekmeden bakabilmek için, yakalanmamak için. O sırada Spadolini henüz gelmemişti, durmadan onu bekliyordum ama o çok sonradan geldi ve düşünüleceği gibi büyük ilgi topladı. Artık çok sıkıldığım için odamdan çıkıp babamın odasına gittim. Babamın hep tuvalet masası olarak kullandığı oyun masasına oturdum. Kapıda hâlâ babamın sabahlığı asılıydı. Kalkıp onu giydim çünkü birden üşümüştüm. Sabahlığın kemerini bağladım ve duvardaki aynanın karşısına geçtim. Aşağıda mutfakta enişteyle oturduğum sırada aldırmadığım yorgunluğu, deyiş yerindeyse şimdi üzerimden atmıştım, artık yorgun değildim. Ama kendimi göstermeye niyetim yoktu. Böylece babamın tuvalet masasına oturdum ve ayaklarımı uzattım. Bu arada babamın odasının temizlendiği ve gerçekten de yıldırım hızıyla pırıl pırıl hale getirildiği dikkatimi çekti. Pencerenin önündeki masanın üzerine çiçekler konmuştu bir vazo içinde, ne çiçeği olduklarını söyleyemem, oldukça karanlıktı, bir an odanın Spadolini için hazırlandığını düşündüm. Aklıma Gambetti'ye telefonda söylediklerim geldi, yani Spadolini'nin belki değil, cena-

zeye mutlaka geleceği ve babamın odasında yatacağı. Yanılmadım, diye düşündüm. Yatağın önünde annemin babama bir zamanlar Viyana'dan aldığı terlikler duruyordu ama babam bunları hiç giymemişti, onun deyişiyle *çok rezilceydi* bunlar. Chevreaux derisinden son derece yumuşak terlikler, siyah, annemin onları adlandırdığı gibi son derece şıktılar, giyilmemiş olarak Spadolini'yi bekliyorlardı. Şimdi üzerimde olan sabahlık da, diye düşündüm. Ayağa kalkıp sabahlığı çıkararak gene kapıya astım. Kapıdaki kancayı babam annemin rızası dışında kendi elleriyle oraya vidalamıştı, annem buna karşı çıkmış, babamsa aldırmamıştı, bu vidayla kapıyı *bozacaksın* demişti annem. Babamın banyosunda da her şey temizlenmişti, her tarafa temiz havlular asılmıştı, musluklar parıldamaktaydı, hizmetçi kızlar iyi iş çıkarmışlar, diye düşündüm. Burada iyi iş çıkarmışlar, diye düşündüm, oysa benim odam aynen bir hafta önce bıraktığım gibi, deyiş yerindeyse darmadağınıktı, temelinde annemle babama kızarak odayı darmadağın etmiştim, çünkü oradaki son günümde gene bana Roma'daki yaşam tarzımla ilgili sitemleriyle beni boğmuşlardı, sözleri hâlâ kulaklarımda ama artık bu sözleri yinelemek istemiyordum. Şimdi babamın tuvalet masasındaki gümüş tuvalet takımına gözüm ilişti, annem onları babama Paris'ten getirmişti, her zaman ona bir şeyler getirirdi ama babam bu tuvalet takımı için hep çok *kadınsı,* derdi, *benim için çok kadınsı* derdi hep, tam olarak bu sözcükleri kullanırdı Paris'ten gelen tuvalet takımını değersiz kılmak için. Hiçbir zaman kullanmadı onları. Şimdi onlar komodinden çıkartılmış ve Spadolini için tuvalet masasının üzerine konmuş, diye düşündüm. Anne, babanın adının ilk harflerini tuvalet takımına yazdırtmıştı, babamın bunu *gülünç bir davranış* olarak adlandırdığını anımsıyorum. Annem onun her şeye rağmen iyi olan zevkini tümden yok edemedi, diye düşündüm. Ve gene koltukta oturarak Spadolini'ye her zaman hayranlık duyduğumu düşündüm, tamamen olağandışı olan yaşamına da, bu yaşam Como Gölü yakınlarında bir Kuzey İtalya kentinde başlamıştı, bir avukatın oğlu olarak, genç yaşta papazlık mesleği için seçilmişti, beş çocuktan biriydi, hepsi de okumuş ve bir şeyler olmuştu, deyiş yerindeyse, Spadolini kuşkusuz en olağanüstü olanıydı.

Papaz, kısa süre sonra Floransa'ya, sonra da Roma'ya gitmişti daha yirmi beş yaşındayken ve kariyer yapmıştı. Ona sevgiyle bakılıyor, sevgiyle dinleniyordu ortaya çıktığı her yerde ve hava değişiyordu, yani her topluluğun seviyesini hemen yükseltiyordu, otuz yaşındayken Viyana'da papalık temsilcisi oldu, otuz sekiz yaşındayken Vatikan'a yüksek bir maliye göreviyle geldi, kırk yaşındayken Doğu Asya'da Vatikan temsilcisiydi, sonra da Güney Afrika'da, İspanyolca ve Portekizceyi tıpkı İngilizce ve Fransızcayı konuştuğu gibi aksansız konuşuyor, onunla her konuda konuşulabilir, ona zorluk çıkaracak hiçbir konu yoktur. Viyana'daki Belçika büyükelçiliğinin bir davetinde annemle tanıştı. Spadolini için annem belki de her zaman gerçekten bir *doğa insanı* oldu, ondan bana hep bu şekilde söz etmiştir, şimdi doğa *insanı* öldü, diye düşündüm, onun *o kadar çok sevdiği doğa* insanı limonlukta katafalka konmuş durumda, onu *yalnız bıraktı.* Ama Spadolini hiçbir zaman yalnız olmadı, o hep insanların arasında ve dünyanın merkezlerindeydi, ona bakan anlar bunu hemen, diye düşündüm. Onun ortaya çıkışı sahneyi hemen doldurur, nerede olursa olsun, hangi toplulukta olursa olsun. Her yerde, diye düşündüm ve her zaman insanlar onun çevresinde olmak için yırtındılar deyiş yerindeyse. Onun oturduğu masalar en neşeli olan masalardır. Anne onu yılda en az iki kez Wolfsegg'e davet etti, yalnız yukarıya Wolfsegg'e değil, tüm güney sahillerine de, birkaç günlük ya da birkaç haftalık eğlence gezilerine ve Spadolini anımsadığım kadarıyla bunların hiçbirini reddetmedi, kilise prensi annemin onu beklediği her yere yolculuk yapıyordu, doğal olarak da en iyi yerlerdeki en iyi otellerde kalmıyordu, birinci sınıf olanlarda ve de uçakla yolculuk ediliyordu. Babam bunu bazen biliyor, bazen bilmiyordu, sonunda annemin Spadolini ile nerede ve ne zaman buluşacağı onu ilgilendirmez oldu, çoğu zaman da üçü birlikte oluyordu, örneğin Badgastein'da ya da Taormina'da ya da İsviçre'deki Sils Maria'da olduğu gibi, orada *Waldhaus* otelinde kalmışlardı, bu en güzel otele yerleşmişlerdi. Spadolini orada küreklere asılmış ve Sils Gölü'nün üzerinde Maloja Geçidi'ne doğru en zarif biçimde gitmişti, Segantini'nin meşhur ettiği tabloya doğru yani. Üç pasaportu olan başpiskopos, ki biri Va-

tikan, diğeri İtalyan üçüncüsü de diplomatik pasaport, bunları gereksinime göre değişimli olarak kullanıyordu, şunu da söylemek gerekir ki, kendisini her zaman en çok annemin yanında iyi hissediyordu, bunu sık sık söylerdi, inandırıcıydı da, diye düşündüm. Onun yanında bizim Avusturyalı piskoposlar ne kadar tekdüze, diye düşündüm koltukta otururken, bizim Viyana'daki kardinal bile ne kadar tekdüze. Deyiş yerindeyse Spadolini *doğuştan kilise prensi.* İnsanın onu konuşurken dinlemesi yeterli, nasıl yemek yediğini görmesi yeterli, diye düşündüm. Ve de nasıl giyindiğini görmesi. O halkın içinden gelen bir kilise adamı değil, dinsel basamakları saf bir çabayla yukarıya tırmanmış biri değil, o denildiği gibi *doğuştan kilise prensi, doğuştan kilise prensi,* diye yineledim birkaç kez kendi kendime koltukta otururken hafif yüksek bir sesle. Onun Vatikan'daki etkisi çok büyük, papaların hepsine karşı her zaman mesafeli bir tavrı vardı, *oldukça* mesafeli, kendisinin ara sıra söylediği gibi, bu da kardinal takkesini takamamasına neden olmuş. Spadolini dünya insanı, diye düşündüm. Belki annenin ölümü şimdi Spadolini ile dostluğumu yenilemek için bir olanaktır, hatta onu sağlamlaştırmak için, bu dostluğu kendi adıma özgürleştirmek için. Çünkü nihayet Roma'ya gitmemin temel koşullarından birini Spadolini sağladı çünkü beni Zacchi'yle tanıştırdı, o da bana Piazza Minerva'daki evimi buldu, bana Roma'yı Spadolini gezdirdi, deyiş yerindeyse beni Roma sosyetesiyle tanıştırdı, bana Roma'yı ilk *açan* o oldu. Çünkü ben Roma'da herkesten önce Spadolini'yi tanıyordum, kendimi tamamen Spadolini'nin eline bırakmıştım, ayrıca Georg Amcam da ona çok değer veriyordu, oysa Georg Amcamın dile getirdiği gibi o annemle *son derece garip bir ilişki* içinde olduğunu biliyordu. Spadolini sık sık Cannes'da da bulunmuştu, Georg Amcamla bir kezinde Senegal'e gitmişti, orada Georg Amcamla birlikte Güney Fransalı ressamların sergisini düzenlemişlerdi, aynı zamanda da Georg Amcamın dediğine göre haftalarca *felsefi* konuşmaları olmuştu. Spadolini de sanatçı, diye düşündüm koltukta otururken, yüksek seviyeli bir sanatçı, resim yapmasa, müzik yapmasa da. Onunla sık sık Roma'da dolaştım ve o beni her türlü *sıkıntımdan,* tüm umutsuzluklarımdan kurtardı, özel-

likle de Roma'daki ilk zamanlarımda, nasıl vakit geçireceğimi bilemediğim, düşüncelere daldığım ve aylarca uykusuzluk çektiğim, hatta intihar etmeyi düşündüğüm zamanlarda. Spadolini beni uyandırıp, kendimi özellikle de bilimsel çalışmalarıma vermeme yardımcı oluncaya kadar ve Spadolini'ydi sonuçta Gambetti'ye aracı olan. Gambetti ailesiyle Spadolini onlarca yıldır dost. Spadolini benimle Pincio'da birçok gezinti yaptı, bunların tek amacı beni umutsuzluklarımdan, kendi deyişiyle *düşünsel alıştırmalarla* uzaklaştırmaktı. Bana yeteneklerimi anımsattı, yani *düşünsel sermayemi*, sen bile hangi amaçla Roma'ya geldiğini unutmuşsun, dedi, *düşünsel amaç için değil de ne için peki. Düşünsel tutkularım* artık körlenmiş, neredeyse tamamen ölmüştü Spadolini onları yeniden canlandırıncaya kadar, başkası değildi, Spadolini'ydi bunu yapan. Birlikte düşünsel alıştırmalar yaptık ve Trastevere'de iyi yemekler yedik, diye düşündüm, *bir yandan iyi yemek yemek, öte yandan iyi düşünmek*, bunlar Spadolini'nin çok sık kullandığı ve kafama soktuğu sözlerdi. Kuşkusuz beni kurtaran sözlerdi bunlar. Benimle kırsala gitmek için pek çok kez çaba gösterdi, yani Via Appia'dan geçerek sonsuzluğa gitmek için, tek amacı beni kurtarmaktı ve şunu da söylemek zorundayım ki Spadolini beni *kabullenen* tek kişiydi. Her zaman anneme benim ne ve kim olduğumu, hangi düşünceden geldiğimi açıklamaya çalışan oydu ama annem onun benimle ilgili çabalarına hiç kulak kabartmadı, *doğa insanı* onu dinlemeden konuşturdu, diye düşündüm koltukta oturmuş, Paris'ten gelen tuvalet takımına bakarken. Koltukta otururken Spadolini'nin nasıl olup da annemin bu kadar etkisinde kalmış olabileceğini, onu her şeye rağmen gerçekten sevdiğini ve belli ki onu anladığını ve beni de anladığını düşündüm, annemse beni hiç anlamamıştı, beni hiçbir zaman anlamak istememişti, dedim kendi kendime. Spadolini beni anlıyordu, annemi de anlıyordu ama annem hep bana karşıydı, Spadolini hep benden yana olduğu halde, diye düşündüm. Spadolini, annemin benim hakkımda herhangi bir düşünce üretmesini sağlayamadı, bir kezinde bana *onun seninle hiç ilişkisi yok, sen onun için tamamen yabancısın*, dedi. Annem her konuda Spadolini'den kimseden öğrenmediği kadar çok şey öğrendiğine göre, Spadolini'nin be-

nimle ilgili olarak söylediklerinden, adeta benimle ilgili olarak sürekli söylediği şeylerden hiçbir şey öğrenmemesi akıl alır gibi değil, bunları duymazdan geliyordu çünkü duymak istemiyordu. *Ben seni severim, anneni de severim ama annen seni anlamıyor,* dedi Spadolini, *hatta senden nefret ediyor, sen de anneni sevmiyorsun ve annenden nefret ediyorsun.* Spadolini gerçekleri ve doğruları söylemekten asla kaçınmadı. Kilise prensinin Spadolini olması gerekiyordu bunları söylemek için, Katolik Kilisesi hakkında onun kendine has düşünceleri vardı, diye düşündüm. Spadoliniler bağımsız kafalardır, diye düşündüm. Kilise prensi Spadolini de öyle. Monarşi olarak Spadolinilik, diye düşündüm, Katolik Kilisesi içinde ona uygun bir biçimde gerçekleşebilir, diye düşündüm. Bugün bile. Babanın odasında hâlâ babanın kokusu vardı. Ayağa kalkıp elbise dolabını açtım ve bir bakışta dolapta asılı duran on iki takım elbise gördüm. Bunların hepsi Viyana'daki terzisi Knize tarafından dikilmişti, baba benden çok daha kısa boylu olduğu için, *boyluydu* diye düzelttim söylediğimi, ben bu takım elbiseleri giyemem, diye düşündüm ve babanın elbiselerini kime verebilirim, diye geçirdim aklımdan. Onları bahçıvanlara vermek saçma olurdu, diye düşündüm, avcılara vermem, hiçbir akrabaya da, dedim kendi kendime ve dolabı gene kapattım. Ayakkabı dolabında babanın her zaman otuz çifte yakın ayakkabısı olurdu, ayakkabı dolabını açtım, kırk iki numara burada kimseye uymaz, diye düşündüm ve ayakkabı dolabını gene kapattım. Ama gömleklerinin iyilerini kendime ayıracağım, diye düşündüm. *Dikişleri çok iyi,* bana uyar. Bir dolabı Spadolini için boşaltmışlar, diye düşündüm. Babanın yazı masasında aile fotoğrafları duruyor, hepimizin birer fotoğrafı, hepimiz bu fotoğraflarda aynı biçimde önemsiz, belirsiz bir izlenim yaratmaktayız. Fotoğraflar sakinleştiriyor, ürkütmüyor, en ufak bir düşünmeye yer vermiyor, belki bir tek, bu fotoğraflardakilerin nasıl olup da aynı biçimde önemsiz izlenimi yarattığını düşündürüyor. Baba sabah saat beşte kalkardı, beş buçukta yazı masasına otururdu çalışmak için, kendi deyişiyle *işletmeyi güçlendirmek* için, sonra yedi buçuğa doğru anneyle kahvaltı etmek için *büyük salon* diye anılan salona inerdi, anne oraya eski *yeşil oda* derdi, hava güzelse balkon pencereleri

iyice açılırdı. Bu kahvaltılarda çoğunlukla günün işlerini konuşurlardı ve ilk tartışmalar ve yanlış anlamalar orada ortaya çıkardı. Son yıllarda anneyle babanın bu kahvaltıları neredeyse hep suskunlukla geçiyor, tabak çanak sesinden başka bir şey duyulmuyordu. Baba zaten konuşkan biri değildi, anne en konuşkan olandı, en geveze *olan*, ama son yıllarda konuşkanlığından ve gevezeliğinden hiç değilse babanın yanında vazgeçmişti. Baba hastaydı, anne de içten içe onun kısa sürede ölmesini bekliyordu. Sürekli onun kısa süre sonra öleceğini düşünüyordu. Yıllarca düşündü bunu, onun yüz ifadesinden bunun okuduğunu söylüyordu. Babaya, onun hoşuna gitmeyecek şeyler yapıldığında, *onu rahat bırakın, zaten hasta ve yakında ölecek*, diyordu. Bu deyişe kendisini öylesine alıştırmıştı ki o yanındayken bile hiç durmadan *babayı rahat bırakın, zaten hasta o*, demekten kendini alamıyordu, *yakında ölecek* sözlerini ise yutkunuyordu, söylemiyordu, yalnızca düşünüyordu, evde baba yokken ve işleri çokken hep *babayı rahat bırakın, hasta o ve yakında ölecek*, sözleri duyuluyordu, baba evdeyse *babayı rahat bırakın, o hasta*, sözleri. Eline geçen her fırsatta Spadolini'ye gidiyordu, o parlak kişiliğe, babam bir kezinde onu böyle adlandırmıştı. Hiç de kötü adlandırma değil, diye düşündüm şimdi. Hasta ve yakında ölecek olan parıltısız, birkaç haftada bir ona çekilmez geliyor ve kendisini parıltılının yanına atıyordu, parıltılı olanın ona ayıracak zamanı kalmadığında gene parıltısız, hasta ve yakında ölecek olanın yanına dönüyordu, çoğunlukla da geceleri, büyük bir gizlilik içinde, hizmetkârlar bir şey anlamasın diye yapıyordu bunu ama onlar, bildiğim üzere her zaman her şeyi seziyorlardı, çünkü hizmetkârlar her zaman her şeyi sezer. Hizmetkârların bir şey sezmediği sanılır ama onlar her şeyi sezer, onların sezemeyecekleri sanılan en göze çarpmayan şeyleri bile. Bu yüzden de her şeyi bilirler. Biz hep hizmetkârları devreden çıkarttığımızı, onları her fırsatta aldattığımızı, saf dışı bıraktığımızı sanırız, gene de onlar her şeyi fark ederler. Parıltılı Spadolini annenin dinmek bilmeyen özlemi olmuştu, bunca yıl, diye düşündüm. Baba bu özlemi sonunda artık dikkate almaz oldu, son zamanlarda anneye geceleri eve döndüğünde nerede olduğunu bile sormuyordu, çünkü ona hep alay ederek *Spadoli-*

ni'yleydim, diye cevap veriyordu. Ama parıltısız tarımcı parıltılı kilise prensine göre gene de sonuçta rahatlatıcıydı, *dayanaktı.* Anne zaman zaman babaya yaslanıp ona, onda *ne bulduğunun* bilincinde olduğunu söylerdi. Ona her şeyini affettiği için şükran borçlu olduğunu söylerdi. Baba onu konuştururdu. O zaten, kendi deyişiyle Spadolini oyununun, o gülünç komedinin oynandığı sahneden çoktan inmişti. Uzun zamandan bu yana yalnızca iki kişilik oyun söz konusuydu. Neredeyse tamamen karartılmış odalara duyduğum özel ilgiyi bugüne kadar sürdürdüm diye düşündüm, ama ben bu mevsimde Wolfsegg'de ışıkların açılmamasını gerektiren zorunlu bir nedenden dolayı açmadım ışıkları, sivrisinekler yüzünden, onlar hemen ışığa gelir ve Wolfsegg odalarını cehenneme çevirirler. Hemen hemen hiçbir şey görmüyorum, dedim kendi kendime, en sevdiğim şey de bu. Kahvaltıdan sonra baba çiftliğe giderdi, oraya bakmak için, sonra çoğu kez bir traktöre biner ve ormanda kaybolurdu, kimse onun orada ne aradığını bilmezdi, karısından ve ailesinin diğer üyelerinden kaçıp huzur bulmak dışında bir şey aramazdı, diye düşündüm. Öğleden sonra herhangi bir yerde traktör görülürdü, kendi arazisinde kilometrelerce mesafeyi yayan gitmek için traktörü bırakmış olurdu, bu onu en çok keyiflendiren şeydi. Zaten o her zaman *köylü olmak* istemişti. Büyük hırsları hiç olmamıştı. Vâris sorunu, miras meselesi ortaya çıktığında kasabalı bir kadınla evlendi, bir kabzımalın kızıyla, bu adam Wels tarlalarında ne yetişiyorsa bunları kavanozlara ve şişelere dolduruyor, bu kavanoz ve şişeleri Viyana'da satıyordu. Baba, anneyle evlilikten sonra da onun adını *büyük salona* çevirdiği *yeşil balkonlu odada* olmaktansa domuz ağılında olmayı sevdi, onun yeğlediği topluluk çiftlikteki, avcı evindekiydi, diye düşündüm. Ama bu köylünün insanların karşısına her zaman beylere has bir çıkış tarzı vardı doğal olarak. İlk çocuk, beklenen, mirasa konacak olan Johannes hemen olmuştu. Bana ise yedek mirasçı gözüyle baktı hep, kız kardeşler olmasa da olurdu onun için, bu gecikmiş çocukların onun gözünde hiç şansı olmadı, bu yüzden de onlar doğal olarak daha başından anneye sarıldılar. Her ikisi de, hem Caecilia hem de Amalia *güzel çocuklar* denen çocuklardandı, tam halk ağzıyla söylendiği

gibi yani, giderek çirkinleştiler. Yüzlerine bakılmıyordu. Hiç değilse benim için öyleydiler. Ama çocukların içinde en zor durumda olan bendim, diye düşündüm şimdi. Benim ne annenin ne de babanın kalbinde yerim vardı, zamanla bu kalplerde yer edinmeye çalışmaktan da vazgeçtim, çünkü onlarda bana yer olmadığını gördüm. Ama baba başlangıçtan beri, çocukluğumdan beri kendisinden ürktüğüm anneden daha yakın olandı bana, babaya güvenim vardı, önce bir çocuğun, sonra yeniyetmenin sonra da bir yetişkinin güveni, sonuna kadar. Baba her şeye rağmen benim için ömür boyu *babalık kurumu* olmuştu, ne demekse bu, annenin ise benim için her zaman yalnızca zararlı olduğunu hissetmek zorunda kaldım. Ömrüm boyunca hep, beni sırf bir gün gelip bana ihtiyaçları olabilir diye yedek olarak dünyaya getirdikleri duygusunu taşıdım. Bu kazanın savladığına göre, yanlış düşünmemişler, diye düşündüm şimdi koltukta otururken, ama kendilerinin öleceğini hesaba katmamışlardı. Johannes arabada yalnız olsaydı şimdi bana yönelecekler ve öngörülerinde haklı çıkacaklardı. Ama öncelikli mirasçılarıyla birlikte öldüler, ikinci derece mirasçılarının tadını çıkaramadılar. Koltukta otururken kendimin geride kalan mirasçı olduğumu düşündüm, kendimi öyle de hissettim. *İkinci* mirasçı sözcüğü ile bir şans kokusu aldım. Ama bundan nasıl faydalanmalı? diye düşündüm. Spadolini'nin geliyor olması hoşuma gitti. Spadolini kendisiyle her şeyi konuşabileceğim bir insan, diye düşündüm. Spadolini'nin kafası benim bu ölüm felaketiyle puslanan kafamdan daha berrak bir kafadır, diye düşündüm. Spadolini önümüzdeki birkaç gün içinde, belki de birkaç saat sonra konuşacağım kişi olacak, diye düşündüm. Bana şimdi çıkış yolunu göstermek zorunda, çünkü ben göremiyorum. Yakın gelecekle ilgili düşüncelerim var, ama bunları nasıl bir araya getirileceğimi, bunu nasıl akıllıca bir biçimde yapacağımı bilemiyordum. Spadolini'ye kimseye güvenmediğim kadar güvenebilirdim, diye düşündüm, şimdi bana ne yapmam gerektiğini söylerdi. Öte yandan buraya nasıl bir Spadolini'nin geleceğini bilmiyorum, bana faydalı olan mı gelecek Wolfsegg'e, yoksa bana zararlı olan mı, çünkü şimdi Spadolini'nin bana zararlı olabileceği göz ardı edilemezdi, *bu* olasılıktan ürküyordum.

Sonra, böyle olursa o zaman Spadolini hakkında tamamen yanılmışım demektir, diye düşündüm. Belki de, dedim kendi kendime koltukta otururken, Spadolini şimdi buraya gelirken aynısını tersinden düşünüyordur, yani Wolfsegg'in geleceğini *kendi tarzında şimdiden* düşünüyordur Wolfsegg'e yaklaşırken, bu Wolfsegg'in felaketle nasıl başa çıkacağını düşünüyordur. Ama Spadolini'ye gereksinimim var mı? diye düşündüm birden, kendi kafam yok mu? Spadolini'ye hiç de gereksinimim yok, dedim şimdi kendi kendime, kalktım ve pencereye gittim ve aşağıda parktaki insanlara baktım, cenaze için gelen topluluğa, bu arada daha da kalabalıklaşmak yerine azalmıştı insanlar çünkü gelenlerin çoğu kalacakları yerlere gitmişlerdi, topluluk artık neredeyse tamamen dağılmıştı. Spadolini hâlâ gelmedi, diye düşündüm. Ama bugün mutlaka gelir, diye düşündüm. Bu insanlarla karşı karşıya gelmemek için bilinçli olarak geç gelecek, bu sıkıntıdan kaçmak için, hiç değilse bu sıkıntıyı daha da artırmamak için. Pencereden gördüğüm üzere, dağılmakta olan ve hiç çekinmeden çimlere basan topluluğun ortasında, şarap şişesi mantarı fabrikatörü elinde bir tepsiyle duruyordu. Tamamen yalnız bırakılmıştı. Sanırım kapıda durmakta olan Caecilia onun adını seslendi, bunun üzerine o da, büyük bir olasılıkla dışarıdaki giriş kapısının orada duran Caecilia'nın yanına gitti. Burada, bu pencerenin önünde baba çoğu zaman gecenin yarısını geçirmişti, uyuyamadığı zamanlarda. Ömür boyu uykusuzluk çekti, annemin böyle bir sorunu yoktu. Kendisini yormak için pencerenin yanında dururdu, ama bu pencereyanında-durma iki ya da üç saat sonra onu yorsa da uyuması mümkün olmazdı. Böylece özellikle de mart ve nisan aylarında saat daha üçte kalkmayı ve ormana gitmeyi huy edinmişti. *Ben orman insanıyım,* derdi sık sık. En sevdiğim şey ormanda olmak. *Ormanda ölmeyi çok isterdim* de onun sözlerinden biriydi, diye düşündüm şimdi, ama bu isteği yerine gelmedi, o günümüzün olağan bir ölümüyle öldü, ona tamamen ters bir ölümle, tıpkı bugünkü modern dünyada milyonlarca insanın ölümü gibi yoldaki bir anlık dikkatsizlik yüzünden. Spadolini dikkatimi Gambetti'nin karakterine çekmişti, yani Gambetti'yi bana anlatmıştı, ona nasıl yaklaşmam gerektiğini, onun güvenini nasıl kaza-

nacağımı çünkü Spadolini, kendi tanımlamasıyla Gambetti'yle ilişki kurmanın en zor şey olduğunu söylemişti. Gambetti Spadolini'ye Avusturyalı bir Alman yazını öğretmeni istediğini, özellikle *Alman istemediğini* söylemiş. Spadolini'nin bir kezinde söylediği üzere, ben Roma'ya *ideal kişi olarak* en doğru zamanda gelmişim. Gambetti Spadolini'yi hep düşünsel babası olarak görmüş, her konuda ona katılmış. Spadolini'nin babası Gambetti'nin babasıyla her zaman dostmuş, diye düşündüm şimdi gene koltukta otururken, gözlerimi kapatmış, babanın odasındaki sessizliğin tadını çıkarırken, açık pencereden cenaze törenine katılacak konukların artık azalmakta olduğunun farkına varmışken, kız kardeşlerimle sohbet eden birkaç kişi kalmıştı yalnızca ama ne konuştuklarını anlamıyordum, yalnızca bazı sözcükleri anlıyordum, bağlantısını değil, cereyanlı hava, Angina pectoris, anarşi, iğrenç, yağmur havası gibi sözler duyuyordum anımsadığım kadarıyla, sözcüklerin yukarıya bana gelmesi rüzgârın durumuyla ilgiliydi, bazen açık ve anlaşılır oluyor, sonra gene birbirine karışıyor, anlaşılmaz oluyorlardı, ama hepsi de çekingen bir tavırla söyleniyordu; Spadolini daha başından beri *yüksek bir pozisyon* için yaratılmıştı, kendisinin de bir kezinde belirttiği gibi, özellikle de babası hırslıydı, onu bir an önce Vatikan'da yükselsin diye okutmuştu, Vatikan hiyerarşisinde yükselmeliydi, Spadolini'nin bir keresinde söylediği gibi, oysa annesi böylesine zor olan, Vatikan'da planlı bir biçimde ilerleme ve yükselmeye hiç ilgi duymamıştı, ama annemin dediğine göre Spadolini hemen ve hiç ara vermeden yukarı doğru çıkmış, *parlak bir kariyer* yapmış, kilise tarihinde böylesine az rastlanırmış böyle, derdi annem. Önce Gambetti *beni* sınadı, ben onu değil, yani benim onun öğretmeni olmama uygun olup olmadığımı, dedi Spadolini bana. Benimle ilgili olarak, yani öğretmenlik niteliklerimle ilgili olarak çok belirgin bir sınama yöntemi kullanmış Gambetti. Ben bu sınavı onun hoşnut kalışıyla geçmiştim, böyle dedi Spadolini Gambetti'nin sözlerini alıntılayarak, diye düşündüm koltukta otururken. Biz daha baştan bir öğrencinin öğretmeni olduğumuzu düşünürüz, oysa gerçekte öğrenci tarafından aylarca sınanırız, diye düşündüm. Gambetti bana daha ilişkimizin başında bir yığın *garip soru* sor-

muştu, alışık olmadığımız sorular, bana öyle gelmişti ama ben bunları neden sorduğunu bilmiyordum. Önceleri Spadolini, Gambetti ve ben çoğunlukla sırf akşam yemekleri için buluşurduk Piazza Minerva yakınında, yalnız rahibelerin servis yaptığı yerde, doğal olarak Spadolini orada kendisi için oldukça sıkıcı olmasına rağmen büyük bir hürmet görürdü, Maria'nın son derece itici bulduğu bu lokantada, Maria oraya yalnızca bir kez geldi benimle, Maria'yla olduğum o akşam rahibeler o gece lokalde bulunan çok sayıdaki din adamına korkunç özen gösterdiler, bu Maria için dayanılmaz olmalıydı, onunla orada şiirleri üzerine konuşmak üzere buluşmuştum, özellikle de dünya çapında ünlenen ve kuşkusuz yazınımızın en iyi, aynı zamanda da en güzel şiirlerinden olan *Bohemya*'yla ilgili olarak. O zamanlar Maria'ya *sen şimdi bu şiirle, dilimizde şimdiye kadar bir şairin yazdığı en güzel ve en iyi şiiri yazdın*, demiştim, asla bir iltifat değildi bu, ben doğruyu söylüyordum, zaten dünyanın geri kalanı da bunu artık çoktan kavramış durumda. Ben Maria'nın şiirlerini her zaman sevdim, bir başka kimsenin yapamayacağı kadar Avusturya'ya has oldukları, aynı zamanda da tüm dünyayı ve evreni kapsadıkları için. Ve geçmiştekilerin hepsi dahil bizim, şimdiye kadar sahip olmadığımız en akıllı kadın şair tarafından yazıldıkları için. Tamamen duygusallık karşıtı, diye düşündüm şimdi, Maria'nın şiirleri, tamamen başka türlü diğerlerinden, diğerleri Avusturya duygusallığı dışında bir şeyi konu edinmezler, onlar son derece vahşi ve azgın, Maria'nın şiirleri ise *duygusallık karşıtı ve açık* ve Goethe'nin şiirleri değerinde, hem de benim en sevdiğim Goethe şiirleri değerinde. Maria'nın bu şiirleri yazabilmek için Roma'ya taşınması gerekti, dedim kendi kendime koltukta otururken ve ardından gene kendisine Roma'daki en sevdiğim, en değer verdiğim insanım olan Gambetti'yi borçlu olduğum Spadolini'yi düşünürken. Roma'daki yaşamım Gambetti'siz ne olurdu, diye düşündüm, her gün onun yeni düşünceleriyle karşılaşmamı sağlıyor, bana her gün yeni sorular soruyor, beni her gün tazeliyor, çünkü beni her gün dünyamızın gerçek sorunlarıyla karşı karşıya getiriyor, her an soru soran Gambetti, durmadan kurcalayan, bana rahat vermeyen Gambetti, diye düşündüm, evime gelip beni

bütün gece ta sabahın soğuk aydınlığı çıkıncaya kadar sorgulayan, kaçamak cevaplar veremediğim Gambetti. Alman yazını üzerinden her şeyi öğrenmek isteyen Gambetti, diğer her şeyi öğrenmek için hep onu öne süren anarşist Gambetti, ancak benim kanalımla gerçek anarşist olan, büyük bir olasılıkla *benim* anne babasına, çevresine, kendisine karşı gerçek anarşist olarak yetiştirdiğim kişi, diye düşündüm, aynı zamanda da bendeki anarşizmi körükledi, Roma'da onu yeniden çalıştırdı, diye düşündüm şimdi. *Corriere della Sera* gibi bir gazeteyi masamın üzerine, neredeyse yüzüme atarak her konuda bana sorular soran Gambetti, Maria'nın benden daha çok sevdiği delikanlı, şimdiye kadar karşılaştığım en büyük kuşkucu Gambetti, benim kuşkularımı aşan bir kuşkucu, kuşkuyu kendisine prensip edinmiş olan ve kuşkusu, bir keresinde bana söylediği gibi, dünyayı iyice kavrayabilmek için tüm dünyayı testereyle kesmeye başlamış olan Gambetti. Aslında büyük bir zevkle her şeyi havaya uçurmak isteyen Gambetti, ama aynı zamanda bir kırmızı kazak giyerek Jean-Paul ve Kleist'ın ve Wittgenstein'ın kitaplarını koltuğunun altında taşıyarak Roma'da saatlerce dolaşan, kafasında havaya uçurmak ve testereyle kesmekten başka bir şey olmayan biri. Öte yandan anne ve babasıyla de la Villa'da akşam yemeği yiyen ve anne babasını geri kalmışlıkları içinde rahat bırakan, yalnızca Via Condotti'den alışveriş eden, odası yalnız zevkli döşenmiş olmakla kalmayıp yüksek bir kültürün egemen olduğu bir yer olan Gambetti. Onun bana bağlandığı gibi benim de kendisine bağlandığım Gambetti. Koltukta otururken, Gambetti, dedim, araştıran bir kafanın ta kendisi, aynı zamanda da soğukkanlılıkla hesap yapan duyguların, genç bir çevre sihirbazı Gambetti, diye düşündüm. İçerden aydınlatılmış olan limonluğa baktım, yani daha önce hiç görmediğim bir görüntüye. Aşağıdaki parkta az sayıda konuk kalmıştı artık, onları tanıyamadım. Onlara kendimi tanıtmak görevim aslında, diye düşündüm, aşağıya inmek, tokalaşmak ama bunu yapacak gücüm yoktu, bu biçimsellikleri tamamen kız kardeşlere bırakmıştım, onların sırtına yıkmıştım bunu, onlar benden daha uygundu bu biçimselliklere, nihayet onlar kızları ailenin ve kendi benzerlerine nasıl davranılacağını bilirler, diye

düşündüm, ben onların benzerlerine nasıl davranılacağını çok tan unuttum, dedim kendi kendime, aslında yalnızca limonluk tan vuran zayıf mum ışığına hayran kalmıştım. Ön oyun yavaş yavaş sona eriyor, diye düşündüm, Spadolini hâlâ görünmedi ve ötekiler de beni zaten hiç ilgilendirmiyor, onlarla hiç işim yok, diye düşündüm, bana ne onlardan, bütün bu insanlar benim için yük, onları küçümsüyorum, onlar da beni küçümsüyorlar. Birden kuzenim Alexander'in parka girdiğini gördüm, yanında karısı olmadan ve kız kardeşler Alexander'e, Brüksel'e mutlaka telgraf çekmiş olmalılar, diye düşündüm. Ama tüm bu zaman içinde onu hiç düşünmemiştim, diye düşündüm, şimdi limonluğa doğru giden Alexander'di, onu gözlemledim, limonluğun önünde duran birçok kişinin elini sıktı kendi tarzında, beni hemen hayran bıraktı kendisine, zarif, aynı zamanda akıl almaz derecede doğaldı ve ben, Alexander, benim *hayalcim* diye düşündüm, benimle aynı yaşta, otuz yıl önce birbirimizden ayrıldık, o yatılı okuldan erken ayrıldı, anne babasıyla Belçika'ya gitti ama aramızdaki ilişkiyi hiçbir zaman koparmadık. Karısıyla yaptığı evliliğe önce kuşkuyla baktığımı söylemek zorundayım, ama sonra bu evlilik hiç değer vermediğimiz akrabalığımızı olmasa da, dostluğumuzu daha da derinleştirdi. Sık sık Brüksel'e gittim, ilk kez Londra'ya giderken, sonra hep Paris yolundayken, onlarda kaldığımda ikisi de beni Belçika kırsalındaki Belçikalı arkadaşlarına götürdüler, Brüksel çevresine, Oostende'ye, bana Ensor'un sanatını tanıttılar ve de Delvaux'nun sanatını, beni Brüksel çevresindeki güzel çiftlik evlerine götürdüler. Ama en çok da geceler boyunca Alexander'in çalışma odasında oturdum ve onun *Tanrı ve dünya üzerine* nutuklarını dinledim. Filozof Alexander bu gecelerde *kendi* felsefi resmini kafama çizdi, bunlar her zaman haftalarca sonra bile bana rahat vermedi. Alexander'le Brüksel'de yürüdüm, dostlarına gittim, hepsi de yoksul mahallelerde oturuyordu, hemen hepsi çaresizdi, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden geliyorlardı, özellikle de Polonya'dan ve Çekoslovakya'dan, Macaristan ve Romanya'dan, Doğu Avrupalılar diye anılanlardı, Belçika'ya göç etmişlerdi ülkelerindeki rejimlerden kaçarak, *siyasi göçmenler* olarak deyiş yerindeyse ve Alexander'in kucağına düşmüşlerdi, Alexander

bu siyasi göçmenlerle ilk bağlantısını Ixell'de Lüksemburg Garı yanındaki büroda kurmuştu ve onları koruma önerisi yapmıştı, onların tutuklanmalarını, hapishanelere düşmelerini önlemişti, çünkü böyle bir tehditle karşı karşıyaydılar, kendi ülkelerinden çıkıp kanunsuz olarak Belçika'ya giriş yaptıkları için. Kısacası onun görevi, bu siyasi göçmenlere yardım etmekti. Bu iş için uygun biriydi. İnsanlar kısa süre sonra onun başka hiçbir nedenden değil, sırf gerçekten *olağanüstü karakteri* yüzünden yardım ettiğini görünce, başına yığıldılar dendiği üzere, gece gündüz onu sıkıştırıyorlardı, ama bunu kendisi istedi, diye düşündüm, babanın odasındaki pencerenin yanında durup onu gözlemlerken. Brüksel'den geldiği halde sanki çiftliğin ya da çocuk villasının arkasından gezmeden geliyor gibiydi, doğal olarak hiç dikkat çekmeyen yalın bir giysi içindeydi, onda kibirliliğe dair hiçbir iz yoktu. İçinde yaşadığı toplum, onu pek çok kez çılgın olarak nitelendirmiştir çünkü onlara karşı hep *fazla doğaldı*, o onların biçimciliklerinden benim nefret ettiğim gibi nefret etmiyor ama onlara, her zaman alayla yaklaşmayı başarıyordu, onlarsa bu adlandırmayı kendi vicdan azapları yüzünden ve felsefesini anlamadıkları için kullanıyorlardı, diye düşündüm. Benim Alexander felsefesi diye adlandırdığım şey en zor olandı, bu gündelik düşünce ilişkilerini aşan bir şeydi, diye düşündüm, dikkatli, taviz vermeyen bir kafa gerektiriyordu, amansız bir kafa, diye düşündüm, ben bu kafa yapısına asla ulaşamadım, diye düşündüm, beni öldürürdü düşünsel olarak, Brüksel ziyaretlerim son derece güzel olmasına karşın Alexander'in düşüncesi karşısında hep zorlandılar, diye düşündüm. Alexander üniversitede ders veriyordu, diye düşündüm ve ben bu hayalciyi anlamıyordum. Mutlaka ana binada yatırılacağını düşündüğüm Alexander'e bir iki dakika baktım ve aşağıya hole koştum, dışarıya çıktım ona doğru, bu sırada o limonluğa girmişti. Alexander'i yıllardır görmemiştim, Avusturya'ya gelmemişti, benimle aynı siyasal nedenlerden ötürü buraya dayanamıyordu, bense Brüksel'deki hava koşulları yüzünden oraya gidememiştim, orada birçok güzel ve faydalı hafta geçirmiş olmama rağmen, hatta aylar geçirmiştim orada yirmi yıl boyunca süren bir ritim içinde, Rue de la Croix'daki evin dördüncü katında

kalıyordum, yeğenim burayı otuz yıl önce kiralamıştı. O Brüksel evinin yukarıdaki, dördüncü kattaki odasında o zamanlar herkesten çok sevdiğim Pascal üzerine ve Maria'nın şiirleri üzerine bir şeyler de yazmıştım, o zamanlar henüz tanımadığım bu kadın şairin dizeleri hakkında. Yukarıda dördüncü katta son derece sevdiğim *Boruslav Martinu* hakkında da kısa bir yazı yazmış ama hemen yırtıp atmıştım. Alexander beni Brüksel camiasıyla tanıştırdı, onunla günün yarısını Brüksel çevresindeki olağanüstü ormanlarda yürüyerek geçirirdik. O zamanlar daha sonra ortaya çıkacak olan *yaşam boyu çekeceği hastalığın* ilk belirtileri ortaya çıkmıştı, bunu yalnız kortizonla değil, haftada iki kez Oostende sahilindeki zorlayıcı, gerçekten de onun gücünü aşan iki saatlik koşuyla yenmeye çalıştı, ben bu koşulara çoğu kez katıldım. Sahilin tuzlu havasında yapılan bu koşular onun beklediği iyileşmeyi sağlamadı, onu buna Belçikalı bir doktor heveslendirmişti ama bilindiği gibi Belçikalı doktorlar en kötü doktorlardır, Belçikalı doktorların Avrupa'daki en aptal doktorlar oldukları bilinir, bunu sonradan öğrendim. Yeğenim yirmi yıldır kortizonla yaşıyor, kendisinin her zaman söylediği gibi başka bir şeyle değil. Roma dönemimden önce Georg Amcamın yanı sıra kuzenim Alexander, aynı yaşta olmamıza rağmen benim felsefe öğretmenim oldu. Ben tam ona doğru limonluğa gireceğim sırada o dışarıya çıktı, limonlukta yarım dakikadan fazla kalmamıştı. Elini elime koyup sıktı ve ikimiz birkaç kez limonluğun önünde bir aşağıya bir yukarıya gittik, hâlâ limonluğun önünde ayakta durmakta olan insanlara hiç aldırmadan, herhalde kuzenimle beni tanıyorlardı, ama bu bizi ilgilendirmiyordu, çünkü temelinde onları umursamıyorduk. Brüksel'den *hemen* yola çıkmış, öyle dedi Alexander, ama yalnız çünkü karısı hastaymış. Ayrıca o benim onunla birlikte limonluğun önünde birkaç kez bir aşağı bir yukarı yürümeme memnun olmuş, çünkü bizim ona kalmasını *önerdiğimiz* köydeki otele hemen gitmek niyetindeymiş, yanında getirdiği bir yazıyı tamamlamak için, *Belçika hükümetine ve krala! göndermem gereken bir dilekçe,* dedi, *benim göçmenlerle ilgili,* Belçika hükümeti onlara hayvan muamelesi yapıyor. *Hayalci,* kız kardeşlerimi sordu, çevredeki insanlar hakkında beni neşelendiren, doğal

olarak onların duymadıkları, ama duysalar onları derinden yaralayacağını ve bize kızmalarına yol açacağını düşündüğüm bir söz söyledi ve kaza hakkında ya da limonlukta yatanlar hakkında bir tek söz etmeden ortadan kayboldu. Kendi yolunu kendi bulurmuş, kimsenin ona yardım etmesine gerek yokmuş, yarın cenazeye gelecekmiş, sonra da *hemen* Brüksel'e dönecekmiş gece treni ile, bunları da söyledi bu arada. Ona benim onun ana binada kalmasını istediğimi, doğal olarak bizim en yakınımızda kalabileceğini, söylemeye fırsatım bile olmadı, hiç sorun yaratmadan kendini geriye çekmek, onun her zaman davranış biçimi olmuştu, ama bu kez bu konuda gerçekten de rekor kırmıştı. Değişmemiş, diye düşündüm, aynı kalmış, sevdiğim bu *hayalci*. Çevredekiler iki Viyana Neustadt ailesiydi, şimdi görüyordum, hatta benimle akrabaydılar, annem tarafından ve doğal olarak onları selamladım, hatta onlara yolculuklarının *iyi* geçip geçmediğini bile sordum, bana son derece nazik gelen bir sesle, hemen ardından da bu nazik tonunu bu insanlara karşı kullandığım için beğenmedim, çünkü bu insan grubu benim için sevimsizdi. Bu insanlar orada, sanki benim kendimi onlara adamamı bekliyor gibi duruyorlardı, sanki burada ilgilenmem gereken yalnız onlar vardı, ama özellikle de bunları bir an önce atlatmalıyım, diye düşündüm ve yüksekten attığım birkaç sözle ertelenmemesi gereken bir iş yüzünden yanlarından ayrılmam gerektiğini söyleyip özür diledim. Viyana Neustadt grubunu öylece orada bıraktım ve ne aradığımı bilmeden önce çiftliğe, sonra da avcı evine gittim. Babamın bürosu denilen yere girdim, Wolfsegg'le ilgili tüm evraklar orada dururdu, tüm muhasebe. Bu büro benim için her zaman bir karabasan olmuştu, tıpkı uzaktan bile olsa bir büroyu andıran her yerin olduğu gibi. Wolfsegg bürosunda bütün bürolarda olan koku var, buralarda beni kısa süre sonra kaçınılmaz olarak, oradan hemen çıkmazsam boğulacağım duygusu kaplar, ama şimdi bugüne kadar hiç yapmadığım biçimde kendi büromuzda bile oturuyordum, üzerinde bir gün önce babama gelen postanın durduğu yazı masasına oturmuştum. Faturalar, Wolfsegg muhasebesini ilgilendiren mektuplar, tarım makinelerinin reklamının yapıldığı broşürler. Bunlardan nefret ederim. Muhasebe postasından

nefret ederim. Posta yığınını yazı masasının üzerine bir sayfa kâğıt koyacak biçimde bir kenara ittim. Kâğıdın tam ortasına büyük harflerle ALEXANDER, HAYALCİM diye yazdım, ALEXANDER sözcüğünü kâğıda neden yazdığımı bilemeden. Nedensizce gibi geldi bana. Son derece sinirliydim. Büronun koltuğunda otururken birdenbire babamın bürosunda değil de *kendi büromda* oturduğumun bilincine vardım, büronun duvarlarına bakarken üzerime bir yorgunluk çöktü, büronun duvarları beni iğrendirdi. Bu duvarlardaki rafları dolduran, üzerlerinde yalnızca *Wolfsegg* ve altında da yılı yazan yüzlerce Leitz dosyası da. Neredeyse beni delirtecek kadar, diye düşündüm. Baba da titizdi, diye düşündüm. Onun bu temiz el yazısı beni her zaman itti, babamın kullandığı ve sonuçta ilkel olan cümleler de. Güzel yazı öğrenmiş ve bunu sürdürmüştü, çekilmez titiz bir insanı işaret ediyordu bu, diye düşündüm. Ömür boyu Johannes'i de aynı biçimde çekilmez, titiz bir insan yapmaya çalıştı, kendisinden sonra gelecek olan bu kopya üzerinde ömür boyu çalıştı. Johannes'i kendi kopyası yapmayı başardı, dedim kendi kendime. Ama kopyalar iticidir, diye düşündüm. Babanın bu güzel yazısı çökmüş bir beyin tarafından kâğıda geçirilmiş, diye düşündüm. Babam gibi çökmüş bir insan tarafından. Babam ara sıra bu çökmüşlükten kurtulmak istedi, ama bunu başaramadı. Bu çökmüşlük hali artık çok ilerlemişti. Baba tıpkı kasaba öğretmenleri gibi tipik bir örnek öğretmen yazısıyla yazdı, o şirin zevksizlerin yazısıyla, diye düşündüm. Böyle bir yazı korkak, baskı altında bir karakteri gösterir. Baba baskı altında bir insandı, aynı anda hem Wolfsegg hem de anne, karısı tarafından acımasızca baskı altında tutulan bir insan, diye düşündüm. Babamdan bu okul öğretmeni yazısı kaldı, diye düşündüm, başka bir şey değil. Bu düşünceler aklıma, babanın yazı masasının üzerinde başlanmış ama sonu getirilmemiş bir mektup bulduğum için gelmişti, Vorarlberg/Lustenau'daki bir suni gübre firmasına yazılan bir mektuptu bu, herhalde bir teklif yapılması isteniyordu, diye düşündüm. Bu tarzda ancak bir ticarethane çırağı yazar, diye düşündüm ama Wolfsegg beyi değil. Babanın yazmaya başladığı mektubu birkaç kez okudum ve mektup hiç değişmeden aynı ilkellikte kaldı. Babam iyi mektup

yazamazdı ama *böyle* yazmaya da kimsenin hakkı yok. Yazı malzemelerini masanın üzerinde bırakışı da iç bunaltıcı, diye düşündüm. Öğretmenler ve ticari çıraklar yazı malzemelerini böyle bırakırlar ama kişilikli biri asla. Babam seçkin biri miydi? diye sordum kendi kendime. Yorgunluk birkaç tane daha böylesi anlamsız soru sordurdu babamla ilgili olarak. Seçkinlik nedir aslında? diye sordum kendi kendime. Yüzyılın başına kadar geriye doğru tarihlenmiş olan Leitz dosyaları içimi kararttı. Sen bu dünyadan kaçtın, şimdi ise *kaderin bir cilvesiyle* tepetaklak onun içine düştün, diye düşündüm. *Kaderin cilvesi* sözcüğü tüm iğrençliği ve sahteliğiyle bana son darbeyi vurdu deyiş yerindeyse ve kalkıp pencerenin yanına gittim. Pencereden bakan biri, çiftliğin duvarına kurşun levha üzerine yapılmış olan yağlıboya resmi tam karşısında görür, bu resim Meryem Ana'yla İsa'yı gösterir. Meryem Ana'nın bu resimdeki boynu hiçbir resimde şimdiye kadar görmediğim biçimde uzundur, anatominin tüm kurallarına aykırıdır. Çocuk İsa'nın kafası ise bu resimde haddinden fazla büyüktür. Bu resme bakmak beni her zaman güldürmüştür, şimdi de güldürüyor. Yüksek sesle gülmek zorundayım, beni duyup duymamaları umurumda değildi. Caecilia kapıya geldi, beni konuklara hazırlanmış olan büfeden bağımsız olarak sırf bizim için hazırlanan erken akşam yemeğine götürmek için. Ama onu hemen sorguya çektim, Alexander neden köyde kalıyor, herkesten çok Alexander'in bizimle ana binada kalması gerekirdi, dedim, ona Alexander'in köydeki hangi otele yerleştirdiğini sordum, Spadolini bizim evde kalabiliyorsa, dedim, Alexander'in da en yakınımızda kalması doğaldır, dedim ona avcı evinden ayrılırken, şarap şişesi mantarı fabrikatörünün eve sokulmasının, ama Alexander'in sokulmamasının tuhaf olduğunu söyledim. Alexander'i nereye yerleştirdiğini bana söyleyemedi, gerçekten de bilmediğini birkaç kez yineledi, tüm yol boyunca ona Alexander yüzünden sitem ettim ve ona özellikle de benim hiç sevmediğim insanları evde konuk ettiğini söyledim, ana binada rastladığım ve orada kalacaklarını sandığım insanlardan birkaçının adını saydım, hem de *anne tarafından bu iğrenç akrabalar,* dedim, bunların benim sinirimi bozduklarını biliyorsun, Alexander ise aşağıda köyde,

alçakça bu, *alçakça* sözcüğü ağzımdan çıkmıştı ki o anda canım sıkıldı buna, seni kırmak istemedim, dedim sonra Caecilia'ya, ama bütün bu cenaze zaten sinirime dokunuyor, neredeyse kendimi kaybetmek üzereyim, biraz önce Meryem Ana resmine yüksek sesle güldüm, dedim, ama bu sinirli bir kahkahaydı, neredeyse hastalıklı, dedim, bunları söyleyerek sanki biraz önce Caecilia'ya söylediğim ve hızla ağzımdan çıkmış olan *alçakça* sözcüğü yüzünden özür diler gibiydim, gerçekten de terbiyesizce çıkmıştı ağzımdan, çünkü kuşkusuz sinirleri bozulma sınırına dayanan yalnızca ben değildim, kız kardeşler de öyleydi ve ana binanın giriş kapısına geldiğimizde, holde cenaze törenine katılmak üzere gelmiş yeni konuklar vardı ve ben şimdi, onu kırmış olduğum için üzüldüğümü söyledim, istemeden oldu, bu kadar büyük bir gerginlik içinde artık benden beklenmesi zorunlu olan biçimde davranamadığımı söyledim, *zorunlu* demiştim ki hole girdik ve gene bu yeni gelenlerin ellerini sıkmak zorunda kaldık ve artık alışkanlık haline gelmiş olan cenaze töreni cümlelerini sıraladık yukarı kata, o erken akşam yemeğine çıkmadan önce. Yazık ki Alexander bizimle aynı masada değil, çok daha eğlenceli olurdu, dedim kız kardeşlere. Onu nasıl olur da aşağıdaki otellerden birinde tek başına bırakırız, dedim. Ama kız kardeşlerin yemeği benimle yalnız yemek için belli bir amaçları vardı. Yani şimdi benden üçünün gözü önünde bilgi almak istiyorlardı. Ama benden tıs çıkmıyordu. Aşağıdan ana binada kalanların kendileri için mutfakta hazırlanan büfeye giderken çıkardığı sesler duyulurken, biz burada yukarda da üçümüz aşağı yukarı aynı şeyleri yiyorduk, Caecilia ayrıca birinci kata çıkan kapıyı kilitlemişti benim isteğim üzerine, *hortlaklar içeriye girmesin diye,* demiştim, karşı çıkmadan kapıya yönelmiş ve onu kilitlemişti. Bu insanlara dayanamıyorum, dedim ve sözü gene Alexander'e getirdim, o sırada her an gelmesi gereken Spadolini'yi beklemekteydim oysa. Wolfsegg'deki son kalışımdan sonra, *bir daha asla* Wolfsegg'e gelmek istemiyordum, dedim kız kardeşlere, *bir daha asla* dedim, oysa *uzunca bir süre* demeyi düşünmüştüm, ama bu *bir daha asla* daha etkileyici oldu kız kardeşlerim üzerinde, bu yüzden de onu birkaç kez yineledim, ben Roma'da evimdeyim, burada değil, dedim kız

kardeşlere ve Alexander mutlaka burada bu evde yatırılmalıydı, dedim. Viyana Neustadtlı, Welsli ve Münihli bütün bu iğrenç insanları aşağıya köye göndermek yerine Alexander'i gönderdik, affedilemez bir hainlik bu, *hem de Alexander*'i, dedim birkaç kez ve aşağıya köye inip Alexander'i alarak yukarıya getirmeyi düşündüm ama kız kardeşler Alexander'in hangi otelde kaldığını bile bilmiyorlardı. Burada oturup iyi yemekler yemek ve Alexander'i otel yemeği yemeye mecbur etmek terbiyesizlik, dedim. O beni Brüksel'de en iyi biçimde ağırladı, orada en eli açık biçimde beni konuk etti haftalar boyunca. Kız kardeşlere Alexander'i *bilerek* aşağıdaki köyde yatırdıklarını söyledim, çünkü benim Alexander'le olan ilişkim hoşunuza gitmiyor, hiçbir zaman da gitmedi ve bana bir hainlik yapmak istediniz. Bunlar mutlaka abartılı sözlerdi ve belki de benim yersiz bir kuşkumdu. Bu derece değerli bir insanı köye göndermek, dedim. Ve bu Viyana Neustadt, Wels ve Münihli kökten yanlış ve budala insanları burada yatırmak, neredeyse bitişik duvarda, rezillik bu. Ben kız kardeşlere durmadan Alexander'i anımsattıkça, kapalı kapı ardındaki bu ortak akşam yemeği hoş olmaktan çıktı, üçümüz için de. Kız kardeşler susuyor ve benim konuşmama izin veriyorlardı ve bu yüzden de avantaj sağladılar ve beni bir yığın haksız duruma düşürdüler, sonradan bana karşı kullanmak için bu durumu gözlemlediler, bana doğrudan doğruya gelecekle ilgili sorular sordular ve Wolfsegg'in geleceğini ilgilendiren bu gibi sorularla sonunda beni susturdular. Ama ben sorularının hiçbirine cevap vermedim, verecek cevaplarım olmadığı için açıkçası, çünkü benim için Wolfsegg'in geleceği aslında onlar için olduğu gibi bir bilinmezdi. Biz her zaman anne babamızın vasiyetinde ne olduğunu biliyorduk, vasiyet yalnız Wolfsegg'in çelik kasasında durmuyor, aynı zamanda bizim Wels'teki avukatımızda da bulunuyordu. Anne babanın vasiyetiyle ilgili bir gizlilik, dolayısıyla da bir belirsizlik yoktu. Wolfsegg anne babanın ve ağabeyin ölümleriyle doğrudan bana geçmişti, *bütünüyle*. Kız kardeşlere, Wolfsegg'in onlara ait kısmını vermek ve onların payına düşen kısmından çekilmek ya da onlara haklarına karşılık düşen parayı ödeme yükümlülüğüyle ve ben başından beri kız kardeşlere paralarını

ödemeyi düşünüyordum Wolfsegg'i onlarla paylaşmak yerine. Benden Wolfsegg'deki geleceklerinin ne olacağını duymak istediler ama bunu onlara söylemedim, onları tamamen bilinmezlik içinde bıraktım, buna karar vermek onların değil benim elimde, zaten ben ölüm haberini alır almaz, söylemek zorundayım ki, hisselerine karşılık düşen paranın ödenmesine karar vermiştim, paylaşmaya değil. Telgraf elime geçmişti ki kız kardeşlere paylarına düşen parayı ödemeye karar vermiştim, diye düşündüm, telgrafı henüz tam olarak okumamıştım bile, Roma'daki evimin penceresinde durduğumu ve Piazza Minerva'ya baktığımı görüyorum, Zacchi'nin pencerelerine doğru ve Pantheon'un kubbesine ve ben tabii ki paylarına düşen paranın ödenmesinden yanayım, paylaşmaya değil, dediğimi duyuyorum. Ayrıca telgrafı aldıktan sonra düşündüğüm ilk şey zaten kız kardeşlerin payına düşen parayı ödemek olmuştu. Kız kardeşler durmadan bana şimdi ne yapılacağını, kendi durumlarının ne olacağını sorup duruyorlardı ve ben hiçbir şey söylemiyordum, bunu sözlü olarak sormuyorlardı, ama masadaki tüm tavırlarıyla soruyorlardı, çünkü aslında tek bir söz bile etmiyorlardı, daha önce de yazdığım gibi beni konuşturuyorlardı. Uzun süre eniştenin aramızda olmayışı dikkatimi çekmemişti, onun için de masaya servis konmuştu birden gördüğüm üzere ve ben enişteyi sordum, Caecilia onun aşağıya köye gittiğini söyledi, herhalde lokantalardan birine, dedi, o, enişte düğünden sonraki bu hafta bunu alışkanlık edinmiş, aileyle yemek yemek yerine aşağıya köye gidiyormuş. Bu gibi insanlar için tipik bu, dedim, en ufak bir sorumluluktan bile kaçarlar, aileyle akşam yemeği bile yemezler, lokantada yiyip içmek daha çok işlerine gelir, dedim. Caecila bu sözlerim üzerine sustu, Amalia da. Ama bu adamın kendini bu kadar kolayca bağımsız kılması akıl alır gibi değil, dedim ve kız kardeşlere eniştenin aşağıya köye gidip deyiş yerindeyse halkın arasına karışmasına neden engel olmadıklarını sordum, üstelik de böyle bir günde, dedim. Kız kardeşler susuyorlardı, cevap vermediler. Adam köyde bizi rezil ediyor, dedim. Olmaz böyle bir şey, dedim. Akıl alır gibi değil. Hemen ardından da, bunu anlayabildiğimi, kendimin de bu kız kardeşler ve artık var olmayan bu aileyle birlikte olmaya

dayanamayacağımı söyledim. Artık var olmayan sözlerini yineledim, bunun üzerine kız kardeşler bana kınayan bir bakış fırlattılar. Enişte lokantalarda oturuyor ve bizi gülünç duruma düşürüyor, dedim. Geri geldiğinde ilk fırsatta ona gerekeni söyleyeceğim, dedim. Bunun üzerine Amalia, şarap şişesi mantarı fabrikatörünün köyden hep gece yarısından sonra yukarıya geldiğini söyledi, yani lokantalar kapandıktan sonra. Caecilia'nın bu konuda söyleyecek bir lafı yoktu. Ben kendi düşüncemi saklı tuttum. Enişteyi anlayabilirim, dedim, ama böyle bir günde bu biçimde davranması kesinlikle olanaksız. Acaba anne baba hayattayken de onlarla akşam yemeği yemek yerine köye mi gidiyordu orada kafayı çekmek için diye sordum, Caecilia bu soruyu doğruladı. Ama şarap şişesi mantarı fabrikatörüne kendin kancayı taktın, dedim. Bu bana Titi Gölü halasını anımsattı ve onun gelip gelmediğini sordum; Titi Gölü halası çoktan gelmiş ve artık yatmış, böyle dedi kız kardeşler, doğal olarak annenin odasında yatmaktaymış. Evet, tabii ki annenin odasında, dedim. Titi Gölü halasının annenin odasında yatması en garip şey, diye düşündüm. Ben onu görmemiştim. Ben onu hiç görmedim, dedim. Terbiyesiz biri, dedim. Bunun üzerine kız kardeşler hiç çekinmeden üzerime çullandılar, gelenlerle hiç ilgilenmemekle suçladılar beni, onları onların sırtına yüklediğimi, oysa doğal olanın onları, hem de ayrım yapmadan hepsini *benim* karşılamam olduğunu söylediğini duydum şimdi Caecilia'nın, Amalia da ona yardımcı oluyordu. Doğal olarak gelenlerin hepsi buraya ulaştıklarında beni sormuş daha limonluğa gitmeden, yani anne babaya ve ağabeye son saygıyı göstermeden önce, bense bütün bu insanlardan korkakça kaçmışım, saklanmışım, beni bir orada bir burada aramışlar, durmadan da aratmışlar, ama ben *zaten her zaman* huyum olduğu üzere, bütün bu can sıkıcı süreçten tam anlamıyla kurnazca saklambaç oyunu oynayarak sıyrılmışım. Tüm o süre içinde ana binanın kapısında durup onların ellerini sıkıp hep aynı cümleyi mi söyleseydim, dedim. Ama benden bunu beklemişler, yani onlarla birlikte kapıda durup gelenleri karşılamamı, yüzümde de duruma uygun ciddi bir ifadeyle. Size bu iyiliği yapmadım, dedim kız kardeşlere, bunu yapamazdım. Ben daha Roma'dayken

kapıda durmamaya karar verdim, dedim onlara. Daha Roma'dayken bu cenazenin nasıl gelişeceğini gördüm, *korkunç* dedim, tüm pislikleriyle. Ama bu da geçecek, dedim, bütün pislikler geçti. İkiyüzlülüğün artık burada yeri yok. Bütün bunların matemle bir ilişkisi yok, yalnızca tiyatro, dedim. Anne baba artık burada değil, limonlukta *çürümeye bırakılmış gövdeler* yatmakta, dedim, bir zamanlar bu gövdeleri temsil eden insanların artık gövdeleriyle hiçbir ilintileri yok, dedim. Şimdi her şey tiyatro. Bu tiyatroda herkesin gözünü dikip baktığı başrol oyuncusunu oynamaya niyetim yok, bunun için mutlaka gerekli olan niyet bende yok. Her şeyi doğal olarak alçak sesle söylüyorduk, bizi duymasınlar diye, söylediklerimizi anlamasınlar diye, çünkü düşündüğüm üzere dinleniyor olmamız olasıydı. Ara sıra kilitli kapıya vurulduğu da oldu, insanlar davranışımızı kesinlikle anlamadıkları halde sonradan kapıya vurmayı kestiler. Üçümüzün birlikte yemek yemesi de herhalde kız kardeşlerin düşündükleri üzere üçümüzün tedirgin edilmeden birlikte olabilmesi için bir bahaneydi, ama olmadı, çünkü durmadan kapıya vurulması bize hiç rahat vermedi, zaten üçümüz de düşünülebileceği gibi sinirliydik. Burada yatacak olan seksen kişiye yakın insanın artık gelmiş olduğunu kız kardeşlerden öğrendim ve ben bunların birçoğunun bizim güzel doğamızda tatil yapma amacı için cenazeyi kullandıklarını söyledim, başka bir amaçla değil, mevsim de uygun, dedim, bu tatilin onlar için hemen hemen bedavaya geldiğini, çünkü bütün bu insanların masrafını bizim karşılayacağımızı söyledim, Wolfsegg kasasından ödenecek masraflar. Bütün bu insanların, başka bir yerde tatil yapmaları için masraflarını karşılayabilirdim sırf onları görmek zorunda kalmamak için, oysa şimdi evimdeler, şimdi evimizdeler dememiştim, şimdi evimdeler, demiştim, her şeyin sahibi olan birinin deyişiyle. *Kendimizi aldatmayalım, cenazeler her zaman tiyatrodur,* dedim. Hemen ardından da açıklamalarımla fazla ileriye gittiğimi düşündüm, keşke yapmasaydım, en iyisi tek kelime bile etmemem olurdu, oysa bir yığın anlamsız, beni gerçekten akıl almaz gösteren öyle çok şey söylemiştim ki. Benim konuştuklarımı duyan olsa, benim en kötü karaktere sahip biri olduğuma inanır, diye düşündüm,

ama mutlaka daha kötüleri de vardır. Böylece özellikle de cenazeye katılmak üzere gelip eve yerleştirilen konuklara yönelik öfke taşkınlıklarımdan sıyrılmak istedim ve kız kardeşlere Roma'nın benim için her şey olduğunu, varlığımı yalnızca Roma'da sürdürmek istediğimi söyledim. O zaman birden uyandılar ve beni anlamadılar. Gerçekten de, dedim, Roma'yı düşündüğüm anda bile gene Roma'da olmayı bekleyemiyorum bile, oysa birkaç saattir buradayım. Daha sabahleyin Roma'da olmam en akıl almaz şey, dedim. Sonra da Spadolini'yle telefonlaşıp telefonlaşmadıklarını sordum. Evet, dediler, Roma'dan aradı, tabii ki geleceğini, hem de bu akşam geleceğini, ama hangi yolla geleceğini henüz bilmediğini ama bugün Wolfsegg'e geleceğini söyledi. Böylece hepimiz Spadolini'yi bekliyorduk, başpiskoposu, annemizin sevgilisini, parlak kişiliği. Gambetti de bana hep kendimi tutamadığım konusunda sitem ediyor, dedim kız kardeşlere, ama ben hep kendini tutamayan biriydim, dedim, hesaba kitaba sığmayan, her zaman bu kendini tutamayışının anlaşılacağını hesaba katan biri. Hesaba kitaba sığmazlığının. Buna bağlı olan sorumsuzluğunun. Ama bu istenenler elbette fazla, dedim kız kardeşlere. Oysa Roma'da bambaşka biriyim, dedim, böyle sinirli değilim, kendini tutamayan, hesaba kitaba sığmaz biri değilim. Roma beni sakinleştiriyor, Wolfsegg beni sinirlendiriyor. Roma insanı en çok telaşlandıran kent olmasına rağmen orada sinirlerim yatışıyor, en huzur verici yer olmasına rağmen Wolfsegg'de hep sinirleniyorum. Bu çelişkili durumun kurbanıyım, dedim kız kardeşlere. Roma'da bambaşka bir anlatım tarzım var, dedim onlara, herkesle de bambaşka bir biçimde konuşuyorum, bunu bir kezinde Gambetti'ye söylemiştim, Wolfsegg'den Roma'ya döndüğümde önce çok sinirli bir konuşma tarzım oluyor, ki buna yalnız Wolfsegg'de sahibim. Bunun suçlusu benimkiler, demiştim ardından Gambetti'ye, o da benim düşünme eylemimin Wolfsegg'de ritminden çıktığını, yani *Roma ritminden* çıktığını söylemişti. Gambetti pek çok kez, benim Wolfsegg'den Roma'ya döndüğümde tanınmaz olduğumu söylemişti, Wolfsegg'den Roma'ya döndüğüm zaman olduğum gibi bir insanla o asla dostluk kuramazmış, öyle dedi, çünkü ben Wolfsegg'den geri döndüğüm-

de tamamen başka biri oluyormuşum, Roma'daki insanın tam tersi biri yani. O gerçekten de yalnız Romalı ile birlikte olabilirmiş, Wolfseggliyle değil. Wolfsegg'den döndüğümde gene Romalı olana kadar, Gambetti'ye, öğrencime faydalı olan, onun arkadaşı ve öğrencisi olan Romalı olana, konuşma ortağına dönüşünceye kadar birkaç güne gereksinimim oluyordu, Wolfsegg insanı ise bunların hiçbiri olamazdı. Wolfsegg'in benim için zararlı olduğunu söyledi hep Gambetti, dedim kız kardeşlere. İki ya da üç gün Wolfsegg'de olmamın benim haftalarca dengemi kaybetmem demek olduğunu söyledi Gambetti, dedim kız kardeşlere. Ve ben de asla Wolfsegg'de benim dengemi bozan şeyin ne olduğunu anlayamadım, doğa mı, yoksa insanlar mı ya da özellikle hava mı, oysa bu hava benim bildiğim en iyi hava, dedim, Wolfsegg havası en iyi hava. Duvarlar mı, yoksa insanlar mı? diye sordum, bilmiyorum. Bütünüyle Wolfsegg, diye düşündüm. Ama bütün bunları yalnızca düşünmem değil, dile getirmem, onlara söylemem imkânsızdı, *bir gecede* Wolfsegg'in mirasçısı olduğum, Wolfsegg'i devraldığım düşünülecek olursa, yani onlar böyle düşünüyordu, devralacağımı değil, çoktan devralmış olduğumu, diye düşündüm. Onların mirasçı olma sırasını ciddiye almaları gerekiyordu, doğrusu bunun benim tarafımdan yerine getirileceği dışında da bir şey düşünmüyorlardı zaten. Hem de her türlü ayrıntısı ve sonucu ile. Benim düşündüklerimin çoğunu duymadıklarını, hem de benim düşündüklerimi izleyemediklerini dikkate almadan, birden onlara yüksek sesle, *ama ben tarımcı değilim, ben baba gibi traktörün başına geçemem. Ben traktör insanı değilim ve depo müdürleriyle bir çuval gübre için tartışacak değilim, bu gübre çuvalı yarısına kadar dolu, ama ben bütün çuval parası ödedim diye. Ben Johannes değilim,* dedim. *Anne baba benim Johannes olmadığımı anlamadılar.* Bu son sözlerimi daha da açacaktım ki o sırada kapıya ısrarla vuruldu, Caecilia ayağa kalktı ve kapıya yöneldi açmak için. Şarap şişesi mantarı fabrikatörü içeriye girmek istemişti. Sessizce masaya oturdu, onun için servis konan yere, yanıldın, aşağıya köye gitmemiş, lokantalara gitmemiş, diye düşündüm. Enişte gerçekten de sarhoş değildi ve karısı tabağına bir parça et koydu ve bir bardak şarap ikram etti. O hep bahçıvan evindeymiş, böyle

dedi enişte şimdi, özür dileyerek, çok yorulduğu için bahçıvan evine çekilmiş ve orada uyuyakalmış. Nihayet sabah saat üçte kalkmış, böyle dedi gene de, çünkü kız kardeşler onu aşağıya köye yollamışlar çeşitli ustaların ve dükkân sahiplerinin yanına, hepsi kazayla ilgiliymiş. Zaten birden *başı da* ağrımış. Serin bahçıvan evi ona iyi gelmiş. Her şey yolunda mı, diye sordu aç kurt gibi yemek yerken, oysa daha iki ya da iki buçuk saat önce mutfakta benimle birlikte yemişti, diye düşündüm. Ben eniştenin yemek yeme görüntüsüne ve bu arada susuş tarzına dayanamadığım için kalktım ve dışarıya çıktım. Kız kardeşler ve eniştenin yanından ayrılırsam kabalaşmamı önlerim, diye düşündüm ve aşağıya hole indim, orada ayakta duran ve hemen bana doğru dönenlere aldırmadan. Hemen, deyiş yerindeyse matemli bir yüz takındım ve tamamen meydan okurcasına şapele girdim ve orta sıralardan birine oturdum. Şapel serin ve hoştu. Bu yüzden çoğu kez yiyecek kileri olarak kullanılması anlaşılır bir durum, diye düşündüm. Hiç düşünmeden sıraya *diz çöktüm*, bunun bilincine varır varmaz gene sıraya *oturdum*. Birden Titi Gölü halasının şapele girdiği duygusuna kapıldım. Döndüm, yanılmamıştım. Her zaman yanında olan, on iki on üç yaşlarındaki yeğenlerinden biri ona eşlik ediyordu. Titi Gölü halası örtünmüştü, ölen erkek kardeş uğruna kendisini tamamen siyahlara büründürmüştü. Onun beni haince gözlemlediğini hissettiğim için kalktım ve şapelden dışarıya çıktım, bu arada örtüsünün altından bana elini uzatan Titi Gölü halasının elini öpmeyi de ihmal etmedim. Holden ve parktan geçerek tek başıma limonluğa gittim. İki avcı orada ölülerin başında nöbet tutmaktaydı. Bana oradaki çürümüşlük kokusu artmış gibi geldi. Tabutların altındaki buz kalıplarını kontrol etmek için siyah örtüleri kaldırdım, buz kalıplarının yenilendiği belliydi. Kısa bir süre ölülerin yüzlerine bakma iznini verdim kendime, uzun süre bakmaya dayanamazdım. İki avcı, hazırola geçmişti ben limonluğa girdiğim sırada, bundan iğrendim. Dışarı çıkarken bunu daha da gülünç buldum, ama bu itici töreni değiştirme olanağım yoktu, bunu kız kardeşlerim, daha çok da Caecilia tam tamına kurallara uygun olarak hazırlamışlardı, en ufak ayrıntıya kadar her şeyi cenaze planında yazılanlara göre uygulu-

yorlardı. Öte yandan bu törenin Wolfsegg'e tamamen uyduğunu düşündüm, onu değiştirmek anlamsızdı. Buradaki her şey doğru, diye düşündüm, itici olsa da olmasa da. Kuşkusuz katafalkın iki ucundaki avcılar gülünç figürlerdi, kurşundan gibi, tiyatro hayranı bir kostüm terzisinin elinden çıkmışlar gibi. Ben tabutların yanında dururken bahçıvanlar çiçek kovalarının suyunu değiştirdi. Ben gene bahçıvanlarla avcılar arasındaki farkı iyice görebildim, avcılar gülünç ve yapay olanlardı, bahçıvanlarsa doğal olanlar. Bu bende gene karşılaştırmalı düşünceyi kışkırttı, katafalka konmuş olanların önünde durduğum gerçeğine aldırmadan, avcılarla bahçıvanlar arasındaki farkı, bu farklılık içinde neyi ortaya koyduklarını düşünmek bana zevk verdi. Dışardan bakıldığında fark edilmiyor, dedim kendi kendime, ne düşündüğüm ve avcılarla bahçıvanların farkını düşündüğüm, hele avcılarla bahçıvanların kafalarından geçenleri ve bu düşüncelerin farklılığını düşündüğüm hiç fark edilmiyor. İnsanlar benim cenazeyle ilgili düşüncelerim olduğunu sanıyor, diye düşündüm, oysa ben hiç de cenazeleri düşünmüyordum tabutların önünde dururken, cesetlerin tam önündeyken. Bahçıvanlar hassas sinirleri olan insanlar, diye düşündüm, avcılar ise kabalaşmış bir dünyayı temsil ediyor. Biz bu iki Wolfsegg durumunu birbiriyle harmanlarsak doğal olarak Wolfsegg'i çekici yapan şeyi saptarız, diye düşündüm. Wolfsegg onda yalnızca bu çekiciliği görmek isteyen için büyük çekiciliğe sahiptir. İnsanlar her zaman buraya geliyor ve Wolfsegg'in onlar üzerinde ne kadar büyük, özel bir çekiciliği olduğunu söylüyorlar. Wolfsegg böyle de görülebilir, akla gelen en çekici mülk olarak. Ama benim için bu düşünce tarzı artık olası değil, hiçbir zaman da olası olmadı, diye düşündüm. Bundan sonra da böyle düşünemem. Bu tarz düşünceyi bozdum, diye düşündüm dışarıya çıkarken. Parkta kimse yoktu. Ailenin geri kalanı hâlâ akşam yemeği yiyor, diye düşündüm, balkonun üzerindeki pencerelere bakarak. *Onlar* da, üç kişi dedim kendi kendime, enişte, Caecilia, Amalia. Herhalde üzerlerine kapıyı da kilitlemişlerdir. İçimde kaynayanlardan, nasıl kurtulacağım bundan? diye sordum kendi kendime. Benim ortaya çıkışım onların hepsini kızdırmış olmalı, yalnız kız kardeşleri değil, yalnız enişteyi

değil, hepsini kızdırdım, diye düşündüm. Ama ben çocukluğumdan beri adlandırdıkları gibi insanları kızdıran biri değilim, diye düşündüm, ama hemen ardından gene de ben insanları kızdıran biriyim, dedim. Gambetti'ye, şimdi kız kardeşlerle son derece dikkatlice her şeyi konuşacağım, demiştim, enişteyi de bu konuşmalara katmak zorunda kalacağım, hep dikkatli olacağım Gambetti, demiştim Roma'da ona, aynı şeyleri Zacchi'ye ve Maria'ya da durmadan söylemiştim, şimdi Wolfsegg'de dikkatli olmam gerektiğini, ama şimdiye kadar hiç dikkatli davranmamıştım, tam tersine hiçbir şeye ve hiç kimseye dikkat etmemiştim ve onların şimdi bana kendimi ortaya koyuş tarzım yüzünden sorumsuz ve hain gözüyle bakmaları, dikkatsiz birinden başka bir şey olmadığımı düşünmeleri şaşılacak bir şey değildi. Ama aslında başka türlü de koyamazdım ortaya kendimi, dedim kendi kendime, onların karşısında başka hiçbir olanağım yoktu. Bütün bu durumlar bana göre değil, bu durum benim suçum da değil, *ben yaratmadım* bunu, diye düşündüm. O sırada Spadolini geldi. Onu hemen kız kardeşlerin yanına çıkardım, Caecilia onunla birlikte babanın odasına gitti, Spadolini orada kendi deyişiyle kendine çekidüzen vermek istiyordu. O arada ben yukarıda sol taraftaki kütüphanede zaman geçirmek istedim, kilitliydi, ama Caecilia'dan bütün kütüphanelerin anahtarlarını almıştım, ertesi gün beş kütüphaneyi de açacağımı söylemiştim, diye düşündüm, cenaze töreni denilen törenler başlamadan önce. Elime *Siebenkäs*'i alarak pencere kenarındaki koltuğa oturmuştum, ama bunu okuyabilmek için gereken huzura sahip değildim, Spadolini de kafamdan çıkmıyordu, üzerimde gene yaptığı akıl almaz etki *Siebenkäs*'ten daha güçlüydü, kitabı bir yana bıraktım. *Siebenkäs*'in bu kütüphanede olduğunu biliyordum, Jean-Paul döneminin kitapları buradaydı, herhangi bir zamanda atalarımızdan biri kütüphanelerdeki kitapları düzenlemişti, bunu yapanın kim olduğunu bugün kimse söyleyemiyor. Ama onların kültürleri vardı mutlaka, diye düşündüm. Şimdikilerin kültürü yok. Ama *kültürü olması* ne demek? diye sordum kendi kendime. Biz, onların kültürü var, ötekilerin yok dediğimizde saçma bir şey söylemiş oluruz, diye düşündüm, bunu düşüncesizce söyleriz. Spadoli-

ni'nin yalnızca küçük siyah bir yolculuk çantası vardı elinde, diye düşündüm pencere koltuğunda otururken. Sonra onun duş yaptığını duydum, çünkü kütüphane babanın odasının hemen yanındaydı, onu, Spadolini'yi fışkıran suların altında düşledim, bunun keyfini çıkaran Spadolini, diye düşündüm, ben sadece keyif alan Spadolini'yi tanıyorum. Bacaklarımı uzattım ve ışığı kapattım, göz gezdirsin diye bir elyazması verdiğim Maria'yla buluşmamı düşündüm. Bütün elyazmalarım gibi bu da kötü bir yazıyla yazılmıştı, Roma'ya yeniden döndüğümde bunu benimle tartışacak, didik didik edecek, sonra ben de onu atacağım, ona okuması için verdiğim bütün elyazmalarımı attığım gibi. Attığım elyazmaları sakladıklarımdan fazladır, diye düşündüm, sakladıklarıma bir daha bakmamalıyım, içimi bunaltıyorlar, benim düşündüklerimi yalnızca gülünç bir biçimde ortaya koyuyorlar, konuşmaya bile değmez. Benim yazdıklarımın hiç değeri yok, dedim kendi kendime, ama durmadan yeniden kendimi yazdıklarımla ortaya koymayı denemekten, yani düşüncemde kendimi yakalamaktan vazgeçmedim, diye düşündüm. Maria ödün vermez, yazılarımla hak ettikleri gibi uğraşır, diye düşündüm. Onun incelediği bir elyazmasını attımsa içim rahat eder, diye düşündüm. Sonra ona sarılırım ve birlikte elyazmasının sobada yanışını seyrederiz. Bu Maria'yla yaşanan bir doruk noktasıdır, bir mutluluk durumudur, diye düşündüm. Maria dışında hiç kimse bana yazdıklarımın değersiz olduğunu anlatamaz ve ateşe atılmaları gerektiğini. *Felsefede yanılan,* diye adlandırmıştı bir kezinde beni, *düşüncede suç işleyen,* demişti. O yalnızca şaka yapmak istemişti, ama ben bu açıklamayı en acı gerçek olarak algıladım. Ama gene de hiç vazgeçmedim, dedim kendi kendime. İşte gene kafamdan bir şey geçiyor. *Yok Etme* olacak adı büyük bir olasılıkla, diye düşündüm, bununla aklıma gelen her şeyi yok etmeyi deneyeceğim, bu *Yok Etme*'de yazılanların hepsi yok edilecek, dedim kendi kendime. Bu başlık hoşuma gitmişti, bu başlıktan bana doğru büyük bir hayranlık yayılıyordu. Bunun aklıma nerede geldiğini şimdi bilmiyordum. Sanırım Maria'dan dolayı aklıma geldi, bir kez benim *yok edici* olduğumu söylemişti. Ben onun *yok edicisiymişim,* bunu iddia etti. Ve benim kâğıda döktüklerim *yok edilenler-*

miş. Roma'da *Yok Etme*'yi yazmayı deneyeceğim, bana bir yıla mal olacak ve ben *yalnız bu yok etme için* bu süreyi ayırmaya gücümün olup olmayacağını bilmiyorum, diye düşündüm. Buna yoğunlaşmaya. *Yok Etme*'yi *yazacağım* ve Gambetti'yle durmadan *Yok Etme*'yle ilgili şeyleri konuşacağım, Spadolini ve Zacchi ve doğal olarak da Maria'yla, diye düşündüm, onlar kafamda *Yok Etme*'nin olduğunu bilmeyecekler, *Yok Etme*'yle ilgili her şeyi onlarla *tartışacağım*. Roma'ya duyduğum özlem her şeyden büyüktü. Spadolini ile birlikte hemen Roma'ya dönmeyi ne kadar isterdim, diye düşündüm. Bunun olamayacağını kendime söylemek bana acı verdi. Spadolini hemen yarın Roma'ya dönüyor, sen Wolfsegg'de kalıyorsun. Bu sana yaşamın hazırladığı bir ceza, diye düşündüm. Maria ile akşam yemeği yemek, dedim kendi kendime, işte *bu* olabilseydi şimdi, onunla yeni şiirleri üzerine konuşabilmek. Onu dinlemek. Ona güvenmek. Ona şarap ikram etmek. Sonra gene *Siebenkäs*'i aldım elime, açtım, ışığı yaktım ve Gambetti'ye *Siebenkäs*'i vermenin tamamen yanlış olup olmadığını düşündüm. Ona *Dava*'yı vermem doğruydu, ama *Siebenkäs*'i vermem değildi. Ve *Esch oder die Anarchie* yerine ona *yeniden Schopenhauer*'i vermeliydim. Ama artık *Siebenkäs*'i okudu, *Siebenkäs*'e daldı, diye düşündüm. Onu çalışma odasında düşledim, anne babasından kurtulup sırf kendi eğilimlerine kendisini verdiği yerde, yani Alman yazınına verebildiği yerde, tam bir sessizlik içinde. Ve kafasında dünyayı testereyle kesip biçmekten ve onu havaya uçurmaktan başka bir şey yokken. Belki de bir ara korkunç bir patlama duyarım, diye düşündüm ve Gambetti gerçekten de dünyayı havaya uçurmuş olur, yani düşüncelerinde gerçekten ciddi olduğu ortaya çıkar. Kendisi bugüne kadar hep dünyayı havaya uçurmayı düşledi, onu kesmeyi ve havaya uçurmayı. Ama Gambetti gibiler, dedim kendi kendime ve hemen düzelterek Gambetti gibi insanlar, dedim, onyıllarca hayalini kurdukları şeyi bir gün gelir gerçekleştirirler, önlerine olanak çıktığında. Gambetti doğuştan *hayalci* değil yalnızca, aynı zamanda *hayallerinin doğuştan gerçekleştiricisi*. Ben hep büyük patlamayı bekliyorum, diye düşündüm, bacaklarımı uzatmıştım, Spadolini'nin fışkıran suyun altında olduğunu duyuyor ve bunu dinliyordum. Binlerce sinek

kütüphanede kilitli kalmıştı, hepsi de yerde ölü olarak yatıyordu, onca yıl içinde yığınlar oluşturmuş bir halde duruyorlardı ayaklarımın altında. Kimse bunları süpürmemişti şimdiye kadar, kütüphanelere girmemişlerdi, artık anahtarlar benim elimdeydi ve ben onları açacağım, diye düşündüm, ama bugün değil, bugün bunu yapmak için çok yorgunum, yarın, hemen sabahtan güneş henüz doğmamışken. Beş kütüphaneyi de *ilelebet açacağım*, diye düşündüm ve bu düşünceyle yerimden kalktım ve pencerenin yanına gittim ve limonluğa doğru baktım. Maria için bu görüntü tamamen olağanüstü bir şey olurdu, diye düşündüm, bir şiirden başka şeyler için de kışkırtırdı onu. Bahçıvanlar hâlâ yeni çelenkler ve buketlerle çiftlikten limonluğa gidiyorlar, bugün paydos edemeyecekler, diye düşündüm. Çok teatral bir sahneydi. Ve ben Spadolini'nin en az yarım saat daha kendine çekidüzen vermekle uğraşacağını düşündüğümden, kütüphaneden çıkıp aşağıya hole indim. Saat sekiz buçuktu, orada artık kimse kalmamıştı. Şapele girdim, Titi Gölü halası çoktan odasına çekilmişti. Tam olarak daha önce Titi Gölü halasının kendisine eşlik eden ve genç, güzel olduğunu söylemem gereken yeğeniyle oturduğu yere oturdum. Moruk ve genç kız, diye düşündüm, koruyucu ve korunan ve de tersi. Diz çöktüm, gene deminki gibi bilinçsizce, sonra gene oturdum ve kilise prenslerinin hain bir oyun oynadıklarını düşündüm, çünkü kiliseyi muazzam bir dünya sahnesi olarak görüyorlar, kendileri de bu sahnedeki oyunda başrolde. Ve bu kilise prensleri en öne geçiyorlar ve gösteriş yapıyorlar. İstediklerini söylesinler, onlar doğal olarak şimdiye kadar oynanan en büyük ve en yalan oyunun söz konusu olduğunu biliyorlar. Spadolini hep ışıkların altında, başrol oyuncusunun en yakınında, yani papanın. Gene de onunla birlikte ölecek ve kayıp gidecek *kadar* yakınında değil. Şimdiye kadar üç papa devirdi, diye düşündüm, şapeldeki sırada diz çöktüğüm zaman, bilindiği üzere şimdiki de ölümcül bir hastalık çektiği için bunu da devirecek ve şimdiye kadar olduğundan çok daha parıltılı biçimde çıkacak insanların karşısına. Spadolini kilise oyununa tüm benliği ile düşkün biri. Önce çiftliğe gidecek zamanı bulabilirim sandım, ahırları ziyaret edebilirim, her zaman bu saatlerde yapardım bunu, hayvan-

lar iyice sakinleştikleri zamanlarda, ama sonra Spadolini'yi, onu yalnız bırakarak kıramam, diye düşündüm, aslında ben bu saatlerde aşağıya köye inip Alexander'i ziyaret etmek istemiştim ama bundan hemen vazgeçmiştim, çünkü köylülerin bakışlarını üzerimde hissetmek istemiyordum, bugün olmaz, bu akşam olmaz. Spadolini ile Alexander'i bir kezinde Brüksel'de yan yana getirmiştim ama bu deneme, yani kilise prensi ile hayalcinin birbirleriyle anlaşıncaya tartışmasını sağlama denemesi başarılı olamamıştı, deyiş yerindeyse kendi kendime iddiaya girmiş ve bu iddiayı kaybetmiştim. Bir Spadolini Alexander'e üstünlük sağlıyordu, bir Alexander Spadolini'ye, ikisini birden dinlemek zevkti, birbirlerini parçalamalarını görmek, düşünsel karşılaşmayı izlemek, böyle koymak istiyorum bunun adını ve bu karşılaşma berabere bitti. Spadolini Alexander ile tekrar karşılaşmak istediğini sık sık söylemişti, öte yandan Alexander de Spadolini'yi tekrar görmekten mutluluk duyacağını söylüyordu. Kilise prensi Spadolini'nin bizde kalması ve hayalci Alexander'in kız kardeşler tarafından aşağıdaki köye sürgün edilmiş olması talihsiz bir durum. Bir an Spadolini'nin işi bittiğinde onunla birlikte aşağıya köye gitme düşüncesi geçti aklımdan, birlikte Alexander'i ziyaret etmek için ama bu düşünceden vazgeçmek durumunda kaldım, Spadolini'den bunu isteyemezdim, hem de daha buradaki ilk saatinde, henüz bir şey yememişken benimle birlikte Alexander'e gelmesini isteyemezdim. Spadolini de zaten bu öneriyi reddederdi, şimdi salon denilen yerde oturup onu, Roma'dan gelen ekselanslarını beklemekte olan kız kardeşlere borcu vardı. Bir an bana başka yerde değil de şapelde oturuyor olmam sapıkça geldi, burada daha önce bir kez Maria ile oturmuştum, bir orman gezintisinin ardından, üç yıl önce Maria benimle burada buluşmuştu Paris'ten Roma'ya geri dönerken, onu davet etmiştim. Anneyle baba bir yolculuğa çıkmıştı, onlar geri döndükten ve ben çoktan Maria ile Roma'ya gittikten sonra kız kardeşler onlara saçma sapan şeyler anlatmışlardı, yalan söylemişlerdi, diye düşündüm şimdi. Maria doğal olarak Wolfsegg'e bayıldı, *şimdiye kadar içime çektiğim en iyi hava,* demişti, onunla birlikte Hausruck'a iki uzun gezinti yaptık, birinde ta Haag'a kadar gittik ve

oradan trenle geri döndük. Johannes bizi Lambach'ta trenden aldı, *budala ama tatlı bir insanmış,* dedi Maria Johannes için. Akşamları köyde geçiriyorduk, her zaman sinirleri yatıştıran *Brandl* lokantasında, bir kezinde de Ottnang'a, oradaki *Gesswagner*'e gitmiştik, benim sevdiğim bu lokantada Maria akıl almaz biçimde konuşkan olmuştu, lokantacılarla hemen ilişki kurmuştu, bütün müşterilerle de, bu hiç alışılmadık bir durumdu, çünkü o yalın insanlarla ilişki kurmakta zorlanırdı, benden daha fazla, ki aslında benim hiç böyle bir sorunum olmadı, hiç değilse *yalın insanlar* söz konusu olduğunda, *proleterlerle* ise durum farklıydı. Daha çok da Bayan Gesswagner ile iyi anlaşmıştı ve hatta ona hiçbir zaman yapmadığı bir şeyi yapmış ve yaşamını anlatmıştı. Ortaya Maria'nın, her zaman neşeli olduğunu düşündüğüm Bayan Gesswagner'inkine benzer bir çocukluk geçirdiği çıktı. *Wolfsegg,* dedi Maria o zamanlar, *hoşuma gidiyor, ama seninkiler hoşuma gitmiyor.* Onun söylediği bu cümle bugün bile kulaklarımda. Maria'yı bir kere daha Wolfsegg'e getirmek mümkün olmadı. Bana göre değil, dedi. Wolfsegg'de hiçbir şey yazmadı. Wolfsegg'de kalışından haftalar sonra da. Wolfsegg şiir için uygun bir yer değil, dedi. *Onun* şiiri için, diye düşündüm şimdi ve şapelden dışarıya çıktım. Spadolini kız kardeşlerin yanına gelmişti. Hatta ona sıcak bir çorba bile yapılmıştı mutfaktaki kendisine emredilen aşçı kadın tarafından, sıcak bir kızarmış et de servis ettiler ona. Enişte hemen fark ettiğim üzere şaşkın bir halde oturuyordu onun karşısında, ağzı açık kalmıştı, doğrusu böyleydi. Yaşamında şimdiye kadar bir başpiskoposun karşısında oturmamıştı, *gerçek bir ekselansın,* ve susmaya mahkûm olmuştu tüm süre içinde, o sırada içeriye ben girdim. Caecilia'nın yanına oturmuştum, bir bardak şarap içtim, sonra, bir bardak daha ve Spadolini'yi dinlemenin tadını çıkardım, o hemen bir sohbet başlatmayı ve bunu sürdürmeyi başarmıştı. Sanki anneyle baba her an içeriye gireceklermiş gibi, dedi. *Sanki anneniz her an içeriye girecekmiş gibi.* Gerçekten de anneyle babanın ölümünden sonra, tahmin edilebileceği üzere, burada hiçbir şey değişmemişti, en ufak bir değişiklik bile göze çarpmıyordu, oysa içimizde her şey değişmişti. Spadolini'nin içinde de, doğaldı bu. Babamızı çok sayarmış, o *asil* biriymiş,

öyle dedi, bir İtalyan olarak o bu *asil* sözcüğünü kullanabiliyordu ve bu *asil* sözcüğünü *nasıl* kullanıyor olduğu, işte bu onun için karakteristikti, ilk *a* ile ikinci *i*'yi aynı biçimde vurguluyordu, sözcüğün ağzından doğru çıktığının bilincinde olarak, çevresine bakıp bunun etkisinin tadını çıkarıyordu. Babayla aralarında *ömür boyu süren bir dostluk* varmış, gene *asil bir dostluk*. Başka herhangi birinin ağzında bu tanımlama çekilmez olurdu, Spadolini söylediği zaman olağanüstü oluyordu. Babayı annemizden önce tanımış, Gentz Sokağı'ndaki bir akşam yemeğinde Viyana'da, İrlanda büyükelçilik sarayında, savaştan hemen sonra, onun deyişiyle, o *en korkunç zamanlarda*. Baba oradaki tüm konuklar arasında hemen onun dikkatini çekmiş, en sıradışı kişi olarak, *nazik bir kişilik, çok iyi eğitim almış biri* olarak. En çok onunla konuşmayı sevmiş, baba onu hemen Wolfsegg'e davet etmiş, *ben o zamanlar Vatikan temsilcisiydim*, dedi Spadolini. Wolfsegg onu *büyülemiş*, böyle bir yeri daha önce yaşamında hiç görmemiş, Avusturya inceliğini, büyüklüğünü, ihtişamını aynı zamanda da doğallığını böylesine yansıtan yapıları, *bu derece dost insanları ve bu kadar olağanüstü yemekleri*, dedi. Anne onu *oğluymuş gibi* karşılamış, böyle dedi Spadolini. Baba Palermo'ya yaptığı bir yolculukta onu Roma'da ziyaret etmiş Johannes'le birlikte ve o da ikisini Roma'da gezdirmiş ama bu arada hep Wolfsegg'i düşünmek zorunda kalmış, onun olağanüstülüğünü. İtalyanlar olağanüstülük derken doğruluk demişler gibi geliyor kulağa,* Spadolini birçok kez olağanüstülük dediğini sandı ama hep doğruluk dedi, o şiveli konuşmasıyla bu beni neşelendirdi, kız kardeşleri de ama alay etme anlamında değil, daha çok sevimli, ince bulmak anlamında. Ayrıca Spadolini'nin son derece müzikal konuştuğunu düşünüyorum. Babayı ihtiyatlı bir adam olarak anlatıyordu, ailesi için hep iyilik yapmış, kendisi hiç ortaya çıkmamış, her şeyi ailesi için yapmış ve gittiği her yerde kendisini sevdirmiş bir adam olarak. Atlar, dedi Spadolini, onun en sevdiği hayvanlardı. Babanız en çok hayvanlarla, hayvanlarıyla yalnız kaldığında mutlu oluyordu. Ve

* Almancada *Herrlichkeit* olağanüstülük, *Ehrlichkeit* ise doğruluk anlamındadır. Yazar bu iki sözcük arasındaki ses benzerliğine işaret ediyor. (Ed.N.)

de avda, dedi Spadolini. Kendisi de babayla sık sık ava gitmişti, anneniz bundan korksa da dedi. Avcılar hesaba kitaba gelmez insanlardır, dedi Spadolini *r* harfinin iki ya da üç kez üzerine basarak, yani bunu insanlardırrr olarak söyledi. Baba *gerçek bir bey*di, gerçek bir aristokrat. Ve akıllı bir insan. Yüksek kültür sahibi. Spadolini benim gördüğümden başka bir baba görüyordu, kız kardeşlerin gördüğünden de başka bir baba. Aynı insan anlatılıyor olsa da herkes başka birini görür, diye düşündüm. Ne kadar çok anlatıcı varsa o kadar çok gören vardır, herkes başka bir yönden, başka bir açıdan aynı insanı görür, dolayısıyla aynı insan hakkında bu kadar çok görüş vardır, dedim kendi kendime, Spadolini'ninki de bizimkinden başka, hem de alışık olmadığımız biçimde, diye düşündüm, öldüğü göz önünde tutulduğunda babayı mutlaka daha da yücelten bir görüş bu, gerçekte olduğundan, hatta belki de bunları anlatırken düşündüğüne oranla daha da yücelten. Baba başkalarından daha akıllıymış, *onun sınıfında bir insanda* asla olmayacak kadar *çok ilgi alanıyla* donanımlıymış. Baba *huzur veren bir insanmış*, birkaç cümle sonra ise en *huzursuz* oldu. O *değerli bir insan* örneği imiş. *Büyük bir bey. Bir filozof. Alçakgönüllü bir insan. Eli açık bir insan. Her şeyi birleştiren, akıllı, iyi, aynı zamanda kendine hâkim ve sevilen* bir insan. Babamla ilgili olarak Spadolini hiçbir övgü dolu kavramı kullanmaktan kaçınmıyordu. Kahire'de onunla buluşmuş, birlikte *Keops piramidine çıkmışlar*, böyle dedi Spadolini, tahta basamaklara basarak durmadan yukarıya tırmanmışlar yoruluncaya kadar. İskenderiye'den bize bir kart atmışlar, hiç gelmemiş bu kart. Roma'da babamızla hep Via Veneto'ya gitmiş çünkü baba Via Veneto'yu seviyormuş. Babanız Roma'yı severdi, dedi Spadolini. *Babanızla ne kadar güzel şarap içilirdi*, dedi. Babanız *felsefe yapan bir insandı*, dedi. *Büyük politik bilgisi* vardı. Temelinde ben, şimdi bizim yanımızda yemeğini yerken Spadolini'nin baba hakkında söylediklerinin yanlış olduğunu düşünüyordum, Spadolini'nin şimdi baba hakkında söylediklerinin hepsi tamamen yanlış. Ben baba hakkında tam tersi şeyleri söylemiştim, ne akıllı, ne kendine hakim, ne felsefe yapan bir insandı vesaire. Spadolini, olmayan bir babayı betimledi, ama böylesi bir baba şimdi onun kafasında olmak zorun-

daydı, diye düşündüm. Spadolini'nin baba hakkında söylediklerinin hepsi yanlış olmasına rağmen, doğru gibi görünüyordu. Biz sık sık bir insan hakkında bir yığın saçma ve bir yığın yalan ve yanlış şey duyarız, diye düşündüm ve bunun bu insan hakkında söylenen doğru şeyler olduğunu sanırız, çünkü bunları son derece inandırıcı bir insan olan Spadolini söylemiştir. Ama şimdi Spadolini beni inandıramamıştı, açıkça babayı görmek *istediği* gibi anlattı, gerçeğe uygun olarak değil, diye düşündüm. Baba, Spadolini'nin anlattığından bambaşka biriydi, diye düşündüm. Spadolini'nin anlattığı baba en büyük doğallıkla Spadolini'nin idealize ettiği babaydı ve hiç de zevksiz bir idealleştirme değildi Spadolini'nin yaptığı, diye düşündüm, çünkü Spadolini babanın resmini öyle zevkli çizmişti ki, ve bu arada babanın iki gün önce ölmüş olması gerçeği nedeniyle matemli bir ses tonu kullanmayı da ihmal etmemişti, bu yüzden de onun sahteleştirmesinin zevksizliği ortaya çıkmamıştı, kendi de bunu biliyordu, çünkü sonuçta babamız hakkında bize çizdiği resmin zevksiz olduğunu anlayacak kadar akıllıydı, baba, Spadolini'nin dediği gibi değerli bir insandı, rahatlatıcıydı, belki bir beydi de ama diğer niteliklerin hiçbirini taşımıyordu. Ama kız kardeşler Spadolini'nin iki dudağının arasından çıkanları pürdikkat dinliyorlardı, sanki bu sözler doğruları ve gerçekleri müjdeliyormuş gibi dinliyorlardı onu, yüzleri bunu ispat ediyordu. Spadolini konuyu anneye getirmeyi uzun süre erteledi ve uzun bir süre babadan söz etti, aslında baba onun için hakkında bu kadar uzun ve ayrıntılı konuşulacak kadar ilginç olmasa da, konuyu anneden, sevgilisinden başka konuya çekmenin bir aracıydı, diye düşünmek zorunda kaldım. Gene de Spadolini babamız hakkında konuştuğu sırada hepimizin onun annemiz hakkında konuşmasını beklediğimizi biliyordu. Babayla bir kezinde *Ortler'e bir dağ turu* yaptığını söyledi, orada baba onun yaşamını kurtarmış, bir kayalığın kenarında ona, Spadolini'ye son dakikada bir ip atmış, *en son dakikada,* dedi Spadolini. Tek başına yemek yemesi, bizim yanında oturuyor oluşumuz onu hiç tedirgin etmiyordu. Biz yalnızca yemeği beğenip beğenmediğini düşünüyorduk. Mutfak Spadolini için özel çaba göstermişti, ona çabuk hazırlanmış bir yemek veril-

medi, aksine titizlikle hazırlanmış bir yemek verildiğini hemen anlamıştım. İsviçre'deki Sitten'de, yani Rhône Vadisi'nde babamızla küçük bir kiliseye girmiş, bir *Latin kilisesine*, dedi Spadolini, bu kilisede bir İsa resmi görmüşler, Tanrı'nın oğlunun bu resimdeki yüzü garip bir biçimde solgunmuş, *hastalıklı, solgun bir yüzmüş*. Baba ona, Spadolini'ye bu resmin onun üzerinde şimdiye kadar gördüğü resimlerden hiçbirinin yapmadığı etkiyi yaptığını söylemiş. Baba *büyük bir sanat uzmanıymış*, ayrıca da *sanatçıların dostuymuş*. *Sanatçı* sözcüğü Spadolini'nin hoşuna gitti ve onu hemen birkaç kez daha kullandı kendi kendini eğlendirmek için. O *bir doğa insanıydı*, dedi Spadolini. *Hukuk adamıydı*, dedi ardından ve babanın dinle iyi bir bağı olduğunu söyledi. *Babamız iyi bir Katolikti*, dedi, bu arada da kız kardeşlerime baktı. Bu sözlerle babamızın karakterini çizmeye son verdi, aynı anda da yemeğini bitirdi. Başka kimse ağzını peçeteyle bu kadar zarif silemez, diye düşündüm. Caecilia ona şarap ikram etti, arkasına yaslandı ve yarın akşam gene Roma'da olması gerektiğini, papanın kendisini yanına çağırdığını ama bu papanın, yanına çağırdığı saatte onu kabul edip etmeyeceğinin hiç belli olmadığını söyledi. Roma'da şimdi en sıkıntılı durumlar yaşanıyormuş, politik hava gerginleşmiş, komünistler ve faşistler bir an önce iktidarı ele geçirmeyi amaçlıyorlarmış. Ama ne komünistler ne de faşistler iktidara gelmeyi başarabilecek, dedi. Evden çıktığında eve sağ salim dönüp dönemeyeceğini bilmiyormuş, faşistler onlarla ilişkili olsun olmasın herkesi vurup öldürüyorlarmış, sırf dikkati kendi üzerlerine çekmek için, böyle dedi. *Karmaşık, korkunç bir dönemmiş*. Öte yandan da *İtalya'nın yaşadığı en ilginç dönem*. Ben Roma'ya öylesine bağlıyım ki ayrılmayı düşünemem bile, oysa orada kalıp kalmayacağıma karar verecek olan ben değilim. *Yüksek güçlerin elindeyim*, dedi. Kendi kendime Spadolini'ye hayranlığım neye dayanıyor, diye sordum. Kendisi sırf varlığı ile bunu cevaplandırıyor, diye düşündüm. Bir şeyi söyleme tarzı ve bunu yaparken kendini sergileyiş biçimi, *ne* söylediği değil bende hayranlık uyandıran, diye düşündüm. O her şeyi herkesten farklı söylüyor, diye düşündüm. Sonra hiç çekinmeden annemizden söz etti. O tanımlanamaz ama dedi ve gene de onu tanımladı. O her zaman *zarif*

olan kadın ilk kez kendisini Viyana Operası'na götürmüş, *Rosenkavalier*'e, onun sayesinde Viyana Operası'nda söyleyen en ünlü operacı hanımları tanımış ve bu operacılarla bugüne kadar süren dostça bir ilişki kurmuş, annemiz sayesinde Avusturya müziğini keşfetmiş, çünkü onu filarmoni konserlerine götürmüş annem Viyana'ya geldiğinde, babamız da yanlarında olarak *Müzik Derneği* diye anılan yere ve konser salonuna gitmişler, özellikle de Viyana'da annemizin gerçekten sevdiği ve dikkatini üzerine annemin çektiği o kadar çok Mahler dinlemiş olmasını yine annemize borçluymuş, bütün Mahler konserlerine annemizle gitmiş, böyle dedi, annemiz *müzikten çok iyi anlarmış* ve o annemizin bir enstrüman çalmayışına hep üzülmüş, çalsaydı herhalde, dedi, *büyük bir piyanist* olurdu, Viyana'dan tayininin çıkmasına, denizaşırı görevi yüzünden birdenbire müzikten kopacağı için çok üzülmüş. Anne onunla Yukarı Tuna'ya Dürnstein'a gitmiş, Wachau'ya, ona Salzburg'u göstermiş, Salzkammergut'u göstermiş ve daha ilk karşılaşmalarından hemen sonra kendisini daha önce görmediği Paris'e davet etmiş. Vatikan temsilciliği danışmanlığı sırasında Vatikan temsilcisi olduğu zamanlardaki gibi yolculuk yapma olanağı yokmuş, o zamanlar henüz *çok kısıtlıymış*. Annemiz onu Floransa'ya davet etmiş, orada babamla da birlikte birçok sonbahar haftaları geçirmişler ve Floransa'yı ancak o zaman doğru dürüst gezmiş, daha önce Floransa'ya gitmiş ama annemiz ona *Uffizi kentini sevmeyi öğretmiş*. Yukarı Avusturya'yı bu kadar iyi tanıması annemiz sayesinde olmuş, *bu olağanüstü gölleri ve dağları, ölü yaylayı, yüksek Priel'i*, dedi. Ve tüm o başka hiçbir yerde olmayan olağanüstü şatoları, dedi yine o şiveli konuşmasıyla. Bütün o olağanüstü Yukarı Avusturya'yı, Avusturya'nın en güzel yerlerini. Annemize hep derin bir hayranlık duymuş, hatta onun olağanüstü tarzını yalnızca sevmiş. Bir ikincisi daha olmayan ve otuz yıldan fazla süren dostluk. Annemiz *onu sağlığına kavuşturmuş*, böyle dedi, ona hep en iyi ilaçları vermiş, onu en zor gününde ziyaret etmiş, *hasta yatağında yatarken*, hemen hemen umutsuz bir durumdayken, doktorlar onu yalnız bırakmışken. Anneniz benim için her zaman en iyi doktor oldu, bana *o Yukarı Avusturya otlarını* getirdi Roma'ya, onlar iyileştirdi beni, dedi.

Belki de yaşamımı gerçekten yalnız bu Yukarı Avusturya otlarına borçluyum, dedi, annenizin bana Roma'ya kadar getirdiği otlara, onu ziyaret etmek için hiçbir yorgunluktan kaçınmamış, en zor koşullarda bile Roma'ya gelmişti onu kurtarmak için. *Şifalı otlarıyla yaşamımı kurtardı,* diye bağırdı Spadolini ve Yukarı Avusturya'dan annenin getirdiği şifalı otların onu *insanlığa bahşettiğini* söyledi, aynen böyle ve oldukça tutkulu olarak, gene de hiç sıkıcı olmadan çünkü büyük bir çekicilikle söyledi bunları. Gerekli olursa papaya bu Yukarı Avusturya şifalı otlarını önereceğim, dedi. Ardından bir dakika kadar sustu, bu arada hiçbirimiz bir şey söylemeye cesaret edemedik. Enişte Spadolini'nin karşısında adeta aklı durmuş olarak oturuyordu deyiş yerindeyse. Kız kardeşler Spadolini'nin tam uygun zamana denk getirilen bu suskunluğuna uyum sağlamışlardı. Spadolini daha sonra, daha geçen hafta annemizle Kalabriya'ya gitmek üzere sözleştiğini, bunun artık gerçekleşmeyeceğini söyledi. Trullis'e gidecektik, dedi. Kalabriya annenin eskiden beri en büyük düşüymüş, ilkbaharda bu düşünü gerçekleştirmek istiyormuş. Ama birden, dedi Spadolini her şey başka türlü şimdi. Sonra Etna'ya yapılan gezintiyi anlatmaya sıra geldi, annemizle ve benimle birlikte Taormina'dan oraya gitmişti yıllar önce, sanırım beş ya da altı yıl önce anne beni Roma'da ziyaret etmişti, onunla günlerce Roma'da dolaşmıştım kafasına koyduğu bir çift ayakkabıyı aramak için, ayakkabılar mavi ve özel bir domuz derisinden olmalıydı, eldiven derisi kadar ince ve yumuşak bir deriden olmalıydı ve biz günlerce aradıktan sonra gerçekten de onun aradığı ayakkabıları bulmuştuk. Hemen üç çift birden almıştı. Onun tanıdığı ama akrabamız olmayan birçok insanın akşam yemeğine beni de sürüklemişti, sırf babamıza karşı bir kanıtı olsun diye, durmadan Spadolini ile oluşunun üstünü örtebilsin diye, aslında kimse onu bu yüzden kınamıyordu ve de sonuçta herkes tarafından biliniyordu, ama o bunu her zaman gizli tutma çabası içindeydi. O korkunç akşam yemeklerine beni de götürüyordu, sonra onlardan çıkınca benimle eve gelmiyordu, çünkü geceleri Spadolini ile birlikte geçirmek istiyordu ve geçiriyordu da. Ben annemin Spadolini ile olan bu ilişkisini kınamıyordum, ona yalnızca acıyordum, bu

buluşmalara bağımlı olduğu için saptadığım üzere. Spadolini bu akşam yemeklerinden sonra onu Trastevere'de bir yerde bekliyordu, biliyordum bunu, sonra Spadolini'nin arkadaşlarının evine gidiyorlardı, sabaha kadar birlikte oluyorlardı. Ben yalnız anneye değil, Spadolini'ye de acıyordum. Öte yandan ikisini de küçük görüyordum. Etna gezintisine ocak sonunda benimle birlikte çıkmışlardı. Taormina'da doğal olarak Timeo'da kalmıştık. Bir taksiyle kar sınırına kadar gitmiştik. Oradan teleferikle Etna Platosu'na çıkmıştık. Ana krater tamamen sis içindeydi, hiç gözükmüyordu. Üçümüz de düşünülebilecek en mutlu insanlardık. Spadolini şimdi bu Etna gezintisini şöyle tanımlıyordu: Teleferikle zirveye çıktık ve restorana girdik. Ama orası öylesine soğuktu ki uzun süre kalamadık, ancak bir fincan çay içebildik. Bunun üzerine ben ve annen, dedi bana, Etna'dan aşağıya yaya inmeye karar verdik, oysa sen karşı çıktın, korkuyordun, hatırlıyor musun? diye sordu. Evet, korkuyordum, dedim. Sen korkuyordun ama biz korkmuyorduk. Ben annenin elini tuttum ve biz koşarak Etna'dan aşağıya gittik, dedi. Sen teleferikle geri döndün. Biz seni aşağıdan teleferiğin içinde gördük, sen de bizi gördün teleferikten, dedi. Birden tipi başladı, dedi. Tipi öyle arttı ki artık göremez olduk, ne biz seni, ne sen bizi, dedi Spadolini, artık teleferiği göremiyorduk, biz artık teleferikte ayakta durmakta olan senin için görünmez olmuştuk. Sen teleferiğin çok sallandığını, öyle ki kopmasından korktuğunu söylemiştin, dedi Spadolini. Aşağıda teleferiğin altında karın içinde bizi bulmaya çalıştığını ama bizi göremediğini söylemiştin. Teleferik öyle bir sallanmıştı ki sen orada öleceğini sanmıştın, dedi Spadolini. Biz de tipide artık bir şey görmez olmuştuk ve bir buz yarığının içine sığınmıştık. Kar fırtınası neredeyse bir dakika içinde önümüzü kapatacaktı. Alplerdeki gibi, dedi Spadolini, Alpler'deki gibi. Biz Alpler'de ölen insanlar gibi öleceğimizi sandık. Hiçbir şey görmez olmuştuk, dedi Spadolini. Ama donup kalmak istemiyorsak ilerlemeliydik. Böylece anneni kavrayıp ilerledim. Ama hemen yoruldum, o zaman da annen beni kavrayıp ilerledi ve böyle devam etti, dedi Spadolini. Sen çoktan aşağıdaki vadi istasyonuna inmiştin, tipi durmuyordu. Sonra jandarmaya haber verdin. Ama

jandarma yukarıya çıkmadı çünkü tipi çok güçlüydü. Biz bir lav yarığına girmiştik, dedi Spadolini ve kayacağımızı sanıyorduk, hiç kıpırdamıyorduk. Ama annen hep ilerlememiz gerektiğini söylüyordu. Beni kavradı ve ileriye itti, hep ileriye doğru itti, hep ileriye doğru itti, dedi Spadolini, sonunda bir lav yarığına girdik ve yere çöktük ve orada öleceğimizi sandık. Ben dua ettim, dedi Spadolini, içimden, anneniz farkında değildi. Tamamen içimden. O sırada tipi durdu, dedi Spadolini ve biz kurtulduk. Sen bizi uyarmıştın, dedi Spadolini şimdi bana, Etna'dan vadiye yaya olarak inmemeliydik. Birçok kişi bu yüzden öldü, dedi Spadolini. Etna öldürücü bir dağ, dedi tutkuyla. Ama annen ve ben o kadar mutluyduk ki, dedi. Etna gezisi benim için unutulmaz, dedi Spadolini. Sonra Taormina'ya geri döndük. Yarı donmuşlar, dedi, yatağa girdi sonra yorgunluktan. Akşam yemek salonunda keyfimiz yine yerindeydi, dedi Spadolini, sanki bir şey olmamış gibi. Seni dinlemeliydim, dedi Spadolini, ama annene duyduğum sevgi beni çılgına çevirmişti. Eğer annen beni hep kavrayıp ileriye doğru itmeseydi, beni Etna'dan aşağıya sürüklemeseydi, dedi. Annen gerektiğinde deyiş yerindeyse *korkusuz bir kadın oluyordu.* Enerjik, dedi Spadolini, azimli. Akşam ise zarif bir görünüme bürünmüştü. Bir İran elbisesi giymişti, o krem renkli olanı, dedi, biliyorsun mutlaka. Tanrım, anneniz nasıl da hoş görünüyordu bu giysi içinde! dedi. Belki siz annenizi benim hatırladığım gibi hatırlamıyorsunuzdur. Ben onu en iyi şekilde hatırlıyorum. Bu haber benim için korkunç bir haberdi, dedi Spadolini, en dehşet verici haber, uzun zamandan beri aldığım en dehşet verici haber. Anneniz kaç kez beni ölümden kurtardı, doğruyu söylüyorum, beni Wolfsegg'e davet ederek. Burada kurtulmam için gerekli sakinliğe sahiptim. Bu ev ve bu doğa benim için başka hiçbir yerin olmadığı kadar değerli. Burada her yerde hâkim olan bu yüksek kültür, dedi Spadolini, insanı umutsuzluktan kurtarıyor. Vatikan temsilcisi olarak ben Peru'da hep Wolfsegg'i düşündüm, sizleri ve annenizi. Bu düşünce benim *orada* hayatta kalmamı sağladı. Ama Peru olağanüstü bir ülke, dedi Spadolini, olağanüstü, olağanüstü, olağanüstü, dedi yine aynı şiveli konuşmasıyla. Bu haber gerçekten de en hüzünlü haber, dedi ve

ayağa kalktı ve artık limonluğa, ölülerin yanına gideceğini belirtti davranışıyla. Beşimiz de odayı birlikte terk etmeden önce bir kez daha yanıma gelip, annenin ölümü *en büyük kayıp*, dedi. Kendine hâkim ol, dedi ve artık benim Wolfsegg'in beyi olduğumu söyledi. Spadolini'nin limonluğu ziyaret etmesi için en uygun zaman gelmişti. Cenazeye katılmak üzere gelmiş öteki konuklar çoktan odalarına çekilmişlerdi, yalnız mutfaktan sesler duyuluyordu, bunun dışında her taraf sessizdi. Caecilia koşar gibi önden gidiyordu ama bir koşma değildi bu, önden gidiyor, bütün kapıları açıyordu, limonluğa ilk olarak o vardı, limonluğun aşağı yukarı on, on iki metre önünde adımlarını yavaşlatmış, sonra kendine iyice hâkim bir durumda limonluğa doğru son adımlarını atmıştı, sonra içeriye girmedi, ardından gelen Spadolini'yi bekledi elbette, metanetini kaybetmeden doğal olarak. Spadolini benim şimdiye kadar gördüğüm en şık ayakkabıları giymişti, bu ayakkabılar birinci kata çıkarken ben ona arkasından gelerek eşlik ettiğim sırada dikkatimi çekmişti, Spadolini en şık ayakkabılara her zaman çok büyük bir önem verdi, onun ayakkabı alışını seyretmek her zaman bir zevkti, doğal olarak da hep Via Condotti'de yapardı alışverişini, hiçbir zaman Corso'da değil, yeni çıkmış çimin üzerindeki ayakkabılarına hayran kaldım, limonluktan yansıyarak aslında karanlıklaşmış olan parkın bir kısmını aydınlatan katafalk lambalarının ışığında iyice belirginleşmişti bu ayakkabılar. Spadolini limonluğa önce benim girmem için bana yol verdi, hiç değilse Amalia'nın girmesi için ama biz önce o girsin diye ona yol verdik. Spadolini Caecilia'nın kolunu tuttu ve içeriye girdi. Tabutların önünde Caecilia'nın yanında durdu. Caecilia'nın arkasında enişte yerini almıştı, Spadolini'nin arkasında da Amalia, hepsinin arkasında, geride de ben. Ölülerin başında nöbet tutan bekçiler hiç kıpırdamıyorlardı, sanki en büyük askeri cenazeler söz konusuydu, nöbet tutan iki avcı gözlerini bile kırpıyordu. Bu sahne bana bir zamanlar Johannes'le birlikte ziyaret ettiğim Varşova'daki Meçhul Asker Anıtı'nı anımsattı, onunla daha sonra Krakow'u ziyaret etmek için Varşova'da buluşmuştum, o Zakopane'de ava çıkmıştı, bense Wilanow yakınlarındaki akrabaları ziyaret etmiştim. Birkaç dakika orada hareket etmeden

durduk. Ben birden artık ölülerin, tamamen yabancılaşmış babanın ve ağabeyin yüzlerini değil kız kardeşlerin, enişte nin ve Spadolini'nin yüzlerini görmek istedim ve tabutlara doğru gidip buz kalıplarını kontrol ediyormuşum gibi yaptım. Kefenlerin altına baktım, onları yukarıya kaldırdım, sonra gene bıraktım, oysa o sırada beni yalnızca kız kardeşlerimin, enişte nin ve Spadolini'nin yüzü ilgilendiriyordu. Ama bu yüzlerde, bu yüzlerin sahiplerinin içinden o sırada neler geçtiğini gösteren hiçbir iz yoktu. Bana bir şey söylemiyorlardı. Tamamen hareketsizdiler, sanki arkasına her şeyin saklandığı perdeler gibiydiler. Ben bu yüzlerin gerisinde saklananları açığa vuracaklarını ummuştum, oysa onlar gerisindekilerin hepsini saklamıştı, benim için ilginç olabilecek her şeyi saklamışlardı. Hepsi de kurnaz, kendilerine hâkim insanlar, diye düşündüm, henüz onların önünde dururken, bir an benim niyetimi anlamış olmalarından kuşku duydum. Spadolini'den de kız kardeşlerimden de bu beklenirdi. Üzerine perde indirmeden asıl yüzünü gösteren tek kişi enişteydi, şarap şişesi mantarı fabrikatörü, budalalığının önüne perde çekmemişti, kendisi de bu budalalığının farkında değildi düşündüğüm üzere, diğerlerinin hepsi perde çekmişlerdi ama enişte, şarap şişesi mantarı fabrikatörü, tabutların önünde duranlar içinde o anda beni ilgilendirmeyen tek kişiydi. Yüzlerini kapattıkları perdelerin arkasında mutlaka benim için ilginç olan düşünceler vardır, dedim kendi kendime. Bunların *nasıl* düşünceler olduğunu da biliyordum, perdeleri hiç de açmam gerekmez, ardında *ne* düşündüklerini, ardında *neler* olduğunu bilmem için, diye düşündüm. Aynı bahaneye uygun olarak bir kez daha kefenleri kaldırıp sonra yeniden özenle buz kalıplarının üzerine koydum, o sırada rezilliğimin bilincindeydim, yani bu kapalı yüz perdelerinin adi ve rezilce olan arka tarafını anlama rezilliğinin. Spadolini tabii ki Caecilia'nın kolunu tutacaktı, diye düşündüm. Bir film sahnesi, diye düşündüm. Film yüzleri, diye düşündüm. Film artistlerinin yüzleri. Hemen geri çekildim, sanki öne geçişimle törensel bir sahneyi bozduğumun farkına varmışım gibi ve gene matem grubunun arkasına geçtim. Avcılar tedirgin olmuşlardı, ama bu tedirginlik içinde kendilerine hâkimiyetlerini yitirmemeye çalıştılar. Bir film

sahnesi, diye düşündüm. Tabuttakiler şimdi balmumundan gibiydiler, artık kirli griydiler. Yıkanmaları gerekirdi, bozulmakta olan bu kirli gri yüzlerin yıkanması gerekir sabahleyin, diye düşündüm, bunun için talimat vereceğim, unutmamalıyım. Birdenbire Spadolini annenin tabutu önünde diz çöktü. Bu sahne sıkıntılıydı. Kız kardeşler de diz çökmekten başka bir şey yapamadılar. Ben doğal olarak ayakta kalmıştım. İki ya da üç dakika, böylesi durum için oldukça uzun bir süre, Spadolini ve kız kardeşler tabutların önünde diz çökmüş olarak kaldılar. Bir film sahnesi, diye düşündüm yeniden. Limonluğa girmeden önce Başpiskopos Spadolini akşam yemeği yiyip güç kazandı, diye düşündüm. Önce akşam yemeği, sonra saygı duruşu, diye düşündüm. Nasıl da başarıyor zarifçe kalkmayı, diye düşündüm sonra, kız kardeşlerle karşılaştırıldığında, onlar ancak kaba hareketlerle kalkabildiler. Spadolini bana döndü ve sanki şimdi ne olacak? diye sorar gibiydi. Ben dışarıya çıkan kapıya yöneldim. Spadolini limonluğu terk etti. Dışarısı birdenbire tamamen karanlıklaşmıştı. Spadolini çok sessizce, annenin herhalde çok ağır yaralandığını, bu yüzden de katafalkta baba ve Johannes gibi açık tutulmadığını ima etti. Sonra ana binaya doğru birkaç adım attı ve bu kazanın nasıl meydana geldiğini sordu. Kız kardeşler bir açıklama yapabilecek durumda değillerdi. Bense Spadolini'ye gazetelerde okuduklarımı söyledim, kısa cümlelerle, sanki gazete başlıklarını sıralamıştım. *Bir konser sonrası,* dedim. *Ah, bir konser sonrası,* dedi Spadolini. *Yaşamımız Tanrı'nın elinde,* dedi. *Ve biz doğal olarak Tanrı'yı anlamıyoruz. Onu anlayacak gücümüz yok. Tanrı size yaşamınızla başa çıkma gücü versin,* dedi. Sonra cenazeye kadar odasına çekilmek istedi. *Ölüler için dua edeceğim,* dedi. *Sevgili ölüler için.* Kız kardeşler Spadolini'nin akşam geç saatlere kadar bizimle oturacağını sandıkları için Spadolini'nin onları öylece bırakmasına oldukça şaşırdılar. Böylece birdenbire gene bana bağımlı kalmışlardı ve birlikte bir bardak şarap içebileceğimizi söylediler, yukarıda, salonda. Enişte bunu istiyordu. Ama ben günü kendimce sona erdirmek istiyordum ve benimkileri artık görmeye niyetim yoktu. Odama gideceğimi söyledim, enişte ve kız kardeşleri orada öylece bıraktım, tıpkı benden önce Spadolini'nin bıraktı-

ğı gibi ve odama çıktım. Önce kendimi odaya kilitledim ama hemen yatmaya niyetim yoktu, zaten bu en aptalca şey olurdu çünkü uyuyabileceğimi düşünmek mümkün değildi. Spadolini'nin anne hakkında söyledikleri yüzeysel aslında, diye düşündüm, anneyi, şu anda bizim onu görmemizi istediği biçimde anlattı, diye düşündüm, onun bu yüzeysel anlatımı, şimdi bizimle masada otururken, anneyi görmek istediği biçimde gösteriyordu, onu gerçekte gördüğü biçimde değil, Avusturya'yı seven anne, müzik seven, insan seven, hatta sanatçı dostu anne olarak, Spadolini açısından bu anlatım, kız kardeşler için değil ama benim için sıkıcı olmuştu, onlar Spadolini'nin söylediklerini ciddiye almışlardı ama bunlar ciddiye alınacak sözler değildi, her ne kadar Etna gezisini oldukça iyi tanımlamış olsa da, diye düşündüm, Etna gezisini, benim buna diyecek bir şeyim kalmayacak *şekilde* anlatmak için çaba sarf etmişti ama öyle anlatmıştı ki, onun anlattıklarını dinleyenler bunun yüzeysel, önemsiz bir olay olduğunu düşünebilirdi ama olayın tanığı olmayanlarla benim durumum farklıydı, bu Etna olayındaki iblislik hep benim aklımdaydı düşündüğüm üzere, koltuğumda oturup ışığı kapattığım ve karanlığın üzerimde etki yapmasına izin verdiğim şu sırada, Etna olayını beş aşağı beş yukarı önemsiz bir ayrıntı gibi anlatmıştı, sanki onda *şeytansı hiçbir yan* yokmuş gibi düşündüğüm üzere, oysa bu gezi şeytansıydı, *baştan aşağıya şeytansıydı*, diye düşündüm şimdi. Spadolini Taormina'dan Catania ve Etna'ya yapılan masum bir geziden söz etmişti ama bu masum bir gezi dışında her şey olabilirdi. İkisinin Etna Platosu'ndan inişleri *şeytansıydı, kılı kırk yararak düşünülmüştü* ikisi tarafından, diye düşündüm, hem annem tarafından hem de Spadolini tarafından. Tipiyi bahane etmişlerdi, diye düşündüm. Buz yarıklarından faydalanmışlardı, kar fırtınası olacağını hesap etmişler ve bilinçli olarak bu kar fırtınasında aşağıya inmişlerdi, diye düşündüm, beni utanmazca Etna Platosu'nda bırakmışlardı tek başıma, hiçbir şeyin farkında olmadığımı düşünerek, çünkü ikisi her şey olabilir, ama bir tek masum olamazlardı, diye düşündüm, onlar hesaplamayı kendilerine prensip edinmişlerdi. Spadolini anneyi masada sanki gerçekten masum biriymiş gibi tarif etti, seven masum biri, ona

saygı duyan biri ama annemiz bu değildi, diye düşündüm. O Spadolini ile Etna'ya masum bir gezi yapan masum biri değildi, tam tersine hilekâr biriydi, onun hilekârlığı Spadolini'nin hilekârlığından aşağı kalmıyordu, tam tersine, annemizin hilekârlığı çok daha *kayıtsızdı*, diye düşündüm çünkü anne her zaman *kayıtsızdı*. Bu çirkin sözcük o anda en uygun olan sözcüktü ve ben o anda onu kullanmaya çekinmedim. Her ikisi de *her zaman kayıtsızdı*. Spadolini anneyi sanki yüzeysel bir kadınmış gibi anlattı, sanki yalnızca olumlu yanları varmış gibi, kötülük tanımayan biri gibi, kendini kötülükten koruyan, kötülüğü yanına yaklaştırmayan biri gibi, diye düşündüm, ama anne tamamen başka türlüydü, *o kötülüğün ta kendisiydi*, diye düşündüm, hiç çekinmeden bu düşünceyi geliştirdim, şimdi koltukta otururken peşini bırakmadım bu düşüncenin. Anne *kötülüğün kişileşmiş haliydi*, diye düşündüm, Spadolini annemizin bu kişileşmiş kötülüğünü görmemiş olamazdı, bunu yapamayacak kadar akıllıydı, *düşünsel olarak eğitimliydi*, dedim kendi kendime, Spadolini'ye has bir sözcük kullanmış olmak için. Hatta Spadolini, küçük akşam yemeği sırasında anneyi dünyayı tanıyan, bilgili bir kadın olarak betimledi, oysa hiç de öyle değildi çünkü anne tipik bir taşralıydı, aşağıdan yukarıya tırmanmış biriydi, kesinlikle kültürlerle tamamen karşıt bir insandı, diye düşündüm, bu kavram anneye başka hiçbir kavramın uymadığı kadar uydu gibi geldi bana, doğal olarak Mahler'i hiçbir zaman sevmedi, zaten genel olarak hiçbir besteciyi sevmedi, müziği her zaman en yeni, zevksiz giysilerini gösterme aracı olarak kullandı saygı duyduğu topluluk karşısında, oysa bu toplulukta saygı duyulacak hiçbir şey yoktu, çünkü bu topluluk var olan en itici topluluk, diye düşündüm. Hiçbir resmi, genel olarak da hiçbir sanat yapıtını önemsemez, sanatla ilgili her şeyi küçük gören bir topluluk. Spadolini bize ona Floransa'yı sevdiren bir anne resmi çizdi, oysa annemiz bu eski kente hiç istemeden gitti, hiç istemeden eski kiliseleri ve sanat yapıtlarını dolaştı, bütün konserlere hiç istemeden gitti ve bütün sergilere ve asla bir kitap okumadı, ki bu da onun için tipikti. Spadolini gerçeklikten tamamen uzak bir anne anlattı bize, dedim kendi kendime. Spadolini'nin anne hakkında yaptığı konuşma bana

birden ne kadar da zevksiz gözüktü, tamamen sahte, yalan, tamamen onun da masada durmadan belirttiği üzere *hüzünlü duruma* uygun olarak hazırlanmış bir konuşma, ama gerçek bir hüzün duymadan, çünkü bunu duyma yeteneği hiç yoktu. Anne birdenbire, Spadolini'nin gözünde, aslında böyle olmasa da anlattıkları böyleydi, zevk sahibi, yaşamı sevmiş, yaşamı evetleyen bir kişi, her şeyle ilgili bir kadın, iyi bir anne, doğuştan eğitimci biri olmuştu. Bunlara ek olarak da doğuştan iyi bir ev kadını, diye düşündüm. Spadolini onu birkaç kez *Wolfsegg'in ruhu* olarak tanımladı, diye düşündüm. Esaslı bir doğa gözlemcisi, *konuksever* bir hanımefendi, dedi o şiveli konuşmasıyla. Spadolini hepimiz için Wolfsegg'i cennete çeviren bir insandan söz etti, kendisini *sevmeye zorunlu* olduğumuz, iyilik ve yaşam sevinci dolu bir insandan. Spadolini, çevresi tarafından sevilmesi dünyadaki en doğal şey olan bir insandan söz etmişti. *Anneniz iyiliğin ta kendisiydi,* demişti Spadolini bize, o buradaki her şeyi bir arada tutan kişiydi. *Anneniz bir ruh insanıydı,* dedi kelimesi kelimesine ve ben şimdi onun bu tatsız tanımlamayı nereden bulup çıkardığını soruyordum kendi kendime. Spadolini'nin konuşmasında bir yalan ötekini izledi, diye düşündüm. Ama Spadolini bir yalancı değil, tam tersine tamamen *her şeyi hesaplayan bir insan,* diye düşündüm. Bu *ruh insanı* sözünü söyleme biçimi aynı şekilde tekrar edilemeyecek kadar eşsizdi. Benim tanıdığım hiç kimse bunu bu derece doğallıkla ve kibarlıkla söyleyemezdi. Yalnız Başpiskopos Spadolini söyleyebilirdi, diye düşündüm koltukta otururken ve karanlığı içime çekerken. Spadolini'nin hesaplarını kelimesi kelimesine bir kere daha yinelemek, onun ses tonunu, konuşma sanatını incelemek bana zevk veriyordu. Spadolini'den çok şey öğrenebilirim, diye düşündüm, hep yeni şeyler. Buraya gelip Caecilia'yı ilk gördüğünde *Caecilia'ya* sözcüğünü nasıl söylemişti, *Amalia* sözcüğünü, *enişte* sözcüğünü, inanılamayacak kadar hesaplanmış bir biçimde beceriksizce dökülmüştü dudaklarından. Limonlukta arkasını nasıl da dönmüş ve ana binaya bakmıştı *bu olağanüstü bina, bu olağanüstü sanat yapıtı,* demek için bize. Amalia'ya nasıl *annen bana seni çok anlattı, her zaman iyi şeyler söyledi,* demişti. Ve Caecilia'ya *annen seni hep övdü.* Ve bana *annen sana her şeyini*

verdi, demişti. Johannes'ten de söz etmiş, onun Tanrı'dan korkan biri olduğunu söylemişti, kendisinin tanıdığı en tok insan olduğunu, *en temiz karakter, en çekingen sohbet dostu olduğunu. Huzur veren, en gönlü tok ağabey,* dedi Spadolini. Johannes'i *bağrına basmış,* o, babayı da, her ikisini de başından beri *bağrına basmış.* Bir zamanlar Johannes'e Vatikan saraylarını gezdirdim, dedi Spadolini ve onu papayla tanıştırdım, dedi. *Burası birden bomboş kaldı,* demişti Spadolini ama hemen ardından *yeni insanlar ele alacak Wolfsegg'i* ve her şeyi iyiye döndürecekler. Bu arada ceketi de ütülenmiştir herhalde isteği üzerine, diye düşündüm ve de pantolonu, kız kardeşler giysilerini ütülüyorlardı o babanın odasında bizimle ilgili her şey için dua ederken, diye düşündüm. Eskiden dua etmek için şapele giderdi, diye düşündüm, ama bugün, kendisi dışında evde kalanlar tarafından rahatsız edilmekten ürküyor orada. Yas tutmak güzel bir erdemdir, dedi, diye düşündüm. Yüce Tanrı bir kapıyı kapatıp bir başka kapıyı açıyor, dedi. Birden onun sözlerinden iğrendim, bunların hepsi tanıdık sözlerdi ama onları daha önce bu derece açıklıkla iğrenç bulmamıştım. Kızarmış eti yedikten ve Etna gezisini anlattıktan sonra, diye düşündüm, annenin onu son olarak makamında ziyaret ettiğini söyledi, *ağlayarak ve acınası halde,* dedi. *Ağlayarak ve acınası halde Roma'ya bana geldi,* dedi, benden yardım istedi. Onun umutsuzluğunun nedenini bugüne kadar öğrenememiş. Annemizin bu umutsuzluğunun nedenini bizler acaba biliyor muymuşuz, diye öğrenmek istedi. Babayla ilgili herhangi bir şey, dedi. Babamızı tedirgin eden, Wolfsegg'le ilgili bir şey. O, anne, *Wolfsegg'i hep kendine dert* edinmiş, *en çok da çocuklarını,* bizi. Hiç kimseyle annemizle konuştuğu kadar iyi konuşamazmış o, aynı zamanda iyi bir dinleyiciymiş anne, oysa tam tersiydi, diye düşündüm, anne asla dinleyemezdi, hep lafa karışırdı, asla kimseyi konuşturmazdı, her türlü konuşmayı daha başında bozardı. Konuşmalara dayanamazdı. Bir konuşmanın ortaya çıkmasına izin vermezdi, diye düşündüm. En büyük arsızlıkla olayı kendine çeker, her türlü konuşmayı berbat ederdi. Sözleri o kadar aptalcaydı ki, her türlü konuşmayı berbat ederdi. Her türlü konuşmadan nefret etmesi onun en çekilmez huyuydu, hem de düşünceye dayanan bir

konuşma söz konusu olduğunda, yani *yüksek seviyeli* bir konuşma, buna dayanamazdı ve bunu aptallığı ile berbat ederdi. O bizim konuşmalarımızı berbat edendi, diye düşündüm. Hepimiz bundan acı çekerdik. Spadolini kendi anne tanımlamasını terbiyesizce yaptı, diye düşündüm, kendini doğru yere koyabildiğini geriye kalanlar görsün diye. *Bir melek gibi Mahler dinlerdi*, dedi, oysa o her türlü konserde ölesiye sıkılırdı, ne çalınırsa çalınsın, ama en yüzeysel şeyler söz konusu olduğunda yüzü ışırdı, diye düşündüm. En yüzeysel kitap söz konusu olduğunda birkaç sayfa okurdu, daha fazla değil, çünkü okumaktan hiçbir şeyden nefret etmediği kadar nefret ediyordu. Görünürde her şeyi yapıyormuş gibi gösteriyordu kendini ve her şeyi kendisine yontmaya bakardı, diye düşündüm, hiç çekinmeden her şeyi yapaylaştırır ve aynı zamanda değerini düşürürdü, düşünsel ürünlere en ufak bir saygısı yoktu, diye düşündüm. Bu yüzden Georg Amcamdan nefret ederdi, bu yüzden benden nefret ederdi, düşünceyle ilgili her şeyden nefret ederdi, diye düşündüm. Spadolini çok ileriye gitmişti, çok ileriye, diye düşündüm, annemizin alışılmışın dışında bir kadın olduğunu söyleyerek, üstelik o kendine has tutkuyla onun, o her türlü düşünceyle ilgili, *sanatsal bir insan* olduğunu da söylemişti. Aslında annemiz düşünceyle uzaktan yakından ilgili değildi ve sanatsal bir insan olmanın millerce uzağındaydı, hatta karısının düşünceyle ilgili bir insan olup olmadığıyla hiç ilgilenmeyen baba bile, onu her an *düşünceden uzak kaba saba biri olarak* tanımlardı ve baba, diye düşündüm, yani *hayat arkadaşı* onu en iyi tanıyan kişi olmalıydı. Spadolini anne hakkında yaptığı çarpık tanımlamayı bir başka notla daha da zenginleştirdi, annenin *damarlarında felsefeci kanı akıyor damarrrlarında*, dedi birkaç kez, bunu söyleyiş tarzı yalancılığına hoş bir eda verdi, hatta, onun bu damarrr sözcüğünü söylerken ben onun damarrr sözcüğünü özellikle hoş dile getirdiğini, o anda söylediği bu damarrr sözünü hiç düşünmeden kullandığını düşündüm. Onun söyleyiş biçimi hep söylediği şeyi örtüyordu, diye düşündüm Annemizin hem de dindar biri olduğunu söylemesi eksik kalamazdı, kilisenin sadık bir hayranı, iyi bir Hıristiyan olduğunu. Anne Roma'da ona, doğal olarak Via Condotti'de ipek bir gömlek al-

mış, bunu *gerçek şölen günlerinde* giyiyormuş. Anne seçmiş onu, en güzelini ve en iyisini seçti, dedi Spadolini. Anneniz bana anne oldu, dedi birdenbire. Kendisini sık sık yapayalnız hissediyormuş, herkes tarafından terk edilmiş, böyle söyledi. Wolfsegg'de sizinleyken, dedi Spadolini, yapayalnız, gerçekten terk edilmiş. Yalnız bir insandı aynı zamanda, dedi anne hakkında, oysa o benim bildiğim üzere nefret ettiği bu can sıkıcı dünyada yalnızlıktan kaçtığı kadar hiçbir şeyden kaçmamıştı. Spadolini'nin dediklerinin tersine. Spadolini'den garip bir biçimde Goethe'ye geçmiştim: büyük yurttaş Goethe'ye, Almanlar ona şair prens kılıfını dikip giydirmişler, demiştim son olarak Gambetti'ye, namuslu adam Goethe, böcek ve aforizma toplayıcısı, felsefi semizotu salatasıyla, demiştim Gambetti'ye, doğal olarak o *semizotu* sözcüğünü anlamamıştı, ben de ona açıklamıştım. Goethe'ye, o felsefeci küçük burjuvaya, Goethe'ye, o yaşam çıkarcısına, Maria'nın her zaman dediği gibi dünyayı tersyüz eden değil ama kafasını Alman ufak bahçelerine sokana. Goethe'ye, o taş numaralayana, o yıldız falı bakana, o Almanların filozof başparmak emicisine, ruh reçelini ne olur ne olmaz diye ve türlü amaç için kavanozlara dolduran Goethe'ye, Almanlara çoktan bilinen gerçekleri demet edip en yüksek düşünce ürünüymüş gibi satan ve lise öğretmenlerinin kulaklarını bu kulaklar tıkanıncaya kadar bunları süren Goethe'ye, Alman düşüncesine beş aşağı beş yukarı yüzlerce yıl ihanet eden ve onu hiç yorulmadan Alman ortaölçeğine dayandıran Goethe ve Gambetti'ye bunu Goethe yorulmazlığı diye tanımladım. Goethe'ye, Gambetti'ye son kez dediğim gibi o felsefeci fare avcısına. Goethe tüketim Almanı, dedim Gambetti'ye, onlar, Almanlar Goethe'yi ilaç yutar gibi yutarlar ve etkisine inanırlar, iyileştirici gücüne; Goethe, temelinde Almanların otlarla şifa dağıtıcısından başkası değildir, demiştim Gambetti'ye, ilk Alman homeopatı. Deyiş yerindeyse Goethe'yi içip iyileşiyorlar. Tüm Alman halkı Goethe'yi içiyor ve kendini sağlıklı hissediyor. Ama Goethe, dedim Gambetti'ye, bir şarlatan, tıpkı şifalı otçuların şarlatan oldukları gibi ve Goethe şiiri ve felsefesi Almanların en büyük şarlatanlığı. Dikkatli olun Gambetti, dedim kendisine, Goethe konusunda tetikte olun. O herkesin midesini bozuyor, dedim, bir tek

Almanların değil, onlar Goethe'ye bir dünya harikasıymış gibi inanıyorlar. Oysa bu dünya harikası yalnızca darkafalı, felsefeci bir bostancı. Gambetti ona bostancının ne olduğunu anlattığımda yüksek sesle gülmüştü. Bunu bilmiyormuş. Gambetti'ye Goethe'nin yapıtının toptan darkafalı, felsefeci bir bostan olduğunu söyledim. Goethe hiçbir şeyde en iyiyi yaratmadı, dedim, her şeyin orta kararını yarattı. En büyük şair değil o, en büyük düzyazı yazarı değil, dedim Gambetti'ye, tiyatro oyunları da Shakespeare'inkilerle karşılaştırılacak olursa, bu fark uzun boylu İsviçre çoban köpeği ile eğri büğrü bir Frankfurt banliyösü fino köpeği arasındaki fark gibidir. *Faust*, dedim Gambetti'ye, nasıl bir büyüklük budalalığıdır. Yazılar yazan bir büyüklük budalasının tamamen boşa çıkan çabaları, demiştim Gambetti'ye, tüm dünya onun Frankfurtlu kafasına üşüşmüş. Frankfurtlu ve Weimarlı büyüklük budalası Goethe, büyüklük budalası kadın avında. Almanların aklını çelen Goethe, yüz elli yıldır onların vicdanlarında yer edip onları budala yerine koyuyor. Goethe Alman düşüncesinin mezar kazıcısıdır, dedim Gambetti'ye. Örneğin onu Voltaire, Descartes, Pascal'la karşılaştıracak olsak, dedim Gambetti'ye, doğal olarak Kant'la, Shakespeare'le Goethe ürkütücü biçimde ufalanır. Şairi azam, ne gülünç, ama son derece Alman bir kavram, demiştim Gambetti'ye. Büyük şair Hölderlin'dir, demiştim Gambetti'ye, Musil büyük düzyazı yazarıdır ve Kleist da büyük tiyatro yazarı, Goethe bu üçü de değildir. Sonra gene Spadolini'nin annem hakkında, onun özel bir insan olduğuna dair söylediklerine geldim ve Spadolini şu açıdan haklı, her insan özeldir, annem de dahil diye düşündüm, ama Spadolini bu anlamda söylememişti bunu, Spadolini anneyi bana *çıkarcı biçimde* çarpıttı, bize onu akşam yemeği sırasında özellikle iyi, özellikle kültürlü, özellikle ilgili biri olarak sundu, oysa böyle değildi, çünkü anne temelinde son derece sıradandı, asla özel değildi, onda olağanüstü olan hiçbir şey yoktu, hadi bana göre özellikle sorumsuz ve özellikle budalaydı demeyeyim, ilkel biçimde kibirli ve de özellikle para canlısıydı, diye de düşündüm. Ama belki de Spadolini bunları bilmiyordu, bilemezdi. Onun kendine ait çok sayıdaki evini düşünmem bile yeter, annemiz *gizlice* almıştı bunları,

akla gelebilecek bütün kentlerden, çoğunu da babamdan habersiz almıştı, büyük bir olasılıkla baba onun para hırsından habersizdi, onun böyle olduğunu tahmin etmiyordu, onun para hırsını fark etmemişti, diye düşündüm. Hisse senetlerine olan sapıkça bağımlılığını hatırlıyorum da. Spadolini bize bu akşam yemeğinde anneyi olmayacak biçimde yapaylaştırdı, yani bize doğru olanın tam tersi bir anne sundu, ona has bir yetenek olan sevimlilikle, diye düşündüm, anneyi babadan daha çok idealleştirdi, zaten babayı da daha önce dayanılmaz biçimde idealleştirmişti bunu hesaplayarak. Ve bize, bana ve kız kardeşlerime söyledikleri diye düşündüm şimdi, bizim idealleştirmemizin de ötesine geçiyor, tamamen yapılmaması gereken bir idealleştirme oluyor ama ben bunu anladım, diye düşündüm, benden kaçmadı bu çünkü ben Spadolini'nin çıkardığı sesler konusunda iyi bir kulağa sahibim. Hesaplar yapan Spadolini bu akşam yemeğinde karşımıza geçip oturdu, hesaplar yapan Spadolini bizimle limonluğa gitti, orada bize aynı biçimde hesaplanmış bir matem oyunu sunmak için, diye düşündüm. Ve Wolfsegg'i idealize etti çünkü bize tanımladığı Wolfsegg'in gerçek Wolfsegg'le hiç ilgisi yok. Kilise adamı burada daha ilk anlarda tarifsiz hesaplar yapma sanatını doruğa çıkardı, diye düşündüm, hesaplar yaparak çarpıtma sanatını, gözümüz ve kulağımızın önünde neredeyse aptalları akıllı, kötüleri kutsal yaptı, okuma yazma bilmeyenleri filozof ve aslında alçak olanları yüksek karakterlilere dönüştürdü. Çirkinliği güzelliğe, alçaklık ve hainliği içsel ve dışsal büyüklüğe, insanlıkdışı olanları adeta insanlara dönüştürdü tam olarak söyleyecek olursak. İğrenç bir ülkeyi cennete ve budala bir halkı saygıdeğer bir halka dönüştürdü. Spadolini katafalkta yatanları onlara hiç uymayan bir yüksekliğe çıkardı, diye düşündüm. Onları *temelden çarpıttı*, diye düşündüm ve bu çarpıtmışlığı bize asla yapılmaması gereken biçimde gerçekmiş ve doğruymuş gibi sattı. Yani bizim gözlerimizi ve kulaklarımızı kötüye kullandı çünkü bile bile yanılttı bunları, sırf kendini olduğunca iyi ortaya koymak için, mümkün olduğunca rahat kalabilmek için, bizi kendi tarafına çekmek için, ama o tamamen yanlış düşündü bu konularda, dedim kendi kendime, çünkü bu yalanları ve çarpıtmaları fazla

abarttı. Spadolini bizi küçük gördü, diye düşündüm, kız kardeşlerim de sonuçta artık Spadolini'nin anne babalarının ne olduğu konusunda kendilerini kandırmasına ve bunu zorla kabul ettirmesine izin verecek kadar aptal değiller, Spadolini ağabeyi de olağanüstü ve övgüye değer gösterdi, oysa bunların hiçbiri onlar için geçerli değildi, Spadolini'nin söylediklerini yutacak kadar aptal değillerdi, yani onun çarpıtmalarının tuzağına düşecek kadar değil, diye düşündüm, kız kardeşler de mutlaka Spadolini'nin saçmaladığını hissetmişlerdir, ağzından yüzeysel, çıkarcı saçmalıklardan başka bir şey çıkmadığını hissetmişlerdir, bu gibi durumlarda yapıldığı ve zevksizce dile getirildiği üzere *ölüm olayı göz önüne alındığında*, geriye kalanlara ölenleri hoş göstermek için, oysa onlar ömür boyu oldukça tatsız ve çekilmez olmuşlardır. O da bu kurala uydu, dedim kendi kendime, ölüleri hak etmedikleri bir yere koydu diye düşündüm, Spadolini şimdi katafalkta yatanları öylesine aydınlık bir yere koydu ki neredeyse iğrenç oldu bu. Ölen kişi gerçek bir yaşam sürdü, dedim şimdi kendi kendime, bu nasıl bir yaşam olursa olsun kimsenin bu yaşamı çarpıtmaya hakkı yok, kendi işine geldiği için, insanların karşısında daha hoş görünmek için onun doğal olanı yapmacıklığa dönüştürmeye hakkı yok. Spadolini yaptığı anne, baba ve de ağabey tanımlamasıyla sahneye hoş biçimde girmek istedi, diye düşündüm. Kilise adamı sahneye hoş biçimde çıktı, benimse tüylerim diken diken oldu o sırada, gerçek bu, diye düşündüm. Herhalde Spadolini bizim onun tuzağına düşecek kadar ilkel olduğumuzu düşündü, ölüleri bize masada tanımladığı gibi değiştirip, ters tanımlaması gerektiğini düşündü. Spadolini hiç görmediği insanları çizdi, kulaklarımıza arka arkaya yalanlar sıralamaktan çekinmedi, gözümüzün önünde, oysa kulaklarımız doğruyu duydu, gözlerimiz doğruyu gördü her zaman düşündüğüm üzere, yani Spadolini'nin gördüklerinin tamamen tersini. Spadolini doğuştan sahteci, dedim şimdi kendi kendime, doğuştan çıkarcı, yani doğuştan kilise prensi. Birdenbire Spadolini'nin nasıl olup da böylesine inanılmaz bir kariyer yaptığını anladım, bu kariyerin neden *baş döndürücü hızla* gerçekleşebildiğini en yukarılara kadar. Maria benden önce kavradı bunu, diye düşündüm, onda

gerçekten kandırılamaz, hiçbir zaman şaşmaz bir bakış var, o Spadolini'nin dış görünüşüne, ikna etmedeki ince hünerine asla aldanmadı, diye düşündüm. Asla, diye düşündüm. Maria Spadolini'yi hep doğru değerlendirdi, ona hayranlık duymadı benim gibi, onu hep itici buldu. Spadolini benim için iğrenç, senin için de tehlikeli, dedi sık sık bana. Spadolini dokunduğu herkes için tehlikeli, dedi, zaten ondan söz ederken hep *tehlikeli Spadolini*, derdi. Bugün biz *tehlikeli Spadolini*'yi masamıza oturttuk, diye düşündüm. Maria'nın *tehlikeli Spadolini* diye tanımladığı Spadolini evimizde, diye düşündüm. Ölüler biraz sonra tarafımızdan azizliğe yükseltilecekler, onlardan korkmayalım ve bizi rahat bıraksınlar diye, bu da Maria'nın bir sözü diye düşündüm. Spadolini hakkında ne kadar çok yanılmıştım. İtici Spadolini hakkında. Bu duruma Roma'da da sık sık düşüyorum, diye düşündüm, Spadolini'yi itici buluyorum ve sonra ertesi gün ya da hemen ardından ona yeniden hayran oluyorum. Bu insanlar durmadan itici, sonra gene hayranlık uyandırıcı oluyorlar, diye düşündüm. Spadolini itici *ve* hayranlık uyandırıcı bir insan örneği ve biz çoğu zaman ona hayran mıyız, yoksa onu itici mi buluyoruz, şimdi ona hayranlık duyalım mı yoksa onu itici mi bulalım bilemiyoruz. Ama böyle bir insandan vazgeçemeyiz, diyoruz kendi kendimize ve ben de Spadolini'den asla vazgeçemedim. Sonra, Roma'da gene ona gideceğim ve beni itmesine ve bende hayranlık uyandırmasına izin vereceğim ama gene de daha çok hayranlık duyacağım itici bulmak yerine ve o benim için vazgeçilemez biri, diye düşündüm. Benim hep *vazgeçilmez Spadolini'm* oldu diye düşündüm, aynı anda da ama şu anda itici olanı babanın odasında kalıyor, kendi tarzında, Spadolini tarzında, herhalde dünya ile ilgili hesaplarını mümkün olduğunca ilerletmekle uğraşıyordur, en uçlara kadar. Spadolini hesaplarında her zaman en uca kadar gider, bunu yaparken kendisini bile korumaya almaz, diye düşündüm, yatmadan önce yarım düzine ilaç yutar, aynada kendisine bakar. Büyük bir olasılıkla annemin ona aldığı ipek pijamayı giymiştir, onunla yatar, Spadolini'nin zevksizlikleri anneminkilerin tersidir ama onlar da zevksizliktir. Akşam yemeği sırasında anneyle yaptığı sayısız gizli buluşmadan söz etmek-

ten sıkıcı biçimde, deyiş yerindeyse, kaçındı, bir hata yapmamak için, oysa bu buluşmaları ben biliyorum, bunlar kız kardeşlere de yabancı değil. Ben tüm o süre içinde onun bilinen bir buluşmadan ne kadar beceriklice söz ettiğini düşündüm, ama bilinmeyenleri nasıl atladığını, böylece gizli buluşmaları konunun dışında bırakma olanağına sahip oldu. Ama bunları konunun dışında bırakmamalıydı, diye düşündüm, özellikle de bu gizli buluşmaları konunun dışında bırakması çok daha sıkıcı oldu, keşke onlardan da söz etseydi, o zaman Spadolini sinirsel gerilimden kurtulmuş olurdu, diye düşündüm, her şeyi daha sakin bir biçimde anlatabilirdi, çizdiği resimleri bu kadar aşırı dikkatle gözlerimizin önüne sermek zorunda kalmazdı, çünkü biz belki de onun annemle bilinen buluşmalarından çok gizli buluşmaları hakkında bilgi sahibiydik. Ama Spadolini her zaman fazlasıyla dikkatli bir insandı, özellikle de *bu* yüzden hayranlık uyandırıyordu, yalnız benim hayranlık duyduğum biri de değildi, diye düşündüm, aynı zamanda da doğuştan diplomattı. Spadolini ilginç olan ama Syracusa gezisi ya da Trapani gezisi kadar ilginç olmayan Etna gezisinden söz etti, hele beni kandırarak annemle gittiği Malta gezisinden hiç söz etmeyelim. Bütün bu yolculuklar ve geziler hakkında konuşmak kuşkusuz daha ilginç olurdu, hiç değilse benim için, Spadolini için fazlasıyla sıkıcı olsa da. Annemin odasında unuttuğu yığınla otel faturasını hatırladım, bunlar hep iki kişi için kesilmiş faturalardı, bu ikinci kişi Spadolini'ydi, annem geziler ve yolculuklarda, deyiş yerindeyse bütün *ödemelerini* üstlenmişti. Başpiskopos onun hesabından yolculuk yapıyor, o da zafer kazanıyordu. Aynı zamanda da, diye düşündüm, çok dokunaklı bir yanı da var bunun, yani onun otuz yıldan fazla Spadolini ile geziler ve yolculuklar yapması ve bütün bu süre içinde ne Spadolini'nin ondan, ne annenin Spadolini'den sıkılmamış olması bildiğim üzere, ilişkilerinin zayıflamamış olması, tam tersine yaşlandıkça daha da yoğunlaşması. Baba için de bu ilişki yararlı olmuştu, diye düşündüm, böylece annenin iplerini hep elinde tutabildi. Baba bilinçli ve sabırlı biriydi, gizlice oynadığı bu rolde, hele ikisinin önünde, kendini olağanüstü buluyordu bildiğim üzere. Baba asla bu ilişkiye karşı olmadı, belki başlangıçta, ama bu-

nun suçlusunun kendisi olduğunu unutmamak zorundaydı, çünkü Spadolini ile anneyi o tanıştırdı, onun nasıl biri olduğunu bilmeliydi. Baba otuz yıl boyunca en büyük doğallıkla bu ilişkinin nasıl geliştiğini, fırtınalı bir ilişkiden varoluş için gerekli bir ilişkiye dönüşünü gözlemledi, bunu rahat bırakmak gerektiğini düşünmüş olmalıydı. Spadolini akşam yemeği sırasında bizden her şeyi, onun için en değerli ilişkinin annemizle olan ilişki olduğunu gizledi, yalnız ayrıntılara değinip onları övdü, yani neredeyse bize bunları önümüze kemik atar gibi attı, onun için en değerli olan şeyi ise vermedi. Oysa Spadolini rahatlıkla her şeyi söyleyebilir, açıklayabilirdi, diye düşündüm, biz zaten yıllardan beri bu sırdan haberdardık, bu yüzden de onun davranışını bir kez daha sıkıntı verici bulmak zorunda kaldık, oysa uzun zamandır bize bu konuda sıkıntı veren bir şey yoktu. Ama Spadolini bizim ondan daha çok şey bildiğimizi ve bu daha çok şey bilişimiz üzerinden uzun zamandır sonuçlar çıkardığımızı düşünemedi, dedim kendi kendime, herkes doğal olarak kendine göre sonuçlar çıkarmıştı, ben kendime göre, kız kardeşlerim kendilerine göre, bizim için çoktan kapanmış olan bir şey, onun için hâlâ bir çekingenlik nedeniydi, yani kapama, üzerine kilit vurma ve saklı tutma nedeniydi. Bu açıdan Spadolini'nin annemize dair hatıralarının tanığı olmak gülünçtü. Spadolini gelecekte annesiz de iyi götürecek her şeyi, diye düşündüm şimdi, aslında çoktan geride kaldı anne onun için, yalnızca cenaze formaliteleri kaldı, diye düşündüm. Roma'da bana birçok anne masalı anlatacak, diye düşündüm, anneyi bahane edecek bundan sonra benden de para almak için, diye düşündüm birden, para sızdırmak için ölü anne dolambaçlı yolunu kullanacak. Ama bu düşünceden o anda iğrendim ve kendimden de derinlemesine iğrendim, bunu düşünmesem daha mutlu olacaktım, ama Spadolini ile geçen akşam yemeğine dair düşüncelerinin akışı içinde bu da aklıma gelmiş ve buna engel olamamıştım, bu düşünceyi konunun dışında bırakamamıştım, dedim kendi kendime. Tıpkı bir yığın başka düşünce gibi bu da düşünülmek zorundaydı, bizim düşünmeyi istemediğimiz, ama bizim tarafımızdan düşünülmek zorunda kalan düşünceler gibi. Uykuya dalmak söz konusu değildi ve ben

de ilaç almak istemiyordum erken kalkmam gerektiğini göz önünde bulundurarak, böylece zamanı, onlarca yıldır alışık olduğum ve milyonlarca kez kullandığım yöntem olan okumakla geçirmeyi denedim. *Kierkegaard*'ı düşündüm, onun *Ölesiye Hastalık*'ını ve kitabın bana en yakın yer olan yukarıda sağ taraftaki kütüphanede olduğunu düşündüğüm için, Kierkegaard kitabını almak için mümkün olduğunca sessizce odamdan çıktım, *Ölesiye Hastalık*'ı çok yıllar önce okumuştum, en az yirmi yıl önce. Ama kütüphaneye giderken yolda özellikle de *Ölesiye Hastalık*'ı ve özellikle de bir Kierkegaard kitabını okumak gülünç geldi şimdiki durum göz önüne alındığında ve Spadolini'nin en yakınımda olduğunun bilinciyle, şimdi Kierkegaard'ı ve onun *Ölesiye Hastalık*'ını okumanın sapıkça bir düşünce olduğunu düşündüm ve kütüphaneye varmadan geri döndüm, çünkü bana şimdi herhangi bir kitabı okumak saçma gelmişti, hangi kitabın beni ilgilendireceğini, hatta kendine bağlayacağını düşünemiyordum, diye düşündüm, belki bir Jean-Paul, bir Börne, sonra belki bir Kleist, sonra belki bir Heine, diye düşündüm, bir kez daha, ya da *hemen bir Schopenhauer*, ama odamda sakince oturup ve öylece düşünmek yerine herhangi bir şey okuma fikri iyi bir fikir değildi, dedim kendi kendime ve odama geri döndüm, oturdum ve bacaklarımı uzatarak gözlerimi kapadım. Ama uzunca bir süre sakince koltukta oturabilmek için yeterince sakin değildim, bunu kaçırmıştım, artık olası değildi, böylece kalktım ve odamda oradan oraya dolaştım, ama böyle oradan oraya gitmekle de sakinleşemedim, çünkü kafamda durmadan geceyi, düşündüğüm üzere kuşkusuz gecelerin en korkuncu olan bu geceyi nasıl atlatacağım düşüncesi vardı, uzayacaktı gece, kısaltılamayacaktı, istediğim gibi düşünebilirim, ama onu kısaltamayacaktım, zaten hiçbir şeyden bu gibi uzayıp giden, kısaltılamayan gecelerden korktuğum gibi korkmazdım; ben, kendine hâkim olan ben ve bu kadar uzun süredir artık ilaç kullanmayan ben, gecelerden kaçınmayan ben başka hiçbir şeyden böylesine korkmazdım uyuyamayacağımı düşündüğüm anda ve saat sabah yarım ya da bir buçuksa bir ilaç alır ve problemi çözerim, ama şimdi asla ilaç almaman gerekir, diye düşündüm, çünkü en geç sabah saat dörtte kalkmak ve cenaze

gününü başlatmak zorundaydım. İçeriye temiz hava girsin diye pencereyi açtım ama içeriye temiz hava girmedi, içeriye giren hava sıcak ve ağırdı. Odada garip biçimde dışarıdakinden daha iyi bir hava vardı, pencereyi kapattım gene. Spadolini ilaç alabilir, diye düşündüm, bu yüzden onu kıskandım, o saat sekiz ya da dokuza kadar yatabilir, diye düşündüm. Kız kardeşlerin uykuları da hep iyi oldu, aptalların, diye düşündüm. Onlar ömür boyu bir kez bile ilaç almadılar. Ben ne ilaç alabilirdim ne de okumak istiyordum çünkü o anda her türlü yazından iğreniyordum, Fransız yazınından da, İngiliz yazınından bile diye düşünmüştüm, oysa Alman yazınına artık dayanamadığım zamanlarda hiç çekinmeden bunu geceyi atlatma aracı olarak kullanırdım, diye düşündüm, aklıma başka bir fikir gelmeliydi, çünkü öylece orada oturmak ya da oradan oraya gitmek bir yandan yeterli değildi, öte yandan da olanaksızdı, şimdiye kadar fark ettiğim gibi. Acaba odadan ve de evden dışarıya çıkmak en iyisi olmaz mıydı, diye düşündüm ve ceketimi giydim ve odadan çıkıp aşağıya hole indim. Mutfak hizmetçisi kızların konukların altüst ettiği büfeyi hiç toplamadıklarını gördüm mutfaktan içeriye baktığımda, beni düşündürdü bu, çünkü mutfak hizmetçisi kızların ihmalkârlığı, dolaylı olarak onların hanımları olan kız kardeşlerimin ihmalkârlığını da gösteriyordu ve de sonuçta düzensizlikler olduğunu, ki, bunların değişmesi gerekirdi ve gazete yığınının hâlâ masanın üzerinde durduğunu keşfettim. Masaya oturdum ve gazeteleri aldım, elime geldikleri sırayla ve birkaç saat önce bu gazetelerin hiç çekinmeden ve utanmadan okunabileceğini gösteren enişte gibi benim de hiç çekinmeden bu gazeteleri okuyabileceğime inandım, ama yapamadım. Enişte gazeteler tarafından basbayağı onların içine çekilirken, aynı utanmaz biçimde, ben hemen onlar tarafından itilmiştim, biraz önce tadını çıkarma olacağını sandığım şey birden mide bulantısına dönüşmüştü, başka bir şeyle değil ve gazeteleri atıp mutfaktan dışarıya çıktım. Holde şimdi burada uyuyan insanların kokuları vardı, bana öyle geldi ki, en çok da Titi Gölü halasının kokusu. Şapelde Titi Gölü halasının kokusu vardı şapele girdiğimde. Herhalde saat on ikiye geliyordu, şimdi bilemiyorum. Ben şapelden her zaman ürk-

müştüm, çünkü orası bana *hep mahkeme salonu* gibi görünmüştü, yalnız çocukken değil, sonradan da, bir yetişkin olduğumda da, şimdi de aynı duyguyu taşıyordum, bu duyguya kapılmadan orada uzun süre kalamayacağımı, bu yüzden dışarı çıkmam gerektiğini biliyordum. Ceket şimdi bana çok sıcak gelmişti, çıkarttım, omzuma koydum ve parktan geçerek karşıya limonluğa gittim. Limonluk doğal olarak açıktı ve tüm park bana cesetlerden yayılan çürüme kokusuyla kaplanmış gibi geldi. Ne olursa olsun limonluğa gireceğim, diye düşündüm ve içeriye girdim. Nöbet değiştirmemiş olan ve hâlâ orada duran avcılar hemen hazırola geçti benim girdiğimi görünce, benim içeriye girişime tamamen şaşırmışlardı, çünkü limonluğa *çok sessizce* yaklaşmıştım. Onları görünce bu insanların ömür boyu tiyatro figürleri olduğunu düşündüm, onları ele geçiren onlara istediğini yaptırabilir, sonuçta her türlü emri, en saçmasını, anlamsızını bile yerine getirirler, zaten bu onların askeri yanı diye düşündüm, dışarıya gel diye emredersin gelirler, içeriye gir diye emredersin girerler, ölüme gönderirsin ve bunu yerine getirirler. Baba da zaten her zaman onların *komutan beyleri* oldu, diye düşündüm, savaşta, Nazi döneminde zaten öyleydi. Ama *komutan bey* şanına uygun olarak *şeref meydanı* denilen yerde şehit düşmedi, Lambach kavşağında kafasını ön cama vurarak öldü, diye düşündüm. Buz kalıplarının değişip değişmediğini ve yeterli olup olmadıklarını gene bilmek istedim, ama bu amaçla avcılardan birini yanıma çağırmadım, oysa doğalı buydu işin, ben bir tanesinin yanına gidip ona buz kalıplarının değiştirilip değiştirilmediğini sordum ve de yeterince buz kalıbı olup olmadığını, nöbet tutmakta olan avcı bunu bana başını evet anlamında sallayarak cevapladı. Avcıyla konuşurken kendimi burada son derece hamarat kız kardeşlerim tarafından sahneye konan seremoniye tamamen kaptırmıştım. Eski katafalka koyma ve cenaze töreni planımıza. Kendime gene hâkim olamayıp annenin tabutunun kapağını açmayı denedim, ama kapak gerçekten de vidalarla sıkıca kapatılmıştı. Kapağı açmayı denerken iki avcı tarafından gözetleniyor olmanın verdiği sıkıntı şimdi umurumda değildi, bunu hesaba katmıştım. Sinirlerimiz iyice gerildiğinde her an kopacağını sandığımız anlarda ne yaptığı-

mızı bilemez oluruz dedim kendi kendime. Tabutlardan geri çekildim, sırf kendimi avcıların önünde birden limonluktan çıkarak rezil etmemek için tabutların önünde bir kez daha saygıyla durdum, bu arada da yalnız avcıların iğrenç insanlar olduklarını düşündüm, en iğrenç olanlar hem de, onların üniformalarını görmeye dayanamadığımı, suratlarından nefret ettiğimi, fizyolojilerinin benim için hep iğrenç olduğunu düşündüm ve birden yaklaşmakta olan günden korktum. *Ama her şey su gibi akıp gidecek*, dedim kendi kendime hemen ardından kız kardeşim Caecilia'nın sözlerini kullanarak, o son saatlerde birçok kez *su gibi* demişti, diye düşündüm cenaze töreniyle ilgili olarak. Kız kardeşlere bütünüyle güvenebilirim, dedim kendi kendime, özellikle de Caecilia'ya. Uyumaz o, yatağında yatar ve cenaze alayını daha bugünden gözünün önünden geçirir, hem de onu en büyük titizlikle kontrol ederek. Ve rahatsız edici olan ya da rahatsız edici olabilecekmiş gibi görünen hiçbir şey kaçmaz. Düzenleme, hazırlama huyunu Caecilia anneden aldı, diye düşündüm, yani sahneye koyma huyunu. Cenazeyi de annemiz olsaydı tam onun yapacağı gibi koyacak sahneye. Bu arada hep annesinin, her şeyin asla başka türlü değil, kendisinin anlayışında sahnelenip sahnelenmediğini kontrol ettiği duygusunu taşıyacak. Sahneye bir cenaze konacak, diye düşündüm, üstelik de anne babamızın ve ağabeyimizin cenazesi, sahneye koyan Caecilia, bir an bir tiyatro afişini getirdim gözümün önüne, üzerinde oynanacak oyun açıkça yazılıydı. Başlık, oyuncular, sahneye koyan vesaire, diye düşündüm. Avcılar kendilerine hâkimiyetlerini kaybetmediler, ben de, çünkü tabutların önünde oldukça uzun bir süre durdum, kafamdan yarın öğleden önce kız kardeşimin sahneye koyacağı oyunun prömiyerini geçirerek ve hatta onun tadını çıkararak. Birden annenin tabutunun kapağı açılsa ve ben Spadolini'yi içindekine bakmaya zorlasam ne olurdu, diye düşündüm, ama bu düşünceyi şiddetle uzaklaştırdım. Bir daha aklıma gelmesin diye limonluktan dışarıya çıktım. Ama dışarıdaki hava şimdi biraz öncesine göre daha kötüydü, bunaltıcı, neredeyse çekilmez. Şimdi çocuk villasına gitsem, bir kez daha ama bu kez tek başıma, bu ruh halimi düzeltir, diye düşündüm ve karşıya çocuk villasına

gittim ama daha önce çiftlikte durdum. Hayvanlar ahırlarda ölü gibi yatıyorlardı, görüntü iğrençti, hayvanların çıkardıkları kokulara dayanamazdım, ben Johannes gibi değildim, hayvan kokusu onu hep kendine çekerdi, bu kokuyu severdi. Johannes değilim ben, diye düşündüm. Hayvanlardan rahatlatıcı bir duygu da yayılmıyordu benim için herkesin öne sürdüğü gibi, hayvanlar onları sakinleştiriyormuş, tam tersine ben hemen sinirleniyordum hayvanların yanına geldiğimde ve hayvanların kokusunu duyduğumda. Hayvan sevgisi denen şeyle hiç ilişkim olmadı, zaman içinde bunu öğrenemedim de. Hayvanlar beni hep ürkütür. Düşlerim hep bana saldıran ve beni yiyen hayvanlar tarafından gölgelenirdi, çocukluk bana hep böyle korkunç hayvan düşleri üretti. Johannes'in tersine, hayvanlar onu sakinleştirirken, beni her zaman huzursuz ettiler, bu saptamayı her zaman yaptım, beni hep korkutup ürküttüler. Bugün bile hâlâ hayvanlar gelip üzerime saldırıyor ve düşlerimde beni yiyorlar. Ama ben hayvanların yanında rahatlamayı her zaman denedim, başkalarının bunu başardığını düşündüğüm için, ama bu yönde yaptığım tüm deneyler, diyebilirim ki ömrüm boyunca başarısız oldu. Hiç değilse ürkütücü oldu hayvanlar benim için her zaman, en küçükleri bile, en önemsizleri bile ve ben örneğin böceklerin her türlü dokunuşundan her zaman korktum, ağabeyimin büyük bir zevkle kendisinin tuttuğu balıklardan ise hiç söz etmesek daha iyi olur, balıkları kuyruklarından tutardı kafalarını koparıp atmak için, bugün bile ağabeyimin ölmüş balıkları çocuk villasının arkasındaki dereden aşağıya sürüklediğini görüyorum, güneşe dönük taraflarının gümüş gibi parladığını. Evdeki hizmetçilerin çocuklarının tahta tezgâhta tavukların kafalarını hiç çekinmeden kopardıklarını, çekinmek bir yana bundan büyük bir zevk aldıklarını biliyorum, anne babanın yasaklamasına rağmen Johannes de, belki de sırf bu yüzden bunu bir zevk haline getirmişti, tavuk kafası koparmayı. Daha küçük bir çocukken bir balta vuruşuyla bir tavuğun kafasını koparır ve kafadan ayrılan tavuğun gövdesinin ölüm çırpınışı içinde çılgınca havada yirmi ya da otuz metre öteye uçuşunu seyrederdi. Johannes domuzların kesilmesini de büyük bir zevkle seyretti hep, inekler Wolfsegg'e ait mezba-

hada babamın her zaman adlandırdığı gibi *bize hazırlanan dana çorbası* için paramparça edilirken de. Ben bunlara hayret ediyordum, katılıyordum da ama bana asla Johannes'e verdiği gibi zevk vermedi, bunlar beni hep dehşete düşürdü, diye düşündüm. Ben Johannes değilim. İneklerin ahırında bir bakışta doksan iki inek saydım, babamın deyişiyle *ideal sayı*. Hiç değilse burada işler yolunda gidiyor, diye düşündüm. İnek kafalarının üzerindeki içinden süt geçen boru üç yüz seksen bin şiline mal oldu, aklıma bu geldi, annem bunun altını çizerek söylemişti. Süt fabrikasında işler tabii ki iyi olur, diye düşündüm. Sonra karşıya çocuk villasına geçtim. Gerçekten de çocuk villasının bütün pencerelerini açık bırakmışlar, diye düşündüm ama ben pencereler günlerce açık kalsın dediğim için değil, kapamayı unuttukları için. Fırtına çıkmadı, diye düşündüm, ama böylesi bir fırtına havada dolaşıyordu kuşkusuz. Şimdi artık Alexander'i de arayamazsın diye düşündüm ve çocuk villasının önündeki banka oturdum. Alexander de bizimle birlikte akşam yemeğinde olsaydı Spadolini o ettiği sözleri edemezdi, diye düşündüm. Akşam yemeğinin bambaşka bir akışı olurdu, Spadolini kendisini bambaşka biri olarak gösterirdi. Alexander Spadolini'nin birçok sözüne gülerdi ve Spadolini'yi gülünç duruma düşürürdü, o ise Alexander yanımızda olsaydı bambaşka bir taktik kullanırdı. Spadolini şimdi bana kötü, Alexander de iyi karakter olarak gözüktü. Ama ben Alexander iyi, Spadolini kötü karakter dersem bu da doğru olmaz. Alexander'e gelince, onun iyi yanı, asla ortaya çıkmamış birçok kötüyü kapatıyor. Alexander'in, birine kendi düşüncelerini zorla kabul ettirmek isterken kullandığı neredeyse darkafalı saygısızlığı, bunu kabul etmeyenlerle günlerce konuşmaması, odasına kapanması, intiharla korkutması gibi örneğin, iyi insan korkutuyor, saygısız oluyor, diye düşündüm, kendi düşündüğü ve kuşkusuz gülünç olan bir düşünce yüzünden bir insanı umutsuzluğa düşürüp öldürebilir bile, diye düşündüm. Ama bu şeytansı Alexander her zaman iyi niyetli, her zaman yardımsever insan tarafından örtülüyor. Bu kadar iyi niyetli bir insanı bile bir süre gözlemlersek, bu gözlem yalnızca kendi kafamızın içinde bile olsa çünkü gözlemlediğimiz insanın bizden uzakta olması da bir rol oyna-

maz, bu gözlemleme sonunda o, giderek iyi bir insandan kötü bir insana dönüşür, biz iyi, sevecen bir insanı kötü, değersiz bir insana dönüştürünceye kadar rahat durmayız işimize geldiğinde çünkü böylesi bir kötülüğe eğilimimiz vardır, tıpkı her türlü kötülüğe eğilimimiz olduğu gibi, sırf nasıl olup da içine düştüğümüz ve bize korkunç biçimde acı veren ruh hallerinden kendimizi kurtarmak için. Gerçekten de ben şu anda, herhalde Spadolini bana yetmediği için, ötekilerin hepsi de yetmediği için, Alexander'i kendi kurtuluş amacım için kötüye kullandım, iyi Alexander'i koparıp yanıma alacağım ve kendi amacım için onu yavaş yavaş kötüleştireceğim, hain bir insana dönüştüreceğim, tıpkı daha önce bana bunun için elverişli görünen herkese yaptığım gibi. Artık okumak yetmez, bir aşağı bir yukarı gidip gelmek de bir işe yaramaz, pencereden dışarıya bakmak da, böylece biz en yakın ve en içten dostlarımızı ele almak zorunda kalırız, acınacak durumdaki ruh halimizden kendimizi kurtarmak için, diye düşündüm. Kendimde bunu hep gözlemliyorum, bu acınacak durumdaki ruh hali beni iyice avcunun içine aldığında sırayla bir sürü insanı ele alıyorum onları parçalamak ve kafamda küçük düşürmek için, kendimi kurtarmak için onların her şeyini yıkıyorum, onlara ait hiçbir olumlu yan bırakmamak için, sonunda nefes alabileyim diye. Artık yetersiz kaldıkları için anne baba ve kız kardeşler olamıyorsa, diye düşündüm, Johannes de değilse, bütün ötekiler de değilse, o zaman son bir umutsuzlukla ben oluyorum kendi kendimi yıkan, kendi tarzımla ki bunu da ancak acımasızca diye tanımlayabilirim. Ve şimdi bu kişi Alexander, çünkü kız kardeşler ve Spadolini ve enişte benim kötüye kullanmam için artık yeterli değiller. Doğrusu bu. Kendimizi hafifletmek için cesetlerin üzerinden yürürüz, diye düşündüm şimdi. Çocuk villasında çocukluğu aradım, doğal olarak bulamadım onu. Bütün odalarına girdim çocukluğu ararken ama bulamadım onu. Aslında hangi amaçla çocuk villasını tamir ettireceğim? diye düşündüm. Burada artık çocuk villasının tadını çıkaracak kimse yokken, onu kullanacak kimse yokken, diye düşündüm ardından, şu ana kadar tamir ettirmeyi düşündüğüm çocuk villası, onu gene bir zamanlar *biz çocukların* çocuk villasına dönüştürmek diye düşün-

düm, bunu düşünmek bile saçma çünkü çocukluk tamir edilemez çocuk villası tamir edilerek, diye düşündüm, ben çocuk villasını baştan aşağıya tamir ettirirsem ve kız kardeşlerimin dediği gibi restore ettirirsem, çocukluğu tamir ederim, onu baştan aşağıya restore ederim sandım. Çocukluk da tıpkı çocuk villası gibi mahvoldu gitti, diye düşündüm de artık. Çocukluk odaları da aynı çocuk villası gibi boşaltıldı ve dağıtıldı ama çocukluk çocuk villası gibi anne tarafından değil, benim tarafımdan dağıtıldı, ben çocukluğu daha da büyük bir saygısızlıkla talan ettim ve dağıttım, annenin çocuk villasını dağıttığı gibi, ben çocukluğun en güzel parçalarını dağıttım, tıpkı annenin çocuk villasının en güzel parçalarını dağıttığı gibi ve şimdi çocukluğun pencerelerini ardına kadar açmam da bir işe yaramaz, tıpkı çocuk villasının pencerelerini ardına kadar açmak gibi gülünçtür bu, diye düşündüm. Çocukluk tamamen kullanıldı ve benim tarafımdan tüketildi, diye düşündüm, yok pahasına elden çıkarıldı, diye düşündüm. Çocukluğu sonuna kadar sömürdüm. Her yerde çocukluğu ararız ve her yerde o ünlü *açılan boşluğu* buluruz, diye düşündüm, bu kadar çok mutlu çocukluk saatleri, hatta günleri geçirdiğimiz bir eve girdiğimizde bu çocukluğa baktığımızı sanırız ama o ünlü, kötü şöhretli *açılan boşluğa* bakarız, diye düşündüm. Çocuk villasına gidiyorum demek yalnızca *açılan boşluğa* gidiyorum demektir, tıpkı çocuklukta o kadar mutlu olduğum ormana girmemin o ünlü *açılan boşluğa* girmek dışında bir anlamı olmadığı gibi, tıpkı çocukken mutlu olduğum her yere girdiğimde oranın bana *açılan boşluğu* göstermesi gibi. Çocukluğumuzu israf ediyoruz sanki bitmek tükenmek bilmezmiş gibi, diye düşündüm, ama öyle değildir, hemen tükeniverir ve geriye *açılan boşluktan* başka bir şey bırakmaz. Ama yalnız benim için böyle değil bu, herkes için böyle ve şu anda herkes için oluşunu, bu kanıya herkesin varışını avuntu olarak algıladım, şu anda bu algılayışı kimseden esirgemedim. Yaşlanmakta olduğumuzda ve yaşlandığımızda çocukluğu aramak demek, o ünlü, hiçbir şeyden ürkmediğimiz kadar ürktüğümüz kötü şöhretli *açılan boşluğa* bakmaktan başka bir şey değil. Bu yüzden çocuk villasına girmek ve bununla da çocukluğun kendisine girildiğine inanmak kötü bir düşünce de-

ğildi, bunun olası olduğuna inanmamın şimdi iyileştirici bir yanılgı olduğu ortaya çıktı, çünkü bundan sonra çocukluğa dönmek için çocuk villasına dönmemin yeterli olacağına artık inanmayacağım. Yalnız çocukluğun ormanına girmen yeterli ve işte çocukluğa giriyorum, çocukluğun doğasına giriyorum ve çocukluğa girdiğimi sanıyorum, oysa yalnızca o ünlü, kötü şöhretli *açılan boşluğa* giriyorum. Ve bu ünlü, kötü şöhretli *açılan boşlukla* karşılaşmaya kendimi bırakmayacağım, diye düşündüm. Roma'da ne zaman Wolfsegg'i düşünsem, çocukluğa gitmem için Wolfsegg'e gitmem yeterli diyorum. Bu düşünce her zaman bir yanılgı olarak ortaya çıktı, en hain, en alçak yanılgı olarak diye düşündüm. Sen anneyle babayı arıyorsun, diye düşündüm, Roma'da pek çok kez, çocukluğunun anneyle babasını arıyorsun ama sonuçta, anneyle babayı arayarak yalnızca bu ünlü, kötü şöhretli *açılan boşluğu* aramış oluyorsun. Artık çocukluğu arayamazsın çünkü o yok artık, dedim kendi kendime. Çocuk villası sana *hiç çekinmeden* çocukluğun artık var olmadığını gösteriyor. Bunu kabul etmek zorundasın. Genel olarak dönüp baktığında artık yalnızca *açılan boşluğu* görüyorsun, diye düşündüm, sadece çocuklukla ilgili olarak değil, geçmişle ilgili olan ne olursa olsun her şeyde artık yalnızca bu *açılan boşluk* var, dedim kendi kendime. Bu yüzden artık hiç dönüp bakmaman daha iyidir, sen artık sırf kendini koruma nedeniyle dönüp bakmamalısın, bunu bilmelisin, diye düşündüm şimdi. Dönüp geçmişe bakarsan yalnız *açılan boşluğa* bakarsın, diye düşündüm, düne bakman, bu *açılan boşluğa bakmaktan* başka bir şey değildir, diye düşündüm, bir an önce yaşadığına bile bakacak olsan bu artık yalnızca *açılan boşluktur*. Sen çocuk villasına girmek istedin çocukluğa girmek için, diye düşündüm, onlarca yıl onun tükenmez olduğunu sanarak savurdun ve böylece onu tamamen tükettin, hiç düşünmeden onu harcadın, diye düşündüm. Tamamen ilkel olan bir duygusallığa teslim ettin onu ve diğer bütün olanaklarını bitirdikten sonra çocuk villasıyla ilgili düşünceyi geliştirdin. Ama bu düşünce şimdi ne kadar korkunç ve ürkütücü olduğunu gösterdi, çocuk villası bir anda karabasana dönüştü. Çocuk villasını tamir ettirmeyi düşünüp bunu kız kardeşlerine söylediğinde gerçekten de çocuk villasıyla

birlikte çocukluğu da yeniden düzelteceğine inandın. Yani gerçekten de çocuk villası gibi çocukluğunu da yeniden boyayabileceğine inandın, yani çocukluğu yeniden temizleyeceğine, ona yeni bir çatı yapacağına vesaire. Üstelik bu düşünceyle daha önce de yüzlerce kez yaşamıştın bu çocukluk yenilgisini, diye düşündüm, çünkü çocuk villasını düzelttirip bununla çocukluğu da düzelteceğin düşüncesi ilk kez gelmiyor aklına, diye düşündüm. Birçok kez düşündün bunu, bu düşünceyi başkalarına da geçirdin, onların da bu düşüncelerin en saçması olan düşüncede nasıl başarısız olduklarını gördün. Onları, bilerek, başarısızlığa uğraması kesin olan bu düşünceyle uğraştırdın, bu saçmaların en saçması olan düşünceyle, sende yarattığı korkunç deneyi onlardan gizledin ve susarak onları yalnız bıraktın. Alçak. Çocuk villasını geride bırakıp büroya gittim. Avcı evi kilitli değildi, herhalde tabutların yanında nöbet tuttukları için avcılar kolaylıkla girip çıksınlar, diye düşündüm. *Ticari yazışmaları* yürütmek için her gün baba gibi büroya gelmeyeceğime ve bu pis kokulu havası olan yerde çalışmayacağıma, içeriye çağırdığım kâhyayla konuşma yapmayacağıma ya da herhangi bir hizmetkârla görüşmeyeceğime kesin gözüyle bakılabilirdi. Gelecekte babanın bürosunu kendi yaşam alanıma dönüştürmeyeceğim, diye düşündüm. Leitz dosyaları yaşamımı daraltmayacak babanın yaşamını daralttığı ve sonunda onu boğduğu gibi. Leitz dosyaları babanın yaşamını önce daralttı, sonra da onun üzerine yığılarak onu boğdu. Bu bir hayal değil, diye düşündüm, gerçek bu. Ticari yazışmalar babayı ticarethanenin esirine dönüştürdü, o tüm yaşamını bu günlük ticari yazışmalara tabi kıldı tamamen, diye düşündüm. Onu büroya önce kendi anne babası, benim büyükannemle büyükbabam kilitledi ve sonra da büro onu resmen ezdi, diye düşündüm. Beni ezemeyecek, ben kendimi ona ezdirmeyeceğim. Büro herkesi ezecek biçimde düzenlenmiş, diye düşündüm. Beni kimse görmesin diye ışığı açmadım. Ama avcılar benim büroda olduğumu çoktan fark ettiler doğal olarak, diye düşündüm. Ben büroya asla tarımcı olarak girmeyeceğim, ben tarımcı değilim, tarım beni asla ilgilendirmiyor. Leitz dosyalarının birinde bana Wolfsegg'den ne zaman ve ne kadar para gönderildiği kayıtlı, Wolfsegg'den ayrı

olduğum onca yıl içinde. Kalkıp bu Leitz dosyasını aradım ama üzerimde adımın yazılı olduğu bir dosya bulamadım. Leitz dosyalarına her türlü isim yazılmıştı ama benimki yoktu. Babanın durmadan sözünü ettiği bu *akıl almaz miktar*, annenin ama en haince de kız kardeşlerin her zaman başıma kaktıkları bu *akıl almaz miktar* ne kadardı acaba? Ben hep *Wolfsegg parasıyla geçinmişim*, öyle dediler, *Wolfsegg kasasından gittikçe daha çok para çekmeye* hiç çekinmemişim, gittikçe onlara daha çok *baskı* yapmışım, böyle diyorlardı, diye düşündüm. İşte burada, diyordum kendi kendime, şu Leitz dosyası olmalı *akıl almaz miktarın* yazılı olduğu, şu, şu, şu ama bulamadım. Bir yığın Leitz dosyasını çekip aldım, karıştırdım ama beni öldürecek olanı bulamadım çünkü aklıma annemin bana bir kezinde benim için harcadıkları paranın ne kadar yüksek olduğunu *gördüğüm anda düşüp öleceğimi* söylediği geldi. Benim için, yani her zaman adlandırdıkları gibi o *işe yaramaz*, Wolfsegg'i o *kuşkulu, hatta iğrenç emelleri*, o kendi iğrenç düşünsel amaçları uğruna kötüye kullanan işe yaramaz için harcanan para, diye düşündüm. *Oğul bey Roma'da geziyor, biz burada ağır işler yapıyoruz*, dedi babam herkese bana düşmanca duygular taşıdığı zamanlarda ve son yıllarda, benim artık Wolfsegg'e dönmeyeceğim, Roma'da kalacağım, yani Wolfsegg'den uzakta, bir düşünce ortamında olacağım kesinlik kazandığında, baba bana artık düşman olmuştu, diye düşündüm. Başkalarının yanında benim hakkım olan ve bana her ay gönderilen aylık yüzünden beni küçük düşürmekten çekinmiyordu, diye düşündüm. Kendileri ne saçma şeyler için parayı çarçur ederlerdi, diye düşündüm, annemin giysilere harcadığı parayı düşünmem yeter, babanın sahte dernek destekleme deliliği için harcadıklarını, Johannes'in motor ve yelkenli deliliği için harcadıklarını, bütün bunlar büyük harcamalar gerektiriyordu, benim böyle harcamalarım hiç olmadı. Kız kardeşlerin en az paraya mal oldukları doğruydu, ama daha fazlasını zaten hak etmiyorlardı, diye düşündüm. Onların eline tutuşturulan her kuruşa yazık, diye düşündüm. Baba kokuşmuş büroda öyle ya da böyle kendini evinde hissetti. Bu masanın üzeri, onun kaçış yeri oldu, onunkilerden oraya kaçtı, onlardan, hâlâ masanın üzerinde kendi el yazısıyla yazılmış ola-

rak duran bu saçma iş mektuplarını yazarak kaçtı. Bir yandan traktörüne bindi, traktörün çıkardığı pis kokuyu ve öldürücü sarsıntıyı bile göze aldı onunkilerden kaçmak için, öte yandan aynı nedenle her gün bürosuna gitti. Yaşamının o korkunç sonunda baba, artık tamamen yalnızlaşmış bir insandı, diye düşündüm. Acınacak biriydi. Hemen ardındansa kendi kendisini bu acınacak duruma düşürdüğünü, bilinçli olarak buna karşı gelmediğini düşündüm. Baba buna karşı asla bir şey yapmadı, bunu yapamayacak kadar zayıf biriydi, ne olursa olsun *karşı gelmek* babanın işi değildi, diye düşündüm, bu hain, bütünüyle bozulmaya yönelik acınası yolu seçti, diye düşündüm. Bu kadar olağanüstü bir doğa ve gerçekten de bu kadar olağanüstü bir mülk ve baba böylesi acınası bir yazı masası varoluşuna mahkûm olarak sürdürdü yaşamını. Büro onun yüzünü sonunda ifadesizleştirdi, diye düşündüm. Sonunda büro onu mahvetti. Yılda iki kez yaptığı kültür gezilerinin de bir faydası olmadı. Bunlara yorgun ve isteksiz katıldı ve onlardan yorgun döndü, kendinden kaçma deneyindeki başarısızlığından iğrenerek. Sonra büro gene onun kaçış yeri oldu, diye düşündüm. Yavaş yavaş ve içten içe tamamen onunkiler tarafından mahvedildi, onlar zaten onun mahvoluşunu istiyorlardı, diye düşündüm, bir de bu büro, tek amacı babayı ve onun yaşamını baskı altına almak olan ve tüm bu bürokratik saçmalıkların bir araya toplandığı bu büro tarafından mahvedildi. Ama baba bu bürokratik saçmalıklara da sığındı, diye düşündüm, isterik kadından, annemizden büroya kaçarak, büroya sığındı, diye düşündüm. Bir tek avcılar hiç çekinmeden büroya girme hakkına sahipti, başka kimse değil. Aile üyeleri önceden haber vermek zorundaydılar, haber vermeden kapıyı çaldıklarında içeriye giremiyorlardı, baba onların girmesini yasaklamıştı, yani kendi acımasız mahvedicilerine. Ben büronun bana zarar vermesine de, beni mahvetmesine de izin vermeyeceğim, diye düşündüm, *benim* kaçış yerim olmayacak burası. Ben Leitz dosyalarını, babanın yaptığı gibi günün yarısını, bütün bir günü ya da çoğunlukla olduğu gibi gecenin yarısını, bütün bir geceyi birlikte geçireceğim gizli, sessiz dostlarıma dönüştürmeyeceğim onları. Babanın sık sık büroyu adlandırdığı gibi burası *benim kaptan*

köşküm olmayacak, diye düşündüm ve o anda babanın bilerek ya da bilmeyerek, Wolfsegg'de hiçbir zaman gerçek bir kaptan gücüne sahip olmamasına, bu güce her zaman annemizin sahip olmasına rağmen onun bürosunu kaptan köşkü olarak adlandırmasını şu anda hâlâ düşünüyor olmamın alçak bir küçük görme olduğunu düşündüm. Anne, babanın *kaptan köşkü* demesine kulak asmıyordu, topluluk içinde de çünkü onun kullandığı bu *kaptan köşkü* sözcüğünün o anda kendisine ne kadar gülünç geldiğini biliyordu. Hayır, hayır, burası benim bürom olmayacak, diye düşündüm. Leitz dosyalarının bana egemen olmalarına izin vermeyeceğim. Milyonlarca kişi bu Leitz dosyalarının egemenliği altında ve bu aşağılayıcı egemenlikten kurtulamıyorlar, diye düşündüm. Milyonlarca kişi bu Leitz dosyalarının baskısı altında. Tüm Avrupa yüz yıldır bu Leitz dosyalarının baskı uygulamasına izin veriyor ve Leitz dosyalarının baskısı gittikçe artıyor, diye düşündüm. Yakında tüm Avrupa Leitz dosyaları tarafından yalnız egemenlik altına alınmış olmakla kalmayacak, aynı zamanda da mahvedilecek. Bunu bir kezinde Gambetti'ye de söylemiştim, özellikle de Almanların kendilerini Leitz dosyalarının baskısı altına soktuklarını söylemiştim. Almanların yazını bile Leitz dosyalarının baskısı altında kalmış bir yazın, dedim Gambetti'ye bir kezinde. Bu yüzyılda yazılmış hangi Almanca kitabı açarsak açalım, dedim Gambetti'ye Leitz dosyalarının baskısı altındaki bir yazınla karşılaşırız. Leitz dosyalarının baskı altına aldığı ve artık tamamen mahvedilmiş bir yazın yapıyor Almanlar, dedim Gambetti'ye. Almanya'da her şey Leitz dosyaları tarafından dikte edilir, dedim Gambetti'ye. Ve bugün, bu Leitz dosyalarının baskısı altındaki yazın, doğal olarak en acınacak durumda olan, bu derece çaresizce acınacak duruma girmiş bir yazın daha önce hiç olmamıştı, dedim Gambetti'ye. Bu gülünç bir büro yazını, Leitz dosyaları tarafından dikte ediliyor, bugün yazılmış bir kitabı okuduğumda bana hep öyle görünüyor. Bütün bu kitaplar sınırsız derecede acınacak durumda, dedim Gambetti'ye, çünkü tamamen Leitz dosyalarının egemen olduğu kafalardan çıkıyorlar, ömür boyu bu egemenlik altında kalan kafalardan Gambetti, dedim. Bir küçük burjuva memur yazınıyla karşı karşıyayız Alman yazınına bak-

tığımızda, Alman yazınının büyük örnekleri de başka bir şey değil Gambetti, onları bu memur yazını üreticilerinin arasında ilk sırada gördüğüm halde Thomas Mann, hatta Musil bile öyle, dedim. Ama Musil de acınacak bir memur yazını dışında bir şey yazmadı. Bu yazın baştan aşağıya burjuva yazını, büyük bir kısmı da küçük burjuva yazını, dedim Gambetti'ye Pincio'da, Thomas Mann da, Musil de, çünkü onlar da kendilerini, her yazdıkları satırda Leitz dosyaları egemenliği altına soktular. Bu yazını okuduğumuzda, onu bir memurun nasıl yazdığını görürüz, daha çok ya da daha az küçük burjuva olan bir memurun yazdığını ama, sonuçta onun kalemini oynatan yalnızca bu Leitz dosyaları olmuştur. Büyük burjuva Thomas Mann bütünüyle bir küçük burjuva yazını üretti, dedim Gambetti'ye, kesinlikle de küçük burjuvayı amaçlayarak yazılmıştı, küçük burjuvalar bu yazını zevkle yutuyor, Gambetti, dedim ona. En az yüz yıldır benim büro yazını diye adlandırdığım yazın var, küçük burjuva memur yazını, dedim Gambetti'ye. Bunun ustaları da Musil ve Thomas Mann'dı, ötekilerden hiç söz etmesek daha iyi. Gerçekten memur olan, ama memur ve görevli yazını üretmeyen tek yazar Kafka'yı bir tarafa koyarsak, dedim Gambetti'ye, tüm diğerleri başka bir şey yazmaya yetenekleri olmadığı için memur yazını dışında bir şey üretmediler. Memur Kafka, dedim Gambetti'ye, memur ve görevli yazını üretmeyen tek yazar oldu, tam tersine büyük bir yazın üretti, bu yüzyılın diğer bütün büyük Alman yazarı diye anılanlar için aynı şeyi söyleyemeyiz, hele milyonlarca kültür sayfası gevezesinin yanında yer almak istemezsek, bunlar gazeteleri yüz yıldır kültürel yoksulluk mutfağına dönüştürdüler, buralarda tüyler ürpertici yanılgılarını bıktırıncaya kadar pişirip duruyorlar Gambetti. Aslında, dedim Gambetti'ye, Almanlar bu yüz yılda sadece Leitz dosyalarının egemen olduğu bir yazın ürettiler, ben bunu doğrudan doğruya Leitz dosyaları yazını diye adlandırmak istiyorum, bir gün gelip de bunun Leitz dosyaları yazını olduğunu gören ve onu hak ettikleri yere, yani yazın tarihinin çöp tenekesine atanlar olursa, onların gözünde suçlu durumuna düşmemek için Gambetti. Öte yandan bugün yazılan yazın bizim yazınımız, dedim Gambetti'ye, istesek de istemesek de onunla

yaşamayı sürdüreceğiz, çünkü kendimizi *ona yazgıladık* dedim oldukça tutkulu olarak Gambetti'ye, elimizden başka bir şey gelmiyor. Gerçekten de yazınımızda öylesine çok etkileyici doruk noktası var ki, dedim Gambetti'ye, ama bunların hiçbirini örneğin Shakespeare ile karşılaştıramayız. Gambetti beni dikkatle dinledi, diye düşündüm, bana kulak verdi deyiş yerindeyse, ama gene de beni sanırım ciddiye almadı ve ben, ne kadar yazık ki, özellikle bu noktada, günümüz Alman yazını konusunda beni ciddiye almıyor, diye düşündüm. Bu açıklamalarımın sonunda ayrıca, adeta onu yatıştırarak ona, Maria dışında, dedim, bununla Maria'nın şiirlerinin, kısaca söylersek, Maria'nın zamanında, dolayısıyla da bizim içinde bulunduğumuz zamanda yazılan şiirlerden çok daha iyi olduğunu söylemek istedim. Bunu benim dostça yaptığım hoş bir şaka olarak söylediğimi düşünebilir, ama ben ona doğruyu söylediğimi düşünüyordum, Maria'nın şiirlerinin yazınımızın bir doruk noktası olduğuydu benim gördüğüm, hem de acınacak durumdaki bu son onlarca yılımızın değil, bu yüzyılımızın ve bu yüzyılın bize başka bir yazınsal doruk noktası sunmadan geçip gideceğini söyledim Gambetti'ye, bu benim düşüncem, dedim Gambetti'ye, Almanlar ve biz en az yarım yüzyıl kadar zayıf düştük, öyle ki, ne onlar ne biz böyle doruk noktaları artık üretemeyiz. Çünkü artık uzun zamandır mucizelere inanma iznini tanımıyorum kendime Gambetti. Hele yazınsal mucizeler konusunda hiç. Ayrıca, dedim Gambetti'ye, bugünüyle tanıdığımız ve her gün hazmetmek zorunda kaldığımız dünyanın, bu yüzyılın sonunda hâlâ ayakta olacağından da kesinlikle kuşku duyuyorum, tüm belirtileri ortada bunun, dünya kısa süre içinde o kadar değişecek ki, artık tanınmaz olacak, kökünden değişmiş ve kökünden mahvolmuş olacak. Her şey buna işaret ediyor, dedim Gambetti'ye. Ama dedim, Gambetti'ye, bu görüşümde yanılabileceğimi de göz önünde bulundur. Bunun üzerine Gambetti güldü, o yüksek sesli, çekinmesiz özgür Gambetti gülüşüyle, diye düşündüm. Biz kendimizi abartmaya öylesine kaptırırız ki, dedim sonra Gambetti'ye, sonradan bu abartmayı tek mantıklı gerçek olarak görürüz ve asıl gerçeği artık algılayamaz oluruz, yalnızca ölçüsüzce doruğa çıkardığımız abartıyı al-

gılarız. Ben bu abartma fanatizmiyle her zaman mutlu oldum, dedim Gambetti'ye. Bu abartma fanatizmini, abartma sanatına dönüştürmek, bazen benim tek olanağım oluyor, içinde bulunduğum ruh halinin zavallılığından kurtulabilmek düşünce taşkınlığından kurtulabilmek için, dedim Gambetti'ye. Abartma sanatımı o derece ileriye götürdüm ki artık hiç çekinmeden tanıdığım en büyük abartma sanatçısı olduğumu söyleyebilirim. Başkasını tanımıyorum. Hiç kimse abartma sanatını hiçbir zaman bu derece ileriye götürmedi, dedim Gambetti'ye, ardında da, bir gün benim aslında ve gizliden gizliye ne olduğum sorulacak olursa, bunu tanıdığım en büyük abartma sanatçısı olduğumu söyleyerek cevaplayabilirim. Bunun üzerine Gambetti yine o Gambetti gülüşüyle güldü ve bu Gambetti gülüşünü bana da geçirdi, böylece her ikimiz de Pincio'da o öğleden sonra, daha önce hiç gülmediğimiz biçimde güldük. Ama bu cümle de doğal olarak gene bir abartı, diye düşünüyorum şimdi onu yazarken ve abartı sanatımın bir belirtisi. O zamanlar Gambetti'ye abartı sanatının atlatma sanatı olduğunu söylemiştim, varoluşun benim anlayışıma göre atlatılışının sanatı, demiştim Gambetti'ye. Abartıyla, sonuçta da abartı sanatıyla varoluşa dayanabilme, dedim Gambetti'ye, varoluşu olanaklı kılmak için. Yaşlandıkça abartı sanatıma daha çok sığınıyorum, dedim Gambetti'ye. Büyük varoluş atlatıcıları her zaman büyük abartı sanatçıları olmuşlardır, ne olurlarsa olsunlar, ne yaratırlarsa yaratsınlar Gambetti, sonuçta hepsi yalnızca abartma sanatlarıyla varoluşun üstesinden gelebilmişlerdir. Abartmayan ressam kötü bir ressamdır, abartmayan müzisyen kötü bir müzisyendir dedim Gambetti'ye, tıpkı abartmayan bir yazarın kötü bir yazar olması gibi, asıl abartma sanatının her şeyi *abartmamadan* oluştuğu da görülmüştür, o zaman biz abartmamayı abartıyor ve abartılmış abartmamayı kendi abartma sanatımıza dönüştürüyoruz, diyebiliriz Gambetti. Büyük sanat yapıtının gizi abartmadır, dedim Gambetti'ye, büyük felsefe yapmanın gizi de, abartma sanatı özellikle düşüncenin gizidir, dedim Gambetti'ye, daha yakından bakıldığında en doğru düşünce olarak ortaya çıkmak zorunda olan bu kuşkusuz saçma düşünceden sonra vazgeçtim ve avcı evinden çıkıp çiftliğe, oradan da çocuk

villasına yöneldim, o arada beni bu saçma düşüncelere getiren şeyin çocuk villası olduğunu düşündüm. *Yok Etme* diye düşündüm çocuk villasından çiftliğe dönerken, neden olmasın. Ama hemen olmayacak. Bunun için zamana gereksinimim var. Bir yıldan daha uzun bir zamana. Belki de iki, ya da üç yıla. Arada bir kendimizi bir düşünce işini yapacak nitelikte görürüz, *Yok Etme* gibi bir şeyi yazabileceğimizi düşünürüz, ama gene de bundan korkarız, çünkü büyük bir ihtimalle sonuna kadar dayanamayacağımızdan eminizdir, bunu yazmayı iyice ilerlettikten sonra birdenbire başarısız olacağımızı ve her şeyin kaybolup gideceğini biliriz, acımasız bir gerçek olarak ortaya çıkacağı üzere, buna ayırdığımız ve dolayısıyla harcadığımız zaman boşa çıkmakla kalmaz yalnızca, tüm dünyaya karşı olmasa da, en azından kendimize karşı kendimizi en iğrenç biçimde rezil etmiş de oluruz. Kendimizi doğrudan başarısızlığa sürüklemek istemeyiz, böylesi bir düşünce işine başlayabileceğimizi düşünsek de başlamaktan kaçınırız, ileriye atarız, sanki akıl almaz bir rezil olmayı ertelediğimiz gibi, akıl almaz bir *kendini rezil etmeyi* de erteleriz, diye düşündüm. Başkalarından kendi işlerini hiç değilse iyi yapmalarını bekliyoruz, temelinde çok iyi biçimde bitirmelerini bekliyoruz, ama kendimiz en azını, en gülünç biçimde yazılmış düşünce ürününü bile ortaya çıkamıyoruz, böyle işte, diye düşündüm, başkalarından en büyüğü ve en iyiyi bekliyor ama kendimiz en azını bile yapamıyoruz. Kendi başarısızlığımızın bu korkunç küçük düşürücü durumuna kendimizi sokmak istemiyoruz ve böyle bir düşünce ürününü yazma fikrimizi hep erteliyoruz, bu erteleme için geçerli gördüğümüz her araçla, her bahaneyle, her türlü bayağılıkla. Birdenbire buna başlayamayacak kadar korkak oluyoruz. Öte yandan böylesi bir düşünce ürünü hep kafamızın içindedir ve onu her koşulda gerçekleştirmek isteriz. Buna *niyet etmişizdir* diyelim ve bu *niyetimizle* oradan oraya gidiyoruz, günlerce, haftalarca, aylarca, yıllarca, belki de onlarca yıl ama gene de oturup gerçekten ona başlayamıyoruz. Bizim yapmak istediğimiz akıl almaz bir şey, deriz kendimize, bundan bahsetmemeyi kendimize yedirememediğimiz için başkalarına da söyleriz, oysa gülünçlükten başka bir şey yapamayacak durumdayızdır. Ben akıl almaz bir şey ya-

zıyorum derim kendime, aynı anda da bundan ürkerim ve o korku anında başarısız olmuşumdur bile, buna başlayabilmek konusunda kesin olanaksızlık içindeyimdir. İyice abartarak ne yapmak istediğimizi anlatırız, akıl almaz ve olağanüstü bir şey deriz, böyle bir ifade kullanmaktan hiç çekinmeyiz ve aynı zamanda kafamız önümüze düşmüş bir halde yatağa gireriz ve uyku ilacı alırız, bu akıl almaz ve olağanüstü olan şeye başlamak yerine. İşte biz böyleyiz, dedim bir kezinde Gambetti'ye, kendimizin her şeyi yapabilecek yetenekte olduğumuzu sanırız, en yüce ve en büyük şeyleri bile ve sonradan kalemi elimize alıp bu ilan ettiğimiz akıl almaz ve olağanüstü şeyi kâğıda dökmeyi bile beceremeyiz. Hepimiz büyüklük budalalığından çekiyoruz, dedim Gambetti'ye, sürekli bayağılığımızın hesabını vermeyelim diye. *Yok Etme*, diye düşündüm, ama doğruyu söylemem gerekirse yıllar sonra da bu kavram bana çok az şey söylüyordu, akıl almaz bir şey düşündürmüyor bu kavram bana, dedim Gambetti'ye, benzersiz bir şey de düşündürmüyor ama bir taslaktan daha başka bir şey düşündürüyor, varoluş taslağından daha fazla bir şey, ortaya çıkarabilecek bir şey düşündürüyor. Ortaya çıkarabilecek ve ondan utanmayacağım bir şey, dedim Gambetti'ye. Bunu yazma konusunda kendimi yetenekli ve buna uygun görüyorum, bu bana yazmaya değer görünüyor, çünkü önemli benim için, ayrıca da bana büyük bir zevk veriyor, diye düşündüm. Aslında ben yazar değilim, dedim Gambetti'ye, yalnızca bir yazın aracısıyım, Alman yazınının, hepsi bu. Bir çeşit yazın emlakçısı, dedim Gambetti'ye, ben yazın emlakına aracılık ediyorum bir açıdan. Ve bugün her posta kartı yazan da kendine yazar diyorsa, ben de kendime çoktan denediğim ve yazdığım yüzlerce yazıdan sonra yazar değilim diyorum. Ayrıca ben yazarların çoğundan nefret ediyorum, dedim Gambetti'ye, çok azını seviyorum, ama onları elimden geldiğince ısrarla seviyorum. Yazarlar, benim zabıt tutucular diye tanımladıklarım, en çok da Alman olanlar, dedim Gambetti'ye ömür boyu kaçtığım kişiler oldu, onlarla ömür boyu aynı masaya bile oturmadım, çünkü, dedim Gambetti'ye, bir yazarı tanıyıp onunla aynı masaya oturmayı akla gelebilecek en iğrenç şey olarak gördüm. Yapıta evet, dedim Gambetti'ye, ama ürete-

ne hayır, dedim Gambetti'ye. Çoğunun maceracı, iğrenç değilse de kötü karakteri vardır, kişisel bir karşılaşmada, hangisi söz konusu olursa olsun yapıtlarını mahvederler, her şeyi yok ederler, dedim Gambetti'ye. İnsanlar sevdikleri ya da saygı duydukları ya da nefret ettikleri bir yazarı tanımak için büyük çaba gösterirler ama böylece onun yapıtını tamamen mahvederler, dedim Gambetti'ye. Hangi açıdan olursa olsun insana rahat huzur vermeyen, ya çok sevdiğiniz ya da nefret ettiğiniz bir yazarın ürününden kendini kurtarmanın en iyi yöntemi, onu yaratanı tanımaktır. Bir yazın ürününü yaratanın yanına gideriz ve ondan kurtuluruz, dedim Gambetti'ye. Yazarların hepsi var olanların içindeki en iğrenç kişilerdir, dedim Gambetti'ye ve ben eğitimimin başında gerçekten de yazarları ziyaret ederdim, onların üzerlerine gider ve sonunda gafil avlardım açıkça söylemem gerekirse, dedim Gambetti'ye, çoğunun yanına sızdım bile onları bir casus gibi gözlemlemek için. Bu ziyaretlerimden sonra hepsinden nefret ettim ve yapıtlarının hiçbirini okuyamadım Gambetti. Benim ziyaret ettiğim ve neredeyse casus gibi gözlemlediğim yazarların hepsine bugün alçak, evet hain, evet aptal insanlar gözüyle bakıyorum, belli bir yazın alanında belli bir üne kavuşmuş bu insanlara, dedim Gambetti'ye, ama ben onların dostluğunu istemiyorum çünkü bana vasatın dışında bir şey vermiyorlar. Bu insanların her şeyi vasat, dedim Gambetti'ye. Bu insanların her şeyi küçük burjuva ve acınası. Bu insanların her şeyi kötülük kokuyor ve kendini büyüklük iddiasına kaptırmış tutuculuğun alçaklığının kokusu geliyor. Bu insanların hepsi bütünüyle saf ve kaba sonuçta, tıpkı yazıp piyasaya çıkardıkları şeyler gibi, demiştim bir kezinde Maria'ya. Sanki yüz yıldır yalnız taşralılar Alman yazınına el atmış gibi. Bugün bir taşra yazınına sahibiz, başka bir şeye değil, dedim Maria'ya diye düşündüm çiftliğe giden yolda, yalnız senin yazdıkların Maria, onlar büyük, onlar benzersiz, kalıcı, yüz yıl sonra da onlardan utanmayacağız. Hayır, dedim Gambetti'ye yazar olmayı hiçbir zaman istemedim, bu düşünceyi hiç taşımadım ama her zaman bir şey yazma düşüncem vardı, yalnız kendim için. Bunun şurada burada yayımlanmış olmasından pişmanlık duyuyorum. Ama ben *aslında* yazar değilim, Gambetti

dedim ona, hiç değilim. Yarı açık çiftlik penceresinden ineklerin nefes alışlarını duydum oradan geçerken ve bizim kafamıza yerleştirdiğimiz ayrıntıları ve önemsiz şeyleri çoğu kez iyice anımsadığımızı ve gözlemlerimize yerleştirdiğimizi düşündüm. Bu ayrıntıları ve ikincil şeyleri kullanmaya kalktığımızda, önce onlara *bakarız*, sonra onların *içini* görürüz, örneğin ben çocuk villasından büroya giderken, bulutların çocuk villasının ardında ağzı iyice açık bir canavara dönüştüğünü gözledim. Anımızda da böyle önemsiz bir şey iyice belirir, ne olursa olsun haftalar sonra, aylar, yıllar sonra bulutların aldığı bu biçim sırasındaki hareketini aynen görürüz, diye düşündüm, bunu hafızamıza hiç zorluk çekmeden çağırırız, yani beynimizin verdiği emirle örneğin onu, yıllar önce bir kez gördüğümüz bir yüzün görünümüne sokarız, bunda hiçbir zorluk çekmeyiz, bunun gibi benimkilerin şimdi tabutların içinde olan yüzlerini görmek de bana zorluk çıkarmadı, onları aynen bir zamanlar gördüğüm gibi gördüm, tam olarak aynı hareket içinde, çünkü donup kalmış bir yüz de bütünüyle hareket halindedir, çünkü ölü değildir, ölü yüz bile, gerçekte ölü olmadığı için beynimizde hareket eder vesaire. Yıllar sonra bile ayrıntılarıyla görür ve işitiriz bu mekanizmayı kullanmayı bilirsek, çünkü o bize bunu olanaklı kılar. Aynı şey koku alma duyusu için de geçerlidir. Paris'te sokakta dolaşırız ve bir koku yüzünden gerçekten de yirmi ya da otuz yıl, belki de daha uzun bir süre önce gördüğümüz bir şeyi ya da bir durumu ya da bir karşılaşmayı tüm ayrıntılarıyla anımsarız, bunu yirmi ya da otuz yıl görmemiş olsak da. Ben bu mekanizmayı doğallığından çıkarıp sanata dönüştürdüm, diye düşünüyorum, her gün bunu uyguluyorum ve bu sanatı daha da ileriye götüreceğim. İnekler çiftlikte nefes alıyordu ve ben birdenbire iyice yorulmuş olarak odama döndüm. Saat bir buçuktu. Perdeleri kapattım. Doğal olarak uyuyamadım ve uykusuzluğum süresince bunların hepsi şimdi ne olacak diye düşündüm. Wolfsegg ve onunla ilişkili her şey. İki saatten fazla yalnız bu düşünceyle haşır neşir oldum, sonra *Wolfsegg ne olacak?* diye değil, anne babamın ölümüyle gerçekten ve kelimenin tam anlamıyla sırtıma yüklenen *Wolfsegg'le ne yapabilirim,* diye düşündüm. Bu düşünce beni neredeyse ezmek

üzereydi, Wolfsegg tüm o korkunç ağırlığıyla benim sırtımda, diye düşündüm. Yatakta bir o yana bir bu yana dönerek kendimi rahatlatacağımı sanmam delilikti, çıkar bir yolun olmaması birden tüm korkunçluğuyla karşıma çıkmıştı, bana rahat vermiyordu, akıllıca bir şey düşünmemi engelliyordu ve ben biraz uzun bir süre, hiç değilse bir dakika bile döndüğüm bir tarafta rahat yatamıyordum, çünkü kalbim büyük bir huzursuzluk içindeydi. Gecenin geri kalanını huzursuz kalbimi dinleyerek geçirdim, durmadan atışlarını saydım, bu kalp atışlarının gittikçe daha kısa sürelerle düzensiz atışını, ve büyük bir korkuya kapıldım. Roma'daki dahiliyecim bana iyileşmez bir korku aşıladı, diye düşündüm, bana uzun yaşamayacağımı, zamanımın daraldığını söyledi, utanmazca ve görülmemiş bir saygısızlıkla, şimdi düşündüğüm üzere, en ufak bir duyarlılık bile göstermeden. Doktorlar yaptıkları saptamaların doğru çıkmasını isterler ve yakın bir sondan söz etmeyi yeğlerler, uzun bir yaşamı göz önünde tutmaktansa, rezil olmamak için, çünkü doktorlar birdenbire ve aniden ortaya çıkan, önceden haber vermedikleri bir ölümle rezil olmak dışında hiçbir şeyden korkmazlar, bu yüzden de *kısa, evet en kısa yaşamı* önceden bildirmeyi yeğlerler bu tip bir rezaletten kendilerini korumak için, tıpkı benim Romalı dahiliyecinin yaptığı gibi. Ama Romalı doktorların, yalnız vicdansız ve tamamen duygusuz olarak tanımlamak zorunda olduğum Avusturyalılardan daha iyi olduğunu söylemek zorundayım. Böylece Romalı dahiliyecim bana kısa bir ömrüm kaldığını bildirdi ve böyle yatakta uyuyamadan yatarken gerçekten de Wolfsegg'i ne yapacağımı düşündüm, doğal olarak bunu bilemiyordum, hele bu koşullarda, çünkü durmadan kalp atışlarımı ve onların düzensizliğini dinlemek zorundaydım. Doğal olarak biz doktorun, böylesi bir durumda da dahiliyecinin söylediğini duyar ama buna inanmayız, ne dediğini duyduk ama buna inanmıyoruz, bunu yadsıyoruz. Belki de bu yadsıma, diye düşünüyorum şimdi en iyi yöntemdir ama gene de durmadan, doktorun bize artık fazla bir ömrümüz kalmadığını söylemesinden acı çekiyoruz ve böylece durmadan onun sözlerinden, yıkıcı cümlelerinden kaçıyoruz çünkü biz yaşamak istiyoruz, yaşamı böylesine kötülesek, belki de küçük

görsek de, gene de ona asılıyoruz sıkıca ve gerçekten de onu sonsuza kadar istiyoruz. Tüm bu zaman içinde, haftalarca, diye düşündüm benim kendi sağlık durumum aklıma gelmedi, ama şimdi en büyük dikkatsizlikle, yatakta yatarken, uykusuzken, *her şeyin önüne* geçti. Oysa kendimi korumak için her şeyi yapmam gerekiyordu, üstelik kafama koyduğum *Yok Etme*'yi gene de yazma düşüncem vardı ve buna rağmen, kendimi bu şekilde sinirlendiriyordum, öldürücü olmasa da zararlıydı bizim için bu, diye düşündüm. Roma'da *hastalığıma iyi gelen bir ritim* yakalamıştım, diye düşündüm, Gambetti dersleriyle ilgili olarak da bu ritmi hastalık durumuma uyumlu duruma getirmiştim, Roma'daki her şeyi sağlık durumuma göre ayarlamıştım ama şimdi asla olmaması gereken bir biçimde sinirleniyordum, diye düşündüm. Ama son yıllarda ne zaman Wolfsegg'e gelsem sinirlenmiştim ve kalbimi yormuştum, diye düşündüm, bu kalbime en zararlı olan şeydi. Wolfsegg ziyaretlerimden sonra her zaman Romalı doktoruma gidiyordum, o kalbimi sırf Wolfsegg'de kalarak yorduğumu saptıyordu, Avusturya'ya giderek. Son yıllardaki tüm bu Avusturya ve Wolfsegg ziyaretleri kalbime son derece zararlı olmuştu, kalbimin gücünü sonuna kadar zorlamıştı. Zaten ben de hiçbir zaman kalbime dikkat etmedim, diye düşündüm, işte bu yüzden kalbim bu duruma düştü, asla dikkat etmediğim için, çocukluktan beri, benimki gibi bir karaktere kalp dayanamaz, dedim kendi kendime, erkenden hastalanır, zayıf düşer, çünkü çocukluktan beri kötüye kullanılmıştır, ben çocukluğumun ilk zamanlarından bu yana kalbimi kötüye kullandım ve onu her zaman fazla zorladım, diye düşündüm, ona hiç rahat vermedim. Kalbim gereksinmesi olan rahatı hiçbir zaman tanımadı, diye düşündüm ve artık bozuldu. Ama onu korumak yerine, Roma'da ona uyum sağlayan ritim yerine, diye düşündüm, ona en çok zarar verecek biçimde Wolfsegg'e geliyorum ve onu gene korkunç biçimde huzursuzluğa sürüklüyorum. Ama neyse ki yalnız bugün, dedim kendi kendime ve ben sırf kalbim yüzünden en yakın zamanda Roma'ya döneceğim, eve, dedim kendi kendime, çünkü ben Roma'da evimdeyim, burada Wolfsegg'de değil, sonra kalbimi gene koruyacağım, *ona artık yüklenmeyeceğim*, dahiliyecinin söylediği

gibi, Maria'nın durmadan söylediği gibi, sen kalbine çok yükleniyorsun der hep, kalbine dikkat et, ben onun bunu söylediğini hep duyarım ve ciddiye almam, haklı olmasına rağmen, diye düşündüm. Benim Romalı doktorum Maria, diye düşündüm, büyük şairim, büyük doktorum, büyük yaşam sanatçım, heyecanla Maria'ya koşuyorum, diye düşündüm. Artık huzursuz bir kalple yatakta yatamaz olduğum için kalktım, banyoda yıkandım ve bornozla pencere kenarındaki koltuğa oturdum, raftan *Descartes Üzerine Monografi*'yi almıştım. Hiç ummadığım halde Descartes beni tüm korkularımdan arındırdı, Descartes *hakkındaki* cümlelerle değil Descartes'ın *kendi* cümleleriyle kurtulmuştum. Bu cümleleri okudum ve başka şeyler düşündüm, rahatladım demek istemiyorum ama başka yönlere gittim. Büyük filozofların kurtarıcılarım olduklarını düşündüm, onlardan ne okursam okuyayım beni başka düşüncelere yönlendiriyor, kurtarıyor beni, diye düşündüm. İnsan kendi varoluşunu asıl gerçekleştireni tanımadıkça kesin bilgiye varamaz, diye okudum, başka bir yöne gittim ve kurtuldum. Bu cümleyle birkaç saat geçirebildim pencere yanında, kalkmam ve aşağıya inmem gerekinceye kadar çünkü cenaze başlamıştı. Uzun zamandır kız kardeşleri gözlemliyordum pencereden, limonluğun yanında avcılar ve bahçıvanlarla birlikte nasıl durduklarını ve bu arada gelen sayısız cenaze görevlisiyle konuştuklarını, enişteyle de ama henüz aşağıya onların yanına inmemiştim, beni bekledikleri izlenimini edindim ama gözlemlememe ara vermeyerek aşağıya yanlarına inmedim, penceremden bu işi en yoğun biçimde yapabiliyordum, hiç rahatsız edilmeden. Zaten bir yığın ayrıntı yapmışlardı ve kuşkusuz limonlukta da yapmaktaydılar ve iki büyük arabaya yığınla çelenk ve buket yüklenmişti, bu arabalar bahçıvanlar ve iki ahır uşağı tarafından, ki bizde bunlar hâlâ vardı Wolfsegg'de! duvar kapısına kadar çekilmişti, cenazeler taşınırken rahatça yanlarından geçilebilsin diye, penceremden gördüğüm her şey sanki annemizin her zaman sözünü ettiği cenaze merasimi planına aynen uygun görünümdeydi, sanki hiçbir şey bu planın dışına çıkmıyordu, hele bu plana ters düşecek bir uygulama, bir hareket asla yapılmıyordu. Yağmur yağacak gibiydi ama yağmadı, diye düşündüm, yağmayacak

da. İnsanların hepsi matem havasına uygundu, bütünüyle siyah giymemişlerse de öyleydiler, aşağıdaki köyün insanları limonluğun önünde artık toplanmışlardı. Müzik grubunun ilk üyelerinin de artık köyden yukarıya gelip yerlerini aldıklarını gördüm. Enstrümanlar parıldıyordu, bando üyelerinin üniformaları koyu yeşildi, en sevdiğim renk. Caecilia gittikçe daha etkileyici olan bir oyunu avcunun içine almıştı, bunu pencereden görebiliyordum. Her an Amalia'ya ya da kocasına, şarap şişesi mantarı fabrikatörünün kulağına bir şeyler fısıldıyordu, bunun üzerine onlar limonlukta bu emirleri yerine getiriyorlardı, hangi emirleri verdiğini saptayamıyordum. Limonluktaki ışıklar artık söndürülmüştü. Şimdi artık cenazeyi başlatmak gerekiyordu, herkese gereken sözleri söylemek, sahneye çıkışlarını bir kez daha gözden geçirmek gerekiyordu. Oyunun yönetmeni için en önemli an artık gelmişti, doruk noktasına henüz ulaşılmadıysa da, buna artık çok yaklaşılmıştı. Müzisyenler prova için duruyorlarmış gibi limonluğun önünde yerlerini almışlardı, sonra sanki gene ayrılacaklardı, bahçıvanlar ve avcılar çelenk ve buketlerle dolu iki arabayı harekete geçirmişlerdi, sonra gene durdurdular, tıpkı provadaki gibi, her şey kız kardeşim Caecilia tarafından kontrol ediliyordu gördüğüm üzere. Amalia hep onun arkasında duruyordu, enişte de. Çiftlikten gittikçe daha çok insan geliyordu, avcı evinden buraya, köyden yukarıya doğru. Ama şeref konuklarından hiçbiri henüz gözükmüyordu, onların daha vakti vardı. Sonunda Caecilia ana binaya doğru koştu, bu benim artık odamdan çıkmam ve aşağıya ona doğru gitmem gerektiğini anımsattı. Aşağıya inerken Titi Gölü halasına rastladım, ona selam verdim, ama yanından hemen ayrıldım, sonradan tüm cenaze boyunca da olabildiğince onun karşısına çıkmadım. Mutfakta bana kahvaltı hazırlamışlardı, neredeyse hızla yedim enişteyle birlikte, o bana eşlik etti. Ne kadar budala, neredeyse ruhsuz biri, diye düşündüm o arada ve ekmeği alışını, o ağır hareketleriyle, üzerine tereyağını ve reçeli sürüşünü izledim, ama insanların elinden bir şey gelmez, bunun için, diye düşündüm tüm izleyişim süresince, onların suçu değil gerçekten, bunu, bunun bilincine varıncaya kadar uzunca bir süre düşündüm ve bu düşünceden ve izleme işin-

den vazgeçtim, çünkü bana terbiyesizce göründü o anda, haksız değil ama terbiyesizce, kafamdan bu düşünce geçtiği için gene kendimden iğrendim. Bu insanları durmadan izlememeliyiz, durmadan onların parmaklarına bakmamalıyız, dedim kendi kendime, bu bir yere vardırmaz, yalnızca sonunda kendi kendimizi küçük görmemize yarar. Caecilia siyah bir kravat takmamı istedi, ben de bunu yaptım, hiç karşı koymadan, çünkü bunu doğal bulmuştum, hele siyah bir giysi giymemişsem, hiç değilse siyah bir kravatla cenazeye gidebilirdim. Siyah ayakkabılar giymiştim ve gri bir takım elbise, çünkü gerçekten de siyah takım elbisem yoktu ve hiçbir zaman da siyah bir takım elbise alma düşüncem olmamıştı, bu iki korkunç günde bile. Siyah kravat takmamın bile onu memnun etmeye yeteceğini söylemişti Caecilia. Bunu söylerken kötü niyetli olduğuna dair bir izlenim edinmemiştim, tam tersine, anlayışlıydı, diye düşündüm. Kız kardeş birden bana anlayışlı görünmüştü, bu yüzden bana karşı da anlayışlı diye düşündüm, çünkü şimdi tam havasında. Geleceklerini hiç ummadığım kişiler şimdi birdenbire mutfakta belirmişti bir şeyler yemek için ama ben bu insanların hiçbiriyle konuşmadım. Ben bu olayın esas kişisi olduğum halde kendimi öyle görmüyordum. Bu insanlar gözlerini bana diktiler ama ben arkamı döndüm. Bunların çoğunun elini sıkmalıydım, diye düşündüm, ama hiçbirine elimi uzatmadım. Bütün bu insanların elini nasıl sıkabilirim, diye düşündüm. Kendimi sahtekâr durumuna sokmaya hiç niyetim yoktu. Bir tas kahve içtim ve bir parça ekmek yedim ve hole çıktım, kız kardeşler belediye başkanıyla orada duruyorlardı, o tam o sırada taziyeye gelmişti gördüğüm üzere, taziye söz konusu olduğunda bilinen o tatsız cümlelerden çoğu belediye başkanı tarafından kız kardeşlerime söylendi, onlar kendilerinden beklendiği gibi davranıyorlardı, benim aksime, ben doğam gereği tüm bu zaman zarfında benden beklendiği gibi davranmadım. Kız kardeşler holde bir sıra taziyeyi daha kabul ettiler, yüksek mevkili birçok olur olmaz kişiden, mevki sahiplerinden, diye düşündüm, tüm bu süre içinde ben kendimi hep dışarıda tuttum, şapelin karanlık bir köşesinde. Hiç değilse burada durduğumda beni tanımazlar, diye düşündüm ve beni tanımadılar da, ta-

nısalardı bütün bu insanlar başıma üşüşürdü, diye düşündüm, kız kardeşlerin değil, oğulun başına üşüşürlerdi, öyle gerektiği için. Ama böyle olunca hepsi kız kardeşlere hücum ettiler ve beni rahat bıraktılar. Durmadan ben soruldum ama kız kardeşlerim bu soruları cevaplamadı çünkü verecekleri cevaplar yüzünden sonradan, *cenazeden sonra sorguya* çekilmekten ürküyorlardı düşündüğüm üzere, şapelin önünde durduğumu bildikleri *halde* ya da bildikleri *için* söylemediler bunu. İçeriye giren insanları saymak istemiyordum artık, önce yapmıştım bunu ama artık bana fazla gelmişlerdi. Büyük bir sürü sonunda içeriye girdi, kendi köşemden bütün bu insanları çekinmeden izleyebiliyordum. Ama sonra kalabalık birden iki yana çekildi çünkü Linz piskoposu gelmişti. Onun yanına gitmeliyim, diye düşündüm, başka çarem yok, böylece içeriye girdim ve Linz piskoposunu selamladım. Onun arkasında Salzburg piskoposu duruyordu. Piskoposların yanında kalmak zorundaydım şimdi. Onları yukarıya birinci kata çıkardım. Kurnaz Spadolini son dakikada ortaya çıkacak, diye düşündüm, öyle de oldu nitekim. Piskoposlarla en az yarım saat sohbet etmiştim ki Spadolini girdi içeriye, Caecilia ile birlikte, o ona refakat ediyordu. Piskoposlar onu sanki onlardan çok daha yüksek bir mevkideymişcesine selamladılar, onu selamlamak için ayağa *kalkmamışlar*, ayağa *fırlamışlardı. Hüzünlü bir durum,* dedi Linz piskoposu, bunun üzerine Spadolini *korkunç bir kaza,* dedi ve hepsi birden oturdu. Aralarında konuştular, benim bu konuşmalara katılmam gerekmiyordu, Roma'dan söz ettiler, Avusturyalı piskoposları etkiledi bu, Spadolini'nin söylediklerinin hepsi onlar için yeni şeylerdi ve Spadolini piskoposları şaşırtmak için ne söyleyeceğini biliyordu. O sırada gelen Kremsmünster başpapazı sessizce, resmiyetten tamamen uzak bir tavırla yanlarına oturdu. Şişmandı ve kent merkezinden gelen iyi beslenmiş bir lokantacıya benziyordu. Spadolini yarım saat Roma ve Vatikan hakkında konuştu, neredeyse her şeyi anlattı ama gene de hiçbir şey anlatmadı, bunun ardından Caecilia piskoposları aşağıya davet etti. Piskoposlar holde beklediler, kuşkusuz şık Spadolini'ydi başkanları, Caecilia'nın vereceği bir işareti beklediler limonluğa gitme zamanının geldiğini belirtmesi için, yani gerçek

cenaze töreninin başlaması için. Piskoposlar dışında holde başka kimse yoktu artık, insan kalabalığı limonluğun oradaydı ve bu kalabalık dışarıdaki giriş kapısına kadar ulaşıyordu, belki de diye düşündüm, aşağıdaki köye kadar, gerçekten de bir cenaze alayından söz edilebilirdi çünkü cenaze alayı herhalde limonluktan mezarlığa kadar uzanmaktaydı. Takdis töreni öngörüldüğü gibi şapelde değil köyün kilisesinde yapılacaktı. Piskoposlar önce Roma hakkında konuştular, sonra Wolfsegg hakkında, hepsi de bana dönmüştü ve Spadolini onlara kendisini en yakın arkadaşım olarak sundu, *benim Roma'daki ilk arkadaşım*, dedi. Onlarca yıldır bu ailenin yakın dostuymuş, burada birçok kez konuk olmuş ve Wolfsegg'e her zaman hayranlık duymuş, bu kadar *olağanüstü bir doğa*, bu kadar *olağanüstü bir bina*, bu kadar *olağanüstü bir yaşam tarzı*, dedi yine o şiveli konuşma tarzıyla. Piskoposlar ona bakmaktan ve onu dinlemekten kendilerini alamadılar, belki de onların şimdiye kadar gördükleri en şık giysiler içindeydi. Benim rolüm sarsılmışlıktı ve ben bu role en uygun rol olarak baktım. Neredeyse hiçbir şey söylemem gerekmiyordu ve kafamı ancak birisinin baktığını fark ettiğim zaman önüme eğmem gerekiyordu, ama bu tamamen soğukkanlı olduğum anlamına gelmez, ama gerçekten de öteki cenazelerden daha fazla bir şey hissetmiyordum burada, şimdi *mezara taşınan* benim ailem olması gerçeği beni sarsmamıştı, çünkü oynanan oyun bir sarsıntıya yol açamayacak kadar büyüktü, böyle bir sarsıntı yaşamamıştım ama her şey olup bittiğinde yaşayacağım şoku geçirdim, ama sarsıntı daha sonra gelecek, diye düşündüm piskoposlarla holde dururken. Benim davranışımı beğeniyorlardı ama bu davranış onların sandığı gibi korkunç bir felaket karşısında kendine hakim olma davranışı değildi, bu davranış benim seçtiğim bir davranıştı, benim rolümün davranışıydı. Ben kişisel olarak hiç değilse şimdiye kadar sahte olsa da rolümü iyi oynadığımı hissediyordum, oyuncu iyi olunca ne zaman iyi olduğunu hisseder, ona söylenmesi gerekmez, diye düşündüm. Spadolini piskoposların dikkatini pişkince benim *olağanüstü davranışıma* çekti, benim ne düşündüğümü mutlaka bilen Spadolini yapıyordu özellikle bunu, bana iğrenç gelen bir biçimde piskoposlara anne babanın ve ağabeyin mezara taşınış-

ları sırasında bile ne kadar olağanüstü davrandığımı söyledi. Ben rolüme uygun olarak davrandım. Caecilia piskoposları karşıya limonluğa rica etti. Orada tabutlar kapanmış ve arabaya yüklenmişti bile. Piskoposlar, her biri iki at tarafından çekilen tabutları izledi, her tabut kendi arabasındaydı, cenaze planında yazıldığı gibi hiçbir çiçek süslemesi olmadığından kuru bir etki yapıyorlardı, arabalar yavaşça harekete geçti, piskoposlar onu izledi, arkasından ben ve yanımda kız kardeşlerim ve bizim arkamızda bütün akrabalar, Alexander en öndeydi doğal olarak. Akrabaları aynen korktuğum gibi eski Nazi valileri ve diğer önde gelen nasyonal sosyalistler izliyordu, ki işte bunlardan en çok iğreniyor ve ürküyordum demek zorundayım. Göğüslerine bütün nasyonal sosyalist madalyalarını takarak gelmişlerdi. Onların arkasında *Dostluk Birliği* diye anılan, eski savaş malulleri derneği üyeleri yer almıştı ki bunlar da tamamen nasyonal sosyalist düşüncedeydiler. Çeşitli başka gruplar katılıyordu, birkaç yüz kişi cenaze alayını oluşturdu, neredeyse kıpırdayamıyordu kalabalık çünkü, gerçekten de çok uzundu ve tüm yolu kaplıyordu, böylesi bir cenaze alayı hazırlamak yalnız kız kardeşim Caecilia'nın başarısıydı; kalabalığın çiftliğin arkasına ve çocuk villasının önüne dizilmesini sağlamıştı. Tabutları taşıyan arabalar doğal olarak son derece yavaşça aşağıdaki köye doğru yola koyuldu, ama cenaze alayıyla birlikte değil ama şaşıp kalan insanların önünden geçerek, çünkü başka türlüsü mümkün değildi, insanlar mümkün olduğunca köyden yukarıya çıkan caddenin iki yanına çekiliyor ve tabutları taşıyan arabalara yol veriyorlardı, Caecilia'nın planı başlamıştı, her şey *iyi gidiyordu*, gerçekten de cenaze alayı bir biçime sokulabilmiş ve harekete geçebilmişti, o yanımda huzursuzluğun ta kendisi olarak yürüyordu, bütün gövdesi titriyordu, bunu hissediyordum, çünkü şimdi kendisi de cenaze alayında yürümek zorunda olduğundan töreni deyiş yerindeyse elden çıkarmak zorunda kalmıştı. Ama korkacak bir şey yoktu onun için, plan bu yüzlerce kişiye rağmen uygulanmaktaydı. Sıradan bir cenazeye kırsalda en az yüz kişinin katıldığı düşünülürse, diye düşündüm, herhalde bizimkine binlerce kişi katıldı ama bilemiyorum. Salzburg piskoposu plana uygun olarak ölüm ayinini

yaptırdı. Tabutlar sunağın önüne konmuştu, piskopos ayini okurken, ben yirmi yıldan daha uzun süre önce, dendiği üzere kiliseden çıktığımı düşündüm. Yani ben şimdi cenaze töreninin kiliseye uygun bir biçimde yapılışı sırasında, ben bunu kiliseden tamamen bağımsız olarak izleyebiliyordum. Benim kiliseden çıkmamı benimkiler asla affetmediler, belki de beni lanetlemelerinin ana nedeni buydu diye düşündüm. Ama ben düşünsel olarak kiliseyle hiçbir bağım kalmadığı zaman kiliseden çıktım, şimdi bunu gene yineledim kendi kendime, o zamandan sonra da kiliseyle bir ilişkim olsun istemedim. Piskoposlar, doğal olarak benim yirmi yıldan daha uzun süre önce kiliseden çıktığımı biliyorlardı. Katolik Kilisesi'nden bu kadar erken ayrılmış olma durumum ve artık ona bağlı olmayışım tüm ayin boyunca bende hoş bir etki yaptı, bu olağanüstü oyunu seyrediyorsun ve seni hiç ilgilendirmiyor, diye düşündüm tüm o süre içinde, tütsü otunun kokusunu duyuyorsun ama o seni kendinden geçirmiyor. Sözleri duyuyorsun ama onlar senin üzerinde yıkıcı etki yapmıyor. Onlarca yıl, tüm çocukluk ve ilkgençlik dönemimde, diye düşündüm Katolik din adamlarından ürktüm, şimdi onlardan ürkmüyorsun. Artık onlardan ürkmen gerekmiyor. Oyun olağanüstü, diye düşündüm ve bu olağanüstülüğüne rağmen sinirine dokunuyor ama seni hiç etkilemiyor. Ve anne babana ve ağabeyine nasıl olsa çoktan veda ettin, hemen hemen kısa ve kesin biçimde telgrafı aldığında, diye düşündüm. Cenaze yalnızca seni zorladıkları bir dram, adı da *son görevini yerine getirme*, ki bundan her zaman iğrendin çünkü sahte. Bu çeşit bir dram da en sahte olanı. Bu çeşit bir cenaze düşünülebilecek en olağanüstü dram, diye düşündüm. Hiçbir dram yazarı, Shakespeare bile, diye düşündüm, asla böyle bir dram yazamadı, bunun yanında tüm dünya oyun yazını gülünç kalır, diye düşündüm Salzburg piskoposunun ölüm ayinini okuduğu sırada ona bakıp onu dinlerken ve onun önünde duran kalabalığa bakarken. İyi ki bu kadar erken Katolik Kilisesi'nden ayrılmışım, diye düşündüm. Ben en öndeki sırada oturuyordum, sol yanımda Caecilia, sağımda Amalia, aynen öngörüldüğü gibi, Amalia'nın yanında Alexander yerini almıştı. Spadolini başka zamanlarda papazların oturduğu yerde oturu-

yordu, Kremsmünster papazı ve Linz ve Sankt Pölten piskoposuyla birlikte, yani yüce bir yerde, hemen sunağın yanında, basit halktan uzakta. O, bütün bu olayın başrol oyuncusu diye düşündüm, töreni yaptıran ve ayinin sonuna doğru ölüler için kısa bir konuşma yapan Salzburg başpiskopusu değil, daha çok bir söylevdi Salzburg başpiskoposunun yaptığı, babamızdan *bu kadar trajik biçimde solan dost*, diye söz etti, *iyi kalpli anneden* ve aynı şekilde *iyi kalpli oğuldan*. Başpiskoposların kendilerine has bir konuşma biçimleri var, diye düşündüm, söyledikleri her şeyi duaya çeviriyorlar, papazlık seminerleri gördükleri için aslında Katolik tiyatro okuluna gitmiş gibiler, diye düşündüm, Salzburg ve Linz'den gelen piskoposlar gibi yalın ruhlar bile dua eder gibi konuşuyor, sanki eğitim görmüş oyuncular gibi, ama gene de sevilen, tanınan taşra oyuncuları gibiler, Spadolini gibi değiller, o söylediği her söze bir de en iyi hareketleri katıyor, böylece bütün bu taşra oyuncularını aşan dâhi oyuncu oluyor, yani kesinlikle Katolik bir dünya tiyatrosu yaratıyor. Spadolini suskunluk rolünün içine iyice gömülmüş, diye düşündüm, kafasını eğmiş, yalnız onun için ayrılmış olan bankta oturuyor ve kendi dâhi oyunculuğunun, kendi başpiskoposluk dâhiliğinin farkında, diye düşündüm. Roma'dan gelmiş olması bizim köy kilisesinde ona gerçekten büyük bir parıltı veriyordu. Kilisedeki insanlar Roma'dan gelen bu başpiskoposa hayrandılar, töreni yapan Salzburgluya değil, o diğerinin yanında çok daha yalın, gerçekten de aslında olduğundan çok daha ilkel görünüyor olmalıydı. Köy bandosu köy şarkıcılarının söylediği ayin bittikten sonra, bir gün önce öğleden sonra prova ettiği Haydn parçasını çaldı, oldukça sakin, hatasız, diye düşündüm. Spadolini sanki bu ölüm ayini için iyice içine çekilmiş görünümü verdi, bir kez bile kafasını kaldırıp bakmadı. Ellerini kavuşturmuş olarak, deyiş yerindeyse bütünüyle mateme bürünmüştü ve annemizden söz edildiğinde sanki matemi yapay değil de sahiciymiş izlenimini uyandırıyordu ama yalnızca bir an için bana öyle gelmişti, hemen ardından ben gene, rolüne son derece hâkim, diye düşündüm. Gerçekten de onu bu duruşu içinde seviyordum çünkü ben ondaki büyük aktör Spadolini'yi seviyordum, daha büyüğünü, seyircide daha büyük bir et-

ki yapanını tanımıyordum, dendiği üzere. Annemle yaptığı sayısız yolculuk ve benimle yaptıkları da, yani üçlü yapılanlar geldi birden gözümün önüne. Bütün bu yolculukları zevkli kılan, bütün bu yolculukları kendi tarzında deyiş yerindeyse sihirli kılan hoş Spadolini'yi gördüm, dünya insanını, annemin deli gibi âşık olduğu Spadolini'yi, diye düşündüm. Salzburg başpiskoposunu değil de onu izlediğim sırada, onu Roma'da dolaşırken gördüm, en zarif dükkânlarda, en pahalı lokallerde, bu dükkânlara nasıl girdiğini, bu lokallere nasıl girdiğini, onu Pincio'da gördüm, Borghese bahçelerinde, büyükelçiliklerde parladığını ve sergi açılışlarında ışık saçtığını, dendiği üzere, herkes bu şık Katolik dünya insanının çevresini sarıyordu, kendisinin başpiskopos ve Vatikan temsilcisi olduğunu söylüyordu ve yüzlerce dostu vardı, diye düşündüm. Yolculuklarının hepsini annemin ödediği Spadolini, ki onun iki Amerika gezisini de finanse etmişti, onun istediği bir Kahire gezisini, bir Persepolis gezisini ve bir Tunus gezisini de finanse etmişti, çünkü Kartaca'yı her yerden çok görmek istemişti, onun giysilerinin büyük çoğunluğunu almıştı ve ona koskoca bir kütüphane oluşturmuştu. Bir başkasının yapamayacağı kadar büyük bir şıklıkla eline kitap alıp bir bardak şarap içebilen Spadolini, yüksek sosyete hanımlarının çevresini sardığı gibi, Roma kentinin komünist parti yöneticilerinin de aynı biçimde çevresini sardıkları Spadolini, komünist belediye başkanının birkaç haftada bir dostça davet ettiği Spadolini. Tüm dünya ile ve her seviyedeki kişiyle mektuplaşan Spadolini, Vatikan'ı tıpkı Roma kenti gibi ezbere bilen Spadolini, ki bu kent onu seviyor ve onu gerçekten de herkes tarafından sevilen Spadolini'ye dönüştürüyor. Onu, büyük bir aktörü seyreder gibi yandan seyrediyorum, her bir davranışını inceliyorum, kuşkusuz burada büyük sanat söz konusu, diye düşündüm, hiçbir zayıflık göstermiyor, kendisini bırakmaya asla izin vermiyor. Tıpkı tiyatroda en zor rollerin konuşulanlar, tiratlar değil de hiç konuşma olmayan roller olması gibi Spadolini de bu oyunda kuşkusuz en zor rolü üstlendi, diye düşündüm ve kendi seçtiği kostüm de bu oyun için en ideal ve en mükemmel olan. Spadolini'ye anında onu sevmek değilse bile hayranlık duymadan bakmak olanaksızdır,

diye düşündüm. Spadolini'yi her gören o anda onun yaydığı hayranlık duygusunun esiri olur, diye düşündüm. Gambetti bir kezinde Spadolini'nin onun için oyuncuların en olağanüstü olanı olduğunu söylemişti, dünyada tanıdığı tüm oyuncular da dahildi buna, en baştan çıkarıcı olanı ve ne yazık ki yalnız Katolik Kilisesi'nde sahneye çıkıyor, bizim en iyi tiyatrolarımızdan birinde değil. Hiçbir rejisörün Spadolini'ye öğreteceği bir şey yoktur, dedi Gambetti, o her şeyi zaten biliyor, her şeyi yapabilir, o zaten her şey. Spadolini'yi, çekinmeden demeliyim, yandan izlerken Gambetti'nin bu sözlerini anımsadım ve o sırada tüm çevreme tümüyle ilgisizdim. Ayin töreninin kuralına uyarak ötekiler ayağa kalktığında ben de kalktım, hepsi oturduğunda ben de oturdum ama aslında yalnızca Spadolini'nin sanatına hayranlık duyuyordum. Sanki bu sanata vurulmuş gibiydim yeniden, çoğu kez olduğu gibi. Sanki zamanın en büyük oyuncusu küçük, bilinmeyen ve neredeyse tamamen önemsiz olan bu yöreye gelmiş gibiydi orada koyu Katolik Hamlet'i oynamak için, diye düşündüm Spadolini'yi izlerken. Ayinden sonra tabutlar kiliseden çıkarıldı, önce babanın tabutu, sonra annenin tabutu, sonra da Johannes'inki. Gerçekten de birdenbire dizlerim titredi bahçıvanlar Johannes'in tabutunu önümden geçirip kiliseden çıkarırlarken. Onu çok iyi biçimde omuzlamışlardı, sanki her gün tabut omuzluyorlarmış gibi, diye düşündüm. Avcılar babanın ve annenin tabutunu kiliseden dışarıya çıkarmışlardı, Johannes benim ısrarlı isteğim üzerine bahçıvanlar tarafından dışarıya çıkarılmıştı. Caecilia ağlamıyordu, Amalia'nın gözlerine bakma olanağım olmadı, enişte-miz olarak şarap şişesi mantarı fabrikatörü, deyiş yerindeyse bu kötü oyun için iyi ve çaresiz bir yüz takınmıştı. Gerçekten de o, bütün bu olay içinde *yerini bulamamış bir figürdü*, yerini bulamamış bir figür olduğu şimdi eskisine oranla daha çok belli oluyordu sanki. Bir yandan hepsi bakışlarını bana çevirmişti, öte yandan da Spadolini'ye. Caecilia kocasından, enişte-mizden doğal olarak kendisine destek olmasını istemişti, benden değil, şarap şişesi mantarı fabrikatörü Caecilia'yı benim yanımda kiliseden dışarıya çıkardı, yanımda Amalia yürüyordu, o bu matem günlerinde başını önüne eğmeyi huy edinmişti, diye dü-

şündüm ona bakarken. Kız kardeşlerin alaycı yüzleri önce acılı, şimdi ise üzüntü yansıtan yüzlere dönüşmüştü, diye düşündüm. Doğal olarak Caecilia ikisi arasında kendine daha çok hâkim olandı, Amalia hâlâ olduğundan daha genç görünüyor ama asla çekici görünmüyordu. Bu da yalnız kalmasına neden oldu, diye düşündüm, çünkü şimdiye kadar hiçbir erkek onu çekici bulmadı, şarap şişesi mantarı fabrikatörü gibi biri bile. Amalia'ya bir an acıdım ama hemen ardından onun nerede olursa olsun her yerde ortaya koyduğu hemen hemen her konudaki aptalca tarzını düşündüm. Amalia asla mutlu bir insan olamaz, memnun bile olamaz, diye düşündüm, ama Caecilia da olamaz, felaketini şimdi gerçekten kolunda taşıyor, diye düşündüm ve şarap şişesi mantarı fabrikatörüne yandan baktım, Wolfsegg'e sızmayı başaran ortalamanın altında birinin yüzü, diye düşündüm. Bu düşünceyi bastıramadım. Köy bandosu gene Haydn müziği çalıyordu, ilkinden daha iyi biçimde, diye düşündüm, matem alayı şimdi daha ağır hareket ediyordu mezarlığa doğru, daha önce kiliseye hareket ettiği gibi. Ben cenaze alaylarından her zaman nefret ettim, yürüyüşler bana iğrenç göründü, hele böyle müzik eşliğinde olanlar, dünyanın tüm felaketi bu tarz alaylardan ve yürüyüşlerden yola çıktı, diye düşündüm. Hemen arkamda, eski Nazi valilerinin *Yukarı Tuna*'dan *Aşağı Tuna*'ya yürüyor olması, bu insanların çocuk villamı kirletmiş ve onu benim için yaşam boyu mahvetmiş olmaları bana iğrenç geliyordu, eski Nazi valilerinin arkasında Dostluk Birliği üyeleri yürüyordu, kimisi koltuk değneğiyle, mide bulandırıcı nasyonal sosyalist idealleri için savaşmış eski savaşçılar ve kan madalyaları sahipleri. Matem alayı harekete geçmeden kısa süre önce Caecilia'nın kulağıma fısıldadığına göre, onların da arkasında okul arkadaşım Eisenberg, *düşünce kardeşim*, Viyana'dan gelen haham yürüyordu, onunla cenazeden sonra hemen konuşacağım, diye düşündüm. Böyle bir matem alayı tuhaf, diye düşündüm. Böyle bir matem alayı rezillik. Bu kadar uzun bir matem alayı yalnız uygunsuz değil aynı zamanda akıl almaz bir zevksizlik, diye düşündüm, matem alayındaki kimsenin böyle düşünmeye cesaret edemeyeceğini kesinlikle bildiğim halde, kimsenin böyle bir düşüncesi olamazdı, böyle

düşünemezdi, tam tersine beni bunu düşünürken görüp duyacak olsalardı, hepsi *benim* en zevksiz kişi olduğumu düşünürdü. Belki en zevksiz olan benimdir, diye düşündüm. Ama hiçbir utanç duymadım, açık çukurun önüne gelinceye kadar. Gambetti'ye bir kezinde açık bir mezarın önünde durduğumuzda içimizde yalnızca ihanet vardır, demiştim. Salzburg başpiskoposu açık mezarın yanına bir konuşma yapmak için yanaştığında ve bu konuşmanın daha başında *şeref meydanının büyük cesur savaşçısı*'ndan söz ettiğinde ve bununla babamdan başka hiç kimseyi kastetmediğinde bu törenin sapıklığının bilincine varmıştım. Yalnız babadan söz ediliyordu, annenin adı bile geçmiyordu, Johannes'in de ama bilerek yapılmıyordu bu, unutkanlıktan, kendini üstün görmeden, erkeklik egoizminden ve erkekliğe özgü kendini beğenmişliktendi, diye düşündüm. Açık mezar önünde hepsi de babamın en iyi arkadaşı rolünde olanlar tarafından on iki konuşma yapıldı, oysa hiç de öyle değillerdi, Salzburg başpiskoposu ve Sankt Pölten ve Linz piskoposları bu savdaydı, eski Nazi valileri bu savdaydı, iki SS Subayı bu savdaydı, Dostluk Birliği başkanı denen kişi de, Avcılar Birliği başkanı da. Bir saat boyunca babamız kendilerinde asla hakkı görmemesi gereken kişiler tarafından en iyi dost olarak adlandırıldı ama cenazelerde böylelerine karşı gelmek olanaksızdı. Tabutlar çoktan çukura indirilmişti. En son Spadolini yaklaştı, ben onun bir şey söyleyeceğini sandım ama bu içindeki gerçek Spadolini'ye tamamen aykırı bir şey olurdu, hemen geriye, hiç dikkat çekmediğini sandığı bir yere çekildi, oysa bu, o bu törenin kesin merkezi olduğu için yapay bir davranıştı, bir tek beylik lakırdı bile etmeden çukurun başında duran kalabalığa karıştı. Neredeyse Spadolini'yi küçük görecektim, diye düşündüm. Dostluk Birliği başkanının konuşması hainceydi, hatta alçakça, başkan, babamın aslında *sadece Dostluk Birliği'nin amaçları* için yaşadığını söyledi. Ben önce başkanın konuşmasını hain ve alçak buldum, birkaç dakika sonra ise böyle bulmadım, çünkü başkanın *belli bir ölçüde doğruyu* söylediğini kendi kendime söylemek zorunda kaldım. Avcılar Derneği başkanı da doğruyu söyledi, demek zorunda kaldım kendi kendime, iki eski Nazi valisi de doğruyu söyledi, *parti yoldaşı* baba onlardan-

dı, burada koşuşanlardan hepsinin yoldaşıydı. İhmalcilik yüzünden anne hakkında bir tek söz bile etmemelerinin benim için sıkıcı olduğunu söyleyip durdum kendi kendime. Caecilia'ya açık çukurun yanında kimsenin anne hakkında bir şey söyleme zahmetine girmediğini söyledim. Erkek dünyası konuştu, diye düşündüm, anne, bu erkek dünyası tarafından görmezden gelinmişti. Ve Johannes de genel olarak önemsiz bir kişiydi, erken ölerek kendini tamamen önemsiz ve ilginç olmayan bir insan durumuna soktu. Tabutunun taşınması ve çukurun içine salıverilmesi dışında hiç söz edilmedi. Baba büyük kişilikti, bundan yaralanmalıydılar çukurun yanında ve de hepsi aynen yararlandı. Baba onların amacı için bir kez daha faydalı olandı, başkası değil, diye düşündüm. Salzburg başpiskoposu ve piskoposlar bir kez daha çukurun içine baktılar ve geri çekildiler. Bunun üzerine herkes önümüzden geçti, cenaze törenlerinde her zaman yapıldığı gibi sırayla benim ve kız kardeşlerimin önünden. Yüz yirmi iki orman işçisi, şimdi yirmisi kaldı, diye düşündüm, iki düzine bahçıvan, şimdi yedi tanesi kaldı, diye düşündüm açık çukurun başında. Kuzeydeki ormanlarda oluşan devasa kayıplar, aşağıya Gallspach'a kadar, diye düşündüm, sırf *arazi birleşimi* yüzünden birinci sınıf otuz iki hektar kaybedildi, bu babayı haftalarca öfkelendirdi. Öte yandan da Welsli mali müşavir yüzünden kaçırılan devasa miktardaki vergiler, diye düşündüm. Onun *Wolfsegg* sözcüğünü söyleyişini her zaman iğrenç buldum, Wels'ten, Linz'den ve Vöcklabruck'tan gelen diğerlerinin söyleyişini de. *Wolfsegg* sözcüğünden hep nefret ettim, diye düşündüm açık çukurun önünde, bu Wolfsegg sözcüğü ile ilişkili her şeyden her zaman nefret ettim, iğrendim ve nefret ettim. Bu yüzden de Wolfsegg'le ilgili her şeyden her zaman nefret ettim, daha çocuklukta bile, doğru bu, diye düşündüm. Kimisi riyakârca Wolfsegg'den aşağıya, araziye iniyor, kimisi de aynı riyakârlıkla köyden ve araziden yukarıya Wolfsegg'e geliyor. Ben kendimi oldukça erken *kendime çektim*, onlar tarafından itildim, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında. Bütün bunlar devasa bir Wolfsegg sahtekârlık olayı, diye düşündüm şimdi, yüzlerce yıllık bir suç ortaklığı. Kiliseden önce ürktüm, sonra nefret ettim, kilisenin yaydıkla-

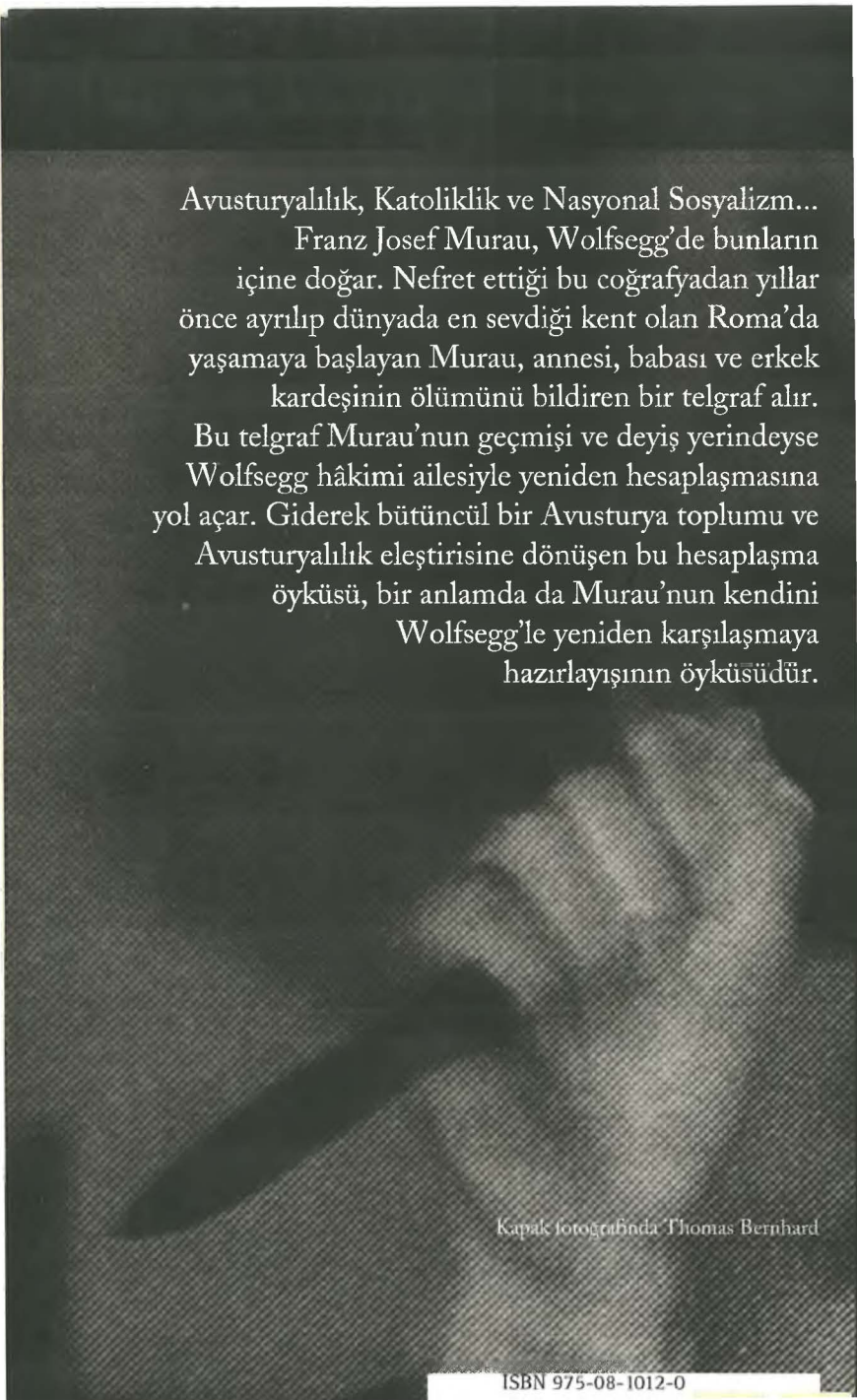
rından önce ürktüm, sonra nefret ettim, gittikçe derinleşen bir nefretle, diye düşündüm. Sonuçta kilise bu ülkede ve bu devlette her şeye hâlâ hâkim, diye düşündüm açık çukurun başında, Katoliklik bu ülkede ve bu devlette her şeyi hâlâ avcunun içine almış, kimin tarafından idare ediliyor olursa olsun. Katolik, şarlatan, diye düşündüm, ruh arındırma yalancıları. Bunlarla hiçbir ilişkimiz olsun istemiyoruz diyoruz ve iğreniyoruz. Katolik Kilisesi'nin elinden bu ülkede ve bu devlette hiç şey kurtulmuyor, diye düşündüm. Kaçmalı, her şeyden kaçmalı, diye düşündüm, artık başka bir şey düşünemiyordum. Bu törenin bitmesini bekleyip temelli kaçmalı, diye düşündüm. Herkesin benden nasıl nefret ettiğini gördüm, hem de açıkça. Bir yanda felsefi ilgi, öte yanda felsefi ilgisizlik. Sanat fanatizmi mide bulandırıcı, diye düşündüm. Roma'daki insanlar daha değişik değil, daha da sahtekâr ama ne kadar daha zekice, diye düşündüm. Birkaç yüz insan gerçekten yetmiyor, birkaç milyon olmak zorunda, diye düşündüm, milyonlarca sahtekâr, yüzlerce değil, milyonlarca iğrenç insan, yüzlerce değil. Yani Roma gibi bir kentte düşünceyle arınmalı ve bu arınmaya dalıp gitmeli, diye düşündüm. Nefret edilenlerin adımları, nefret edilenlerin sesleri, diye düşündüm açık çukurun başında, nefret edilenlerin kesin iğrençliği. Cenaze son sahne, diye düşündüm. Yalnız benim çocuk villamı kirletmekle kalmadılar, her şeyimi kirlettiler, diye düşündüm. Önce yaşamdan korktum, sonra ondan nefret ettim, diye düşündüm açık çukurun yanında. Biz Roma çözümdür hayalini kuruyorsak, doğal olarak yanılıyoruz da. Gambetti gibi bir insana tutunuruz ama belki onu çoktan mahvetmişimdir bile ya da Maria gibi bir insana ve bu gibi karakterler yanında da yitip gitmişizdir, diye düşündüm açık çukurun yanında. Ah biliyor musunuz Gambetti, dedim ona Hassler Oteli'nin önünde, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında, genel budalalaştırma süreci o kadar ilerledi ki, artık geri dönüşü yok demek zorundayız eğer dürüst davranmamız gerekirse. Fotoğrafın bulunuşuyla, yani budalalaştırma sürecinin yüz yıldan daha uzun bir süre önce başlamasıyla dünya halklarının düşünsel durumu giderek kötüleşti. Fotoğraflar, dedim Gambetti'ye bu dünya çapındaki budalalaşma sürecini harekete ge-

çirdi ve bu şu sırada insanlık için gerçekten de öldürücü bir hız kazandı bu, fotoğrafların hareket kazanmasıyla birlikte. İnsanlık onlarca yıldır budalaca bu öldürücü fotoğraf resimlerinin karşısına geçip felç olmuş gibi seyretmekten başka bir şey yapmıyor. Bin yıl dönüşümünde bu insanlık artık asla düşünemez olacak Gambetti ve fotoğrafın başlattığı budalalaşma süreci hareket eden resimler tarafından dünyayı saran bir alışkanlığa dönüşecek ve doruk noktasına ulaşacak. Böylesi, artık yalnızca budalalığın egemen olduğu bir dünyada varlık sürdürmek hiç de mümkün olmayacak Gambetti, dedim ona, diye düşündüm şimdi açık çukurun önünde dururken ve bu budalalık süreci dünyaya tamamen yayılmadan hemen önce kendimizi öldürmemiz iyi olacak. Bu yüzden Gambetti bin yıl dönüşümünün, düşünceden ve düşünce kanalıyla varlığını sürdüren insanları öldürmesi mantıklı olacak. Benim düşünen insana yapacağım öneri yalnızca *bin yıl dönüşümünden önce* kendilerini öldürmeleri olacak Gambetti, bu gerçekten de benim inancım, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi açık çukurun önünde. Sanki her an yağmur yağacakmış gibiydi ama yağmur yağmadı. Önümden geçenlerin hiçbirinin elini sıkmamaya kararlıydım. Öyle de oldu. Bazıları bana ellerini uzatmayı denedi ama ben ellerini sıkmadım. Bu sıkıntılı durumu bile bile yarattım. Bu bozulmuş ve berbat olmuş ve sonuçta tamamen bitmiş olan Avusturya'yı düşünmek bile, diye düşündüm, bu neredeyse dayanılmaz zevksiz cenazeden birkaç gün önce Gambetti'ye dediğim gibi, mide bulandırıyor, hele bu tümüyle berbat olmuş devletten Gambetti, yalnız Avrupa'da değil tüm dünyada bir örneği daha olmayan bu hainliklerden ve alçaklıklardan hiç söz etmeyelim, onlarca yıldır hain ve bozulmuş budala hükümetler ve bu bozulmuş ve budala hükümetler tarafından tanınmayacak hale gelinceye kadar rezil edilmiş halk, demiştim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi. Önce o hain ve alçak *nasyonal sosyalizm* ve sonra bu hain ve alçak ve suçlu *sözümona sosyalizm*, dedim Gambetti'ye Pincio'da, diye düşündüm şimdi açık çukurun önünde. Ana vatanımız Avusturya'nın bu *nasyonal sosyalist* ve *sözümona sosyalist* yıkımı ve mahvedilişi *Katoliklikle* işbirliği yaparak bu Avusturya'ya her zaman bela getirdi. Avusturya

bugün vicdansız partilerin rezil iş bitiricileri tarafından yönetiliyor, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında. Her açıdan kandırılan bu Avusturyalı halkın, dedim Gambetti'ye aklı son yüz yılda rezil biçimde Katoliklik, nasyonal sosyalizm ve sözümona sosyalizm tarafından durduruldu Gambetti, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi. Hainlik parola, alçaklık dürtü, sahtekârlık anahtarı bugünkü Avusturya'nın Gambetti. Uyandığımız her sabah bugünkü Avusturya için ölesiye utanmalıyız Gambetti, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında. Ben durmadan kendi kendime bu ülkeyi seviyoruz ama bu devletten nefret ediyoruz Gambetti, diyorum. Roma'da ya da dünyanın herhangi bir yerinde Gambetti, diye düşündüm, şimdi demiştim Gambetti'ye, bu Avusturya bizi hiç ilgilendirmiyor. Bugünkü Avusturya'da nereye gidersek gidelim yalanın içine dalıyoruz, bugünkü Avusturya'da nereye bakarsak bakalım yalnız yapaylık görüyoruz, bugünkü Avusturya'da kiminle konuşursanız konuşun bir yalancıyla konuşursunuz Gambetti, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm açık çukurun yanında. Aslında bu gülünç ülke ve bu gülünç devlet hakkında konuşmaya bile değmez, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında, onu düşünmek zaman kaybından başka bir şey değildir. Ama hele bu ülkede gözleriniz görüyor olsun vah halinize o zaman, dedim Gambetti'ye ve sağır değilseniz ve aklınız başınızdaysa! Bugün Avusturyalı olmak bir ölüm cezası ve tüm Avusturyalılar bu ölüm cezasına çarpıldı, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi açık çukurun yanında. Avusturya ile ilgili her şey karaktersizlik, dedim Gambetti'ye, diye düşündüm şimdi. Avusturya'ya her dönüş kirlenmişlik etkisi yapıyor, diye düşündüm açık çukurun yanında. Kan madalyaları taşıyıcıları, değnek ve bastonlarına dayanmış SS'ler, nasyonal sosyalist *kahramanlar* deyiş yerindeyse, beni bakışlarıyla bile şereflendirmediler. Matem konukları başpiskoposlar ve piskoposlar ve en yakın akrabalarımız dışında *Brandl* ve *Gesswagner* lokantalarına davet edilmişlerdi. Kız kardeşim Caecilia tarafından bir yandan *Brandl*'a, öte yandan *Gesswagner*'e emredilen bando, müzik yapıyordu. Başpiskoposlar ve piskoposlar ve akrabalar yukarıya

evimize *yemeğe davet edilmişlerdi* deyiş yerindeyse. Çoğu geç öğleden sonraya kadar kaldı. Spadolini akşam Roma'ya döndü, ben önce onunla gitsem mi, diye düşündüm ama bu düşünce hemen anladığım üzere en saçma olandı. Birkaç gün sonra Roma'da görüşürüz, dedim ona. Sessizce ayrıldı. Ben Alexander'le odama çekildim, orada onunla yalnız kalmak için kapımı kilitledim, artık rahatsız edilmek istemiyordum. Alexander gene *yaşamsal düşüncelerinden* birine kendini kaptırmıştı, Şili cumhurbaşkanından, o diktatörlerin en haininden Şili'deki tutukluların hepsini salıvermesini isteyecekti. Ona bu ricasında başaralı olmayacağını söylemem onu tedirgin etmedi. O da Spadolini'den bir saat sonra Brüksel'e hareket etti. Gece bastırıncaya kadar odama kilitledim kendimi, artık matem konuklarından hiçbirisine rastlamayacağımdan emin olduktan sonra dışarıya çıktım. Bu süre içinde Wolfsegg'i ne yapacağımı düşündüm, çünkü bu arada tamamen bana ait olduğu da kesin olarak ortaya çıkmıştı, *tüm hak ve sorumluluklarıyla* hukuk dilinde söylendiği üzere. Wolfsegg'in ve ona ait olan Aşağı Avusturya ve Burgenland'daki ve Viyana'daki mülkün geleceği ile kafamda bir plan oluşmuştu ve eniştenin katılmamasını kesinlikle isteyerek, kız kardeşlerle birlikte Wolfsegg'in geleceğini sabah saat ikiye kadar konuştum. Konuşmanın sonunda kız kardeşlere Wolfsegg'in ne olacağını söyleyememiştim, oysa o sırada kafamda her şey belirmişti, tüm bu konuşma boyunca bana hiçbir şey söylemeyen ama durmadan alaycı ve acılı suratlarını gösteren kız kardeşlere Wolfsegg'in ne olacağını bilmediğimi söyledim, bu konuda hiçbir düşüncem olmadığını, oysa o sırada kesinlikle Viyana'ya Eisenberg'e gidip konuşacağımı ve ona tüm Wolfsegg'i olduğu gibi ve *ona ait olan her şeyi* hiçbir karşılık beklemeden Viyana'daki İsrail Kültürü Cemaati'ne bağışlayacağımı biliyordum. Düşünce arkadaşım olan Eisenberg'le bu konuşmayı cenazeden iki gün sonra yaptım ve Eisenberg İsrail Kültür Cemaati adına bağışımı kabul etti. Şimdi bu *Yok Etme*'yi yazdığım Roma'dayım gene ve burada kalacağım, diye yazıyor Murau (doğumu 1934 Wolfsegg, ölümü 1983 Roma), ona bağışı kabul ettiği için teşekkür ettim.

Avusturyalılık, Katoliklik ve Nasyonal Sosyalizm... Franz Josef Murau, Wolfsegg'de bunların içine doğar. Nefret ettiği bu coğrafyadan yıllar önce ayrılıp dünyada en sevdiği kent olan Roma'da yaşamaya başlayan Murau, annesi, babası ve erkek kardeşinin ölümünü bildiren bir telgraf alır. Bu telgraf Murau'nun geçmişi ve deyiş yerindeyse Wolfsegg hâkimi ailesiyle yeniden hesaplaşmasına yol açar. Giderek bütüncül bir Avusturya toplumu ve Avusturyalılık eleştirisine dönüşen bu hesaplaşma öyküsü, bir anlamda da Murau'nun kendini Wolfsegg'le yeniden karşılaşmaya hazırlayışının öyküsüdür.

Kapak fotoğrafında Thomas Bernhard

ISBN 975-08-1012-0